ORBIS SENSUALIUM PICTUS

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/orbissensualiump0000joha

ORBIS SENSUALIUM PICTUS

JOH. AMOS COMENII

ORBIS SENSUALIUM PICTUS

QUADRILINGUIS.

Hoc eſt:

Omnium fundamentalium, in mundo rerum, & in vitâ actionum,

Pictura & Nomenclatura

LATINA, GERMANICA, HUNGARICA, & BOHEMICA.

Cum Titulorum juxta atq; Vocabulorum indice.

Die ſichtbare Welt

in Vier Sprachen.

Das iſt:

Aller vornehmſten Welt-Dinge/ und Lebens-Verrichtungen/

Vorbildung/ und/ Lateiniſche/ Teutſche/ Vngriſche und Böhmiſche Benamung.

Sampt einen Titel- und Wörter-Regiſter.

A' Láthato Világ

négy yféle nyelven.

az az:

Minden derekaſſab ez világon lévő dolgoknak és ez életben való cselekedeteknek *le-ábrázolása*

és Deák, Német, Magyar és Tót, meg-nevezéſe, a' fellyûl való iráſoknak és ſzóknak layſtromával.

Swět Wyditedlny.

Odmalowaný/ a wčewerakem gazýku předſtaweny.

t. g. Wſſech negobžwkaſſtnegſſich Swěta-wěcy/ a ſkutkůw-žiwota odmalowanj/ a gazykem Latinſkym/ Německym/ Vherſkym y Slowenſkym/ gmenowanj/ s pridanym Slow y Titulůw Regiſtrem.

LEUTSCHOVIÆ, Typis SAMUELIS BREWER. Anno 1685.

PRAEFATIO

Ad Lectorem.

uditatis antidotum Eruditio est, quà in Scholis Ingenia imbui debent: Sed ita, ut Eruditio *Vera*, ut *plena*, ut *lucida*, ut *solida* sit. *Vera* erit, si non nisi utilia vitae docentur & discuntur; ne postmodum queritandi occasio sit: *Necessaria ignoramus, quia Necessaria non didicimus. Plena:* Si expoliatur Mens ad Sapientiam, Lingua ad Eloquentiam, Manus ad actiones Vitae solerter obeundas: hoc erit *Sal* illud Vitae, *Sapere, Agere, Loqui. Lucida* erit, ac per id firma & *solida*, si, qui quicquid docetur & discitur, non obscurum sit aut confusum, sed clarum, distinctum, articulatum, tanquam digiti manuum. Hujus rei fundamentum est, ut *Sensualia rectè praesententur Sensibus*, ne capi non possint. Dico & altâ voce repeto, postremum hoc reliquorum omnium esse fundamentum: quia *nec Agere nec Loqui sapienter possumus, nisi prius omnia, quae agenda sunt & de quibus loquendum est, recte intelligamus. In Intellectu autem nihil est, nisi priùs fuerit in Sensu. Sensûs ergò circa Rerum differentias rectè percipiendas gnaviter exercere, erit toti Sapientiae, totique sapienti Eloquentiae, omnibusque prudentibus Vitae actionibus fundamenta ponere.* Quod quia vulgò in Scholis negligitur, discipulisque discenda objiciuntur, nec intellecta, nec sensibus rectè praesentata, sit, ut docendi & discendi labor molestè procedat, exiguumque ferat fructum.

En igitur novum Scholis Subsidium! *Omnium fundamentalium in Mundo rerum & in Vitâ actionum Pictura & Nomenclatura!* Quam ut vestris cum discipulis pertransire libenter ne gravemini, boni Magistri, quid inde boni veniat exspectandum, paucis explicabo.

Libellus est, ut videtis, haut magnae molis: Mundi tamen totius & totius Linguae Breviarium, plenus *Picturis*, *Nomenclaturis*, rerumque *Descriptionibus*.

I. Picturae, sunt rerum omnium visibilium (ad quas & invisibiles suo modo reducuntur) totius mundi Icones, idque ipso rerum Ordine, quo in Januâ LL. descriptae sunt; atque plenitudine eâ, ut nihil adeò necessarium & cardinale omittatur.

II. *Nomenclaturae*, sunt suae cuique Picturae superpositae Inscriptiones seu Tituli, rem totam generali suo exprimentes Vocabulo.

III. *Descriptiones*, sunt partium Picturae explicationes, propriis suis appellationibus ita expressae, ut cuivis Picturae membro & appellationi ejus eadem addita Cifra, quae ad se invicem spectent, perpetuò ostendat.

Qui talis Libellus, tali hoc apparatu, serviat, spero: Primum, *ad alliciendum huc Ingenia*, ne sibi crucem in Schola imaginentur, sed delicias. Notum enim est, Pueros (ab ipsâ propemodum infantiâ) picturis delectari, oculosque his spectaculis libenter pascere. Obtinuisse autem, ut à Sapientiae hortulis terriculamenta tollantur, magnum operae pretium erit.

Secundò, serviet Libellus idem, *excitandae, rebus affigendae & semper magis magisque exacuendae Attentioni:* quod & ipsum magnum est. *Sensûs* enim (aetatulae primae duces potissimi, quippe ubi mens ad abstractam rerum contemplationem nondum se elevat) objecta sua semper quaerunt, absentibus illis hebescunt, taedioque sui huc illuc se vertunt; praesentibus autem objectis suis, hilarescunt, vivescunt, & se illis affigi, donec res satis perspecta sit, libenter patiuntur. Libellus ergò hic Ingeniis (vagis praesertim) captivandis, & ad altiora studia praeparandis, bonam navabit operam.

Unde tertium sequetur bonum, ut *huc allecti & hâc cum attentione traducti Pueri, Rerum in Mundo primariarum notitiâ per lusum & jocum instruantur.* Verbo, *Vestibulo & Januae Linguarum* amoeniùs tractandis, Libellus hic serviet, quò etiam primariò destinatur.

Si tamen Vernaculis etiam Linguis eum placeat concinnari, alia tria de se promittit bona.

I. *Literarum Lectioni faciliùs quam hactenus addiscendae, stratagema suppeditabit:* praesertim eidem praemisso *Alphabeto Symbolico*, Literarum nempe singularum characteribus, cum appictâ Animalis istius, cujus vocem Litera illa imitatum it, imagine. Ex ipsâ quippe Animalis inspectione vim characteris cujusque recordabitur facile Alphabetarius tiro: donec usu firmata imaginatio promptè omnia suppeditet. Lustrato deinde primariarum etiam *Syllabarum Abaco*, (quem tamen huic Libello adjici non opus videbatur) venire poterit ad *lustramen Picturarum*, & superimpositarum Inscriptionum. Ubi rursum ipsa Rei depictae inspectio, rei nomen suggerens, quomodo Picturae titulus legendus sit, monebit. Transitoque sic Libro toto, per solos *Picturarum titulos*, Lectio non addisci non poterit: & quidem, quod notandum, *nullâ adhibitâ vulgari prolixâ Syllabizatione, permolestâ illa ingeniorum torturâ*, quae hâc methodo declinari poterit tota. Iterata enim Libelli lectio, per ipsas pleniores & Picturis subjectas rerum Descriptiones, habitum legendi penitùs absolvere poterit.

II. Serviet idem Libellus, *Vernaculis in Scholis vernaculè tractatus, ediscendae Linguae Vernaculae toti & à fundamento:* quoniam, per praedictas Rerum descriptiones, Linguae totius Voces & Phrases, suis aptè locis digestae reperiuntur. Et addi posset ad calcem brevis *Grammatica vernacula*, Sermonem jam intellectum in suas partes perspicuè resolvens, Vocum singularum flexiones ostendens, conjunctas autem sub Regulas certas reducens.

III. Inde novum emergit commodum ut *ea ipsa versio vernacula, Linguae Latinae promptiùs suaviusque addiscendae serviat:* ut in hâc Editione videre est, Libello toto ita translato, ut Verbum Verbo è re-

gione respondeat ubique, sitque idem per omnia Liber, bino duntaxat idiomate, ut homo Veste indutus duplici. Possentque in fine adjici quaedam etiam Observationes, & monita; de iis solis, in quibus Latinae Linguae consuetudo à Vernaculâ recedit. Nam, ubi nihil receditur, nihil moneri opus est.

Caeterùm, quia *prima discentium pensa pauca & simplicia esse oportet:* primum hunc Tirocinii autoptici Libellum non nisi rudimentis implevimus, Rerum scilicet & Verborum Cardinibus, ceu totius Mundi & totius Linguae, totiusque nostri circa Res Intellectûs, basibus. Perfectior rerum descriptio & plenior Linguae cognitio, Mentisque lumen splendidius, si quaeruntur, (ut debent) reperiuntur alibi, quò jam per hanc nostram Sensualium Encyclopaediolam, non difficilis erit transitus.

De amoeniore Libelli hujus usu, monendum aliquid restat

I. Detur Pueris in manûs, ad oblectandum se, pro lubitu, figurarum spectaculo, easque sibi reddendum quàm familiarissimas, etiam domi, antequàm Scholam mittantur.

II. Tum examinandi subinde, (praesertim in Scholâ jam) quid hoc, quid illud, sit & dicatur: ut nihil videant, quod nesciant nominare; & nihil nominent, quod nesciant ostendere.

III. Ostendantur verò illis Res nominatae, non tantùm in Picturâ, sed & in seipsis, exempli gratia, Membra corporis, Vestes, Libri, Domus & utensilia, & c.

IV. Permittatur etiam illis, Picturas manu imitari, si volunt; imò, ut velint, incitandi sunt: primò, ad acuendam sic quoque attentionem in Res; tum ad observandam partium ad se invicem proportionem; denique ad exercendam Manûs agilitatem, quae res ad multa utilis est.

V. Si quae Res, quarum hic mentio fit, oculis praesentari non potest, valdè fuerit è re, discipulis eas per se offeri: nempe, Colores, Sapores, quae hic atramento depingi non poterant. Quo nomine optandum esset, in qualibet illustri Scholâ res raras & domi non

obvias asservari paratas, ut quoties discipulis verba de iis facienda sunt, simul exhiberi queant.

Ita demum Schola haec verè esset *Schola Sensualium*, *Schola Intellectualis praeludium*. Satis autem: veniamus in rem ipsam!

Vortrag

AN DEN LESER

Der Unwissenheit Arzneymittel ist die Kunst-Lehre / welche den Gemütern in den Schulen sol beygebracht werden : Aber also / daß es sey eine wahre / eine vollkommene / eine klare / und eine fäste Kunst-Lehre. Wahr wird sie seyn / wann nichts / als was zum Leben nützlich ist / gelehret und gelernet wird; damit man nicht nachmals Ursach habe zu klagen: Wir wissen nicht / was nothwendig zu wissen ist / weil wir nichts nothwendiges gelernet. Vollkommen wird sie seyn : Wann das Gemüte zubereitet wird zur Weißheit / die Zunge zur Wohlredenheit / und die Hände zu ämsiger Übernehmung der Lebensverrichtungen : Dieses wird alsdann seyn / das Salz des Lebens / nemlich Wissen / Thun und Reden. Klar / auch dannenhero stät und fäst / wird sie seyn / wann alles / was gelehret oder gelernet wird / nicht dunkel oder verwirrt / sondern deutlich / wohlunterschieden und abgetheilet ist / wann die Sinnbare Sachen den Sinnen recht vorgestellet werden / damit man sie mit dem Verstand ergreiffen könne. Ich sage / und widerhole mit hoher Stimme / daß dieses letztere die Grundstütze sey aller der anderen Stücke: weiln wir weder etwas ins Werk setzen / noch vernünftig ausreden können / wann wir nicht zuvor alles / was zu thun oder wovon zu reden ist /

recht verstehen lernen. Es ist aber nichts in dem Verstand / wo es nicht zuvor im Sinn gewesen. Wann nun die Sinnen / der Sachen Unterschiedenheiten wohl zu ergreiffen / fleissig geübet werden / das ist so viel / als zur ganzen Weißheit Lehre / und weißen Beredsamkeit / und zu allen klugen Lebensverrichtungen den Grund legen. Welches weil es von den Schulen ins gemeyn vernachläst wird / und man den Lehr-Knaben zu lernen vorgibet / was sie nicht verstehen / und was auch ihren Sinnen nit recht vor- und eingebildet worden / daher geschihet es / daß die Lehr- und Lern-Arbeit schwer ankommet / und wenig Nutzen schaffet.

Demnach so sehet hier ein neues Hülffmittel vor die Schulen! Aller vornehmsten Welt-Dinge und Lebensverrichtungen / Vorbildung und Benahmung. Diese / mit euren Lehrlingen zu durchwandern / lasset euch nicht verdriessen / ihr Schul- und Lehrmeister! Was und wieviel Gutes daraus zu hoffen und zu erwarten / will ich mit wenigen andeuten.

Es ist / wie ihr sehet / ein kleines Büchlein; aber gleichwol ein kurzer Begriff der ganzen Welt und der ganzen Sprache / voller Figuren oder Bildungen / Benahmungen und der Dinge Beschreibungen.

I. Die Bildungen / sind / aller sehbaren Dinge (zu welchen auch die Unsichtbaren etlicher massen gezogen werden) in der ganzen Welt / Vorstellungen / und zwar nach ebenderselben Ordnung / nach welcher sie in der Sprachen-Thür beschrieben werden; und mit solcher Vollkommenheit / daß gar nichts Nothwendiges und Hauptsächliches davon gelassen worden.

II. Die Benahmungen / sind die über eine jede Figur gesetzte Obschrifften oder Titel / welche die ganze Bildung durch ein allgemeynes Wort ausdrucken.

III. Die Beschreibungen / sind die Auslegungen der unterschiedlichen Stücke des Gemähls / mit ihren eignen Nahmen also ausgedruckt / daß beydes den Gemähl-Stücken / und dann auch deren

Nahmen einerley Zahl beygesetzet ist / welche / wie eins auf das andre deute / darthuet und anzeiget.

Dieses Büchlein / auf diese Art eingerichtet / wird dienen / wie ich hoffe : Erstlich / die Gemüter herbey zu locken / daß sie ihnen in der Schul keine Marter / sondern eitel Wollust / einbilden. Dann / bekandt ist / daß die Knaben (straks von ihrer Jugend an) sich an Gemälden belüstigen / und die Augen gerne an solchen Schauwerken weiden. Der aber zuwegen bringt / daß von den Würzgärtlein der Weißheit / die Schrecksachen hinweg bleiben / der hat etwas grosses geleistet.

Darnach dienet dieses Büchlein / zuerwecken / den Sachen anzuhäfften / und immer ie mehr unmehr auszuschärffen / die Aufmerksamkeit : welches auch etwas grosses ist. Dann die Sinnen (die vornehmsten Führere des zarten Alters / als bey denen das Gemüte sich noch nit in die unkörperliche Betrachtung der Dinge erschwinget) suchen allemahl ihren Gegenstand / und wann sie denselben nit haben / werden sie abgenützet / und kehren sich / an sich selber Verdruß habend / bald da-bald dorthin ; wann aber selbiger verhanden ist / werden sie erfrölicht und gleichsam lebendig / und lassen sich / biß sie die Sache recht ergriffen haben / gerne daran häfften. Wird also diß Büchlein / die Gemüter / sonderlich die flüchtigen zu nehmen / und zu höherm Kunstfleiß vorzubereiten / gute Dienste thun.

Daraus wird der dritte Nutz erfolgen / daß nemlich die Knaben / hieher gelocket / und zur Aufmerksamkeit angebracht / die Wissenschafft der vornemsten Welt Dinge / spiel-un scherzweiß in sich ziehen. Mit einem Wort : den Vorhof und die Sprachenthür desto annehmlicher zubewandeln und zu behandeln / wird dieses Büchlein dienen / dahin es auch vornemlich gemeynt ist.

So aber eimanden gefiele / dasselbe auch in der Muttersprache vor den Tag zu bringen / verspricht es noch drey Nutzbarkeiten.

I. Wird es eine Erfindung seyn / viel leichter / als bißher geschehen

/ die Knaben lesen zu lehren. Zumahln weiln ein Figürliches Alfabeth vorangefügt werden / nemlich / die Schrifftzeichen aller Buchstaben / und darneben das Bildnis des Thieres / dessen Stimme derselbige Buchstab ausdrucket. Dann aus Beschauung des Thier-Bildes / kan sich der A b c Schüler leichtlich erinnern / wie ein ieder Buchstab auszusprechen : biß seine Einbildung / durch die Übung befästiget / ihm in allem färtig mache. Wann er nachmals auch in einer Buchstabir-Tafel / welche diesem Büchlein vorzufügen / vor unnötig erachtet worden) sich etwas bewandert gemacht / kan er fortschreiten zur Betrachtung der Figuren / und der darübergesetzten Titelschrifften. Da abermals / die Beschauung des abgebildeten Dings / ihn des Nahmens desselben erinnern wird / und wie der Figur-Titel zu lesen sey. Und wann er also das ganze Buch durchlauffen / kan es nit fehlen / daß er nicht / durch die blosse Bild-Überschrifften / lesen lerne : Und zwar welches zu beobachten / ohne Zuthun der beschwerlichen Kopfmarterung / der insgemeyn-gebräuchlichen Buchstabirung / welche auf solche Weise gänzlich kan vermieden werden. Dann die offt-widerholte Durchlauffung dieses Büchleins / wird ihme / durch die unter den Figuren befindliche Beschreibungen / ohne andre Beyhülffe die Leßfärtigkeit in den Kopf bringen.

II. So wird auch diß Büchlein dienen / wann es in den Teutschen Schulen Teutsch gebraucht wird / die ganze Muttersprach aus dem Grund zu erlernen : weiln / auch vorgedachte Beschreibungen / die Wörter und Redarten der Sprache / iedes und iede an seinem Ort angeführt worden. Es könte auch hinten angehängt werden eine Teutsche kurze Sprachlehre / / welche den allbereit-gefasten Redverstand / in seine Stücke verständlich abtheilete / die Abwandlungen der einzelen Wörter vorwiese / die zusammengesetzten aber in gewisse Lehrsätze verfassete.

III. Entstehet hieraus noch ein neuer Nutzgebrauch / daß nemlich / durch die Teutsche Übersetzung / auch die Lateinische Sprach

desto leicht-erlerniger gemacht wird : wie in dieser Ausgabe zu ersehen ist / indem das Büchlein durchaus also übersetzt worden / daß ein Wort dem andern / un eine Zeile der andern / gegeneinander über in allem gleichstimmet / un es also Ein Buch ist / aber von zweye Sprachen / gleich wie Ein Mensch mit zwer getheilter Kleidung. Und könten hinten hinzu gethan werden etliche Sprach-Anmerkungen und Erinnerungen ; allein von denen Stücken / in welchen die Lateinische Sprach-Art von der Teutschen abtritt. Dann / worinn sie einander gleich sind / da ist auch keiner Erinnerung vonnöten.

Im übrigen / weiln die ersten Aufgaben der Lehrlinge solle wenig / kurz / einfach und ohne Umstände seyn : Als ist diese Bilderschul allein mit den ersten blossen Abrissen der Dinge erfüllet worden / nemlich mit den Haupt-Sachen und Haupt-Wörtern / als der ganzen Welt / der ganzen Sprache / und unsrer ganzen Verständniß der Dinge / Grundstützen. Eine vollkommene Beschreibung der Sachen / eine ausführlichere Erlernung der Sprache / und ein helleres Liecht des Verstandes / so der eines / wie billich / gesucht wird / kan in andern Büchern gefunden werden / wohin dieser kleine sichtbare Begriff aller Künste / ein Wegweiser ist.

Ich muß noch etwas mehrers / von dem nützlichen Gebrauch dieses Büchleins anführen.

I. Man gebe es den Knaben unter die Hand / sich damit nach eignem Belieben zu belüstigen in Beschauung der Figuren / und dieselben ihnen bekant zu machen / auch zu Haus / ehe man sie zur Schul schicket.

II. Darnach kan man sie nach und nach befragen / sonderlich / wann sie nun zur Schule gehen / was diß und jenes sey oder heisse : Damit sie nichts sehen / das sie nit nennen können / und nichts nennen / das sie nit weisen können.

III. Es sollen ihnen aber die benennten Sachen / nit allein in der Figur / sondern auch an ihnen selber gezeiget werde / als nemlich

die Leibes-Glieder / die Kleider / Bücher / Haus und Hausgerähte / u.

IV. Man sol auch ihnen zulassen / die Gemähle mit der Hand nachzumahlen / so sie Lust darzu haben ; ja / so sie keinen haben / muß man ihnen Lust darzu machen : Erstlich darum / damit sie dadurch gewohnen / einem Ding recht nachzusinnen und darauf scharff Achtung zu geben ; dann auch / abzumerken die Ebenmaß der Dinge / in Gegeneinanderhaltung derselben ; Endlich / die Hand geübt und färtig zu machen / welches zu vielen gut ist.

V. Wann etliche Sachen / deren hierinn Meldung geschihet / nit können vor Augen gestellt werden / wäre es den Lehrknaben gar fürträglich / wann man ihnen dieselben selblich vorzeigete : Zum Beyspiel / die Farben / die Geschmake u. d. g. welche hier mit der Drucker-Farbe mit haben können ausgebildet werden. Und wäre dieserwegen wohl zu wünschen / daß in einer ieden vornehmen Schul die seltne zu Haus nit gemeyne Sachen beygelegt würden / damit man / so offt man mit den Lehrknaben davon handelt / dieselben zugleich vorweisen könte.

Sodann würde diese Schule ein warhafftiger Schauplatz der sichtbaren Welt / und der Verstand-Schulen Vorspiel seyn. Aber hiervon genug / last uns zu dem Werk selber schreiten.

ELÖL-JÁRO BESZÉD

Az tudatlanság ellen való orvosság a' tudomány, mellyet az oskolákban kell ez elmékbe beléönteni: de illy formán, hogy az, *igaz tökélletes, világos és derék* tudomány legyen. *Igaz* fog az lenni, hogyha sem nem tanétanak, sem nem tanulnak egyebet annál, a' mi ezen életre hasznos; hogy valaha ne légyen valakinek oka ekképpen, panaszolkodni: *a' mit szükségesképpen tudnunk kellene, azt nem tudgyuk, mivel azt, a' mi szükséges, meg nem tanultuk. Tökélletes* fog az lenni: hogy ha el-készéttetik az elme a' bölcsesegre, a' nyelv az ékessen szolásra, és a' kezek ez világi életre tartozando dolgoknak sörény véghez-vitelire: ez lészen ennek az életnek ama' *soja és java*, tudni illik, *okoskodni (bölcselkedni) cselekedni* és *szólni. Világos* fog az lenni, és ez által állando és *derék-is*, hogyha semmi dolog a'mellyt tanétanak és tanulnak, nem lészen homályos avagy öszve egyeledet és zurza-varos; hanem inkább nyilván való, egymástul meg-választott, és rendessen elosztva, valamint a' kezünk ujjai. Ennek a' dolognak ez az ö fondamentoma, hogy *az mi érzékenséginkkel meg meg-fogható dolgok az érzékenségeknek igazán eleikben adatassanak*, hogy az ember meg-érthesse azokat. Azt mondom, és fön szóval ismét azt mondom, hogy ez az utolsó dolog minden egyéb dolgoknak fondamentoma: mivel sem okossan valamit véghez nem vihetünk, sem nem-is szólhatunk

okossan, hogyha azokat a' dolgokat, mellyeket véghez kell vinni, és a' mellyekrül szót kell tenni, elöbb igazán mind meg nem értyük. Nincsen penig semmi-is az értelemben, hogyha az elöt nem vólt az érzékensegben. Hogyha azért az érzékensegek, a dolgok között való külömbségeknek igaz meg-értésiben, szorgalmatossan gyakoroltatnak, az szintén annyit tészen, mintha valaki az egész bölcseségnek, és az egész bölcs ékessen szollásnak, és minden okos erre az életre tartozando cselekedeteknek fondamentomát, fel-vetné. Az melly dolgot mivel közönségessen elhenyéllik az oskolákban, és ollyakat hagynak a' tanétványoknak meg-tanulni, a' mellyeket sem nem-is értenek, sem igazán érzékenségeknek le nem ábrázoltattanak avagy eleikbe nem adattattanak, azértez következik belöle, hogy mind a' tanitás, mind a' tanulás nehezen essik, mind penig kevés hasznot-is hoz magával.

Imé azért új és oskolákat segétö eszköz! Minden ez világon lévö leg-derekassab dolgoknak, és ebben ez életben való cselekedeteknek le-ábrázolása és neveken való meg-nevézése! Mellyen hogy ne nehéztellyetek által menni tanitványitokkal, ti jámbor Mesterek, imé azért kevés szókkal meg-mondom micsoda hasznot kellessék néktek abbul várnotok.

Kicsiny *könyvecske* ez a' mint látyátok: mind-azon-által az egész világnak és az egész nyelvnek rövid summába foglalása, *rakva képekkel, neveknek elöl. számláltatásival* és a' dolgoknak *meg-iratásival.*

I. A' *képek* minden láthato dolgoknak (mellyekre az láthatatlanok-is néminémüképpen vittetnek) az egész világban, le-ábrázolási, és ugyan szintén azon rendel, a' minémüvel az *nyelvek ajtajában* meg-iratattanak; és olly tellyessen, hogy semmi szükseges és derek as dolog abbul ki nem hagyattatott.

II. A' *meg-nevezések*, a' minden képek felébe helyheztetett fellyül való irások avagy titulusok, mellyek az egész dolgot közönséges névvel ki-mondgyák s' jelentik.

III. A' *meg-iratások*, a' képnek részenként s' oly saját nevekkel

való meg-magyarázási avagy meg-fejtési, hogy az a' számjedzö bötü, a' melly a' képnek minden része és annak neve mellé vagyon téve, mindenkor meg-mutattya miként szolgállyon eggyik a' másikra.

Ezen illyen formán ki-szerzött könyvetske, ugy reménlem hogy használni fog: elöszer az *elméknek édesgetésekre*, hogy az Oskola dolgát nevéllyék kinnak lenni, hanem gyönyörüségnek. Mert az nyilván való dolog, hogy a' gyermekek (csak nem csecsemöségtül fogva) a' képekben gyönyörködnek, szemeket-is illyen látni való dolgokkal örömest legeltetik. A' ki penig azt végbeviszi, hogy a' bölcseségnek kertecskéibül ki-vesztessenek az ijezgetö dolgok, az nagy munkát vitt véghez. Másodszor használni fog ezen könyvecske az *figyelmezésnek felserkentetésére, a' dolgokhoz való köteleztetésére és naprul-napra való meg-elesitésére:* ez is penig nagy dolog.

Mert az érzékenségek (a' gyenge gyermekeknek leg-föjeb vezérlöi, ugymint az kiknél az elme az testetlen dolgoknak meg-ismérésére magát fel-nem emelheti) mindenkor az ellenek vettetett dolgokat, mellyekkel ö nekik közök vagyon, keresik, azok jelen nem lévén meg kezdnek tompulni, és magokat el-unván ide amoda fordúlnak és széllyel csavarognak; elöttök lévén penig azontzéllyok, meg vidámulnak, meg-elevenednek, és örömest engedik, mig a' dolgot elegendöképpen meg nem értették, ahoz kötelezni magokat. Ez a' *könyvecske* azért, az elméknek (kiváltképpen a' szeleseknek) fogságba vetésekre és a' föjeb tudományokra való el-készétésekre, jó segétséggel lehet.

Abbul az harmadik haszony-is fog-következni, hogy az ide édesgettetett és figyelmezés által erre vött gyermekek jádzadozva és trefálodva meg -tanullyák ez világon levö leg-föjeb dolgokat. Egy szóval mondván: a' *nyelveknek tornászának és ajtajának* gyönyörüségesseb tanétására fog ez a könyv használni, a' mi vegre leg-inkább-is rendeltetett.

Hogyha penig valakinek kedve vólna aztot a' maga nyelvén kiszerzenni, azon fellyül három-féle hasznot igér.

I. *Okos mesterséges fog mutatni, hogy könnyebben meg-tanulhassák az olvasást, hogy nem mint eddig:* kiváltképpen mivel egy *képek által jelentö Abécé* vagyon az elein hozzá foglalva, tudni illik minden bötüknek jedzési, annak az állatnak, a' mellynek szózattyát az a' betü követi, melléje iratott képével eggyütt. Mertmeg-tekintvén az Abécés gyermek az állatnak képét, könnyen eszébe fog néki jutni, miként kellessék mindenik bötüt ki-mondani, mig az elmélkedéshez való szokás mindent készen eszébe jutasson néki. Mikor ezután valami *bötüszedö táblát vagy könyvetskét* (a' minémüt ezen könyv mellé foglalni nem láttuk szükségesnek lenni) jól fogja forgatni, és szemlélni, akkor osztán elöb mehet a' *képeknek és fellyül való irásoknak szemlélésekre.* Az hol ismét az le-irt dolognak megtekintése, annak az ö nevét eszébe jutatni, és inteni fogja miként kellessék annak a' képnek fellyül való irását olvasni. Mikor azért illy formán az egész könyven általment, az olvasást igen-is megtanulhattya: és ugyan, a' mellyet jól meg kell tartani, *amaz elméket csigázo, közönséges, sokáig tartó és unalmas bötü szedegetés avagy sillabikálás nélkül,* mellyet illyetén formán éppenseggel el-kerülhetni. Mert ezen könyvecskének gyakorta való által olvasása, a' dolgoknak elegendö és a' képek alá tétetett meg-iratási és megmagyarázási által, fö olvasóvá teheti az embert.

II. Használni-is fog ezen könyvecske *ha az Magyar Oskolában Magyarul élnek véle, hogy, az egész nyelvet fondamentombul meg-tanulhassák:* mivel az meg-mondot meg- iratások által az egész nyelvnek szavait, és a' szollásnak mindennémü modjait, az ö tulajdon helyeken rendessen fel-találhatni. Az-is meg lehetne, hogy a' végén egy *Magyar Grammaticát,* avagy *az igazán szollásrul és irásrul való tanuságot* tennének hozzá, a' melly a' meg-értett beszédet az ö részeire fel ostanná, minden eggyes szóknak változásokat megmutatná, az öszveszörköztetteket pedig bizonyos régulákra vinné.

III. Innéd más haszon-is származik, *hogy ugyan azon Magyar nyelvre való fordétás, szolgályon a' Deák nyelvnek és gyönyörüségesseb meg tanulására:* A' mint ebben a' ki szerzött könyvecskében meg-láthatni, mivel

az egész könyvecske ugy vagyon fordétva, hogy csak bem mindenütt, egy szó a' másikra, egy rend a' másikra, ellenben szolgál; és meg is ugyan csak azon egy könyvecske, de négy nyelven, valamint egy ember a' kin négy féle ruházat vagyon Hozzá-is tehetnének a' végén, a' nyelvnek tulajdonsága felöl való neminémü intéseket, de csak annyiban, a' mennyiben a' Deák nyelvnek folyása el-távozik és külömböz a' Magyar nyelvnek folyásától. Mert az hol nem külömböz, ott nem szükség semmit inteni.

Továbbá, mivel annak a' mit leg elöször a' *tanulóknak hagynak meg-tanulni, kevésnek és egyfelének kell lenni:* annakokáért ezen könyvecskét, a' melly az aprodokat a' képeknek meg-szemlélésével tanéttya, csupa kezdetekkel raktuk-meg, tudni illik a' leg derekassab dolgokkal, és leg derekassab szókkal, mint egy fundamentomokkal, mellyeken az egész világ, az nyelv, és dolgokrul való tudományunk fundáltatott. Hogyha valaki a' dolgoknak tellyesseb meg-irattatásokat és a' nyelvnek büveb meg-ismérését és az elmének fényesseb világját ohajtaná és keresné (a' mint hogy kell-is keresni) másut megtalálhatni azokat, az hová ezen, a' tudományokat rendessen és látható képpen öszve foglaló könyvecske könnyen eligazithat.

Ezen könyvecskének gyönyörü hasznárul azt-is kell bé-hoznom.

I. Adják azt a' gyermekek kezébe, hogy, a' gyönyörködtessék magokat a' képeknek meg szemlélésével, és azokkal való megesmerkedéssel, még othon-is, minek-elötte oskolába küldettenek.

II. Azután meg-kérdezhetni tölök, kiváltképpen, mikor immár oskolába járnak, mi legyen ez s' amaz, s' minek mondják: hogy semmit ne lássanak, a' mit meg nem tudnának nevezni, és semmit ne nevezzennek, a' mit megnem tudnának mutatni.

III. Azon meg-nevezet dolgokat penig, nem csak a' képekben, hanem magokban-is meg kell nékik mutatni; ugymint a' testnek tagjait, a' ruházatot, könyveket, a' házat és a' házi eszközöket, e' est.

IV. Engedgyék-meg nékik azt-is, hogy a' magok kezével utánna le-irhassák a' képeket, ha vagyon arra való kedvek; fött ha nem vól-

na-is, szerezni kell nékik: elöször, hogy a' dolgokra reá figyelmezni és azokrul elmélkedni szokjanak; azután hogy eszekbe vegyék a' résznek egymás között való egyenlöségeket és illendöségeket; végtére azért-is, hogy a' kezek gyakorlott és gyors légyen, az melly dolog fokat használ.

V. Hogyha némely dolgokat, mellyek felöl itten emlekezet vagyon, szemek láttára meg nem mutathatni, felettéb hasznos vólna, hogy azokat magokban eleikbe adnák: tudni -illik a' festékeket, az izeket e' est. mellyeket itten téntával le nem irhattanak. Azért méltán kivánhatnánk azt, hogy minden fö-hires oskolában a' ritka és a' háznál nem közönséges dolgokat készen tartanák, hogy valamennyiszer a' tanuló gyermeknek a' felöl valami mondanak, egyszer s' mint meg-is mutathatnák néki.

Akkor lenne osztán ez illyen oskola a' *látható világnak avagy érzékenségünkel meg-fogható dolgoknak tekintö bele, és az ollyatén fö oskolákba való készület, az hol csupán elménkel meg-fogható dolgokat tanétanak.* De elég ez errül: kezdjünk immár magához a' dologhoz.

PŘEDMLUWA

Nevmělosti lékařstwjm gestiť Včenj / kterýmž wtipowé w Sskolách zpraweni býti magj; wssak tak / aby Včenj bylo prawé / aby bylo vplné / aby bylo swětlé / aby bylo pewné. Prawé / bude / gestlibychom ničemu ginému nevčili a nevčili se / gediné co vžitečného k žiwotu gest; tak aby potomně někdy přjčin k pykánj a nařjkánj nebylo : potřebných Wěcý powědomi negsme / poněwadž sme se nepotřebným Wěcem naučili : Vplné bude / gestli Rozum wymustruge se k maudrosti / gazyk k wýmluwnosti / ruce k důmyslnému djla žiwota konánj : toť bude ta Sůl žiwota / totiž maudrým býti / činiti / mlůwiti : Swětlé gesstě bude / a skrze to také pewné a stalé / gestli čemužkoli včjme a včjme se / nebude temné / aneb zmatené; ale raděgi zřetedlné / pořádné a rozdjlné / rowně gako prstowé na rukau. Této wěcy grunt a základ gest / aby Wěcy Smyslům poddané / Smyslům správě předstawowány bywaly / tak aby se pochopiti mohly. Prawjmť / a wssjm hrdlem opětugi / že toto poslednj / gestiť wssech ostatnjch wěcý gruntem a základem : poněwadž ani činiti / ani mluwiti maudře nemůžeme / lečbychom prwé wssemu / co činěno / a o čem mluweno býti má / prawě rozuměli. W rozumu pak ničeho nenj / lečby prwé bylo w smyslu. Smysly tedy k tomu / aby oni rozdjl wěcý prawé pochopili / snažně cwičiti / toť bude wssj maudrosti / a wssj maudré wýmluwnosti / y wssem opatrným žiwota činům za grunt a základ položiti : což poněwadž obyčegně se w Sskolách zanedbáwá / a včedlnjkům předkládány k navčenj bywagj Wěcy / ani rozumem

nepochopené / ani smyslům prawě nepředstawené ; odtud stáwá se / že práce w wyvčowánj a včenj se / těžce se wede / a nemnohý vžitek přinássj.

Protož ay teď / nowá Sskolám pomoc! Wssech hlawnjch na Swětě Wěcý / wssech w žiwotě Činů Wymalowánj a Gmenowánj ! co abysste s včedlnjky swými progjti se neztěžowali / ó dobřj Mistřj / coby dobrého odtud mělo očekáwáno býti / kratičce wyložjm.

Knjžka / gakž widjte / nenj weliká; a wssak gest celého Swěta / a celého Gazyka summownj obsaženj / plná Figůr / gich Gmenowánj / a Wěcý tu namalowaných Wypsánj.

I. Figůry / gsau wssech Wěcý widitedlných (k nimžto ony / gako y k newiditedlným gistým spůsobem se přispůsobugj /) w celém Swětě obrazowé / a to týmž pořádkem / kterým *in Janua Lingvarum* wypsány sau; a tau také plnostj / že se ničehéhož / co potřebného gest a podstatného / newypausstj.

II. Gmenowánj / gsau nad každau Figůrau s wrchu položenj Nápisowé / aneb Tytulowé / celau Wěc (w Figůře obsaženau) obecným / k nj trefným / gménam wyslowugjcý a wyznamenáwagjcý.

III. Wypsánj / gsau částek Figůr (která totiž částka kterakby se nazýwala) wýkladowé / wlastnjmi gegjmi Gmény tak wyswětlenj / že k gednékaždé částce a k gegjmu také gménu / aneb nazýwánj / gedna tataž početnj cyfra přidána / pořad vkazuge / kteréby Wěcy k sobě wespolek patřily : To gest / počet dáwá znáti / kteréby Gméno k které částce Figůry patřilo.

Tato taká Knjžka / s takau přjprawau shotowená / mám naděgi / že poslaužj ; Předně / k přilauzenj sem djtek / aby nemyslily / gakoby Sskoly byly něgaký křjž a trápenj / ale že tu rozkoš gest : známo gest zagisté / že djtky (od samých téměř prsý) w obrazých rozkoš magj / a oči swé takowými diwadly rády krmj ; gestliť pak strassidla od zahrádek maudrosti wzdálena budau / to bude weliký zysk.

Podruhé / poslaužj tato Knjžka k tomu / aby mysl se powzbuzowala / pozor na Wěcy dáwala / a den ode dne wjce a wjce se ostřila :

co mnoho gest. Smyslowé zagisté (wěku mladého wůdcowé neypředněgssj / nebo tu wtip k prozřetedlnému Filozofickému Wěcý zpytowánj a rozgjmánj / gesstě se nezmohl) Wěcý sobě poddaných wždycky hledagj / kde gich nenj / tupnau / a teskliwě sem a tam se obracegj a taulagj ; když pak přjtomné gsau / obweselugj se / ožjwagj / a k nim se wázati / až pokudžby ge sobě známé nevčinili / rádi dopausstěgj. Pročež / tato Knjžka k podmaněnj wtipu (obzwlásstě točjcýho se a nevsedlého) a připrawowánj ho k wyssjmu vměnj / dobře pomáhati bude.

Odkudž následuge třetj dobré / aby Djtky sem přilauzené / a s takým na Wěcy pozorowánjm přiwedené / známostj neyhlawnějssjch na Swětě Wěcý / žertem a skrze hru zpraweny bývaly. Slowem : aby *Vestibulum* a *Janua Lingvarum* liběgi tractirowány býti mohly / k tomuť tato Knjžka poslaužj / k kterémužť také koncy ona obzwlásstě zpořádána gest.

Gestliby wssak někomu za dobré se widělo / y mateřskými Gazyky gi zřjditi / giné tři dobré wěcy z sebe slibuge :

I. Aby Djtky snáze / nežli až posawád / mohly naučiti se čjtati / podát k tomu pěkný obmysl : obzwlásstě skrze tu napřed položenau Abecedu erbownj / aneb Figůrnj / (Figůrami wykonterfektowanau /) totiž skrze wssech liter formy / s přimalowaným obrazem toho živočicha / gehož hlasu litera na proti položená / se ozývá. Z saméhoť zagisté toliko spatřenj živočicha / rozpomene se snadně na znění každé litery / nowý Abecedář : ažby mysl k tomu nawyknuc / a zwyklostj tau vpewněna suc / hotowě wssecky ty wěcy rozumu předstawowati vměla. A poohlédlaliby se potomně také předněgssjch Syllab Tabule / (kterauž wssak k této Knjžce přiwrcy / newidělo se za potřebné) můžeť se přistaupiti k ohledánj Figůr / a s wrchu položených nápisů. Kdežto opět samo toliko / wěcy namalowané / spatřenj / náwěsstj dá / coby to bylo / a kteraké tomu gméno? a tak hned napomene gakby Tytul Figůry čjtán býti měl. A kdyžťby se celá Kniha tým spůsobem / skrze samé toliko Tytule Figůr / přeběhla /

nemůže býti / aby čjsti se nenaučilo : a syce / co znamenati slussj / bezewsseho toho / wůbec zwyklého / dlauhého syllabikowánj / obtjžné té wtipů mučjrny / která tým teď spůsobem do cela gich minauti může : Čtenj zagisté této Knjžky / gestliť se často bude opětowati / totiž skrze ty obssjrněgssj / gessto pod Figůrami gsau / wýklady / tožť zwyk čjtánj wýborně způsobiti bude mocy.

II. Gestližby tato Knjžka w Sskolách mateřského Gazyka / mateřským Gazykem tractirowána byla / prospěssná bude k tomu / aby žák témuž Gazyku w cele a zgruntu se naučiti mohl : poněwadž w těch wýš oznámených wýkladjch / celého Gazyka slowa a spůsobowé mluwenj / swými mjsty přjhodně zpořadáni se nalézagj. A může také při koncy přidána býti Grammatika mateřského Gazyka kterážby Řeč / kdyžby se gj giž rozumělo / na swé částky zřetedlně rozdělowala / gednokaždé slowo / kterakby se *Decli*nowati a *Conju*girowati mělo / vkazowala / slowa pak / gessto spogena sau / pod gisté Regule vwozowala.

III. Odtud nowý wypleywá vžitek / aby totož přetlumočenj / Řečj mateřskau včiněné / poslaužilo k snadněgssjmu a liběgssjmu Řeči Latinské se naučenj : gako w této Edycy widěti gest / kdežto celá Knjžka tak gest přetlumočena / že slowo na proti slowu wssudy položeno gest / a k sobě wespolek patřj ; tak / že tato Kniha gedna gest a tatáž wewssem / gen že w rozličným Gazyku / negináče než gako kdyžby geden a týž člověk w rozličným rauchem odjn byl. A mohlyby na koncy přidány býti některé *Observa*cy a Napomenutj / z strany toho toliko / kde Gazyka Latinského spůsob mluwenj / dělj se od spůsobu mluwenj Gazyka mateřského : Neboť kde žádného rozdjlu nenj / žádného napomjnánj nepotřebj.

Dále / poněwadž prwotnj žáčků Lekcý magj býti skrowné a sprostné : proto sme počátečnj tuto / očima zpytatedlnau Knjžku neginými / nežli začatečnjmi / a dětinskému wtipu pochopitedlnými Wěcmi naplnili / Wěcmi totiž a Slowy neyhlawněgssjmi / w nichžto celý Swět / celý Gazyk / a wssech Wěcý známost záležj. Gestliž kdo

vplněgssjho Wěcý Wypsánj / a dokonalegssj Gazyka Známosti / a gasněgssjho Mysli Swětla hledá a mjti chce / (coť owssem náležj /) nalezneť se toho ginde / kamž skrze toto nássi Summownj wssech Wěcý Smyslům poddaných / obsaženj / průchod nebude nesnadný.

Pozůstáwá / abychom o ljbezném Knjžky této vžjwánj / některau zprámu dali.

I. Nechť bude dána Djtkám do rukau / aby se ony diwadlem Figůr / podlé swé ljbosti kochaly / a ge sobě co neylépegi známé včinily / gesstě y doma / prwé nežby do Sskoly odeslány byly.

II. Potom také wykussowati od nich často potřebj / (obzwlásstě kdyžby giž do Sskoly chodily /) coby toto / co onno bylo / a kterak se nazýwalo : aby ony nic newyděly / gesstoby gmenowati newěděly / a nic negmenowaly / gesstoby vkázati newěděly.

III. Ty pak Wěcý gmenowané potřebj gim vkazowati / negen toliko w Figůrách / ale také samy w sobě ; ku přjkladu : Audy Těla / Raucho / Knjhy / Dům / Domownj Nádoby / ec.

IV. Nechať se gim také dopausstj malowánj rukau následowati / chtěgjli ; anobrž aby chtěly / posstwáwány býti magj : předně proto / aby gim se mysl k pozorowánj na Wěcy tým také spůsobem ostřila a přiwykala ; potom aby ony znamenaly / kterakauby *Proporcy* a strefnost částky wssech Wěcý / k sobě wespolek měly ; naposledy / aby gim se ruka k čerstwosti a hbitosti cwičila / co ke mnohému prospěssné gest.

V. Pakliž které wěcy / o nichž se zde zmjnj / očima předstawowány býti nemohau / welmi vžitečnéby bylo / aby takowé samy w sobě předkládány bywaly : gakožto Barwy / Ssmaky / ec. kterých Wěcý zde černidlem namalowati nebylo lze. Za tau přjčinau winssowatiby bylo / aby w každé slowautněgssj Sskole / ty wěcy / které se zřjdka nacházegj / aniž gsau obecné / zachowáwány bywaly po hotowě / tak aby / kolikrátžbykoli o nich žákům wyprawowáno býti mělo / spolu podány a vkazány býti mohly.

Tak teprwa Sskola ta / w prawdě bylaby Sskola Swěta Widitedlného / aneb Wěcý Smyslům poddaných / gakožto přjprawa k Sskole / w njž se včegj wěcem / samému toliko rozumu poddaným. Dostiť pak o tom : poďmež giž k samé wěcy.

ORBIS SENSUALIUM PICTUS.

Die sichtbare Welt.

A' Láthato Világ.

Swět Spatřugicy.

Invitatio. Einleitung. Meg-ſzóllitás. Přizwánij.

M. Veni, *puer* diſce ſapere.

P. Quid hoc eſt ? ſapere.

M Omnia, quæ neceſſaria ſunt

recte intelligere, recte agere,

recte eloqui.

P. Quis me hoc docebit ?

M. Ego, cum DEO.

P. Quómodo ?

M. Ducam te,

per omnia. oſtendam tibi omnia : nominabo tibi omnia.

L. Komm her/ Knab! lerne klug ſeyn.

S. Was iſt das ? klug ſeyn.

L. Alles/ was nöthig iſt/

recht verſtehen/ recht thun/

recht ausreden.

S. Wer wird mich das lehren ?

L. Ich/ mit GOtt.

S. Welcher Geſtalt ?

L. Ich will dich führen (ſcen/ durch alle Dinge ich will dir zeigen alles : ich wil dir benennen alles ;

M Jöizte ide *gyermek* ! tanully okoskodnyi, (bőltselkednyi.

G. Mitsoda ez ? bőltselkednyi.

M. Mindeneket valamellyek ſzükſége- [ſek. igazán meg-értennyi, igazán tselekednyi, (véghez vinni. igazán ki mondani.

G. Kitsoda tanét meg engemet erre ?

M. En Iſten ſegitségével.

G. Mitsoda formán ? (mikeppen ?

M. Által vifzlek tégedet, [det,

mindeneken . meg-mutatok néked mindeneket : meg-nevezek tenéked mindeneket.

M Podſem Pachole! Učſe maudrým býti/ (maudrěti.

P. Co geſt to ? maudrým býti.

M. Wſſe/ (wſſecko. Co potrebně geſt/ prawe rozuměti/ prawe činiti/ prawe wimlúwiti/

P Kdo mne kromu wyučý? (winaučj.

M. Já/ s Bohem.

P. Yakým ſpůſobem ?

M. Prowedu tě (tebe. ſkrze wſſecko ukážem tobe wſſecko : pogmenugem tobe wſſecko :

P. En!

P. En! adſum! duc me,

in *nomine* DEI.
M. Ante omnia,

debes diſcere ſimplices *ſonos*,

ex quibus,
conſtat,
ſermo humánus:

quos,
animalia
ſciunt formáre,

& tua *lingua*,
ſcit imitári,
& tua *manus*

poteſt pingere.

Poſteà
ibimus

in *mundum*,
& ſpectábimus
omnia.

Hîc habes
vivum & vocále

alphabétum.

G. Sihe! hier bin ich! führe mich/

in dem Namen GOttes.
L. Vor allen Dingen/

muſt du lernen
die ſchlechten Stimmen/

in welchen
beſtehet
die Menſchliche Rede:

welche/
die Thiere
wiſſen abzubilden/

und deine Zunge
weiß nachzumachen/
und deine Hand

kan mahlen.

Darnach
wollen wir gehen

in die Welt/
und wollen beſchauen
alle Dinge.

Hier haſt du
ein lebendiges und ſtim-
Alfabeth. [mbares

G. Imé! jelen vagyok! vezeſſen kegyelmed engemet,

Iſtennek *nevében*.
M. Mindeneknek elſőtte,

meg-kell tanulnod
az kőzőnſeges (edgyes) *ſzozatokat*,

mellyekből
áll
az emberi *beſzéd*:

mellyeket
az *állatok*
cudnak formálni,

és a' te *nyelved*
utánna mondhat,
és a' te *kezed*

le irhat.

Azután
el-fogunk menni

a' *világra*,
és meg-ſzemlélőnk
mindeneket.

Itten vagyon
egy eleven és ſzózatos

A *bécád*, (*alfabétumod*)

P. Tèd gſem!
wedj; mne/
wegménu Bożjm.
Al. Predewſſemj wecy (mj
muſiſs ſe wčiti
ſproſté Hlaſy/
s kterjchżto
geſt
Reč lidſká;
ktere
żiwotičichi
medžy ſſirmowati
a twug Gazyk (umj) wj naſledo- (wati/
a twog Ruka
můże wipſati (nama (lowati)
Potem
pugdeme
do Swěta
a obledneme (opatrij (me.
wſſecky Wecy.
Ted maſs
żiwu a hlaſitú

Abecedu.

Cornix f. 3. cornicátur,
Die Krähe krechtet
A' varju kákog,
Wrana kwáce/

Ovis f. 3. balat,
Das Schaaf blöcket/
A' bárány béget,
Owce beczi/

Cicada f. 1. stridet,
der Heuſchreck ſiszchert/
A' ptrűtsők ſzőrög,
Kobylka wreſſy/

Upupa f. 1. dicit,
der Widhopf rufft/
A' babuk dudul,
Dudek dutká/

Infans c. 3. éjulat,
das Kind wenmert/
A' csőcsemő gyermek firánkozik, (koákol)
Dite plače/ (narüka.)

Ventus m. 2. flat,
der Wind wehet/
A' ſzél fűy,
Wjter wege/

Anſer m. 3. gingrit,
die Gans gackert/
A' lud gágog,
Hus gagoce/

Os n. 3. halat,
der Mund hauchet/
A' ſzáy lehel,
A vſte dychagj/

Mus m. 3. mintit,
die Maus pfipfert/
Az egér cziczeg,
Myſs piſſy/

Anas f. 3. tetrinnit,
die Ente ſchnackert/
A' rétze retzeg, (v' kátsa kattog)
Račice kwáczj/

Lupus m. 2. úlulat,
der Wolff heulet/
A' farkas ordit,
Wlk wyge/

Urſus m. 2. mürmurat,
der Beer brummet/
A' medve dörmböl,
Medwed wrnie/

á á — Aa
bé é é — Bb
cí cí — Cc
du du — Dd
éi éi — Ee
fi fi — Ff
ge ge — Gg
háb háh — Hh
í í í — Ii
kha kha — Kk
lu ulu — Ll
mum — Mm

Felis f. 3. clamat,
die Katz mauzet/
A' matska miog,
Kotka/ (Mačka) ńyauły — *nau nau* — Nn

Arbiga m. 1. clamat,
der Fuhrman rufft/
A' szekeres kiált,
Wozar wola/ (Furman) — *ó ć ć* — Oo

Pullus m. 2. pipit,
das Küchlein pipet/
A' pisze pisleget,
Kuiátko ćiće/ — *pi pi* — Pp

Cuculus m. 2. cuculat,
der Kuckuck kucket/
A' kackuk kackukol,
Zezhulka (Kukuczka) kuká/ — *kuk ku* — Qq

Canis c. 3. fingitur,
der Hund marret/
Az Eb erreget,
Pes wrcí/ — *err crr* — Rr

Serpens, c. 3. sibilat,
die Schlange ziſchet/
A' kigyo sźvŏlt,
Had ſipí/ — *ſi* — Ss

Crácculus m. 2. clamat,
der Heher ſchreyet/
A' szaykó kiált,
Soyka (Strako paud) ſſtreći/ — *tae tae* — Tt

Bubo m. 3. ululat,
die Eule uhuet/
Az eijoli bagoly huhol,
Sowa huká/ — *ú ú* — Uu

Lepus m. 3. vagit,
der Haſe quácket/
A nyul vákog, (nyí,)
Zagic wrcí/ — *vá* — Vv

Rana f. 1. coáxat,
der Frosch quacket/
A' béka rekeg,
Žaba krka/ — *coax* — Xx

Asinus m. 2. rudit,
der Eſel yauet/
A' szamár ordét,
Oſel rŭká/ — *y y y* — Yy

Tabánus m. 2. dicit,
die Breeme ſummet/
A' bögöly szeſzeget,
Hrſſen (Obad) brnći/ (zwŭći.) — *ds ds* — Zz

DEUS.

I.

DEUS. GOtt. Az ISTEN. Bůh.

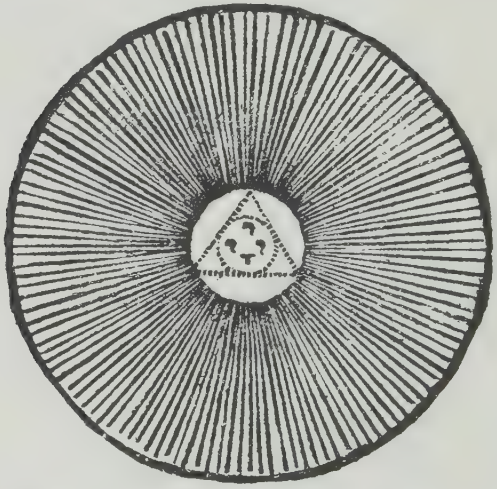

DEUS eſt m. z.
ex ſe ipſo,
ab æterno, ἀϊδιως
in æternum.

Perfectiſſimum
& beatiſſimum
eſſe (*Ens.*)
in *Eſſentiâ*,
Spirituális
& Unus.
in *Hypóſtaſi*,
Trinus.
in *Voluntate*,
Sanctus,
Juſtus,
Clemens,
Verax.

GOTT iſt
aus ſich ſelber/
von Ewigkeit/
in Ewigkeit.

Das allervollkommenſte
und allerſeeligſte
ſeyn (Ding.)
Im Weſen/
Geiſtlich
und Einig.
In der Perſönlichkeit/
Dreyeinig.
Im Willen/
Heilig/
Gerecht/
Gütig/
Warhafftig.

Az ISTEN vagyon
magától
öröktől fogva
örökkén.

A' leg tökélletesebb
leg béldogjab
valoság, (vagyonság)
Allatyában
Lelki
és egy.
Személyében
három.
Akaratyában
Szent,
Igaz,
Kegyelmes,
Ig az\mondo.

Bůh geſt
ſam od ſebe/
od weěnoſti
na weěnoſt.
Negdokonalegſſij
a negblahoſtawenegſſ
bitnoſt/ (weěnoſt.)
W Podſtate
Duchowny
a gediný
Woſobnoſti
srogy.
W Wůli
Swatý/
Spraweďliwý/
Lſtoſtiwý.
a Prawdiwý.

Pater-

Potentiâ, Maximus.	An Macht/ der gröste.	*Hatalmára nézve,* a' leg nagyobb.	W Moci negwětegssj.
Bonitate, Optimus.	An Gütte/ der bäste.	*Jóságra nézve* a' leg jobb.	W Dobrote neylepssj:
Sapientiâ, Immensus.	An Weißheit/ unermäßlich.	*Böltsességre nézve,* meg mérhetetlen.	W Maudrosti neobsáhly.
Lux f. 3. Inaccessa:	Ein Liecht/ zu dem man nicht kom- [men kan:	Hozzá mehetetlen *Világosság:*	Swětlo nepřistupitedlné;
& tamen omnia omnibus.	und doch Alles in Allem.	mind-azon-által mindenekben minden.	wssak že gest wssecko we wssem.
Ubiq; & nullibi.	Uberall/ und niergend.	Mindenütt, és sohol-sem.	Wssude a nikde.
Summum bonum, (n. 2.	Das höchste Gutt/	*A' leg főbb jó,*	Neyzwrchowanegssj
& solus inexhaustus *fons* omnis boni.	und alleine der unerschöpfliche Brunn alles gutten.	és egyedül, ki mérétethetlen *kút feje* minden jónak.	a sám (dobrê newywážená Studnice wsseho dobrého.
Omnium *rerum,* quas vocamus *mundum,* sicut *Creator;* m. 3.	Aller Dinge/ die wir nennen die Welt/ gleich wie ein Erschaffer/	Minden *dolgoknak,* mellyeket *világnak* hivunk, a' mint *Alkotója,* (Te- [remtője,)	Wssech wěcy/ které nazýwáme Swět/ gak Stwořitel,
ita & *Gubernator* m. & *Conservator,* m. 3.	also auch ein Regierer/ und Erhalter.	ekképpen-is *igazgatója,* és *meg-tartója.*	tak také Ridjtel/ a Zdržowatel.

Mun-

II.

Mundus. Die Welt.

A' Világ. Swét.

Cælum

Cœlum 1. n. II. habet *(Aqua in ke* *ignem, stellas.*	Der Himmel 1 hat das Feuer/ die Sternen.	Az *Eg* 1 magában foglallya a *tüzet*, a' *tsillagokat*	Nebe 1. obsahuge ohen hwězdj.
Nubes 2. pendent in *aëre.*	Die Wolcken 2 hangen in der Lufft.	A' *fölybök* (*föllegek*) 2 függenek a' *levegőégben.*	Oblaky 2 wjsj w powetrj.
Aves 3. volant sub *núbibus.*	Die Vögel 3 fliegen unter den Wolcken.	A *madarak* 3 röpdösnek a *fölybök* alat.	Ptactwo 3 ljta pod oblakj.
Pisces, 4. natant in *aquâ.*	Die Fische 4. schwimmen im Wasser.	*Az halak* 4 uszkálnak a' *vizben.*	Ryby 4 plivegj we wode.
Terra f. I. habet *montes*, 5. *sylvas*, 6. *campos*, 7. *animalia*, 8. *hómines* 9.	Die Erde hat Berge/ 5. Wälder/ 6. Felder/ 7 Thiere/ 8 Menschen. 9.	A' *földnek* vannak *hegyei*, 5 *erdei*, 6 *mezei*, 7 *állati*, 8 *emberi*, 9	Zeme ma (zdržuge) hory (wrchy) 5 lesy/ 6 pole/ 7 zwjřata/ 8 lidi/ 9
Ita sunt plena *habitatóribus* suis, quatuor *Elementa*, quæ sunt *mundi* maxima *córpora.*	Also sind voll ihrer Einwohnere/ die vier Elemente/ welche sind der Welt gröste Cörper.	Ekképpen rakva vannak *lakosival* a' négy *éltető állatok*, mellyek a' *világnak* leg nagyob *testei.*	A tak sau plne swých obywatelůw čtyry žiwlowe ktere sau Swěta neywětssj tela.

III.

Cœlum. Der Himmel.

Az Eg. Nebe.

Cœlum 1. n. II.	Der Himmel 1	Az *Eg*, 1.	Nebe 1
rotátur	drehet ſich/	környûl kereng, (*forog*,)	ſe obrácý/
& ambit *terram*, 2	und umgehet	és környûl veſzi	a obcházý
in medio ſtantem.	die Erde/ 2.	a' *földet*, 2	zemi. 2
	die in der Mitten ſtehet.	a' melly középben áll.	ktera w proſtredku (ſtogi.
Sol, 3 m. III.	Die Sonne/ 3	A' *Nap*, 3	Slunce 3
ubi ubi eſt,	ſie ſey/ wo ſie ſey/	akár-hol légyen,	bud ze geſt kde kolwek
fulget perpetuò,	ſcheinet immer:	ſzüntelenûl fénlik:	ſwiti wzdicky
utut *nubila*, 4	obſchon	noha	ackolwek (trebad)
eum nobis eripiant;	das Gewölcke 4	a' *fellyhök*, 4	oblaky (mrakota) 4
facitq́;	ſie uns raubet;	ötet el-veſzik elöllünk;	geg nam ukrýwagi
ſuis *radiis*, 5	und macht	és szerez	a cuſobj
lucem;	mit ihren Strahlen 5	*ſudárival* (*ſinyivel*) 5	ſwetlj paprſky 5
lux ſ. III. *diem*	das Liecht;	*világoſságot*;	ſwetlo/
	das Liecht/ den Tag.	a' *világoſság napot*.	ſwetlo pak den.
Ex oppóſito	Gegen über	Ellénében	Naprotiw
ſunt *ei ebræ*, 6 ſ. I. pl	iſt die Finſterniß/ 6	vagyon a' *ſötétség* 6	geſt tma/ 6
Indé *nox* ſ. III.	daher die Nacht.	onnénd az *Ej*, (*éczaka*)	odkud noc.
Nocte,	Bey Nacht/	Fijel (éczakán)	W Noci
ſplendet *luna*, 7 ſ. I.	ſcheinet der Mond/ 7	fénlik az *Hold*, 7	ſwiti (bliſſti ſe) Meſicy
& *ſtellæ*, 8	und die Sternen 8	és a' *Tsillagok* 8	a Hwezdy 8
micant, ſcintillant.	ſchimmern/ blincken.	tsillámlanak, ragyagnak.	trpýti ſe a ſtkwegi.
Veſperi, 9	Deß-Abends/ 9	Eltve vagyon 9	W wecer 9
eſt *crepúſculum*, n. II.	iſt die Demmerung:	az *eſt-haynal*: (*enyeſzetti homályos világoſſág*)	geſt mrkánj.
Manè,	Deß Morgens/	Reggel	Zrána
aurora, 10. ſ. I.	die Morgenröte/ 10	az *hajnal*. 10	zár ranný 10
& *dilúculum*, 11 n. II	und das Tagen/ oder der (zubre chende Tag.	és *virrada*,	a uſwyte (ſwitanj).

IV.

Ignis. Das Feuer.

A' Tůz. Ohen.

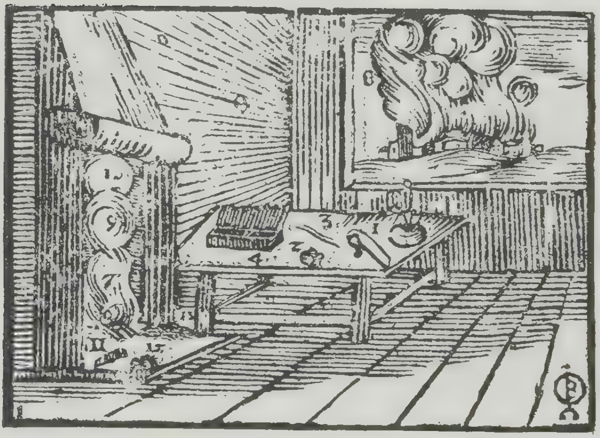

Ignis m. M.	Das Feuer	A Tůz	Ohen
ardet (urit) & cremat	brennet und verbrennet.	ég, és éget.	horj a pálj.
Ejus *scintilla*, f. I.	Dessen Funcke/	Annak *szikrája*,	Gehozto giskra/
ope *chálybis*, 1	mit Hülff deß Stahls 1	az atzély seget ségével, 1	z pomoci oceli 1
è *silice*, (*pyrîte*) 2	aus dem Feuerstein 2	a' *tůz-ütő kőbůl* 2	s kremene kresagicjho 2
elisa, excussa	geschlagen/	ki verettetvén,	kamene wirazená/
& in *suscitábulo* 3	und im Feuerzeug 3	és a' *tůz-élesztő szer-* [*számban* 3	a w oheňeg (ktomu spo- radaneg) nadobce 3
à *fómite* excepta,	vom Zunder auffgefan- [gen/	a' *taplóul* hozza fogat- [tatván, (fel-ragattat- [ván)	od prachna z chopená (z chytena)
sulphurátum: 4	den Schwefelfaden, 4	a' *kénkőves fonalat* 4	nit syrowu 4.
& inde super hoc	und damit	és az által	a z tau
candelam 5,	die Lichtkertze/ 5	a' *gyertyát* 5	swjčku 5
vel *lignum* 6	oder das Holtz 6	avágy *fát* 6	aneb drewo 6
accendit,	anzündet/	meg-gyujtya,	zažjha

& flam-

& *flammam* 7
excitat,
vel *incendium*, 8

quod
ædificia córripit.

Fumus 9 m. II.
aſcendit inde,
qui,
adhærens
camino, 10.
abit in *fuliginem*.
Ex *torre*,
(ligno ardente)
fit *titio* 11 m. III.
(lignum extinctum)
Ex *pruna*,
(candente
particula torris
fit *carbo*, 12 m. III.

Tandem,
quod rémanet,
eſt *cinis*, 13 m. III.
& *favilla*.
(ardens cinis.)

und eine Flamme 7
erreget/
oder eine Feuersbrunſt/8

welche
die Häuſer ergreifft.

Der Rauch 9
ſteigt davon auf/
welcher
hangend
am Kamin/ (Schorſtein
[10)
wird zu Ruß.

Auß dem Brand/
(brennenden Holtz)
wird ein Löſch-Brand 11
(ein außgeloſchen Holtz)
Auß der Glut-Kohle/
(dem glühenden
Kůl Brands/)
wird eine verloſchene
[Kohle. 12

Endlich/
was überbleibet/
iſt Aſche 13
und Loder-Aſche.
(glimmende Aſche.)

és *lángot* 7
ſzerez,
vagy *gyuladást*, 8

a' melly
az *házokat* meg-ſzőki.

A' *füſt* 9
fel megyen onnét,
a' ki
ragadván
a' *kéménbez*, 10

korommá valtozik.

Az *égő űſzögbűl*
(égő fabul)
léſzen *füſtőlgő űſzög*, 11
(meg-oltot fa)
Az *eleven ſzénbűl*
(az égő űſzőgnek
tűzes darabjábul)
léſzen *boltſzén* 12

Végtére,
az mi meg-marad,
hamu 13
és pörnye (*parás*)
(tűzes hamu)

a plamen 7
powzbuzuge/
eneb prudkoſt ohne/
(paleny) 8

ktera
domi hlazuge/ (z zgra)

Sjm 9
odtud w ſtupuge
ktery zto
zawiſnjce
w komyne (kochu) 10
obraty ſe w ſadze.

Z zyweg hlawne
(drewa horſciho
bywa mrtwá hlawen
vhaſſene drewo) 11

Zreraweho vble
(z caſtky zyweg hlawne
bywa wihaſeny vhel 12

A potomne/
co zuſtáwa
geſt popel 13
a plapeny
(vhaſſeni popel.)

V.

Aër. Die Lufft.

A˚ levegő Eg. Powetrÿ.

Aura 1 f. I. ſpirat leniter.	Die Lufft 1 wehet ſanfft.	A' *ſzellő* 1 gyengen fuj, (lengedez)	Powětřij (wetijček) 1 wege lahodně.
Ventus 2 m. II. flat validè.	Der Wind 2 bläſet ſtarck.	A' *ſzél*, 2 erőſſen fuj.	Wijtr 2 duge ſylně (mocne.)
Procella 3 f. I. ſternit *Arbores*.	Der Sturmwind 3 reiſſet die Bäume nieder.	A' *ſzélvéſz* 3 le-dönti a' *fákat*.	Wijchor (wjchřice) 3 (burliwy witr) poražij ſtromy.
Turbo 4 m. III. ſe agit in *gyrum*.	Der Wirbelwind 4 drehet ſich im Kreiß.	A' *forgó-ſzél* 4 kereng (kerengőben fo- rog)	Kwuty (wrtkawý witr (4) ẑ hanj ſe w kolo.
Ventus m. II. ſubterraneus 5 excitat *terræ-motum*; *terræ-motus*, m. IV. facit *labes* (*ruinas*.) 6	Der Wind unter der Erden 5 erreget ein Erdbeben; das Erdbeben macht Erd-Fälle. 6	A' föld alat levő 5 *ſzél*, indét *földi induláſt*; a' *földi indulás* tsinál *omláſokat*. 6	Wijtr podzemny 5 wzbuzuge zeme třeſenij/ a zeme třeſenij činj zbořenij (roſpádliny) 6

Aqua.

VI.

Aqua. Das Waſſer.

A' Viz. Woda.

Aqua

Aqua f. I.	Das Waſſer	A' *Viz*	Woda (wiſtreka
ſcatet	entſpringt	buzog	pryſſtj ſe)
è *fonte*; 1	aus der Brunnquell; 1	a' *kút főbűl*; 1	ze Studnice/ 1
deſluit	ſchieſſt herab	ſebeſſen alá foly	ſteká (běžj)
in *torrentes*; 2	im Gießbach; 2	a' *tsurgó patakban*; 2	w ſkočnem potoku/ 2
manat	rinnet	foldogal	teče (w průdu)
in *rivo*; 3	im Bach; 3	a' *folyában*; 3	w Potoku/ 3
ſtat	ſtehet	áll	ſtogj
in *ſtagno*; 4	im See (oder Weyer; 4	a' *tóban*; 4	w Vtoku/ (w Bahne) 4
fluit	flieſſet	foly	teče (cieka)
in *flumine*; 5	im Strom; 5	a' *derék folyó vizben*; 5	w Řece 5
gyratur	drehet ſich	tekereg (kereng)	zawracý ſe
in *vortice*; 6	im Wirbel; 6	a' *tekervénybẽ*, (*örvényben*) 6	w okruté (zákruté) 6
facit	machet	tsinál	činj
paludes 7	Sümpffe (Moraſt) 7	*poſványt*, (*iſzapot*) 7	žůmpy (bahniſká) 7
Flumen n. III.	Der Fluß	A' derék folyó-viznek	Weliký Potok
habet	hat	vannak	má
ripas 8	Ufere/ 8	*revparti*. 8	vtrež[illegible]/ (brežiny) 8
Mare n. III.	Das Meer	A' tenger	Moře
facit	machet	tsinál	činj
littora, 9	Geſtade/ 9	*partokat*, 9	Břehy/ (vlože) 9
ſinus, 10	Meer-Buſen/ 10	*hajláſokat*, (*ſzakadékokat*) 10	vtržliny (kriwotoky) 10
promontoria, 11	Vorgebirge/ 11	*tengerre dűlő magas begyeket*, 11	wiſtreklé wrchy (předhorý) 11
inſulas, 12	Inſuln (Eylande) 12	*ſzigeteket*, 12	oſtrowy 12
peninſulas, 13	Halb Inſuln/ 13	*fél-ſzigeteket*, 13	půloſtrowy 13
iſthmos, 14	Erd-Engen/ 14	*két tenger közöt bé-nyuló föld-ſzoruláſokat*, 14	zemné vžiny (z ſtežiny)
freta, 15	Meer-Engen (Sund) 15	*zugó tengeri ſzoroſſágokat*, 15	morſké vžiny/ 15
& habet	und hat	és vadnak	a mjwa
ſcopulos, 16	Steinklippen. 16	*kőſzálai*, 16	wyſteklé ſkály. 16

VII.

Nubes. Die Wolcke. A' Fölyhők. Oblaky.

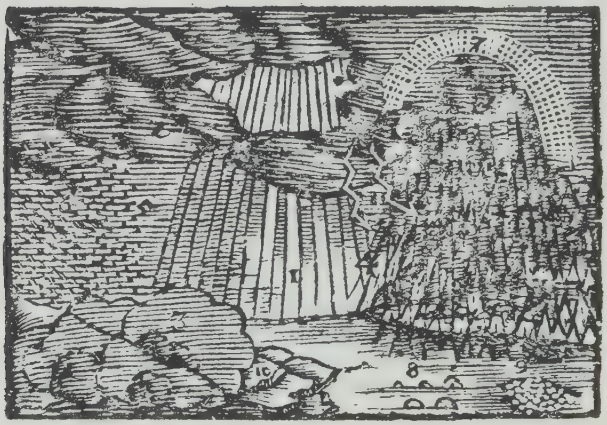

Ex quâ
aſcendit
vapor. 2 m. III.

Inde fit
imber, 2 f. III.
& prope terram
nebula. 3 f. I.

E nube
fluit (defluit putâ. (tim)
pluvia 4 f. I.
& *imber*. m. III.

Q_æ
gelata,
Grando, 5 f. III.

Aus dem Waſſer
ſteiget auf
der Dampf. 1

Daraus wird
eine Wolcke/ 2
und nahe an der Erden
ein Nebel 3

Aus der Wolcke
tröpfelt/ (flieſſt herunter (tropffenweiß)
der Regen 4
und Platzregen.

Welcher
gefrohren/
ein Hagel 5

A' Vizből
fel-mégyen
a' *pára* (gőz) 1

Abbul léſzen
f lybő, 2
es közel a' földhöz
köd. 3

A' fölyhőből
esőnek (tsöpönként e- (ſik)
az *eſső* 4
es a' *zápor-eſső*

Az melly
fagyos lé ven,
tó-eſső, 5

Z Wodi
wiſtnpuge
Para. 1

Odtud biwagij
Oblaky/ 2
a blizko nad zemi
mlha. 3

Z Oblaku
prſſi (kropi)
dóſſt 4
a prtwak.

Kſery
s mrznuty
grad/ 5

ſemi.

fernigelàta,
nix, 6 f. III.
calefacta,

rubigo eſt. f. III.
In *pluvioſâ nube*,

quæ *Sole* eppóſita

appáret
iris 7 f. III.
Gutta, f. I.
in aquam incidens,
facit
bullas; 8
multæ bullæ
faciunt
ſpumam. 9

Aqua congelàta
fit *glacies*, 10 f. V.
ros m. III. congelátus
dicitur *pruína*. f. I.
Ex
ſulphureo *vapóre*

fit *tónitru*, n. IV.
quod
è nube erumpéns

cum *fú gure*, 11
tonat
& fúlminat.

halb gefrohren
ein Schnee; 6
erhitzet/

ein Meelthau iſt.
In einer Regen-Wolke
welche der Sonnen gegenüber geſetzt/
erſcheinet
der Regenbogen. 7
Ein Tropf/
ins Waſſer fallend/
machet
eine Waſſer-Blaſe/ 8
viel Blaſen
machen
einen Schaum. 9

Gefrohren Waſſer
wird Eiß/ 10
gefrohrnet Thau
wird genennet ein Reiff.
Aus
ſchwefelichtem Dampff

entſtehet der Donner:
welcher
aus der Wolcken bricht
mit einem Bliß/ 11
donnert/
und wetterſtrahlet.

fele-fagyos
hó, 6
meg-melegedvén, (hevûlvén)
agya, (fûtô-eſô)
Az *eſôs-fólhôben*

melly az *nap* ellenében vagyon vettetet)
meg-jelenik (tetzik)
a' *ſzivárvány*. 7
A' *csôp*,
a' vizben elvén
csinál
buburékot, 8
ſok buburékok
ſzereznek
tajtékot. 9

A' meg-fagyot viz
jégé léſzen, 10
a' meg-fagyot *harmat*
zuzmaráznak mondatik.
Az
kénkôves *párából*

támad a' *meny-dôrgés*:
a melly
a' fölyhôbûl ki-rohon-ván
villámáſſal 11
dôrög
és menykövetvét(hány)

na poly ſmrzſnuty
Sníh/ 6
ſahrúty
Rze geſt.
Na dežďiwem oblaku
(Ku/
ktery protiw ſlunci geſt
wkazuge ſe
Súhô. 7
Kropege/
padagicy do wody
činj
bublinku/ 8
mnoho bublinek
delagú
Pénu. 9
Woda zmrzſnúwſſy
bude Led/ 10
Roſa zmrzſnutá
ſúweſe mráz.
Z ſyrowateg (ſſwaboweg) Pary
hýwa Grom/
ktery
kdy z oblakûw wiſtrhuge.
ſ Bleſkem/ 11
hrúma (hrmi)
blaſkaſe.

VIII.

Terra. Die Erde.
A' Fôld. Zeme.

Super *terrã*	Auf der Erden	A *Föld* fölöt	Na Zemi
ſunt	ſind	vadnak	gſau
alti *montes*, 1	hohe Berge/ 1	magas *hegyek*, 1	wiſoke Hory (wrchy) 1
profundæ *valles*, 2	tieffe Thäler/ 2	mély *völgyek*, 2	hlubokè doluny/ 2
elevati *colles*, 3	erhabene Hügel/ 3	fel-emelkedet *halmok* 3	powdwýſene pahrbky/ 3
cavæ *ſpeluncæ*, 4	hole Klüffte/ (Höhlen) 4	úros (hézág) *barlangok*, (*üregek*, 4	dupaté geſkýně/ 4
plani *campi*, 5	ebne Felder/ 5	egyenes (lapály) *mezők*, 5	rownè pole/ 5
opácæ *ſylvæ*. 6	ſchattichte Wälder. 6	ſötétes (árnyékos) erdők. 6	tmawe (zaſtýnené) le (ſv. 6

Terræ

IX.

Terræ-Fœtus. Erdgewächse. A' föld-fajzati. Zemské Zrostliny.

Pratum 1 n. II.	Die Wiese 1	A' Rét 1	Lúka 1
fert:	trägt	hoz (terem)	přinášý
gramina,	Gras/	*pástot,*	trávu z kwjtjm
cum *floribus*	mit Blumen	*virágokkal,*	a býlinámi:
& *herbis:*	und Kräutern:	és *füvekkel:*	kteréž ro
quæ	welche	a' mellyek	sťaté (skosené)
desecta,	abgehauen/	le-vágattatván, (kaszál-[tatván)	
	Heu werden. 2		Seno býwagj. 2
fœnum n. II. fiunt. 2		*szénává* lésznek. 2	
Arvum 3 n. II.	Das gepflügte Feld 3	A' *szántó mező* 3	Role 3
fert	bringt	hoz (terem)	přinášý
fruges & *olera.* 4	Getraid und Gewächse. 4	*gabonát* és *paréjokat* 4	obilý/a zely (kapustu) 4
In sylvis	In den Wäldern	Az *erdőkön*	W lesých
proveniunt	kommen hervor	jőnek elő (teremnek)	wirastagj
fungi, 5	die Erdschwämme/ 5	a' *gombák,* 5	hřiby/ (huby) 5
fraga, 6 n. II. pl.	die Erdbeere/ 6	*eperjek,* 6	Jahody/ 6
myrtilli, &c.	die Heydelbeere/ u. dg.	*varjú-megyek* (szőlők) [s' eff.	čečeřjetky/ a. g. p.
Sub terrâ	Unter der Erden	A' föld alatt	Podzemj/ (w zemj)
nascuntur	wachsen	teremnek	rostau
metalla,	die Metalle/ (Ertze)	a' *bányászák,* (*érczek*)	Rowy/ (Ruda)
lapides,	die Steine/	a' *kövek,*	kamenj/
mineralia.	die Mineralien (Erdsäff[te.)	a' *bányás nedvességek* (*földi levek*)	zemské stoky.

X.

Metalla. Die Metalle.

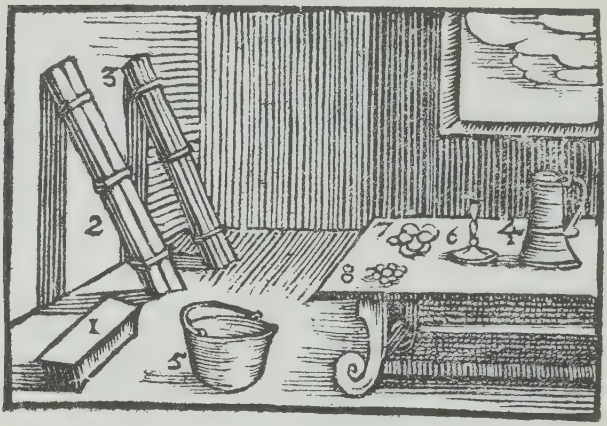

A' Bányálznák. Kowy.

Plum

Plumbum 1 n. II.
eſt molle & grave.

Ferrum 2 n. II.
eſt durum;
& durior
chalybs. 3 m. III.

Faciunt
è ſtanno
cántharos, 4

è cupro,
abéna, 5

ex *oricha'co,*

candelábra, 6

Ex *argento,*
thalé ros, 7
Philippos

& *aureos imperiáles*

ex *auro,*
ſcutatos, (*ducátos*)
& *ſolido-aureos.* 8

Argentum vivum,
[n. II.

Hquet ſemper,

& corródit metalla,

Das Bley 1
iſt weich und ſchwer.

Das Eiſen 2
iſt hart;
und noch härter
der Stahl. 3

Sie machen
aus Zinn/
die Kannen/ 4

aus Kupffer/
die Keſſel/ 5

aus Meſſing/

die Leichter; 6

Aus Silber/
die Thaler/ 7
Philips-Thaler/

und Gülden-Thaler;

Aus Gold/
die Ducaten/
und Goldgulden. 8

Das Queckſilber/

flieſt immerzu/

und durchfrißt die Me-
[talle.

Az *ón* 1
lágy és nehéz.

A' *vas* 2
kemény;
és még keményeb
az *aczél.* 3

Tsinálnak
ónbul,
kánnákat, 4

a' *réſ bůl*
iſtóket (*vaſfazékakat*) 5

a *ſárga* (*velenczei*)
[*réſzbůl,*
gyertya tartókat; 6

Az *ezüſtbůl*
Tallérokat, 7
Knonás (*Olaſz-Phůlep*)
[*tallérokat,*
és *arany tallérokat.*

Az *aranybul*
aranyokat,
és *arany forintokat.* 8

Az *elevenkéneſ* 8

mindenkor olvad, (fo-
[lyo)
és által ragia a' bányáſz-
[nákat (érczeket)

Olowo 1
geſt meké a teżkẽ.

Żelezo 2
geſt twrdẽ/
a twrdſſũ géſſte
ocel. 3

Sélagi
ż Cſny/
kanwy. 4
ż Medy
kotly. 5
ż Moſazy/
ſwiẽtniky. 6

ż Strżybra/
Talire 7
ffilipowce/
a złatnjky.

że Zlata/
Dukaty/
a złatiplatné złatniky. 8

Żiwé Strżibro (ortũt)
wżdycky geſt ſiopenẽ/
a ż żira kowy.

Lapides.

XI.

Lapides. Die Steine. A' kővek. Kamenÿ.

Arèna 1 f. I.	Der Sand 1	A' *fövény* 1	Pÿſek 1
& *fabulum* 2 n. II.	und Kieß 2	és *homok* 2	a Biſý (drohny pÿſek) 2
eſt commīnūtus *lapis*.	iſt ein zerriebner Stein.	el-tőretet kő.	geſt roztroſkotany/ (zatrieny/) drobeny kamen
Saxum 3 n. II.	Der Stein 3	A' *kődarab* 3	Kámen 3
eſt *pars* f. III.	iſt ein Stuck	egy *része*	geſt čaſtka (kus)
petra (*cautiū.*) 4	eines Felſen. 4	a' *kősziklának*. 4	s ſkaly. 4
Cor, 5 f. III.	Der Wetſtein/ 5	A' *kaszakő*, 5	Brús/ 5
ſilex, 6 c. III.	der Kieſelſtein/ 6	a' *kova*, 6	kremeň/ 6
marmor, 7 &c. n. III.	der Marmelſtein/ 7 [u. dg.	a' *márvány*, 7 e' eſſ.	mramor/ a. g. p. 7
ſunt obſcúri lápides.	ſind dunckele Steine,	ſötétes kövek.	ſau zatmelé kamenÿ.

Magnes

Magnes 8 m. III. attrahit *ferrum*.	Der Magnet 8 liebet an ſich das Eiſen.	A' *Magnes-kő* 8 a' *vaſat* magához vonnya.	Magnet 8 přitahuge Železo.
Gemma 9 ſunt pellúcidi *lapilli*, ut: cándido *Adamas*, m. 2. rubeus *Rubinus*, m. 2. cærulea *Sapphirus*, f. 2. viridis *Smaragdus*, m. 2. lutea *Hyacinthus*, f. 1. &c. & micant, ſi anguláti ſunt.	Die Edelgeſteine/ 9 ſind liechte Steine/ als: der weiſſe Diamant/ der rothe Rubin/ der blaue Saffir/ der grüne Smaragd. der gelbe Hyacinth/ u. dg. und glåntzen/ (ſpielen) wann ſie eckicht ſind.	A' *drága kövek* 9 *által világzo követskék*, ugymint: a' fejér *Gyémant*, a' veres *Rubint*, a' kék *Saphir*, a' zöld *Smárágd*, a' sárga *Hyacinth*, e' eff. fénlenek-is ha ſzegleteſek.	Perly (drahé kameni ſau ſwětle kamenůy/ gako: bjly Démant/ čerwený Rubjn/ Nebeſký Saffyr/ zelený Smaragd/ žlutý Yacynt/ a. g. p. a bliſſtij ſe kdy ſau vhelniſté (vhliſté.)
Margaríta, & *Uniónes*, 10 creſcunt in *conchis*:	Die kleinen Perlen/ und die groſſen Perlen/ 10 wachſen in Muſcheln;	A' *gyöngyök*, *és öreg gyöngy-ſzemek*, 10 teremnek a' *csiga héjakban*;	Drobne Perly/ a welke Perly/ 10 roſtau w Oſtrjgach (w Morſkých hlenayzdůch.)
Corállia, 11 in *marinis arbúſculis*.	Die Corallen/ 11 auf Meerbäumlein.	A' *kalárisok*, 11 tengeri tsemetéken.	Karaly/ 11 na morſkých Stromičkoch.
Súccinum, 12 n. 2. colligitur ad *mare*, præcipuè in *Boruſſia*. f. I.	Der Agdſtein/ 12 wird geſammlet an dem Meer/ ſonderlich in Preuſſen.	Az *Hiuſgyánta* 12 ſzedetik ' tenger mellet, kiváltképpen Pruſz-orſzágban,	Akſtyn/ 12 zbjra ſe při Moři/ obzwláſſte w Průſých.
Vitrum 13 n. 2. eſt ſimile *cryſtallo*.	Das Glas 13 iſt gleich dem Cryſtall.	Az *üveg* 13 haſomlo a' *Kryſtálhoz*.	Sklo 13 podobne geſt Kryſtalowy.

XII.

Arbor. Der Baum. Az Elô-fa. Strom.

E *semine*
procreſcit
planta. 1 f. I.

Planta
abit
in fruticem; 2

Frutex, m. III.
abit
in árborem. 3

Arbor, f. III.
ſuſtentátur
à *radice*, 4

Aus dem Saamen
wächſet hervor
die Pflantze. 1

Die Pflantze
wird
zu einem Strauch/

der Strauch
wird
zu einem Baum. 3

Der Baum
wird erhalten
von der Wurtzel. 4

A' *magbul*
kinevelkedik
a' *palánta.* (jövés)

A' palánta
léſzen
csemetévé. 2

A' csemete
léſzen
élô-fává. 3

Az *élô-fa.*
tartatik (tápláltatik)
a' *gyökerétûl.* 4

Z Semena
wiraſtá
Wyſtrelek (bûl:) (ſtrom
mek) 1

Wyſtrelek
wiraſta
na krei. 2

Krei
wiraſta
na ſtrom. 3

Strom
ſe drſuge ſe
od korene. 4

E radice,

E radice
ſurgit
ſtirps c. III. (*ſtemma* n III.) 5

Stirps
dividit ſe
in *ramos*, 6
& *frondes*, 7

quæ fiunt
ex *foliis*. 8

Cacúmen 9 n. III.
eſt in ſummo.
Tricneus 10 m. II.
adhæret radicibus.

Caudex 11 m. III.
eſt defectus
ſtipes m. III.
ſine ramis:
& habet
córticem
& *librum*, 12

pulpam

& *medullam*. 13

Viſcum n. II. (*viſcus* [m. 2) 14
adnáſcitur ramis:
qui etiam
gummi, n. indecl.
reſinam,
picem, &c.
exſúdant.

Aus der Wurtzel
ſteiget über ſich

der Stamm. 5
Der Stamm
theilet ſich
in die Aeſte 6
und grüne Zweige/ 7

welche werden
aus den Blättern/ (aus dem Laub. 8
Der Gipffel 9
iſt zu öberſt.
Der Stock 10
hangt an den Wurtzeln.

Der Glotz 11
iſt ein abgehauener
Stamm/
ohne Aeſte:
und hat
eine Rinde
und Baſt/ 12

das Holtz

und den Kern. 13

Der Miſtel/ (Vogelleim) 14
wächſt an den Aeſten:
welche auch
das Gummi/
Hartz/
Pech/ u. dg.
ausſchwitzen.

A' gyökérbûl
fel-ereſzkedik, (fel-huzalkodik)
a' *ſzála* (a' *tôrzske.*) 5
A' ſzála
el oſztya magát
ágokra 6
és agbogakra, (zöld ágakra) 7
a' mellyek léſznek
a' *fa-levelekbûl*. 8

A' teteje 9
leg föllyûl vagyon.
A' *tôve* 10
a' gyökerekhez vagyon (ragaiztva.
A' czölönke (*tôrzsök*) 11
le vágatot
tôke,
ágak nélkûl való:
és vagyon
héja
és hártyája (belsô héja 12

fája,

és béli. 13

Az enyves lép 14

az ágokon terem:
a' mellyek
matska mézet
jántár;
ſzurkot-is, e' eſſ.
verétékeznek ki.

Z Kořene
w ſtupuge
kmen. 5
Kmen
ſe rozděluge
na wetwy/
a ratoleſti/ 7
ktere bywagj
s liſtáw

Wrch 9
geſt negwyſſoſoy.
Peň 10
pridrzj ſe na koreny.
Parez (klad/ peň) 11
geſt ſtary
kmen/
bez ratoleſtj:
a ma
kůru 12
a wnitrnj kuru (liko)
drewo/
a czůzek/ (Yadro) 13
Lep ptácy/ 14
zraſta na rateleſtech:
kteréžto
y gummi
pryſkyrice
ſmolu/ a. g. p.
wipuſſtegj.

XIII.

Fructus Arborum. Baum-Früchte. A' fának gyümöltsi. Stromowỹ-Owotce.

Poma decerpuntur à fructíferis arbóribus.

Das Obst wird gebrochen von den fruchtbaren Bäumen

A' *gyümöltsi* le szedetik a' termő fákrúl.

Owótce obýra se z vżitečnjch stromúch.

Malum 1 n. II. est rotundum.

Der Apffel 1 ist rund.

Az *alma* 1 gömbelyeg.

Yabko 1 gest okruhle.

Pyrum 2 n. II. & *ficus* 3 f. II. & IV. sunt oblonga.

Die Birn 2 und die Feige 3 sind länglicht.

A' *körtvély* 2 és a' *füge* 3 hoszszátskák.

Hrussa 2 a Fyk 3 sau podlúhe.

Cerásum 4 n. II. pendet longô *petiolo* (*pediculo*;)

Die Kirsche 4 hänget an einem langen Stiel;

A' *szeresnye* 4 függ hoszszu *szutkán* (*lábatskán*)

Tiessne 4 wisy na dlauheg stopce;

Prunum 5 n. II. & *persicum*, 6 n. II.

Die Pflaume 5 und die Pfirsche 6

A' *szilva* 5 és *Boroczk* 6

Slywka 5 a Breskew 6

breviori

brevióri;
Morum, 7 n. II.
breviſſimo.
Nux juglans, 8 f. III
Avellána, 9 f. I.
& *Caſtánea*, 10 f. I.
ſunt involuta
córtici
& *purámini*.
Steriles árbores
ſunt: 11
abies, f. III.
alnus, f. II.
bétula, f. I.
Cupreſſus, f. II.
Fagus, f. II.
Fraxinus, f. II.
Salix, f. III.
Tilia, &c. f. I.
Sed pleræq;
ſunt umbríferæ.

At *juniperus* 12 f. II.
& *laurus*, 13 f. II. &
ferunt [IV.
baccas;

Pinus 14 f. II. & IV
árbitos;

Quercus 15 f. II. &
[IV.
glandes,
& *galla*.

an einem kürtzern;
Die Maulbeer/ 7
am kürtzeſten.
Die Welſche Nuß/ 8
die Haſelnuß/ 9
und die Caſtanie/ 10
ſind eingewickelt
in eine Rinde
und Schale.
Unfruchtbare Bäume
ſind: 11
die Tanne/
die Erle/
die Birke/
die Cypreſſe/
die Buche/
die Eſche/
die Weide/
die Linde/ u. dg.
Doch meiſtens
ſind ſie ſchatticht.
Aber der Wacholder/ 12
[baum
und der Lorbeerbaum 13
tragen
Beere;
Die Fichte/ 14
Tannzapffen;
Die Eſche/ 15
Eicheln/
und Gallápffel.

rövidjebben;
A' *fa-ſedery* 7
leg rövidjebben.
Az *ſzegdió*, 8
Mogyoró, 9
és *geſzteneye*, 10
bé-vannak burétva
héjal
és *kopátrolékkal*.
Gyümölcstelen
fák: 11
a' *jegenye fa*,
az *eger fa*,
a' *nyir fa*,
a' *ciprus fa*,
a' *bik fa*,
a' *körös fa*,
a' *fuz fa*,
az *hás fa*. e' eſſ.
De jobbára mind
árnyék tartók.
De a' *gyalog fenyö* 12
és *boroſtyán fa*, 13
hoznak
apró kemény gyümöl-
csöket; (*babérokat*)
A' *fenyö f.* 14
boſzſzu fenyö-bugát;
(*diót*)
A' *cserfa* 15
makkokat,
és *bugákat*.

na kratſſym:
Jahoda moruſſowa 7
ne negkratſſym.
Wlaſky Orech/ 8
lyſkowec/ 9
a kaſtan/ 10
ſau zwinaute
w kuru
a lyſtinu.
Nezytečne ſtromy
ſau:
Gedle/
Gelſſe/
Breza/
Cypres/
Buk/
Geſen/
Wrba/
Lipa/ a. g. p.
Nez nektere
ſau zaſtynugicy.
Ale Jalowec 12
a Bobkowy ſtrom 13
neſau
Jahodky (Bobky)
Botowice/ 14
ſliſſky.
Sub/ 15
žaludy
a Galles.

XIV.

Flores. Die Blumen, A' Virágok. Kwjtéj.

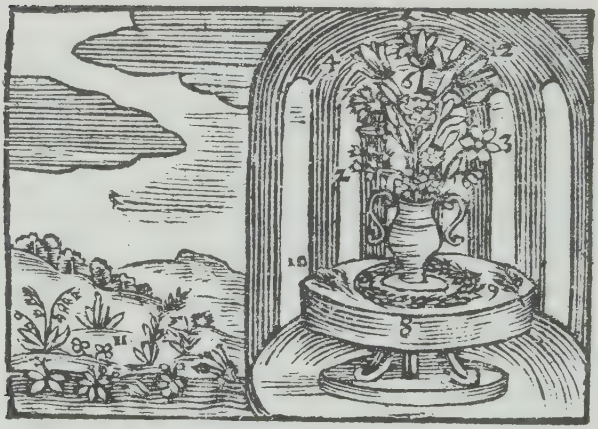

Inter *flores*, ſunt notiſſimi :	Unter den Blumen/ ſind die bekandteſten .	A' *Virágok* között leg iſmeretesſebbek : (közönségesſebbek)	Mezi Kwjtjm negznámegſſj ſau :
Primò *vere*,	Im angehenden Früh- (ling/	Kik eletnek elein	Prj zaczatku podletj (jára)
viola, 1 f. I.	das Veilchen/ 1	a' *Viola*, (*ibolya*) 1	fialka/ 1
hyacinthus, 2 m. II.	die Hyacinthe/ 2	az *hyacinth*, 2	hyacynth/ 2
narciſſus 3 m. II.	die Narciſſe. 3	a' *narcziss liliom*, 3	nechtjk. (narcyſſa) 3
Tum *lilia*,	Ferner die Lilien/	Iſmét a' *liliom*,	Potom lilie/
alba ac lutea, 4	die weiſſe und gelbe/ 4	a' fejér s' a' sárga, 4	bjle a žulté/ 4
& cœrulea. 5	und die blauen.	és a' kék. 5	y modre. 5
Tandem	Endlich	Végtére	Naposledy
roſa, 6 f. I.	die Roſe/ 6	a' *roſa*, 6	Ruže/ 6
caryophyllum. 7 n. 2. [&c.	das Neiken/ (Negelein) 7 u. dg.	és *szekfü*. 7 e' eſſ.	karaffilát/ (hrebjčky/ hwozdjky) 7 a. g. p.

Ex his

Ex his
vientur
ſerta 8
& ſervis: 9

Etiam adduntur

herbæ odoratæ, 10
ut *Amáracus*, m. II.
Amarantbus, m. II.
Ruta, f. I.
Lavéndula, f. I.
Roſmarinus, m. II.
(*libanótis*) f. III.
Hyſſopus, f. II.
Nardus, f. II.
Ocimum, n. II.
Salvia, f. I.
Mentæ. f. I. &c.

Inter *campeſtres*
(*flores*, 11
notiſſimi ſunt:
Lilia cum allium,

Chamedrys, f. III.
Cyanus, m. II.
Chamemélum, &c.
(n. II.
Inter herbas:
trifolium, f. II. (trifolium) n. II.
abſinthium, n. II.
acetóſa, f. I.
urtica, &c. f. I.

Túlipa 12 f. I.
eſt *decus*, n. 3. florum,
ſed abſq; *odóre*, (odóris expers.)

Aus dieſen
werden gebunden
die Kräntze/ 8
und Sträußchen: 9

Es werden auch dazu
(genommen
wolriechende Kräuter 10
als: der Majoran/
die Tauſendſchön/—
die Raute/
der Lavendel/
der Roßmarin/
der Iſop/
die Narde (der Spick)—
die Baſilie/
die Salbey/
die Müntze—m. a. m.

Unter den Feld-Blu-
(men 11
ſind die bekandteſten:
die Mäyenblümlein/

das Vergiß mein nicht/
die Kornblume/
die Chamille: u. a. m.—

Unter den Feldkräutern
der Klee/

der Wermut/
der Sauerampffer/
die Neſſel. u. a. m.

Die Tulipan/ 12
iſt ein Zierd der Blumen/
aber ohne Geruch.

Ezekből
köttetnek
koſzorúk 8
és bokrétak. 9

Vétetnek hozzá

illatozó fűvek-is, 10
ugymint: *Majoránna*,
bársonyvirág,
ruta,
levendula,
roſmarin,
Iſop,
ſpikénárd,
baſilicom,
ſáfolya,
ménta, e' eſſ.

A' *mezei virágok kö-*
(zőtt 12
leg iſmeretteſſebbek
a' *Szent György-virágok*,
(*gyöngy virágok*)
a' *gámándorfű*,
a' *buza-virág*,
a' *székfű*. e' eſſ.

A' fűvek közőtt
a' *lóher*, (*három levelkű*
fű,)
az *árvám*,
a' *ſóska*,
a' *csollyán*. e' eſſ.

A' *Tulipán* 12
a' virágoknak *ékeſſége*
de *illat* nélkül való.

Z nich/
wigi
weńce/ 8
a wonyáčky (bukiety) 9

Pudawane też by-
(wagi
wonnè żeliny/ 10
gako: Majoranek/
kwet miloſty/
ruta/
lewenda/
roſmarin/
Jzóp/
ſſpikanard/
bazylika/
ſſalwie/
mena. a. t. p.

Mezy polném kwiť-
(tjm/ 11
negznamegſſy ſau:
konwallium (leſny lilie
ożanka/
modračka/
rumenek. a. t. p.

Mezy Zelinámy a
detelina/
pelynek/
ſſtjawa/
żyhlawa/ (kopriwa)

Tulipán 12
geſt ozdoba kwjtkáw/
ale bez wůňe.

XV.

Olera. Garten Früchte.

A' paréjok. Zahradné Gwotce.

In *hor-*

In *hortis*	In Kohlgärten	A' *Kertekben*	W zahradách
naſcuntur	wachſen	teremnek	roſtau
ólera,	Garten-Früchte/	*paréjok*,	zahradnĕ owotce/
ut: *lactúca*, 1 f. I.	als: der Salat/ 1	ugy mint: a' *ſalyáta*, 1	Yako: ſſaláta/ 1
bráſſica, 2 f. I.	der Kohl/ 2	a' *káposzta*, 2	kapuſta/ 2
cepa, 3 f. I.	die Zwiebel/ 3	a' *veres hagyma*, 3	Cybule/ 3
állium, 4 n. II.	der Knoblauch/ 4	a' *fog hagyma*, 4	czeſnek/ 4
cucúrbita, 5 f. I.	der Kürbiß/ 5	a' *Tök*, 5	Tĕkwice/ (tykew) 5
ſiſer, n. 3. (*ſiſarum*) 6 [n. II.	die Möhre/ (gelbe Rube/) 6	a' *ſárga répa* (mórkony, [moh répa) 6	mrkew/ 6
rapa, 7 f. I.	die weiſſe Rube/ 7	a' *fejér répa*, 7	Répa/ 7
ráphanus m. II. *mi-* (*nor*, c. III. 8	der Rettich/ 8	a' *retek*, 8	Rĕdkew/ 8
ráphanus m. II. *ma-* (*jor*, c. III. 9	der Meerrettich (Krän) [9	a' *torma*, 9	chren/ 9
petroſelinum, 10 n. II.	die Peterſilge/ 10	a' *petroſelyem*, 10	petruſél/ 10
cucúmeres, 11	die Gurken (Cucumern) [11	az *ugorkák*, 11	wokurky (wherky) 11
pépones. 12	die Melonen. 12	a' *dinnyék*, 12	Dyňe/ (melauny) 12

XVI.
Fruges. Geträid/ oder Feldfrüchte.

A' Veteményes magok. Obilij.
(Zbožj.)

Quoddam *frumentum* ereſcit [*ſecus* n. II.
ſuper *culmum*,
geniculis diſtinctum,

ut: *Triticum*, 1 n. II.
ſiligo, 2 f. III.
hordeum; 3 n. II.

In his
habet

ſpica f. I.
ariſtas;

aut eſt mútila,
ſovetq; *grana*
in *gluma*.

Quoddam,
pro pica,
habet *paniculam*,
grana continentem

faſciátim,

ut: *Avéna*, 4 f. I.
milium, 5 n. II.
frumentum Saracénicum n. II. 6

Legúmina

habent *ſiliquas*,
quæ grana
válvulis inclúdunt,

ut: *piſum*, 7 n. II.
faba, 8 f. I.
vicia, 9 f. I.
& his mínóra,

lentes & *cicera*.

Etliches Getráid
wächſt
auf einem Halm/
in Knöttlein getheilt/ —

Als: der Weitzen (Dún)
der Roken/ 2 (Kel/ 1
die Gerſte: 3

An dieſen
hat

die Aehre
Spitzen;

oder iſt zugeſtümpft/
und trägt die Körnlein
im Bälglein.

Etliches/
an ſtatt der Aehren
hat ein Kölblein/
welches die Körner in [ſich hält
bäſchelweiß/

Als: der Haber/ 4
der Hierſchen/ 5
das Heidkorn/ (oder der Heiden.) 6

Das Hülſen-Getráid

hat Schotten (Hülſen)
welche die Körner
in Fächlein ſchlieſſen/

Als: die Erbeiß/ 7
die Bohne/ 8
die Wicke/ 9
und/ welche kleiner/ als— (dieſe/
die Linſen und Kichern. —

Némely *gabona*
terem
ſzálon,
az mely *izekre* el vagyon oſztva,

ugy mint: a' *buza*, 1
a' *ros*, 2
az *árpa*; 3

Ezeken
vadnak

a' *gabona-fejnek*
ſzálkái; (kaláſzi)

avagy hogy tar,
és neveli a' *magot* (*ſzemet*)
a' *tokban* [*mes*)

Némelynek,
a' fej helet,
vagyon *bárkéjek*,
a' melly a' ſzemeket magában foglállya
kötéſenként, (bokron-[kint fürtönkint)
ugy mint: a' *Zab* 4
a' *köles*, 5
a' *hajdina*, (*tatárka*) 6

Az *éjas veteményeknek* (*nek*

vagyon *hivelyek*,
mellyek a' ſzemeket
a' *nyiló tokots kákban* bé-rekeſztik,
ugy mint: a' *borſó*, 7
a' *bab*, 8
a' *bükköny*, (lednek) 9
és a' mellyek ezeknél kiſebbek,
Ta' *Lentrés ſzeges borſó*.

Některe Obilý
roſte
na ſtéble
ſaúčkamj rozdělené/
Yako: Pſſenice/ 1
žito/ (reſo) 2
geémen/ (garec) 3
Na tichto
ma
klas
oſtý;
aneb geſt tupý (bezoſtý)
který zakrjwa zerna
w plewe.
Některé
na miſto klaſu
ma oſtebly
zrná w ſobe magjcý
z wazkámy/

Yako: Owes/ 4
proſo/ 5
Tatarka/ (pohanka) 6

Wáry (warne zbožj)
ma ſtruky/
které zrna
w luſſcinach zawjragj

Yako: Hrach/ 7
bob/ 8
wykew/ 9
a od tich menſſý
ſſeſſewice a (cyzrna.)

XVII.

Frútices. Die Sträuche/ oder Stauden.

A' Csemeték. Krowÿ. aneb Krowina.

Planta, f. I.
quæ major
& durior eſt,
quàm *herba*, f. I.

dicitur *frutex*, m. III.
ut ſunt:

In *ripis*
& *ſtagnis*,

juncus, 1 m. II.
enódis *ſcirpus* m. II.
(canna, f. I.) 2
typhus ferens.

& nodóſa
intuſq; cava
arundo; 3 f. III.
Ibi, 4
Roſa, f. I.
Ribes, c. III.

Sambúcus, f. II.
Juniperus. f. II.

Item *Vitis*, 5 f. III.

quæ emittit
pálmites, 6
& hi *capréolos*, 7

pámpinos, 8
ac *racémos*: 9

quorum *ſcapo*
uvæ pendent,
continentes *acinos*.

Eine Pflantze/
ſo gröſſer
und härter iſt/
als ein Kraut/

wird genent ein Strauch
als da ſind:

An den Ufern
und in ſtehenden Waſ-
(ſern/
die Binſen/ 1
die Semöen ohne Ruten/ 2
ſo Narren-Kolben tra-
gen/
und das knottichte
auch inwendig hole
Schilffrohr; 3
Anderſiwo/ 4
der Roſenſtock (die Roſe)
der Johannesbeerbuſch/
(das Johannes-Beer)
die Holderſtaude/
das Wacholder-Bäum-
(lein.
Wie auch der Wein-
(ſtock/ 5
welcher herausgibt
die Reben/ 6
und dieſe die Gäbelein/ 7

die Weinblätter/ 8
und Trauben: 9

an deren Kamm
die Weinbeere hangen/
welche inwendig Kerne
(haben)

A' *paláuta*, (jövés)
a' melly nagyobb
és keménnyebb,
hogy nem a' *fű*,

csemetének mondatik,
a' miéinkek:

A' *partokon*
és *álló tókban*,

a' *káka*, 1
a' csomós iznélkűli való
gyékén káka. (ſzityó) 2
az melly pánikákat, (bod-
zogányokat) hoz,
és a' csomós
belől-is hézag
nádſzál; 3
Máſutt, 4
a' *Róſa*,
a' *ſzent Jánosſüja*,

a' *bodza fa*,
a' *gyalog fenyő*, (mag
termő fenyő.)
Igy a' *ſzőlő-is*, 5

az melly hayt
ſzőlő veſzſzőket, 6
és ezek *tekergős kacroscs-*
kákat 7 (*sekertsekes*,
bajuſzotskákat)

Sz' lő levéleket, 8
és *ſzőlő ſejeket* (*gerezde-*
ket) 9
melly-knek *izutkám*
a' *ſzőlő ſzemek* fogyek,
melly-knek belől *mag-*
jok vagyon.

Bilina (krowina)
ktera wétſſi geſt
a twrdſſi/
nej ſzely/
naſzwa ſe kei (krowſi)
gako ſau:
Pri biehoch
a gezerách/
Hytü (ſytina) 1
triſtina/ktera nema ſau-
(ky 2
a paléy neſe/
a ſau kawe
y wnjtr praſzdna
treſt/ (treſtina) 3

Ginde 4
Ruſzowy kei/ (ſſip)
ſwatého Jana hrozny/
(borſzéky)

Beſz/
Yalowec.
Ktomu kmen wſinny/
ktery wipauſſij
winnē ratoleſti/ 6
a tyto rúcičky/ (paprít-
ky) 7

liſti/ 8
a wetwij: 9
s ktery ch na ſtepkach
hrozny wiſy
magicij ſzrnka.

XVIII.

Animalia, & primùm Aves.

Die Thiere/ vnd erſtlich Die Vögel.

Az élő állatok, és leg előſzſzőr A' Madarak.

Zwjřata/ a predné Ptáky.

Animal

Animal n. III.
vivit, ſentit,
movet ſe;
nàſcitur, & móritur;
nutrit ſe, & creſcit;

ſtat, aut ſedet,
aut cubat,
aut gráditur.

Avis, f. III.
(hìc *halcyon*, 1 f. III.

quæ in *marì* nidulátur,)
tégitur *plumis*, 2
volat *pennis*, 3

habet duas *alas*, 4
& totidem *pedes*, 5
caudam, 6
& *roſtrum* 7
Fœmella, 8 f. I.

in *nìdo* 9
ponit *ova*, 10
ſiſq; incubans,
excludit *pullos*. 11

Ovum,
tègitur *teſtâ*, 12

ſub quâ eſt
albúmen, 14 n. III.
in hoc *vitellus*. 13 m. 2.

Das Thier/
lebet/ empfindet/
beweget ſich;
wird/ und ſtirbt;
nehrt ſich/ und wächſt;

ſtehet/ oder ſitzt/
oder lieget/
oder gehet.

Der Vogel/
(hier der Eiß-vogel/ 1

ſo im Meer niſtet/)

iſt bedeckt mit Federn/ 2
flieget mit den Fittichen/ 3
hat zween Flügel/ 4
und ſo viel Füſſe/ 5
einen Schwantz/ 6
und Schnabel/ 7
Das Weiblein/ (die Sie/) 8
im Neſt/ 9
leget Eyer/ 10
und darüber ſitzend/
brütet (becket) Junge aus. 11

Das Ey/
iſt umbgeben mit der Schale/ 12
unter welcher iſt
das Eyerweiß/ 14
in dieſem der Dotter/ 13

Az *élő állat*
él, érez,
mozdúl, mozgatja magat
ſzűlettetik, és meg-hal;
táplállya, magát és öregbedik;
veſztég áll, vagy űl,
vagy fekſzik,
vagy jár.

A' *Madár*
(mint itten az *halcyon* (*madár*, 1
a ki a' *tengerben* rak fészket)
bé-födetik *pihel*, 2
röpűl a' tollain, (ſzárnyain) 3
vagyon két *ſzárnya*, 4
és ugyan-annyi *lábai*, 5
farka, 6
és *orra*. 7
A' *nőſtény*, 8

a' *fészekben*, 9
tojik tojományokat, 10
és azokon űlvén
ki költi a' *fiait*. 11

A' tojómány
bé vagyon födve *héjal* 12

melly alatt vagyon
a' *fejéri*, 14
ebben a' *ſzéki*. 13

Zwiſe/
žige/ čuge/
hyba ſe/
rodi ſe/ a vmiſtá/
chowa ſe/ a rûſte/
ſtogj/ aneb ſedj/
aneb leži/
aneb chodj/ (gde)
Ptáč/
žde Wodny aneb Mořſky (ſtý Ptáč/ 1
ktery na Mori hnezdj/
prikryty geſt perjm/ 2
lyta perjm/ 3
ma dwe krydlá/ 4
a tolik noh/ 5
wocas/ 6
a nos ptáčj/ 7
Samice 8
w hnjzde/ 9
klade/ (neſe) wayce/ 10
na kterjch náſedjce/
lehne mladé. 11
Wayce/
obtahnute geſt ſſkore pinau/ 12
pod kterau geſt/
Bilek/ 13
a wnem žlútek. 14

Aves

XIX.

Aves Domésticæ. Haus-Geflügel.

A' házi Madarak. Domácé Ptáctwo.

Gallus

Gallus 1 m. II.
(qui manè eantat)
habet *criſtam*: 2
& *calcaria*: 3
caſtráeus,
dicitur *capo*, m. III.
& faginácur
in *ornithotrophio*. 3

Gallina, 5 f. I.
ruſpátur *fimétum*,
& colligit *grana*:
ſicut & *columbæ*, 6
(quæ educantur
in *columbário*. 7)
& *Gallopávus* 8 m. II.
cum tuá *meleágride*. 9

[m. III.
Formóſus *Pavo* 10
ſuperbit *pennis*.
Ciconia 11 f. I.
nidificat in *tecto*.

Hirundo, 12 f. III.
paſſer, 13 m. III.
pica, 14 f. I.
monédula, 15 f. I.
& *veſpertilio*, 16 m. 3
(*mus*-alatus)
vólitant circa *domos*.

Der Han 1
(ſo deß Morgens krähet)
hat einen Kamm/ 2
und Sporen: 3
gekoppt/
heiſt er ein Cappaun/
und wird gemäſtet
in dem Hünerkorb. 4

Die Henne 5
ſcharret den Miſt/
und ſucht Körnlein:
gleichwie auch die Tau-
[ben/ 6
(welche gelogen werden
in dem Taubenhaus. 7)
und der Caleeutiſche
Han/ 8
mit ſeiner Henne. 9

Der ſchöne Pfau/ 10
ſtoliret mit den Federn.
Der Storch 11
niſtet auf dem Dach.

Die Schwalbe/ 12
der Sperlina/ 13
die Aelſter (Heße) 14
die Dohle/ 15
und die Fledermaus/ 16
(geflügelte Maus)
fliegen um die Häuſer.

A' *Kakaſnak* 1
(a' ki regvel ſzóll)
bubja (*tarája*) vagyon 2
és *ſarka*: 3
a'meg heréltetet (herélt)
kappannak mondatik,
és hízlaltatik
a' *tiktartóhelyben* (kra-
troczban, tik-ólban) 4

A' *tyuk* (tik) 5
vakarcsál (kapar) a' *ſze-*
méten
és ſzedeget (keresdegél)
ſzemeket:
valamint a' *galamb-ik* 6
(a' mely neveltetik
a' *galambházban*) 7
és a' *póka* (*indiai kakas* 8
poka-tyukjával (*nőſtény-*
nyével, *társával*)
(együtt. 9

Az ékes *Páva*, 10
kevélykedik *tollaiban*.
A' *gólya* 11
az *házon* rak fészket.

A' *főcske* 12
a' *veréb*, 13
a' *ſzarka*, 14
a' *cróka*, 15
és a' *denever*, 16
(*ſzárnyas egér*)
röpdösnek az *házak* kö-
(rül.

Kohaut/ 1
ktery ráno ſpiwá/
ma hrebeň/ (pége) 2
a oſtroby/ 3
wirezany/
naſiwá ſe kapaun/
a krmen bý wá
w kuřince/ (koteici) 4
Slepka (kuia)/ 5
hrebe mrwu (ſmety)
a zbira zrno:
gako y Holuby/ 6
(ktere ſe chowagi
w holubincy/) 7
y Yndik (Wlaſky ko-
haut) 8
ſwau Slépkau/ (Indi-
kau) 9
Pekny Páw 10
piſſtí ſe w perj.
Czap/ (Bokán) 11
hnézdi na dachu.
Laſtowice/ 12
wrabec/ 13
ſtraka/ 14
kawka/ 15
a Netopýr/ (krýdlata
miſe) 16
lítagj okolo dachůw.

XX.

Oscines. Gesang-Vögel.

Az éneklő Madarak. Spiwagjcij Ptáky.

Luscinia

Luſcinia f. I. (*philomela* f. I.) 1
cantat
ſuaviſſimè omnium.

Alauda 2 f. I.
cantillat
vólitans in *aëre*;

Cotturnix 3 f. III.
humi ſedens;
Cæteræ,
in *ramis arborum*, 4

ut: peregrina *luteola*, (f. I.

Fringilla, f. I.
Carduélis, f. III.

Acanthis, f. III.
Linaria, f. I.

parvus *parus*, m. II.
Gálgulus, m. II.
Rubécula, f. I.
turrúca, &c. f. I.

Diſcolor *Pſittacus*, 5 (m. II.

Mérula, f. I. 7
Sturnus, m. II. 7

cum *pica*
& *monédula*,
diſcunt
humánas *voces*
formáre.

Pleraq;
ſolent includi

caveis. 8

Die Nachtigall 1

ſinget
am lieblichſten unter al- (len.

Die Lerche 2
ſinget
fliegend in der Lufft;

Die Wachtel 3
auf der Erde ſitzend;
Die andern/
auf den Baum-äſten: 4

Als: der fremde Canarienvogel/

der Fincke/
der Stiglitz/

das Zeiſichen/
der Hänfling/

die kleine Meiſe/
der Emmerling/
das Rothkelchen/
die Grasmücke. u. d. m.

Der bunte Papagey/ 5

die Amſel/ 6
der Staar/ 7

mit der Hetze
und Dohle/
lernen
menſchliche Stimmen
nachſprechen.

Die meiſten
pflegen eingeſchloſſen zu werden
in Keſiche. 8

A' *Fülemüle* 1
ſzöll (énekel)
mindeneknél leggyőnyörűſegeſſebben.

A' *pacsirta*, 2
énekeldegel
röpdősvén a' *levegő* ég- [ben;

a' *Fűr* 3
a' *földőn* űlve;
A' többiek,
a' *fáknak ágain*; 4

ugymint: az idegen *fáraly*,

a' *Pintyőke*,
a' *Tengelicz*,

a' *Czizige*,
a' *Kenderike*,

a' kis *Czinege*,
a' *Sármály* (*gáborka*)
a' veres *Bágyú*,
a' *Poſzáta*, (*ugyomorék*,) [e' a't

A' tarkabarka *publikán*, 5

a' *Rigó*, 6
a' *Seregély*, 7

a' *Szarkával*
és *Crokával* együtt,
tanúlnak
emberi *ſzozatokat*
utánna mondani, (formálni)

Jobbára
be-ſzoktanak rekeſztet- [nyi

a' *kalitkákba*. 8

Sláwik 1
ſpjmá
nadewſſecky neglibeſ- (negſſi/

Oſkowránek 2
proſpewuge
ljtagjc w powetrij;

Krepelka 3
ſedjc na zemy

Gine
ſedjcj na ſtromowich (haluzech/ 4

gako preſpolny Kanárik (ſpewáček)
Pěkawa/ (pinka)
ſtehlik/
Cžiżik/
konópka/
malá ſykora/
Bohuſlawa/ (ſtrnadle)
cžerwénka/
penice/ y gjne wjce.

Promeniſty Papauſſek/ 5

kos/ 6
ſpaček/ (ſſtorec) 7
ſtraka/
ſ kawka/
wčtj ſe
lidſkú reč
mlúwiti.

Některé
zawjrane bjwagj
w klétky. 8

XXI.

Aves Campeſtres & Sylveſtres.
Feld- und Wald-Geflügel.

Mezei és Erdei Madarak.
Polne a Leſné Ptácewe.

Struthio

Struthio 1 m. III.
eſt maximus *ales*;
Régulus m. II. (*trochilus*,) 2
minimus;
Noctua, 3 f. I.
deſpicatiſſimus;
Upupa 4 f. I.
ſordidiſſimus;
nam vescitur ſtercóribus;
Manucodiata 5 f. I.
raritſſimus
Phaſiánus, 6 m. II.
tarda f. I. (*otis* f III) 7
ſurdo *tetráon*, 8 m. III
Attagen, 9 m. III.
Perdix, 10 f. III.
Gallinágo, f. III. (*rusticola*, f. I.) 11
& *tardus*, m. II. 12
in *deliciis* habentur.

Inter reliquas
potiſſimæ ſunt:
pérvigil *grus*, f. III. 13
gemens *turtur*, m. III. 14
Cuculus, m. II. 15
Palúmbes, c. III.
Picus, m. II.
Gárrulus, m. II.
Cornix, &c. 16 f. III.

Der Strauß/ 1
iſt der gröſte Vogel;
Der Zaunkönig/ 2
der kleinſte;
Die Nacht-Eule 3
der verächtlichſte;
Der Widhopf 4
der unſläthigſte;
denn er ernehrt ſich vom Miſt;
Der Paradeisvogel 5
der ſeltenſte.
Der Faſan/ 6
der Trape/ 7
der taube Aurhan/ 8
das Haſelhun/ (Birckhun) 9
das Rebhun/ 10
der Snepff/ 11
und 8 Krañetsvogel/ 12
werden ſonderlich beliebet/ oder vor Lecker-Biſſlein gehalten.
Unter den übrigen/
ſind die vornehmſten:
der wachtſame Kranich 13
die gierrende Turteltaube/ 14
der Kukuck/ 15
die Holtztaube/ 16
der Specht/—
der Heher/ 17
die Kräbe/ u. a. m. 18

A' *Strucz madár* 1
a' leg nagyobb *madár*.
Az *ökörszem* 2
a' leg kiſſebb.
Az *Ejieli madár* (*buhoto bagoly*) 3
a' leg utálatoſſabb;
A' *Babuta* (*búdos babuk*) 4
a' leg tiſztátalannyáb;
mert ganéjat él;
A' *Paradiſi madár*, 5
a' leg ritkáb.
A' *Fázan*, 6
a' *tuzok*, 7
a' ſiket *Erdei kakas*, (fajd) 8
a' *Csáſztár madara*, 9
a' *Fogoly madár*, 10
a' *vizitik*, (*erdei fajtik*, *reznek*) 11
és a' *buros madár* 12
gyönyörü (nyalánk) étkeknek tartatnak kedveſſek)
A' többiek között,
a' leg fejebbek:
az igen vigyázo *daru*, 13
a' nyögö *gerlicze*, 14
a' *Kakuk*, 15
a' *Vadgalamb*,
az *barkály*,
a' *szajkó*,
a' *varju*, é. egy. 16

Pſtros 1
geſt ptáknegwetſſy:
Králik 2
negmenſſy.
Dowa 3
negpotupnegſſy.
Dudek 4
negſmrdútegſſy/
nebo Leyna žere.
Rayſky pták 5
negrédoſſy.
Bažánt/ 6
hluchán/ 7
geráb/ gerábka/ 8
koroptwa/ 9
leſny koroptwa/ 10
a droſt/ 11
kwjcala/ 12
(žalahudky držané bé-
wagi)
Mežiginſſjmj
negobžwlaſſtnceſſjſau:
prazny (čugicý) Ge-
(rab/ 13
Kragicý Hrdlička/ 14
Kukuk/ (Kukučka) 15
hrywnák (djwy holub)
dětel/
ſoyka/
wrana. 16 a. g. wjce.

XXII.

Aves Rapaces. Raub-Vögel.

Ragadozó Madarak. Lupezny Ptácy.

Aquila

Aquila, 1 f. I.
Rex avium,

Solem intuĕtur.

Vultur, 2 m. III.
& *corvus*, 3 m. II.
nutriant ſe
morticinis (*cadaveribus*)

Milvus 4 m. II.
inſectátur
pullos gallinaceos.

Falco, 5 m. III.
niſus, 6 m. II.
& *accipiter*, 7 m. III.
captant *aviculas*;

Aſtur, 8 m. III.
captat
avis umbras
& *aves majores*.

Der Adler/ 1
der Kőnig unter den Vögeln/
ſihet in die Sonne.

Der Geyer/ 2
und der Rabe/ 3
nehren ſich
mit dem Aas.

Der Hůner-Geyer/ 4
ſtellet nach
den jungen Hůnern/
(Kůchlein)

Der Falke/ 5
der Sperber/ 6
und der Habicht/ 7
fahen die kleinen Vögelein;

Der Weyhe/ 8
fähet
die Tauben
und gröſſern Vögel.

A' *Saſs*, 1
a' *madároknak királlya*

a' *Napban* belé néz,

A' *Keſelyŭ* 2
és az *hollŏ*, 3
táplállyák magokat
dögbuſſal (*dögökkel*)

A' *héjja* (*kánya*) 4
leſelkedik (oláskodik)
a' *tyukfiak* után.

A' *Sólyom*, 5
a' *karvoly*, 6
és az *ŏllyv* 7
fogdozzák a' *madarakat*;

A' *ſebes ſzárnyuŏllyv*
fogdozza
a' *galambokat*,
és az ŏregjeb *madarakat*.

Oriel/ 1
Král Ptáků/
hledj do Slunce.

Kaňe/ 2
a Krkawec/ (haworan) 3
kimi ſe
ſmrcinau.

Luniák/ 4
kuſyha
na kuřátká (kuřence)

Sokol/ 5
krahulec/ 6
a Jaſtrab/ 7
lapagj ptáčky.

Kayá (nyſſly kaňe) 8
chitá
holuby/
a wetſſj ptáky.

Aves

XXIII.

Aves aquáticæ. Waſſer-Geflügel.

Vizi-Madarak. Wodné Ptáctwo.

Cándus

Candidus *Olor*, 1 [m. III
anſer, 2 m. III.
& *avis*, 3 f. III.
natant.

Mergus, 4 m. II.
ſe mergit.
His annùmera
fúlicam,

pelicánum. 10 &c.

Haliaetus 5 m. II.
& *gavia*, 6 f. I.
devolantes;

ſed *árdea*, 7 f. I.
ſtans in *ripis*,
captant *piſces*.

Butio, 8 m. III.

Inſerit *roſtrum aqua*,

& mugit ut *bos*.

Motacilla, 9 f. I.
motat *caudam*.

Der weiſſe Schwan/ 1

die Gans/ 2
und Ente/ 3
ſchwimmen.

Das Taucherlein/ 4
taucht ſich unter.
Zu dieſen zehle
das Waſſerhun (Bläß [ling)
die Löffelgans 10 u.a.m.

Der Fiſch-Aar 5
und Rohbiß/ 6
von oben herab ſchieſſend

abey der Reiger/ 7
ſtehend an den Ufern/
fahen Fiſche.

Die Rohrdomel/ 8

ſteckt den Schnabel ins [Waſſer/
und brumt wie ein Ochs.

Die Bachſtelze/ 9
bewegt immerdu den [Schwantz.

A' fejér *hattyu*, 1

a' *tud*, 2
és a' *récze*, 3
uſzkámak.

A' *buár*, 4
el-bukik.
Ezekhez ſzámlállyad
a' *ſarcsát*

a' *kalános gémeut*. 10

A' *baláſzo madár* 5
és *gödény* (bibécz) 6
ſebelen le rópûlvén; [nyillalván)
de a' *gém* 7
a' *partokon* alva
fogdozzak az *halakat*.

Az *ökor* (*bölön*) *bi-* [*ka*, 8
orrát a' *vizbe* tollya,
és bög (bömböl) mint
az *ökör*.
A' *barázda billegetö*, 9
mindenkor mozgattya a' (*farkát*.

Bÿly Labut/ 1
hus/ 2
a kačka (kačer) 3
plinau (plÿwagi.)
Krehar/ (dÿwa kači- [ce) 4
topi ſe.
Knjmto pridag
lÿſku morſku laſtowicy
Pelikana (dima hus) 10
a. g. w.
Oſtrÿž/ (Rÿbar) 5
a wodna laſtowice/ 6
nad wodau lÿtagic.
ale Czap/ 7
ſtogice na brzehu
lapagi Ryby.

Bák/ (buyák) 8
w ſtrkà pyſk do wody/
a rÿczy gako wůl.

Łyſka (traſoritka) 9
wżdy kÿwá z wocaſem
chwege chwoſtem.

XXIV.

Infecta volantia. Fliegend Vngeziefer.

Rôpdôsô apró állatok. Žüžalý Cžtawé.

Apis 1 f. III.
facit *mel*,
quod depaſcit
fucus. 2 m. II.

Veſpa 3 f. I.
& *crabro*, 4 m. III.
infeſtant *aculeo*:
& imprimis *pecus*
infeſtat
Oeſtrum, n. II. (*añlu* [m. II.) 5
nos autem
muſca 6 f. I.
& *culex*. 7 m. III.

Gryllus 8 m. II.
cantillat.

Papilio 9 m. III.
eſt aláta *erúca*. f. I.

Scarabeus, 10 m. II.
tegit *alas*
vaginis.

Cicindéla, f. I.
(*lampyris* f. III.) 11
noctu nitet.

Die Biene (Imme) 1
macht Honig/
welches hinwegiehrt
die Hummel. 2

Die Weſpe/ 3
und Hornuſſe/ 4
plagen mit dem Stachel:
uñ inſonderheit das Vieh
plaget
die Breme: 5

uns aber/
die Fliege/ 6
und Mücke (Schnake) 7

Der Grille 8
ſinget.

Der Sommer-Vogel/
(Zweyfalter) 9
iſt eine geflügelte Raupe

Der Käfer/ 10
deckt die Flügel
mit Bälglein.

Das Johañis Würm
[lein/ 11
glänzet bey der Nacht.

A' *Méh* 1
csinál *mézet*,
mellyet el kôlt (meg-
[emélzt
a' *bere*. 2
A *legy derár*, 3
és a' *ló-aarás*, 4
kinoznak *fulánkjokkal*,
és leg inkáb a' *barmot*
kinozza
a' *bögöly*: 5

minket pedig
a' *légy* 6
és *szúnyóg*. 7

A' *pirútsók*, 8
énekeldegell.

A' *lövöldék* l(*leppen-*
dék) 9
szárnyas *bérnyó*.

A' *bogár* 10
bé-fodi a' *szárnyakat*
hivelyes bejjakkal.

A' *szent János-(iván-*
bogara 11
ejjel csillámlik.

Wčela/ 1
dela mied/ (ſtrd)
ktery/ ſ žůrá
traud. 2
Oſa/ 3
a ſtſſen/ 4
ſſkody ſ žůhadlem:
a obžwlaſſtně howado
trapý
obad/ (raup) 5
nás pak
mucha/ 6
a komár. 7

Hwrček/ 8
ſwrcj (ſpěwá.)

Motyl/ 9
geſt krydlata buſenka,
Chriſt (hownjwál)! 10
prikrčwá krčdla
lupinamy.

Swetluſſka 11
wnocy blyſſtj ſe.

XXV.

Quadrupedia, & primùm Doméſtica.

Vierfüſſige Thiere/ vnd erſtlich Haus-Thiere.

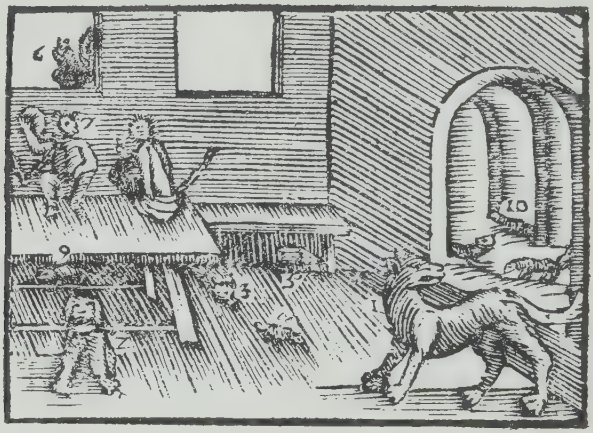

Négy lábu állatok, és elöſzſzör Az Háziak.

Czwernohé Zwjřata/ a predné Domácý.

Canù

Canis 1 c. III.
enim *catello*, 2
eſt *cuſtos* c. III. *domi*-
[*tis*.
Felis f. III. (*catus* m. II.) 3
purgat domum
à *muribus*; 4
q. quod etiam facit
muſcipula. 5 f. I.

Sciurus, 6 m. II.
ſimia, 7 f. I.
& *cercophitecus*. 8
[m. II.
domi habentur
delectamento.

Glis, 9 m. III.
& cæteri
mures majóres, 10
ut, *muſtéla*, f. I.
martes, f. III.
viverra. f. I.
infeſtant domum.

Der Hund 1
mit dem Hündlein/ 2
iſt ein Hüter deß Hauſes.

Die Katze/ (der Ka-
ter) 3
ſäubert das Haus
von den Mäuſen; 4
welches auch thut
die Mäusfalle. 5

Der Eichhorn/ 6
der Affe/ 7
und die Meer-Katze/ 8
werden im Haus gehal-
ten
zur Luſt.

Die Ratze/ 9
und die andern/
groſſen Mäuſe/ 10
als/ das Wieſel/
der Marder/
der Jltis/
beſchweren das Haus.

Az *Eb* 1
kölykével együe, 2
az *háznak őrsége* (vi-
gyázója).

A' *macska* 3
tiſztétia az házat
az *egerekből*; 4
a' mellyet meg-tselekſzi
az *eger-fogó-ís*. 5

A' *mókus*, (*evét*) 6
a' *majomi*, 7
és a' *tengeri*-(*macska*)
[*majom*, 8
háznál tartatnak
mulatság kedvéért (*gyö-
nyörkötteté ſe*)

A' *patkán*, 9
és egyéb
nagyobb egerek, 10
ugymint, a' *menyét*,
a' *neſt*,
a' *görén*,
nehéſſégére vannak az
(háznak.

Pes 1
z ſſténeten / 2
ſau ſtrážnj omowy.

Kočka (maczka) 3
čiſti dom
od myſſi/ 4
co też činj
myſſy paſt/ 5

Wewerice/ 6
opice/ 7
a morſka kočka/ 8
w dome chowane by-
(wagj
pro vtechu (krátochwi-
ly.)

Skalny myſs (ſyſel) 9
a gine
wetſſy myſſy/ 10
gako laſyce/
Kuna/
Tchor/
ſſkodu domu.

XXVI.

Pécora. Heerd-Vieh.

Marhák. Dobytkỳ/ (Howada.)

Taurus,

Taurus, 1 m. II.
bacca, 2 f. I.
& *vitulus*, 3 m. II.
pilis teguntur.

Aries, m. III. (*vervex* m. III.) 4
ovis, 5 f. III.
cum *agno*, 6
geſtant *lanam*.

Hircus m. II. (*caper*, m. II.) 7
cum *caprâ*, 8
& *hœdo*, 9
habent
villos & *aruncos*.

Porcus m. II. (*ſcrofa*, f. I) 10
cum *porcellis*, 11
habet *ſetas*:
at non *cornua*;
ſed etiam
biſulcas *ungulas*,
ut illa.

Der Ochs/ (Stier) 1
die Kuh/ 2
und das Kalb/ 3
ſind mit Haaren bedeckt.

Der Wider (Hammel (Schöps) 4
das Schaf/ 5
mit dem Lamm/ 6
tragen Wolle.

Der Bock/ 7

ſamt der Geiß/ (Ziege) 8
und dem Böcklein/ 9
haben
Zotten und Bärte.

Das Schwein/ 10

mit den Ferckeln/ 11
hat Borſten:
aber nicht Hörner;
doch auch nicht
geſpaltene Klauen/
wie jene.

Az *Ökör*, (*bika*) 1
a' *tehén*, 2
és a' borjú, 3
szőrrel fedetnek bé.

A' *Kos*, 4'

a' *júh*, 5
a' *báránnyal*, 6
visselnek *gyapjut*.

A' *baknak*, 7

a' *kecskével*, 8
és gödöllyével; 9
vagyon
gyapja-furtyók és kecske (bak) szakállok.

A' *Diſznónak* (*ones* [vagy *mag-diſznónak*) 10
a' *malaczokkal*, 11
vannak *sörtéllyei*:
de nem szarvai;
hanem
meg-hasatt *körmei-ü*,
valamint a' marhoknak.

Bÿk/ 1
krawa/ 2
y téle/ 3
s ſrſtÿ prikrÿté.

Sskopec/ (baran) 4
owce/ 5
s gahnetem 6
neſau wlnu.

Kozel/ 7
s kozau/ 8
a kozletem/ 9
magj
chlupy a brady.

Swine/ 10
s praſaty/ 11
ma ſſrétiny:
ale žadne roby;
wſſakže tež
rozdelené kopyta/
gako y oné.

Jumenta

XXVII.

Jumenta. Łaſt-Vieh.

Barmok. Robotny Dobytek.

Aſinus,

Aſinus 1 m. II.
& *mulus*, 2 m. II.
geſtat
ónera.

Equus 3 m. II.
(quem ornat
juba) 4 f. I.
geſtat
nos ipſos.

Cmélus, 5 m. II.
geſtat
mercatórem
cum *mercibus* ſuis.

Elephas 6 m. III.
(*barrus* m. II.)
attrahit
pábulum
probóſcide 7

habet
duos prominentes
(*dentes*; 8
& poteſt portáre
etiam triginta *viros.*

Der Eſel/ 1
und der Mauleſel/ 2
träget
Luſten.

Das Pferd (Roß) 3
(welches zieret
die Mähne/ 4
trägt
uns ſelber.

Das Cameel/ 5
trägt
den Kauffmann/
ſamt ſeinen Waaren.

Der Elephant 6

ziehet an ſich
das Futter
mit dem Rüſſel: 7

hat
zwey hervorragende Zähne; 8
und kan tragen
auch dreiſſig Manner.

A' *Szamár* 1
és az *őszvér* 2
hordoz
terheket.

A' *Ló*, 3
(mellyet ékesét
a' *ſerényje*)
hordozz
mi magunkat.

A' *Teve*, 5
hordozza
a' *kalmárt*
árujával (*kalmár mar-*
(*hájával*) együt.

Az *Elefant* 6

huzza magához
az *abrakot*
orrával: 7

vagyon
két kiállo *foga*; 8

és el-hordozhat
harminez *ſerſivmbere-*
(*ket-ü.*

Oſel 1
a meżek/ (můl) 2
noſą
brzemena (t'erchu.)

Kůň/ 3
(kthereho oſobuge
hrywa) 4
noſą nás ſamich

Welblaud 5
noſą
ťupce
ż kaupectwjm (towa-
(rem geho.

Slon 6
přitahuge
ťrme (potrawu)
ż traubau (pyſkem) 7
ma
dwa wyroſtle żuby/ 8
a můże noſyti
y třiceti mużůw.

XXVIII.

Feræ Pécudes. Wild-Vieh.

Vad állatok. Dziwe Howada.

Urus

Urus 1 m. II.
& *búbalus*, 2 m II.
ſunt feri *boves*.

Alces 3 f. III.
(major equo,
cujus *tergus* n. III.
impenetrábile eſt)

habet
ramóſa *cornua*:
ut & *cervus*. 4 m. II.
Sed *caprea*, 5 ſf. I
cum *hinnulo*,
habet
ferè nulla cornua.

Capricorn9 6 m. II.

habet
prægrandia cornua;

Rupicapra 7 f. I.

minúta:
quibus ſe
ad rupem ſuſpendit.

Monóceros 8 m. III.
unum,
ſe l pretióſum.
Aper, 9 m. II.
graſſatur dentibus.

Lepus 10 m. III.
pavet.

Cuniculus 11 m. 2.
pérfodit *terram*;

ut & *talpa*, 12 f. I.

quæ *grumos* facit.

Der Aur-Ochs 1
und Büffel/ 2
ſind wilde Ochſen.

Das Elend 3
(gröſſer/ als ein Pferd/
deſſen Haut
undurchdringlich iſt/)

hat 4
ſtarcke Hörner:
wie auch der Hirſche.

Aber das Rehe/ 5
ſamt dem Rehebock/
hat
faſt gar keine Hörner;

Der Steinbock/ 6

hat
gar groſſe Hörner;

Die Gemſe 7

gar kleine:
mit denen ſie ſich
an die Steinklippen hän-
(get.

Das Eichhorn/ 8
ein einiges/
aber gar köſtliches.
Der Eber/ 9
wühlet mit den Zähnen.

Der Haſe 10
iſt furchtſam.

Das Caninchen/ 11
durchgräbt die Erde;

wie auch der Maulwurf/ 12
welcher Häufflein auff-
(wirfft.

Az *Erdei bika* 1
és a' *bival*, 2
vad (fene) *ökrök*.

Az lónál
nagyob *Alcének*, 3
(kinek az *hátás*
ſemmi m g nem járja
(által hatatlan)
vannak
ágas bogas *szarvai*:
mint a' *szarvasnak-is* 4

De az *őznek*, 5
az *him évei* együt,
nintsen-is
maz d ſemmi ſzarva;

Az *erdei baknak*, (*vad kosnak*) 6
vadnak
iſzonyu nagy ſzarvai:

Az *havaſi*-(*vad*, *kő-ſziklái*) *kecskének* 7
kitsinkek: (kiſdedek)
mellyekkel magát
a' *kő-ſziklákra* fel-akaſz-
(tyá:

Az *egy ſzarvúnak* 8
egy,
de drága'atos.
Az *vadkan*, 9
fogaival turkál.

A' *nyul* 10
félékeny

Az *ásó* 11
által ássa a' *földet*;

a'mint a' *vakondak-is* 12

az ki *turásokat* tisnál.

Aur 1
a bywůl/ 2
ſau diwe woly.
Los (Elent) 3
(wetſſy od kohe
ktereho ſto kůže
ſe nemůže probodnuti)
ma
rozroſtle roby
gako y Geleň. 4
Ale Srna/ 5
s ſrucem/
nemagj
temer žadne roby.
Kozorožec/ 6
ma
welmi welike roby.

Siwa Koza 7
welmi male
za ktere ſe
na ſkaly zawesuge.
Gednorožec 8
geden toliko
ale welmy drahy.
Sywoky Wepi 9
ryge s zubami.
Zagic 10
dély ſe/ (leká/ bogí ſe.)
Krályk/ 11
prorýwá (prekopuge)
zemy.
gako y krtice/ 12
ktera hromadky (kopce)
dělá.

XXIX.

Feræ Beſtiæ. Wilde Thiere.

Fene Vadak. Djwe Zwěry. (Hltawe.)

Beſtiæ
habent acútos
ungues & dentes,
funtq; carnivoræ.

Ut: *Leo*, 1 m. III.

Rex m. III. quadrúpe- (dum,
jubátus,
cum *leæná*;

Maculósus
pardus, m. II. (*panthéra*, f. I) 2

Tigris, 3 f. III.
immaniſſima omni- (um;

Villósus
urſus; 4 m. II.

Rapax
lupus; 5 m. II.

Lynx, 6 c. III.
pollens *viſu*;

Caudáta
vulpes, 7 f. III.
aſtu iſſima omnium.

Erinaceus, 8 m. II.
eſt acuieátus.

Melis, 9 f. III.
Mtebris gaudet.

Die wilden Thiere
haben ſcharffe
Klauen und Zähne.
und ſind fleiſchfreſſig.

Als: der Löw/ 1

der König der Vierfüſſi- (gen/
bemähnet/
ſamt der Löwin;

Das fleckichte
Panterthier; 2

Das Tigerthier/ 3
das grauſamſte unter al- (len;

Der zottichte
Beer; 4

Der reiſſende
Wolff; 5

Der Luchs/ 6
der ein ſcharf Geſicht hat

Der langgeſchwäntzte
Fuchs/ 7
das liſtigſte unter allen.

Der Igel/ 8
iſt ſtachelicht.

Der Dachs/ 9
verkriecht ſich gern.

A' *fene vadaknak*
agyon éles
körmök és *ſzarvok*
nus-évok-is.

Ugymint, az *hini O-* (*roſzlán*, 1
a' négy-labu állatoknak (*Királyok*,
ſörényes lévén,
a' *nőſtény oroſzlánnyal* (egyűt.

A pőttőgetet (*tarkás*)
párducz; (*nőſtény párducz*) 2

A' mindeneknél leg (kegyetlennyeb
Tigris; 3

A' ſzőrős, (borzás)
Medve; 4

A' ragadozó
farkas; 5

A' *Hiuz*, 6
melly erőſſen nézhető; (látáſſal bir)

Az hoſzſzu-farkú
Róka, 7
a' leg ravaſzab minde- (neknél.

A' *Borz*, 8
tőviſſes.

Az *hörtsök*, 9
rejtek helyeknek őrűl (ſzeretí)

Dziwe Zwery
magi oſtre
pazury a zuby/
a ſau maſſo zraucy.

Yako Lew/ 1
kral ctwernohych/
hrziwaty (magici briwu)
z Lwicy.

Strakaty
Pardus/ 2

Tygris/ 3
negukrutnegſſy mezy (wſſemy.

Chlupaty
Medwed/ 4

Bltawy
Wlk/ 5

Rys/ 6
bystrého zraku.

Wocaſiſta (chwoſtata)
Lyſſka/ 7
negschitralegſſy mezy (wſſemi.

Ez/ 8
geſt gehlawy.

Gezwec/ 9
w ſkryſſe ſe vkrywa.

XXX.

Serpentes & Reptilia.

Schlangen und Gewürme.

Tsuſzó-máſzó állatok.

Hady a Zeme-plazowe.

Angues

Anguer repunt, ſtruando ſe:

Cóluber, 1 m. II. in *ſylva*;

Die Schlangen/ kriechen/ ſich krümmend:

Die groſſe Schlange/ 1 im Walde;

Natrix, c. III. (*hydra*, f. I.) 2 in *aquâ*;

Die Natter/ 2 im Waſſer;

Vipera, 3 f. I. in *ſaxis*;

Die Otter/ 3 in Steinklippen;

Aſpis, 4 f. III. in *campis*;

Die Feld-Otter/ 4 in Feldern;

Boa, 5 f. I in *domibus*.

Die Unke/ 5 in Häuſern.

Cæcilia 6 f. I. eſt cæca.

Die Blindſchleich/ 6 iſt blind.

Pedes habent *lacerta*; 7 f. I.

Füſſe haben die Eidex; 7

Salamandra; 8 f. I in *igne* vivax.

Der Salamander (Molch/) 8 ſo im Feuer lebet.

Draco, 9 m. III. *ſerpens* c. III. afflatus, necat *peſtilitate*;

Der Drache/ 9 eine geflügelte Schlange tödtet mit dem Anhauchen;

Baſiliſcus, 10 m. II. *oculis*;

Der Baſilisk/ 10 mit den Augen;

Scorpius, 11 m. II. venenatâ *caudâ*.

Der Scorpion/ 11 mit dem vergifften Schwantz.

A' *Kígyók* esuſznak (máſznak) tekervén magokat:

A' *somok-kigyó*, 1 az *erdőn*;

Az *iſzo-(vizi-)kigyó*, 2 a' *vízben*;

A' *Vipera*, 3 a' *kőſziklában*;

Az *Aſpis-(mezei-, ſzamjuhoztató)kigyó*, 4 a' *mezőkön*;

A' *tehén-ſzopó kigyó*, 5 az *házaknál*.

A' *vak kigyó*, 6 nem lát.

Lábok vagyon a' *gyiknak*; 7

A' *tüzes lángban élő Salamandrának*. 8

A' *Sárkány*, 9 ſzárnyas *kigyó*, meg-ől *lehelletivel*;

A' *Baſiliſcus*, 10 *ſzemeivel*;

A' *Scorpio* (*Scarabus*) 11 mérges *farkával*.

Hady/ lazy/ nakrziwugjce ſe:

Leſny had/ 1 w Leſe.

Wodny/ 2 w wodě.

Gedowata geſſtěrka 3 w ſkalach.

Geſſterka polni 4 w polich.

Domowy had/ 5 w domich.

Slepyſs/ 6 geſi ſlepy.

Nohy magj geſſtěrka. 7

Ohnizul/ 8 w ohni zjwucy.

Srak/ 9 krydlaty had/ vſmrcuge dychanim.

Baziliſſk/ 10 očima/ (zrakem)

Sstyr/ 11 s gedowatym ocaſem (chwoſtem.)

Inſecta

XXXI.

Insecta Repentia. Kriechend Vngeziefer.

Máſzó Bogarak (Apró állatok.)
Žyžały Plazjcy ſe.

Vermes.

Vermes,
rodentes:

Lumbricus 1 m. II.
terram;
Eruca 2 f. I.
plantam;
cicada 3 f. I.
fruges;

Curculio 4 m. III.
frumentum;
Teredo f. III. (*cossus* m. II.) 5
ligna;
Tinea 6 f. I.
vestes;
Blatta 7 f. I.
librum;
Tyrmites, 8
carnem & caseum;
Acari,
capillum.

Saltans *Pulex* 9 m. 3
pediculus, 10 m. II.
fœtens cimex, 11
(m. III.
nos mordent.

Ricinus 12 m. II.
sanguisugus, m. 2. ent.
Bombyx, 13 m. III.
facit sericum.
Formica, 14 f. I.
est laboriosa.
Aranea, 15 f. I.
texit araneum.

vecia muscis.

Cochlea, 16 f. I.
testam circumfert.

Die Würmer/
benagen die Sachen:

Der Regenwurm/ 1
die Erde;
Die Raupe/ 2
die Pflantze.
Der Heuſchreck 3
die Früchte.

Der Kornwurm/ 4
das Getraide;
Der Holtzwurm/ 5
das Holtz.
Die Schabe/ 6
die Kleider.
Die Motte/ 7
das Buch;
Die Maden/ 8
Fleiſch und Aas.
Die Mülben/
das Haar.

Der hüpffende Floh/ 9
die Laus/ 10
die ſtinckende Wantze/ 11
beiſſen uns ſelber.

Die Schafflaus/ 12
ſauget das Blut aus.
Der Seidenwurm/ 13
macht Seide.
Die Ameis/ 14
iſt ämſig.
Die Spinne/ 15
würcket ein Geweb/
Netze den Fliegen.

Der Schneck/ 16
trägt ſein Haus herum.

A' *Férgek*
meg-rágják a' *dolgokat*
(*eſzkőzöket*)
A' *geleſzta* 1
a' *földet;*
A' *hérnyó* 2
a' *palántát.*
A' *ſáska* 3
a' *vetemenyet gyümöl-*
(*csőket;*
A' *ſiſik,* 4
a' *gabonát;*
A' *szú,* 5
a' *fát;*
A' *moly* 6
a' *ruhát;*
A' *papyros moly,* 7
a' *könyvet.*
A' *nyüvek,* 8
a' *húſt es ſajtot.*
Az *haj-molyok,*
a' *hajat.*

Az ugrándozo *halha,* 9
a' *testh,* 10
a' *büdös paláczka,* 11
csipnek minket.
Az *eb-légy* (kullancs)
vért ſzopik (vérſzopó)
A' *selyem bogár,* 13
ereſzt *selyemet.*
A *hangya,* 14
munkás, (*dolgos*)
A' *Pók,* 15
ſződdögeli az *pók-hálot,*
(*házat*)
hálókat a' *legyeknek.*

A' *csiga,* 16
héjat (*házát*) magával
[hordozza.

Czerwicy/ (hrobácy)
hrżżau wrecy:
Blyſia/ 1
żem.
Huſenka/ 2
żelą.
Kobilka/ 3
owoce.
Obilny Muſſka 4
obily.
Drewny Czerw/ 5
drewo.
Mol/ 6
ſſaty.
Mol/ 7
kniby.
Chrobacy/ 8
maſſo a ſyr.
Mole/
wlaſy.
Skaczicy Blcha/ 9
Weſſ/ 10
ſmrdúta Ploſſtice/ 11
nas hrżżau.
Bleſſt/ 12
wyſżwa krew.
Hedwabny czerw/ 13
dela hedwab.
Mrawenec/ 14
geſt pracowity.
Pawuk/ 15
wżge/(rka) pawučinu/
ſżti muchám.
Slimak/ 16
noſy ſſorepinu ſebau.

XXXII.

Amphibia. Beydlebige Thiere.

'A' Vizben és Szárazon egyeránt
élő állatok.
Wodnozemne Zwyrata.

In *terrâ*
& *aquâ*
vivunt:
Crocodilus, 1 m. II
immânis
& prædátrix f. III.
(*beſtia*, f. I.
Nili flúminis;

Caſtor, m. III. (*fiber*, m. II.)
habens
pedes anſerinos,
ad natandum,
& *ſquameam cau-*
[*dam*;

Lutra, 3 f. I.
& coaxans
rana 4 f. I.
cum *buſone*;

Teſtúdo, 5 f. III.

ſuprà & infrà
teſtis,
ceu *ſcuto*,
opcita.

Auf Erden/
und im Waſſer
leben:
Das Crocodil/ 1
ein ungeheures
und räuberiſches Thier.
deß Fluſſes Nilus;

Der Biber/ 2
habend
Gäus-Füſſe/
zum ſchwimmen/
und einen Schuppen-
[Schwantz;
Der Fiſch-Otter/ 3
und der quackende
Froſch 4
mit der Kröte.

Die Schild-Kröte/ 5
oben und unten
mit Schalen/
als mit einem Schild/
bedeckt.

Szárazon (a' földön)
és a' *vízben*
élnek:
A' *Crocodil*, 1
fzörnyű (iſzonyu)
és ragadozó (prædálò)
[*fenevadja* (*beſtiája*)
a' *Nilus vizének*;

A' *Hod* 2
a' kinek vannak
lud-lábai,
az uſzáſra,
és hal-héjas farka;

A' *Vidra*, 3
és a' rekegò
béka 4
a' *varas békával*.

A' fòllyůl és alól, 5
béjakkal,
mint egy *pajſal*.
bé-fòdetett
Tekenyős béka. 5

Na Zemi/
y w Wode
żiwą:
Krokodyl/
wkrutny
a lupeżny zwer
Rěky Nilus.

Bobr 2
ma
buſy nohy/
ku pliwaní/
a ſſupinawy ocas.
Wydra/ 3
a wreſtlawa (ſſtrekta-wa)
żaba 4
z zemſkau żabau.
Hlemeyżd/ (żabà kò-ritnata)
z wrchu, y z ſpodku
ſſtorepinami/
gako ſſtytem
wkrytá. 5

XXXIII.

Piſces Fluviáles, & lacuſtres.

Fluß- und Weiher Fiſche.

Folyo és álló-Viz. béli halak.

Ryby Potočne a gezerne.

Piſcis, m. III.	Der Fiſch	Az *Halnak*	Ryba
habet *pinnas*, 1	hat Floßfedern/ 1	vannak *hal-szárnyaż*, 1	ma plutwe/ 1
quibus natat;	womit er ſchwimmet;	mellyekkel uſzkal;	ktereimj plime:
& *branchias*, 2	und Kifen (Fiſchohren 2	es *kopotó*, 2	a vſſne plitwe (ſluchy) 2
quibus reſpirat;	wodurch er Odem holt;	mellyek által lélegzetett [vészen;	ktereimj oddycha/
& *ſpinas*;	und Gräten/	és *szálkái*,	a oſty/
loco *oſſium*:	an ſtat der Knochen:	a' *tsontok* helet:	miſto koſty:
præterea,	überdaß/	azonkivůl,	kromu
mas m. III. *latkes*;	der Leimer/ Milch/	az *himnek*, *teje*	Samec ma mleč/
fœmina f. I. *ova*.	der Rogner/ Rogen.	a' *nőſténynek*, *ikrája*.	ſamjca gykry.

Quidam

Quidam habent *ſquamas*: ut *Carpio*, 3 m. III. *lúcius*, m. II. (*lupus*, m. II.) 4
Alii ſunt glabri; ut, *Anguilla*, 5 f. I. *muſtéla*. 6 f. I.

Accipenſer, m. III. (*ſtúrio* m. 3.) 7
eſt mucronátus, & excreſcit ultra *longitudinem* (*viri*;
Bucculentus *ſilúrus* 8 m. II. eſt major illô: ſed maximus nſt *antacæus* m. II. (*huſo*, m. III.) 9
Apua, 10 quæ gregátim natant, ſunt minutiſſimi.
Alii hujas *genéris* ſunt: *Perca*, f. I. *Alburnus*, m. II. *mullus*, m. II. (*barbus*, m. II.) *thymallus*, m. II. *trutta*, f. I. *gobius*, m. II. *tinca*, 11 f. I.

Cancer, 12 m. II. tépitur *cruſtâ*, habetq; *chelas*, & gráditur porró & retrò.

Hirúdo, 13 f. III. fugit *ſánguinem*,

Etliche haben Schuppen/ als der Karpf/ 3 der Hecht: 4

Andere ſind glatt; als/ der Aal/ 5 die Aalruppe. 6

Der Stör/ 7 iſt ſtachelicht/ und wächſet über Manns länge;

Der weitmäulige Welß/ 8 iſt gröſſer/ als jener: aber der gröſſeſte iſt der Hauſen. 9

Die Gründelein/ 10 ſo hauffenweiß ſchwimmen/ ſind die kleinſten.
Andere dieſer Art ſind/ die Berſche/ der Weißfiſch/ die Barbe/ der Eſch/ die Forelle/ die Kreſſe/ die Schleihe. 11

Der Krebs/ 12 iſt bedeckt mit der Schale/ hat Schären/ und gehet vor- und hinterſich.

Die Egel/ 13 ſaugt das Blut aus.

Némelyeknek vannak *hal-béjai*, mint a' *pontynak*, 4 *csukának*:

Egyebek ſimák; ugymint, az *ángolna*, 5 a' *meny-hal*. 6

A' *kecsege*. 7

ékes, (tűskés, hegyes) és nagyobbat nől a' *férfi ember hoſzſzánal*

A' nagy ſzáju *hartſa* 8 nagyob annál: de leg nagyob a' *Viza*. 9

A' *kővi halatskák*, 10 mellyek ſeregenkéne uſzkálnak, (járnak) a' leg kiſſebbek.
Más *effélék* a' *Sigér*, a' *fejer keſzeg*, a' *márna*,

a' *jáſzkeſzeg*, a' *piſztráng*, a' *gobbal*, a' *czompó*, 11

A' *Rák*, 12 bé-fodetik *héjjal*, vadnak-is csipőlábai és jár (máſz) elől és hátra, (viſzſza)

A' *nádály* (*piſka ſzopóka*) 13 ſzopja a' *vért*.

Nektere magj Sſupiny/ gako Kapr/ 3 ſſt uka: 4
Gine ſau hladke; gako Auhor/ 5 mentus (mẏn) 6
Oſtryš (wodny gaſſter) 7 geſt ſſpicaty/ a wiraſtá nad lidſku welkoſt/
Tlamaty (hubaty) Hum/ 8 geſt wétſſy od nebo: ale negwetſſy geſt Wyš. 9
Mrenky (ſliže) 10 ktere w hromade plywagj/ ſau negmenſſe.
Gine takowe ſpůſobu ſau/ Okaun/ Belice/ Lipen/ Pſtruh/ Bryš/ Lẏn/ 11
Rak/ 12 okrity geſt ſſſkorepinú/ a má klepetá/ a leže na pred y nazad.

Pigawice/ 13 wiſſẏwá krew.

XXXIV.

Marini Piſces
&
Conchæ.

Meer-Fiſche
und
Muſcheln.

Tengeri Halak
és
Csigák.

Mořſke Ryby
a
Hlemýzdy.

Piſcium

Piſcium marinó-
(rum,
eſt maximus,
balæna, 1 f. I. (*cetus* m. II.)
Delphinus 2 m. II
velocißimus;
Raja, 3 f. I.
monſtroſißimus.
Alii ſunt,
murænula, 4 f. I.

ſalmo, 5 m. III. (*eſox* m. III.)
Dantur etiam
volátiles. 6

Appóne
Halécer, 7
quæ ſalſæ;

& *paſſeres*, 8

cum *aſellis*, 9
qui arefacti
afferuntur:
& *monſtra marina*
phocam, 10
hippopótamum, &c.
Concha 11 f. I.
habet *teſtas*.
Oſtrea 12 f. I.
dat
ſápidam carnem.

Murex 13 m. III.
dat *purpuram*;

Concha margariti-
fera 14 f. I.
margaritas.

Unter den Meerfiſchen

iſt der gröſſeſte/
der Walfiſch; 1

Der Delfin/ 2
der geſchwindeſte;
Der Roche/ 3
der ſelſamſte.
Andere ſind/
die Neunauge/ 4

der Lachs. 5

Es gibt auch
geflügelte. 6

Setze hinzu
die Heeringe/ 7
welche geſaltzen:

Und die Halbfiſche/ 8

mit den Stockfiſchen/ 9
welche auffgedörret
hergebracht werden:
Und die Meerwunder/
das Meer-Kalb/ 10
das Meer-Pferd. u.a.dg.
Die Muſchel/ 11
hat Schalen.
Die Auſter/ 12
gibt
wolgeſchmackt Fleiſch.

Der Purpurſchneck 13
gibt Purpur;

Die Perlemuſchel/ 14

Perlein.

A' *tengeri halak* közöt

leg nagyob,
a' *czethal*, 1

A' *Delfin*, 2
a' leg gyorſabik;
A' *tengeri ſülök*, 3
a' leg tsudálatoſſab.
Más fehek
a' *kiſ̈nez ſzemühal*, *lampréta*) 4
a' *lázátz*, (*ſemling*) 5

Találtatnak
rópdóſók-is, (ſzárnyá-
[lok) 6

Tedd hozzá
a' *héringeket*, 7
az kik ſoſſak;

Es az *aſzalt halaes-*
[*kákat-is*, 8
s' *tök-halakkal*, 9
mellyek ſzározéttatva
hozattatnak hozánk:
Es a' *tengeri tsudákat*
s' *tengeri borjut*, 10
a' *ló-fejü halat*. s' eſt.
A' *tengeri csigának* 11
vannak *hejjai*.
Az *Auſtriga* 12
ád
jó-izü *húſt*.

A' *bárſon ſóſtö csiga* 13
ád *bárſont*.

A' *gyöngyterm8 csiga*
(gyöngy ház) 14
gyöngyöket.

Nezy morſſimi Ry-
(bámi
negwétſſy geſt
Welryba/ 1
Delffin/ 2
negprudſſy.
Pláſka/ 3
negpotwornégſſy.
Gine ſau
Negnok (Mrena mor-
ſka/) 4
Loſos/ 5
Niachaſzegi ſe taz
kridlate/ (letawé:) 6
Pridagkim
herinky/ (ſledsy) 7
ktere naſolené/
a plategſſe/ 8
ſtokffiſſem/ 9
krere ſuche
prinaſſene bywagſ:
a potwory morſke/
tele morſké/ 10
kone morſkého. a.t.p.
Hlemegżd morſky/ 11
ma ſſkorupini.
Oſtregs ſſkorupina-
dawa wy 12
ſſmakowite maſſo.
Bodlawy morſky
(hlewyżd/ 13
dáwá ſſarlat.
Perlomy hlemyżd 14
dáwá Perly.

Homo.

XXXV.

Homo. Der Mensch.

Az Ember. Człowek.

Adamus,

Adámus, 1 m. II.
primus *homo*, m. III.
eſt creátus,
ſextá *die*
creatiónis,

à DÉO,
ad *imáginem*
Dei,
è *glebâ terræ*;

& *Heva*, 2 f. I.
prima *mulier*, f. III.
eſt formáta

è *eoſtâ*
viri.

Hi
à *diábolo*,
ſub *ſpecie*
ſerpentis, 3
ſeducti,
cùm comé derent
de *fructu*
vétitæ
arboris, 4
damnabantur,
ad *miſeriam*, 5
& *mortem*,
cum omni
ſuâ *poſteritáte*,

& ejiciebantur
è *Paradiſo*. 6

Adam/ 1
der erſte Menſch/
iſt erſchaffen/
am ſechſten Tag
der Erſchaffung/

von GOtt/
nach dem Ebenbild
Gottes/
aus einem Erdenkloß;

und Hewa/ 2
das erſte Weib/
iſt abgebildet

aus der Riebe
deß Manns.

Dieſe/
von dem Teufel/
in Geſtalt
der Schlange/ 3
verführet/
als ſie aſſen
von der Frucht
deß verbottnen
Baums/ 4
wurden verdammt
ium Elend/ 5
und Todt/
mit aller
ihrer Nachkommen ſchafft/

und wurden verſtoſſen
aus dem Paradeis. 6

Az *Adám*, 1
a' leg elsö *ember*,
teremtetett,
a' *teremtésnek*
hatodik napján,

az *Istentül*,
az Istennek
képére,
egy darab földbül; (gö-
[m]bögbül)

és *Eva*, 2
az elsö *aszonyi-állat*,
ábrázoltatott (formáltatott)
az *férfiúnak*
oldala tsontyábul, (teste-
[m]ébül)

Ezek
az *ördögtül*,
kígyó 3
képében,
meg-tsalattatván,
midön ennének
az meg-tiltott
fának, 4
gyümöltsébül,
el-kárhoztatának
a' *nyomoruságra*, 5
és halálra,
minden
maradékjokkal egye-
(temben
és ki vetteténck
a' *Paradicsomból*. 6

Adam/ 1
prwſſy cłowek/
geſt ſtworen
ſſeſteho dne
Stworenj.
od Boha/
na Obraz
Bożj/
z hrudy zeme.

a Ewa/ 2
prwny Zena/
geſt zſſurmowana
z zebra
Muże.

Tito od Diabla/
pod obrazem (wobrazu
hada/ 3
zwedenj (oklamánj)
Kdy gedli
z zapowedeneho
ſtromu/ 4
ſau odſauzenj (zawrzenj
K bżdè/
a K ſmrti/
ze wſſemj
ſwymj Potomky/

a ſau wyhnánj
z Rage.

XXXVI.

Septem Ætates Hominis.

Die ſieben Alter deß Menſchen.

Az Embernek hét ideje.

Sedm Wekuw Cžloweka.

Homo eſt	Der Menſch iſt	Az *Ember*	Člowěk geſt
primùm *infans*, 1. [c. III.	erſtlich ein Kind/ 1	leg elöſzör *csöcsemö*, 1	negprwe Dýte/ 1
deinde *puer*, 2 m. II.	darnach ein Knab/ 2	azután *szoptó-gyermek*, 2	potom Pachole/ 2
tum *adoleſcens*, 3 [c III.	ferner ein Jüngling/ 3	továbbá *nevedékeny-fel fordúlt*) *iffiacska*, 3	ſatym Mladenec/ 3
inde *iuvenis*, 4 c. III.	weiter ein Jungmann/ 4	ennekutánna *iffiu*, 4	odtud Ginoch (mlady muž) 4
poſteà *vir*, 5 m. II.	folgends ein Mann/ 5	követközendö-képpen [*ember-(forfi) korrá* [*jutott*, 5	ktomu Muž/ 5
deinde *ſenex* 6 m. III	alsdann ein Altmann/ 6	ezek-után *vén-(koros-)* [*ember*, 6	potom ſatým Stary (muž/ 6
tandem *filicernium*. 7 [n. II.	endlich ein Greis. 7	ezekután lehorgatt *vén-ember* 7	naposleoy Staček. 7
Sic etiam	Alſo auch	Ekképpen	Tak też
in áltero *ſexu*,	im andern Geſchlecht/	a' máſik *nemben-is*	w druhem Pohlawy/
ſunt *pupa*, 8 f. I.	ſind das Püpchen (Töch- [terlein/) 8	vadnak a' kis *baab-gyermek*, 8	ſau/ Děwčátko/ 8
puella, 9 f. I.	das Mägdlein/ 9	a' *leánka*, 9	Děwečka (Mladice) 9
virgo, 10 f. III.	die Jungfrau/ 10	a' *kis aſzony*, (*ſzüz-leány*) 10	Panna/ 10
mulier, 11 f. III.	das Weib (die Frau) 11	az *aſzony*, 11	Žena (Pani) 11
vétula, 12 f. I.	ein altes Weib/ 12	a' *vén-aſzony*, 12	ſtara Žena/ 12
anus f. IV. *decrépita* f. I. 13	die Altmutter (das ſtein- [alte Mütterlein. 13	az *ag kofa*, (*vén-anyós, baba, agnó*) 13	a Baba/ (oſtarala Žena) 13

XXXVII.

Membra Hóminis externa.

Die äuſſerlichen Glieder deß Menſchen.

Az Embernek kûlsô tagjai.

Audy Cžlowečij zewnyťrné.

Caput 1 n. III. eſt ſuprà, infrà *pedes*. 20

Colli (quod définit in *axillas* 2) *pars* f. III. *anterior*, [c. III eſt *jugulum*; 3 n. II. *poſt-rior*, c III. *cervix*. 4 f. III.

Pectus, 5 n. III. eſt antè; retrò, *dorſum* 6 n. II.

Das Haupt 1 iſt oben; unten die Füſſe/ 20

Deß Halſes/ (der ſich endet an den Achſeln 2.) Vördertheil/ iſt die Kähle; 3 Das Hindertheil/ der Nacken. 3.

Die Bruſt/ 5 iſt vornen; hinten/ der Rucken; 6

Az *Fej* 1 fölyûl vagyon, alól az *lábok*. 20

Az *nyaknak*, (a' mellv végezödik a' (*vállakon*) 2 *elöl-való réſze* a' *torok*: 3 az *hátulſo* a' *nyak-ſzûri*, (*nyak csigi*) 4

A' *melly* 5 elöl vagyon; hátul, az *hás*: 6

Hlawa 1 geſt na wrchu/ na ſpodku nohy. 20

Hrdla ktere ſe Konij na paždjch (ramenach) ſtrana predni geſt/ pod herdly/ 3 žadnj ſtrana/ Krk. 4

Prſe/ 5 geſt ſpredu; 3 žadu hřbet/ 6

in illo

in illo, ſunt
feminis,
binæ *mammæ* 7
cum *papillis*.

Sub pectore,
eſt *venter*; 9 n. III.
in ejus *medio*,
umbilicus; 10 n. II.
ſubtus, *inguen*, n. III.

& *pudenda*. n. II. pl.
A *tergo*, ſunt
ſcápulæ; 12
à quibus pendent,
húmeri; 12
ab his, *brachia*, 14
cum *cúbito*; 15
inde
ad utrumq; *latus*,
manûs, *dextra* 8 f. I.
& *ſiniſtra*. 16 f. I.

Húmeros
excipiunt *lumbi*, 17

cum *coxis*, 18
& in *pódice* (*culi*)
nates. 19

Pedem abſolvunt
femur; 21 n. III.
tùm *crus*, 23 n. III.
(intermedio *genu* 22
in quo *ſurat*, 24 f. I.

cum *tibiâ*; 25
ab hinc *tali*, 26
calx, c. III. (*calcaneum*, n. II.) 28
& *ſolum* n. II. (*ſolea* [f. I.) 28
in *extrémo*,
hallux, 29 n. II.
cum *quatuor*
reliquis digitis.

an jener/ haben
die Weibsbilder/
zwo Dutten (Brüſte) 7
mit Warzen (Zitzen.)

Unter der Bruſt/
iſt der Bauch; 9
in deſſen Mitte/
der Nabel; 10
darunter der Schmer- [bauch/
und die Scham.

Auf den Rücken/ ſind
die Schulderblätter/ 12
an welchen hangen/
die Schuldern; 13
an dieſen/ die Arme/ 14
mit den Ellenbogen; 15
von dannen/
zu beyden Seiten/
die Hände/ die Rechte/ 8
und die Lincke. 16

Auf die Schultern
folgen die Lenden/ 17

mit den Hüfften; 18
und am Hintern/
die Arsbacken, 19
Das Bein machen
die Oberſchenckel; 21
ferner die Unterſchen- [ckel/ 23
(darzwiſchen das Knie/) 22
an welchen die Wade/ 24
ſamt den Schinbein; 25
weiter die Knorren/ 26
die Ferſche/ 27
und die Sole/ 28

im Ende/
die groſſe Zehe/ 29
mit den vier
andern Zehen.

amazon, vannak
az *aſzonyoknak*,
két *emlői* 7
ö csöcsbimbókkal.

A' mell alatt,
vagyon az *has*; 9
mellynek *közepén*,
vagyon az *köldök*; 10
alatta, az *alſókövér has* (*agyék*)
es a' *ſzemérmes tagok*.

A' *hát meget*, vannak
a' *vál lapoczkái*; 12
mellyeken fügnek
a' *vállok*; 13
ezeken, a' *karok*. 14
a' *könyökkel*; 15
onnénd
mind a' *két óldal* felöl,
a' *kezek* a' *jobb*, 8
és a' *balkéz*. 16

A' vállakat
követik az *ágyékok*, (a' *derék*) 17
a' *tomporokkal* (a' *csipővel*) 18
és az *alfelen* (*ſeggen*)
a' *farak*, (*ſegg pofái*) 19
A' lábar csinállyák
a' *czombs*; (*buz*) 21
ismét a' *száz*, 23
(középpen lévén a' térd) 22
a' mellyen vagyon a' *lábikrája*, 2
a' *ſzár tetémivel*; 25
attul fogva a' *bokák*, 26
a' *ſarkallat*, (*ſark*) 27
es a' *talp*, 28
a' *végén*,
a' *hivelyk*, (*öregyj*) 29
a' több
négy *ujjal* egyűt.

na onich magi
Zeny
dwa Cecky 7
z Pradowicami.
Pod Prſem/
geſt bricho/ 9
na ktereho proſtredku
geſt pupek/ 10
podtym Lůno/
a hanba.
Na hibete/ ſau
lopatky/ 12
od kterych gdau
Plecy/ 13
a odtich Kamena/ 14
z loktem: 15
odtud
zobegich bokůw/
Ruce/ prawá/ 8
a Lewa. 16
Pod ramenim
naſledugi Ledwy/ 17
a Fycly/ 18
a na zadku (riti)
obritne lice. 19
Nohu wčinj
ſtehno/ 21
a potem hnát 22
(a wproſtredku koleno)
w ktereho podkoleny 24
z Kurámi/ 25
daleg/ koſtky/ 26
patá/ 27
podeſſwa/ 28
na koncy/
welikj palec/ 29
z čtirma
ginjmj palcami.

XXXVIII.

Caput & Manûs. Das Haupt und Hände. A' Fej és a' Kezek. Hlawa a Ruce.

In cápite ſunt:	Am Kopffe ſind:	A' Fejen vannak	Na hlawě ſau
cápillus, 1 m. II.	das Haar/ 1	az *haj*, 1	wlaſy/ 1
(qui péctitur	(welches gekämmt wird	(a' mellyek fűsültetik	(ktere čeſane bywagj
péctine 2)	mit dem Kamm/ 2)	*fűsűvel*) 2	hrebenem/) 2
binæ *aures*, 3	die beyde Ohren/ 3	a' két *fűlek*, 3	dwoge Uſſy/ 3
tempora, 4 n. II.	die Schläffe/ 4	a' *vakſzemek*, (vakſzárás az *ábrázat*, (*arcu-*	a Sluchy/ 4
& *facies*. 5 f. V.	und das Angeſicht. 5	*tat*) 5	Twar/ 5
In facie, ſunt.	Im Angeſicht/ ſind:	Az arczulatban, vannak:	Na twaiy/ ſau:
frons, 6 f. III.	die Stiern/ 6	az *homlok*, 6	čelo/ 6
uterq; *óculus*, 7 m. II.	die beyde Augen/ 7	a' két *szem*, 7	obe oči/ 7
nasus 8 m. II.	die Nase/ 8	az *orr*, 8	Noss/ 8
(cum duábus	mit zweyen	(a' két	(s dwoma chřipemy)
náribus)	Nasen-Löchern)	*orr-lyukokkal*)	(dirkami)
Os, 9 n. III.	der Mund (das Maul) 9	a' *száj*, 9	Usta/ 9
gena, (*male*) 10	die Wangen (Backen) 10	a' *pofák*, (*orczák*) 10	lice/ (polički) 10.
& *mentum*. 13 n. II.	und das Kien. 13	és az *áll*. 13	a Brada (podbrady) 13

Os,

Os, n. III. ſeptum [eſt
myſlâce, 11
& *labiis*; 12
lingua, f. I.
cum *palâto*;
ſepta eſt
dentibus 16
in *maxillâ*.

Virile mentum,
tégitur barbâ; 14
bcultis m. II. verò
(in q uo *albúego*, f. III.
& *pupilla*, f. I.)
tégitur
pá'pebris
& *supercilio*. 15

Contracta *manus*, (f. IV.
eſt *pugnus*; 17 m. II.
aperta *manus*
eſt *palma*; 18 f. I.
in *medio*
eſt *vola*: 19 f. I.
extrémitas f. III.
eſt *pollex*, 20 m. III.
cum *quatuor* g. ind.
digitis,
índice, 21
medio, 22
annulári, 23

& *auriculári*. 24

In quólibet
funt tres, c. III. *arti-* (*culi* a b c,
& totidem *condyli*, d (e f,

cum *ungue*. 25

Der Mund iſt umge- [ben
mit dem Knebelbart/ 12
und mit den Lippen; 12
die Zunge/
ſamt dem Gaumen/
iſt umgeben
mit den Zähnen 16
am Kiffer.

Das Männiſche Kien
wird bedeckt vō Bart/ 14
das Aug aber/
(inwelchem das Weiſſe
und der Augapffel/)
wird bedeckt
von den Wimmern/
und von den Augbraun- [en. 15

Die zugedruckte Hand

iſt eine Fauſt; 17
die offne Hand/
iſt eine Flachhand; 18
in der mitten/
iſt die Höle; 19
das äuſerſte
iſt der Daum; 20
mit den vier
Fingern/
dem Zeiger/ 21
Mittel-Finger/ 22
Gold-Finger/ 23

und Ohr-Finger. 24

An jedem
ſind drey Glieder/ a b c

und ſo viel Knöchel d e f

ſamt dem Nagel. 25

A' száj környűl vagyon (véve
bajuſzſzal, 11
és *ajakokkal*; 12
a' *nyelv*.
az innyet egyűtt,
bé vagyon kerétve
fogakkal 16
az ínll-kapczában.
é férnü áll,
bé-fődettetik, *ſzakállal*,
a' *ſzem* pedig
(a' melyben a' *fejéri*
és a' *ſzem-feny*)
bé-fődettetik
ſzemſzőrökkel
és *ſzőmöldökkel*. 15

A' bé-vonnyattatot (ősſzve ſzorittot) *kéz*
ből; 17
a' meg-nyilt (ki terjeſz- *tenyér*; 18 tetet) *kéz*
középben
vagyon a' *marok*; 19
a' kőlső vége
az hüvelyk, 20
a' négy
ujjakkal,
a' *mutatóval*, 21 (*jal* 22
a' *középső* (*hoſzſzu*) *uj-*
az *orvos-* (*nevetékeny-*
(*deák-*) *ujjal*, 23
és *kis ujjal* egyűtt. 24

Mindenikében
vannak hárum *izek* a b c

és upyan ánnyai *csomói*
(*butkói*) d e f
a' *kőrömmel* egyetem- (ben. 25

Vſta ſau obrazene
wlaſem/ (ſauzamj.) 11
a pyſkamj. 12
Yazyk/
ſpolu z podnebjm/
obrazen geſt
Zubamy/ 16
a celiſtjm.
Podbrady Muzſke/
okrjwa ſe bradau/ 14
ale oko/
(w kterem belmo/
a zrelnjdce)
prikrywa ſe
wyckamj/ (obrwánj)
a obocjm. 15
Spolu ſtahnuta ruka
geſt Peſt/ 17
otewrena Ruka
geſt dlaň/ 18
w proſtredku
geſt dlaň ſpodnj/ 19
z konca/
geſt welky prſt/ 20
ze ctirma
prſtmj/
wkazugicym/ 21
proſtrednjm/ 22
prſtennym/ 23
a wſſnym/ 24
Na kazdem
ſau tri clanky/ a b c
a rolik kutkuwy/ d e f
z Nechtem.

Caro

XXXIX.

Caro & Viſcera. Fleiſch und Ingeweid. Hus és belsô Réſzek. Maſſo a Strewá.

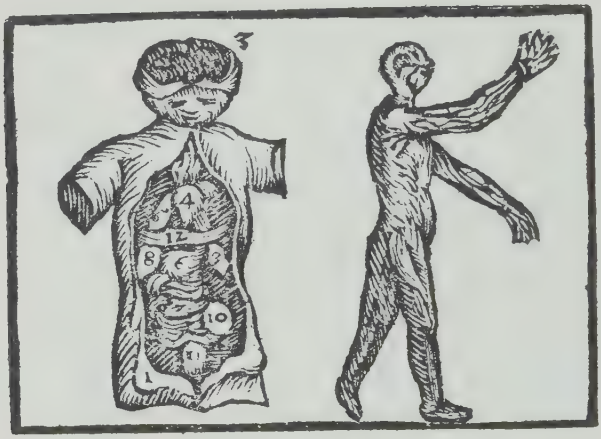

In *cbrpore*, ſunt
cutis, f. III.
cum *membránis*,
caro, f. III.
cum *músculis*,

vanáles, m. III. pl.
cartilágines,
oſſa
& *viſcera*.

Detractâ
cute, 1
apparet caro, 2
non continuá *maſſâ*,
ſed diſtribúta,

Am Leibe/ ſind
die Haut/
mit den Häutlein/
das Fleiſch/
mit den Mäuſen/

das Geäder/
die Knorpeln/
Beine
und das Ingeweid.

Nach abgezogner
Haut/ 1
erſcheinet das Fleiſch/ 2
nicht in einem Stuck/
ſondern getheilet/

A' *teſten*, vannak
a' *bőr*,
a' *hártyákkal*,
a' *hus*,
az *inakon való árvá hu-*
ſokkal, (*tagokon való*
niasdőború buſokkal)
az *erek*,
a' *porzogók*,
a' *csontok*
és *bélek*.

Le-vonnyattátván
a' bőr, 1
meg-tetzik az hus, 2
nem egéſz *darabban*,
hanem e ólztva

W Tèle/ ſan
kuże
s blánkámi
maſſo s myſſkámi/
żyły/
chruſtačky/

koſtj a wnýtřnoſti.

Ztáhnuwſſe
kuży/ 1
ſpatruge ſe maſſo/ 2
ne wgednegbromade
(gednoſtegne)
ale rozdelene/

tanquam

tanquã in *fare mina*: quod vocant

músculos, quorum numerantur *quadringenti quinq;* o. indecl. *canáles spirituum* ad movendum *membra.*

Vîscera, ſunt interna membra; ut, in *cápite, cérebrum*, n. II. circúmdatum

craniô, & *perieraniô*.

In péctore, *cor*, 4 n. III. obvolútum *pericardiô*; & *pulmo*, 5 m. III. quí reſpirat.

In *ventre*, *ventriculus*, 6 m. II. & *inteſtina*, 7 n. II. p. *omentô* obducta;

jecur, (*hepar*) 8 n. III & à ſiniſtro ei oppoſitus *lien*; 9 [m. III. duo *renes*, 10 cum *veſicâ*. 11

Pectus n. III. divíditur à ventre craſsâ membránâ, quæ vocátur *diaphragma*. 12 n. 3.

gleich ſam in Würſte: welches ſie nennen

die Mäuſe/ deren gezählet werden vierhundert und fünf; Leitröhren; der Lebens-geiſter/ zu bewegen die Glieder;

Das Ingeweid/ ſind die innerlichen Glieder: als/ im Haupte/ das Gehirn/ 3 umgeben

mit der Hirn-Schale/ und Schwarte.

In der Bruſt/ das Hertz/ 4 eingewickelt in dem Hertzbändel; und die Lunge/ 5 ſo Athem holet.

Im Bauch/ der Magen/ 6 und das Gedärm/ 7 ins Netz eingewickelt;

die Leber/ 8 und zur Lincken ihr entgegen geſetzt das (Miltz/ 9 die beyden Nieren/ 10 ſamt der Blaſe. 11

Die Bruſt wird unterſchieden von dem Bauch durch eine dicke Haut/ welche genennt wird das Zwerchfell. 12

mint egy *kolbáſzokra*: a' mellyet egereknek (árva huſoknak) hivunk, mellyek ſzámláltatnak *négyſzáz ötnek*; *erévéi* az *ellevenétſö-lelkeknek*, az *tagoknak* mozdétáſo- (kra.

A' bélek belsö réſzek: ugymint a' *fejben*, az *agyvelö*, 3 melly környül vagyon [véve *agy kaponyával*, es *agy kaponya burétö* (*hártyával*.

Az mellben a' *ſziv*, 4 [rétva a' melly bé vagyon taka- *ſzár burétö hartyával*; és a' *tüdö*, 6 a' melly lélegzetet vé- (ſzen.

Az hasban, a' *gyomor*, 6 és a' *bélek*, 7 *bél virággal*, (*lantorna* [*böllel* bétakarettatva a' *máy*, 8 és balkézrül az ellenében által hely- [heztetet *lép*; 9 a' két *veſék*, 10 az *hojaggal*.

A' *mell*, (*mely*) el-válaſztatik az haſtul egy temerdek hártyával az melly hivattatik által rekeſztö, (*közép a- gyék-hártyának*.) 12

gako w klobáſy: ktere ſüweme myſſkámi/ kterych počtugi čtiry ſta y pét; žlabky ducha žywúcjho/ k hybanj audüw.

W nitrinoſti/ ſau wnjtrine audy: gako w hlawě/ mozk/ 3 obtahnuty lebem a kůži.

W prſych/ Srdce/ 4 obwiněne/ blankau ſrdečnau/ a Plce/ 5 ktere oddychugj.

W Břjchu/ žaludek/ 6 a ſtrewa/ 7 bránicy (maždrikau) (obwynute.

Yatra/ 8 a žleweg ſtrany. na protiw položena ſleżyna/ 9 dwe Ledwiny/ 10 s mechýřem/ 11

Prſe/ od Břjcha oddeluge ſe hrubau kužy (blanau) ktera ſe žüwe maždra/ (bránice) 12

XL.

Canáles & oſſa. Das Geäder und Gebeine. Az Erek és Csontok. Rury (Zlaby) a Kosti.

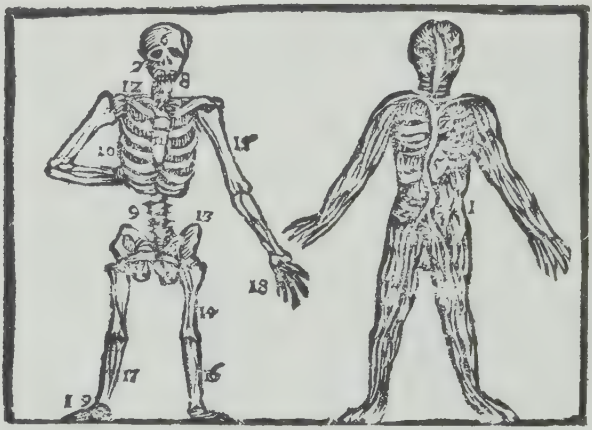

Canáles	Gerőhre	Az *teſtnek*	Zláby
corporis ſunt :	deß Leibes ſind :	csévéi :	tela ſau :
venæ :	die Adern ;	az *erek* ;	žyly :
quæ *ſánguinem*;	ſo das Gehůt/	mellyek a' *vért*	Ktere Krew
ex hépate ;	aus der Leber ;	a' máybul ;	ſ Yatry ;
artériæ,	die Puls Adern/	a *ſzőkő erek*, (*élet erei*)	žyly pulſowe/
quæ *calórem*	ſo die Wärme	mellyek a' *meleget*	Ktere ciplo
& *vitam*	und das Leben/	és az *életet*	a žywot
è corde ;	aus den Hertzen ;	a' ſzivből ;	od Srdce ;
nervi ;	die Nerven/ (Senn-Adern;)	az *inak* ;	Nerwy/
qui *ſenſum*	welche die Sinnlichkeit	mellyek az *érzékenſeget*	Kterj zmiſli
& *motum*	und Bewegung	és *mózgást*	a hnutj
à cerebro,	aus den Gehirn	az agyvelőből	od Mozku
per corpus déferunt.	durch den Leib leiten.	a' testen által viſzik.	ſkrze telo prowoſugj.
Hæc *tria* I	Dieſe dreye I	Ezt a' *hármot* I	Tyto troge I
invenis ubíq; ſociáta.	findeſtu überall beyſamen	mindenűtt egyűt találod	nalezneſs wſſudy ſpol- (cene.

Porrò

Porrò, ab *ore* eſt *gula*, *via* f. I. *cibi* ac *potûs* in ventriculum, 2 & juxta hanc ad pulmonem *guttur* (n. III. 5 pro *reſpiratione*; à ventriculo ad *anum* eſt *colum*, 3 n. II. ad excernendum ſter- (cus; ab hépate ad véſicam, *uréter*; 4 m. II. ad *urinam* reddendam.

Oſſa ſunt: in cápite *calvária*, 6 duæ *maxillæ*, 7 cum *triginta* o. ind. *dentibus*; 8 (duob9

Tùm *ſpina* f. I. *dorſi* n. II. 9 *columna* f. I. còrporis conſtans ex triginta *quatuor* o. *vértebris*, (indecl. ut corpus ſe flécterе queat;

Coſtæ, 10 quarum *viginti* o. indecl. qua- (tuor;

Oſſa pélvis, 11 n. III. duæ *ſcápulæ*, 12 *oſſa ſiſſibuli*, 13 n. II. *lacerti* 15 (*ulnæ*) *tibiæ*, 14 antérior 16 & poſterior *fibula* 17 f. I.

Oſſa *manûs*, 18 ſunt triginta quatuor *pedis*, 19 triginta.

In oſſibus eſt *medulla*. f. I.

Ferner/ vom Mund iſt der Schlund/ die Straſſe der Speis und deß Tranck in den Magen/ 2 und neben dieſer zur Lungen die Lufftröh- (re/ 5 zum Odem-holen; vom Magē zum Hindrn/ iſt der Maſtdarm/ 3 auszuführen den Unflat; von der Leber zur Blaſe/ die Harnröhre/ 4 den Harn zu laſſen.

Gebeine ſind: am Kopf/ die hirnſchale 6 die zween Kiſſer/ 7 mit XXXII. Zähnen; 8

Weiter/ d Ruckgrad/ 9 die Seile deß Leibs/ beſtehend in XXXIV. Gelencken; daß der Leib ſich biegen könne;

Die Rieben/ 10 deren vier und zwantzig;

Das Bruſtblat/ 11 die 2. Schulterblätter 12 das Hüfftbein/ 13 die Armſchienen/ 15 die Schenckelbeine/ 14 das vérdere/ 16 und hinter Schienbein. 17

Beine an d Hand/ 18 ſind XXXIV. am Fuß/ 19 XXX.

In den Beinen iſt das Mark.

Añakutánna, a' *ſzájtul* vagyċ à *nyeldeklőtől* fogva az *ételnek* és *italnak* *utja* a' gyomorba, 2 és e' mellet a' tűdőre ſzolgálo *torok* 5

a' *lélekzet vételért*; a' gyomortul az *all feliġ* vagyon az *ſreghurka*, 3 a' ganejnak kivetéſére; (tiſztétására) a' májtul fogva a' hojagig a *vizellet cseveje*, 4 a' *vizelletnek* ki botsátá- (ſára a' vizelléſre)

Csontok: az főben, a' *kaponya*, 6 a' *két áll-c ont*, (*álkapo-* harmintzkét *czá*) 7 *fogokkal*; 8

Ismét, a' *hát-gernicz*, 9

a' teſtnek *oſzlopja*, á ván harmincz négy *gerezdekből* (*forgó tson-* hogy a' teſt [*tokbul*) magát meg-hajthaſſa; (meg.hajulhaſſon

Az *oldal tsontok*, 10 meilyek huſzon négyen vannak;

A' *mel-csont*, 11 a' két *váll-lapoczkái*, 12 a far-csigája (tsipő tsőn a' *karok*, (*ſlők*) 15 a' *czomb tetémek*; 14 az első 16 és utolsó *szár-csont*. 17

A' *kéznek* csontjai 18 harmintz negyen vañak, a' *lábnak*, 19 harmintzan

A' tsontokban vőgyon a' *velő*.

Saleg/ od Vſt geſt Gyċen/ ceſta pokrmu a napoge do żaludka/ 5 a podle tohoto do plicj chrtan (hrdlo) pro oddychany/ od żaludka k żadku/ geſt welike ſtiewo/ 3 k wáciſténij Leyna; od gatér do mechyru/ geſt żyla moċe/ 4 k wipúſſtenj moċe (ſſein

Koſti ſau: w hlawe/ Lcp/ 6 dwe cżeliſti/ 7 ż dwema a tricetmy Zubamż. 8

Potom/ Pater/ 9 ſlúp téla/ żlożeny ż tridceti cżr prżhby/ aby télo ſe hybati mohlo.

Rébra/ 10 kterych geſt ctirí a dwadcet.

Prſny koſt/ 11 dwe lopatky/ 12 bedrowa koſt/ 13 Ramena a lakte/ 15 ſtehnowe koſti/ 14 predňa/ 14 a żadňa koſt hnatowa. 17

Kosty w Ruce/ 18 ſau ctiri a tridceti/ w Noże/ 19 tridcet.

W Kostech/ geſt możek/ (cżżżek.)

XLI.

Senſûs Externi & interni. Euſſerliche und Innerliche Sinnen. Kûlsô és Belsô Erzékenſégek. Smiſſly Zewnyčrne a wnyčrne.

Externi *Senſus*	Euſſerliche Sinnen	A' kûlsô *érzékenſégek*	Zewnyſtrne ſmiſly
ſunt *quinq;* o. indecl.	ſind fünffe.	*diôn* vannak.	ſau Pét:
Oculus 1 m. II.	Das Auge 1	A' *ſzem* 1	Oko 1
videt *colóres,*	ſihet die Farben/	láttya (ízemléli) a' *ſźíſź-* [*keket,*	widy Barwy/
quid album vél atrum	was weiß oder ſchwartz/	micsoda fejér avagy fe- (kete,	co bylé/ neb černé/
viride vel cœruleum,	grûn oder blau/	zôld avagy kék,	zelene/ aneb modré/
rubrum aut luteum ſit	roht oder gelb ſey.	vôrôs ávagy ſárga légyen	červene/ aneb žlute (geſt.
Auris 2 f. III.	Das Ohr/ 2	A' *fûl,* 2	Ucho/ 2
audit *ſonos,*	hôret die Schalle/	hallya az *hangokat* (*zen-géſeket*)	ſlyſſi zwuky/
tàm naturáles,	ſowol die natûrlichen/	mind a' terméſzetieket	tak prirozené
voces & verba;	die Stimen und Worte;	a' *ſzókat* (*ſzózatokat*) *és igéket;*	hlaſy a ſlowa;
quàm artificiáles,	als die Kunſtfündigen/	mind a' meſterſ geiléket	gako kunſtowne/
tonos muſicos.	die Muſic-Thône.	a' *muſikás hangokat* (*no-tákat*)	hlaſy Muzické.

Naſus

Naſus 3 m. II.
olfacit *odóres*,
& *fetores*.
Lingua 4 f. I. cum (*palato*
guſtat *ſapóres*:
quid dulce aut amárũ
acre aut ácidum,
acerbum aut auſtérũ.
Manus 5
dignoſcit tangendo,

rerum quantitatem
& *qualitatem*;
cálid um & frigidum;
humid um & ſiccum;
durum & molle;
læve & áſperum;
grave & leve.
Senſus interni
ſunt tres.
Senſus m. IV. *com-* (*múnis* 7 c. III
ſub *ſincipite*,
apprehendit
à ſenſibus externis
perceptas res

Phantaſia 6 f. I.

ſub *vertice*
dijudicat res iſtas,

cogitat, ſomniat.

Memoria, 8 f. I.
ſub *occipitio*;
ſingula recondit,

& deprómit:
quædam deperdit;
& hoc eſt *oblivio*.
f. III.
Somnus, m. II.
eſt *requies* f III. & V.
ſenſuum

Die Naſe 3
riechet die Gerüche/
und Geſtäncke.
Die Zunge 4 mit den (Gaumen
ſchmecket die Geſchmacke
was ſüß oder bitter
ſcharff oder ſaucr/
herb oder ſtreng ſey.
Die Hand 5
unterſcheidet durchs Anrühren/
der Sachen Maas/
und Beſchaffenheit;
warmes und kaltes;
feuchtes und truknes;
hartes und weiches;
glattes und rauhes;
ſchweres und leichtes.
Die innerliche Sinnen
und drey.
Die gemeine Empfindung/ 7
unter dem Vorhaupt/
ergreiffet
die von äuſſerlichen Sinnen eingebrachte Sachen (nẽ

Die Einbildungskrafft/ 6

unter dem Wirbel;
entſcheidet dieſelben Sachen/

dencket/ träumet.

Die Gedächtnüß/ 8
unter dem Hinterhaupt
verwahret alle Sachen/
(vor:
und langt ſie wieder herfürliches vertieret ſie;
und das iſt die Vergeſſen- (heit.
Der Schlaff/
iſt eine Ruhe der Sinnen

Az *orr* 3
ſzagolya a' *ſzagok*at
és *büzeket*.
A' *nyelv* 4 az *inyel*

kóſtollya az *izeket*:
mitsoda édes vag' keſer
erős vagy ſovanyó,
csipos vag' foytos légyen.
A' kéz 5
meg-itiméri egy máſtul,
tapaſztaláſſal,
a' *dolgoknak mennyiségeket*, és *minémíſſegeket*;
meleget és hideget,
nedvelt és ſzárazat;
keményt és lágyat;
ſimát és darabost;
nehezet és könnyűt.
A' belső érzékenſegek
hármak.
A' *közönſéges értelem*

a' *főnek első része* alatt,
meg-fogja
a' külső érzékenſegektűl
bé-vőtt dolgokat.

Az *elmélkedő erő* (*belső nézés, ember elmájában forgó kép*) 6
a' *fő teteje* alatt,
ezen dolgok közőt itéletet tészen, (el-válaſztya egymáttul ezeket
gondolkodik, álmad.

Az *emlekező elme*, 8
a' *főnek hátulso részi alat*
mindeneket el-rejt, (eltészen)
és viszontag elől adgya:
némellyeket el-vészt;
és ez a *feledékenség*.

Az *álom*
az érzékenſegeknek *nyugodalma*,

Vlos 3
wony (cyti) wũne (pa-
a ſmrady. chy)
Yazyk 4 ſpodnebňm
(vſtnim
koſtuge ſſmaky;
co ſladke/ anebo horke/
trpke/ anebo prykre/
oſtre/ anebo kwaſne/ (kis
Ruka 5 ſele) geſt
rozeznáwa dotyknútim
wecy mỹru (welikoſt)
a gakowoſt/
teple a zymné/
wlhke (mokre) a ſuche/
hladke a drſnate/
tezke y lehke.
Smiſly wnỹtrne
ſau tri.
Smiſl poſpolity 7
pod tymenem/
pochopuge
odſmiſlow zewnitrnich
wecy prigate.
Premyſlowány (fan-
tazy) 6
pod wrchem hlawy
rozſudzuge tỹto wecy/
miſlj/ a mary (ſnige)

Pamét/ 8
pod tylem hlawy/
wſſecko zachowáwá/
a znowu pronáſſi/
netco potracuge/
a to geſt zapomenúty.
Sen/
geſt odpočinútij ſmi-
ſlũw.

XLII.

Aniña Hominis. Die Seele deß Menſchen.
Az Ember lelke. Duſſe Lidſká.

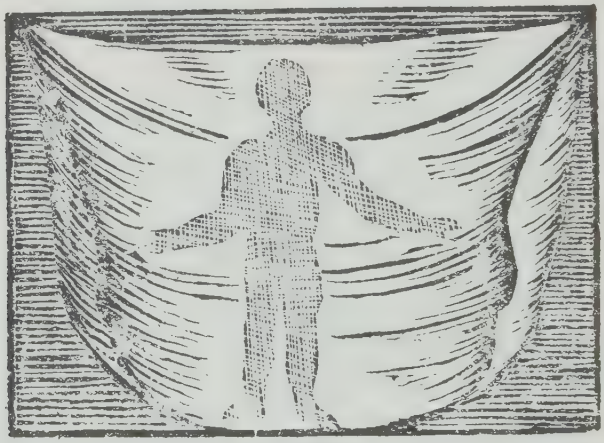

Anima ſ. I.
eſt *córporis vita*,
una in toto:
tantùm
vegetatíva,
in *plantis*;
ſimul ſenſitíva,
in *animálibus*;
etiam rationális,
in *hómine*.

Hæc, conſiſtit
in *tribus*:
primò
in *mente*

Die Seele
iſt deß Leibes Leben/
einig in dem gantzen:
Allein
eine Wachsthümliche/
in den Pflantzen;
zugleich eine Sinnliche/
in den Thieren;
auch eine vernünfftige/
in dem Menſchen.

Dieſe/ beſtehet
in dreyen Dingen:
Erſtlich
in der Vernunfft

A' *Lélek*
a' *teſtnek életje*,
egy az egészben:
csak
nyerſető (élleſztő)
a' palántákban; (föld-
jövéſęben)
egyſzersmint érzéken,
az *állatokban*;
és okos,
az *emberben*.

Ez, áll
háromban:
elöſzör
az *eſzben*, (*okoſságban*)

Duſſe
geſt żiwot Těla/
gedna w celem:
Toliko
żiwúcý/
w bylinach/ (zemſkich
roſtlinach)
K tomu y ćugjcż/
w zwířatech:
geſſte y rozumna
w człowěku.
Tato zależj
we trech weccech:
Predne
w Rozumu

ſive

ſive *intellectu*,
quò cognoſcit
& intelligit,
bonum ac *malum*,

vel *verum*,

vel *appárens*;
Deinde,
in *voluntáte*,

quâ éligit,
& concupiſcit,
aut réjicit,
& averſátur,
cógnitum:

Tertiò,
in *ánimo*,
quò proſequitur
bonum electum,
vel fugit
rejectum malum.

Hinc oritur
ſpes, f. V.
& *timor*, m. III.
in *cupídine*,
& *averſatióne*.

Hinc eſt etiam *a-*[*mor*, m. III.
& *gaudium*, n. II.
in *fruitióne*:
ſed *ira* f. I.
ac *dolor*, m. III.
in *paſſióne*.

Vera *cognitio* ſ. III.
rei,
eſt *ſcientia*: f. I.
falſa, *error* m. III.
opinio & *ſuſpicio*. f. 3.

oder in dem Verſtand/
wodurch ſie erkennet
und verſtehet/
das gute/ und böſe/

entweder das warhaffte/

oder das ſcheinbare;
Hernach/
in dem Willen/

wodurch er erwählet/
und verlanget/
oder verwirfft/
und verabſcheuet/
das erkandte;

Zum dritten/
in dem Gemütte/
wodurch er nachſtrebet
dem erwählten Guten;
oder fliehet/
das verworffne böſe.

Daher entſpringet †
Hoffnung/
und Furcht/
in der Begierde/
und Abſcheu.

Daher iſt auch Liebe/ ſ
und Freude/
in der Genieſſung:
Aber Zorn 6
und Schmertze/
in der Leidenſchafft.

Die wahre Erkäntniß
eines Dings/
iſt eine Wiſſenſchafft:
die falſche ein Jrrthum/
Wayn und Verdacht.

avagy *értelemben*
a mellyáltal megiſméri
és megérti
a' *jót*, es a' *roſzat gono-*(*ſzat*,
vagy a' *valoſágot*, (*iga-*(*zat*
vagy az *tetteteſt*;
Az-után
az *akaratban*,

mellyel meg-válaſztya,
és kivánnya,
avagy meg-veti,
és utállya
az meg-iſmért dolgot':

Harmadſzor,
az *elmében*,
mellyel indúl (tuſakodik
az el-válaſztott jó után;
avagy távoztattya
az meg-vetett gonoſzt.

Innéd ered
a' reménség,
és a félelem,
a' *kivánságban*,
és *meg-utalásban*, el-ir-[tozásban)
Innét vagyon a' *ſzere-*(*tet-is*,
és az *bőſm*,
az *baſzony-vételben*.
De az *harag*
és *fájdalom*
a' *ſzenvedésben*.

A' dolognak
igaz *meg-iſmérése*,
tudomány:
a hamis, *tévölgés*,
vélekedés és *gyanakodás*.

a nebo w rozumeny
ktery̆m poznáwá
a rozumj
dobře y zle/
aneb prawdiwě/
aneb podobné/ (ſ dagi-
cy ſe)
Potom w Wůli/
kteru wibýra (wiwo-
luge)
a požáda
aneb opuſtý̆/
a odpůzuge
poznanu wěc.

Potietý̆/
w Vmiſle/
kterym ſtyha (nasleduge
wiwolene Sobré;
aneb ſe odtahuge
od zapuzeneho zlého.
Odtud pochazy Na-
a Báseň/ (dége
w žadoſti
a wodchilowanj ſe/
(bridliwoſti)
Odtud geſt też muloſt
a radoſt/
w Vžýwanj:
Ale Hnew/
y boleſt/
w trpeni.
Prawdiwa znamoſt
nekterecz wecy
geſt wědomoſt/
ffaleſſna/ blud/
domacny/ podezreny.

Defor-

XLIII.

Deformes
&
Monſtróſi.

Vngeſtalte
und
Mißgeburten.

Ektelenek
és
csuda termetûek.

Sſpatnj
a
Potwornj.

Monſtroſi

Monſtrôſi,
& deformes ſunt;

córpore
abeuntes
à communi *formâ*,

ut ſunt:
immânis *gigas*, 1. (m. III.
nanus *pumilio*, 2 (m. III.
bicorpor, 3 o. III.
biceps, 4 o. III.
& id genus *monſtra*.

His
accenſentur:
cápito, 5 m. III.

naſo, 6 m. III.
lábeo, 7 m. III.
bucco, 8 m. III.
ſtrabo, 9 m. III.
obſtipus, 10 m. II.

ſtrumôſus, 11 m. II.
gibbôſus, 12 m. II.

bripes, 13 m. III.

cilo; 15 m. III.
adde
calvaſtrum.

Mißgeburten
und Ungeſtalte ſind;

die mit dem Leib
abweichen
von gemeiner Geſtalt;

als da ſind:
der ungeheure Rieß/ 1

der winzige Zwerg/ 2

der Zweybeleibte/ 3
der Zweykopf/ 4
und dergleichen Unfor-
[men.

Zu dieſen
werden gezählet:
der Großkopf/ 5

der Großnaſe/ 6
der Wurſtmaul/ 7
der Paußbeck/ 8
der Schieler/ 9
der Krumhals/ 10

der Kropffichte/ 11
der Höckerichte/ 12

der Dollfuß/ 13

der Spitzkopf/ 15
ſetze hinzu
den Kahlkopf. 14

Csuda-termetűek,
és ékteleneK, (*diſztelenek*
[*rutak*, *csunyák* u-
[*talatoſak*,)
az kik teſtekkel
el-távoznak
a' kőzönſeges *termet-től*
(*formától*, *képtől*)
ugymint:
a' ſzornyu nagy *Orjas*, 1

a' piczin *törpe*, 2

a' *két-teſtű*, 3
a' *két-fejű*, 4
és effele *csudák*.

Ezekhez
ſzámláltatnak:
a' *nagy-fejű*, 5

a' *nagy-orru*, 6
a' *nagy-ajaku*, 6
a' *nagy-ſzáju*, 8
a' *ſandal* (*kancsal*) 9
a' *gőrbe*-(*ferde horgaſz*-
[*tot*-) *nyaku*, 10
a' *golyvás*, 11
a' *domború*-(*görbe*-) *hátu*,
[12
a' *görbe-lábu* (*eziberes*)
[13
az *hegyes* (*hoſzſzu*) *fejű*;
tedd hozzá
a' *kopaſzt*. 14

Potworny/
a ſſpatny (nekſſtaltowny) ſau;
ktery tělem
wykračugj
od obyčegneho zroſtu/
gako ſau:
hrozny (welky) Obrim 1
trpaſlik/ pidimužik/ 2
dwutelny/ 3
dwohlawy/ 4
a tjm podobne potworj

Ku kterym ponékud
od nékterych přičtenj
bywagj/
Hlawaty/ (welko hla-
wy) 5
welko noſy/ 6
welko pyſky/ (pyſkaty) 7
tlamaty/ (odukaly) 8
ſſkylawy/ 10
krywokrky/ 9
wolowaty/ (grlawy) 11
hrbaty/ 12
krywonohy/ 13
čelaty (chocholaty/ dlu-
hohlawy) 15
prideg ktjm
lyſcho. 14

XLIV.

Hortórum Cultúra. Die Gärtnerey. Az kertnek mûvelése. Zahradnýj Oprawa.

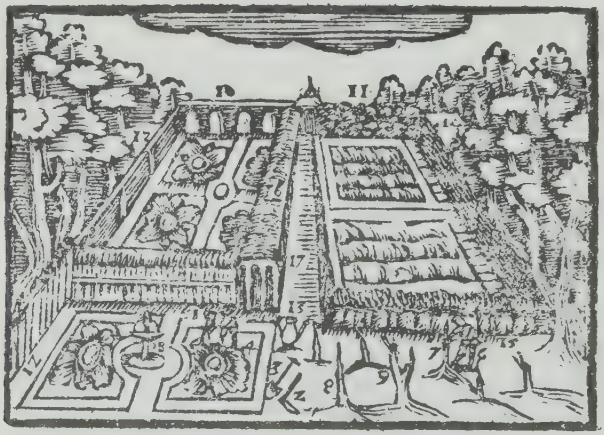

Hóminem
vidimus:
jam pergámus

ad *victum* hóminis,

& ad *mechánicos artes*,
quæ huc faciunt.

Primus & antiquissimus
victus, erant
terræ fruges:

Hinc etiam
primus *labor* m. III.
Adámi,
horti cultúra. s. I.

Den Menschen
haben wir beschen:
itzt lasst uns fortschreiten

zur Kost deß Menschen/

und zu den Handwercks-(künsten/
so hierzu dienen.

Die erste und älteste

Nahrung/ waren
die Erdfrüchte;

Daher auch
die erste Arbeit
deß Adams/
der Gartenbau.

Az *Embert*
láttuk:
most án menyünk tovább

az embernek *élemetyére*
(*eledelére*, *ételére*,
[*italára*)
és az *kézimûves mesterségekre*,
mellyek idé szolgálnak.

A' leg első és leg régieb

élemet, valának
az *földnek gyümöltsi*:

Innénd-is
első *munkája*
Adámnak,
a' *kert-mûvelés*.

Ežlowěka
sme spatili:
giž pristupme

K žiwnosti/ lidskě/

a k'remeslům/
ktere sem prinaležij.
(služij)

Negprwnègssy a neg(starssy

žiwnost/ byla
zemske vrody:

Odtud też prwní
Adamowa/ (práce
zahradnj oprawa.

Hortu-

Hortulanus, m. II. (*ólitor* m. III) 1
In *viridiario*
fodit
ligóne, 2
aut *bipálio*; 3
faeitq; *pulvinos*; 4
ac *plantária*; 5
quibus infert
sémina
& *plantas*.

Arborátor, 6 m. III.
in *pomário*,
plantat *árbores*,
inseritq;
súrculos 8
viviradicibus. 9
Hortum sepit,
vel *cura* f. I.
muró, 10
aut *macerie*, 11
aut *vacerró*, 12

aut *plancis*, 13
aut *sepe*, 14
quæ flexa
è *stipitibus*
& *vimibus*;
vel *natúra*, f. I.
dumis
& *vépribus*. 15

Ornátur
ambulácris 16
& *pérgulis*, 17

Rigátur
fontánis 18
& *harpagió*. 19

Der Gärtner 1
im Pflantz-Garten
gräbet
mit dem Grabſcheit 2
oder mit der Spathe; 3
und machet Beete/ 4
und Pflantz-Beete; 5
darein er bringet
den Saamen
und die Pflantzen.

Der Baumgärtner/ 6
im Baumgarten/
pflantzet Bäume/ 7
und impffet
die Proffreiſer 8
auf die Stammer. 9
Den Garten zäunet/
entweder der Fleiß/
mit einer Mauer/ 10
oder Leymwand/ 11
oder mit Stacketen/ 12

oder Plancken/ 13
oder mit einem Zaun/ 14
der geflochten
aus Zaunpfälen
und Reiſicht;
oder die Natur/
mit Hecken
und Büſchen. 15

Er wird geziert
mit Spatziergängen 16
und Sommerläuben. 17

Er wird gefeuchtet
mit Brunnen 18
und dem Sprentzkrug. 19

A' *kertész* 1
tálo) *kertben*
a' *virágos* (*zöldellő*, *plántás*
kapával (*ásóval*) 2
vagy *ásó águ kapával*; 3
és csiná *ágyokat* 4
s' *veteményes ágyokat*, 5
a' mellyekben veti és ültet
magokat (teti
és *palántákat*, (*csemetéket*)

A' fákkal báno, 6
a' *gyümöltsös kertben*
ültet (plántál) *fákat*, 7
és ólt
vitó ágokat 8
élőg-keres tövekre. 9
A' *kertet* bé-kereti,
vagy a' *szorgalmatosság kőfallal* 10 [*tal* 11
vagy *sárbul csinált fal*-
vagy hegyes *karókkal*
(*dorongokkal*) 12
vagy *palánkokkal*, 13
vagy *sövénnyel*, 14
az melly fonnyatatott
karókbul
és fonyo (*kötő*) *veszőkbül*
vagy az *természet*-
tüke bokrokkal
és tövisſekkel. 15

Fel-ékeſſéttetik,
lugoſſókkal 16
és árnyékos ſzinekkel,
(*ſetálo helekkel*) 17
Meg-nedveſſétetik (öntöztetik)
ſzökő kutakkal 18
és öntöző vödörrel, (*csobánnyal*) 19

Zahradnik 1
w Zelniku (kapuſtnici)
kopě
Rylem/ 2
aneb Motykau/ 3
a dela hrádky 4
a ſſtepne plane; 5
do ktereych w ſazy
ſemené
a ſſtépky.
Srewoſſtép/ 6
w ſade
ſadj Stromy/ 7
a wſſtepuge
ſſtépne prútky/ 8
do pnjkůw. 9
Zahradu obrazuge/
aneb plnoſt (bedliwoſt
mútem/ 10
aneb ſténau/ 11
aneb parkanem/ 12
aneb palankem/ 13
aneb lyſau/ 14
ktera vpletena geſt
z kolow
a zprutůw (chraſtiny)
aneb prirozenj/
krewým
a trnym. 15
Ozdobena bywa
prochazkami 16
a wikyrnj (gankámy)
Z wlazowana bywa
wodau ſtudnicnůw 18
z kropicich dzbanů. 19

XLV.

Agricultúra. Der Feldbau.

Szántás vetés. (Majorkodás, föld mûvelése)

Oprawa Rolnÿ.

Arator, 1 m. III.	Der Ackermann 1	A' *szánto-vető ember* 1	Oráč 1
jungit *boves* 3	ſpannet die Ochſen 3	bé-fogja az *ökrökét* 3	ſaprahá Woly/ 3
ante, 2	vor den Pflug/ 2	az eke *eleiben*, 2	pred pluch/ 2
& tenens	und haltend	és tartván	držjcé
lævâ	mit der Lincken	*bal kézzel*	lewau Rukau
ſtivam, 4	die Pflugſterts/ 4	az *eke ſzarvát*, 4	kleče (Roſochy) 4
dextrâ	mit der Rechten	*jobb kézzel*	prawau ſtyk/ 5
rallam, 5	die Reude/ 5	az *őſztőkét*, 5 [nya)	
quâ amovet	womit er beyſeit käumet	mellyel félre veti (el hán	ſterym odſtrkuge
glebas, 6	die Erdſchollen/ 6	a' *göröngyöket*, (*darabos földet, tsoportokat, hantokat*) 6	hrudy/ 6
ſcindit terram	pflüget die Erde	haſittya (ſzántya) a' föl- [det	prcoráwa zemi/
vómere	mit der Pflugſchar	az *eke vaſſal* (*eke talpára ragaſztott vaſſal*) 7	lemeſſem/ (radlem)
& *dentáli*, 7	und dem Pflugeiſen/ 7	és a' *csorosztya* (*metsző*) (*vaſſal*	a črtyſlem (krogidlem) 7

quæ

quæ anteà *fimô* 8
oſt ſtercoráta;
facitq; *ſulcos.* 9

Tum ſéminat
ſemen, 10
& inoccat *occâ.* 11

Meſſor 12 m. III.
metit
matûras *fruges*
falce meſſória, 13
colligit
manípulos 14
& cólligat
mérgites. 15

Tritor 16 m. III.
in *aréâ hórrei*, 17

tritúrat *frumentum*
flagello, (*tribula*) 18
jactat
ventilábro, 19
atq; ita,
cùm *palea* f. I.
elt ſeparáta
& *ſtramen*, 20 n. III.
congérit in *ſaccos.* 21

Fœniſeca 22 m. I.
in *prato*,
facit *fœnum*,

deſécans *gramen*
falce fœnaria, 23
corraditq;
raſtrô, 24
compónit *acervos* 26

furcâ, 25
& cõvehit
véhibus 27
in *fœnile.* 28

die zuvor mit Miſt 8
iſt gedünget worden;
und machet Furchen. 9

Alsdenn ſäet er
den Saamen/ 10
und eget jhn ein mit der
Egen. 11

Der Schnitter 12
ſchneidet (meyet) ab
das zeitige Getráid
mit der Sichel/ 13
ſammlet
Hamveln/ 14
und bindet
Garben. 15

Der Dreſcher/ 10
auf der Scheun-Tenne/
[17
driſchet das Korn
mit dem Driſchel/ 18
wirffts
mit der Wurffſchauffel/
und alſo/ 19
wenn die Spreu
iſt abgeſondert
und das Stroh 20
faſſet er es in Säcke. 21

Der Mäder 22
auf der Wieſe/
machet Heu/
ühhauend das Gras
mit der Senſe/ 23
und rechet es zuſammen
mit dem Rechen/ 24
machet Schober 26

mit der Heugabel/ 25
und führets ein
mit Fudern 27
ins den Heuboden. 28

az mely elõbb *ganéjjal* 8
meg-vólt genéjozva;
és tsinál *barázdákat.* 9

Annak-utánna el-veti
a' magot, 10
és bé baronállya *baronál-*
val. 11

Az *arató* 12
le-arattya
az meg-éret *gabonát*
ſarlóval, 13
õſzve-tzedegeti (gyûti)
a' *markokat*, 14
és *kév ket* 15
kõt.

A' *cséplõ* 16
a' *pajta-ſzérõn*, (*ſzûrûn*
a' *csûrkõzepén*) 17
ki csépli a' *gabonát*
cséppel, 18

hánnya (ſzórja)
ſzóro lapáttal, 19
és ekképpen,
mikoron az *polyva*
el-válaſztatott
és a' *ſzalma*, 20
ſákokba rakja aztot. 21

A' *kaſzás* 22
a' *rétén*,
csinái *ſzénát*,

leka ſzálván az *fûvet*
a' *kaſzával*, 23
és õſzve gerebléli
gérebl yével, 24
rak *baklyákat*, (*kazálo-*
kat, *kalangyákat*) 16
a' *ſzéna vellával*, 25
és *ſzekerekkel* 27
viſzi
a' *ſzéna-tartó helyre*,

ktera prweg hnogem 8
pohnogena bywa:
a dela brázdy. 9

Potom ſege (roſſywa
ſyme (ſemeno) 10
a zawlaczuge branamj 11

Znéc/ 12
zne (koſy)
zrale (doſpele) zboży
Hrpem/ 13
zhromaždugе
prúhrſky/ 14
a wáže
Hnopy. 15

Mlatec/ 16
na humne/ (toku) 17
mlati zito/ (zboży)
Cepámj/ 18
wege
s wegeczkáu/ 19
a lak/
kdyż plewà
geſt oddélená
a ſlama 20
wſypa w mychy. 21

Koſec 22
na Lúce/
dela Heno/
ſtinagjce(koſyce) trawu
koſau/ 23
a zhrabuge hrablemj 24
czinj (vkládá) kopy 26

ſennymj widlamj 25
a wozj wozmj 27
do ſennyká/ (ſſopu. 28

XLVI.

Pecuria. Die Vieh-Zucht. A' Barommal való Bánás. Chowanj Dobytka.

Agrorum cultus m. IV (*agricultúra* f. I.) & *res* f. V. *pecuaria*, f. I.	Der Feldbau/ und die Viehzucht/	A' *majorkodás*, (*ſzántás-vetés*) és a' *barommal való bánás*, (*barom páſztorság csordóság*)	Oprawowanj pole/ a chowanj Dobytka/
erat antiquiſſimis *tempóribus*	war vor uralten Zeiten	vala régi *idők* előt (régenten, hajdonában)	byle za ſtarých wěkůw
Regum & Heróum:	der Könige und Helden:	a' *Királyok és Fő-* (*nagyságos dolgokat viſelt*) *emberek*:	Kralůw a Rekůw:
hodie eſt tantùm *infimæ plebis*	heutiges Tags iſts alein deß unterſten Pöbels	ma naponkéntsak az alacsony (közrenden lévő) *népnek*	dnes geſt toliko neguižſſjho ſtawu lidj
cura. f. I.	Angelegenheit.	*gondgya*, (*ſzorgos munkája*.)	obchod.
Bubulcus 1 m. II. *évocat armenta* 2	Der Kühhirt/ 1 bläſet das Vieh 2	Az *ökör-páſztor*, 1 ki-ſzoléttya (hija, kürtel) a' *tsordákat* 2	Wolůjř (Krawůjř/ 1 ſwolawa dobytky 2

è bovili-

à bovílibus 3
búccina (*cornu*) 4
& ducit
paſtum.

Opilio m. III. (*Paſtor* m. III) 5
paſcit *gregem*, 6
inſtructus *fiſtulâ* 7

& *perâ*, 8
ut & *pedo*; 9

habens ſecum
moloſſum, 10
qui munitus eſt

contra *lupos*
millo. 11

Sues 12
ſaginantur
ex *aqualiculo harâ*.

Vîllica 13 f. I.
mulget
ubera vaccæ, 14
ad *præſepe*, 15
ſuper *mulctrâ*; 16

& facit
in *vaſe butyráceo* 17
butyrum
è *flore lactis*
& è *coágulo*
caſeos. 18

Ovibus
detondétur *lana*, f. I. 19
ex qua conficiuntur

variæ *veſtes*.

aus den Ställen 3
mit dem Kühhorn/ 4
und führt es
auf die Weide.
Der Schäfer 5

weidet die Heerde/ 6
verſehen mit der Sack-pfeiffen 7
und Hirten-Taſche/ 8
die auch mit den Hirten-ſtab; 9
bey ſich habend (10
den Rüden/ (Schafhund
welcher bewaffnet iſt

wider die Wölffe
mit dem ſtachelichten Halsband; 11
Die Schweine 12
werden gemäſtet
aus dem Trog deß (Schweinſtalls.
Die Meyerinn 13
melcket
die Euter der Kuh/ 14
an der Krippen/ 15
über den Melckſchaff/ (oder Melckkübel/ 16
und machet
im Butterfaß 17
Butter/
aus dem Milchraum;
und aus der Laab
Käſe. 18

Den Schafen
wird abgeſchorē die Wol- (le/ 19
aus welcher gemacht [werden
allerley Kleider.

az iſtállókbul 3
kürttel, 4
és legeltetni (étetni)
viſzi.
Az *ihász*, (*juhász*) 5

legelteti az *nyájat*, 6
fölkészülvén *tömlö-ſip-* (*pal* 7
és *taskával* (*malhával*)
az mint *pásztori-botia-* (*is*; 9
tartván maga mellet
a' *kom ndorebet*, 10
a ki fel-fegyverkeztetet (meg-oltalmaztatott)
a' *farkasok* ellen
szeges-ôrvel 11

A *diſznók* 12
hizlaltatnak
a' *diſzno-ólnak válujá-* (*bul*.
A' *majorné* 13
feji
a' *tehénnek tőlgyét*, 14
a *jaſzol* mellet 15
a' *fejö-ſajtar* (*ſitér*) fö- (lött 16
és csinal
a' *vajas-köpüben* 17
vajat
a' *tej-ſőlbül*;
és az *oltot tejbül*
ſajtokat 18

az *juhoknak* 19
le-nyirettetik a' *gyapju*
mellyből csináltatnak
külömb-féle *ruhák*.

ſ chlewow 3
trubau paſtyrſkau/ 4
a paudj
na paſtwu.
Dwrar 5
paſe ſtado/ 6
opatreny ſauce piſſtal- (kau 7
a tobolau/ 8
gako y bůly/ 9
magjce ſebau
Pſa owčárſkeho/ 10
ktery ſaopatren geſt
proti Wlkům
ſſpikatym obogkem. 11
Swine 12
Krmene bywagj
ſ koryta (walowa) ſwin- (ſkeho.
Magjrnička 14
dogj
wymena krawé/ 14
pri geſlech/ 15
nad dřjžkau; 16
a činj
w Maſlenicy (dzbenky)
maſlo 17
ſſmetany;
a ſ ſedleho mléka
Dyry (twarohy) 18
Z Owce
bywa ſtrihana wlna 19
ſ ktereg delane bywagj
roſlične ſſaty.

XLVII.

Mellificium. Der Honig-Bau.

A' Méz-Gyûjtés. Delánÿ Medu.

Apes

Apes
emittunt *exámen*, 1

adduntq; illi
Ducem (*Regem*). 2

Exámen illud,
cùm avolatúrum eſt,

revocátur
tinnitu

vaſis æneis, 3
& includitur
novo *alveári*. 4

Struunt
ſexanguláres *cellu-*
(*las*, 5
complentq; eas
melligine,

& faciunt *favos*, 6

è quibus
mel 7 n. III. effluit.

Crates,
igne liquátæ

abeunt in *ceram*. 8

Die Bienen
ſchwärmen/ 1

und gebē dem Schwarm
einen Weiſer (König) 2
(mit.

Derſelbige/
wenn er wegfliegen/ oder
durchgehen will/

wird zurücke gebracht
mit dem Klang

eines Beckens/ 3
und wird gefaſſet
in einen neuen Stock. 4

Sie bauen
ſechseckichte Zellen/ 5

und füllen dieſelben
mit Seim/

und machen Honigku-
chen/ 6

aus welchen
der Honig 7 flieſſet.

Die Gewercke/
am Feuer geſchmelzet/

werden zu Wachs. 8

A' *méhek*
ereſztenek, (*rayt* botsá-
tanak) 1
és adnak mellé
anyya-méhet, (*vezért*
királyt.) 2

Az a' *ray*,
midőn el akar tőpülni,
(ſzaladni)
viſzſzahi-gyattatik
vész-edénnek (*medenczé-*
nek) 3
hangjával,
és be-rekeſztetik
ujj méh-kasba (*kaptárba*
méhkosarba) 4

Csinálnak (raknak)
hat-ſzegletű *kamarács-*
kákat, 5
és meg-töltik azokat
mézi nedveſséggel, (*fű-*
veknek édeſségével)
és csinálnak *tépes mé-*
zet,) 6
mellyékből
a' *méze* ki-foly. 7

A' vioſz lépek,
a' tűz által meg-olvaſz-
tatván,
vioſzſzá válnál (léíz-
nek) 8

Wiely
ſe rogij/ 1
a pridawagj Rogowy
Krale (wůdce matku) 2

Tenże Rúg/
kdy ma odletét (odlé-
tuge)
naſpat ſwažen bywá
ſnenym (ſwukem)
Medenice/ 3
a ſawijrá ſe
do noweho Aule. 4

Budugj
ſſeſti hranne dżrky/
(ſkrýſſky) 5
a naplnugj ge
Strdem/ (ſokem)
a delagj Plaſtry/ 6
s kterych
Med wyteká. 7

Woſſtiny/
ohněm rozpuſſtěne/
w Woſk ſe obracegj. 8

XLVIII.

Molitúra. Das Mühlwerck.

Az Őrlés. Malynárſtwÿ.

In *Molo*

In *Mola* 1
cecidit *lapis* 2 m. III.
ſuper *lápidem*, 3

circumagente *rotá* 4

& cónterit
per *infundíbulum* 5
n. II.)
infúſa *grana*,

ſeparatóq; *furfuribus*, 6
decidentem
in *ciſtam*, 7
à *farinâ* (*pólline*)
elabente
per *excuſſorium*. 8

Talis *mola*
primùm fuit
mola manuaria; 9
(f. I.
deinde
mola jumentaria; 10
(f. I.
porrò *mola aquática* (11 f. I.
& *mola navális*; 12
(f. III.
tandem
mola alata (*pneumática*.) 13

In der Mühl 1
laufft ein Stein 2
auf einen Stein/ 3

durch ein umbtreibende 4
[Rad/
und mahlet (zermalmet) 4
die durch den Trichter 5

aufgeſchüttete Körner/

und ſcheidet die Kleyen 6
ſo da fället
in den Kaſten/ 7
von dem Meel/
das da ſtäubet
durch den Beutel. 8

Eine ſolche Mühl
iſt erſtlich geweſen
die Handmühl; 9

darnach
die Roßmühl; 10

ferner die Waſſermühl
[11
und Schiffmühl; 12

endlich
die Windmühl. 13

A' *Malomban* 1
egy *kő* 2
a' másik *kövön* forog,
(fut) 3
hajtván azokat egy *ke-*
[*rék*, 4
és őſzvetőri (rontya)
a' *gavaton* által 5

hegyében töltött *szeme-*
(*et*,
és el-válaſztya a' *korpát* 6
a' melly le-hull (eſik)
a' *ládába*, 7
a' *liſztből*,
melly által eſik
a' *ſzitán*, (*ſzitáſkon*) 6

Illyen *malom*
vólt leg-előſzőr
a' *kézi-malom*; 9

azután
a' *barom-hajtó malom*;
[10
követ kezendő képpen
(a' *vizi-malom* 11
és *hajós-malom*; 12

végtére
a' *ſzárnyas-*(*ſzél-*) *malom*. 13

We Mline 1
beha kamen 2
na kameni/ 3
ktery ſkrze kolcſo obrá-
(cen bỹwa/ 4
a ſtỹrá
pres Trychtỹr (naſypu)
5
w ſypane Zrno/
a oddéluge otruby/ 6
krere ſpadagj
do Trubly/ 7
od Muky/
preprchagjce
pres Pytel. 8

Taky Mlyn
byl neggprw
Mlyn Ručny; 9
zatim
Mlyn Koňſky; 10
daleg Mlyn Wodny
11
a Mlyn Lodny (okru-
towy; 12
na poſledy
Mlyn Wětrny. 13

XLIX.

Panificium. Die Brod-Back.

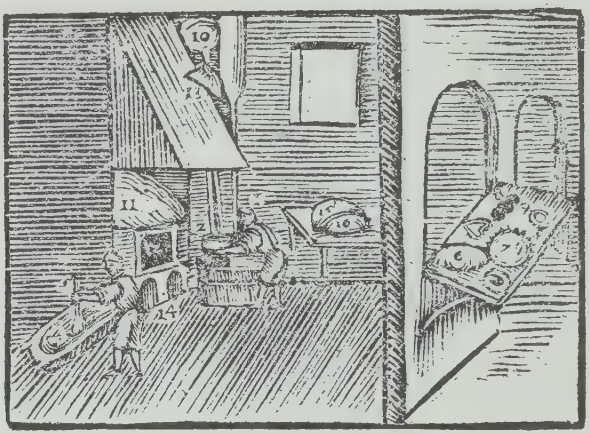

A' Kenyér-Csinálás, (Sütés.) Pekárſtwj.

Piſtor

Piſtor 1 m. III.
cernit *farinam*
cribro 2 pollinario,

& indit
maſtre; 3

tunc affundit
aquam,
facit *maſſam*, 4
depſitq; eam
ſpatha 5 ligneâ;

Dein format

panes, 6
placentas, 7
ſimilas, 8
ſpiras, 9 &c.

Pòſt impónit
palæ, 10
& ingerit
furno 11
per *præfurnium*: 12

Sed priùs
trait
rutábulo 13
ignem & *carbónes*,

quos infrà cóngerit. 14

Et ſic
panis pínſitur,
habens extra
cruſtam, 15
& intus *micam*. 16

Der Becker 1
beutelt das Meel
mit dem Meelſieb (Rai-
ter) 2
und ſchüttet eẽ
in den Backtrog; 3

alsdenn gieſſet er in
Waſſer/
macht einen Teig/ 4
und knetet jhn
mit dem Knetſcheit; 5

Darnach formet er

Brodleibe/ 6
Kuchen/ 7
Semmeln/ 8
Bretzen/ (Grengel.) 9
[u. dg.

Nach dieſem legt er ſie
auf die Backſchauffel/ 10
und ſchieſt ſie
in den Backofen 11
durch das Ofenloch. 12

Doch zuvor
ſcharret er heraus
mit der Ofenkrücke 13
das Feuer und die Kohs
[len/
die er unten zuſammen
[wirfft/ 14

Und alſo
wird Brod gebacken/
welches auſſen hat
eine Rinde/ 15
und innen die Broſam 16

A' *ſütö* 1
ſzitállya a' *liſztet*
ſürü *ſzitával*, 2

és béteſzi
a' *ſütö tekenyöbe*; 3.

akkor oſztán rea tölti
a' *vizet*,
csinál *téſztát*, 4
és dagaſztya azt
fa- (dagaſztó-) *lapoczkával*; 5

Ennek-utánna formálly a (formákra csinállya)
a' *kenyereket*, 6
lepényeket, (*béleſeket*) 7
ſemlyéket, 8
pereczeket. 9. eſſ.

Ezután tèſzi (rakja)
a' *ſütö lapátra*, 10
és bé-veti
a' *ſütö-kemenczébe* 11
a' *kemencze ſzájáu*: 12

De elöbb
ki-vonnya
a' *ſzénvonyóval* 13
a' *tüzet*, és *elévenſzenet*,
mellyeket alól egy rakáſra hány. 14

Es ekképpen
ſütetik a *kenyér*,
mellynek vagyon kivül
beüja, 15
és belöl *morſája* (*bèle*) 16

Pekaŕ/ 1
przeſywá Mùku/
Sitem mu cnym/ 2
a w ſypa
do dùże/ (Koryta) 3

Potem przilewa
Wodu/
czini Teſto/ 4
a miſy ge
trepácem (wałechu)
drewnanym 5

Potem fformuge
Chleb/ (bochnice chleb-
bowe) 6
Koláce/ (Kuchny) 7
Zemly/ 8
precźle. 9 &. t. p.

Potom klade ge
na lopatu/ 10
a wſazuge
do pece pekarneg/ 11
przes ćeliſty: 12

Ale przedné
wybrná (wychráni)
Ohrablem/ 13
ohen a vóly/
ktere dole zbrna w bro-
madu. 14

A tak
ſe Chleb peče/
Krery ma po wrchu
Kurú/ 15
a wnjtr ſtrydu. 16

L.

Piſcatio. Die Fiſcherey.

Az Haláſzás. Rybárſtwy.
(Lowenij Ryb.)

Piſcator

Piſcátor 1 m. III.
Capiat *piſces*:

five, in *littore*,
hamo, 2
qui ab *arúndine*

filo pendet,

& cui inhærot

eſca, ſ. I.

Sive *fundâ*, (*bardâ*)
[3
quæ,
pendens *pertică*, 4

aquæ immittitur;

Sive, in *cymba*, 5
veli: 6

Sive *naſſâ*. 7
quæ per *noctem*
demergitur.

Der Fiſcher 1
fähet Fiſche:

Entweder am Ufer/
mit dem Angel/ 2
welcher von der Angel-
(ruthe)
am Faden herab hänget/

und an welchem klebet

die Speiſe/ oder das Kö-
(der;
Oder mit dem Hamen
(Feimer) 3
welcher
hangend an der Stan-
gen/ 4
ins Waſſer gelaſſen wird:

Oder auf dem Kahn/ 5
mit dem Neze/ (Zug-
garn.) 6

Oder mit der Reuſen/7
welche über Nacht
eingeſenckt wird.

Az *Halász* 1
fogdozza az *halakat*:

avagy, a' parton,
horoggal, 2
melly az *horgászo veſz*
(*szál*
czérnán (*pozdzon*, *horog*
inon) függ,
és a' mellyre vagyon teve
(ragaſztva)
az *étető-maſzlag*;

avagy *merétő hálóval*
3
az melly,
fügvén a' *poznán* (*rudon*
4
a' *vizbe* ereſztetik;

avagy *csolnokban*, 5
hálóval; 6

avagy *varsával*, 7
az melly *éczaka*
meg-vettetik.

Rybaꝛ 1
lowi Ryby:

anebo/ na Bſehu/
Vdicau/ 2
ktera ʒ pruta
na ſſnůrce wiſy
a na ktereg ʒawiſnſita
(geſt
potrawa;

anebo Sakem/ ʒ
ktery
na Zrdce/ (widlach)
wiſyce/ 4
do Wody ſe wpauſſtí;

anebo na člunie/ 5
ʒ Syti/ 6

anebo Wrſſtau/ 7
ktera pre. Noc
potopena bywa.

LI.

Aucupium. Der Vogelfang.
A' Madaráſzás. Ptácznjctwo.
(Lowenj Ptákůw.)

Auceps 1 m. III	Der Vogelſteller 1	A' *Madaráſz* 1	Ptácznik 1
exſtruit	richtet	el-készéti	připrawuge/ (ſpoiáda)
áream, 2	einen Lockheerd/ 2	a' *ſzúrút*, 2	Plac (humenko) 2
ſuperſtruit illi	leget darauf	fölébe terjeſzti	a ſaſtawuge naném
rete aucupatorium, 3	das Vogelgarn/ 3	a' *madaráſzo hálot*, 3	Sýt ptácj/ 3
obſipat	ſtreuet	el-hinti	poſypuge
eſcam, 4	die Atz/ (Körner) 4	a' *csaló-elenlelt*, 4	wabau (ſrnem) 4
& abdens ſe	und/ ſich verbergend	és el-rejtvén magát	a ſkloniwſſe (wchiliwſſe) ſe
in *tabulum*, 5 n. II.	in die Hütte/ 5	a' *lappango ſzénike*, (kunyocskába) 5	do Búdy/ (krannu/ ſkrisſe) 5
állicit *aves*,	locket er die Vögel/	magához édesgeti (csalya) a' *madarakat*,	lákáj/ (wabi) Ptáki/
ſanuu ílicum,	mit dem Geſang d Lock. (Vögel/	az *hitegető madarak énekével*. (*ſzavával*)	ſpěwem (ſſtěbetánjm) wabnych ptákůw/
qui partim	welche theils	kik részszerént	ktere 5 částky

in *arsâ*

in *aréâ* currunt, 6

partim
cáveis
inclúſi ſunt: 7
atq; ita
óbruit
reti
transvolantes
aves
dum
ſe ad *eſcam*
demittunt:

aut tendit
tendiculas, 8
quibus ſeipſas

ſuſpénduut
& ſuffócant:

aut expónit
viſcátos calamos 9
ámici: 10

quibus
ſi inſident,
implicant
pennas:
ut nequeant
avoláre,
& décidunt in *terram*

aut captat
pértică, 11
vel *decipulâ*. 12

auf dem Heerd lauffen/ (Vorgeher) 6
theils
in Keſiche
eingeſchloſſen ſind: 7
und alſo
überfällt er
mit dem Garn
die vorbeyflügenden
Vögel/
in dem
ſie auf die Atz
fallen:

oder/ er leget
Schlingē (die Schnzit) 8
in welchen ſie ſelber

ſich erhencken/
und erwürgen:

oder/ er ſtecket
Leimruhten 9
auf die Leimſtange: 10

auf welche
wenn ſie ſitzen/
verwickeln ſie
die Federn/
daß ſie nicht können
davon fliegen/
und fallen zur Erden:

oder/ er fängt ſie
mit dem Kloben/ 11
oder mit dem Maiſenſchlag. 12

a' *ſzárún* ugrándoznak (ſutkároznak) 6
réſz-ſzerént
kalitkákba
bé vannak rekeſztve: 7
és ekképpen
bé-burittya (meg-lepi)
az *hálóval*
az arra-röpülő
madarakat,
midőn
az *csalo eledelre* le-botsátkoznak: (ereſzkednek, le-botsáttyák magokat)

avagy rak (hány)
tőrőket, (csekléket,) 8
mellyekkel magokat

fel-akaſztyák,
és meg-fojtyák:

avagy kitéſzen
dépes veſzszőket 9
a' *madaráſz rudra*; (*poznára*) 10
mellyekre
ha reá-ſzállanak,
belé keverik
a' *tollokat*:
hogy él nem
röpülhetnek,
és le-eſnek az *földre*:

avagy fogdozza őket
csiptetővel, 11
vagy *czinege-fogóval*. 12

na placy/ (huménku) behagi/ 6
s čaſtky
w klétkach
ſawiene ſau: 7
a tak
nenadale ohrna
Dytkau
prelitragicý
Ptáki/
kdy
ſe na potrávu
ſpauſſtegi:
aneb ſtawi
Dydla/ 8
na ktere ſe ſami
ſaweſugi/
a duſy (hrdauſy/ vdawugi:)
anebo wyſtawuge
lepowe prútky 9
na Oſtrbe: 10
na ktere
kdy ſedagi/
ſaweſugi (ſapletagſi)
Perá/
takže nemohau
vletéti/
a ſpadagi na Zemi:
anebo ge lowi
Tyčem (ſochau) 11
anebo paſtcau/ (klytkau.) 12

LII.

Venátus. Die Jagt.

A' Vadáſzás. Myſliwſtwj. (Lowenij Zwěřij)

Venátor

Venátor 1 m. III.
venátur *feras*;
dum *sylvam*
cingit *cássibus*, 2

qui tendiculis

super *varos*, (*furcillas*) 3

Canis sagax 4

feras vestigat,

aut indágat
odoratus;

vértagus 5 m. II.
persequitur eas.

Lupus m. II.
incidit
in *foveam*; 6
servus m. II. fugiens 7 o. III.
incidit

in *plágas*,

Aper 8 m. II.
transverberátur
venábulo. 9

Ursus 10 m. II.
mordétur
à *cánibus*,
& tunditur
clavâ. 11

Si quid éfugit,
evádit, 12

ut hic *lepus* m. III.
& *vulpes*. f. III.

Der Jäger 1
jaget das Wild/
indem er den Wald
umstellet mit Garnen/ 2

welche aufgestellet werden
mit Garnstangen. 3

Der Spührhund (Stäuber) 4
spürt das Wild aus/

oder stäubert es aus
mit dem Geruch;

der Windhund 5
verfolgt es.

Der Wolff
fällt
in die Grube; 6
der fliehende Hirsch 7

fällt

ins Netze.

Der Eber 8
wird gefället
mit dem Jägerspieß. 9

Der Beer 10
wird gebissen
von den Hunden/
und geschmissen
mit der Keule. 11

Was durchgehet/
das entwischt/ 12

wie hie der Haſe
und der Fuchs.

A' *Vadász* 1
vadászsza a' *vadakat*;
midőn az *erdőt*
környyűl fogja (veszi) *vad-ászó hálókkal*, 2
mellyek meg-vettetnek (ki terjesztetnek
hálo terjesztő poznakka (villa fákkal) 3

A' *Vísla* (*kopó-eb*) 4
a' *vadakat* nyomokon fel-keresen, (nyomokat nyomozza)
avagy fel-keréti
szaglásával; (bűzléſével

az *agár* 5
kergeti azokat.

A' *Farkas*
belé esik
a' *verembe*; 6
a' szalado *szarvas* 7

bé-esik (belé-ütközik, belékerül)
a' *kötelekből csinált hálokba*.

A' *Vadkan* 8
által veretetik
vadászo-dardával. 9

A' *medve* 10
meg-haszpatik (maratik)
az *ebektül*, [datik)
és meg-úttetik (rontatik
fejes-(furkós)-bottal. 11

Ha valami kiszalad
az el-szalad, 12

mint itten a' *nyúl*
es a' *róka*.

Lowec (Myſliwec) 1
lowj Zwerj/
kdy les
obſtawj Sytémj/ 2

ktere ſe wytahugj

na Soſſach. 3

Wyžel/ 4
zwery ſtakuge/

a nebo winucha
wunj;
Chrt 5
ge honj.

Wlk
w pádá
do Solu/ (Yamy) 6
Gelen vtěkagicy

w padá
do Syri.

Diwy Wepr 8
proboden bywa
oſſtipem.

Medwěd 10
Zaufan bywa
od Pſſw/
a vbity (vprazy)
kygem (obuchem.) 11

Co vſkočne
vchazy 12
gako tuto Zagic
zkyſſka.

LIII.

Laniónia. Die Fleiſchhack.

A' Méſzárság. Rëznicctwÿ.
(Maſarſtwÿ.)

Lanio,

Lanio, 2 m III.

macſtat
pécudem álitilem, 2

(*macilenta* 3

non ſunt veſca)
proſternit
clavâ, 4

vel júgulat

elunáclo, 5

excoriat (deglúbit) 6

diſſecatq;,

& *carnes*
venum expónit
in *macello*. 7

Suem 8
glabrat *igne*,
vel *aquâ* fervidâ, 9

& facit *pernas*, 10

petaſones 11

& *ſuccidias*: 12

Præterea
varia *farcimina*,
faliſcos, 13
apexabónes, 14

tomácula, 15
bótulos (*lucánicas*) 16

Adeps 17 c. III.
& *ſebum* 18 n. II.
eliquátur.

Der Fleiſcher/ (Metzger) 1

ſchlachtet (metzelt)
das Maſtvieh/ 2

das magere 3

(ungt nicht zum eſſen)
jůnlåut es
mit der Barte/ 4

oder ſticht es ab

mit dem Schlacht-Meſſer/ 5

ieucht die Haut ab/ 6

und zerſtückt es/

und das Fleiſch
hat er feil
auf der Fleiſchbanck/ 7

Die Sau 8
ſenget er mit Feuer/
oder brůhet ſie mit heiſſem Waſſer/ 9

und macht Hammen/ (Schultern) 10

Schincken/ 11

und Speckſeiten; 12

Uberdas
allerley Würſte/
groſſe Würſte/ 13
Schweiß- (Blut) Würſte/ 14

Leberwürſte. 15
Bratwürſte. 16

Das Schmeer/ 17
und Unſchlit 18
wird außgeſchmeltz/ oder (ausgelaſſen.

A' *Mészáros*, 1

meg-ſöli
az *hizlalt barmot* (*marhát*) 2

(az *ösztövéri hivánnya*, 3

nem ennyi való)
leveri (ſüti)
a' *feiszével*, 4

avagy meg-meczi torkókat

a' *mészárlo-késſel*, 5

bőrét le-vonſzſza (megnyuzza) 6

és fel-vagdallya, (daraboliya) 7

és az *huſt*
el-adni ki-teſzi
a' *mészár-ſzékben*. 7

A' *diſznót*, 8
meg-pörsöli *tüzzel*,
vagy forró *vizzel*, 9

és csinál *ſodórokat* 10

diſzno-lábokat, (oldalokat) 11

es *ſzalánnákat*. 12

Azon-kivül
külömb-féle *kolbáſzokat*
ömböczöket, 13
éreſeket, 14

májoſokat, 15
buſos- ſutő-) *kolbáſzokat*. 16

Az *háj*, 17
es *ſzalonna* 18
meg-olvaſztatik.

Rěznjk (Maſsar) 1

bige
Ržmný dobytek/ 2

(chude
nechodj ſe k gedenj)
tluče ge
obuchem/ 4

anebo zarezawa (zakolge)
nožem Maſſarſkym/ 5
oblupuge/ (odgjma/ 3 tahuge) kůžy/ 6
a roztjna/ (rozrubuge)
a Maſſo
na prodag wyklada
w Jatce (Maſsárny) 7

Swine (Wepry) 8
opaluge ohněm/
aneb oparuge wárem/

a činj ſſoldry 10

ſſynky/ 11
a ſlanyny; 12

Nad tym
wſſeligake gelita/
hrube gelita/ 13
krewne gelita/ 14
vrrobne gelita/ 15
Kolbaſy. 16

Sadlo/ 17
a Log/ 18
wypauſſtene/ aneb wyſmažene bywa.

LIV.

Coquinaria. Das Kochwerck. A' ſzakátsság. Kuchárſtwij.

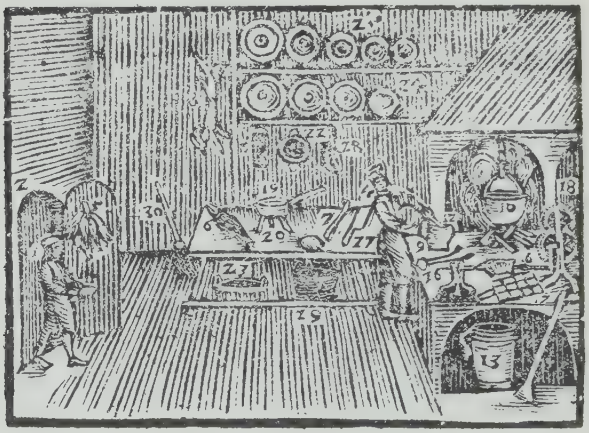

Promus-condus 1 [m. II.
profert
è *penu* 2

obſónia. 3

Ea áccipit
coquus, 4 m. II.
& coquit
varia *eſculenta.*

Aves 5
deplúmat priùs,

& exénterat;

Piſces 6
deſquámat,

Der Speiſe-Meiſter 1
gibet heraus
aus der Speis-Kamer 2

die Eßwaaren. 3

Dieſelben empfáht
der Koch/ 4
und kochet
mancherley Speiſen.

Die Vögel 5
rupfft er erſtlich/

und nimmt ſie aus;

Die Fiſche/ 6
ſchuppet/

A' *konyha-ſáfár* (*kónyha-ſzakáts-Mejſter*) 1
elő-hozza
az *Elédeles-kamarábul*, (*éles-elédelt tartó-házbul*) 2
az *elédeleket*, (*ennyi-valókat*, *éléſt.*) 3

Azokat el-veſzi
a' *ſzakáts*, 4
és főz
külömb-féle *ételeket.*

A' *madarakat* 5
meg-melleſzti (*kopaſz, tya*) előbb-
és béleket kiveti;

Az *halakat*, 6
héjoktul meg-vakarja
(*ſiſztétya,*)

Schaffai 1
wydáwa
s Spyżyrne 2

ſtráwy. 3

Ktere odbyrá
Kuchaŕ/ 4
a warj
rozlične krnie/ (gedinè)

Ptáky 5
prweg ſſkube/
a pytwè wipytwáwa;

Ryby 6
od Sſupin odčiſſtuge/

& exdor-

& exdorſuat;

Quaſdam *carnes*

lardó trajectat.

ope *creacentri* (*lardarij*) 7

Lépores, 8
exuit.
Tum elixat *olliâ* 9

& *cácabis*, 10
in *foco*, 11
& deſpúmat
ligulâ. 12

Elixáta
condit *aromátibus*,

quæ comminuit
piſtillô 14
in *mortário*, 13
aut terit

rádiulâ. 15

Quædam aſſat
vérubus 16
& *aulæmato*, 17

vel ſuper *craticulam*;
vel frigit [18
ſartágine 19
ſuper *tripodem*. 20

Vaſa coquinaria,
[nâll. pl.
ſunt præterea:
rutábulum, 21 n. II.
fócus m. II. (*ignitábulum*, n. II.) 22
trua, 23 f. I.
(in q â eluitur
catini 24
& *patinæ*,) 25
prúnicem, 26 f. III.
culter incisórius, 27
qualus, 28 m. II.
córbis, 29 f. III.
& *ſcopæ*, 30 f. I. pl.

und ſpaltet er;

Etliches Fleiſch

ſpitzet er/

vermittelſt der Spick-
[del; 7
Die Haſen/ 8
ſtreifft er ab
Darnach ſiedet er in
[Töpffen/ 9
und Keſſeln/ 10
auff den Heerd/ 11
und ſchäumt ab
mit dem Feimlöffel. 12

Das geſotene
würtzt er mit Gewürtze/

welches er zerſtoſſet
mit dem Stempffel. 14
im Mörſer/ 13
oder reibt es

auf dem Reibeiſen. 15

Etliches brätet er
am Bratſpiſſen/ 16
und am Bräter/ 17

oder über den Roſt; 18
oder röſtet (bäckt) es
in der Pfanne/ 19
über dem Dreyfüß. 20

Küchengeräthe-
ſind überdies:
die Drenkrucke/ 21

die Gluttpfanne/ 22
die Spühlgelte/ 23

worinn geſpühlt werden
die Teſſe/ 24
und flache Schüſſeln/ 25
die Feuerſchaufe/ 26
das Hackmeſſer/ 27
der Seiher/ 28
Der Korb/ 29
und Beſem. 30

és fölhaſéttya; (derékon
ſzegdelí)
Nemely *kontzokat*
(*darabbuſókat*)
ſzalánnával által-ſzegez,
(fűz meg-ſpekel)
a' *ſpékölő- fűzö-rúvel*,
nyár-ſolóval) 7
A' *nyulaknak* 8
bőrőket le-vonſza.
Aztán főz *fazékak-*
(*ban*, 9
és *vas-fazékakban*, 10
a' tűz-helen, 11
és tajték jokat le hánnya
az *abalto* (*ſzűrő*) *kalán-*
nyal 12
A' meg-főttet
meg fűſzerſzámozza *fű-*
(*ſzerſzámal*,
méllyet öſzvetör
a' *moſár-tőrvel* 14
a' *moſárban*, 13
avagy vakarja, (reſzeli,
vágallya)
a' *vakaroſzerſzámmal*,
(*r-ſzelővel*) 15
Némellyeket fűt
a' *nyárſokan* 16
és *magok ul* (*kerekeken*)
forgó nyárſokon; 17
vagy *roſtélyon*. 18
Avagy ránt
ſerpenyőben 19
az *három láou vas* fölöt,

Konyha edények
ezeken kivül
a *ſzén-vonyó*, (*aſag pe-*
mer) 21
a' *tüzellő*, (*melegítő*) 22
a' *moſás-ſajtár* (*tekenyő*
vallú) 23
(a' mellyben meg-öblét-
a' *mély* 24 [tetnek
és *ſzéles tálak*)
a' *ſzén-*(*rúz-*)*fogó*, 26
a *ſzakáts* (*apréto*) *kés*, 27
a' *ſzitáró-edény* (*ſzita*) 28
a' *kofár* 29
és *ſöprü*. 30

a rozdeluge;

Niektere Maſſo
ſtaninan ſſpikuge/
vſiwagjc Gihlu ſſpi-
kownu; 7
Zagýce/ 8
oblupuge.
Potom warj w Hrn-
cych 9
a w kotlikech/ 10
na Ohniſſti/ 11
a ſkrná penu
warechau. 12
Watené/
korenj Koreňům/
ktere tluče
Tlučkem. 14
w mozdýri (maſári) 13
anebo tie
w ſtruhadli (trenici) 15
Niektere peče
na Roſnych/ 16
a kolowrátkem 17
anebo na Roſſte. 18
Anebo ſmaſj (praſi)
w Panewce 19
na dreyfuſu (trinohu) 20
Nadoby kuchárſke
ſau predce (nadto:)
břeblo/ (ožech) 21
kuchan (kreſadlo) 22
Pomáwačka/ 23
(w ktereg ſe umywagj
Miſy/ 24
a bluboke/ 24
a platy (ſſiroke miſſy) 25
vbelne Klýſſte/ 26
Sekáč/ (ſekáčka) 27
ſyrko (cedák/cedidlo) 28
koſa/ 29
a metla. 30

Vindé-

LV.

Vindémia. Die Weinleſe. A' Szűret. Winobránj.

Vinum n. II.	Der Wein	A' *Bor*	Wino
creſcit	wächſet	terem	roſte
in *vinea*, 1	in dem Weinberg/ 1	a' *ſzőlőben* (*ſzőlő-hegyben*) 1	we Winicy/ 1
ubi *vites* propagantur,	allwo die Weinſtöcke fortgepflantzet/	holott a' *ſzőlő-tővek* ki terjeſztetnek, (ſzaporéttatnak, homléttatnak)	kdeżto winne kmeni rozraſtagj/
& *viminibus*	und mit Weidenruten	és *kőtő veſzſzőkkel*, (*vitlyákkal*, *ſzironyokkal*)	a ſlykámj
ad *árbores*, 2	an die Bäume/ 2	a' *fákhoz* 2	na Stromy/ 2
vel ad *palos* (*ridicas*) 3	oder an die Weinpfäle/ 3	vagy *ſzőlő-karókhoz*, 3	aneb na kolíky/ 3
vel ad *juga*, 4	oder an die Weinlatten 4	vagy *támaſzto léczekhez*	aneb na látky/ 4
alligantur.	angebunden werden.	kőttetnek. [4	priwazowáne bywagi.

Cùm

Cùm *tempus* n. III. [adeſt
vindemiandi;
abſcindunt
botros,
& comportant
trimodiis, 5
conjiciuntq;
in *lacum*, 6

calcant *pédibus*, 7

aut tundunt
ligneò *pilô*, 8
& éxprimunt
ſuccum
torculari, 9
qui dicitur
muſtum, 11 n. II.
& *orcâ* 10

exceptum,
vaſis (*doliis*) 12
infúnditur,
operculátur, 15

& in *cellas*
ſuper *cantherios* 14
ábditum,
in vinum abít.

E dolio
prómitur
ſiphóne, 13

aut *tubulô*, 16
(in quo eſt
epiſtomium n. II.)
vaſe relictô.

Wann die Zeit da iſt
den Wein zu leſen;
ſchneiden ſie ab
die Trauben/
und tragen ſie zuſamen
mit Butten/ 5
und ſchütten ſie
in die Weinkuffe/ 6

treten ſie mit dẽ Füſſen/ 7

oder preſſen ſie
mit einem hölzern ſtám-
pfel/ 8
und zwingen heraus
den Safft
auf der Kelter/ 9
welcher genennet wird
der Moſt/ 11
und/ von d Moſtkuffe/ 10

auffgefangen/
in Weinfäſſer 12
gefaſſet/
verſpündet/ 151

und in die Keller/ 14
auf Kenterlein 14
geleget/
zu Wein wird.

Aus dem Faß
wird er gelanget/
mit dem Hebel; 13

od mit der Faßröhre/ 16
(an deren iſt
das Hänlein)
wenn es angezärfft iſt.

Mikoron jelen vagyon (az *ideje*
a' ſzűretnek;
le metzik
a' *ſzőlő-fejeket*,
és őſzve hordgyák
puttono kal, 5
és belé vetik
a' *kádba*, (*ſzőlőnyomo*
dészába, *muſtolo*
ſaytárba,) 6

tiporják (nyomják) *lá-*
bokkal, 7
avagy tőrik (muſtollyák
tőmő-(*tőrő-muſtolo-*)
fával 8
és ki-facsarják
a' *levét* (*nedveſſegét*)
a' *péréſen*, 9
mely hivattatik
muſtnak, 11
és *muſtos-csobánnyal*,
(*kupával*, *kondér-*
val,) 10
el-fogattatván,
hordókba (*altalagokba*)
tőltetik 12
bé-dugattatik, (bé-ta-
paſztaltatik) 15
és a' *pénczékbe*
a' *gantarokon* 14
el-téttetvén (reſttetvén)
borra válik.

Az hordóbul
ki vétetik
bébérrel; (*ſzivárvány-*
nyal) 13
avagy *csapon* (*csévén*) 16
a' melyben
a' esapdugaſzſza vagyon
minek utánnak meg-
kezdetett, (csapaſz-
tatott.)

Kdy giż čas prigde
zbũranj Wjna (brozný)
obrezugi
Brozno/
a znaſſegi
Putnami (Butamj) 5
y w ſypugi
do Winneg kadü/ 6

tiſſknau (tlačy) nohami 7
aneb wibigegi
diewennym tlukem/ 8
(ſtupau)
a witlačugi
Kok
preſem/ 9
ktery ſe gmenuge
Muſſt/ 11
a do džbera (kadičky) 10
w tekagicy/
do Winnich Bečky 12
w ljty/
zaſſpuntowany 15
a do Piwnic
na Podwaly (gantna-
ry) 14
złożen/
w Wjno ſe obrácy.

Z Bečky
točeno bywá/
Kewũrem 13
anebo trubkau/ 16
(w ktereg geſt
kohútek/ čepik)
Kdy bywá otewřeno/
(odſſpuntowano.)

LVI.

Zythopœia. Die Bier-Brau.

A' Ser-fŏzés. Piwowarſtwij.

Ubi

Ubi non
habétur vinum;
bibitur
cerevisia: f. I. (*zythus*, m. II.
quæ
ex *bine*, (*polenta*,) 1
& *lúpulo*; 2

in *ahéno* 3
cóquitur;
pòst in *lacùs* 4
effunditur;
&, frigefacta,
labris 5
in *cellaria* 6
defertur,
& vasis infunditur.

Vinum ſublimátum
n. II.
è *fecibus vini*,
in ahéno, 7
cui ſuperimpóſitũ eſt

alémbicum, 8 n. II.
vi calóris
extractum,

deſtillat
per *nubum* 9
in *vitrum*.

Vinum & cereviſia,
aceſcens,

fit *acétum*. n. II.

Ex vino & melle
faciunt *mulſum*

Wo man nicht
Wein hat;
trinckt man
das Bier:

welches
aus Maltz/ 1
und Hopffen/ 2

im Keſſel 3
geſotten;
hernach in Kuffen 4
gegoſſen;
und/ wann es verkühlet/
mit Gelten 5
in die Keller 6
getragen/
und gefaſſet wird.

Der Brandwein/

aus den Weinhefen
in einem Keſſel/ 7
über welchen geſtellet iſt

ein Brennkolbe/ 8
durch Krafft der Hitze
herausgezogen/

tropffet
durch die Röhre 9
in das Glas.

Wein und Bier/ 10
wann es verſauret/

wird zu Eſſig.

Aus Wein und Honig
wird der Meet geſotten.

Az hol
bor nintsen;
Sert
iſznak;

az melly
ſzaladbúl, 1
és *komlóbúl*, 2

a' *vaſfazékban* 3
fózettetik;
azután *kádakban* 4
tõltetik:
és meg-hidegũlvén,
csõbrõkkel 5
a' *pinczékbe* 6
le-hordatik,
és hordokba tõltetik.

Az *Eget bor*,

a' *bor ſõprũbũl*,
a' réſz fazékban, 7
mellynek hegyére vagyõ
[téve
a' *ſzũveg*, (*réz-fõdõ*) 8
a' *melegnek ereje által*
ki-ſzivattatván, (vonnyattatván)
le-csõpõg
a' *csévén* által 9
az *üvegbe*.

A' bor és ſer,
mikor még-vész, (etzedeſedik)
ecetté válik

Borbul és mézbũl
csinállyák a' méh-fert.
(mézes bort)

Kde nenj (naroſte)
Wjno;
pigũ
Piwo: (Marec)
ktere
ſe Sladu/ 1
a chmelu/ 2
w kotli 3
wareno;
a potom do kadý 4
wlũwano bywá;
a kdiž oſtydne/
dzberamj 5
do Pinwjc 6
noſeno/
a w Becky lũwano
bywa.

Pálenè wjno (palenka
s wjnnich drožd
w medennem hrncy 7
na kterym položen geſt
alembyk/ (pokrywka) 8
s mocy horka (horučoſti
wytáhnúta/
kapka
pres Rury
do Sklenice.

Z Wjna a Pjwa/
kdy ſkwaſnũ
bywá Ocet.

Z Wjna a Mèdu
delagũ (warj) Médo-
wec.

LVII.

Convivium. Die Mahlzeit.
A' Vendégség. Hostina. (Pankét.)

Cùm apparatur *convivium*; n. II. *mensa* f. I. stérnitur	Wann angestellt wird eine Gasterey; wird der Tisch (Tafel) [gedeckt	Mikoron el-készétte- a' *Vendégség*; [tik az *asztal* meg-terèttetik (vettetik)	Kdy hotugü Hostinu; bywa Stůl přikryty
tapétibus 1	mit Teppichen/ 1	*szőnyegekkel*, 1	kobercy (čžalaunj) 1
& *mappâ* 2	und mit Tischtuch/ 2	és *abroszszal*, 2	a obrusem/ 2
à *triclinariis*:	von den Tafeldeckern:	az *asztalnokoktul*:	od Kredencýřůw:
qui prætereà appó- nunt	welche über das auflegen	kik azon-föllyűl fel-te- szik (rakják)	nato kladu
discos, (*orbes*) 3	die Teller/ 3	a' *tányérokat*, 3	talére/ (tanýře) 3
cochlearia, 4	Die Löffeln/ 4	a' *kalánokat*, 4	lžjky/ 4
cultros 5	die Messer 5	a' *késeket*, 5	nože/ 5
cum *fuscinulis*, 6	mit den Gabeln/ 6	a' *villácskákkal*, 6	a widličky 6
mappulas, 7	die Tellertüchlein/ 7	a' *keszkenyőket*. 7	ručnjčky (serwetky) 7
panem 8	das Brod 8	a' *kenyeret*, 8	chléb 8
cum *salinô*. 9	mit dem Saltzfaß. 9	a' *sótartóval*. 9	s slonjčkau. 9

Fércu-

Fércula inferuntur

in *páinis*; 10
artócreas 19 n. III.
in *lance*.

Conviva, ab *hóſpite* introducti, 11
abluunt *manûs*, è *gutturnio*, 12
vel ex *aquáli*, 14

ſuper *malluvium*, 13
aut *pelvim*, 15
tergunt; *mantili*, 16
tum álludent menſæ,

per *ſedília*. 17

Struélor 18 m. III.
deartuat *dapes*

& diſtribuit.
Affatúris interponuntur 19
embámata

in *ſcutellis* 20

Pincerna 21 m. I.
infundit *temetum*,

ex *urceo*, 25
vel *cántharo*, 26
vel *lagénâ*, 27
in *póculo* 22
& *vitro*; 23
quæ exſtant

in *ábaco*: 24
& porrigit *convivatóri*, 28

qui *hoſpitibus* propi- (nat.

Die Speiſen werden auffgetragen

in Schüſſeln; 10
die Paſtete 19
auf der Platte. 1

Die Gäſte/ von dem Wirt hineingeführet/ 11
waſchen die Hände/
aus dem Handfaß/ 12
oder aus der Gießkan- [ne/ 14
über dem Handbecken/ 13
oder Gießbecken/ 15
und trucknen die Hände mit der Handquel/ 16
alsdenn ſitzen ſie zu Tiſch

auf die Stühle. 17

Der Vorſchneider 18 zergliedert die Speiſen/

und leget ſie vor.

Zwiſchen das gebratene werden geſetzet 19
Duncken (Dünſchen)

in Schüſſelchen. 20

Der Schencke 21 ſchencket das Getränck [ein

aus dem Krug/ 25
oder Kanne/ 26
oder Flaſche/ 27
in die Becher 22
und Gläſer; 23
welche ſtehen

auf der Credentz: 24
und überreicht es [28
dem/ der die Gaſtung hält

welcher den Gäſten zu- (trincket)

Az *étkek* el-hozattatnak (föladat tatnak

tálakban; 10
az *huſosbélés*, (*pástétom*) *ſiktálban*. 19

A' *vendégek*
a' *gazdáttul*
bé-vitettetvén, 11
meg-moſsák *kezeket*,
a' *czurgó moſdóbul*, 12
vagy a' *vizönző kánnábul*, 14

a' *moſdó*, 13
avagy *médenczefőldt* 15
és kendenek
a' *kendőkeſzkenyőbe*, 16
azután le-ülnek az aſz- (talhoz,
a' *ſzékeken*. 17

A' *fő tálnok* (*metéllő*) 18
izenként el-darabollya az *étkeket*,
és el oſztogattya.
A' *ſültek*
közíben rakatnak 19
mártogatni való (*izt adó levecskék*
tálacs kákban. 20

A' *Pohárnok* 21
bé-tölti az *erős* (*réſzege- [tő*) *italt*
a' *korsóbul*, 25
vagy *kánnábul*, 26
vagy *palaczkbúl*, 27
a' *pohárokba* 22
és *üvegekbe*; 23
mellyek állanak

a' *pohár-ſzéken*: 24
és kezében adgya
a' *vendéglő gazdának* 28
ki a' *vendégekre* el-kő- ſzöni.

Potrawy Gidla pitnáſſegi na Miſach; 10
paſſtety 19
na ſſirokych miſach.

Hoſte/ od Hoſpodara vwédenj/ 11
vmiwagj Rúce ſ kohautka (lawateiu) 12
aneb ſ nalewky/ 14
nad vmiwalnicy 13
aneb medennjcy/ 15
a vtěragj Ruky Ručnjkem/ 16
potom ſedagj k Stolu/ na ſtolcých. 17

Sprawce (Sélic) 18 rozbyra potrawy/ a rozdáwá.

Mezy pečite (pečene) dawane bywagj 19 woncačky na Miſečkach. 20

Sſenkýř 21 nalýwa napoge/ ze Sſbana/ 25
aneb ſ Kanwy/ 26
aneb ſ Fflaſſe/ 27
do pohárůw (kuffel) 22
a Sklenic; 23
ktere ſtogj na Credenci (Polici) 24
a podáwa' hoſpodárowi/ ktery hoſtinu ſtrogj 28
ktery hoſtem pripge.

LVIII.

Tractatio Lini. Flachs-Arbeit.

A' Len-mivelés. Délánÿ Gnu.

Linum

Linum n. II. & *cánnabis*, f. III.
aquis macerâta
rurſumq; ſiccâta, 1

contunduntur

ſi angibulò ligneò, 2
(ubi *córtices*, 3
décidunt)
tùm carminantur

férmine ferreo; 4
ubi *ſtupa* 5 f. I.
ſeparátur.

Linum purum
elligátur *colo*, 6

à uetrice; 7
quæ *ſiniſtrâ*
filum trahit, 8

déxtrâ, 12
rhombum (*girgillũ*) 9
vel *fuſum* 10
(in quo
verticillus 11 m. II.

verſat.

Fila áccipit
volva; 13 f. I.
Inde deducuntur

in *álabrum*: 14
hinc vel *glomi* 15

glomerantur,
vel *faſciculi* 16

ſiunt.

Der Lein und Haar/

in Waſſer geröſtet
und wieder getrucknet/ 1

wird gebrochen

mit der Brechen/ 2
(da die Flocken 3
hinweg fallen)
alsdann gehechelt

mit der Hechel; 4
da das Werck 5
davon kömmet.

Der reine Flachs
wird gelegt an den Ro-
cken/ 9
von der Spinnerin; 7
welche mit der Lincken
den Faden ſpinnet/ 7

mit der Rechten 12
das Spinnrad/ 9
oder die Spindel 10
(an deren
der Einſpan/ oder Wir-
tel/) 11

umdrehet.

Die Fäden empfähet
die Spule; 13
von dannen werden ſie
(gehaſpelt
auf die Weiſſe: 14
daraus werden entweder
Kneule 15
gewunden/
oder Strehnen 16
gemacht.

A' *Len és Kender*

vízben meg-áſztátván
és viſzontag meg-ſzaraz-
tatván, 1
meg-tôrettetnek, (ki ti-
lóltatnak)
a' *tilóval* (*len-tôrővel*) 2
(az hol a' pozdorja 3
lehull)
akkor oſztán meg-gere-
beneltetnek
vás-gerebennel; 4
holot a' *csôpů* 5
el válik.

A' tiſzta len
kóttetik a' *rokkáboz*, 6

a' *fónyó-aſzſzonytul*; 7
a' ki *bal kézzel*
a' *fonalat* vonſza, (fon-

jobb kézzel 12
a' *pôrgô rokkát*, 9
vagy *orſót* 10
(mellyen vagyon
a' *pôrd ſi-karika*) 11

pôrgeti.

A' fonalat bé-vonnya
a' *forgó* (*pôrgô*) *orſó*; 13
onnend fel-matolháltatik

a' *matolára*: 14
abbul vagy *gombalyo-*
gak 15
gombolétiatnak,
vagy *vêg-fonalok* 16 (*fo-*
nál-darabok, *pereczek*)
léſznek

Len a Konope

we wode wymoczene
a ſuſſene/ 1
a ſ nowu
tiene bỳwagi

Trlicau/ 2
(Kdeżto paſzdery 3
odpádá)
potom czeſané
ſtrétau żeleznau; 4
kdeżto ſe ſ hiebe 5
oddelugi.

Cziſty Len
pijwazuge ſe k Kuželi
(praſlice) 6
od pradlici/ (prátki) 7
ktera ſ lewau
Ruk prede (táhne) 8
prawau 12
kolowratek 9
aneb wreténo 10
(na kterem
wretennjk (preſlen) 11
obracý.

Niti ſe obwinugi
na Spulku; 13
a odtud ſe motagi
na motowidlo: 14
ſ toho anebo klubka 15
Krutene/ (winute) by-
wagi/
anebo predena 16
czinene.

Textu-

LIX.

Textúra. Das Gewebe.

A' Szövés, (Takácsság.)
Tkactwij/
(Tkacke Remeſſlo.)

Textor,

Textor, m. III.
didúcit in *ſtamen*
glomos, 1
& circumvolvit
jugô, 2
ac ſedens
in *textrino*, 3
calcat *pédibus*
inſilia. 4

Licijs
didùcit tamen, 5

& trájicit
radium: 6
in quo eſt
trama; f. I.
ac denſat
péctine. 7

Atq; ita cónficit

linteum, (*télam*) 8

Sic etiam
Pánnifex m. III.
facit *pannum*
è *lanâ*.

Der Weber/
ſettelt an
das Garn/ 1
und rollet es
auf dem Weberbaum/ 2
und ſitzend
auf dem Weberſtul/ 3
tritt er mit den Füſſen
die Schemel. 4

Mit den Zotten
theilet er das Garn/ 5

und ſtecket dadurch
den Weberſpul: 6
an welchem iſt
der Eintrag;
und macht es dichte
mit dem Weberkamm 7

Und alſo webet/ oder
macht er
die Leinwat. 8

Alſo auch
der Tuchmacher
webet das Tuch
aus der Wolle.

A' *Takács*,
fel-veti
a' *fonalat*, 1
és fel-tekeri
a' *zugoly-fára*, 2
és ülvén
a' *ſzövő-ſzékben*, 3
nyomdozza lábaival
a' *kompoſtorokat*. 4

A' *nyüſtös fonalokkal*
egymáſtul el-válaſztya
az alló-(mellék) fo-
nalat, 5
és által-veti rajta
a' *vetélőt*: 6
az mellyen vagyon
a' *bél-fonál*;
és meg-fűrüſęti
a' *bordával*. 7

Es ekképpen csinállya
a' *váſznat*. 8

Azonképpen
a' *Poſztó-csináló-is*
csinállya az *poſztós*
a' *gyapjúbul*.

Tkadlec (Tkáč)
ſnuge
Prádu/ 1
a s wjgá
na Walec/ 2
a ſedýce
w Brosnach/ 3
prebýra tlačice nohami
podnože. 4
Hrebenem (Hřebelnicem)
roz déluge Prádu/ 5
a prebazuge
člunek: 6
w kterem geſt
Cýwka/ (Prádze)
a pribige
Brdém. 7
A tak dela
Plátno 8

Tak tež
y Sukenik
dela ſukno
s Wlny.

LX.

Lintea. Die Leinwat.

A' Váfznok. Wyprawowanÿ Plátna.

Linteá.

Lintéamina
inſolannur 1

aquâ ſuperfúſâ, 2

donec candeſcant.

Ex iis
fuit *ſartrix* 3 f. III.
indúſia, 4
muccinia, 5

collaria, 6
capitia, &c.

Hæc,
ſi ſordidentur,

rurſum lavantur
à *lotrice* 7

aquâ, ſive *lixiviô*
ac *ſapóne*.

Die Lacken/ (Loden)
werden gebleichet (geſönnet) 1
mit aufgegoſſenem Waſſer/ 2
biß ſie weiß werden.

Aus denſelben
nehet die Näterin/ 3
Hemder/ 4
Naſetücher/ (Schnupftücher) 5
Krägen/ 6
Nachtmützen/ (Schlafhauben) u. dg.

Dieſe/
ſo ſie unrein werden/ 7

werden wieder gewaſchen
von der Wäſcherin/ 7
mit Waſſer/ oder Laugen
und mit Seiffen. 8

A' *Vászonok*
a' *verőfényen meg-fejérétetnek* 1
vizzel meg-öntöztetvén 2
mig meg-fejérednek.

Azokbul
a' *Varrónő* varr 3
ingeket, 4
keſzkenyőket, 5

galiérokat, 6
hálóſapkákat, e' eſt.

Ezek,
ha meg-ſzennyeſednek (mocskoſulnak)
ismét meg-moſſattatnak
a' *moſónétul* 7
vizzel, vagy *luggal*,
és ſzappannyal.

Gurowe Plátno
býlý 1
pelýwagýce Wodau 2
dokud býle ſýwa/ (ſe wybýlí.)

Z nebo
ſſige ſſwáčka (ſſewčine) 3
Koſſile/ 4
Kučnjčky 5
galýže/ 6
duchnice (noſne čapky. a t. p.

Ktere
tdy začernene (vkalene bywagi/)
z nowu peie
Práčka 7
wodau/ aneb luhem/
a mydlem.

LXI.

Sartor. Der Schneider.

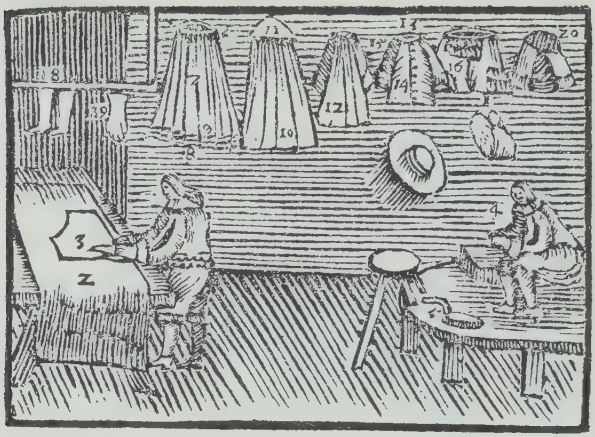

A' Szabó. Kregčij. (Kragec.)

Sartor

Sartor 1 m III.
diſcindit *pannum* 2
forfice; 3
& conſuit
acu
& filô duplicátô. 4

Poſtea
complánat *futúras* 5
f
erramentô.

Sicq; cónficit
plicátas 7
túnicas, 6
in quibus infrà eſt

fimbria, 8 f. I.
cum *inſtitis*; 9

Pallia 10
cum *patagio*, (*focáli*) [11
& *manicátas togas* 12

Thoráces, 13

cum *glóbulis*, 14
& *mánicis*; 15

Cáligas, 16

aliquando
cum *lemniſcis*; 17

Tibiália, 18
chirothéca. 19
amiculum 20 &c.

Sic *pellio*, m. III.
facit *pellicea*,
è *péllibus*.

Der Schneider 1
zerſchneidet das Tuch 2
mit der Scheer; 3
und nehet es zuſammen
mit der Nadel/
und Zwirnfaden. 4

Darnach
bügelt er die Naaten
mit dem Bügeleiſen. 5

Und alſo machet er
die gefaltete 7
Röcke/ 6
an welchen unten iſt

der Saum/ 8
mit dem Gebreme; 9

Mäntel 10
mit dem Kragen/ 11
und Ermel-Röcke; 12

Wämmeſer/ 13

mit Knöpffen/ 14
und Ermeln; 15

Hoſen/ 16

zuweilen
mit Bändern; 17

Strümpffe/ 18
Handſchuch/ 19
Leibchen 20 u. a. m.

Alſo der Kürſchner/
machet Pelzkleider/
aus Pelzwerck.

A' *ſzabó* 1
fel-mecélli a' *poſzátot* 2
az *ollóval*; 3
és öſzvevarja
a' *tűvel*
és *czérnával*. 4

Azután
meg-téglázza a' *varrá-* [ſokat
a' *téglázo-vaſſal*. 5

Es ekképpen csinállya
a' ránczos 7
ſzoknyákat, 6
a' mellyeken alól (a' vé-
gén) vagyon
a' *ſztle*, 8
a' perémekkel; 9

A' *palaſtokat* 10
a' *galérral*,

és *ujjas felső-ruhákat*; [(*köpönyegeket*) 12
Melly-(derék-)ſzore-
tékat, 13
gombocskákkal, 14
és *ujjakkal*; 15

Lompokat (*plundéra-*
kat, *nadragokat*) 16
éha
fürtökkel, (*fitvelékekkel*,
kanafokkal, *pán*
tl kákkal 17
Salavárdikat, 18
keſztyűket, 19
vallakat, (*ſzubiczákat*)
é' egy. 20

Ekképpen a' *ſzűcs*,
csinál *ſzőrmeneket*
a *belléſzkbul* (*bőrökből*)

Kregčj (Kragec) 1
rozkragi Sukno 2
nożicamj:
a s ſſżwa gehlau
a cwernau (s ſaukanau
niiau) 4

Potom
preſuge ſſwy
preſoronjm żeleżem. 5

A tak robj
ffaldowane 7
Sukne/ 6
na kterych vſpodku geſt
obogek/ (podolek) 8
s pregmamj/ (obſſiw-
kámj/ obložkam) 9
Plaſſtè 10
s Galżramj 11
kepenky/ 12

Kabati (dolomany) 13
s gombżkami 14
a rukawamy. 15

Pludry (nohawice) 16
nèkedi
se Struſſkami; 17
ple) 18
Panczochy/ (ſſtrum-
Rukawice/ 19
oplecy. 20 a. g. p.

Tak Kożiſſnjk/ (kuſſ-
robj kożichy/ [nżi/)
s kużek kożiſſnjch.

LXII.

Sutor. Der Schuſter.

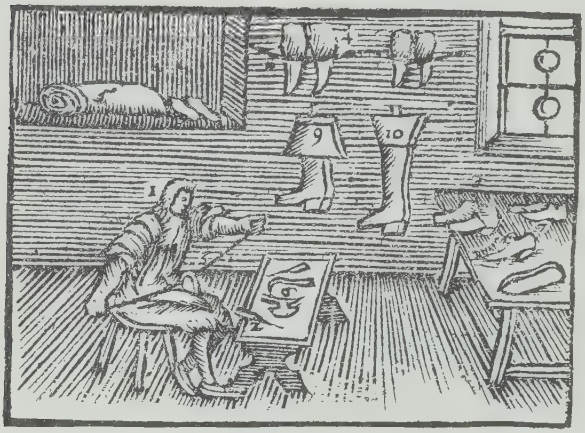

A' Varga. Sſwéc.

Sutor.

Sutor 1 m. III.
Oónfieit,
ope *ſubula* 2
& *filipicáti*, 3

ſuper *modulo* (*formo calcei*) 4
è *corio*, 5
(quod
ſcalpro ſuturio 6
diſcinditur)
crepidas, *ſandalia*) 7

calceos, 8
(in quibus
ſpectátur
ſupernè
obſtrágulum, n. II.

infernè
ſolea, f. I.
& utrinq;
anſæ)
ocreas, 9
& *perónes*. 10

gothurnos.

Der Schuſter 1
machet/
vermittelſt der Ahle 2
und deß Pechdrats/ 3

über dem Leiſt/ 4

aus Leder/ 5
(welches
mit der Kneipe 6
zugeſchnitten wird;
Pantoffeln/ 7

Schuhe/ 8
(an welchen
zu ſehen iſt
oben
das Oberleder/ (Uberge-[ſchühe)
unten
die Sole/
und zu beyden Seiten
die Läpplein)
Stiefeln/ 9
und Halbſtiefeln/ (Kür-[peln) 10

Oiſchmen.

A' *Varga* 1
esinál,
az *árral* 2
és *ſzurkos-(ſörtéles-)ſonállal*, 3

a' *kaptán*, 4

bőrből, 5
(melly
a' *varga-késſel* 6
elmeteltetik)
papucsokat, (*paesmagokat*, *ſolyákat*) 7

czipellésseket, 8
(mellyeken
látratik
főllyül
a' *feje*,

alól
a' *talpa*
és mind két felől
a' *fülek*)

ſarukat, 9
és *ſzövidszáru ſarukat*, (*bocskorokat*) 10

cziſmát,

Sſwéc 1
robj
ſſidlem 2
a dratwau/ 3
na kopyte/ 4

s kauže/ (z remene) 5
(Ktera
kragiçem 6
kragena bywa)
Pantoffle/ 7
ſtiewice/ 8
(na kterych
widéti geſt
z wrchu
prihlawek/
z ſpodu
podeſſwa/
a z obogich ſtran
vſſka)
obuwy (buty/ſkorne) 9
a krpce (apoſſtolky) 10
Cžižmy.

Faber

LXIII.

Faber-Lignarius. Der Zimmermann. Az Acs. Tesař.

Hominis victum & amictum, vidimus: nunc sequitur, *domicilium* n. II.

Primò habitabant in *spécubus*; 1
deinde in *tabernáculis*, vel *tuguriis*; 2

tùm etiam in *tentoriis*; 3
demum (*ædificiis*),

Lignátor m. III. *securi* 4

Deß Menschen Fülle und Hülle/ haben wir beſehen; nun folget/ die Wohnung deſſelben.

Erſtlich wohnete man in Hölen; 1
darnach in Laubhütten/ oder Strohütten; 2

dann auch in Gezelten; 3
endlich in Häuſern.

Der Holtzhacker mit der Holtz-Axt/ 4

Az *Embernek eledelét* (*élemetjét*) *és ruházatját*, [*házanyát*, láttuk: most következik, annak az ő *hajlékja*.

Elein laknak vala *barlangokban*; 1
azután *szénekben*, avagy *kunnyókban*; (*galibákban*) 2

megint (ismét) *sátorokban-is*; 3
végtére *házakban*.

A' *fa-vágo* a' *fejszével*, 4

Lidſku ziwnoſt a odew ſme giž ſpatrili; giž naſleduge obidleni geho.

Prednè meſſtali lide w Puſtinach/ 1
potom w Stánczich/ aneb ſlawennich Chalupkach/ 2

gako też w ſſatrzich (w ſtanich) 3
napoſtedy w Domich.

Drewoſek Sekerau/ 4

ſternic

ſternit & truncat

árbores, 5 !
ubi rémanent
ſarmenta; 6

Clavóſum *lignum*, [n. II.
findit *cuneo*, 7
quem ádigit
tudite, 8
& compónit
ſtrues. 9

Faber lignarius m. II.
aſciat *aſcia* 10

materiam,
unde cadunt
áſſulæ; 11
& ferrat *ſerra*, 12

ubi *ſcobs* 13 f. III.
décidit:

Póſt élevat *tignum*

ſuper *canterios*, 14
ope *trochleæ*, 15

affigit *anſis*, 16

lineat *amuſſi*. 17

Tùm compáginat

parietes, 18
& configit *trabes*

clavis trabálibus. 19

fället us d behauet

die Bäume/ 5
davon überbleiben
die Reißhölzer; 6

Das knottichte Holtz

ſpältet er mit dem Keil/ 7
welchen er vnein treibet
mit dem Schlägel/ 8
und machet
Holtzhauffen. 9

Der Zimmermann

zimmert mit der Zim̃er- [Axt 10
das Bauholtz/
davon fallen
die Späne; 11
und ſeeget es mit d See- [ge/ 12
da die Seegſpäne 13
davon ſtäuben:

Darnach legt er das [Zimmerholtz
auf die Böcke/ 14
mit Hülf der Winde/ 15

befäſtet es mit Klam- (mern/ 16

meſſet es mit der Richt- [ſchnur. 17

Alsdann paaret er (fü- get) zuſamen
die Wände/ 18
und füget die Balcken

mit Zimmernägelein. 19

le-vágja és el-csonkéttya (meg-nyeſi)
a' *fákat*,
az holot meg-maradnák
az *ág-nyéſdékek*;

A' csomós (bötkös, agas, ſzeges) *fát*
haſſętttya az *ékkel*, 7
melyvet beléût
fulyókkal, 8
es csinál
fa-rakáſokat. 9

Az *Acs*
meg-faragja (bárdollya) [a' *ſzinlő barddal* 10

az *épületre való fát*
az honnénd le-eſnek
a' *forgácsok*;
és fürészli *fürészszel*, 12
holot a' *fúrá-ſz-hull adék-* lehul [*ja* (*eſdékje*) 13

Azután fölemeli a' *meg-faragott fát*
a' *tekerő emelővel* 14
az *ácslo-* (*faragó-*) *tökékre* (*ſzékekre*) 15
reá ſzegezi (meg-erősęti) *kaymacsal*, (*vaskapocsal*, *kötővaſſal*) 16
egyeneſſen meg-méri *ſinorral*. 17 (*csapomazzaggal*)

Akkor oſztán öſzve foglallya
a' *falakat*, 18
és öſzve-ſzegezi (ſzörkösſzteti) a' *baronafikat*
öreg vaſtag ſzegekkel. 19

ſ waluge a okieſawa
Diewa/ (brewna) 5
ſ ktery ch ſuſtawagj
haluſy (chraſtina) 6

Gukowate drewo
ſtupa (lupa) klinem/ 7
ktery w bjgá
hlobidlem (klukem) 8
a vkłada
ſſychty (ſtroſy) 9

Teſaj (Gelčj:)
otéſuge Toporem 10
diewo budownè/
s ktereho padagj
tiuſky; 11
a reże (piluge) pilau 12
kdeżto drtina (odpilky)
prſſų: 13

Potom klade
bale (brwna/ klady
na kożly (ſochy) 14

vżiwage ſſtripce/ (kołowrata) 15

přidigá klamrami/ 16
odmeruge ſſnuru (prawidlem) 17

Potom ſpoguge
ſtény/ 18
a ſ bjgá balky (diewa)

ſ tesaiſkimj kliny. 29

LXIV.

Faber-Murarius. Der Häurer.

A' Kô-Mives. Murař.

Faber

Taber murarius 1 [m. II.
ponit *fundamentum*, [n. II.
& ſtruit
muros: 2

Sive è *lapidibus*,
quos
lapidarius m. II.
eruit
in *lapicidina*, 3
& *láromus* 4 m. II.
conquádrat
ad *normam*; 5

Sive è *latéribus*, 6
qui, ex *aréná*
& *luto*,
aqua intritis,
formantur,
& *igne* excoquuntur:

Dein cruſtat
calce,
ope trulla, 7
& *tectorio* veſtit. 8

Der Mäurer 1
leget den Grund/
und ſetzet
Mauren: 2

Entweder aus Bruchſteinen/
welche
der Steinhauer
brichet
in der Steingrube 3
und der Steinmetz 4
iubereitet
nach dem Richtſcheit; 5

Oder aus Zigelſteinen
welche/ aus Sand [6
und Lehmen/
mit Waſſer angerührt/
geformet/
und gebrennet werden:

Darnach bewirfft er ſie
mit Kalch/ (Mertel)
vermittelſt der Mertelkelle/ 7
und übertüncht ſie. 8

A' *kő-mives* 1
vét *fundamentomat*,
és rak
kő-falakat: 2

Vagy *bánya-kövekből*,
mellyeket
a' *kő-vágo*
kiaſs
a' *kő-bányában* 3
és a' *kő-farago* 4
negyſzegre csinál (megfarag, el-kéſzét)
az *igazgato merték ſzerint*; 5

Vagy *téglágbul*, 6
mellyek, *vizzel* öſzvegyelétet (habart)
fövénbül
és *ſárbul*
formáltatnak
és égettetnek:

Azután meg-vakollya
méſzſzel,
z' *vakolo-kalánnal* 7
és meg-mázollya.

Murai 1
ſakłada grunt/
a wyſtawuge
Mury: 2

Budtoże ſ kamenÿ/
ktere
Kamennjk
lame
w kamenneg geſkini ſ (w lomu)
a Kamenai (Teſar kamene) 4
piiſtroguge
wedle prawidła; 5

Budtoże ſ Tehel/ 6
ktere/ ſ pjſku
a hliny/
ſ modau ſ mjſſane
K ſſtaltowane
a ohnem wypalene bywagi.

Potem prekłada
wapnem
vžjwagic kydacku/ 7
a dynchuge/ (obmazuge.)

LXV.

Máchinæ. Gewerck-Zeug.

Meſterſéges Emelô-ſzerſzámok.
Naſtroge Kowjhanÿ Terchy.

Quan-

Quantùm duo ferre poſſunt

palangâ, 1
vel *feretro*, 2
tantùm poteſt unus,
trudendo ante ſe

pabônem 3
ſuſpensâ à *collo*

arummâ. 4

Plus autem poteſt,
qui *molem*,
phalangis (*elynáris*) 6
impoſitam,
provolvit *vectè*. 5

Ergâta 7 ſ. I.
eſt *columella*, ſ. I.
circa, verſatur
circumeundo.

Geranium 8 n. II.
habet *tympanum* n. 2
cui inambulans quis,
pondera

navi extrahit,
aut in *navem* demittit.

Fiſtúca 9 ſ. I.

adhibétur,
ad pangendum
ſúblicas: 10
attóllitur *funo*,

tracto per *trochleas* 11

vel *mánibus*
ſi *anſas* habet. 12

So viel zweene tragen können

auf einer Stange/ 1
oder auf der Tragbahr/ 2
ſo viel kán einer/
vor ſich herſchiebend

den Schubkarren/ 3
mit vom Hals hangen-
den
Tragriemen. 4

Mehr aber vermag/
wer die Laſt/
auf Waltzen (Rollen) 6
gelegt/
fortwaltzet mit dem Hebaum. 5

Der Wellbaum 7
iſt eine Seule/
welche gedrehet wird
durch herumgehen.

Die Grane 8
hat ein holes Rad/
in welchem einer gehend/
die Laſten

aus dem Schiff hebet/
oder ins Schiff lädet.

Der Hoy (Schlegel) 9

wird gebraucht/
einzuſchlagen
die Waſſer-Pfäle: 10
wird gehoben mit dem
(Seil/
getogen durch die Werbel; 11

oder mit Händen/
wenn er Handheben hat. 12

A' mennyit ketten vihetnek

dorongon, 1
vagy *taráglyán*, 2
annyit vihet egy,
taſzigálván (tolván) maga előtt

a' *talicskát*, 3
az *nyakban* akaſztott
(függeſztett)
hordozó-ſzíjal, (*kötéllel*.) 4

Többet vihet pedig,
a' ki,
az *hömpölygőgre* 6
tett (rakatt) *terhet*,
hengergeti (hömpelligeti)
emelő-doronggal. 5

A' *kerengő* (*forgó*) *fa* 7
egy *oſzlopocska*,
melly forgattatik
kerengve

Az *hajó-esigának* 8
vagyon egy *béczag-kereke*
mellyben járván valaki,
terhekét
(*ból*,
vony-(emel) ki az *hajóba*
avagy az *hajóban* belé ereſzt. (emel)

Az *leverő koſſal* (*fulyok kal patkolóval*) 9
élnek
a' *vizi gyepdaknak* (*kidláboknak*) 10
le ütésekre:

fel-emeltetik *esigán* 11
vont *kötéllel*;

vagy *kezzél*
hogy ha *foganthi* vannak 12

Gak mnoho dwa nêsti mohau

na ſochore (druku) 1
aneb noſydlach 2
tak mnoho může geden
tiſnauce pred ſebau
Tačky/ (Bünt) 3
zaweſywſſe na ſſygi.
poprueh: 4

Wyce pak může
ktery Terchu
na walce 6
położenu/
wály pred ſebau ſochorem/ (kolem) 5

Stogicy kolowrat 7
geſt ſlup/
ktery obracowan bywá
okolo něho chodice.

Kurmus (hak) 8
ma koleſo prazdne/
w kterem kdy dochody
Terchy
z Lody witahuge/
anebo do Lody z půſſtů.

Beran 9
vžiwagi
ku w biganj
kolow: 10
bywa wizdwižen powražem/
ktery ſe po klubach tahne: 11

aneb Rukámi
kdy vſſy ma. 12

LXVI.

Domus. Das Hauß. Az Ház. Dům.

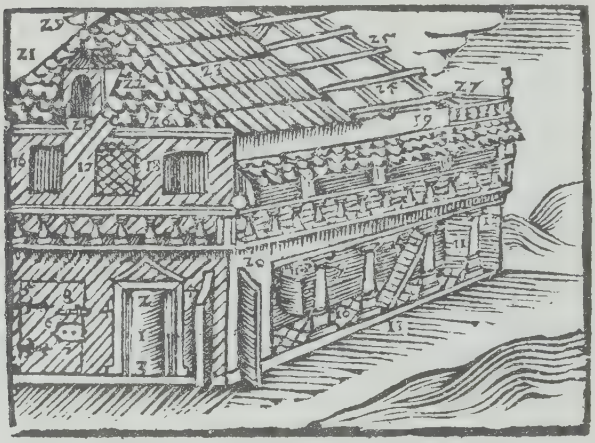

Ante *ianuam* Domûs, f. II. & IV eſt *veſtibulum* 1 n. II

Janua f. I. habet *limen* 3 n. III. & *ſuperliminare*, 2 (n. III.

& utrinq; *poſtes*, 4

A *dextris* ſunt *cárdines* 5

à quibus pendent *fores*; 5 pl. f. III.

à *ſiniſtris clauſtrum*, 7 (n II.

aut *péſſulus*. 8. m. II.

Vor der Thür deß Hauſes/ iſt der Eingang. 1

Die Thür hat eine Unterſchwelle 3 und Oberſchwelle/ 2

und beyderſeits die Pfoſten. 4

Zur Rechten ſind die Thürangel/ 5 an welchen hänget die Thür; 6 zur Lincken das Schloß 7

oder der Rigel. 8

Az *Ház ajtaja* előtt, vagyon az *tornácz*. 1

Az *ajtónak* vagyon *alſó* és *fölső küſzöbje*, 2

és mind a' két-felől *ajtó-ragaſztoi* (*ajto-megői*, *mellíki*) 4

Jobb kézre vannak az *ajto-ſarkak*, 5

mellyeken függ az *ajtó*; 6

balkézre a' *pléh*, 7

vagy a' *Zár*. 8

Piede dwermj domu geſt pieddwery. 1

Dwere magj prach 3 a nadpražy/ 2 a po obegich ſtranach weiege. 4

Po prawej ſtrane ſau zawěſy/ 5 na ktery ch wiſy dwei e 6 po lewej ſtrane zamek/ 7 aneb zapora 8

Sub

Sub *ædibus*
eſt *cavædium*, 9 n. II.
teſſellato *pavimento*,
[10
fultum *columnis*, 11
in quibus
periſtylium 12 n. II.

& *baſes*. 13 f. III.

Per *ſcalas* 14

& *cochlidia* 15
aſcenditur in ſuperio-
contignationes [res

Extrinſecus
apparent *feneſtræ* 16
& *cancelli*, (*claſtri*)
17
pergulæ, 18
ſuggrundia, 19 n. II.
(plur.
& *fulcra* 20
muris fulciendis.

In ſummo eſt
tectum, 21 n. II.
contectum
imbricibus(*tegulis*) 22
vel *ſcandulis*, 23
quæ incumbunt
tegillis, 24
hæc *tignis*. 25

Tecto adhæret
ſtillicidium 26 n. II.
[cto

Locus m. II. ſine te-
dicitur *ſubdiále*. 27
(n. III

In *tecto* ſunt
meniána, 28 n. II. pl.

& *corónides*. 29

Unter dem Hauſe
iſt der offene Saal/ 9
mit einem gewürffelten
Eſtrich/ 10
geſtützet mit Seulen/ 11
an welchen
di Capitel (Saal/Creutz-
gang) 12
und Poſtement. 13

Uber die Treppe (Stie-
gē) 14
und Wendel-Treppe/ 15
ſteiget man auf die obern
Stockwercke.

Auſſen
erſcheinen die Fenſter 16
und Gegitter/ 17
die Gallereyen/ 18
Wetterdächlein/ 19

und Pfeiler 20
das Gemäur zuſtützen.

Zu öberſt iſt
das Dach/ 21
gedecket
mit Zigeln/ 22
oder Schindeln/ 23
welche ligem
auf den Latten/ 24
dieſe auf den Sparren 25

Am Dach henget
die Rinne. (Träuſſe) 26

Der Ort ohne Dach
wird genennt die Altan
27

Auf dem Dach ſind
die Aerker/ 28

Knöpf und Fahnen. 29

Az *ház* alatt
vagyon a *ſzabad palota*
(*pitvár*) 9
négy ſzegű *kövekkel* meg
padimentomozva, 10
megtámaſztva *oſzlopokal*
mellyeken vagyon (11
az *oſzlop feje* 12

és a' *talpa*. 13

A' *grádicsokon* 14

és *kerengő grádicsokō* 15
fel-mennek a' fölsō
épületekbe (*rend-házak-*
Kivül [*ba*)
látzanak az *ablakok* 16
és *roſtélyok*, 17
a' *ſeráló*, (*folyoſék*,) 18
az *eſzterha*, (*ſedét párkánya*) 19
és a' *támaſzok* 20
a' koſaraknak gyámolétáſokra, (támaſztáfokra.)
Leg fölyül vagyon
az *héázat*,
mēg-fődve
cserepekkel
vagy *ſindelyekkel*,
mellyek fekűſznek
léczeken, 24
ezek *szarufákon*, (*ollókon*, *ragokon*, *ſzeleméneken*) 25
Az *ház-hejjan* függ
a' *csatorna*. 26
(*hely*
Az heázat nélkül valo
ſtagoriának mondatik
27
Az *ház fődelén* vannak
az *ormokon*, (*kiállo ereſzſzi*) 28
a' *gombok* és *lobogók*. 29

Pod krytim (gma-
chem
geſt Sýn/ 9
z promenſtau (wilo-
ženu) powalau/ 10
podeprietau ſtupámi 11
na kterych
kryžny průchod (gank)
a podſtawek. 13

Po ſchodech 14
a krutenych ſchodech 15
w ſtupuge ſe na wiſſy
ſtaweny.

Zewnitř
ſpatrugi ſe okna 16
a kraiy (mreže) 17
ganky (pawlace) 18
podſynky (podſtreſſy 19
a ſſtuliry 20
ku podporowánj mu-
(row.

Na wrchu geſt
dach (ſtrecha) 21
prikryty ſſtrydlami 22
aneb ſſyndlemi 23
ktere leží
na latách/ 24
a tyto na krokwach. 25

Na Sachu leží
žlab/ (rýnna) 26

Miſto bez dachu
žúwe ſe Swůr. 27

Na dachu ſau
Altany/ 28

halky a wetrnijky. 29

Metalli-

LXVII.

Metallifodina. Die Ertzgrube.

Az Ercz-Bánya.

Baňe.

Metal-

Metalli-Foſſores 1
ingrediuntur
puteum
fodinæ,
bacillo, 2

ſine *gradibus*, 4
cum *lucernis*, 5
& effodiunt
ligone, 6
terram metallicam,

quæ,
impoſita *ebrbibus*, 7
extráhitur *funes*, 8

ope *machinæ tractoriæ*, 9
& defertur
in *uſtrinam*. 10

ubi *igne* urgétur,

ut profluat
metallum. 12 n. 11.

Scoriæ, 11

ſeorſum abjiciuntur.

Die Bergknappen 1
laſſen ſich
in den Schacht
deß Bergwercks/ 2
auf dem Knebel/ 3

oder auf den Stuffen/ 4
mit dem Liecht/ 5
und hauen
mit der Keilhauen 6
das Ertz/

welches/
in Körbe 7 gefaſſet/
mit einem Seil heraus-
geſogen 8
durch Hülf deß Haſpels 9

und gebracht wird
in die Brennhütten/ 10

da es im Feuer geſchmel-
tzet wird
daß davon flieſſe
das Metall. 12

Die Schlacken/ 11

werden beſonders ge-
ſchüttet

A' *Bányászok* 1
le-ereſzkednek
az *bányának* 2
gödrébe, (*torkába*)
az *kálófán*, 3

avagy *lajtorjákon*, 4
világgal, (*mécsekkel*) 5
és ki-váják (*ásják*)
a' *vágó-kapával*, 6
az *érczgörönggyöket*, (*bá-
nyászsnákat*)
mellyek,
bé-rakatván *vékákban*, 7
ki-vonnyattatnak *kötél-
tel*, 8
a' *tekerő csigával*, 9

és vittetik
a' *kohoto-műhelyibe*,
(*vinnyébe*) 10
az hol *tűzzel* meg-ko-
holtatik,
nogy el-follyon
az *ércz*. 12

A' *salakiá* (*ſonkollya*,
zilya, *gaza*) 11
külömb helyre vettetik.

Hawüie 1
ſpúſſtegi ſe
do ſſachty (yamy)
Bañé. 2
po knoblu (kolku) 3
anebo po ſtupnjch. 4
s pochodnemj (kahanj 5
a kopagi
čakanem hawüiſkjm 6
Rudu/
ktera/
w koſſe naloženа 7
powrazem ſe wytahu-
ge/ 8
ſkrze kolowrat/ 9
a nosy ſe
do Huty/ 10
kdežto ſe ohném ſſmel-
cuge/
aby wytékal
kow/ 12

Treſky
na ſtranu odrucene
bywagj.

LXVIII.

Faber-Ferrarius. Der Schmied.

A' Kovács. Kowáć.

Faber

Faber ferrarius 1 (m. II.
an uſtrina (*fabrica*) 2

infla ignem
folle, 3
quem attollit

pede; 4
atq; ita candefacit
ferrum. n. II.

Deinde
eximit
fórcipe, 5
imponit
incúdi

& cudit
malleo, 7
ubi ſcintillæ 8
exiliunt.

Et ſic
excuduntur
clavi, 9
ſoleæ, 10
cauſbi, 11

catenæ, 12
lámiuæ,

ferræ,
cum clávibus,
cárdines, &c.

Ferramenta can- (dentia
réſtinguit
in lacu.

Der Schmied 1
in der Schmitte/ 2

bläſt das Feuer auf
mit dem Blaßbalg/ 3
den er tritt

mit dem Fuß; 4
und alſo glühet er
das Eiſen.

Darnach
zieht er es heraus
mit der Zange/ 5
legt es
auf den Amboß/ 6

und ſchmiedet es
mit dem Hammer/ 7
da die Funken 8
davon ſpringen.

Und alſo
werden verfertigt
die Nägel 9
die Huffeiſen/ 10
die Radſchienen/ 11

die Ketten/ 12
die Bleche/

die Schlöſſer
mit den Schlüſſeln/
Thürangel/ u. dg.

Das glühende Eiſen 13 (werck
löſchet er ab
in dem Löſchtrog.

A' *Kovács* 1

a' *kovács-kohhaz*, (*mű-helyben*) 2
fel-fujja a' *tüzet* /
a' *fuvóval*, (*fujtetőval*) 3
mellyet fölemel (nyom-ſtoz)

lábával; 4
és ekképpen tüzeſęti
a' *vaſat*.

Azután
ki-veſzi
a' *fogóval*, 5
rea téízi
az *üllő-vaſra*, 6

és kovácsollya
a' *kalapácsal*, (*pörölyel*)
holot a' *ſzikrák* 8 [7
ki-ſzökedenek.

Es ekképpen
készéttetnek el
a' *szegek*, 9
a' *patkók*, 10
a' *kerék-ſinegek*, (*kerék-* , *talp vaſakk*) 11
a' *lánczok*, 12
a' *pléh-vaſak*, (*lapos-lámnák*)
a' *lakatok*, (*plébek*)
a' *kulcsokkal*,
az *ajto-ſarkak*, &c. eſſ.

A' *tüzes vas-mives*

él oltya
a' *vas-hivesétöben*.

Kowáč 1
w Wyhny/ 2

w ſ duchuge ohen
mechem kowáčkim 3
ktery wiſdwihuge
Wohau/ 4
a taĸ rozpaluge
Żelezo.

Potom
wytahuge (wynjma)
Klúſſtěmj 5
Klade
na Nakow/ 6
a tuge
Kladiwem (mlatkem) 7
odkud giſkry 8
s ſtrúſkagi (prſkagi)

A taĸ
kowane bywagi
klinj (klince) 9
potkowy/ 10
ſſyny/ 11
retezę/ (lancuchy) 12
blechy/
klatky
ſſlúčemi/
ſawesy. a. t. p.

Żelezo rozpalene
vhaſſuge
w koricku (mocarce)

LXIX.

Scriniarius.
&
Tornátor.

Der Schreiner.
und
Drechßler.

A' Szökrényes
és
Eſztergáros.

Stolař.
a
Tokař.

Arcula-

Arcularium 1 m. II.

Edolat *aſſeres* 2

runcinâ, 3
in *tâoula*, 4

deplánat
plánulâ, 5
perforat (térébrat)
térebrâ, 6 f. I.
ſcupit *cultrô*, 7

combínat
glútine
& *ſubſcúdibus*, 8

& facit
tábulas, 9
menſus, 10
areas (ciſtas) 11 &c.

Tornio 12 m. III.
ſedens in *ſolio*, 13

tornat *torno*, 15

ſuper *ſcamno tornatorio*, 14

globos, 16
conos, 17

ſcúnculos, 18
& ſimilia
torevmata.

Der Schremer (Tiſchler) 1

hoblet die Breter 2

mit dem Hobel/ 3
auf der Hobelbanck/ 4

glättet ſie
mit dem Schlichthobel, 5
bohret ſie
mit dem Bohrer/ 6
ſchnitzt mit dem Schnitzer/ 7

füget ſie
mit Leim
und mit den Leiſten/ 8

und machet
Getäffel/ 9
Tiſche/ 10
Kiſten/ 11 u. a. m.

Der Drechsler 12

ſitzend auf den Reitſtock (13

drehet mit dem Dreheiſen/ 15

über der Drehbanck/ 14

Kugeln/ 16
Kegeln/ 17

Püppchen/ 18
und dergleichen
Drehwerck.

Az *Aſztalos*, (*ſzékrényes*) 1

meg-gyalullya a' *deſzkákat*, 2

gyaluval, 3
a' faragó-(gyalulo-) ſzéken, 4

meg-ſimétlya
ſimétló-gyaluval, 5
meg-fúrja
a' *fúróval*, 6
meg-faragja a' *faragókéſſel*, 7

egyben foglallya (eſzti)
enyvel
és *bevederekkel* (*ragaſztókkal*) 8

és eſinál
táblákat, 9
aſztalokat, 10
ládákat, e' egy. 11

Az *Eſztergáros* 12

ülven a' *kompoſtoros ſzéken* 13
eſztergál az *eſzterga-vésővel*, (*vaſſal*) 15
az *eſztergáron*, 14

tekéket, (*golyobiſokat*) 16
és *ſonokokat*, (*csúrókat*,) 17

bábokat, (*pipákat*,) 18
é. effele
eſztergáros-miveket.

Stolári 1

hobluge Deſky 2

Hoblem/ 3
na táffly/ 4
obrownáwá
hlatkem hoblikem/ 5
piewrta
nebožeczom/ 6
ſtruže nožem/ 7
ſ klyguge
klygem
a ſ lyſſtwami/ 8
a prawi
taffle/ 9
a Stoly/ 10
truhly/ 11 a. g. p.

Tokári 12

ſedicy na Hedle/ 13

toči dlátem/ 15

na ſtružníku/ 14

Kúle/ 16
Kolky/ (Krehle) 17

Babáta/ 18
a podobne
ſtruhane wécy.

LXX.

Figulus. Der Töpffer.

A' Fazékas. Grnčar.

Figulus.

Figulus, 1 m. II.
ſedens
ſuper *rotã*, 2
formã
ex *argillã*, 3

ollas, 4
urceos, (*amphoras*) 5
tripodes, 6
patinas, 7
teſtacea vaſa, 8
fideliam, (*pyrolas*) 9
opérculæ, 10 &c.

Poſtea éxcoquit
in *furno*, 11
& incruſtat
fuligyro.

Fracta olla
fit *teſtas*. 12

Der Töpffer/ 1
ſitzend
über der Scheibe/ 2
bildet/ oder macht
aus Toon (Leim) 3

Töpffe/ 4
Krüge/ 5
Dreyfüllen/ 6
Schüſſeln/ 7
irdene Geſäſſe/ 8
Ofenkacheln/ 9
Stürtzen/ 10 u. dg.

Darnach härtet er ſie
im Brenn-Ofen/ 11
und gläſet ſie
mit Gläſur.

Ein zerbrochner Topf/
gibt Scherben. 12

A' *Fazekas* (*gerencsér*) 1
ülvén
a' *kárika fölött*, 2
formál
agyagbul, (*ſikeres, gyurott ſárbul*) 3

fazekakat, 4
korſókat, 5
láb.aſokat, 6
tálokat, 7
cserépedényeket, 8
kályhákat, 9
födeket, c' eff. 10

Azután meg-égeti
az *égetö kemenczében*, 11
és meg-mázollya
mázzal.

Az el-tördött fazék
cserepeket ád. 12

Hrnčar/ 1
ſedicy
podle Kola 2
formuge
z Hliny 3
Barky/ 4
Džbanky/ 5
Kachyne/ 6
Misky/ 7
hlinne nadoby/ 8
Kachly/ 9
Pukrywky/ 10

Potom wypáli
w Pecy/ 11
a oblewa
Glegsu.

Zlamany Garnek/
dewá czrepky.

Partes

LXXI.

Partes Domûs. Die Haußgemächer.

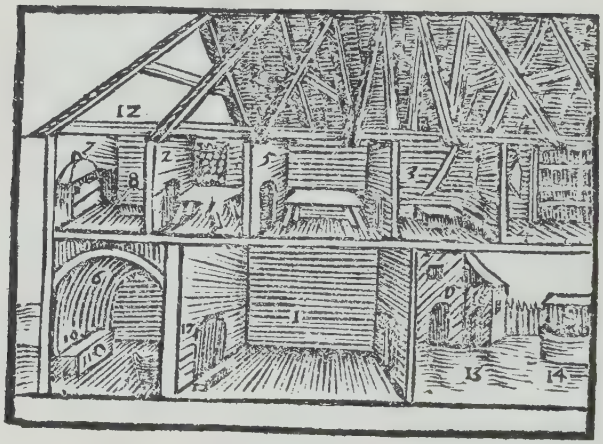

Az Háznak Rekeſzei, (Ház-Epûletek.) Domu Czaſty.

Domus

Domus f. II. & IV. distinguitur in *conclavia*, ut sunt:

atrium, 1 n. II.

hypocaustium, 2 n. II.
culina, 3 f. I.
cella penuaria, 4 f. I.

cœnáculum, 5 n. II.
cámera, 6 f. I.
cubiculum, 7 n. II.
cum adstructo *secessu* (*latrinâ*) 8

Corbes, 9 inserviunt *rebus*

transferendis;

arcæ, 10 (quæ *clavæ* 11 reclnduntur) illis adservandis.

Sub *tecto* est *solum*, 12 (*pavimentum*) n. II.

In *areâ*, 13
puteus, 14 m. II.
stábulum, 15 n. II.
cum *balneo*. 16

Sub domô, est *cella*. 17 f. I.

Das Haus wird abgetheilet in Gemächer/ als da sind:

das Vorgemach/ der (Saal) 1

die Stube/ 2
die Küche/ 3
die Speis-Kammer/ 4

der Eß-Saal/ 5
das Gewölbe/ 6
die Schlaff-Kammer/ 7 samt dem angebauten/ Secret/ (heimlichen Gemach.) 8

Die Körbe/ 9 dienen die Sachen

hin und wieder zu tragen

die Kisten (Truhen) 10 (welche mit dem Schlüssel 11 auffgeschlossen werden) dieselben zuverwahren.

Unter dem Dach ist der Boden; 12

Im Hof/ 13
der Schöpff-Brunne/ 14
der Stall/ 15 samt der Badstube. 16

Unter dem Haus/ ist der Keller. 17

Az *Ház* el-válaſztatik (oſztatik) *kulcs-závos helyekre*,

a' minémű:

a' *pitvar-ház*, 1

a' *ſzoba*, 2
a' *konyha*, 3
az *éledeles kamara*, 4

az *ebédlő-ház*, (*palota*) 5
a' *bólt*, (*kámara*) 6
az *ágyas-ház*, 7
a' melléje épétett *félfelé való hellyel*, (*árnyék-ſzékkel*) együt. 8

A' *koſárok*, (*vékák*) 9 ſzolgálnak (haſznoſſak) a *partékáknak* (*egymás dolgoknak*) ide s' tová való hordozáſokra;

a' *ládák*, 10
mellyek *kulcsal* 11 meg-nyittatnak) azoknak el-tartáſára.

Az *héazat* alat vagyon a' *padlás*; 12

Az *udvaron* 13
a' *kút*, 14
az *iſtálo*, 15
a' *fördő ſzobával* együt. 16

Az ház alatt vagyon a' *pincze*. 17

Dům ſe dĕli na Komory/ gako ſau:

Pitwor/ 1
ſwetňica/ 2
Kuchyňe/ 3
ſpiżyrňe/ 4

wečeradlo/ 5
Komora/ 6
ſpacy Komora/ 7
ż pribudowanim zachodem. 8

Koſſykowe/ 9 ſluży wecem

ſem y tam k prenaſſeni

Truhle/ (ſkrine) 10 ktere ſe klućem otwżragj) 11 tych ku zachowani.

Podſtiechu geſt powala; 12

w Swore/ 13
ſtudňe/ 14
maſſtal/ 15
ż lażny. 16

Pod Domem geſt piwnice. 17

LXXII.

Hypocauſtum
cum
Dormitorio.

Die Stube
und
Kammer.

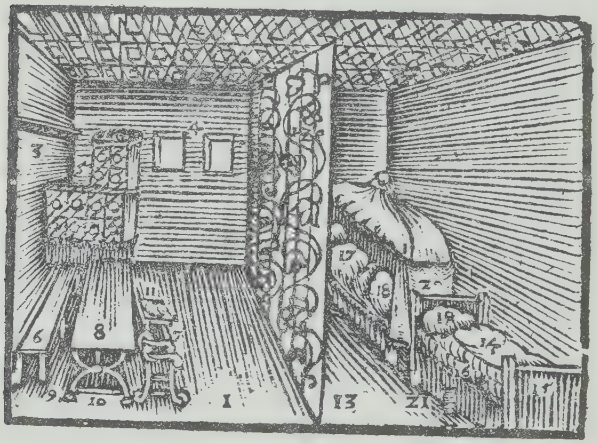

A' Szoba
az
Agyas-Házal.

Gizba
s
Spacy-Komorú.

Hypo-

Hypocauſtum, 1
ornatur *laqueâri*, 2

& *parietibus* 3
tabulâtis;
& illuminâtur,
feneſtris; 4
calefit,
fornáce. 5

Ejus *utenſilia* ſunt

ſcamna, 6
ſellæ, 7
menſæ, 8
cum *fulcris*, 9
ac *ſcabellis*, 10
& *cúlcitræ*. 11

Appenduntur etiam

tapétes. 12

Pro levi *cubátu*,

eſt in *dormitorio*, 13

lectus, m. II. (*cubile*) 14
ſtratus,
in *ſpondâ*, 15
ſuper *ſtramentum* 16
cum *lodicibus*, 17
& *ſtrágulis*, 18

Cervical 19 n. III.
eſt ſub *cápite*.
Conopéo 20

lectus tégitur.

Matula 21 f. I.
eſt *veſicæ* levandæ.

Die Stube/ 1
wird geziert von der Decke/ 2
und den Wänden/ 3
ſo getäfelt ſind;
und wird erleuchtet/
durch die Fenſter; 4
wird erwärmet/
durch den Ofen. 5

Deſſen Stubengerähte ſind/

die Bäncke/ 6
die Seſſel/ 7
die Tiſche/ 8
mit ihren Geſtellen/ 9
und Fußtritten/ 10
und Polſter (Banckpfüle/) 11

Es werden auch auff-gehängt

Tapetzereyen. 12

Zur ſanfften Ruhe/

iſt in der Schlaff-Kammer/ 13

das Bette/ 14
gebettet
auf dem Spanbette/ 15
über dem Strohſack/ 16
mit den Leylachen/ 17
und Beltdecken. 18

Das Küſſen 19
ligt unter dem Haupt.
Mit dem Führhang 20

wird das Bette verdecket.

Der Nachtpott 21
dient die Blaſe zu leichtern.

A' *Szoba*, 1
meg-ékeſítetik *mennyé-zettel*, 2
és meg-deſzkázott
falakkal; 3
és meg-világoſittatik
ablakokkal; 4
meg-melegûl,
a' *kályhától*. 5

Annák *bázi-eſzközi*, (*ſzerſzámi*

a' *padok*, 6
a' *ſzékek*, (*ſellyék*) 7
az *aſztalok* 8
a' *lábokkal*, 9
és *ſamolyokkal*, 10
és az *ülő-párnák*. 11

Fel-függeſztetnek

ſzőnyegek-is. 12

A' csöndes *nyugodalom* (kedvéjért,
vagyon az *ágyas-házban*, 13

az *ágy*, 14
meg-vetve,
a' *nyoſzolyában*, 15
a' *ſzalmán*, 16
lepedőkkel, 17
és *paplanokkal*, (*pakrótzokkal*, *dunyhákkal*.) 18
A' *fáallya* (*vánkos*) 19
vagyon az *fő* alat.
A' *ſuperlátal* (*kárpital*) 20
bé-födettetik az ágy.

A' *vizellő-edény* 21
az *bojagnak* meg-könnyebbétésére vagyon.

Gizba/ 1
bywa ozdobena ſ pódlohu/ 2
a ſ ſtěnami/ 3
tabulowanim j;
a bywa ſwetla/
ſkrze obloky; 4
tepla bywa/
ſkrze Pec. 5

Gey rzady ſau:
Lawice/ 6
Stolice/ 7
Stoły/ 8
ſ ſtolinami/ 9
a podnożemi/ 10
a poduſſky/ 11

Zaweſſeny bywagi/

kobercowe. 12

K lehkemu ſpočinutj/

geſt w ſpacy komoře/ 13

Poſtěl/ 14
poſtlana
w Loży/ 15
na ſtrožaku 16
ſ plachtami/ 17
a paplonmy. 18

Hlawnica 19
geſt pod hlawu.
Zaſtěradlem 20
poſtěl ſe zakrywa.

Nočny hrnek/ 21
ku mechire ſ lechčeny.

LXXIII.

Putei. **Schöpff-Brunnen.**

Kútak. **Studnjce. (hluboke)**

Ubi

Ubi *Fontes*	Wo Quellen	Az hol *Források*	Kde Zřjdla
deficiunt;	mangeln;	nintsenek;	chybegj;
effodiuntur *putei*, 1	werden Brunnen 1 ausgegraben/	*kútak* ásattatnak, 1	kopagj se Studňe/ 1
& circumdantur	und umbgeben	és környűl véttetnek (bé-foglaltatnak)	a bywagj obrázene
crepidine: 2	mit einer Lehne: 2	*kútkávával*: 2	Lubem (Kragem) 2
ne quis incidat.	daß niemand hineinfalle.	hogy valaki bé ne effék.	aby nekdo ne w padl.
Inde hauritur	Daraus schöpffet man	Azokbul, (onnénd) meréttetik	Odtud se wažj
aqua, f. I.	das Wasser/	a' *víz*,	Woda/
urnis (*situlis*) 3	mit Eimern/ 3	*vödrökkel*, 3	Wedramy/ 3
quæ pendent	so da hangen	mellyek függenek	které wjsy
vel *perticâ*, 4	entweder an einer Stange/ 4	vagy *rudon*, 4	aneb na žrdy/ 4
vel *fune*, 5	oder an Seil/ 5	vagy *kötéllen*, 5	aneb na powraze/ 5
vel *catenâ*, 6	oder an der Kette; 6	vagy *lánczon*; 6	aneb na retezy; 6
idq;	und dieses	és ugyan	A to
aut *tollenone*, 7	entweder mit den Schwengel/ 7	vagy *kankalékkal*, 7	aneb spauzem/ 7
aut *girgillo*, 8	oder in der Werbel/ 8	vagy *forgókarikával*, (*csigával*) 8	aneb s klukou/ 8
aut *cylindro*, 9	oder mit der Waltze/ 9	vagy *tekerővel*, 9	aneb krutidlem/ 9
manubriato,	die einen Handgriff hat/	mellynek markolattya vagyon,	oberučným/
aut *rotâ* (*tympano*) 10	oder mit dem holen Rad/ 10	avagy *széles-kerékkel*, 10	aneb kolesskem/ 10
aut deniq;	oder endlich	avagy utollyára	anebože
antliâ. 11	mit der Pumpe. 11	*víz-vonyó szivatjuval*. (11	wodu tehacy Cywu. 11 (Pumpau.)

LXXIV.

Balneum. Das Bad. A' Fördö. Kupel.

Qui lavari cupit
aquâ frigidâ,
descendit
in *fluvium* 1

In *Balneario* 2
ablúimus
squalórem,
sivè sedéntes
in *cubo*; 3
sive conscendentes
in *sudatorium*; 4

& defricámus nos

Wer zu baden begehrt
im kalten Wasser/
der steiget,
in den Fluß 1

In der Badstube 2
wasschen wir ab
den Schmutz/
entweder sitzend
in der Badwanne; 3
oder steigend
auf der Schwitzbanck; 4

und reiben uns

Az ki meg akar fördöni (mosódni)
hideg (friss) *vizben*
a' *folyó-vizbe* 1
mégyen.

A' *förd-házban* 2
le-mossuk
a' *szenyeket*,
avagy veszteg ülve
a *förd-kádban*; 3
avagy fel-ülvén (hágván)
az *verété kezteb* (*gőzöb*,
izasztó) *padra*, 4
és meg-vakarjuk (dörgöllyük) magunkat

Kdo se chce kupat
w studene wodě/
w stupuge
do Reky. 1

W Laźni 2
s mywame
sspinky/
aneb sedice
w Wandly; 3
aneb w stupugice
na Poleńici; 4
a odtiranie se

púmicze

pænice, 6
aut *cilicio*. 5

In *apodyterio* 7
exúimus
veſtes,
& præcíngimur
cáſtulâ (*ſtubligári*.) 8

Caput
tégimus
pileólo, 9
& *pedes*
impónimus
pulluvio. 10

Balneatrix 11 f. III.

miniſtrat aquam,

ſitulâ; 12
quam hauſit
ex *alveo*, 13

in quem defluit
è *canálibus*. 14

Balneátor 15 m. III
ſcarificat
ſcalpro; 16
& applicando
cucurbitulas, 17
extrahit
ſanguinem
ſubcutaneum,

quem abſtergit
ſpongiâ. 18

mit dem Reibſtein 6
oder härinne Tuch. 5

In der Ausliehſtube 7
liehen wir aus
die Kleider/
und gürten uns
mit der Badſchürtze. 8

Das Haupt
bedecken wir
mit dem Badhut/ 9
und die Füſſe
ſtellen wir
in das Fußbecken. 10

Die Badmagd 11

trägt Waſſer in

mit dem Badgeſchirr; 12
das ſie ſchöpffet
aus dem Waſſertrog/ 13

worinn es flieſt
aus den Badröhren. 14

Der Bader 15
ſchrepffet
mit dem Schrepfeiſen/ 16
und auffſetzend
die Laßköpffe/ 17
ziehet er heraus
das Blut
zwiſchen Fell und Fleiſch

das er abwiſcht
mit dem Schwamm. 18

tajték-hővel. 6
avagy *ſzőr-ruhával* (*tőrlővel*, *darbczal*, *ſzőr-gubával*) 5

A' *levetkező ſzobában* 7
levettyük
ruháinkat,
és elől föl-köttyük
az *előkötőt*, (*fördő pendélt*) 8

Fejünkbe
fel-teſzſzük
a' *fördő ſapkát*, 9
és *lábainkat*
belé-teſzſzük
a' *láb-moſdó edénybe*. 10

A' *fördőben ſzolgálóleány*. 11
ſzolgáltattya (hordozza a' vizet,

ſajtárral; 12
mellyet merét
a' *viz-tartó vallából*, (*kádból*) 13
mellybe foll
a' *csatornákon*, (*csévéken*) 14

A' *Fördős* 15
köppölőz
a' *köppölőző vaſſal*, 16
és fel-vetvén, (rakván)
a' *köppölyöket*, 17
ki-ſzija
a' *vért*,
melly a' bőr és hus között vagyon,
mellyet le-töröl
ſpongyával. 18

ſ Hubau/ 6
aneb wlnenu platu. 5

W ſ lekagicy Yſbe 7
wiſlekame
ſſaty/
a predpaſugeme
kupelnii-ſſertuſſkau 19

Hlawy
pokrywame
kupelnim klobuckem/ 9
a Nohy
w kladame
w medenicj. 10

Laſznia Sewka 11

podáwá wodu/

ſſafflikem; 12
kterauſto waſy
ſ wodnjho koryta/ 13
do ktereho teče
ſ kupelne rury. 14

Laſznik (Barbyr) 15
ſeka
Zelezkem/ 16
a poſtawugice
Banky/ 17
wytahuge
Krew
podkuſnj/
kteru ſ tyra
ſ Hubau. 18

Tonſtri-

LXXV.

Tonſtrina. Die Barbierſtub.

A' Barbély Műhely. Bradýrſka Swetnice. (Barwýřňe.)

Tonjor.

Tonſor 1 m. III.
in *tonſtrina*, 2
tondet
crines & barbam
forpice; 3

vel radit
novácula,
quam
è thecâ 4
deprómit;

& lavat
ſuper *pelvim*
lixiviô,
quod defluit
è gutturnio, 6
ut & *ſapóne*; 7

Tergit

linteô; 8
pectit
péctine; 9
criſpat
calamiſtrô. 10

Interdum
venam ſecat
ſcalpello, 11
ubi *ſanguis*, m. III.
propúlſulat. 12

Chirurgus m. II.
curat *vúlnera*.

Der Barbierer 1
in der Barbir-Stube/ 2
putzet
Haar und Bart/
mit der Scheer; 3

oder nimmt ſie ab
mit dem Scheermeſſer/
welches er
aus dem Futteral 4
hervor langet;

und wäſchet ſie
über dem Waſchfaß/ 5
mit Lauge/
welche flieſſet
aus dem Gießfaß/ 6
wie auch mit Seiffe; 7

Und trucknet ſie

mit dem Haar-Tuch; 8
kämmet ſie
mit dem Kamm; 9
kräuſelt ſie
mit dem Kräußeiſen. 10

Zuweiln
läſſt er zur Ader
mit dem Laß-eiſen/ 11
da das Blut/
heraus ſchieſt. 12

Der Wundarzt
heilet die Wunden.

A' *Barbély* 1
a' *barbély-mühelyben*, 2
tarollya
az *hajakat* és a' *ſzakált*,
a' *tarolo-ollóval*, 3

avagy leberetvállya
a' *beretvával*,
mellyet
a' *tarto-tókbul* 4
elöl-veſzen;

és meg-moſſa
a' *moſdó-edény* kölött 5
luggal,
az melly le-fol
a' *csurgóbul*, 6
mint a' *ſzappannal-is*; 7

Es meg-ſzáraſztya
(törli)
a' *kendővel*; 8
meg-fűsüli
fűſűvel; 9
fel-fodoréttya,
a' *fodoréto-vaſſal*. 10

Néha néha
eret vág
az *ervágo-vaſſal*, 11
hol a' *vér*
ki-ízökik. (bugyog) 12

A' *ſebgyogéto orvos*
gyogyéttya a' *ſebeket*.

Bradyč (Barwjſ) 1
w Barwýrni/ 2
ſtrjje
Wlaſy a Bradu/
nožnjčkami: 3
aneb holj
Britwau/
kteru
Puzderka 4
wnjmá;

a myge
nad Vmywalnicy/ 5
Lubem/
ktery z teka
z nálewky/ 6
gako y z mydlem: 7
A otýra
vtěráčem (ručníkem) 8
čeſſe
Hrebenem; 9
a kadéřawe činj
železkem. 10

Nekdy
žily pauſſtj
Pauſſtadlem/ 11
odkud Krew/
wiſtřéká (winká) 12
Hogjč rán
hogj rany.

LXXVI.

Equile. Der Pferdſtall.

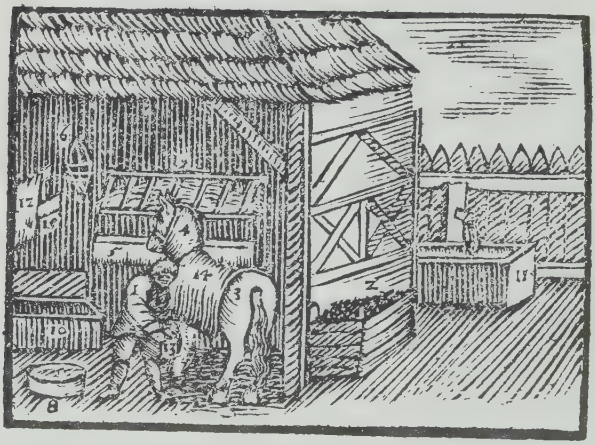

A' Ló-Iſtalo. Stayne.
(Waſſtal.)

Stabula-

Stabularius m. II. (*equiſo*) m. III. 1
purgat à *ſimo* 2
ſtábulum;

álligat *equum* 3
capiſtro 4
ad *præſépe*, 5

aut, ſi mordax ſit,
conſtringit
fiſcellâ. 6

Deinde
ſubſternit *ſtramen-*
[*ta*; 7

Avénam
véntilat
vanno, 8
quam miſcet
paleâ,

ac deprómit
è *ciſtâ pabulatóriâ*, 10
eaq; paſcit
equum,

ut & *fœno*. 9

Poſtea.
ducit aquátum
ad *aquarium*; 11

tum detergit
panno, 12
depectit *ſtrigili*, 15

inſternit
gaúſape, 14
& inſpicit *ſoleas*,

an *ealcei ferrei* 13
adhuc firmis *clavis*
hæreant.

Der Stallknecht 1

miſtet aus 2
den Stall;

bindet das Pferd 3
mit der Halffter 4
an den Baarn/ 5

oder/ ſo es beiſſig iſt/
legt er jhm an
den Maul-Korb. 6

Darnach
macht er die Streu; 7

Den Haber
ſchwingt er
in der Wanne/ 8
den er mengt
mit Halmen/ (Hexel)

und nimmet
aus dem Futterkaſten/ 10
und füttert damit
das Pferd/

wie auch mit Heu. 9

Nach dieſem
führt er es zur Tränck/
zum Waſſer-Trog; 11

dann wiſcht er es
mit dem Tuch/ 12
ſtrigelt es mit dem Stri-
gel/ 15

legt jhm auf
die Decke (Kotze) 14
und beſchauet die Hufe/

ob die Eiſen 13
noch an veſten Nägeln
hangen.

A' *Lovász* 1
[ganéjt
ki-tiſztéttya (hánnya) a'
az *ſtálóbul*. 2

hozzákötözi a' *lovat* 3
kötö- (*lántzos*) *fékkel* 4
a' *váluboz* (*ſarágtyá-*
hoz) 5
vagy, ha harapó, (maro)
orr-kötöt 6 (vaskotarc)
vét a' ſzajára.

Azután
meg-veti az *ágyát*; 7

A' *Zabot*
meg-palollya
a' *pallá-roſtával*, 8
mellyet egyelét
ſzecska (*mettzetſzalma*
köziben,

és ki-véſzen
az *abraktartó ládából* 10
és aval abrakollya (éteti
[tartja)
a' *lovat*,
az mint *ſzénával-is*; 9

Azután
ittatni viſzi
az *itató-helyre*; (*valu-*
hoz) 11

Akkoroſztán meg-törli
ſzörtölövel, *darócával* 12
meg-vakarja a *ló-vaka-*
[*roval*, 15
reá teréti
a' *pakrótzot*, 14
és meg-nézi a' *körmeit*,
(lábait)
hogy ha a' *patkók* 13
még erőſſen állanaké
(vañaké fel-ſzegezve)

Maſſtaléi (Konéi) 1
wichſtruge od hnoge 2
Stayne;

wwaſtruje Koñe 3
na uſdenjcu 4
K ſlabu/ (walowu) 5
anebo/ geſtlige kuſawy
ſaſydluge (ſ waſnge)
nahubkom (naſubjm) 6

Potom
podſtÿla ſlamu; 7

Owes (Obrok)
opala
opalkau/ 8
ktery müſſa
ſ ſſeckau/
a wibyra
ſ obraćnjce/ 10
a tim krmi
Koña/
gako y Genem. 9

Potom
wodj ho K napogſ/
K walowu (ſlabu) 11

a tak potom otÿra
ſuknem 12
ćeſſe (cúdſ) ćeſadlem 15
pikrywa
kocnem 14
ohledáwá kopyta/
ſ dali geſſte potkowy 13
na mocnych podkowcich
ſe drÿ

LXXVII.

Horologia. Vhrwercke.

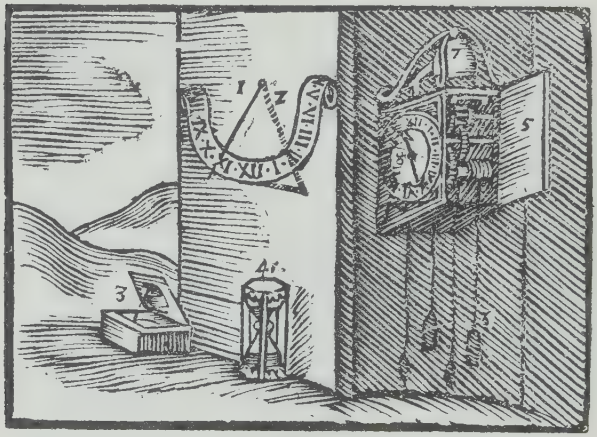

Ora-Mutatók. (Ora-Mivek.)
Orloge. (Zygerÿ.)

Horolo-

Horologium, n. II. dimetitur *horas*.

Solarium, 1 n. II.

oſtendit
umbrâ gnóminis, 2

quota ſit hora;
ſive in *pariete*,
ſive in *pyxide magnéticâ*. 3

Clépſydra, 4 f. I.
oſtendit
horæ *quatuor partes*,

*fluxu aréna*æ
olim *aquæ*.

Automaton
numerat etiam

nocturnas horas,
circulatióne rotarum

quarum máxima
trahitur
à *póndere*, 6.

& cæteras trahit:

Tum
indicat horam,
vel *campána*, 7 f. I.
ſuo *ſonitu*,
percuſſa
à *malléolo*;

vel extrà
index, 8 c. III.
circuitióne ſuâ

Das Uhrwerck/
theilet die Stunden ab

Die Sonn-Uhr/ 1

weiſet
mit dem Schatten
deß Zeigers/ 2
wieviel es geſchlagen;
entweder an der Wand/
oder im Compaß. 3

Die Sand-Uhr/ 4
zeiget
die Stund-Viertheil/

mit dem Sandlauff/
vorzeiten mit dem Waſſerlauf.

Die Schlag-Uhr/ 5
zehlet auch

die Nacht-Stunden/
durch umtreibung der (Räder/

deſſen gröſſes
gezogen wird
von dem Bleygewichte/6

und die andern ziehet;

Alsdann
bedeutet die Stunde/
entweder die Glocke/ 7
mit jhrem Klang/
angeſchlagen
von dem Hammer;

oder auſſen
der Zeiger/ 8
mit ſeinem Umlauff.

Az *Ora-mív*,
mértékeli (határozza)
az *orákat*.

Az *napfénnyel ſzolgáló* (árnyék) *óra*, 1
meg-mútattya (jelenti)
a' *mutatób-l ſtápnak* (vaſnak) *árnyékával*, 2
mennyi légyen az óra;
akár a' *falon*,
akár a' *compáſon*. 3

A' *Folyb-óra*, 4
meg-mutattya
a' *feriály-orákat*,

a' fövény folyáſával,
régenten a' *viz-folyáſával*.

Az *harang* (verő) *óra*, 5
meg ſzámlállya (olvaſſa)
az *eſtvéli orákat-is*,
az *kerekeknek forgáſi által* gyobbik
mellyek közőt a' legnagyobbnyattatik
a' *nehéſſégtűl*, (*mértéktűl*) 6
és a' többieket hajtya; (vonnya)

Akkoroſztán
az orát jelenti,
vagy az *harang* 7
csöngéſével,
meg-üttetvén
a' *kalapácskától*;

vagy kivűl
a' *mutató* 8
forgáſával (*környűl-járáſával*)

Orlog/
odmeruge Hodiny.

Slunečne Hodiny/ 1

vkazugj
ſtinem Raffičky 2

o ktere geſt hodine;
budtože na Stene/
budtože na Kompaſe. 3

Orlogek ſypácy/ 4
vkazuge
čtiry časťky/
tekaucym pyſkem/
predčaſy z tekagicy woc (dau.

Orlog bigicy/ 5
počituge tež
y noćne Hodiny/
obrácenjm (krutenjm) Koles
z kterych negwetſſy
táhnute bywa
od Wahy Oloweneg 6
a gine tahne:

A tak
oznamuge hodinu
a nebo Zwon/ 7
ſwym znenjm/
vdeten
Kladiwem;
anebo zewnjtř
Ruka 8
ſwogjm obchodem.

LXXVIII.

Pictúra. Die Mahlerey.

A' Kép-Irás, Malárſtwij.

Pictúræ.

Pictura 1
oblectant *oculos*,

& ornant *conclavia*.

Pictor m. III.
pingit *effigiem*

penicúlo, 3

in *tábulâ*, 4
ſuper pluteo; 5
finiſtrâ tenens
orbem pictorium, 6

in quo *pigmenta*,

quæ terebantur

à púero 7
in *mármore*.

Sculptor m. III.
& *ſtatuarius*, m. II.
exſculpunt
ſtatuas, 8
è ligno,
& *lápide*.

Cælátor m. III.
& *ſcalptor* m. III.
inſculpit
ari (*ligno*)

aliisq; *metallis*,
figúras 10
& *characteres*
oalo. 9

Die Gemählе 1
ergetzen die Augen/

und zieren die Gemächer

Der Mahler 2
mahlet ein Bildniß

mit dem Pinſel 3

auf die Tafel/ 4
über der Staffeley; 5
in der Lincken haltend
das Pollet/ 6

auf welchem die Farben/

ſo gerieben wurden

von dem Jungen 7
auf dem Marmelſtein.

Der Bildſchnitzer
und Bildhauer/
ſchnitzen (hauen)
die Seul-Bilder/ 8
aus Holtz/
und Stein.

Der Kunſtſtecher
und Formſchneider
ſticht (ſchneidet)
in Kupffer (Holtz)
und andre Metalle/
Bildungen 10
und Buchſtaben/
mit dem Stech-Eiſen. 9

A' *Képirâſok* 1
gyönyörkôttetik a' *ſzemeket*,
és ékeſitik az *házokat*.

A' *Képirô*, 2
meg-irja a' *képet*, (*ábrázatot*)
feſtô-etsetskével, (*farkkal*) 3

a' *táblára* 4
a' *támaſztón*; 5
balkézzel tartván
a' *feſtêk kéſzétô táblácskát*, 6
mellyen vannak a *feſtékek*,
mellyek meg-tôrettetenek vala

az *Inastul* 7
a' *márvány-kôven*,

A' *Képfaragô*
és *kép-ôrîtô*,
faragják
az *állóképeket*,
fábul
és *kûbûl*.

A' *Meſterſéges metzô*
és *ravátolo*
bé-metzen
a' *rézbe* (*fába*)

és egyéb *érczekbe*,
abrázolâſokat 10
és *betûket*,
a' *vájoſzerſzámmal* (*véſſövel*) 9

Malowane wecy 1
obweſelugi oczy/
y ozdobugi Pokoge.

Malûr 2
maluge Obráz
pinzlem (ſtêtečkau) 3

na Table 4
nadſchodkem (rámem 5
drzyce w leweg ruce
talûr malarſky (kruzek 6
na kterem Barwy/
ktere bŷli trene

ſtrze Dine (chlapca) 7
na Mramore.

Rêzač/ (Rytec)
a Obrázniê
wirezugi
obrázy (ſpalky) 1
z diewa/
a z kamene.

Kunſtûw Rytec
a ffurem rezač
tyſugi (rygi/ ſtrychuge)
na Medi (Drewe)
y na ginich kowich/
ffigury/ (Kſtalty)
a Litery
zeležkem ryſownim. 9

Speculá-

LXXIX.

Specularia. Geſicht-Gläſer.

Nézéſre (ſzemnek) ſzolgálo üvegek.

Zrcadlá.

Spécula

Spécula 1
parantur,
ut *hómines*
ſeipſos intueantur;

Perſpicilla, 2
utjacriùs cernat,

qüi habet

débilem *viſum*.

Per *Teleſcopium*, 3

videntur
remóta,

ut próxima;

In *macroſcopio*, 4

appáret *pulex* m. III.

ut *porcellus*. m. II.

Radii Solis

accendunt *ligna*
per *urens vitrum*. 5

Die Spiegel 1
werden zubereitet/
daß die Leute
ſich ſelber ſehen;

Die Brillen/ 2
daß der ſchärffer ſehe/

der da hat

ein blödes Geſicht.

Durch das Fernglas/ 3

werden geſehen
entfernte Sachen/

wie die nächſten;

In dem Gröſſerglas/ 4

erſcheinet ein Floh

wie ein Spanferkel.

Die Sonnen-Strah-
[len
zünden das Holtz an
durch das Brennglas. 5

A' *Tükörök* 1
csináltatnak,
hogy az *emberek*
magokat meg-teként-
[heſſek;

Az *okulárok*, 2
hogy erősſebben (éles-
[ſebben) láthaſſan,
az kinek gyönge (erő-
telen)
ſzemei vannak.

A' *meſzſzeláto üveg ál-*
tal (*perſpectiván*) 3
láttatnak (látzanak)
a' meſzſze (távul) való
dolgok,
valamint a' leg közelebb
valok;

A' *nagyobbétó üveg-*
(*ben*, 4
akkorának látzik a' *bal-*
[*ha*
mint egy *vers malacz*.

Az *napnak ſugári* (*fé-*
nye)
meg-gyüityák a' *fát*
az *égető-üveg* által.

Zrcadlá 1
delánè bywagj
aby ſe Lide
ſebe ſamych ſpatřili:

Okuláry/ 2
aby oſtregſſi widěl/
kdo ma
mdly (ſlaby) zrak.

Diez Perſſpektiw/ 3
ſpatřugj ſe
oddalene wěcy/
gako bljzke:

W welikem ſſkle/ 4
blcha zda ſe byti
gako praſe.

Papršky Slunečne
zažžhagj drewo
ſkrze palčiwé ſklo 5

LXXX.

Viétor. Der Böttcher. [Bittner.]

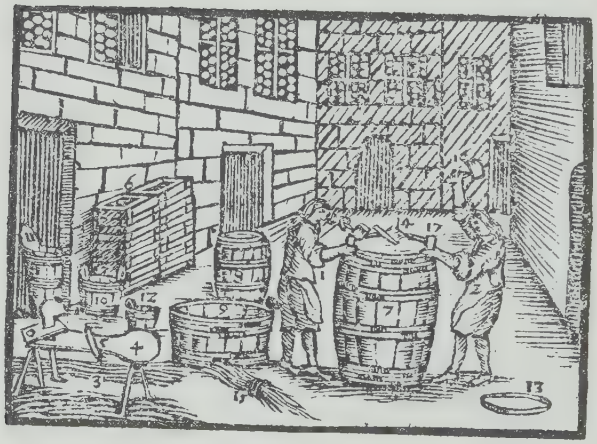

A' Kadár. [Pintér.] Bednár.

Victor, 1 m. III.	Der Böttcher/ (Büttner/ 1	A' *Pintér*, 1	Bednaí/ 1
amict us	angethan	fel-öltöztetvén	oblecený
præcinctorio, 2	mit dem Schurtzfell/ 2	*elkötővel*, 2	fürtzem/ 2
facit	machet	csinál	dělá
è virgis coturnis, 3	aus Weidenruhten/ 3	*mogyorofa veſszőkből*, 3	s Prutow Lýſſtenich/ 3
ſuper *ſellam inciſoriam*, 4	über der Schnitzbanck/ 4	a' *faragó ſzéken*, 4	na Struhácem ſtolcy/ 4
ſcalpro bimanubiato 5	mit dem Schnitzmeſſer 5	az *abronos-késſel*, 5	s oberučnym nožem/ 5
circulos;	Reiffe;	*abroczokat*;	Obrnčy;
& ex *ligno*	und das Holtz	és fából	a s Drewa
aſſidas. 6	Tauben. 6	*dongákat*. 6	deſky (duhy) 6
Ex *aſſibus*	Aus Tauben	A' *dongákbul*	S Dúh (deſek)
cónficit	machet er	csinál	čini
dolia 7	Fässer 7	*hordókat* 7	Sudy/ (kadě) 7
& *cupas*, 8	und Tonnen/ 8	és *tunigokat*, 8	a Tonny/ 8
bino *fundô*;	mit zweyen Böden;	két *fenékre*;	se dwema dny;
tùm *lacûs*, 9	dann Kuffen/ 9	ismét *kádakat*, 9	potom Bečky/ 9
I bra, 10	Schäffel/ 10	*faytárokat*, 10	Sbery (ſſaffle) 10
trimodia, 11	Butten/ 11	*puttonokat*, 11	Putně/ 11
& *situlas* (*ſenphia*) 12	und Gelten/ 12	és *crobányókat*, (*vödrökre*) 12	a okowy (wedra/ ſſechtawy) 12
unô fundô	mit einem Boden.	egy fenékre.	s gednym Dnem.
Poſteà vincit	Darnach bindet er ſie	Azután meg-köti (abroncsozza)	Potom geg waže
circulis, 13	mit Reiffen/ 13	*abroncsokkal* 13	obručemi/ 13
q ios ligat,	welche er häfftet/	mellyeket meg-teker (kőt)	ktere s loží
ope *falcis victoriæ*, 14	mit Hülff deß Bindmeſſers/ 14	a' *pintér-kés* ſegétſégével, 14	nožem Bednárſkim/ 14
aligná vimininibus, 15	mit weidenen Zamen/ 15	*filſzfa vitlákkal*, (*kötő-veſszőkkel*, *ſzironyal*) 15	s luž wičkami wrbowými (mi)/ 15
& aptat	und anſchläget	és reá-veri (aikalmaſztattya)	a pobjga
tûdite 16	mit dem Schlegel 16	a' *ſulyokkal* 16	klukadlem (kyganku) 15
ac *tuficulâ*. 17	und Triebel. 17	és *hajtófával*. 17	a nadložnjm klinem. 17

LXXXI.

Reſtio
&
Lorarius.

Der Seiler
und
Riemer.

A' Kôtéljárto
és
Szijárto.

Powrázniḱ
a
Rémenař.

Reſtio,

Reſtio 1 m. III.
contorquêt
funes, 2

agitatióne
rótulæ, 3

è ſtupâ 4
vel *cánnabi*,
quam ſibi circumdat.

Sic fiunt,
primò
funículi, 5

tum *reſtes*, 6
tandem
rudentes. 7

Lorarius 8 m. II.
ſcindit
de *corio bubulo*, 9
loramenta, 10

frena, 11
cíngula, 12
balteos, 13

eruménas, 14

hippopéras, 15 &c.

Der Seiler 1
drehet
Seile/ 2

durch Umdrehung
deß Rads/ 3

aus Werk 4
oder Hanff/
ſo er umſich leget.

Alſo werden gefertigt/
erſtlich
das Seilgarn (Bindfaden) 5
dann die Stricke/ 6
endlich
die Brunn- oder Schiff-ſeile. 7

Der Riemer 8
ſchneidet
aus der Kühehaut/ 9
Riemen 10

Zäume/ 11
Gürteln/ 12
Wehrgehänge/ 13

Taſchen/ 14

Vellis (Wadſäcke) u. dg. 15

A' *Kötéljárto* 1
össze tekeri
a' *köteleket*, 2

a' *kerék* 3
forgatása által,

len csöpüből 4
vagy *kenderből*,
mellyet maga környül (vészen.

Ekképpen csináltatnak
elöször
a' *kötömadzagok*, 5

azután a' *kötelek*, 6
végtére
a' *kútra való* avagy *hajó-(kötelek*. 7

A' *Szijártó* 8
metél
az *ökörbörből*, 9
szijakat, 10

fékeket, 11
öveket, 12
bagariákat, (*szablya-szijákat*) 13
táskákat (*társolyokat*) 14

Iszákokat, (*tu*)*bákat*, *által vetődő szőrket*, *lovagtáskákat*) e' eff.

Powraznik 1
krutj
Powrazy (Liny) 2
s obracowanim
kolecka/ 3

s zhrebj 4
anebo s konopj/
ktere okolo ſebe obwe-(ſuge.
A tak bywagj delane
negprw
oboze

pom powrazy/ 6
na poſledy
ſtudnjcne aneb ſſypowe powrazy. 7

Remenar/ 8
kragj (reze)
s kuzu howadzeg 9
Remene/ 10

vzdy/ 11
pasy/ (popruby) 12
pantalyte/ 13
toboly 14

tlumaky. 15 a. t. p.

LXXXII.

Viátor. Der Wanderſmann. Az úton-járó. Poceſny. (Wandrownyk)

Viátor 1 m. III. portat *húmeris*

Der Wanderſmann/ 1 trägt auf dem Rucken

Az *úton-járó* : 1 viſzſzen (hordoz) a' *vál-* [*lán*

Wandrownyk 1 neſe na Kamenu

in *bulgâ*, 2

im Reiſe-Fell/ 2

tariſznyában, (*iſzszá-* [*bán*) 2

w Torbe/ (Taniſtie) 2

quæ capere nequit *funda* 3 f. I.

was nicht faſſen kan der Schiebſack/ 3

a' mi bélé nem fér a' *ſebbébe* 3

co ſe ſpratati nemůže do wáčku (Keſſenė) 3

vel *marſupium*; 4 [n. II.

oder die Taſche; 4

avagy *táskájába*; 4

anebo Tobole; 4

Tégitur *lacernâ*; 5

Wird bedecket/ mit dem Reismantel; 5

Bé-födettetik *uti-köpönnyeggel*; 5

Přikrywa ſe pláſtem (Kepenkem) 5

Tenet *manu báculum*, 6

Hält in der Hand den Wander-Stab/ 6

Kezében tartya a' *botot*, (*iſtápot*, *pál-* [*czát*) 6

w Ruce drži Palicy (hůl) 6

quô ſe fulciat;

daran er ſich halte;

mellyel támogaſſa ma- [*gát*

ſterau ſe podpěra;

Opus

Opus habet
viático,
ut & fido
& facundo *cómite*. 7

Propter *semitam*, 8

niſi ſit
tritus callis,
non déferat
viam regiam. 9

Avia 10

& *bivia* 11
fallunt,
& ſeducunt
in *ſalebras*; 12

non æquè,
trámites 13

& *cómpita*. 14

Sciſcitétur igitur
obvios, 15

quà ſit eundum;

& caveat
pradones, 16

ut in *viâ*,
ſic etiam
in *diverſorio*, 17

ubi pernoctat.

Bedarff
einer Weg-Zehrung/
wie auch eines getreuen
und geſprächigen Gefähr-
[ten. 7

Wegen deß Fußſteigs/
[8

wenn es nicht iſt
ein gebahnter Pfad/
verlaſſe er nicht
die Landſtraſſe. 9

Die Abwege 10

und Scheidwege 11
betriegen/
und verführen
auf unwegſame Oerter;
[12

nicht ſo ſehr/
die Krummwege 13

und Creutzwege. 14

Demnach ſo forſche er
bey den Begegnenden 15

welchen Weg er gehen
(müſſe;

Und hüte ſich
vor den Straſſen-Räu-
(bern/ 16

gleichwie auf der Straſſe
alſo auch
in der Herberge/ 17

wo er übernachtet.

Szükſegè vagyon
az *uti-költſegre*, (*pénzre*)
és hüv
s' nyájas *társra*. 7

A' *gyalogut* kedvéért,
(*az ſövény* okáért) 8
hanem ha
járt (*ſtrót*) *út* léſzen,
el ne hadgy a
az *orſzág-útnyát*. 9

A' *félfelé való* (*tébo-*
lyos) *útak* 10
és *kettős útak* 11
meg-tsalnak,
és félfelé viſznek
a' *járatlan*, (*ſövetlen*)
helyekre; (*útakra*) 12
nem olly igen,
a' *kerülő*- (*kerengő*-) *ú-*
tak 13
és a' *kőröſzt útak*. 14

Tuda kozzék azért
az *eleiben jövőkről* (*aka-*
dóktul) 15
merre kölleſſék menni;

és őrizze magát
a' *tolvajoktul* (*koborlók-*
tul, *nyitzo fuſz-*
téktul) 16

valamint az *úton*,
ekképpen
a' *vendég-fogadóban*-
(*ſzállaſan-ú*) 17
az hol meg-hál.

Potrebuge
poceſtnu ſtrawu
gako też wérneho
a rečeneho Towaryſſe/ 7

Proſteżku (chodnjk) 8
ż wlaſſt kdy nenj
dobre vtlačena/
nech neopúſſtj
obecnj (kragni) ceſtu 9

Sceſtne müſta 10
a rozceſty 11
klamagj
a żuważegj
na neſchodne (kamenis-
te/ aneb bahniſte)
müſta. 12
ne tak lèchce
obchodne ſteżky 13
a krżżne ceſty. 14

Wlech ſe thedy ſpytuge
poſtretawagjcych ſobè
15
kterau ceſtau gjti ma?
a nech ſe wyſtrżha
lotrow (zbognjkow) 16

gako na ceſte
tak też
w hoſpode (hoſtincy) 17
kde nocuge.

Eques.

LXXXIII.

Eques. Der Reuter. A' Lovaſs. Gezdec.

Eques 1 m. III. imponit *equo* 2 *ephippium*, 3 idq; ſuccingit *cingulo*; 4

Inſternit etiam *dorſuále*; 5.

Ornat eum *phaleris*,

frontáli, 6 *antiléná*, 7 & *poſtiléná*. 8

Der Reuter 1 legt dem Pferd 2 den Sattel 3 auf/ welchen er ihm angürtet mit dem Gurt;

Er legt ihm auch auf den Schaberak (Caffrak [Rückdecke) 5

Zieret es mit dem Reßleug/

dem Stirn-Riemen/ 6 Bruſtriemen/ 7 und Schwantzriemen, 8

A' *Lovaſs* 1 fel-tetzi a' *lóra* 2 a' *nyerget*, 3 hozzá-is ſzoréttya aztot *bevęderrel*; 4

Reá-is teréti a' *czáfrangot*; 5

Fel-ékeſſęti (czifrázza) *ló-ßtßzettel*, (*ſzerſzámmal*) *homlokelßvel*, 6 *ſzügellßvel*, 7 és *far-matringal*. (*farbámmal*) 8

Gezdec 1 kladė na Koné 2 Sedlo 3 ktere pripaſuge Popruhem; 4

A nakrywa Caffrakem/ 5

Ozdobuge ho Hadrowanim/ náčelnikem, 6 podprſnikem/ 7 a podchwoſtinau. 8

Deinde

Deindè
inſilit in *equum*,

indit *pedes*
ſtapédibus, 9

ſiniſtrâ capeſſit
lorum (*habénam*) 10
freni, 11
quo *equum*
flectit & rétinet;

Tum
admovet *calc.tria*, 12
incitatò;

virgulâ, 13

coërcet
poſtômide. 14

Bulgæ, 15
pendent
ex *ephippii ápice*, 16
quibus iuſeruntur
ſclopi. 17

Ipſe, *Eques*,
induitur
chlámyde; 18
lacerna &c.

à tergo
revincitur. 19

Veredarius 20 m. 11
eurſum equô fertur.

Darnach
ſchwingt er ſich auf das (Roß/
ſetzt die Füſſe
in die Stegreiff/ (Bügel);9
mit der Lincken faſſet er
den Zügel (Zaum) 10
deß Gebiſſes/ 11
womit er das Pferd
lencket und anhält;

Alsdann
gibt er ihm die Sporn 12
treibt es an
mit der Spitzrubte/ 13
und bremſet es
mit der Bremſe. 14

Die Hulſtern/ 15
hängen
am Sattel-Knopff/ 16
worein geſteckt werden
die Piſtolen (Fauſtrohr) 17

Er/ der Reuter/
iſt angethan
mit dem Reutrock; 18
Der Regen-Mantel

wird hinten
auffgebunden. 19

Der Poſtreuter 20
reunet dahin.

Azután
fel-ûl a' *lóra*,

bé-teſzi a' *lábait*
a' *kengyelekbe*, 9

balkézzel meg-fogja
a' *fék*, 11
ſzárát, 10
mellyel a' *lovat*
igazgattya és meg-tartoztattya;

Akkoroſztán
meg-ſarkantyuzza, 12
ugráltattya-is

a' *veſſző*'vel, 13

és meg-tartoztattya
az *állozóval*. 14

A' *puskatokok* 15
függenek
a' *nyereg fején* 16
mel-yekbe téttetnek
a' *piſztolok*. 17

Maga, a' *lovas*
fel-öltözik
bádi czifra öltözetbe; 18
az elsös köppönyeg

hátul
fel-köttetik. 19

A' *Poſta* 20
nyargallâſt (futâſt) megyen.

Potom
ſedá na koně/
w kladu nohy
do ſtremene/ 9
lewau držj
handžugel/ 10
vžoy/ 11
kterym Koně
keruge a ſ držuge;

Potom
pobýžj ho oſtrohámi 12
a púdj (honj/ ſſiba)
prutem/ 13
a ſ tehuge (ſ trimuge)
nauſtnikem (žuglem) 14

Holſtrý 15
wiſý
od hlawky ſedloweg 16
do kterych ſe kladu
Piſtole. 17

On ſam/ Geždec/
odýwa ſe
mentekem 18
deſſtowny plaſſt (kepenek)
na žadku
ſe prziwažuge. 19

Poſſtár 20
behem geždj.

LXXXIV.

Vehicula. Die Wägen. A' Szekerek. Wozy.

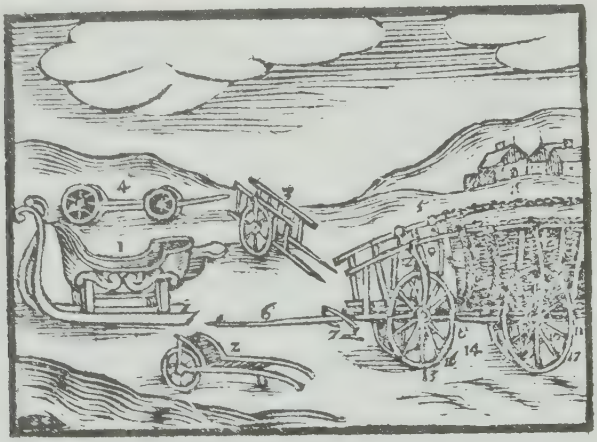

Trahâ 1
vehimur
super nivibus
& glacie.

Vehiculum unira-
tum, n. II.
dicitur
pabo; m. III.
birotum n. II.

carrus; 3 m. II.
quadrirotum n. II.
esarrus, m. IV.
qui

Mit dem Schlitten 1
fahren wir
über Schnee
und Eis.

Ein Wagen mit einem (Rad/
wird genannt
ein Schub-Karre; 2
mit zweyen Rädern
ein Karre; 3

mit vieren
ein Wagen/
welcher

Szánon 1
járunk (szánkázunk)
az hóban,
és a' jégen.

Az *egykerekű szekér*

hivattatik
talicskának; 2
a' kétkerekű
talyigának; (*kolyészának*) 3

a' négy kerekű
szekérnek,
a' melly

Hanemſ 1
ſe wożſme
po Snchu
a Ledu.

Wozek o gednem ko- (leſtu/
ſuwe ſe
Tačky (hůnt) 2
o dwuch koleſech
kary: 3
o čtirech koleſech
Wůz/
ktery

vel

vel *sarrácum*, 4 n. II.
vel *plaustrum*. 5 n. II.

Currûs *partes* sunt,

temo, 6 m. III.
jugum, 7 n. II
comphóges, 8 f. III.
sponda ; 9

Tum *axes*, 10
circa quos currunt
rotæ,
quibus præfiguntur

paxilli 11
& *óbices*. 12

Basis f. IV. rotæ 13

est *modiolus*, 14 n. II.
ex quo prodeunt

duodecim *radii* ; 15

Hos ambit

orbile, n. III.
compósitum

è sex *absidibus*, 16

& totidem *pauthis*. 17

Currui
imponuntur
corbes & *crates*. 18

entweder ein Steriwa-
[gen/ 4
oder ein Laſtwagen 5

Die Wagenſtücke ſind/

die Deichſel/ 6
die Wage/ 7
die Fuge/ 8
die Leitern ; 9

Dann die Axen/ 10
um welche lauffen
die Räder/
denen vorgefügt wer den

die Nägel 11
und Loſyne. 12

Die Grundfeſte deß
[Rades 13
iſt die Nabe/ 14
aus welcher hervorgehen

zwölff Speichen ; 15

Dieſe umgibet

der Kranz/
zuſammengeſetzt

aus ſechs Felgen/ 16

und eben ſo vielen Rad-
ſchienen. 17

Auf den Wagen
werden gelegt
Körbe und Flechten. 18

vagy *kôz-ſzekér*, 4

vagy *terh-hordozó ſze-*
(*kér*. 5

A' ſzekérnek *darabi*
(ezek

a' *rud*, 6
a' *kiſafa* (*ſóhócz*) 7
a' *nyuitó*, 8
az *óldalok* ; 9

Iſmét a' *tengellyek*, 10
mellyeken forognak
a' *kerekek*,
mellyek eleiben belé-
(tettetnek
a' *kerékſzegek* 11
és a' *lőcsek*. 12

A' keréknek *fundamentoma* 13

a' *kerék-agy*, 14
mellybűl kelnek (kiálla-
nak)
tizenkét *kerékkűlők* ; 15

Ezeket környűl fog-
(lallya
a' *keréktalp*,
az melly öſzveſzörkösz-
tetett (rakatott)
hat talpfákbul, (*kerékfo-*
tokbul) 16
és ugyan annyi talpfa-
(ſin) valakbul, 17

A ſzekérre
fel-rakatnak
a' *kaſok*. 18

anebo geſt ſedlſky/ (rez
breny/loytreny) 4
a nebo ſſurmanſky. 5

Stroj wozowy geſt/

Zho/ (oge) 6
waby/ (barky) 7
Drabiny/ 8
hužwy/ 9

Potom oſy/ 10
okolo kterych behagj
Kolá (Koleſa)
pred ktere ſe w bjgagj
Kliny/ 11
lany/ (leyce) 12

Grund Kola 13
geſt püſt (hlawa) 14
s ktereg wichazegj
dwanacte ſſpic ; 15

Tyto obgſmá
laukot/
ſloženy
s ſeſtj kuſuw/ 16
a tolik ſſinow 17

Na Wůz
kladu
Koſſe (koſſiny) a leſy. 18

LXXXV.

Vectúra. A' Szekerezés. Das Fuhrwerck. Furmanſtwij.

Aurīga, 1 m. I.
jungit
parippum 2
ſellario, 3

ad temónem,
de *helcio* 4
dependentibus
loris vel *catenis*. 5

Deinde:
inſidet
ſellario,

agit ante ſe
anteceſſores 6
ſcútica, 7

Der Fuhrmann/ 1
ſpannet
das Handpferd 2
zu dem Sattelpferd 3

an die Deichſel/
mit den vom Kummet 4
herabhangenden
Riemen oder Ketten. 5

Darnach
ſitzet er
auf dem Sattel-Pferd/

jaget vor ſich her
die Vorſpan 6
mit der Peitſche/ 7

A' *Szekeres* (*kocſis*) 1
fogya
a' *rudas lovat* 2
a' *nyerges* mellé, 3

a' ſzekér rudhoz,
a' ſzűgy hámrul 4
le-függő
ſzijakkal vagy *lánczokkal* (*nyaklókkal*)

Azután
reá űl
a' nyergesre,

hayttya maga előtt
az *elſőket* 6
az *oſtorral*, 7

Furman/ 1
Zapraha
Hnědého 2
K Sedlowemu/ 3
K dyſſly/
s chomutu 4
wiſicymi
remenmi nebretezmi 5

Potom
ſedi
na ſedlowym/
zene przed ſobu
przedchazegicych 6
bicem/ 7

&c Hectit

& flectit
fúnibus. 8

Axem
ungit
ex *vaſe unguentario* 9

axungiâ;
& inhibet rotam
ſuſſámine, 10
in præcipite *deſcenſu.*

Et ſic aurigátur

per *orbitas.* 11

Magnates m. III. pl.
vehuntur
ſejúgibus, 12

duóbus *rhedariis,*
curru pénſili,
qui vocatur
carpentum, (*pilentum;*) 13

Alii, *bijúgibus,* 14

eſſedo, (*rheda*) 15

Arcenæ 16
& *lectícæ*
portantur
à duóbus *equis.*

Per invíos *montes*

utuntur;
locò curruum,
jumentis clitellariis. 18

und leitet ſie
mit den Strängen. 8

Die Rad-Axe
ſchmieret er
aus der Schmier-Büch-[ſe/ 9
mit Wagenſchmier;
und hängt das Rad ein
mit der Hemmkette/ 10
in gäher Abfahrt.

Und alſo fähret er

in der Wagenleiſe. 11

Groſſe Herren/
fahren
mit ſechs Pferden/ 12

und zweyen Kutſchern/
auf dem Hangwagen/
welcher genennet wird
eine Karrete (Kutſche;) 13

Andere/ mit zwey Pferden/ 14
auf der Caleſſe. 15

Die Roßbaren 16
und Sänfften 17
werden getragen
von zweyen Pferden.

Uber unwegſame Ge-[birge/
gebraucht man/
an ſtat der Wägen/
die Saumroſſe. 18

és igazgattya
gyéplőkkel. 8

A' tengelyt
meg-keni
a' *kenő-tarlóbul* 9

ſzekér-kenővel;
és meg köti a' kereket
a' *kötő-lánczal,* 10
a' meredek (leytős) *le-*[*ereſzkedésben.*

Es ekképpen mégyen
(a' ſzekérrel)
a' *kerék-vágáſokon.* 11

A' *nagy-Uri rendek*
járnak
hat lovakon, 12'

két *kocsiſſal,*
függő-ſzekérben,
melly hivattatik
hintónak. 13

Egyébek, *két lovan,* 14

kocſin. 15

A' *kolyák* 16
és *lektikák* 17
hordoztatnak
két *lóval,*

Az utatlan *hegyeken*
(által)
élnek,
ſzekerek helet
terh-hordozó barmok-[*kal.* 18

a rychtuge
prowazmj. 8

Os
maže
ſe Smolnjce/ (s Kolo-
maznice) 9
ſmolu/ (Kolomazem)
a hamuge kolo
hamownjkem/ 10
na prikrem ſtupeni.
A tak weze
prez kolege. 11

Welicy Panowe
wozj ſe
ſſeſtema koňmj 12

dwema kočiſſmj/
na wſicym woze/
kteryž ſe zowe
Gintow (kočž) 13

Ginj dwema koň-
mj/ 14
na kočžu. 15

Konſke noſidla 16
a Lektyky 17
noſſene bywagj
o dedwuch koni.

Prez nepřiſtupitedl-
(ne hory
užžwagj/
miſto wozůw/
dobytkůw oſedlanych 18

LXXXVI.

Tránsitus Aquárum. Die Vberfuhrt.

A' Vizeken valo által-menés,
(kôltôzkedés.)

Přechod prez Wody.

Traje-

Trajecturus *flumen*,	Wer über einen Fluß [kommen will/	Hogy meg ne azzék	Kdo ſe chce pieweſtí přez Řéku/
ne madefiat,	daß er nicht naß werde/	a' ki a' *vizen* által akar menni,	aby ſe ne ſ mácál/
excogitáti ſunt	ſind erdacht worden	ki gondoltattanak (feltaláltattanak)	wymiſſlene ſú
pontes 1	die Brücken 1	a' *hidak* 1	Moſty 1
pro *vehiculis*,	vor die Fuhren/	a' ſzekerek kedvéért,	pro Fůry/
& *ponticuli* 2	und die Stege 2	ſs a' *gyalog-hidak* (*hidacskák*, *padlok*, *bőrük*) 2	a Lawky 2
pro *peditibus*.	vor die Fußgänger.	a' *gyalogok kedvéért*.	pro Peſſich.
Si flumen	Wann der Fluß	Hogy ha az viznek	Geſtli Řéka
vadum habet, 3	eine Fuhrt 3 hat	*csekélyſe*, (*lábbolc-gázoltato helye* vagyon 3	Brod ma/ 3
vadátur. 4	wird er durchwatet. 4	által, lábaltatik, (lábon által meñek rajta) 4	brodi ſe. 4
Struuntur etiam	Man bauet auch	Epittetnek	Delagj ſe też
rates, 5	Flöſſe/ 5	*ſzálak-ú*, 5	Plti/ 5
ex compactis *tignis*;	aus zuſammengefügten [Bauhölzern;	az őſzve foglalt *ſzálfálbúl*, (*ſzelemékbűl*)	że ſpolu ż bitych Brzen/
vel *pontónes*, 7	oder Fähren/ 6	avagy *révhajók* 6	neb Lodjce/ 6
conſolidátis ex *trábibus*,	aus dicht-zuſammen-gefügten Blöchern/oder [Balcken/	a' ſzoroſſzn őſzve ſzőrkőſztetett *gerendafákbul*,	że ſpolu ſpogenych brzen/
ne	damit ſie nicht	hogy	aby
aquam excipiant.	Waſſer fangen.	*vizet* bé-ne creſzſzenek	wody nenabralj.
Porrò	Ferner	Továbbá	Dale
fabricantur	werden gezimmert	csináltatnak (faragtatnak)	dělagj ſe
lintres (*lembi*) 7	Nachen (Käyne) 7	*csolnokok*, (*hajókák*) 7	čulny 7
qui aguntur	welche fortgetrieben wer- [den	mellyek hajttatnak	ktery ſe honj
remô, 8	mit den Ruder 8	*evezővel*, 8	Weſlem/ 8
vel *contô*; 9	oder mit der Stürſtange; [9	vagy *csáklyával*, 9	neb żrdj; 9
aut trahantur	oder fortgezogen	avagy vonyattatnak	aneb ſe tahnu
remulcô. 10	mit der Cabel (Trecke.) 10	*hajó-vonyó kőtéllel*. 10	lodičku. 10

Natátus

LXXXVII.

Natátus. Das Schwimmen.

Az Uſzás. Plÿwanÿ.

Solent

Solent etiam
tranáre aquas,

ſuper *ſcirpeum faſcem*, 1
porrò
ſuper inflatas
bouni veſicas; 2

Deinde, liberè
jactátu
manuum pedumq. 3

Tandem
nonnulli didicérunt
calcáre aquam, 4

cingulótenus
immerſi,

& *veſtes*
ſupra *caput*
geſtantes.

Urinátor 5 m. III.
etiam natáre poteſt,

ſub aquâ,
ut *piſcis*. m. III.

Man pfleget auch
über das Waſſer zu
[ſchwimmen/
auf einem Binſenbů-
ſchel/ 1
ferner
auf aufgeblaſenen
Ochſenblaſen; 2

Darnach/ frey
durch Bewegung
der Hände und Füſſe. 3

Endlich
haben etliche gelernet
Waſſer-treten/ 4

biß an den Gürtel
unter dem Waſſer ge-
hend/
und die Kleider
über dem Haupt
tragend.

Der Täucher/ 5
kan auch ſchwimmen/
unter dem Waſſer/
wie ein Fiſch.

Által-is szokták
uſzni a' *vizeket*,

kákábul való *kőtőltken* 1
iſmét
fel-fuvott
ökör-hojagokon; 2

Azután, szabadon
a' *kezeknek* és *lábaknak* 3
hánya tásával.

Végtére
némelyek meg-tanulták
a' vizet tapodni, 4

övedzig
a' vizben lévén,

és *ruhájokat*
fejeken
hordozván.

A' *buár* (*vizben bűo*) 5
uſzhatik
a' viz alatt-is,
valamint az *hal*.

Przeplywagi ſe
take Wody/
na ſytiowem
Snopečku/ 1
daleg
na nadutych
wolowych mechyroch 2

Potom ſwobodne
po hibowanymi
rukami a nohami. 3

Naposledy
nekterý ſe naučily
choditi po wode 4

až popas
zamorený

a odew
na hlawe
noſicy.

Mořec 5
też plůwati muže
pred wodu/
gako Ryba.

LXXXVIII.

Navis-Actuaria. Das Ruderſchiff.

Az Evezős-Hajó.

Lodźi/ktera Wesły bywá ßnána.

Navis

Navis inſtructa *re-* (*mis* 1
eſt *unirémis* 2
vel *birémis*, &c.

in quâ
rémiges, 3
conſidentes

per *tranſtra*
ad *ſcalmos*, 4

aquam
remis pellendo,

rémigant. 5

Ein Ruder-Schiff 1
hat eine Ruder-Banck 2
oder zwo/ u. ſ. f.

in welchem
die Ruder-Purſche/ 3
ſitzend

auf den Ruder-Bäncken/
bey den Ruder-Ringen 4

das Waſſer
mit den Rudeln ſchla-
gend/
rudern. 5

Az *Evezős hajó* 1
vagy *egy-rend-evezős*, 2
vagy *két-rend-evezős*,
[e' ekkép. t.
mellyben
az *evezős-legények*, 3
ülvén

az *által-deszkákon*
a' *dal-*(*evezős-*) *gyűsiak*
ragasztbjához, 4
a' *vizet*
az evezőkkel hajtván,

evezkélnek. 5

Lody ſaopatrena wes
(ſly 1
ma gedno weſło 2
aneb dwe/ ꝛc.
na ktereż
Pacholcy/ kteriż wes-
ſlem táhnu 3

ſpolu ſedjce
na ſſiffowich lawičkach
při ſſiffowych deſkach 4
Wodu
weſły honice/
weſlem táhnu. 5

Proréta 6 m. I.

ſtans
in *próra*,

& *gubernátor* 7 m. III
ſedens
in *puppi*

tenensq;
clavum, 8

gubernant
navigium.

Der Schiffmann 6

ſtehend
im Vördertheil

und der Steuermann 7
ſitzend
im Hintertheil

und führend
das Steuer-Ruder/ 8

regieren
die Schifffahrt.

Az *Hajós-meſter* 6

álván
az *hajó-bárában*,

és a' *kormányos* 7
ülvén
az *hajó-farában*

és tartván
a' *kormány-szeget*, 8

igazgattya
az *hajót*.

Piedni ſprâwce Lo-
(dy 6
ſtogicy
na piedni ſtrańe ſſiffu/

a Rěditel/ 7
ſedicy
na zadni ſtrńe ſſiffu

a drżicy
piedni weſło gimż ſſiff

ſprawuge 8
wſſecken ſſiff.

LXXXIX.

Navis-Oneraria. Das Laſtſchiff. A' Terh-hordozo Hajó. Ssyff Nakládny.

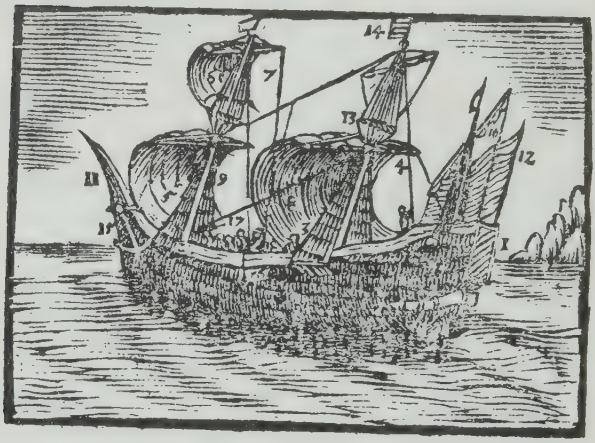

Navigium 1 n. II
impéllitur,
non remis,
ſed ſolùm *vi ventô-*
rum,

In illo
erigitur

malus, 2 m. II.
úndiq;
ad *óras* navis
fúnibus 3 firmátus;

cui annectuntur
antennæ, 4
his *vela*, 5

Das Schiff 1
wird fortgetrieben
nicht durch Ruder/
ſondern allein vom Ge-
walt der Winde

In demſelben
wird aufgeſtellet

der Maſtbaum/ 2
rings um
an den Bort deß Schiffs
mit Seilen 3 befeſtet:

an welchen gehängt wer-
die Segelſtangen/ 4
an dieſe/ die Segel/ 5;

A' *Derék-hajó* 1
ûzettetik, el-hajttatik)
nem evezőkkel,
hanem egyedűl a' *ſzelek*
(*ereje* által.

Abban
fölegyeneſſzettetik (*egye-*
neſſen fel-támaſztatik
az *árboc -fa*, 2
körös környűl
az hajó *ſzélire*
kötelekkel 3 meg-erősſet-
tetve;
mellyre fel-akaſztatnak
a *vitorlya-fák*, 4
ezekre, a' *vitorlyák*,

Schiff 1
honen bywa
nc wesly/
ale tolikо mocy wetruw
Kterymż
wyżdwiżen bywa
Slup/ 2
obewssad
oo kragi lody
prowazy 3 ypewrnény;
ku kteremſe prawazuge
Tyczy/ 4
a knemu plachty ſſiffo-
we/ 5

quæ

quæ ad ventum expanduntur 6	welche gegen den Wind außgeſpannet 6	mellyek a ſzélnek ellene ki-feſzittetnek (terjeſztetnek) 6	kterež ſe na Wétr roſtáh ugj/ 6
& *verſoriis* 7	und mit den Leitſeilen 7	es az *igazgató* (*forgató*) *kötelekkel* 7	a prowazmi obracegicymi 7
verſantur.	gerichtet werden.	forgattatnak (igazettatnak)	obrácane bywagi.
Vela ſunt, *ártemon*, 8 m. III. *dolon*, 9 m. III. & *epidromus*. 10 m. II	Segel ſind/ das groſſe Segel/ 8 das Vörder-Segel/ 9 und das Hinterſegel. 10	A' vitorlyák, a' *közép* (*öreg*) *vitorlya* 8 az *előjáró vitorlya* 9 és a' *hátulſo vitorlya*. 10	Oponyſu/ welika ópona/ 8 piedni Opona/ 9 a zadni opona. 10
In *prora* eſt *roſtrum*. 11 n. II.	Am Vordertheil (Biet) iſt der Schiffſchnabel. 11	Az *hajónak elein* vagyon az *hajó orra*. 11	Na piedni ſtrane piednj ſpic z noſem 11
In *puppi*, *ſignum* n. II. (*vexillum*. n. II) 12 pónitur	Im Hintertheil wird das Fähnlein 12 aufgeſtecket.	Az *hajó-farában*, a' *jel* (*zászlo*) 12 helyheztetik.	Na zadni ſtrané znamenj (praporec/ zaſtawa) 12 ſe wywesſuge.
In *malo* eſt *corbis*, 13 f. III. navis *ſpécula*, f. I. & ſupra *galeam* *aplustre*, 14 n. III. ventórum *index* c. III	Am Maſtbaum iſt der Maſtkorb/ 13 deß Schiffes Warte/ und über der Krone die Flagge/ 14 der Winde-Zeiger.	Az *árboczfán* vagyon a' *koſár*, 13 az hajónak *őr állo helye*, és a' *koſzoru* fölöt az *hajó lobogója*, 14 a' ſzeleknek *meg-mutatója* (*jelenője*)	Na Slupe geſt Koſs/ 13 ſſyffowa Warta a nad Korunu ſſyffowa ozdoba 14 wetruw vkazatel.
Anchorâ, 15 navis ſiſtitur,	Mit dem Ancker/ 15 wird das Schiff angehalten.	A' *vasmacskával*, 15 az hajó meg-tartoztatik	Kotwu/ 15 Lody z drzowana bywa
Bólide, 16 *profúnditas* f. III. explorátur.	Mit dem Senkbley 16 wird die Tieffe erkündigt.	Az *ónos ſinorral* 16 a' *mélység* meg-mérettetik, (viſgáltatik)	Olowennu Kuli 16 na ſſnure vwazanu hlubokoſt wod z meřená bywa.
Navigantes deámbulant in *tabuláto*. 17	Die Schiffenden ſpatziren auf dem Schiffboden. 17	Az hajókázok ſétálnak az *hajó padláſán*. 17	Plawcy Lide prechodi ſe na podlaze. 17
Nautæ cúrſitant per *foros*. 18	Die Bootsleute lauffen in den Schiffgängen. 18	Az *Hajóſok* futoſnak az *hajó tattyain*.	Plawcy behagi po podnebi ſſyffu. 18
Atq; ita etiam *maria* trajiciuntur.	Und alſo werden auch die Meere überreiſet.	Es ekképpen a' *tengereken-is* általmennek.	A tak take y Moře procházene bywa.

XC.

Naufragium. Der Schiff-Bruch.

Az Hajó-Törés. Hlamany Ssyffu.

Cùm

Cùm *Procella* 1 ſ. II.
repentè oritur,
contrahuntur
vela: 2

ne *navis* ſ. III.
ad *ſcopulos* 3.
allidatur,

aut in *brevia* (*ſyrtes*) 4
incidat.

Si non poſſunt
prohibére,
patiuntur

Naufragium. 5

Tunc
pereunt miſerabiliter,
homines,
merces,
& omnia;

Neq; hic quicquam
juvat
ſacra anchora, 6 ſ. I.

rudentes
jacta.

Quidam evádunt,

vel *tábulâ* 7
enatando,
vel *ſcaphâ.* 8

Pars mercium
cum mortuis
à mari 9
ad *littora* defertur.

Wenn ein Sturm 1
gehlings entſtehet/
ziehen ſie zuſammen
die Segel: 2

damit nicht das Schiff
an die Klippen 3
geworffen/

oder auff die Syrten 4
lauffe (ſtrande.)

Wenn ſie es nicht kön-
nen
abwenden/
leiden ſie

Schiffbruch. 5

Alsdann
verderben jämmerlich/
die Menſchen/
die Waaren/
und alles.

Und hilfft hier nichts
der groſſe Ancker/ 6

am Ancker-Seil
außgeworffen.

Etliche kommen davon/

entweder auf einem Bret
ausſchwimmend/ 7
oder auf dem Nachen. 8

Theils Waaren
ſamt den Todten
werden von dem Meer 9
ans Ufer geworffen.

Mikoron *ſzélvéſz* (*tengeri-háboru*) 1
hirtelen támad,
öſzve vonnyák
a' vitoriyákat: 2

hogy az *hajó*
a' *tengeri kőſziklákhoz* 3
ne verettetſſék, (csapattaſſék)
avagy *ecsékélyekre*
ne akadgyon (talállyon)

Hogyha nem tehetnék
ellene,
hajó-tőrést (*tengeri veſzedelmet*)
ſzenvednek. 5

Akkoron
nyomorúltul veſznekel,
az *emberek,*
az *áruk,* (*kalmár-marás* mindenek; [*bak*)

Nem-is haſznál ollykor (ſemmit-is
az *alatſággal* (*tengerdek hajó-kötéllel*)
meg-vetett (akaſztott)
vaſs-macska. 6

Némellyek kiſza ba-
dúlnak
vagy *deſzkán* 7
ki-úſzván,
vagy *csolnakon* 8

Az arúknak egy *réſze*
az meg-holtakkal
a' tengertűl 9
a' tenger *partyára* ki-
vettetik.

Kdyż buřka na Moři 1
nahle powſtáwa
ſtahugj ſe
Plachty (Opony) 2

aby Lodj
na ſkalach oſtrych 3
rozrażena nebyla/
aneb aby na mělkemiſta
a na piſki 4
wehnana nebyla.

Geſtli nemohu
zabrániti/
trpi
zlamani/ neb zatopeni
ſſyffu. 5

Thedy
hinu bidné
Lide/
Kupecke Towáry/
y wſſecki weci.

Ani tu nic nepomohá
ta welika Kotew/ 6

na prowaze
wywržena.

Niekteij wychazegj
aneb na Deſcze 7
wyplynuce/
aneb na člunku. 8

Czaſtka Towárů
z Mrtwými
od Moře 9
na Břehi Moiſké wy-
naſſene bywá.

Ars

XCI.

Ars Scriptoria. Die Schreib-Kunſt. Az Iró-Deáki Meſterség. (Az Iró-Deákság) Kunſt/ neb Vmeny Pisárſke.

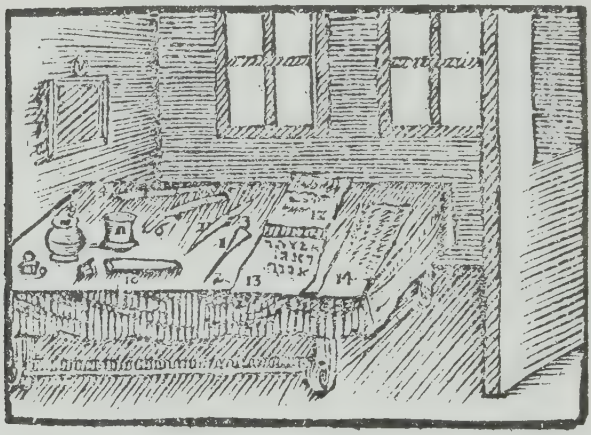

Véteres
ſcribébant
in *tabellis cerátis*
aneô ſtylô. 1

cujus cuſpidátâ par-
[te 2

exarabantur *literæ*,
planâ 3 verò parte
rurſum oblit erában-
[tur;

Deinde
literas pingébant

ſubtili *calamo*

Die Alten
ſchrieben
auf wächſerne Tafeln/
mit einem ehrnen
(Griffel/ 1

mit deſſen ſpitzigen Theil

die Buchſtaben gezogen

mit den Breiten Theil 3

aber wieder außgethan
wurden;

Darnach
nahlten ſie die Buchſta-
(ben/

mit einem harten Rohr 4

A' Régiek
irnak vala
viaſzos táblákra
vézbûl csinált iró-veſz-
ſzövel, 1

mellynek hegyével 2

meg-iratnakvala a' *bötük*

a' lapjával penig 3

ismét ki-törölteténck;

Azután
irják vala a' bötüket

vékony *náddal.* 4

Starožytni
pſawaly (wych/
na Tabulkach Woſko-
Medénnu Rafiku 1
gegižto koncistem kon-
cem 2

pſawawali ſe litery/
ſſyroku 3 pak ſtranu
zaſe ſtranebywaly;

Potom
Litery malowáwali
ſubtylnu Trſtinu. 4

Noc

Nos útimur
anſerinâ penna, 5
cujus *caulem* 6

temperámus
ſcalpello; 7
tum intingimus

cvenam
in *atramentarium*, 8
quod obſtruitur
operculô; 9

& *pennas*
recóndimus
in *calamario*. 10

Scriptúram
ficcámus
chartâ bibulâ,

vel *aréna ſcriptoriâ*,
ex *thecâ pulveraria* 11

& nos quidem
ſcribimus
à *ſiniſtrâ*

dextrorſum; 12
Ebræi
à *dextera*

/
ſiniſtrorſum; 13

Chinenſes
& alii *Indi*,

à ſummo
deorſum. 14

Wir gebrauchen
die Gans Feder/ 5
deſſen Kiel 6

wir ſchneiden
mit dem Federmeſſer; 7
darnach tuncken wir ein

den Spalt (Schlitz)
ins Tintenfaß/ 8
welches zugemacht wird
mit dem Deckel; 9

und die Federn
ſtecken wir
in das Pennal/ (Federrohr.) 10

Die Schrifft
truckenen wir/
mit dem Löſchblat/

oder mit Streuſand/
aus der Sandbüchſe. 11

Und wir zwar
ſchreiben
von der Lincken

gegen die rechte Hand 12
die Ebreer (Juden)
von der Rechten

gegen der Lincken; 13

die Chineſer
und andere Indianer/

von oben
herunter. 14

Mi élünk
liúd-tóllal, 5
mellynek a' *csévéjét* 6

meg-metzük
a' *tolvainálo-késſel*; 7
oſztén bélé mártyuk

az *haſſa dékját*
a' *kalamarisba*; 8
melly bé-csinálratik
dagadſzal; (pötzkö-
vel) 9
és a' *tollakat*
el-teſzſzük
a' *penna-tartóba*, (*penna várisba*) 10

Az *Iráſt*
meg-ſzáraſztyuk
az *itató-papyroſſal*,

avagy a' *porral*,
a' *porozóbul*. 12

Es mi ugyan
irunk
balkézrül

jobbkéz felé; 12
a' *Sidok*
jobkézrül

balkéz felé 13

a' *Chinabéliek*
és egyéb *Indiaiak*,

az elejérül
alá. 14

My vżiwame
huſiho Pera/ 5
gehoż to koſtial/ 9

priprawugeme
Rezaczem; 7
potom maczime

roſtſtrépinku
do Kalamare 8
ktery ſe zatyka
s prikrywku; 9
a Pera
s chowawame
do Penale. 10

Piſmo
ſuſſime/
papyrem pronikawym

aneb piſkem piſarſkim
s Poſypadla. 11

A my ſice
piſſeme
od Lewice

K prawicy; 12
Zidȣ/
od Prawice

K lewicy; 13

Chinegſſti
a ginȣ Indianowe
z hury
dolu. 14

XCII.

Papyrus. Das Papier.

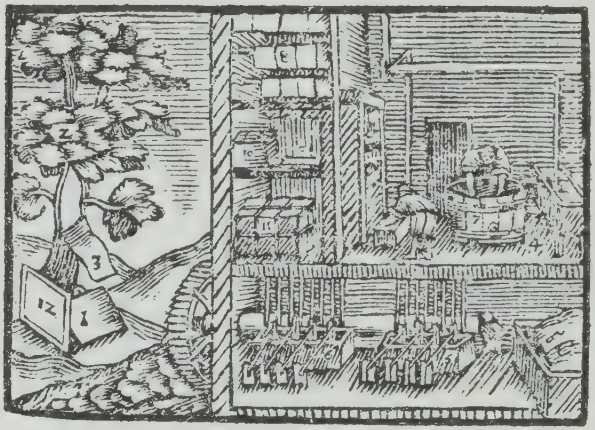

A' Papiros. Papür.

Véteres

Véteres utebantur *fúginis tábulis*, 1
aut *foliis* 2

ut & *libris* 3
árborum, præſertim
Ægyptiæ *arbuſculæ*,

cui *nomen* erat
papyrus f. II.

Nunc eſt in uſu
charta, f. I.
qua *chartopœus*, m. II.

in *molâ papyraceâ*, 4
cónficit è *linteis reſu-*
ſtis, 5
quæ in *pulmentum*
contundantur, 6
quod, *normulis*

hauſtum, 7
didûcit
in *plágulas*, 8

ærióq; expónit
ut ſiccentur.

Harũ viginti quinq;
faciunt *ſcapum*, 9
viginti ſcapi

volúmen máius, 10
horum decem
volúmen majus. 11

Diu duratúrum,

ſcríbitur in *membrá-*
na. 12

Die Alten brauchten
fichtene Tafeln/ 1
oder Blätter/ 2

wie auch Rinden 3
der Bäume/ ſonderlich
deß Egyptiſchen Baums/
welches genennt wurde
Papyrus.

Jtzund iſt gebräuchlich
das Papier/
welches der Papierer/

in der Papier-Mühl 4
machet aus alten Lum-
pen/ 5
ſo zu einem Brey
geſtoſſen werden/ 6
welchen/ in die Formen

geſchöpfft/ 7
er ausbreitet
in Bögen/ 8

und an die Luft hänget/
daß ſie trocken werden.

Deren XXV.
machen ein Buch/ 9
XX. Buche

ein Rieß/ 10
und deren X.
einen Ballen Papier. 11

Was lang wären ſoll

wird geſchrieben auf Per-
gament. 12

A' régiek élnek vala
bükfábul való áblákal 1
avagy *falevelekkel*, 2

valamint a' *fáknak*
bárcyájával, s' leg inkább 3
az Ægyiptombéli *cſemete-*
ének,
mellynek *neve* vala
papyros.

Moſtan ſokásban va
a' *papyros*, (gyon
mellyet a' *papyros-csi-*
nálo,
a' *papyros-malomban* 4
csinál a' *régi lonruhá* 5 *da-*
rabokból,
mellyek *kásává*
őſzve törettetnek, 6
mellyet a' *formáeskákba*

merétvén, 7
ki-terjeſzt
árkuſokra, 8

és ki-téſzi a' *levegő égre*,
hogy meg-ſzáradgyanak

Ezek huſzonőtőn
téſznek egy *kontzot* 9
huſz kontz

egy *kis kötéſt*, 10
ennek tize
egy *nagy kötéſt*, (*balont*)
11

A' minék ſokáig kell
tartani,
az irattatik *pargamina-*
ra. 12

Starú vſiwaly
Tabul Buſowych/ 1
aneb liſty/ 2

gako y ſtuor 3
ſtromowych z wlaſſte
ſtromeczku Egyptſkeho/
ktereyż ſe żwál
Papyr.

Nyni geſt obyczegny
Papyr/
ktery Papyrnik

w Papyrni/ 4
dela z hander ſtarych/ 5
na kaſſi

potlučenych/ 6
czehoż formach

nabrancho 7
rozſſyruge
na Archy/ 8

a do powětrí wyklada/
aby ſe vſuſſilo.

Tych XXV.
czini Knihu/ 9
XX. Knih

Ryż/ 10
a tych X.
Wal papyru. 11

Co ma dluho trwat/
piſſe ſe na pargaméne. 12

XCIII.

Typographia. Die Buchdruckerey. A' Kŏnyv-nyomtatás. Drukarňa.

Typógraphus m. II. habet æneos *typos*, magnô *numerô*, distributos per loculamenta. 5	Der Buchdrucker hat ehrne Buchſtaben (Schrifft) in groſſer Menge/ ſo außgetheilet ſind in die Schrifft-Käſten. 5	A' *Kŏnyv-Nyomtató* vannak [*nak* érczből való *betűi* nagy *számmal*, mellyek el vañak oſztva *tartó-helyecskékre*, (*kás-ſákra*) 5	Drukaŕ ma medénne Litery w welikem počtu/ rozdélene po Přehratkach. 5
Typothéta i. m. I. eximit illos, ſingulâtim, & compónit.	Der Schrifft-Setzer 1 nimt dieſelben/ einen nach dem andern/ und ſetzet	A' *betű-rakó*, (*ſzedegető*) 1 ki-ſzedi azokat egyenkint, és öſzve-ſzedi (rakja)	Litér ſkladač 1 wzjma ge gednu podruhē a ſkłada (ſtawi)
(ſecundùm *exemplar* quod *ante oculos* habet;	(nach der Vorſchrifft/ welche auf dem Tenakel (Halter) 2	(az *eleiben adot irás* ſze-rint, a' melly a' *terjeſztő-(tartó) fán* 2	(podle Prykladu/ ktery na pulpitku (držadce) 2

ipſi

ipſ præfixum eſt)
verba
gnómone; 3

donec fiat
verſus; m. IV.
hunc indit
formæ: 4

donec fiat
página; 6 f. I.
hanc iterum
tábulæ compoſitoriæ, 7

eamq; coarctat
marginibus ferreis, 8
ope *cochlearum*, 9

ne dilabantur;

ac ſubjicit
prelo. 10

Tum *impreſſor*, (m. III
ope *pilárum*, 11

illinit
atramentó impreſſo- (rio
ſuperimpónit
opérculo inditas 12

ebartas,
quas,
in *tigello* 13

ſubditas
trochleæ, 14
& *ſúcula* 15

impreſſas,
facit
typos imbibere.

vor jhm ſtecket)
Wörter/
in den Winkelhaken; 3

biß es wird
eine Zeile;
die hebet er
in das Schiff: 4

biß es wird
eine Colum (Seite) 6
dieſe wiederum
auf das Form-Bret/ 7

und faſſet ſie
mit der Form-Ram/ 8
durch die Form-Schrau- (ben/ 9
daß ſie nicht voneinander fallen;

und hebet ſie ein
unter die Preſſe. 10

Alsdann der Drucker/

mit Hülff der Ballen/ 11

rähet auf
die Farbe;

leget darauf
die in den Deckel 12 ge- (faſſte
Bögen/
welche er/
auf dem Tigel

geſchoben
unter die Spindel/ 14
und mit dem Pengel 15

gedrucket/
machet
die Schrifft trincken.

elötte áll)
a' *szókat*
a' *muſztrába*; (*vágóba rend-ſzabóba*) 3
mig egy *rend* (*vers*)
léſzen;
eztet rakja
a' *gyüjtő formára*: (*ſimolyra*) 4
mig egy
fél *folyos* (*levél*) léſzen 6
eztet ismét
a' *rendelő* (*helybeztető*) *táblára*, 7

és öſzve-ſzoréttya azt
a' *vaſ-rámákkal*, 8
a' *ſatók* által, 9

hogy egy máſtul el ne hullyanak;
és a' *prés* alá 10
tolſzi.

Azután a' *nyomtató*

a' nedveſető (itató) *labdákkal* 11
reá keni (fel-adgya)
a' *nyomtató főſtéket*;

fellyül reá teſzi (terjeſzti
a' *fedélbe* tett 12

arcuſokat,
mellyeket,
a *bé-vetőlőn* 13

a' *ſatók* alá 14
vetvén,
és a *fordéto ruddal* 15

meg-nyomván,
fel-itáttya velek
a' *bőtüket*. (a' *nyomtatáſt*.)

pied nèm ſtogj)
Slowa/
do Winkelhaku; 3
pokud bude
Rád
ten Klade
do Tablicy: 4
pokud budé
Strana; (Kolumna) 6
té opet
na ffformowu deſku/ 7

a ſtiſka gé
kraimi żeleżnimi/ 8
ſkrż ffformirſku ſſrubau
aby ne roſperchnuli;
a podklada
pod Preſż. 10

Tehdy Drukaŕ/

ż Pilami/ 11
pomażuge
ż Farbu;

Klade na to
w Prikrywce ż ložene

Harky/
ktere
na Tygel

położene/
pod ſſpindel/ 14
a Drukem 15
pritiſnene
cini
że Piſmo primagj.

XCIV.

Bibliopolium. Der Buchladen.

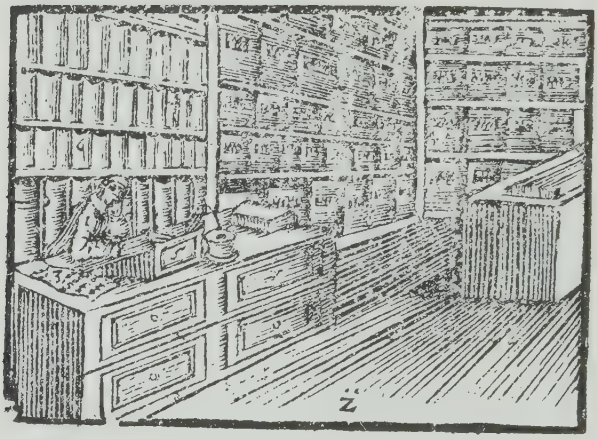

A' Kônyváros Bólt. Knyharňa.

Biblio-

Bibliopóla 1 m. I. vendit *libros*	Der Buchführer/ 1 verkauffet die Bücher	A' *Könyváros* 1 el-adja a' *könyveket*	Kňihar/ 1 predáwa Kňihy
in *Bibliopólio*; 2 quorum *catálogum conſcribit*. 3	in dem Buchladen; 2 derer er ein Regiſter 3 halt.	a' *könyváros bóltban*; 2 mellyeket *laiſtromba* vészen. 3	w Kňiharni; 2 ktere do Régiſtru piſſe. 3
Libri diſponuntur	Die Bücher werden ordentlich geſetzt	A' könyvek rendeſſén el-rakatnak	Kňihy ſe kladu
per *repoſitória*, 4	in die Bücher-Rahmen 4	a' *könyv-tartó póczókra* 4	na Kňihárſku Polici/ 4
& ad *uſum*,	und zum Gebrauch/	és a' *vélekvaló élés* kedvéért,	a ku wjiwani
ſúper *pluteum* 5	über dem Pult/ 5	a' *könyv-támaſztón* 5	na Pulpité 5
exponuntur.	auffgeſchlagen.	meg-nyittatnak. (felforgattatnak)	ſe otwiragi.
Multitúdo ſ. III. librorum, vocátur *Bibliothéca*. 6 ſ. I.	Viel Bücher werden genennt eine Bücherey. 6	A' *ſok* könyv hivattatik *Bibliothékának*. 6	Mnoho Kňich ſpolu nazywa ſe Bibliotéka. 6

Biblio-

XCV.

Bibliopégus. (Compactor.)

Der Buchbinder.

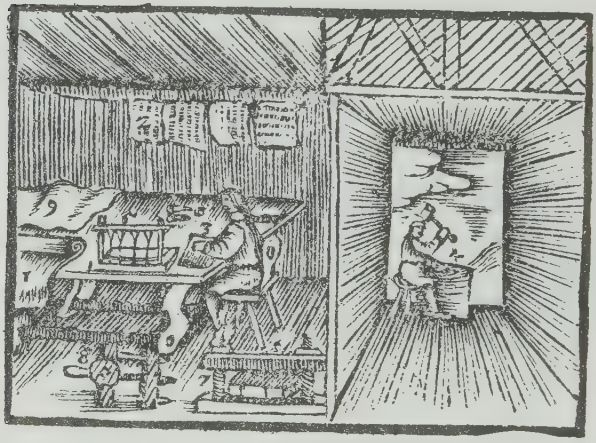

A' Kônyv-Kôtô.

Knyhař.

Olim

Olim
agglutinábant

chartam chartæ,
convolvebantq; eas

in unum *volúmen*. 1

Hodiè
compingit libros
compactor, m. III.
dum chartas,

aquâ glutinósâ mace-
(rátas,

tergot; 2
deinde cómplicat, 3
& malleat; 4

tùm confuit, 5
cómprimit
prelô. 6
(quod habet

duas *cochleas*,) 7
dorso conglùti at,
rotundô cultrô 8

demárginat;
tandem
membránâ

vel *coriô* 9
veſtit,
efformat,

& illis affigit
uncinulos. 10

Vorleiten
leimeten ſie

ein Papier an das andre/
und wickelten ſolche in-
(ſammen

in eine Rolle. 1

Heut tutag
bindet die Bücher
der Buchbinder/
indem er die Bögen/

wenn ſie geplanirt/
(rátas,

trocknet; 2
darnach fulzet/ 3
und ſchläget; 4

alsdann häfftet 5
preſſet
in der Preſſe/ 6
(welche hat

zwo Schrauben/) 7
am Rücken leimet/
mit dem Schnitthobel. 8

beſchneidet;
endlich
mit Perment

oder Leder 9
überzeucht/
ausmachet/

und ihnen anſchläget
die Clauſuren (Geſperr)
10

Régenten
ragaſztnak (enyveznek)
vala

egy *papiroſt* a' máſikhoz,
és öſzve takarják (egy-
betűrik) vala

egy *takarékba*. 1

Ez mái nap
bé-kőti a' könyveket
a' *Könyv-kötő*,
midőn az *enyves vizben*
meg-áſztatott (ke-
ményetetett)
folyoſokat, (árkuſokat)

ſzáraſztya; 2
azután öſzve illeti, 3
és kalapácsollya; (pö-
röllyel veri) 4
akkor oſztán öſzve köti 5
meg-préſeli
a' *préſſel*, 6
(a' mellynek vagyon

két *ſatója*, 7
hátul meg-enyvezi,
a' *kereker gyaluval* (*me-
zőkéſſel*) 8

ſzéleket el-metzi;
végtére
porgaminával

vagy *bőrrel* 9
bé-burettya,
el-kéſziti,

és reájok veri
a' *kapcsokat*. 10

Pred časy
ſ klegowali (zlepowali)

Papür k papüri
a zwjgali ge
do gedne knihi. 1

Dnes
ſ wazuge knihi
Znihai/
kdy
Gatky/
wodau klegowau mo-
(cene/

oſuſſuge; 2
potom ſ klada/ 3
a ſ biga;
zatim ſ ffywa 5
a preſuge
w Preſu 6
(ktery ma

dwe ſſrúby) 7
ſ zadu kleguge
a koleckem knihárſkim
8

obrezuge
potomne
Pargamenau/

anebo kuzy 9
obtahuge/
widéláwa (wiraby)

a pribiga gim
klauſury (pracky) 10

XCVI.

Liber. Das Buch.

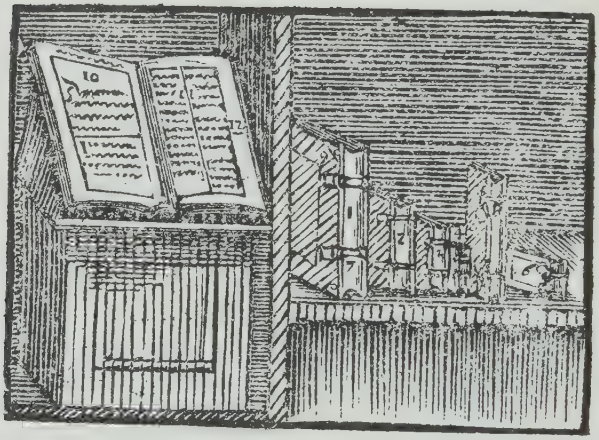

A' Könyv. Knißa.

Liber,

Liber, m. II.
quoad *formam* exte-[riórem,
eſt vel in *folio*, 1

vel in *quarto*, 2

in *octavo*, 3

in *duodécimo*, 4
vel *columnátim*, 5 (m. II.
aut *linguátus*; 6 m. II.
cum *clauſuris* & *nexis* 7
vel *ligulis*, 8

& *bullis angulárib⁹* 9

Intùs
ſunt *folia* 10
duábus *páginis*;

aliquando
diviſa *columnis*, 11

eumq;

notis marginálibus 12

Das Buch/
nach der äuſſerlichen Ge-(ſtalt/
iſt entweder ein Foliant 1

oder ein Quartbuch/ 2

in Octavo/ 3

in Duodec/ 4
oder in Regiſterform/ 5

oder in lang Format; 6
mit Clauſuren/ 7
oder Bändern/ 8

und Buckeln. 9

Inwendig
ſind die Blätter 10
mit zweyen Seiten;

zuweiln
geſpalten mit Colum-[nen/ 11

und mit

Randſchrifften. 12

A' *Könyv*,
kűlsö *formájára* nézve,

vagy egéſz *folyoſohbul* áll, (*foliánt*) 1
vagy *négyesben*, 2

nyolczasban, 3

tizenkettősben vagyon, 4
vagy *laiſtrom formáju* 5

vagy *hoſzſas*; 6
rézbűl való kapcsokkal 7
vagy *kötő szijacskákkal*, 8
(*szalagszijakkal*)
és *szegletre való* loglárokkal. 9

Belől
vannak a' *folyoſok* 10
mind a' *két felől való* réſzekkel;

néha
el-válaſztva *közép* vonyáſokkal, 11
a' *szélire* (*karéjára*) *irt* jedzéſekkel 12

eggyetemben.

Kniha
na ſzewnjtiny Eſſtrakt/
geſt/ anebo Foliant/ 1

anebo w čtwrtem ſlo-ženy/ 2

w Oſmem/ 3

w Dwanáctem/ 4
anebo w regiſtrowjm 5

anebo w podlubjm/ 6
ſ praczkamj medenimj 7
aneb ſtuſſkamj/ 8
a puklami narožnjmi. 9

Wnjtřnj
ſau charty 10
ſe dwema ſtranami;

někde
rozdelene ſlúpkamj. 11

ſ krainičkamj. 12

XCVII.

Schola..

Die Schul.

Az Oskola..

Sſkola.

Schola,

Schola 1 f. I.
ist *officina*, f. I.
in qua
novelli *animi*
ad *virtutem* formantur;
& distinguitur

in *classes*.

Præceptor, 2 m. III.

sedet in *cathedrâ*; 3
Discipuli, 4

in *subsellîis*: 5

ille docet;
hi discunt.

Quædam
præscribuntur illis

crétâ
in *tabellâ*. 6

Quidam
sedent ad *mensam*,
& scribunt: 7
ipse córrigit 8
mend.s.

Quidam stant,
& récitant
memoriæ mandáta. 9

Quidam confabulantur, 10
ac gerunt se
petulantes
& negligentes:
hi caltigantur
ferulâ, (*baculô*) 11
& *virga*. 12

Die Schul 1
ist eine Werckstatt/
in welcher
die jungen Gemüter
zur Tugend angewöhnet [werden;
und wird abgetheilt

in Classen.

Der Schulmeister 2

sitzt auf dem Lehrstul/ 3
die Schüler/ 4

auf Bäncken: 5

jener lehret;
diese lernen.

Etliches
wird jhnen vorgeschrieben
mit der Kreide
an der Taffel. 6

Etliche
sitzen am Tische/
und schreiben: 7
Er verbässert 8
die Fehler.

Etliche stehen/
und sagen her/
was sie gelernet. 9

Etliche Schwätzen/ 10

und ersteigen sich
mutwillig
und unfleissig;
die werden gezüchtigt
mit dem Backel 11
und der Ruth. 12

Az Oskola 1
olly *mühely*,
a' mellyben
a' gyönge (fiatal) *elmék*
a' *jóságos tselekedetre*
szoktatnak
és el-választatik (osztatik)
classisekre (*rendekre*)

Az *Oskolamester* (*Tanító*) 2
ül a' *tanéto székben*; 3
a' *tanétványok*, (*deákok*) 4
a' *padokon*: (*alacson székeken*) 5
amaz tanét;
ezek tanulnak.

Némely dolgok
eleikbe irattatnak

krétával
a' *táblára*. 6

Némellyek
ülnek az *asztalnál*,
és irnak: 7
ő meg-jobbéttya 8
az *hibákát*. (*meg-tiszteétteya azt az hibákat.*)
Némelyek állanak,
és el-mondgyák,
a' miket meg-tanultanak. 9
Némellyek egy mással
csacsognak, 10
és csintalanni
viselik magokat
s' restek:
ezek meg-veressenek

lapoczkával (*pálczával*)
és veszszővel. 12

Sskola 1
gest Werkſstat/
w ktorem
wlade Vmiſli
ku Cnoſtem ſpůſobene
bywagj;
a rozdělugе ſe
na Klaſſy (Rády)

Včitel (Præceptor) 2
ſedj na Stolici (Katedrze) 3

Žacy 4
po lawicech: 5

on wčj;
tito pak ſe wčj.

Něco
ſe gim predpiſuge
z Krédu
na Tabuly. 6

Nie ktery
ſedj v Stole/
a piſſi: 7
on naprawuge. 8
bludy (mlky)

Nektery ſtogj
co ſe na pamet nawčili 9

Nektery klewetagj 10
a pokazugj ſe
ſwewolnimj
a nedbanliwimj:
ty treſtánj (karanj) bywagj

Raffigi (ſſerulau) 11
a Prutem. 12

XCVIII.

Muſéum. Das Kunſt-Zimmer. A' Tanuló-Ház. Pokog k Včenj.

Muſéum 1 n. II.	Die Studirſtube 1	A' *tanuló-ház* 1	Pokog k včenj 1
eſt *locus*, m. II.	iſt ein Ort/	olly hel,	geſt mjſto/
ubi *Studióſus*, 2 m. II	wo der Kunſtliebende Student 2	az hol a' *Deák* (*tudomány-szerető*) 2	k dežto pilnēſe učjcj žák (Student) 2
ſecrétus ab *hominibus*	abgeſondert von den Leuten	az *emberektől* el-válaſztva, (távul lévén)	oddálen od Lidj
ſolus ſedet,	alleine ſitzet/	magánoſſan üldegel,	ſam toliko ſedj
ſtudii déditus,	dem Kunſtfleiß ergeben/	a' *tanulásnak* adván magát,	k nawce naklonen
dum léctitat *libros*, 3	indem er lieſet Bücher/ 3	midőn olvaſdogallya a' *könyveket*, 3	kdy čte Knihy/ 3
quos penes ſe	welche er neben-ſich	mellyeket maga mellett	ktere podle ſebe
ſuper *pluteum* 4	auf dem Pult/ 4	a' *könyv-támaſztón* 4	na Pulpētu/ 4
expónit, & exillis	aufſchläget/ und daraus	fel-forgat, és azokbul	přebjrá/ a z ňich
in *manuále* 5 ſuum	in ſein Handbuch 5	az ő *kézi könyvecskéjébe* 5	do ručneg ſwé knižky 5
óptima quæq; excerpit;	das allerbäſte ausleſen;	a' javát (a' leg-főjeb dolgokat) kiſzedi;	neglepſſe wecy wibjrá;

aut

ant in illis
litură, 6
vel ad *marginem*
aſteriſco, 7
notat.

oder darunten
mit Unterſtreichen/ 6
oder am Rand
mit einem Sternlein/
beziechnet.

avagy azokban
vonyáſſal,
vagy a' ſzélére
csillagocskával,
meg-jegyezi.

anebo wnjch
čárkau/ 6
aneb na Kragich
hwezdičkau/ 7
poznamenáwa.

Lucubratúrus,

Wer bey Nacht ſtudiren [will

Az ki gyertya világná (éjjel) akar tanulni,

Kdo w nocy chce ſtu-
dowati/

élevat
lychnum (*candélã*) 8
in *candelábro*, 9
qui emungitur

der ſtecket
ein Liecht 8
auf den Leuchter/ 9
welches geputzet wird

az tészen
gyertya világot 8
a' *gyertya-tartóba*, 9
mellynek az hamva el-
(vétetik

ſtawy
Swjcu/ 8
do Dwytnjka 9
ktera ſe wtjra

emunctorio: 10

mit der Liechtſcheer: 10

az *hamvë vãvel*: (*kop-
pantóval*) 10

Wtjračem: 10

ante lychnum
cóllocat
umbráculum: 11
quod viride eſt;
ne hebetet

vor das Liecht
ſtellet er
den Liechtſchirm/ 11
welcher grün iſt;
damit er nicht abnütze

a' gyertya (világ) eleibe
teſzi
az árnyék-tartót: 11
l' melly zöld;
hogy meg ne veſztegeſſe

pred ſwjcu
ſtawj
Zaſtonn (wmbracul) 11
ktera geſt zelena;
aby ſebe ne zatémnil

oculorum aciem:

die Schärffe deß Ge-
[ſichts:

ſzemének világát: (*ſé-
[nyét*)

biſtroſt očy:

opulentióres
utuntur
cereo
Nam *candéla ſebacea*
(f. l.

die Reicheren
jebrauchen
Wachskertzen.
Denn das Unſchlich-
(liche:

a' gazdagok
élnek
vioſz-gyertyával.
Mert a' *faggyu-gyertya*

možnegſſy
wžywagj
woſſtene ſwyce.
Nebo Dwjca logowſſ

fœtet,
& fûmigat.

ſtincket/
und rauchert:

oûdôs,
és fûltôlôg

ſmrdj/
a Dim činj.

Epiſtola 12 f. l.
complicátur,

Der Sendbrief 12
wird zuſammengelegt/

A' *levél* 12
öſzve-(egybe) hajtogat-
tatik (ſ. ûretik,
csinâltatik)

Liſt 12
ſe ſkladá

inſcribitur, 13

über ſchrieben/ 13

és a' titulusſa (feilyûl va-
lo irás) reá irattatik 13

napiſuge 13

& obſignátur. 14

und verſiegelt. 14

és bé-pôtsételtetik. 14

a pečetuge 14

Noctu prodiens,

Wenn er bey Nacht
(ausgehet

Etzáka (éjjel) ki-men-
vén,

W Nocy widahegſce

ſtritt ir *laternâ* 15
vel *facu*. 16

gebraucht er eine Laiern
oder Fackel. 16

lámmáſſal él 15
vagy *faklyával* (*szövet-
nyekkel*) 16

vžywa Laterni/ 15
aneb pochodne (ſſakly.)
16

Artes

XCIX.

Artes Sermónis. Red-Künſte.
A' Szólláſnak Meſterſégi. (Tudományi.)
Kunſſcy Mluwenij.

Grammatica, 1 ſ. I.	Die Sprach-Kunſt 1	A' *Közönſeges ſzolláſnak meſterſége*, 1	Kunſſt Yazika 1
verſátur	iſt beſchäfftigt	forgódik (bánik)	obraca ſe
circa *literal*, 2	mit den Buchſtaben/ 2	a' *betűk* körûl, 2	kolo Liter/ 2
ex quibus	aus welchen ſie	mellyekbûl	s kterychž
compónit	zuſammenſetzet	öſzve rakja (ſzedi)	ſkłada ſłowá/ 3
voces (*verba*) 3	die Wörter/ 3	a' *ſzókat* (*igéket*) 3	a wčy ge
eaſq; docet	und dieſelben lehret	és meg-tanéttya azokat	práwe wimlúwiti/
rectè éloqui,	recht ausreden/	igazán ki-mondani,	pſati/ 4
ſcribere, 4	ſchreiben/ 4	le irni, (tetni)	ſpogowati/
conſtruere,	zuſammenfügen/	öſzve-foglalni (ſzerkez-	s rozdélowati.
& diſtinguere. (inter-	und unterſcheiden.	meg el-válaſztatni (pon-	
púngere,)		tokkal meg-kûlömböztetni)	
Rhethorica, 5 ſ. I.	Die Reden-Kunſt/ 5	Az *ékeſſen ſzólláſnak* (*meſterſege*,	Kunſſt mlúwení/ 5
pingit 6 quaſi	vormahlet 6 gleichſam	képekkel 6 mint egy meg-irja	piemaluge 6 gakoby
ſudein *formam* 7	den groben Abriß 7	a' ſzolláſnak (beſzédnek)	hruby ſpůſob 7

ſermó-

ſermónis
oratoris

pigmentis ; 8
ut ſunt :
figuræ,

elegantiæ,
adagia, (*proverbia*)
apophthégmata,

ſententiæ, (*gnomæ*,)
ſimilia,
hieroglyphica, &c.

Præſis 9 f. III.
cólligit

hos *flores oratiónis*, 10

& cólligat quaſi
in *corollam* : 11
atque ita
faciens è proſâ

ligátam *oratiónem*,
compónit
varia *cármina*
& *hymnos*, (*odas*)
ac propterea
coronátur
lauru. 12

Múſica 13 f. I.

compónit *notis*
melodias : 14
quibus verba aptat,
atque ita cantat
vel *voce* ſolâ ;
vel *concentu* ;

vel *inſtrumentis Muſicis* ; 15

der Rede
mit redneriſchen ; 8

Farben ; 8
als da ſind :
die Verſtand-Reden (Figuren)
ſierliche Red-Arten/
Sprichwörter/
Klugreden/

Kern-Sprüche/
Gleichniſſe/
Stunbilder/ u. dg.

Die Dicht-Kunſt 9
ſammlet

dieſe Red-Blumen/ 10
[zuſammen
und bindet ſie gleichſam
in einen Krantz : 11
und alſo/
machend aus ungebund-
[ner/
eine gebundne Rede/
dichtet ſie
allerley Gedichte
und Lieder/
und wird deßwegen
gekrönet
mit dem Lorbeer-Zweig.
12

Die Thon-Kunſt 13

ſetzet in die Noten
die Singweiſen : 14
legt den Text unter/
und ſtimmet alſo an
entweder mit einer ſtim̃e ;
oder in Zuſammenſtim-
mung vieler Stimen ;
oder auf Klang-Spielen.
15

vaſtag elsõ *ábrázolásás* 7
az ékeſſen ſzollásho[z il-
[lendõ
feſtékekkel ; 8
a' miném̃ũek :
a' *ſzineſgetéſek*, (figurák)
(*ékeſgetéſi*)
a' *ſzóllási mak é es formái*
a' *példa*-(*kõz*) *beſzédek*,
a' *jeles*(*bõlcs*,*mondáſok*),

a' *válogatott mondáſok*,
az *haſonlatoſságok*,
az *elmés ábrázolások* e' ff

A' *verſzábrázéſnek me-*
(*ſterſége* 9
õſzve ſzedi
ezeket az *ékes ſzollásnak*
virágit, 10
és mint egy õſzve kõti
egy *koſzorúba* : 11
és ekképpen,
csinálván a' folyó (ſza-
bad, meg-ódott) *be-*
ſzédbûl,
egyben kottetettet,
ízerez
ſokféle *verſeket*
és *énekeket*,
és ezért
meg-koronáztatik
baroſtyán-koſzorúval 12

Az *énekléſnek meſter-*
ſége 13 (*tudománya*)
kõtákra csinállya
az *énekeket* : 14
alajá tészi a' ſzókat,
és ekképpen énekeldege
vagy tsak egy *ſzóval* ;
vagy ſok ſzóknak *eggyût*
zengéſével ;
vagy *muſikálo ſzerſzá-*
mokkal. 15

mlúweni
rečnicſkimj
barwamj ; 8
gakoż ſau :
Figury
ozdobne rečy/
Priſłowi
wyſokomyſlne pirpo-
widky/
ſnamenite wypowĕdj/
podobenſtwj/
oſtrotipnych ſmyſłów
(obrázy.) a.g.p.
Vmĕni Poetuw 9
ſ bira
kwĕt ozdobnych rečí 10
a ſ bira gakoby
do Wĕnčeku : 11
a tak/
činicy neſgiſły my
pedes ſwazane/
wazanu rečí/
ſkłada
rozlične Karmina
Piſnĕ/ (ſaltare)
a protoż
korunowan bywa
Bobkowym wĕncem 12
Vmĕni Spĕwacke 13
ſkłada na ſłoty
Melodige : 14
kterymż Text podkłada/
a tak ſpiwa
neb gednym hlaſem/
neb mnohimĕ ſpolu ſe
ſ rownagicymi hlaſy
neb naſtrogmy hudeb-
nymi ; 15

C.

Instrumenta Música. Klang-Spiele. Muſikálo (Hangicsálo) Szerſzámok. Připrawy Muzyćke.

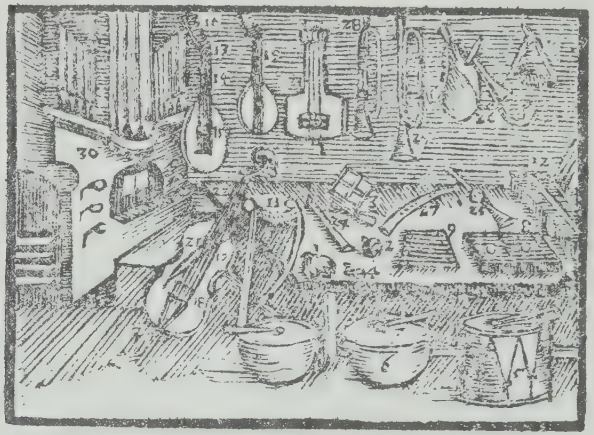

Música inſtrumenta ſunt, quæ edunt vocem:	Klang-Spiele ſind/ die eine Stimme von ſich geben:	A' Muſikálo ſzérſzámok azok, mellyek hangot (ſzót) adnak:	Nádoby Muzyćke ſauterež hlas wydáwagi:
Primò pùm pulſantur,	Erſtlich/ wenn ſie geſchlagen werden/	Elöſzör, midön pöngettetnek; (verettetnek, zörgettetnek)	Negprwe/ když ſe tlaćy aneb bigi
ut *cymbalum*, 3 n. II. *piſtillo*;	als die Cymbel 1 mit dem Schwengel;	mint a' *cymbalom esen* az *kötöttül*;	gako Cymbal/ 1 paliću;
tintinnábulum, 2 n. 2 intùs *glébulô* ferreô;	die Schelle/ 2 inwendig mit einem eiſ(ſernen Knöpflein;	[getyü, 1 a' *csengetyü*, 2 belöl a' *vas-golyobiſátul*;	worlog Cymbalowy/ (brenćadlo) 2 wniti kuliću želežnu;
crepitáculum, 3 n. II. circumverſando;	das Klepperlein/ 3 durch umdrehen;	a' *csörgetö* (*zörgetö*) 3 környul forgattatván;	Chřeſtáćka/ 3 obracanim;
crémbalum; 4 n. II. *ori* admótum,	die Maulrommel/ 4 an den Mund gehalten/	a' *dorombot*, 4 a' *száihoz* tétetvén,	Brumle/ 4 k vſtum pilożena
digitô;	mit dem Finger;	az *ujjal*;	prstem Ruben/ 5
tympanum, 5 n. II. & *ahénum*, 6 n. II.	die Trummel/ 5 und Heerpauke/ 6	a' *dob*, 5 és a' *réz-dob*, 6	a medćñ buben/ 6
clavículâ, 7	mit dem Schlegel/ 7	a' *verö-fával*, 7	dżewćñym pałećkem/ 7

ut &c

at & *sambúca*, 8 f. I.
cum *órgano paſtori-* [*tio*; 9
& *fiſtrum* n. II. (*crótalum*, n. II.) 10
Secundò,
in quibus *chorda*
intendantur & plectuntur,
ut *nablium*, 11 n. II.
cum *clavicordio*, 12

utráque
manu;
dextera tantúm,
teſtúdo (*ebelü*) 13 f. 3.
(in quâ *jugum*, 14 n. 2

magadium, 15 n. II.
& *verticilli*, 16
quibus *nervi* 17
intendantur
ſuper *ponticulum* 18
& *cithara*; 19 f. I.
pandúra, 20 f. I.
plectrô; 21

& *lyrâ*, 23 f. I.
intus *rotâ*,
quæ verſátur
in ſingulis,
dimidiátos 22
ſiniſtrâ tanguntur.

Tandem
quæ inflantur:
ut, ore
fiſtula (*tibia*) 24 f. 1.
tibiâ gingrina, 25 f. I.
tibia f. I. *utricularis*,
26 c. III.
Lituus, 27 m. II.
tuba, 28 f. I.
buccina; 29 f. I.
vel *fóllibus*,
at *organum pneumáticum*. 30 n. II.

wie auch das Hackbret/ 8
mit der Stroh-Fiedel; 9
und der Triangel. 10

Darnach/
an welchen die Saiten
auffgezogen und gerühret [werden/
als die Harpffe/ 11
ſamt dem Clavicord/ 12

mit beyden
Händen;
mit der Rechten alleine/
die Laute/ 13
(woran der Kragen/ 14

das Dach/ 15
und die Wirbel/ 16
an welchen die Saiten 17
auffgezogen werden
über den Steg 18
und die Cither; 19
die Viole (Geige) 20
mit dem Fidelbogen; 21

und die Leyer/ 23
inwendig von dem Rad/
welches gedrehet wird:
In jedem/
werden die Bünde 22
mit der Lincken gegriffen.

Endlich/
welche geblaſen werden:
als/ mit dem Mund/
die Pfeiffe (Flöte) 24
die Schalmey/ 25
die Sackpfeiffe/ 26

der Zincke (Krühorn) 27
die Trompete/ 28
die Poſaune/; 29
oder mit Blasbälgen/
als das Orgelwerck. 30

valamint a' *cimbolomra is*
a *paraſztjátékkal* (*kelepelővel*) együtt. 9
és az *háromſzegű érczcsengettyű*. 10

Azután,
a' mellyeken az *hurok*
meg-vonyattatnak és [pöngettetnek,
mint az *hárfa*, 11
a' *virginával* (*clavicordiumal*) együtt 12
mint a' két
kézzel;
egyedül a' *jobbkézzel*,
a' *koboz* (*lant*) 13
(a' mellyen vagyon a' *fogató*, (*nyak*) 14
a' *fődél*, 15
a' *szegecskék*, 16
mellyekkel az *hurok*, 17
meg-vonyattatnak
az *bivó tákon*) 18
és a' *Cithra*, 19 [20
a' *begedü* (*kéz kis begedü*
begedü vonyóval, (*pöngetővel*) 21
és a' *tekerőlant* (*kintorna*
belől a' *kerékkel*,
a' melly forgattatik:
mindenikén
a' *fogáſok* 22
a' *baikézzel* ſzoríttatnak
fogáttatnak, illettetnek

Végtére,
a' mellyek futtatnak:
ugymint, ſzájjal,
a' *ſip*, 24
a' *zarogató ſip*, 25
a' *tömlő ſip*, 26

a' *kürt-* (*borgas*) *ſip*, 27
a' *trombita*, 28
a' *vonogató trőbita*; (*pűvagy fuvó kal*, [28ti)
miat az *Orgona*. 30

gako y Brnkadlo/ 8
s ſlamenjmi hauſlem 9
a Trivhelnik. 10

Potom
na ktere Struny
natahugi a ruſſegi/
gako Harffe/ 11
s Klawikordem/ 12
obema Rukamy;
prawau tolko
Lutne/ 13
(na ktereg krk (ſſige) 14
Dcka/ 15
y kolky/ 16
kterymi Struny 17
natahugi (nawlaczugi)
na Podſtawek.) 18
y Cytara 19
Hauſle/ 20
Smyczkem; 21
a Lyra/ 23
w nitrnim kolczkem/
ktere obraceno bywa:
Na kazdym
po mjrach/ 22
prebyragi lewau rukau
Na poſledy/
ktere nadmiane bjwagi
gako Vſty/
Piſſialka/ 24
Zalmage (Surmá) 25
Sudy (gegdy) 26
Cynek (Kornet) 27
Trúba (Klaryn) 28
Puzon/ 29
anebo Mechami
gako Warhany (Orgaſſany) 30

CI.

Philoſophia. Die Welt-Weißheit.
A' Világi Bôltseſég. Wſaudroſt Swetſka.
(Milowani Swetſke Wſudroſti.)

Phyſicus, 1 m. II.	Der Natur-Erforſcher (1	A' *Természet viſgálo* 1	Spytatel pirozeni 1
ſpeculátur	betrachtet	meg-viſgállya	pilne ſpatruge
omnia *Dei opera*,	alle Geſchöpffe Gottes	az Iſtennek minden *alkotmányit*,	wſſelike ſtworeni Bożÿ
in mundo.	in der Welt:	ezen az világon.	na Sweté.
Metaphyſicus, 2 m. II.	Der Uberforſcher/ 2	A' *természet fölöt taníto*, 2	Spytatel nadpiroženſ/ 2
perſcrutátur	durchgründet	végere mégyen	pilnè ſe wyptawa
rerum	der Dinge	a' dolgok	na wècy
cauſas & effecta.	Urſachen und Wirckungen.	*okaiṫak* és *mivelésiṫek*, (*tselekedetinek*)	pricziny a wcziliwoſti/

Arith-

Arithméticus, m. II cómputat	Der Rechen-Meiſter/ rechnet	A' *Számvető* egybe-(öſzve) veti	Počtar/ 2 rachuge (počita)
números, addendo,	die Zahlen/ indem er ſie zuſammen-zählet/	a' *számokat* (*ſzámotvét*) midőn azokat öſzve-ſzámlállya, (hozza adgya egy máshoz)	Počty pridawanem/
ſubtrahendo,	voneinander abziehet/	egy-máſtul el-vonnya, (ki-veſzi)	vgimanim/
multiplicando, dividendo:	vervielfältiget/ und vertheilet:	meg-ſokaſittya és el-oſztya:	Multiplikowanim/ (rozmnożowanim) Rozdělowanim:
idque vel *ciphris*, 3	und ſolches entweder mit Ziffern; 3	ezt et penig vagy *számvető jegyekkel* (*czifrás ſzámokkal*) 3	a to neb Cyffamy: 3
in *palimpſeſto*,	auf der Rechenhaut/	a' *számvető* (*ki-törűlhető*) *porgaminán*, (*táblán*)	na kamennych pargaminach/
vel *cálculis*, 4	oder mit Rechen-Pfenningen/ 4	avagy *számvető* (*számlálo*) *pénzekkel* 4	neb počtnymi penezmy/ 4
ſuper *ábacum*.	auf dem Rechen-Tiſch.	a' *számvető aſztalom*.	na počnim ſtole
Ruſtici numerant 5	Die Bauren zählen 5	A' *paraſztok* olvaſnak, (ſzámlálnak, vetnek öſzve) 5	Hedlacy počitagi 5
decúſſibus, (X)	mit Creutzen/ (X)	*tizenként*, (*kőröſztökre*) (X)	Križmy: (X)
& *quincúncibus*, (V)	und halben Creutzen (V)	*ötönként* (*fél kőröſztökre*) (V)	a polokrižmi (v)
per duodénas,	durch Dutzet/	tizenkettődönként,	Poſſelinkach/
quindénas,	Mandeln/	tizenötödönként,	po mandelich/
& ſexagénas.	und Schocke.	és hatvanadonként.	y po kopach.

CII.

Geometria. Die Erdmeß-Kunſt.

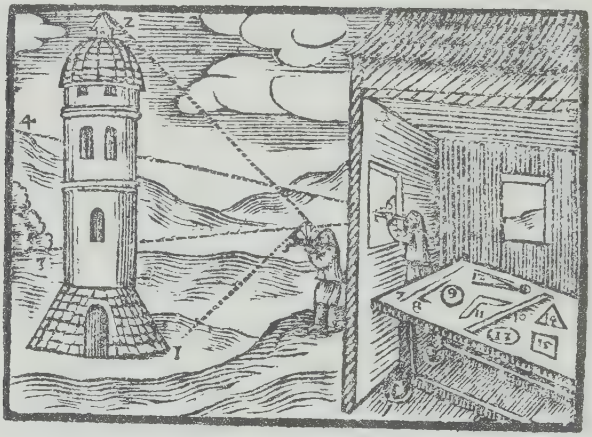

A' Föld-Mérés. Rozmerowanü Zeme.

Geóme-

Gebmetra m. I.	Die Erd- oder Feld- [meſſer	A' *Föld-mérő*	Meiřé Zemé r
metíur	meſſet	meg-méri	meři
altitúdinem	die Höhe	*magaſságát*	wyſokoſt
turris, 1 . . . 2	eines Thurns/ 1 . . . 2	a' *toronnak*, 1 . . . 2	weže/ 1 . . . 2
aut *diſtantiam*	oder die Weite (Diſtantz)	vagy a' *helyeknek* 3 . . . 4 *dolgoknak*	aneb daleкoſt
locórum, 3 . . . 4	der Oerter/ 3 . . . 4	*egy máſtul távul valoſá-gokat* (*meſzſzeſégeket*)	Miſt/ 3 . . . 4
ſive *quadránte*, 5	entweder mit dem Qua-drat/ 5	akár *mérő-negyeddel*, 5	aneb čtwrhranikem/ 5
ſive *radio*. 6	oder mit dem Meßſtab. 6	akár *mérő-bottal* (*Jákob-bottyával*) 6	aneb Prutem. 6
Figúras rerum	Die Abriſſe der Dinge	A' *leraiſzolt formájo-(kat*	Podoby wěcy
dęſignat	zeichnet er ab	meg-jegyezi (irja)	znamena
lineis, 7	mit Linien/ (Gleichniſ-gen) 7	*vonyiſokkal*, (*lineákkal*) 7	čarami/neb ſſnuramj 7
angulis, 8	Winckeln (Eckigen) 8	*ſzegeletekkel*, 8	vhlamj 8
& *circulis*, 9	und Kreiſen (Ringen/ [Run digen) 9	és *Cirkálmazáſokkal*, *kerületekkel*) 9	a kruhami 9
ad *régulam*, 10	nach dem Linial/ (Richt- [ſcheit) 10	a' *lineále*, (*vonyáſokat igazgató mérték*) 10	podle Prawidla/ 10
normam 11	Winckel-Maß 11	a' *ſzegelet mérték* 11	podle prawidla vhel-(niho. 11
& *circinum*. 12	uns Circkel (Rinck-Maß (12	és *czirkálom* ſzerint. 12	a podle kružadla. 12
Ex his	Aus dieſen	Ezekből	Stych
oriuntur	entſtehen	ſzármaznak (erednek)	pochažegj
cylíndrus, 13 m. II.	das Oval (langrund) 23	a' *kerekdéd* (*gömbölyeg*) *hoſzſzu* (*hoſzſzu gömbölyű*) 13	Sluho okrubelnik 13
trigónus, 14 m. II.	der Triangel (Dreyeck) 14	az *háram-ſzegű* (*ſzegeletű oldalu*) 14	Trihelnik 14
tetragónus, 15 m. II.	der Quadrat (Viereck) (15	a' *négy-ſzegű*, 15	čtyrhelnik 15
& *aliæ* figúræ.	und an dere Figuren.	és egyéb formák (bé-vonáſok)	a gine Figury.

Sphæra

CIII.

Sphæra Cœleſtis. Die Himels-Kugel.

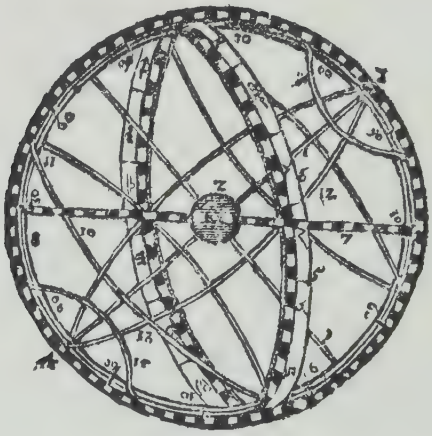

Az Égi Golyobis. Kule Nebeſka.

Aſtro-

Astronomia, considerat, *motûs* *astrorum:*	Die Sternseh Kunst/ betrachtet/ die Bewegungen der Gestirne :	A' *csillagok forgását visgáló tudomány* meg-gondollya a' *csillagok* *járását* (*forgását*)	Vmění Hwězdařské/ rozwažuge/ Pohybowání Hwězd :
Astrologia, eorum *effectus.*	Die Sterndeutkunst/ deren Würckungen.	A' *csillagok forgását magyarázó* (*forgásibúl jövendölő*) *tudomány* azoknak *hathatóságokat* (*erejeket, cselekedetyeket*)	Pranostyka/ gegich moc.
Cæli-globus, volvitur super *axem* 1 circa *globum terræ,* 2 spatio viginti quatuor *horarum.*	Die Himmels-Kugel/ drehet sich an der Axe 1 um die Erdkugel/ 2 innerhalb XXIV. Stunden.	Az *égnek golyobissa,* meg-fordul a' *tengelyen* 1 a' *földnek* *golyobissa* körűl, 2 huszon négy (XXIV.) *óra* alatt.	Kule Nebeská/ točí se nad Linegi/ kteráž gde prostředkem skrze Swět/ 1 okolo Kule zemské 2 za XXIV. hodin.
Axem utrinq; finiunt duo *poli,* *arcticus* 3 m. II. & *antarcticus.* 4 m. II.	Die Axe enden beyderseits die zween Himmel-Angel/ der Nordpol/ 3 und Süderpol. 4	A' tengelyt mind a kétfelől el-végezik (meghatározzák) az égnek két *sarkai,* az *északi* 3 és a' *déli sark.* 4	Linegi z obauch stran zawiragj dwe Wysostj Nebes/ Wysokost Nebes na půl Nocy/ 3 a Wysokost Nebes na Poledné. 4
Cœlum est stellatum undiq;	Der Himmel ist gestirnet um und um.	Az ég csillagos mindenfelől (körös-környűl)	Nebe gest hwězdnaté odewssad.
Stellarum fixarum numerantur plus *mille:* *siderum* verò, septentrionalium *viginti unum,* meridionalium *quindecim* Addo	Der Bestandsternen (Fixsternen) werden gezehlet über tausend : der Gestirne aber/ der Mitternächtischen ein und zwantzig/ derer gegen Mittag fünffzehen. Setze hinzu	Az *egyaránt járó* (*álló*) *csillagok* számláltatnak (olvastatnak) *ezernél többen:* a' *csillagzat* pedig az északiak *huszon egyen,* a' déliek *tizenöten.* Tedd hozzá	Hwězd stogicých počitagi se wjce než tisýc : Hwězd pak Pulnočních dwadceti gedna/ Poledních patnácte. Přideg

ſigna XII.

Zodíaci, 5
quódlibet
trigintá
graduum:
quorum
nómina ſunt
♈ *Aries*, m. III.
♉ *Taurus*, m. II.
♊ *Gémini*, m. II. pl.
♋ *Cancer*, m. II.
♌ *Leo*, m. III.
♍ *Virgo*, f. III.
♎ *Libra*, f. I.
♏ *Scorpius*. m. II.
♐ *Sagittarius*, m. II.
♑ *Capricorn9*, m. II.
♒ *Aquarius*, m. II.
♓ *Piſces*.

Sub Zodiace
cúrſitant,
ſeptem
ſtellæ errantes,

quas vocant
Planétas,
horum *via* f I. eſt
circulus
in *medio* Zodiaci,
dictus
Ecliptica. 6 f. I.

Alii circuli ſunt
Horizon, 7 m. III.

Meridiánus, 8 m. II.
Æquátor: 9 m. III.

duo *Colúri*,
alter

die XXII. Zeichen

deß Thierkreiſes/ 5
ein jedes
von dreiſſig
Himmels-Stuffen;
deren
Namen ſind/
der Widder/
der Stier/
die Zwilling/
der Krebs/
der Löw/
die Jungfrau/
die Wage/
der Scorpion/
der Schütze/
der Steinbock/
der Waſſermann/
die Fiſche.

Unter dem Thierkreis
lauffen
die ſieben
Lauff-Sternen/

welche man nennet
Planeten/
deren Straſſe iſt
der Cirkel
mitten im Thierkreis/
genannt
der Sonnen-Circkel. 6

Andere Kreiſe ſind
der Horiſon/ (Geſicht-
kreis) 7
der Mittags-Cirkel/ 8
der Mittel-Kreis: 9

die zween Colurn/
der eine

a' *tizenkét* (XII) *jelit* (*jegyeit*)
az *állatos kerületnek*, 5
mindenikét
harmincz
darabbul (*gradicsokbul*)
mellyeknek
nevek:
a' *Kos*,
a' *bika*,
a' *Ketős*,
a' *Rák*,
az *Oroszlány*,
a' *Szűz*,
a' *Mérték*,
a' *Scorpio*,
a' *Nyilas*, (*Lövő*)
a' *Bak*, (*Bakszarvu*)
a' *Vizöntő*,
az *Halak*.

Az állatos kerület alatt
járnak, (futoſnak)
a' *két*
bujdosó (*bolyongó*) *esillagok*,
mellyeket *Planétáknak*
hinak,
ezeknek úttyok
a' környékező vonás
az állatos kerület *közepén*,
Nap-környékezetének 6
(*kerületének úttyának*,
fogyatkozás kerületének
Egyéb kerületek
a' *látás határozo környékezet*, 7
a' *délhatározo kerület*, 8
az *egyenlőitő*: (*egyenesitő*,) 9
a' két *tronka kerkletek*,
eggyik

Znamenj XXII.
Okruhlosti Nebes/ 5
Kaʒde
Tridceti
ſtupňuw
gegichʒto
Gmena gſu:
Oſkopec/
Byk/
Bliʒency/
Rak/
Lew/
Panna/
Waha/
Oſtir/
Strelec/
Kozorožec/
Wodnar/
Ryby.

Pod Okruhlosti Nebeʒi (beſedm
Hwezd běhagicych/
kterež ſlowu
Planety/
gegichž ceſta
Okruhloſt
w proſtredku Okruhloſtj Nebeſke/
kteraž ſe gménuge
Slunečne Cyrkle. 6
Gine Cyrkle ſau
Okruhloſtna Nebi 7
Poledni; 8
Proſtiedug: 9
dwe nedokonale Okruhginy (loſti/

Æqui-

Æquinoctiórum, 10	der Tag und Nacht gleiche/ 10	a' *Nap-éj-egyenlőségeké*, (10	Sen y Nocy rowny/ 10
(*verni*,	(im Frühling/	a' *tavaszíéi*, (*kikelestkor*	(na Jar/
quando *Sol* m. III.	wann die Sonne	nidőn a Nap	kdyż Slunce
♈ Arietem;	in den Widder;	a' kosba;	na ſſkopcy;
autumnáles,	im Herbſt/	az őszié, (őszszel)	w Geſeni
quando	wann ſie	mindőn	kdyż
♎ Libram	in die Wage	a' mértékbe	na Wahu
ingreditur:)	tritt:)	bé-lép:)	w ſtupuge:)
alter	der andere	a' másik	Giny
Solſtitiórum, 11	der Sonnenwenden/ 11	a' *Nap meg-állapadáſié*, (*állitáſié*, *forduláſié*) 11	naſpét poſtupeni Slunce/ 11
(æſtivi,	(im Sommer/	(a' nyárié, (nyárban)	(w Leté/
quando *Sol*	wann die Sonne	midőn a' Nap	kdyż Slunce
♋ Cancrum;	in den Krebs;	a' Rákba;	na Raku:
hyberni,	im Winter/	a' télié (telben)	w Zime/
quando	wann ſie	midőn	kdyż
♑ Capricornum	in den Steinbock	a' Bakſzarvuba	na Kozorożce
ingréditur:)	tritt.)	bé-lép:)	w ſtupuge.)
duo *Trópici*,	die zween Nebenkreiſe/	a' két *Nap-téritő* (*forditó*) *kerületek*,	dwa Cyrkle wnichż
Trópicus Cancri, 12 m. II.	der Krebs-Cirkel/ 12	a' *Rák téritője*, 12	ſe ſlunce obrácy/
& *Trópicus*, *Capricorni*; 13 m. II	und Steinbock-Cirkel; 13	és a' *Bak téritője*; 13	Cyrkel Raka/ 12
(eorundem	(eben dieſer	(ezéknek	Cyrkel Kozorożce/ 13
Solſtitiórum	Sonnenwenden	a' Nap meg-állapodáſinak (forduláſinak)	(gegichżto Slunce naſpét poſtupeni
ſimilóres,	Abkiclere/	*megyezői*, (*czélvetői*)	Metičowe/
& quaſi	und gleichſam	és mint egy	a gako
términi	die Marckſteine	*határi*	Meże
curſus ſolaris:)	deß Sonnen-Laufs:)	a' *Nap-forgáſának*:)	běhu ſlunečneho:)
& tandem	und endlich	és végezetre	a na poſledy
duo *circuli polári*	die zween Angel-Kreiſe/	a' két *sengely végi kerületek*	omé okruhloſti nebeſke
Arcticus 14	der Nord Kreis 14	az étſzaki kerület 14	Nawlnocy 14
& antárcticus. 15	und Süder-Kreis. 15	és a' déli kerület. 15	a Napolédne. 15

CIV.

Planetarum Adſpectus. Planeten Stellungen.

A' Bujdosó Csillagoknak Helyheztetéſek,)Egymáſra való Nézéſek.)

Planet Spatřowanij.

Luna ☽ f. I. percurrit Zodiacum	Der Mond durchreiſet den Thier-[Kreis	Az *Hold* meg-kerüli (járja) állatos kerületet	Měſyc obchážy Okruhloſt Zwěrokruhu;
ſingulis *ménſibus*;	alle Monate;	mihden *holnapban*;	každěho Měſyce;
Sol ☉ m. III. *anno*;	Die Sonne/ in einem Jahr;	A' *Nap* egy eſztendőbe n; (eſztendő alatt)	Slunce/ w Roku,
Mercurius ☿ m. II & *Venus*, ♀ f. III.	Mercurius und Venus/	A' *Mercurius* és *Venus*, (eſti hajnali csillag)	Merkurius a Gennice/

circa

circa ſolem,
ille centum & quindecim
hæc quingentis & quadraginta novem
diebus;

Mars, ♂ m. III.
biennio;

Jupiter, ♃ m. III.
fere duodecim;

Saturnus, ♄ m. II.
triginta annis.

Hinc variè
inter ſe conveniunt
& ſe mutuò aſpiciunt:

Ut hîc. ſunt
Sol ☉ & *Mercurius* ☿
in *conjunctione*

Sol ☉ & *Luna* ☽ in
oppoſitione,

Sol ☉ & *Saturnus* ♄
in *trigono*,

Sol ☉ & *Jupiter* ♃
in *quadratura*,

Sol ☉ & *Mars* ♂ in
ſextili.

neben der Sonne/
jener in 115

dieſe in 549

Tagen;

Mars/
in zweyen;

Jupiter/
faſt in zwölff;

Saturnus/
in dreiſſig Jahren.

Daher ſie mannigfaltig
zuſammen kommen/
und einan gnſchauen

Als hier/ ſind
Sonn und Mercurius
in Zuſammenkunfft/

Sonn und Mond in Gegenſchein/

Sonn und Saturnus im
Gedritten ſchein/

Sonn und Jupiter im
Gevierdten ſchein/

Sonn und Mars im Geſechſten ſchein.

a' Nap kőrűl,
amaz ſzáz tizenőt

ez őt ſzáz negyven kilencz
napokban; (*nap alatt*)

A' *Márs*,
két;

A' *Jupiter*,
majd tizenkét;

A' *Saturnus*,
harmincz elztendőben.

Ezért (ennekokáért)
ſokféle képpen
találkoznak őſzve
és néznek (tekéntenek)
egymáſra:

A' mint itten
a' *Nap* és a *Mercurius*
vannak (*egybe fogattatásban*, *foglaltatásban*, *őſzvejővésben*.)

a' *Nap* és a' *Hőld egymás ellenbe veterben*, *ellenbe állásban*,)

a' *Nap* és a' *Saturnus hárrom-ſzegű*,

a' *Nap* és a' *Jupiter négy ſzegű*,

a' *Nap* és a' *Márs hat ſzegű ſényben*.

okolo Slunce
on ſa 115

ona pak 549

Dni;

Mars/
we dwuch Letech;

Jupiter temer
we dwanacti;

Saturnus/
w triceti Letech.

Odtud rozlicně
ſpolu ſe ſchazegj/
a geden na druheho
bledj;

Gakž to gſů/
Slunce a Merkurius
ſwem ſpolu ſpogeni/

Slunce a Meſyc na
proti ſobě/

Slunce a Saturnus
w tribranatim
proti ſobe patrjcj.

Slunce a Jupiter/ w
czterbranatym/

Slunce a Mars w ſſeſti hranatym.

CV.

Phaſes ☾ Lunæ.
Des Mondes Geſtalten.

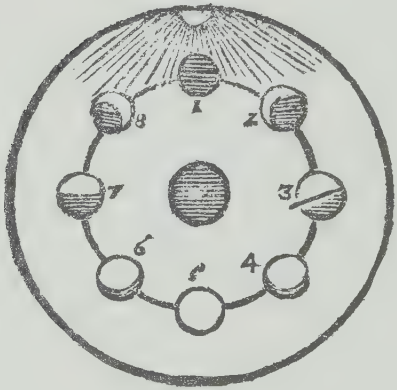

Az Hóldnak Jelenési,
(Tûnési.)
Obličege Aeſpce.

Lunæ

Luna f. I.
lucet,

non ſuâ propriâ,

ſed à Sole mutuata

luce

Nam,
altera ejus *medietas* f. III.
ſemper illuminatur;

altera manet caliginóſa, 1
Hinc vidémus eam
in conjunctióne ſolis, 1

obſcúram, imo nullam;
in oppoſitióne. 5
totam & lúcidam,
(& vocámus

plenilunium;)
aliàs dimidiam,
(& dicimus

primam 3
& *últimam* 7 *quadram.*)

Cæteróqui
creſcit 2 ... 4

aut decreſcit, 6 ... 8
& vocátur
falcata (*gibbóſa.*)

Der Mond
ſcheinet/

nicht mit eigenem/

ſondern von der Sonne [entlehnten
Liecht.

Dann/
deſſen eine Hälffte

iſt allemal helle;

die andere bleibet finſter.

Daher ſehen wir jhn/
in Zuſammenkunfft mit der Sonnen
dunckel/ ja gar nicht;

im Gegenſchein/ 5
gantz und helle/
(und nennen es
den Vollmond;)

andermals/ die Hälffte/
(und heiſſen es

das erſte 3
und letzte 7 Viertel.)

Sonſten
nimmt er in 2 ... 4

oder ab/ 6 ... 8
und wird gennet
der gehörnte Mond.

Az *Hóld*
fénlik; (világos)

nem a' maga (ſaját)

hanem a' Naptul költs̄nvett (költsözöt)
világoſſággal.

Mert,
annak eggyik *fele*

mindenkor meg-világoſittatik;

a' máſika homályoſſan marad.

Azért láttyuk azt,
az Nappal való egybefoglaltatásban,
homályoſnak, ſőt ſeminek;

az ellenbe vetésben, 5
ogéſznek és világoſnak,
(és hijuk
Hóld-töltének;)

egyébkor, (néha) felét,
(és mondgyuk

első 3
és *utólſo* 7 *negyednek.*)

Azonkivůl (egyébkor)
vagy nevekedik 2 ... 4

vagy fogy, 6 ... 8
és hivattatik
ſarlóſnak (*ſzarvaſnak*)

Měſyc
ſwytj (bliſſcy ſe)

ne ſwym wlaſtnim/
ale od Slunce půgcenim
Swětlem.

Nebo
geho gedna polowice

geſt wždycky oſwetlena

druha zuſtáwa temna.

Odtud widjme
prijſpogenj Sluncem i
temny/ ano ż hola nic;

w protiwnem położenj
cely a gaſny
(a nazywame
plny Měſyc)

nekdy polowicy
(a nazywame

plny Měſyc) 3
a poſledny čtwrt 7

Ginaċ też
pribywaho 2 ... 4

ancbo vbywá 6 ... 8
a zuwe ſe
kořaty a herbaty.

Eclipſes

CVI.

Eclipſés.
Sonn-⊙ und ☽ Mond Finſterniſſen.

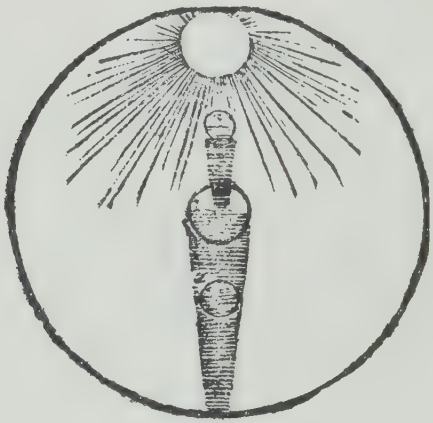

A' Napban és Hóldban való Fogyatkozáſok.
Slunečne a Meſyčne Zatmenij.

Sol

Sol m. III.
eſt *fons* 3 *lucis*,

illúminans omnia;
ſed non penetrantur

radiis ejus
córpora opáca, ut:

terra 1 f. I.
& *luna*, 2 f. I.
nam jáciunt *umbram*

in *locum* oppoſitum.

Ideò,
cùm luna incidit

in umbram terræ, 2

obſcurátur:
quod vocámus
eclipſin (*deliquium*)
lunæ

Cùm verò
Luna currit
inter Solem
& terram; 3

óbtegit illum
umbra ſuâ:

& hoc vocámus
eclipſin Solis,
quia nobis ádimit

proſpectum ſolis,

& lucem ejus;

nec tamen ſol
a quid pátitur;
ſed terra.

Die Sonne
iſt die Quelle deß Liechts/

ſo da alles erleuchtet:
aber es werden nit durch-
drungen
von ihren Strahlen
die dunckten Cörper/ als:

die Erde 1
und der Mond. 2
Denn ſie werffen Schat-
ten
auf den ihnen entgegen-
ſtehenden Ort.

Derhalben/
wann der Mond kommet

in den Schatten der Er-
de/ 2
wird er verfinſtert:
welches wir nennen
eine Monds-Finſterniß.

Wenn aber
der Mond lauffet
zwiſchen die Sonne
und die Erde; 3

verdeckt er jene
mit ſeinem Schatten:

und dieſes nennen wir
eine Sonn-Finſterniß/
weil er uns benimmt

das Antlitz der Sonne/

und deren Liecht;

und doch die Sonne
leidet nicht daruntur;
ſondern die Erde.

A' *Nap*
a' *világoſſágnak kútfeje*,
meg-világoſitván minde-
neket
de által nem hattatnak
(meg nem járattatnak)
ſudáritul, (*fényétül*)
a' ſötet (homályos) *te-
ſtek*, ugymint:

a' *föld* 1
és a' *Hóld*, 2
mert *árnyékot* vetnek

az ellenék vetett helyre

Azért,
midón az hóld belé talál
menni
az földnek árnyékába,

meg-homályoſodik:
mellyet hivunk
hóld fogyatkozásának.

Mikoron penig
az Hóld já
a' Nap
és föld között; 3

bé-födi amaztott
árnyékával:

és eztet hijuk
nap fogyatkozáſának,
mert el-fogja (veſzi) e
löttünk
a' *napnak ſzinét* (*tekén
tetét*
és annak világoſságát:

mindazonáltal a' nap
ſemmit ſem ſzenved;
hanem a' föld.

Slunce
geſt zřydlo Swětloſti/
oſwecugice wſſecko:
ale nepromikagi

papršſky geho
zatmele tĕla/ gako

Zemĕ 1
a Měſyc. 2
nebo hazegi Styn
na můſta proti ſobe poſ
ložené.

A proto
kdy Měſyc treffi
do ſtĕnu Zeme/ 3

zatmj ſe:
co nazywame
Zatmění Měſyce:

Kdy pak
Měſyc běží
mezy Sluncem
a Zemi; 3
zaſtĕnuge ho
ſtĕnem ſwogim:

a to žiwceme
Zatmenj Slunce/
nebo nam odgimá
cwat Sluneĉnu/
a ſwětloſt geho:

wſſakže Slunce
nic netrpi:
ale Zem.

CVII.

Globi terreſtris Hemiſphærium ſuperius.

Der Erd-Kugel Ober-Fläche.

A' Fôldi Golyobiſnak felsô Fele (ſzine.)

Kule Zemſke wrchni Okrubloſt.

Terra eſt rotundâ: propterea fingenda eſt duóbus *Hemiſphæriis*.

Die Erde iſt rund: derhalben iſt ſie zubilden/ in zweyen Halb-Kugeln.

A' Fôld gömbölyû: azért irni (ábrázolni) kell azkét [tot *fel-golyobiſokkal*.

Zemè geſt okrubla: proczeż ma byty wyobrażena/ dwéma Pol kulemi

Ambitus ejus eſt trecentorum & ſexaginta *graduum*

Ihr Umfang/ hält 360 Grade (Stuffen)

Annak kôrnyéke (kerûlette) tart háromſzáz hatvan *darabot* (*grádicsokat* 360 *darabni*)

Obſażeni gegi ma triſta aſſedeſatc Stupnû/

(quorum quisq; facit *quindecim*

(deren jeder machet funffzehen

(mellynek mindenike tészen *tizenôt*

(s nichż gedenkażd) czini pętnaſſe

milli

ou milliaria Germanica	Teutſche Meilen)	Német *mérföldet*)	Mil Německich)
ſeu quinq; millium & [quadringentorum	oder 5400	avagy ötezer s' négyſzáz	aneb pět tiſicůw a čtyry ſta Mil:
millierium:	Meilen:	mérföldet: (mérföldni)	a wſſak
& tamen	uuo dennoch	s' mindazonáltal	geſt toliko Punkt/
eſt *punctum*, n. II.	iſt ſie nur ein Punct/	csak egy *pont* az	Když ſe s rownáwa
ſi conferatur	wenn man ſie vergleicht	hogyha az egéſz *világ-* (*boz*	s Okruhloſti wſſeho (Swéta/
cum *orbe* univerſo,	mit dem gantzen Welt-/ [rund	haſónlittatik (weie öſzie vettetik)	gegitto
c jus	deſſen	mellynek	proſtredek geſt.
centrum eſt.	Mittelpunct ſie iſt.	ő a' *Köllökközepe.*	
Longitúdinem ejus	Ihre Länge	Annak *hoſzſzuságát*	Gegi Sluhoſe
dimetiuntur	meſſen	meg-mérik	wyměrugi
Geómetræ	die Erdmeſſer	a' *föld mérők*	Meiſtowe Země
climátibus; 1	mit Gleichſtrichen; 1	*egyenes vonyáſokkal*; 1	ſſyrokoſtmj; 1
latitúdinem	die Breite/	a' *ſzéleſſégát*,	ſſyrokoſt/
parallélis. 2	mit Quärſtrichen. 2	*körösztul vont vonyá-* *ſokkal*. 2	kolečkami rownė od ſebe ſtogicymi. 2
Eam amble	Sie umflieſſet	Eztet környůl folly a	Obſahuge gi
Océanus, 3 m. II.	der Ocean/ (das Welt-meer) 3	az *öblös tenger*, 3	wyſoke Moie/ 3
& perfundunt	und durchaieſſen	és által-által meg-öntözi	a prelewagi
quinq; maria,	fünff Meere/	öt *tenger*,	patero Moie/
Medi. erraneum, 4 (n. II.	das Mittel-Meer/ 4	a' *belső*, (*föld-közén való*) *tenger*, 4	Moie ktereż pież Proſtredek Swéta gde 4
Bálticum, 5 n. II.	der Belt/ 5	a' *Dániai* (*Balticum*) *tenger*, 5	Moie Byſſpanſke/ 5
Erythræum, 6 n. II.	das rothe Meer/ 6	a' *Vörös tenger*, 6	Moie čerwene/ 6
Perſicu n. 7 n. II.	das Perſiſche/ 7	a' *Perſiai*, 7	Moie Perſke/ 7
Caſpium. 8 n. II.	das Caſpiſche. 8	a' *Caſpiumbéli*. 8	Moie Kaſpicke. 8

CVIII.

Globi terreſtris Hemiſphærium inferius.

Der Erdkugel Vnterfläche.

A' Földi Golyobiſnak alsó Fele.

Kuli Zemſke Okrutloſt Nizny.

Terræ globus m. II. diſtribuitur

In *Zonas* quinque:

quarum duæ *frigidæ* 9: 9 ſunt inhabitábiles; duæ *temperátæ* 10: 10 & *torridæ*, 11.

habitantur.

Cæterùm diviſa eſt,

Die Erdkugel wird getheilt

in fünff Erdſtriche:

deren zween Kalte/ 9: 9 ſind unbewohnbar; zween gemäſſigte/ 10: 10 und der Hitzige/ 11

werden bewohnet.

Sonſten iſt ſie getheilet/

A' *földnek golyobiſſa* fel-oſztatik

öt *ſzakaſztékokra*:

mellyeknek a' két *hidegjé*: 9: 9 lakhatatlan, a' két *mértékletteſt* 10 és a' *hév-(ſütö) melegeet* 11 lakják.

Egyebaránt (azonkivül) el-vagyon oſztva,

Kule Zemſka dèli ſe na pèt zemſkich ſtrychüwa: s nichž to dwa ſu ſtudeni 9: 9 w nichž ſe nemuže bydleti; dwa miirni/ 10: 10 a ta horucy/ 11 w nichž ſe bydli.

Ginače rozdèlena geſt/

in tres

in tres *continentes:*

Noſtram, 12
quæ
ſubdivíditur

in *Europam*, 13
Aſiam, 14
& *Africam*; 15

in *Américam*,
Meridionálem, 16

& *Septentrionálem* 16
cujus íncolæ

nobis
ſunt *antípodes*;

& in
terram Auſtrálem 17
[17
adhuc
incógnitam.

Habitantes
ſub *árctico*, 18
ſemeſtráles habént

*noctes dies*q.

In máribus,
natant
infinitæ insulæ.

in drey feſte Lande:

Unſers/ 12
welches
wieder getheilt wird

in Europa/ 13
Aſia 14
und Africa; 15

und America/
das Mittägige 16

und Mitternächtiſche/16
deſſen Jnwohnere

uns
die Füſſe zukehren;

und im
das Mittag-Land/17: 17

ſo noch
unbekandt iſt.

Die da wohnen
unter dem Nordpold/ 18
haben ein halb Jahr/

Nacht und Tag.

Jn den Meeren/
ſchwimmen
unzehlig viel Jnſeln;

három *tér-(őſzve fogo darab) földekre:*
a' *mienkre*, 12
melly
főloſztatik

Európára, 13
Aſiára 14
és *Africára*; 15

a' *déli* 16
és *éſzaki* 16

Amerikára,
mellynek lakoſi

lábókkal
nékünk fordult népek;

és a'
dél felé való földre, (*országra*) 17: 17
melly még
eſméretlen.

Az kik laknak
az *éſzaki tengely* alatt,
azoknak vagyon fél eſz-
[tendeig tartó
étſzakjok és *napjok.*

A' tengerekben,
uſzkálnak
ſzántalan ſok *ſzigetek*

na tii mocne Země:

na naſſy/ 12
ktera
ſaſe ſe déli

na Europu/ 13
Aſygj 14
a Affryku; 15

na Ameryku/
Poledni 16

a Pulnocni/ 16
gegiž obywatele

proti nam
nohami obracenj;

a na Zemi Poledni/ 17
17
geſſte
neznamu

Obywatele
pod Wozem Nebeſkim
18
magy pulrocnj
Dny y Nocy.

Na Morich
plywagi
mnohe Oſtromowe.

CVIII.

Europa. Europa.

Európa. Europa.
(Střeti Strana Swěta)

Inroſtra

In noſtrâ Európ â, ſunt *Regna* primaria :	In unſerm Europa/ ſind die vornehmſten [Reiche :	A' mi Európánkban, a' lèg főjeb *Országok* :	W naſſi Europé/ gſau negpiednegſſi Králowſtwi:
Hiſpania, 1 f. I.	Hiſpanien/ 1	*Spánnol ország*. 1	Hiſſpanſka Země/ 1
Gallia, 2 f. I.	Franckreich/ 2	*Francia ország*, 2	Francuzſka/ 2
Italia, 3 f. I.	Wälſchland/ 3	*Olaſz ország*, 3	Wlaſka/ 3
Anglia (*Britannia*) 4	Engelland/ 4	*Anglia ország*, 4	Englicka/ 4
Scotia, 5	Schottland/ 5	*Skotia ország*, 5	Sſottland/ 5
Hibernia, 6	Irrland/ 6	*Irrland ország* 6	Irland/ 6
Germania, 7	Deutſchland/ 7	*Német ország*, 7	Německa Kragjna/ 7
Bohemia, 8	Böhem/ 8	*Cseh ország*, 8	Czeſke Kralowſtwj/ 8
Hungaria, 9	Hungarn/ 9	*Magyar ország*, 9	Vberſke Kralowſtwj 9
Croatia, 10	Croatien/ 10	*Horvát ország*, 10	Chorwatſkě Králowſtwj/ 10
Dacia, 11	Walachey (Dacien) 11	*Dacia* (*Erdély*, *Oláło ország s'bavaſal főlde*) 11	welike Walachſtwo/ 11
Sclavonia, 12	Sklavonien/ 12	*Tót ország*, 12	Slowenſka Země/ 12
Græcia, 13	Griechenland/ 13	*Görög ország*, 13	Grecka Země/ 13
Thracia, 14	Thracien/ 14	*Rácz ország*, 14	Thracia pri Macedonj/ 14
Podolia, 15	Podolien/ 15	*Podolya*, 15	Podoli/ 15
Tartaria, 16	Tartarey/ 16	*Tatár ország*, 16	Tatarſka Kragina/ 16
Lituania, 17	Littaw/ 17	*Litva ország*, 17	Litewſka Země/ 17
Polonia, 18	Polen/ 18	*Lengyel ország*, 18	Polſke Králowſtwj 18
Belgium, 19 n. II.	Niederland/ 19	*alſo Német ország*, 19	Niderland/ 19
Dania, 20	Dennemarck/ 20	*Dán ország*, 20	Sennemark/ 20
Norvegia, 21	Norwegen/ 21	*Norvág ország*, 21	Norwedſka Země/ 21
Suecia, 22	Sueden/ 22	*Svecia ország*, 22	Sſwedſke Králowſtwj/ 22
Lappia, 23	Lappland/ 23	*Lapp ország*, 23	Lapſka Země/ 23
Finnia, 24	Finnland/ 24	*Finn ország*, 24	Finſka Země/ 24
Livonia, 25	Liſland/ 25	*Livonya ország*, 25	Liſſlandy/ 25
Boruſſia, 26	Preuſſen/ 26	*Pruſz ország*, 26	Pruſy/ 26
Moſcovia, 27	Moßkaw/ 27	*Muſzka ország*, 27	Moſkwa/ 27
Ruſſia. 28	Reuſſen/ 28	*Ruſzſz ország*. 28	Ruſy/ 28

CIX.

Ethica. Die Sitten-Lehre. Az Erkôltsôkrûl Tanéto Tudomány. Vcnný o Mrawoch.

Vita f. I. hæc eſt [*via*; f. I.
Ave *bivium*, n. II.
ſimile *litteræ Pythagóricæ* Y
cujus ſiniſter *trames* m. III.
oſt latus; 1
dexter
anguſtus: 2
ille *vitii*; eſt,
hic *virtútis*. 4

Adverte *júvenis*! 5 [c. III.
Hérculem imitáre.
Siniſtram linque,
vitium averſáre:

Dieſes Leben iſt ein [Weg;
oder ein Scheidweg/
gleich
dem Buchſtaben deß Py-(thagoræ Y;
deſſen lincker Fuß ſteig

breit; 1
der rechte
åug 2 iſt:
jener iſt deß Laſters/ 3
dieſer d Tugen 4 Steig.

Merk auf/ Jüngling! 5

ahme nach dem Hercules
Verlaß den lur Lincken
baſſe das Laſter:

Ez az *élet út*;

vagy *kettős út*,
haſonló
a' *Pythagorás betűjéhez*-(*az Y betz*;
melynek balkéz felől va-[ló *ſzárnya* (*gyalog útſzéles*; 1
a' jobkéz felől való
keskeny: 2
amaz a' *gonoſſágnak*, 3
ez a' *jóságnak* 4 *útya*.

Figyelmezzel reá, i fiu!
az *Herculeſt* kövesséd.

Hadd-el a' balkéz féle valót
utállyad 2' vétket:

Zywot tento geſt ceſta:
neb rozcesti/
podobny
lieie Pythagoricke Y:
gehozto lewa ſtezek;
ceſt ſſyroka: 1
Drawa/
ceſka (rſka): 2
one geſt neſſlechetnoſti
tento pak ctroſti. 4

Pozorug Mladenie 5
naſledug Herkuleſa.

Lewice ſzanecheg/ (heg:
neſſlechetnoſti ſe wyſtrz
ſpecio.

speciósus *áditu*, 6 (m. 4	es ist ein schöner Ein-gang/ 6	Tekéntetes (gyönyörü) a' *bé-menetel*, 6	krasny gest Piistup/ 6
sed turpis	aber ein schändlicher	de gyalázatos (rút)	ale ohawny
& præceps *éxitus*. 7 (m. IV.	und gäher Außgang. 7	es nyakra fore vető a' *ki-menetel*. 7	a nahly odchod. 7
Ingrédere dexterâ,	Wandele zur Rechten/	Menny-(járj-) el jób (kéz felé,	W chazeg poprawicy
utut spinósâ: 8	ob er schon dornicht 8 ist;	ha szintén tövises-is;	ačkoli gest trnjsla: 8
nulla via	kein Weg	akár melly út sem	žadna cesta
est invia virtúti;	ist der Tugend unweg-(sam;	utatlan a' joságnak;	neni ctnosti neprístup-na/.(nemožna.)
séquere,	Folge/	mennyel (utánna,)	Nasleduy/
quo virtus ducit,	wohin dich die Tugend (führet/	valamelly fele a' jo indu-lat viszen,	kde té Ctnost wede/
per angusta,	durch die Aenge/	a' szorosságon,	skrz vskosti/
ad augusta,	zum Gepränge/	a' meltoságra,	k sirokosti (welnosti)
ad *arcem honoris*. 9	zum Schloß der Ehren. 9	a' *böcsületnek* (*tisztességnek*) *várába*. 9	do zamku (hradu) hod-nosti. 9
Medium tene	Halt die Mittel-Bahn	Maradgy-meg a' *közép* (*úton*	Drž postředni cestu
& rectum trámitem:	und den gerahden Steig:	és az egyenes ösvényen:	a tup rostu stěžku:
sic tutissimus ibis.	so wirstu am sichersten gehen	ekképpen igen bizvást, (bátran) fogsz el-menni.	tak bezpečne pugdeš.
Cave, excédas	Siehe zu/ daß du nicht (austretest	Meg-lásd, hogy ki (el) ne terj	Střez se/abys newy-stupil
à dextra, 10	vor. der Rechten/ 10	a' jobkézről, 10	od Prawice/ 10
affectus,	die Gemüts-Neigungen/	az *indulatokat*,	mysli naklonnosti/
equum ferócem, 11	das unbändige Pferd/ 11	a' delczeg (tanéttatlan, vad természetű) lo-vat, 11	Koné nezbedneho/ 11
compesce *fræno*, 12	Zähme und zäume/ 12	meg-zabolázzad, 12	na vzdé stahug/ 12
ne *præceps* fias.	daß du nicht stürtzest.	hogy nyakra fore ne essél	bys s nim nepadel
Cave, deficias	Sihe/ daß du nicht ab-(tretest	Meg-lásd, hogy el ne hajly	Wistřihej se/ bys ne) odstupil/
ad sinistram. 13	zur Lincken/ 13	bal kézre, 13	na Lewicy/ 13
asinina *segnitie*: 14	in Eselhafter Faulheit: 14	szamári *restségből*: 14	oslowsku Leniwosti: 14
sed progrédere constanter,	sondern rucke fort beharrlich/	hanem meny elő (tovább) állhatatossan,	ale gdi predce stale (vstawične)
penetra ad *finem*;	dringe zum Ende:	erőlködjél a' *végre*;	pospicheg ku koncy/
sic coronáberis. 15	so wirst du gekrönt 15 (werden.	ekképpen meg-koronáztatol. 15	tak budeš korunowan 15

Pruden-

CXI.

Prudentia. Die Klugheit. Az Okoſság. Mudroſt. (Opatrnoſt.)

Prudentia, 1 ſ. I.
omnia circumſpectat,

ut *Serpens*, 2 c. III.
agitq;
loquitur, vel cogitat
nihil incaſſum.

Reſpicit, 3
tanquã in *Speculum*, 4
ad prætérita;
& próſpicit, 5
tanquam *teleſcópio*, 7

futúra,
ſeu finem: 6
atq; ita perſpicit,

Die Kluaheit/ 1
ſihet umher auf alle Sa-
[chen/
wie eine Schlange/ 2
und thut/
redet oder dencket
nichts vergebens:

Sie ſihet zuruck/ 3
als in einen Spiegel/ 4
auf das Vergangene;
und ſihet vor ſich/ 5
als durch ein Perſpectiv 7

auf das Künfftige/
oder auf das Ende: 6
und alſo erſiehet ſie/

Az *Okoſság* (eſzeſség) 1
mindenekre körös környül tekent, (vigyáz)
mint egy *kigyó*, 2
nem-is cselekſz ik,
ſzóll, vagy gondol
semmit-is heában, (haſzontalanul)

Viſzſza tekint, 3
mint egy *tü* órbe, 4
az el-múlt dolgokra;
élőre-is tekint, 5
mint egy *perſpectivum*, 7
által,
a' jövendőkre,
avagy végre: 6
és ekképpen által láttya,

Opatrnoſt/ 1
na wſſecko ſe obhlýda/
gako Had/ 2
a čým/
mlčwi neb myſli/
nic ne na darmo.

Prohlida neſpět/ 3
gako do Zrcadla/ 4
na Pominule;
a hledi pred ſebe/ 5
gakó pres Perſſpektiw 7
na budouce/
neb na Konec: 6
a tak pilně hledi/

quid

quid egerit;
& quid agendum re-
[liqui;

Actionibus ſuis
prætigit
honeſtum,

utilem,
ſimulq;,
ſi fieri poteſt,
jucundum *ſcopum*,
(*finem.*)
Scopô (ſinè) pro-
ſpectô,

diſpicit
media
cen viam, &
quæ ducit ad ſcopum
(finem;)
ſed certa & facilia,

potiùs pauciora,
quàm plura:
ne quid impediat,

Occaſióni 9
(quæ
fronte capillata, 10

ſed *vérticé* calva, 11
adnæc nata, 12

facilè elábitur)
attendit,
captatq; eam.

In viâ
pergit
cautè (próvidè:)

ne impingat,
aut áberret.

was ſie gethan habe;
und was noch zu thun ſey

Ihren Verrichtungen
ſtrecket ſie
einen ehrlichen (erbaren)

nutzbaren/
und zugleich/
ſo es ſeyn kan/
vernünfftigen Zweck.

Nach auſerſchenem
Zweck/

ſihet ſie ſich um
nach Mitteln/
als den Weg/ &
der zum Ziel führet;

aber gewiſſe und leichte/

und lieber wenige/
als viele:
damit nichts hindere.

Auf die Gelegenheit 9
(welche/
an der Stirne haaricht/
[10

aber am Scheitel kahl/ 11
über das beflügelt/ 12

leichtlich entwiſchet)
gibt ſie Achtung/
und greifft darnach.

Auf dem Weg
führet ſie fort
vorſichtig:

daß ſie nicht anſtoſſe/
oder irr gehe.

mit cselekedet légyen;
és mit kellessék még
cselekedni

Az ô *cselekedetiben*
fel-tészen
tiztességes,

hasznos,
s' mind penig,
ha lehetséges,
gyónyörű (kedves) *ezél*/
(*véget*)
El gondolván (elövé
meg-nézvén) a'
véget,
fel-keresi,
az *eszközöket*,
mint olly útat, &
melly a' czélhoz (véghez) vizen;
de bizonyossakat és könnyűeket,
inkább keveseket,
hogy nem mint sokakat,
hogy valami meg ne akadályoztassón.

Az *alkalmatosságra* 9
(az melly,
elöl (a' *homlokán*) üstökös, 10

hátul penig kopasz, 11
e' felett (ezenkivül) szárnyas lévén, 12

könnyen el-szalad)
eá vigyáz,
es azt meg-fogja (kapja)

Az úton
el-mégyen
okossan: (eszessen)

nogy meg ne ütközzön
avagy el ne tévölödjön.

co gyž délala;
a co geſſte délati ma.

Sprawam gegich
przedſtawuge
poctiwy/

użiteczny/
podobnie tak;
gesili może byti/
vtěſſtedlny Cyl (Koniec)
Po prohlednuti cyl/
neb konce/

obhlida ſe
na proſtredky/
gak na ieſtu/ &
ktteraż wedé k cyle.
ale giſte ſnadne (lehke)

a radégi menég/
nežli mnohe.
aby nétco ne prekažilo.

Na pilnéjſtoſt/ 9
(Ktera
wlaſatym čelem/ 10
wrchē hlawy lyſem/ 11
k tomu ſkřidlata geſt 12
ſnadnicko vchodi) vuka
dáwá pilny pozor/
a ſáha (chopy) poni.

Na ceſtě
gde przedce (pokračuge
opatrně (oſtrožně)

aby ſe ne podkmul/
anebt ne z bludu.

CXII.

Sedúlitas. Die Aemſigkeit.
A' Szorgalmatoſság. Pilnoſt.

Sedúlitas 1 ſ. III.
amat *labóres*,
fugit *ignaviam*,
ſempe ſi it in *ópere*, ,

ut *formica*: 2 ſ. I.
& comportat ſibi,

ne ille,
copiam omnium *rerum*. 3
Non dormit ſemper

aut *ferias* agit,
ut ignávus, 4

Die Aemſigkeit 2 1
liebet die Arbeit/
haſſet die Faulheit/
iſt immer beſchäfftigt/

wie die Ameis: 2
und trägt ihr zuſammen/

wie dieſe/
einen guten Vorrath al-
(ler Dinge. 3
Sie ſchläffet nicht im-
mer/

oder feyret/ (faulentzet/)
wie der Faule (Träge) 4

A' *ſzorgalmatoſság* 1
ſzereti a' *munkát*,
távoztartya a' *reſtſéget*,
mindenkor foglalatos-
kódik (dolgoz)
mint a' hangya: 2
és takar (gyűit, öſzve-
hord) magának,
valamint amaz,
mindenféle *büſséget*.

Nem alufzik minden-
koron
avagy ünnepel, (henyél)
mint a' tunya (reſt) 4

Pilnoſt 1
miluge práce
wyſtriha ſe leniwoſti/
w ż dyckj geſt pracech/

gak Mrawenec: 2
a ż naſſi ſobě/
gako ona/
w ſſech wecy hognoſt/ 3

Neſpi wżdyckj/
aneb ne żahala/
gako Leňiwec/ 3

&cicáda

& *cicáda*; 5 f. I.

quos tandem
premit *inopia*, 6 f I.

Incepta
alácriter urget,

uſque ad *finem*;
nihil procráltinat,

nec cantat
cancilénam corvi, 7
qui ingeminat

cras, cras.

Poſt exantlátos labóres,
& laſſáta,
quieſcit:
ſed quiéte recreátâ,

ne *otio* adſueſcat,

redit ad *negotia*.

Diligens *diſciplina* (m. II.
ſimilis eſt *ápibus*, 8
quæ ex variis *flóribus* 9
mel cóngerunt
in *alveária* ſuum.

und der Heuſchreck; 5

welche endlich
drucket die Armut. 6

Was ſie angefangen/
dem ſetzt ſie fleiſſig nach/

biß zum Ende;
ſparet nichts auf Mor-[gen/
und ſinget nicht
den Geſang deß Raben 7
welcher immer ruffet

cras, cras, das iſt/ mor-
gen/ morgen.

Nach vollendter Arbeit
und ermüdet/
ruhet ſie:
aber/ wenn ſie außgeru-
het/
daß ſie nicht deß Müſſig-
gangs gewohne/

kehret ſie wieder zu den
Geſchäfften.
Ein fleiſſiger Lehrſchü-
ler/
iſt gleich den Bienen/ 9
welche aus vielerley Blu-
men 9
Honig einſammlen
in jhren Stock. 10

és a' *ſáska*: (*ſzőrkő, pitétsők*) 5

kiket végtére
a' *ſzegénység* ſzorongat
(bánt) 6

A' mihez kezdett
aztot ſörényen űzi, (bá-
nik avval)
mind *végig*;
ſemmit nolnapra nem
hallaſzt,
nem-is énekli
az *holló énekét*, 7

a'ki mindenkor csak azt
kiáltya:
cras, cras, az az, holnap
holnap.

A' véghez vitt munka
után,
és el-fáradván,
nyúgſzik:
eleget nyugodván penig,
hogy az *hitvalkodáshoz*
veſztég heveréshez)
ne ſzokjon,
viſzſza tér a' *dologra*.
(*mun ára*)

A' ſzorgalmatos *tanéc-*
váný
hasonló a' *méhekhez*, 8
mellyek ſokféle *virá-*
gokbul 9
mézet gyűjtenek
az ő *kaptárokba*. (*dőbő-*
nükbe)

a kobylka; 5

ktorych z napoſledy
chudoba trapi. 6

Nepočate wécy
ſpilnoſti kona/

až do konce;
nic na gitro neodkłada/

aniž ſpiwa
piſen Krkawce (Ba-
wranůw) 7
ktery z wždy opakuge:

cras, cras, z gitra/z gitra.

Po dokonalych prá-
cech/
a vſtala/
odpočiwa:
ale/ když odpočinula/
aby k Zahalce (lenwo-
ſti nepriwykla/
nawracuge ſe k prácem

Pilny včelnik (žák)
podobny geſt včelam/8
ktere z rozličnych kwětů
kůw 9
Med z bronia z dugi
do Vle ſweho. 10

CXIII.

Temperantia. Die Mäſſigkeit. (Begnügſamkeit.)

A' Mértékletesség. Skrownost. (Scrÿdmest)

Tempe-

Temperantia. 1 f. l.
præſcribit *modum*
ſibo ac *potui*,

& cóntinet
cupiditatem
ceu frænо: 3

& ſic
moderátur omnia:
ne quid nimis fiat.

Helvétnes (*Ganebnes*)
inebriantur, 4
titubant, 5
ructant (vomunt) 6

& rixantur. 7

E *crápulâ*,

óritur

laſcivia; f. l.
ex hác,
vita libidinóſa f. l.
inter *fornicatóres* 8

& *ſcorta*, 9

oſculando (baſiando)
palpando,

amplexando,
& tripudiando. 10

Die Mäſſigkeit/ 1
ſchreibt Maſſe vor
dem Eſſen und Trin-
[cken/ 2
und hält an
die Begierde/
als mit einem Zaum: 3

und alſo
maſſigt ſie alles:
damit nicht zuviel ge-
ſchehe.

Die Schleſier Säuf-
[fer
ſauffen ſich voll uñ toll/ 4
taumeln/ 5
ſpeyen (kotzen) 6

und hadern. 7

Aus der Schlemme-
[rey
entſtehet

Geilheit;
aus dieſer/
ein Unzucht-Leben
unter Hurern 8

und Schleppſäcken/ 9

mit Küſſen/
Betaſten/

Umarmen/ (hertzen)
und Tantzen (hüpfen) 10

A' *Mértékletéſség*, 1
módot ſzab
az *ételken* és *italban*, 2

és meg-tartoztattya
a' *kivánságot*,
mint egy *zabolával*: 3
és ekképpen
meg-mértékkel mindé-
neket:
hogy mód nélkűl ne lé-
gyen valami.

A' *tobzodók* (*réſzegeſ-*
ſek)
részegeskednek, 4
tántorognak, 5
ikőlődnek (vánnak, o-
kádnak) 6
és grázdálkodnak (őſzve-
veſznek) 7

A' *réſzegſégből*, (*tobzo-*
dásból)
ſzármazik veſzen (ere-
detet)
a' *fajtalanság*;
ebből,
a' *bűja élet*
a' *kurválkodó*
latrok (*kurválkodó*
latrok)
és *kurvák* (*ſzajhák*) kő
zőtt, 9
csok olgatáſſal;
tapogatá ſſal;

őle lgetéſſel,
és tánczolás ſal. 10

Skrownoſt/ 1
piedpiſuge Mjeru/
Pokrmu a Napogj/ 2
a z drżuge
ſadoſt/
gako Vzdu: 3
a tak
tidj wſſeckj wecy:
aby ſe co nadmiru ne-
ſtalo.

Opilcy a Opilcy/
opigegj ſe/ 4
potaczegj ſe/ (z nohu na
nohu padagj) 5
tihagj (blugj/ wracegj 6
a wadyſe. 7

Z Opilſtwj/

pochazy

Chlipnoſt (Rozpuſtiloſt
a te pak/
nectnoſtny żiwot
mezy Kurwamj 8
a kurwamj (Neweſtkach
mj/ 9
s celowanjm (boſkawa-
nim/ polibenjm
macanjm (oblapianim)
a ſkakanjm (tańcowa-
njm.) 10

Fortitú-

CXIV.

Fortitúdo.
Die Starckmüthigkeit/ oder Tapfferkeit.

A' Bátorság. (Az Elménck Erősége.)
Syla. (A Muzilost.)

Fortitú-

Fortitúdo, 1 f. III.	Die Starckmůthigkeit/ 1	A' *Bátorság*, 1	Syla/ 1
eſt impávida	iſt unerſchrocken	nem félénk (retteg͂ő)	geſt negpiedſtraſſena
in adverſis,	in Vngemach/	a ſzerencsétlenségben, (inſegben)	w Protiwenſtwich/
ut *Leo*, 2 m. III.	wie ein Löw/ 2	mint egy *Oroſzlán*, 2	gako Lew/ 2
& conſtans;	und geſtrenge;	és bizakodó;	a duwerngicy
at non tumida,	aber nicht trotzig/	de nem fel fuvalkodot maga bitt, magabizott,)	ale ne trocugjcy (naduta)
in ſecundis:	im Wohlweſen:	a' jó (ízerencsés) állapatban:	w ſſtéſtie
innixa	ſich ſteurend	támaſzkodván	opira ſe
ſuo *colúmini*, 3	auf ſeinen veſten Grund;	*eros oſzlopjára*, (*gyámolára*) 3	na ſwym ſtupem/ 3
conſtantia;	der Beſtändigkeit;	az *állhatatoſ ágra*;	Stalosti;
& eadem	und eines Sinns	es azon eimével (egyféle indulattal) bir	a ona
in omnibus;	in Allem;	mindenekben;	we wſſech wécech;
parata,	fürtig/	kész	hotowa/
ad utramq; *fortúnam*	beyderley Glück	mind a' kétféle *ſzerencsét*,	k obogimu ſſtéſti
æquò *animò*	mit gleichem Gemüthe	egyenlő (csendeſz) elmével	rownym wmyſlem
ferendam.	zu ertragen.	el-ſzenvedni, (tűrni)	ſe ſnaſſeni.
Clypeî	Mit dem Schilde 4	A' *Tűr betéſnek*	Sſtitem
tolerantiæ,	der Duldmüthigkeit/	*payſá-al* 4	ſnesſenſtwoſti/
excipit	verſetzet ſie	ki-fogja (űti)	pitgima
ictûs	die Streiche	a' *ſzerencsétlenségnek*	vdereni
infortunii;	deß Unglücks/	*csapáſai*;	Neſſtéſſti;
& *gladiî* 5	und mit dem Schwerd 5	és a' *bátorſágnak*	a Mečem 5
Vir útis,	der Tapferkeit/	*kardiával*, 5	Cnoſti
propellit	treibet ſie ab	el-kergeti (űzi)	zahani
hoſtes	die Feinde	az *elme csendeſſ gének*	Neprately
animæ,	der Gemüthsruhe/	*ellenſegit*,	vpokogeni myſli/
nempe *affectûs*.	nemlich/ die Begierden (Affecten.)	tudniillik azt *indulatokat*.	toužto Affecty (ſmyſlům naklonoſti.)

CXV.

Patientia. Die Gedult.

A' Békeséges Tûrés. [Szenvedés.]
Terpezliwoſt.

Patien.

Patientia 1 f. I.
tólerat
calamitates 2

& *injurias*, 3
humiliter,
ut *agnus*; 4 m. II.

tanquam paternam
féruiam Dei.

Interim innìtitur

ſpei ánchoræ, 6

(nt *navis*, 7 f. III.
in *mari* fluctuans)
Deo ſupplicat 8

illa crymando;
& expectat
poſt *núbila* 9

Phœbum; 10
ſereno mala,
ſperans meliora.

Contrà
Impatiens 11 o. III.

plorat, lamentátur,
debaccátur in ſeipſum, 12
óbmúrmurat
ut *canis*, 13 c. III.
& tamen nil próficit;

tandem deſpérat,
& ſit *avtóchir*: m. III
(*propricida*) 14
injurias
vindicáre cupit,
furibundus.

Die Gedult 1
erduldet
die Unfälle 2

und das Unrecht/ 3
demüthiglich/
wie ein Lamm; 4

als eine Väterliche
Zuchtrute GOttes. 5

Unterdeſſen ſteurt ſie ſich
auf den Ancker der Hoffnung/ 6
(wie ein Schiff/ 7
das auf dē Meer ſchwebt)
flehet GOtt an 8

mit Threnen;
und wartet
nach dem Regen 9

deß Sonnenſcheins; 10
ertragen das Böſe/
hoffend das Beſſere.

Daraegen
ein Ungeduldiger/ 11

heulet/ wehklaget/
wütet wider ſich ſelbſt/ 12

widerbellet
wie ein Hund/ 13
und gewinnt doch nichts damit;
endlich verzweiffelt er/
und wird ein Selbſtmörder; 14
das Unrecht
ſucher er zu rächen/
wütend.

A' *Békeſeges ſűrés* 1
el-ſzenvedi
a' *nyomoruſágokat*, 2

és *boſzuſágokat*, 3
alázatoſſan,
mint a' *bárány*; 4

ugy mint attyai
ostorát (*veſszedelmes*) az
Iſtennek. 5
Azomban ragaſzkodik (bizik)
a' *reménſegnek vas-*
maczkájához, 6
(mint egy *hajó* 7
melly a' *tengeren* haboz)
az Iſtennek könyörög
eſedez) 8
könyhullatáſſal;
és vár a
a' *fölyhös* után 9

a' *napot*; 10
el-tűrvén a' gonoſzt,
reménvén jobbat.

Ellenben
a' türhetetlen 11

fir, jaygat,
dühöskődik (dúl-fúl)
magára, 12
ellene morog
mint az *eb*, 13
es mindazoná tal feñir-
ſem haſznál vele;
végtére ketſegben elik,
és *maga gyilkoſſa* lé-
tzen: 14
a' boſzſzuſágokért
boſzſzut állani igyekezik
dühöſſen.

Trpěliwoſt 1
ſnaſſi
Nuze/ 2

: Kriwdy/ 3
vokorně/
jako Beranek; 4

jako Otcowſki
prutek Božj. 5

Mezy tym ſe opira
na Kotew Naděge/ 6

(gako Lodi/ 7
na moři ſe pohrżugicj)
Bohu ſe proſebné mo-
dli/ 8
wylewagice ſlzy;
a očekáwa
po deſſdi 9
gaſne Slunečnoſti; 10
z naſſegice zle wěcy/
duffagice lepſſich.

Naproti tomu
netrpeliwy/ 11
plače/ kwili/
wſtěka ſe ſam na ſebe 12
repce (ſſemre/ ſſtěka)
gako Pes/ 13
a wſſak nic ne proſpi-
wa 5
na poſledy ſebe zuffa/
a bywa ſam ſebe mo-
dyem: 14
pro Kriwdy
ſsada ſe pomſtiti/
w ſtekagice ſe.

CXVI.

Humánitas. Die Leutſeeligkeit. Az Emberség. Lidnoſt.

Homines facti ſunt, ad mutua cómmoda: ergó ſint humáni.

Sis ſuavis & amábilis, *vultu*; 1 comis & urbánus, *geſtu* ac *moribus*; 2 affábilis, & verax,

Die Menſchen ſind geſchaffen/ einer dem andern zum beſten; darumb ſollen ſie ſeyn Leutſeelig.

Sey annehmlich und holdſeelig/ vom Geſichte; 1 höflich (diſeret) von Sitten wolgebärdig/ von Gebärden; 2 und warhafft/

Az *Emberek* teremtettenek, egy más hſznára: (javára) azért légyenek emberſegesſek

Légy kedves és édes-(ſzerelmetes-) *tekéntetű*; 1 nyájas és bőcsületes, (tiſzteſſéges) *magad-tartásában* (viſeléſében) (és *erkölcsiedben*, 2 jó beſzédű, és igaz

Lidé ſtworeni ſu/ geden druhemu k dobremu: protoż magi byti w lidſkoſti; 1 priwětiwy a dworſki/ w obiceg a w obcowanj a w mrawich/ 2 wemluwny/ a prawdiwy/

bre

ore ; 3	von Mund (Wörtern) 3	*ſzavaidban* ; 3	vſty/ (ſtowy) 3
candens, & candidus	brünſtig/ und treu/	buzgo ſzeretetű, és hűſé- (ges	ſrdečny a wěrny
corde. 4	vom Hertzen. 2	*ſzived* ſzerint. 4	s vprimneho ſrdce. 4
Amá ;	Liebe ;	Szereſs ;	Miluge ;
& ſic amáberis :	und alſo wirſtu lieb ſeyn :	és ekképpen ſzerettetel :	a tak ſaſe *milowan bu=*
& fiet	und es wird werden	és léſzen	a bude (deſo :
mutua amicitia, 5 (f. I.	eine Wechſel-Freund- ſchafft/ 5	az *egymás között való barátság*, 5	ſpolna ſobne pritelſtwj 5
seu *túrturum*, 6	wie der Turteltauben/ 6	valaminémű a' *gerlicze-*	gako Brdličkowe/ 6
concors,	einträchtig/	eggyező, [ké, 6	ſworne/ (laſkawe)
manſuéta,	ſanfftmüthig/	ſzeléd,	krotke/
& utrinq;	und beyder ſeyts	és mind a' két részről (félről)	a s obuch dwuch ſtran
benévola.	wolgeneigt.	jót kivánó, (jóra igyekező)	dobrowolna.
Moróſi hómines,	Unfreundliche Leute/	A' barátſágtalan (kedvetlen) emberek,	Nemrawnj Lyde/
Sunt odióſi,	ſind feindſelig/	gyűlölſegeſsek,	ſau zawiſtiwy
torvi,	ſcheelſüchtig/	komor (kemeny) tekéntetüek,	žuřewy/
illépidi,	unhöflich/	parafztok, (éktelenek)	nepřigemny/
contentiósi,	zänkiſch/	veſzekedök (villongók)	s wadliwy
iracundi, 7	zornſüchtig/ 7	haragoſſak, 7	hněwywj/ 7
crudéles 8	grauſam/ 8	kegyetlenek 8	wkrutny/ 8
ac inplacábiles,	und unverſöhnlich/ —	és engeſztelhetetlenek,	a neroſmeritedlny/
(magis *Lupi*	(mehr Wölffe	(nikab *farkaſok*	(wice Wlcy/
& *Leones*,	und Löwen/	és *oroſzlányok*,	a Lewowe/
quàm Hómines,)	als Menſchen/)	hogy nem mint emberek)	nežli Lyde)
& inter ſe	und unter ſich ſelbſt	és magok között	a mezy ſebu
diſcordes :	uneinig :	viſzſzavonyók : (háborgok)	neſworny :
hinc confligunt *dif-* [ferè. 9	daher ſie ſich balgen. 9	azért *bajt* vinak. 9	odtud ſe paſagj 9
Invidia, 10 f. I.	Der Neid/ 10	Az *irigység*, 10	Zawiſt/ 10
aliis malè cupit.	mißgunſtet andern/	máſoknak gonoſzt kivän	gjnim ſlé prege (žiti)
& cónficit ſeipſam.	und verzehrt ſich ſelber.	és önnön magát emészti meg.	a ſama ſebe trawi (mor duge)

CXVII.

Juſtitia. Die Gerechtigkeit.
Az Igaſság. Sprawedliwoſt.

Juſtitia ſ. f. t.
pingitur, ſedens
in *lápide quadráto*: 2

nam debet eſſe
immóbilis;

Obvelátis *óculis*, 3
ad non reſpiciendum
perſónas;

Claudens
ſiniſtram *aurem*, 4
reſervandam
alteri *parti*;

Die Gerechtigkeit t
wird gemahlet/ ſitzend
auf einem Viereckſtein: 2

dann ſie ſoll ſeyn
unbeweglich;

Mit verbundenen Augen/ 3
nicht anzuſehen
die Perſon;

Zuhaltend
das lincke Ohr/ 4
vorzubehalten
dem Andern Theil;

Az *Igaſság* t
irattatik, úlvén
egy *négy-ſzegű kőnön*: 2

mert mozdithatatlañak
kell lenni;

Bé-kötött *ſzemekkel*, 3
hogy meg ne tekénese
(válogaſſa)
a' *ſzemélyeket*,

Bé-dugván
a' bal *fület*, 4
hogy aztot tartſa
a' máſik *felnek* (*réſznek*),

Sprawedliwoſt t
maluge ſe/ ſedżi
na ćtwerbranatim Kamen: 2

neboť ma byti
neporuſſitedlna;

Zawazanymi Ocżima 3
ne patrżi
na Oſoby;

Zawiragic
lewe Ucho/
aby ho zachowala
druhegſtrañe;

Dexter

Dexterâ tenens
gladium, 5
& *frænum*: 6
ad paniendum
& coërcendũ, malos;

Prætereà *ſtateram*, 7

enjus dextræ lanci 8
mérita,
ſimiltræ, 9
præmia, impóſita,

ſibi invicem
exæquantur,
atq; ita boni
ad *Virtútem*,
ceu *calcáribus*, 10
incitantur.

In *contráctibus*, 11
candidè agátur;

pactis & *promiſſis*
ſtetur:
depóſitum & *mutuum*, n. 11.
[*um*,
reddantur:

nemo c. III expilétur
[12
aut lædátur; 13
ſuum cuiq; tribuátur:

hæc ſunt *præcepta*
Juſtitiæ.

Talia prohibentur

quinto & ſeptimo
præcepto *DEI*,

& meritó
cruce ac *rotâ*, 14
puniuntur.

In der Rechten haltend
ein Schwerd/ 5
und einen Zaum: 6
abzuſtraffen/
und anzuhalten/ die Bö-
[ſen;

Uber das eine Wage/ 7

in deren rechten Schale 8
die Verdienſte/
in die Lincke/ 9
die Belohnungen/ gele-
[gen/
gegeneinander
abgegleichet/
und alſo die Frommen
zur Tugend/
gleich als mit Spornẽ 10
angetrieben werden.

In Abhandlungen/ 11
ſoll man redlich verfah-
[ren;
die Vertäge uñ Zuſagen
halten:
das Hinterlegte und Ge-
[liehene
wiedergeben:

niemand ſol beſtohlen 12

oder verletzet; 13
jedem das ſeine werden:

diß ſind Geſetze
der Gerechtigkeit.

Solche Sachen werden
verbotten
im fünfften uñ ſiebenden
Gebot GOttes/

und billich
mit Galgen und Rad 14
abgeſtraffet.

Jób kézben tartván
egy *kardot*, 5
és egy *féket*: 6
hogy meg-bűntetſſe
és zabolázza a' gonoſza-
[kat;

Azonkivűl egy *ſont*
mértéket, 7
mellynek jóbik *ſerpenyő*-
az érdemek, [*ébe* 8
a' bal felől valóba, 9
a' *jutalmok* bé-vettetvén

egy-más között
egyenlőkké tétetnek,
és ekképpen a' jámborok
a' *joſágra*,
mint egy *ſarkantyukkal*
fel-indittatnak. [10

Az *alkuváſokban*, 11
hiven (igazán) légyen
meg a' dolog;
a' *fogadáſok* és *igéretek*
meg-tartaſſanak:
a' *le tött marha* és *adóſſág*

viſzſza (meg) adattaſſa-
nak:
ſenki meg ne foſztattaſ-
ſék, 12
avagy ſértetteſſék; 13
kinek-kinek az övéje
meg légyen:
ezek az Igaſſágnak
törvényi.

Illytén dolgok tiltatnak meg

az *Iſtennek*
ötödik és hetedik páran-
tsolattyában,
és méltán [14
akaſztófával s' *kerékkel*
bűntettetnek meg.

W praweg ruce dr-
Meč 5 [žicy
a Vzdu: 6
ku treſtani (karani)
a ſkrocowani zlych:

K tomu Waſky/ 7
w kterych na praweg
miſce (ſſale) 8
zaſluhy/
na Leweg/ 9
odplata wložena
z rowna
ſe meřij/
a tak dobry
k Ctnoſtem
gako oſtrohami/ 10
pobižen bywagj.

W gednanj/ 11
neoſſemetne prokrače-
wati treba/
dogednanj a priſlibo-
wanj
držet:
zložene wěcy a pugčene
nawratiti:
nikoho ne okradati/ 12
nebo vražiti; 13
kazdemu swe oddati:
tyto ſau Prikazanij
Sprawedlnoſti.

Take wěcy ſau zaka-
zane
w pátem a ſedmem
Prikázanjm Božjm/
a ſluſſne
ſſibenicy a kolem 14
treſtánc bywagj.

Liberá-

CXVIII.

Liberálitas. Die Mildigkeit. Az Adakozás. Sſtedroſt.

Liberálitas, 1 f. III.	Die Mildigkeit/ 2	Az *Adakozás* (*gazdálkodás*) 1	Sſtedroſt/ 1
modum ſervat	hält Maſſe	*módot* tart	Märu drʒj
circa *divitias*,	in dem Reichthum/	a *gazdagság* körül	w Bohatſtwj/
quas honeſtè quærit:	welchen ſie ehrlich erwirbt:	mellyet emberül (bótsületeſſen) keres:	ktere poctiwe nabywa:
ut habeat, quod largiatur	damit ſie habe/ zu geben	hogy légyen néki, mit adgyon	aby mela/ co vdćliti
egénis; 2	den Dürfftigen; 2	a' *ſzükölködőknek*; 2	potrebugjcym; 2
Hos veſtit, 3	Dieſe Kleidet/ 3	Ezeket meg-ruházza 3	Tychto ſaodʒj/ 3
nutrit, 4	nehret/ 4	táplálya, 4	ʒiwj/ 4
& ditat, 5	und begabet ſie/ 5	és meg-ajándékozza, 5	a bohati (obdaruwa) 5
hilari *vultu*, 6	mit frölichem Geſicht/ 6	vig *orczával* (jó kedvel 6	weſelau Twaii/ 6

& alátá

& aláta *manu.* 7

Oper 8
fúbjicit ſibi;
non ſe illis;

ut *avárus*: 9 m. II.
qui habet,

ut habeat,
& *bonorum* ſuórum
non *poſſeſſor* m. III. eſt

ſed *cuſtos*, c III.
&, inſatiábilis,
ſemper corrádit 10

únguibus ſuis.

Sed parcit etiam,

& aſſervat ſuas *res*,

occludendo; 11

ut ſemper habeat:

At *pródigus* 12 m. II.

malè diſperdit

benè parta,
& tandem eget,

und fliegender Hand. 7

Die Gütter 8
unterwirfft ſie ihr;
und nicht ſich ihnen;

wie der Geitzwanſt: 9
der da hat/

daß er habe/
und ſeines Guts
kein Beſitzer iſt

ſondern ein Hüter/
und/ gantz unerſättlich/
ſtäts einkratzet 10

mit ſeinen Klauen.

Doch ſie ſparet auch/

und verwahret ihre Sa-[chen/
ſie verſchlieſſend; 11

damit ſie alleieit habe:

Aber ein Verſchwen-[der/ 12
verthut übel

das wol erwonnen iſt/
und muß endlich darben.

és ſzárnyas (gyors) kéz-zel. 7

Javait (*értékit*) 8
maga alá veri;
nem magât azok alá;

mint a' *fösvény*: 9
a' kinek, vagyon hogy légyen,

és a' maga *javainak*
nem *ura*,
hanem *őrzője*,

és telhetetlen lévén,
mind enkor öſzve vakar (kapar) 10

körmeivel.

Mindazonáltal meg-kéméli még-is,
és elteſzi holvalóját, (egymását)
bé-zárván (rekeſztvén) aztot; 11
hogy légyen mindenkor néki.

De a' *tékozlo* 12 (pazarló)
gonoſzuleí- veſztegeti (kőlti)
az igaz kereſmént,
es vegtére ſzűkſéget lát (el-nyomorodik)

a Kridlatau rukau. 7

Statky
podmaňuge ſobe;
ne ſebe gjm;

gako Lakomèc: 9
krery ma/ aby mèl/

a Hratkuw ſwych
ne Panem
ale ſtraznjm geſt/

a ne naſyceny/
wſydycki s hrabuge 10

paſury ſwými.

Ale piedce odkłada

a chowa wècy ſwe

ge ſamikagice 11

aby wſydycki mèl:

A marnotratnik 12

marné tratj
dobre nabyte wècy/
a na poſledy nedoſtatek trpi.

CXIX.

Societas Conjugális. Der Eheſtand. Az Házas Társaság. Staw Manżelſky.

Matrimonium n. II.	Der Chestand	Az *házasság*	Staw Manżelſky/
à *Deo* eſt inſtitútum,	iſt von GOtt eingeſetzt/	az *Iſtentűl* réndelteretett,	od Boha geſtanowen (weny/
in *Paradiſo*,	im Paradeis/	a' *Páradicsomban*,	w Rayi/
ad *mutuũ adjutorium*	zur Gehülffſchafft	*egymás ſegéſſégére*	pro ſpolečnu pomoc
& *propagatión m*	und Fortpflantzung	és az emberi *nemzetéſségnek*	a rozmnożenj
humáni *géneris*.	deß Menſchlichen Geſchlechts.	*ſzaporitáſára*.	narodu Lidſkeho.
Vir m. II. *júvenis* (*cœlebs*, c. III.	Ein Jungman (Jungsgeſell.)	Az *iffiu* (*nőtelen*) *legény*,	Mladenec/
conjugium initúrus	ſo heurathen will/	még akarván házalodni	kdyż ſe ženiti chce/
initructus ſit	ſoll begabet ſeyn/	vagy gazdagsággal,	muſy byti zaopatřen
aut ópibus,	entweder mit Reichthum	vagy *meſterſéggel* és	anebo Bohatſtwim/
aut *arte* & *ſcientiâ*,	oder mit Kunſt und Wiſſenſchafft/	*tudománnyal*,	anebo Umenim a Wě
quæ ſit,	welche diene/	a' melly arra való legyen,	ſtere ſłużi/

ds

Et pane lucrando:	das tägliche Brod zu erwerben;	hogy mindennapi *kenyerét* kereshessen vele:	k zarabenj (k zaslu ženj) powssedneho chleba:
ut sustentáre possit *familiam*,	damit er unterhalte sein Hauswesen.	hogy el-tarthassa cselédjét (*házát*)	aby wyžiwiti mohl čeledku. (čelad)
Deinde éligit sibi nubilem *virginem*,	Darnach siehet er ihm eine Mannbare Jungfrau aus	Annak-utánna el-valaszt magának egy férhezadható (eladható; férhezmehető) *leánt* (vagy *özvegyet*)	Potom obledne (wybira sobe) dospělu Pannu/
(aut *viduam*)	(oder eine Wittib,)		(anebo Wdowu)
quam ádamat:	die er liebet:	a kit meg-szeret:	kteru zamiluge:
ubi tamen magis spectanda	da aber mehr zu sehen ist	az holott penig inkább tekénteni kell	kdežto wjce se ma ssetřiti
virtus f. III & *honestas* f. III.	auf Tugend und Ehrbarkeit/	a' *jó indulatra* és *emberségre*,	Ctnost a Poctiwost/
quàm *forma*, f. I.	als auf Schönheit/	hog' nem mint a' *szépségre*	gako krasa (spanilost)
aut *dos*. f. III.	oder auf Heuratgut.	vagy az *menyaszszonynyal adatni szokott gazdagságra*.	anebo Wěno.
Post hæc,	Nach diesem/	Ezekután	Potom/
non despondet clam sibi eam	verlobt er sich nicht heimlich mit ihr/	nem alattomban jedzi el magának,	ne zasnubuge gi sobe potagenmě/
sed ambit,	sondern er wirbt um sie/	hanem meg-kéreti,	ale pracuge (stara se o ni)
ut *procus*, m. II.	als ein Freyer/	mint *nőszö személy*,	gako milostnjk (Fragyr
apud *patrem* 1	bey Vatter 1	az *atyától* 1	v Otce 1
& *matrem*; 2	und Mutter; 2	és *anyától*; 2	a Matky 2
vel apud *tutóres*,	oder bey den Vormünden/	vagy a' *gondviselőktűl* (*tutoroktul*)	anebo v Ochrancuw
& *cognátos*,	und Befreundten/	és *atyafiaktul*,	a Pokrewnjch
per *prónubos*. 3	durch die Freywerber. 3	a' *leánkérők* (*dűm atyák*) által	skrze Dnubcow (Družbow) 3
Eâ sibi desponsâ,	Wann sie ihm zugesagt ist/	Mikoron néki oda igértetett,	A když mu gij zasnubena gest/
fit *sponsus*, 4 m. II.	wird er Bräutigam/ 4	*vőlegénnyé* lészen, 4	stawa se ženichem 4
& ipsa *sponsa*; 5 f. I	und sie/ Braut 5	és amaz *menyaszszonyá*; 5	a ona Newestau; 5
fiuntq; *sponsalia* n. II. & III.	u. wird Verlöbnüß gehalten/	és meg-létzen a *kézfogás*	a držano bywa snubenj
& *instrumentũ* n. II. *dotále* n. III. 6 scribitur.	und der Heurahtsbrief 6 geschrieben.	és a' *jegyubérrul való levél* 6 meg-irattatik	a smluwa manželstwj sepsana bywa.
Tandem	Endlich	Végezetre (utolyára)	Naposledy
fiunt *nuptiæ*, f. I. pl.	hält man Hochzeit/	*menyegzőt* tartanak,	ywa weselj (swadba)
ubi copulantur	da sie getrauet werden	az holott öszve adattatnak	dežto sobaßenj bywagj
à *sacerdóte*, 7	von dem Priester/ 7	a' *Pap* által, 7	skrze Kněze 7
dantes ultrò citroq; manus 8	gebend einander die Hände 8	advan egy másnak kezeket 8	podawſſi geden druhému Ruce 8
& *annulos nuptiáles* 9	und Trau-Ringe; 9	és *hütös gyűrűket*; 9	(mu) a slubne Prstene: 9
tum épulantur	alsdenn halten sie Mahlzeit	akkor-osztán vendégeskednek	a tak potom hodugj
cum invitatis *téstibus*.	mit den geladenen Zeugen:	az hivatalos *tanúkkal* (*bizonyságokkal*) egyetemben.	s pozwanymi Swědky.
Abhinc dicuntur	Von da an nennt man sie	Ettűl az időtűl (a' napságtul) fogva hivatatnak	Odtud slowu se
maritus m. II. & *uxor* f. III.	Mann und Weib:	*férjnek* és *feleségnek*:	Muž a Žena:
hâc mortuâ,	wenn diese stirbt/	ez mikoron meg-hal,	ktera kdy zemřa
fit ille *viduus*. m. II.	wird er ein Witwer.	amaz *özvegyemberré* lészen.	on zůstawa Wdowcem

CXX.

Arbor Conſanguinitátis.
Der Sipſchafft-Baum.
Az Atyafiuſágnak (Rokonſágnak) Agazatya
Strom Pokrwnoſti.

Hóminem 1 attingunt *conſanguiniáte, in lineâ aſcendente, pater* m. III. (*vitricus* m. II.) 2 *& mater*, f. III. (*noverca*, f. I.) III *avus* 4 m. II. *& avia*, 5 f. I. *prǒavus* 6 m. II. *& proavia*, 7 f. I. *ábavus* 8 m. II. *& abavia*, 9 f. I. *átavus* 10 m. II. *& ntavia*, 11 f. I.

Dem Menſchen 1 ſind verwandt, mit Sipſchafft/ in der auffſteigenden Linie/ der Vater (Stiffvater) 2 und die Mutter (Stiffmutter) 3 d Großvatter (Anherr) 4 uñ die Großmutter (Anfrau) 5 der Eltervatter/ 6 und die Altmutter/ 7 der Voreltervatter 8 und die Voraltmutter/ 9 der Großeltervatter 10 v. die Großaltmutter/ 11

Az *Ember* 1 *vérſséggel* illetik, a' *fel-menŏ ágban*, *atya*) 2 az *atya*; (a' *moſtoha* és az *anya*, (a' *moſtoha anya*) 3 az *ŏreg-atya* (*ŏſŏd*) 4 és az *ŏreg* (*job*, *déd nagy*) *anya*. (*ükŏd*) 5 az *ŏſŏd atya* (*déd ŏſŏd*) 6 és *ükŏd annya*, 7 az *ŏſŏd ŏreg apya* 8 és *ükŏd ŏreg annya*, 9 az *ŏſŏd apjának ŏſi* 10 és *ükŏd aňyának üki* 11

Cłowêka 1 dotykagj w pokrwnoſti w Linegj w ſtupugicŏ/ Otec (Otim) 2 a Matka (Macocha) 3 Sěd (ſtary Otec) 4 a Baba (ſtara matka) 5 Praděd 6 Prá baba/ 7 Prapraděd/ 8 a Prapra baba/ 9 Nadděd/ 10 Nadbaba 11

trita-

trítavus 12 m. II.
& *tritavia*; 13 f. I.
ulteriores,

dicuntur
majores. 14 ... 14
m. III. pl.
In *lineâ deſcenden-*
(te
filius m. II. (*privignus* m. II.) 15
& *filia* f. I. (*privigna* f. I.) 16
nepos 17 m. III.
& *neptis*, 18 f. III.
prónepos 19 m. 19
& *próneptis*, 20 f. III.
ábnepos 21 m. III.
& *abneptis*, 22 f. III.

ánepos 23 m. III.

& *atneptis*, 24 f. III.

trínepos 25 m. III.

& *trineptis*; 26 f. III.

ulteriores

dicuntur *pósteri*. 27...
27 m. II. pl.
In *lineâ cóllateráli*

ſunt *patruus* 28 m. II.

& *ámita*, 29 f. I.

avúnculus 30 m. II.

& *matértera*, 31 f. I.

frater, 32 m. III.
& *ſoror*, 33 f. III.
patruélis, 34 c. III.
ſobrinus, 35 m. II.

& *amitínus*. 36 ... 36
m. II.

der Urelter-Vatter 12
und die Uraltmutter; 13
die noch darüber hinaus
[ſind/
werden genennet
die Voreltern (Altvor-
dern) 14 ... 14
In der abſteigenden Li-
nie/
der Sohn (Stiffſohn) 15

und die Tochter (Stif-
tochter) 16
der Nefe (Enckel) 17
und die Nifftel/ 18
der Kleinſohn 19
und die Kleintochter/ 20
der Kleinnefe 21
und die Kleinnifftel/ 22

der Urſohn 23

und die Urtochter/ 24

der Urnefe (Urenckel) 25

und die Urniſſtel; 26

welche darüber ſind/
werden genennt Nach-
kommen. 27...27
In der Seiten-Linie

ſind der Vetter (Vaters-
bruder) 28
und die Baſe/ (Vaters-
ſchweſter/) 29
der Oheim (Mutter bru-
der) 30
und die Muhme (Mutter
ſchweſter/) 31
der Bruder 32
und die Schweſter/ 33
deß Vatern Sohn 34
der Muhmen Sohn/ 35

und deß Oheims oder der
Baſen Sohn. 36...36

az *ősöd ősének ősi*, 12
és üköd ükének üki; 13
az kik ezeken fölyül
vannak,
hivattatnak
eleinknek. 14 ... 14

Az *alászállo ágban*,

a' *fiu* (*moſtoha fiu*) 15

és a' leány, (*moſtoha le-*
ánya) 16
az *unokaſi* 17
és unoka leánya, 18
az *unokád fia* 19
és unokád leánya, 20 21
az *unokádnak unoka fia*
és unokádnak unoka le-
ánya, 22
az *unokád unokának fia*
23
és unokád unokának leá-
nya fia 24
az *unokád unokának u-*
noka, 25
és unokád unokának u-
noka leánya; 26
az kik ezekẽ alól vañak
maradékoknak mond-
batnak. 27 ... 27

Az *oldalos ban* (*mellék*)
ágban
vannak az atyád bátrya
(*öcse atya fia*) 28
és az atyád néninye (*hu-*
ga) 29
az *anyád bátya* (*öcse*)
30
és anyád nénnye (*öcse*)
31
a' *bátyád* (*öcséd*) 32
és a' néned, (*hugod*) 33
az *atyád batyának fia* 34
az *anyád nénnyének fia*
35
és az anyád bátyának
vagy az *atyád nénny*
nek fia. 36 .. 36

Prapradédow deď/ 12
Prapra babina baba 13
ktery geſſtè ſtarſſi ſau
zowu ſe
Predkowe 14 ... 14

W Linei dolu ſtupue
gicy/
Syn (Paſtorek) 15
y dcera (paſtorkine) 16
Wnuk 17
y Wnucka/ 18
Prawnuk 19
y Prawnucka/ 20
Praprawnuk 21
y Praprawnucka/ 22
Nadwnuk 23
a Nadwnucka/ 24
Praprawnukow wnuk
25
a Praprawnucky wnuc
ka/ 26
ktery geſſte dálſſi ſau/
zowu ſe Potomcy 27 ...
27
W Linei poboczneg
(poſtranneg)
ſan Stryc (Otce bratr)
a Strycna matka (Otce
ſeſtra/ Tetka) 29
Vgec/ vgcek (Matky
bratr) 30
a Vgcina (Matky ſe-
ſtra) 31
Bratr 32
y Seſtr/ 33
Bratanec 34
y Seſtrenec/ 25
Vyce/ aneb Tetky/ brat
rancy/ſeſtrancy. 36...36

CXXI.

Societas Parentális. Der Eltern Standt.
A' Szůléknek Allapattyok.
(Az Házafságbéli Tárfaság.)
Staw Rodičůw.

Cònjuges fuscipiunt (ex *benedictióne Dei*) *fóbolem* (*prólem*) & fiant *parentes* m. III. pl.	Die Eheleute bekommen (durch GOttes Segen) Kinder (Erben) und werdon Eltern.	Az házas tárfoknak léfzen (az Iftennek *áldáfábul*) *magzatiok* (*gyermekek*) és *fzůlékké* léfznek.	Manžele plodj (spořchnanj Božjho) Dátky a by magj Rodičowé.
Pater 1 m. III. génerat, & *mater* 2 f. III. parit *filios* 3 & *filias*. 4 (aliquando *gemellos*.)	Der Vater 1 zeuget/ und die Mutter 2 gebieret Söhne 3 und Töchter/ 4 (zuweiln auch Zwillinge)	Az *atya* 1 nemz, és az *anya* 2 fzůl *fiakat* 3 és *leányokat*. 4 (néha *kettősöket* kettő-ſ rel, egy halfal fzůletteket)	Otec 1 splodj/ a Matka 2 rodj Syny 3 v Dcery 4 (nekdy Blijence)

Infans

Infans 5 c. III	Das kleine Kind 5	A' *esdesemő gyermek* 5	Dietě 5
involvitur *fasciis*, 6	wird gewickelt in Win-deln, 6	bé-takarettatik *polák-ba*, 6	zawigugi w plénky / 6
repónitur in *cunas*, 7	gelegt in die Wiege 7	béle fektetik a' *bőlcsőbe*, (7	kladu do kolibky (kolis-ky) 7
à matre lactatur *uberibus*, 8	von der Mutter gesäugt mit den Brü-sten / 8	az anyától szoptatik *(mlékivel, 8*	od Matky krmene bywa prseny 8
& nutritur *pappis*. 9	und ernehret mit Bren / (Mus.) 9	és tápláltatik *péppel (pe-pával. kásával)* 9	a giwene Pappau (dě-tinsku kassy, 9
Deinde, incédere discit	Darnach lernet es ge-hen	Azután, járni tanul	Potom se wčj chodati
festeraſtro, 10	im Gängelwagen / 10	a' *járási a szoktató szeke-vecskében*, 10	w Chodáku / 10
ludit *crepundiis*, 11	spielt mit Spielgeleug / 11	jádzik *gyerm ki játékok-kal (csörgetővel)* 11	hrá ludkami 11
& fari incipit.	und hebt an zu reden.	és szólłani kezd.	a počina mluwiti.
Crescente *ætate*,	Bey wachsendem Al-ter /	Idő jártával, (midőn nevelkedni kezd)	Gdy raste
pietáti 12	wird es zur Gottesfurcht 12	a' *kegyességre* 12	k Bázni Božj 12
& *labóri* 13 assuefit,	und Arbeit 13 angewöh-nes /	és *munkára* 13 szoktat-tatik,	a Pracy přiwyka / 13
& castigátur, 14	und geüchtiget / 14	meg-is bűntettetik 14 (dorgáltatik, fa-nyargattatik)	a trestano bywa 14
& non sit morigerus.	wann es nicht folgen wil.	hogyha nem szó-fogadó, (engedelmes)	kdy nechce byti poslus-ne.
Liberi m. II. pl. de-bent	Die Kinder sind schul-dig	A' *magzatok* tartoznak	Dietky powinne sau
parentibus *cultum & officium.*	den Eltern Ehre und Dienst.	a' szűléknek *böcsűlettel és szolgalát-tal.*	Rodičům čest a powinnost. (po-winnu poslussnost)
Pater	Der Vatter	Az atya	Otec /
sustentat liberos, laborando. 15	ernehret die Kinder / mit Arbeiten. 15	el-tartya a' gyermekeket munkaval. 15	giwj Dietky / s pracu. 15

Socie-

CXXII.

Societas Herilis. Die Herrſchafft.

Az Uraság. Panſtwij.
[Hoſpodárſtwij]

Herus

Herus m. II. (*Paterfamilias* m. III.) 1
habet
fámulos (*servos*;) 2
hera f. I. (*mater-familias*, f. III.) 3
ancillas. 4

Illi,
mandant his

ópera, 6
& distribuunt
laborum *pensa*; 5

quæ ab his.
fidéliter sunt exse- (quenda,
ſine *murmure*
& *dispendio*;
pro quo

præbétur ipſis
merces f. I.
& *alimonia*. f. I.

Servus
olim erat
mancipium, n. II.

in quem
dómino potestas f. III. (ſalt
vitæ & *necis*:

Hodiè
ſervíunt liberè
pauperióres,
mercéde conducti.

Der Herr (Haus-Vat- [ter) 1
hat
Knechte; 2
die Frau/ (Haus-Mut- ter) 3
Mägde. 4

Jene
befehlen dieſen

die Arbeit/ 6
und theilen aus
die Verrichtungen/

welche von dieſen
treulich ſollen vollzogen werden/
ohne Widerbellen
und Nachtheil:
wovor

jhnen gereichet wird/
der Liedlohn
und Unterhalt.

Ein Knecht
ware vorzeiten
Leibeigen/

über welchen
ein Herr Gewalt hatte

deß Lebens und des To- (des:

Heutzutag/
dienen freywillig
die Armere/
um den Lohn gedinget.

A' *gazdának* (*urnak*) 1
vannak
szolgai; 2
a' *gazdaſszonnak* 3
szolgálò leányi 4

Amazok,
meg-hadják (parancsol lyák) ezeknek
a *munkát*, 6
és fel-oſztyák
a' *dolgot*; (*szakvánt*) 5

mellyet ezeknek
hivén véghez kell vinni (meg-cselekedni)
zugolodas
és károſſittas nélkûl;
az mellyért

adatik nékiek
a' *jutalom* (*fizetés*)
és az *éledel*.

A szolgá
régenten
örökös szólga (*rab*) vala

a' kiknek
mind *életén* s' mind *ha- (lálán*
halma vólt az *urnak*:

Ez mái nap,
szabadon zolgálnak
a' kik szegényebbek,
fizetéſſel meg fogattat- ván (bérleltetvén)

Pan (Hoſpodai) 1
ma
Sluhy (Parobky) 2
Pani (Hoſpodine) 3
Dżwky. 4

Oni
rozkazugi tſmto
Robotu (prácu) 6
a rozdawagi
wikonawanj prace 5

ktere od njch
wérnè (pilnè) wikona- ne byti magi
bez ſſemranj
a ſſkody:
za co
ſe gim dáwa
zaplata (plat)
a ſtrawa (żiwnoſt)

Sluha
pred tim byl
poddany (chlap/ wezen

nad kterym
mèl moc Pan
żiwota y ſmrti:

Podnes
ſlużą dobrowolnè
vbohſſy/
za placu nagatj.

CXXIII.

Urbs. Die Stadt.
A' Város. Mesto.

Ex multis *dómibus*	Aus vielen Häuſern	A' ſok *Házokbul*,	Z mnoho Domůw/
ſit *Pagus*, m. II.	wird ein Dorff/ 1	*falu* léſzen, 1	bywa Wés (Sedina) 1
vel *Oppidum*, n. II.	oder Städtlein/	vagy *városká*, (*mezei város*)	a nebo Městečko/
vel *Urbs*. 2 f. III.	oder eine Stadt. 2	vagy *város*, (*kulcsos város*) 2	anebo Město. 2
Iſtud & hæc,	Jenes und dieſe/	Amaz és emez,	Ono a toto
muniuntur	werden befeſtet	meg-erősittetnek	bywagj wpewněne
& cinguntur	und umfangen	és körhyűl vétetnek	a obrazene
mœnibus (*murô*) 3	mit einer Mauer/ 3	*kerittéſſel*; (*kőfallal*) 3	Murami 3 (zdů)
vallô, 4	mit dem Wall/ 4	*töltéſſel*, 4	Walem/ 4
aggêribus 5	mit Schantzen/ 5	*ſánczokkal* 5	Hasipami 5
& *vallis*, 6	und Pfalwerck (Paliſaden.) 6	és *palánkokkal*. 6	a Sſaneem (kolmj) 5
Intra muros	Innerhalb der Mauer	A' kő-falak között	Mezy Muramj/
ſit *pomœrium*; 7 n. II.	iſt der Zwinger; 8	vagyon a' *kerétes kőzi*, (*kőfal mellékje*) 7	geſt mezy Mury; 7

extrá

extrà,
foſſa. 8 f. l.

In mœnibus,
ſunt *propugnácula,* 9
& *turres:* 10
ſpécula, 11

exſtant
in editióribus *locis.*

In Urbem
ingreſſis m. II. fit,
ex *ſuburbio,* 12

per *portam,* 13
ſuper *pontem.* 14

Porta habet
cataractas, 15

pontem verſátilem 16

v alvas, 17

claustra,
& *repágula,*

ut &
vectes, 18

In ſuburbiis
ſunt *horti,* 19

& *ſuburbána,* 20

ut &
cœmeteria. 21

auſſerhalb/
der Stadtgraben. 7

Auf der Mauer/
ſind Paſteyen. 9
und Thürne: 10
die Warten 11 —

ſtehen
an erhabenen Orten.

In der Stadt
gehet man/
aus der Vorſtadt/ 12

durch das Thor/ 13
über die Brücke. 14

Das Thor hat
ſeine Fallgattern/ 15

Zugbrücke/ 16

Flügeln/ 17

Schlöſſer/
und Rigel/

wie auch
die Schlagbäume. 18

In den Vorſtädten
ſind Gärten/ 19

und Luſthäuſer/ 20

wie auch
die Kirchhöfe (das Gottesſager.) 21

kivûl
az *árok.* 8

A' kő-falokon,
vannak a *báſtyák* 9
és tornyok: 10
az őrállo (*vigyázo*) *bellyek* (*várták*) 11
fŏn vannak
a' magas *bellyeken.*

A' Városba
bé-mennèk,
a' *hoſtátsbul* (*kûlsŏ városbul*) 12

a' *kapun,* 13
az *hidon* által. 14

A' kapunak vannak
emeltsŏs (*ellenſégronto*) *roſtéllyi,* 15
emeltsŏs (*furgó, fŏl-vonyó*) *bidja,* 16,
két felé nyilo ſzárnyai, (*ajtai*) 17

ſzegezŏi
és zárjai, (*závári*)

a' mint
le-tsaptató fája-ú. 18

Az hoſtátokon
vannak a' *kertek,* 19

és mulató házak, 20

a' mint
a' *temetŏ helek-ú.* 21

pied Murem/
prikopa. 8

Na Mniech (ſ dich)
ſau Baſſty/ 9
a Weże: 10
Warty (ſtrażnice) 11
ſtogi
na wyżſſich mŭſtech.

Do Meſta
w cházŭ ſe
z piedmeſtŭ/ 12

prez Branu/ 13
po Moſte. 14

Brana ma
ſpuſſtegicy Mreże/ 15
obratni Moſt 16
Wrata/ 17

Klatky
a Zapory/
gako y
Dochory (Oſtrby) 18

Na Piedmeſty
ſau Zahrady/ 19
a kratochwilne domy 20
(Filagorie)
gako y
Cimitery (Dwory Koſtelne) 21

CXXIV.

Interióra Urbis. Das Inwendige der Stadt. Belsô Réfzei a' Várofnak. Wnýtřnoſtj Meſta.

Intra Urbem ſunt *plateæ* (*vici*) 1 *lapidibus* ſtratæ,	In der Stadt ſind Gaſſen (Straſſen) 1 die gepflaſtert/	Belől a' Városban vannak az *utzák* 1 *kövekkel* meg-pádimentom ozva (rakattatva)	W Meſte ſau Vlice/ 1 kamenjm widlažene/
fora, 2 (alicubi cum *porticibus*) 3 & *angiportus*. 4 m. IV	Märckte/ 2 (an etlichen Orten mit bedeckten Gängen) 3 und Gäßlein. 4	a' *piatzok*, 2 (néhól bóltos tornáczokkal 3) és a' *ſzoros közök* (*keskeny utzák*) 4	Rynky/ 2 (na nekterych miſtech s podſynemj 3) a teſnymj vlicemj. 4
Pública *ædificia* ſunt in *medio* urbis, *Templum*, 5 n. II.	Gemein Häuſer ſind/ mitten in der Stadt/ die Kirche/ 5	A' közönſeges *házak*, a' város *közepén* a' *Szentegyház*, (*Templom*) 5	Obecne Domy ſau w proſtred meſta Koſtel/ 5
Schola, 6 f. I. *Curia*, 7 f. I.	die Schul/ 6 das Rahthaus/ 7	az *Oskola*, 6 a *tanács-ház*, (*városháza*) 7	Sſkola/ 6 Ratúſs (dům prawa) 7
Domus f. H. & IV. *mercatúræ* f. I. 8	das Kauffhaus; 8	az *áru-ház*; (*kalmárház*) 8	Dům kupecky; 8

Circa

Circa mœnia, & portas, *armamentarium*, 9 (n. II.
granarium, 10 n. II.
diverſoria,

popina & *caupôna*, 11
theátrum, 12 n. II.

noſocomium, 13 n. II.

In *recéſſibus*;

foricæ (*cloácæ*) 14

& *cuſtodia* f. I. (*carcer*. m. III.) 15

In turre primariâ,

eſt *horologium*, 16 n. II.
& *habitatio*, 5 *vigilum*. 17

In *plateis*, ſunt *putei*. 18

Fluvius 19 m. II.
vel *rivus*, m. II.
urbem interfluens,

inſervit *ſordibus* eluendis.

Arx 20 f. III.
extat
in ſummo urbis.

An der Mauer/ und an den Thoren/ das Zeughaus/ 9

das Kornhaus/ 10
die Gaſthöfe (Wirthshäuſer/)

die Schencken/ und Garküchen/ 11
das Spielhaus/ 12

der Spietal (Siechenhaus; 13

An abgelegnen Orten;

die Cloak/ 14

und das Gefangenhaus. 15

Auf den höchſtē Thurn/

iſt die Uhr/ 16

und die Wohnung/ der Wächter. 17

Auf den Plätzen/ ſind Brunnen. 18

Der Fluß 19 oder Bach/ ſo durch die Stadt flieſſt/

dienet den Unflat auszuführen.

Das Schloß 20 ſtaget hervor am höchſtē Ort der Stad

A' kerétes, (kőfal) és kapuk mellett, a' *fegyvertartó ház*, 9

a' *gabonás* (*életes*) *ház* 10
a' *vendégfogadók*,

a' *kortſmák* és *kőz konyhák*, 11
a' *játék nézŏ ház*, 12

az *Iſpitály* (*betegek*) *háza*;) 13

A' *félre* (*felfelé*) *való heleken*;

a' *perváták*, (*árnyék ſzékek*) 14

és a' *tömlötz* ſ *ház*) 15

A' leg magaſſab toronyban,

vagyon az *óra*, 16

és a' *vigyázóknak* 17 *lakó helyek*.

Az *útzákon*, vannak a' *meritŏ kútak*. 18

A' *folyó viz* 19
vagy *patak*,
melly a' Városon általfoly.

ſzolgál (haſznál) a' *gaznak* (*rutſágoknak*) ki-tiſztétására (moſásara.)

A' *Vár* 20
ki-látſzik (tettzik) a' városnak leg magaſſab helyén.

Při Mure a Branach/ Sům zbroge/ 9

Obilnice/ 10
Hoſtince (Hoſpody)

Krčmy a Kuchine/ 11
Sům turneze (hry) 12

Sſpitál; 13

Po ſtranach

zachody (ſrâče) 14

a weženi (tēmnice/ bezecjnce/ſarhowne) 15

Na negwiſſeg wežy geſt Orlog (hodini) 16

a Meſſani/ ſtražnych. 17

W Vlicech/ ſau Studnice. 18

Réka 19
anebo Potok/
co prez Meſto teče/
ſlužj
k wiplakowanj nečiſtoty.

Zamek wyſtaweny ſtogi na negwyſſym miſte Meſta.

CXXV.

Judicium. Das Gerichte. Az Itélet. (Tőrvény-Tétel.) Saud. (Prawo.)

Optimum *jus* n. III. [eſt,
plácida *conventio*, f. 3
facta,
vel ab ipſis
inter quos *lis* f. III. eſt
vel ab *arbitro*.

Hæc ſi non procédit;
venitur in *forum*, 1

Das beſte Recht iſt/
der güttliche Vergleich/
angeſtellt/
entweder durch die jeni- [gen ſelber/
unter welchen der Streit (iſt;
oder von einem Schieß-manns
Wenn dieſer nicht fort gehet;
kömt man vor Gericht/ 1

A' leg jobb *Törvény*,
a' békeſeges *meg-alkuvás* (barátſágos *meg-ſzerződés*.)
a' mélly meg-léſzen (ſzeretetik)
vagy ugyan azok által,
a' kik között vagyon a' *pörlekedés* (*veſzekedés*)
vagy a' *köz-biró* (*fogott ſzemélly*) által.
Hogy ha ennek nintſen előmenetele;
törvény-ſzékre menek, 1

Nieglepſſi Prawo geſt
dobrowolné porowánie/
Konane/
anebo ſkrze tych ſamych
mezy kterimi ſwar geſt
anebo ſkrze proſtrednika (rozepre/ ſwada)
Ktera kdy nepokracuge;
pſichazy pied Prawa/ 1

(olim

olim judicabant

in foro,
hodiè in *prætorio*)

cui præſidet *judex* c. III. (*prætor* m. III.) 2

cum *aſſeſſoribus*; 3

dictógrapbus, 4 m. II
calamò exeipit *vota*.

Actor 5 m. III.
accúſat
reum, 6

& producit *teſtes* 7

contra illum.

Reus excúſat ſe,

per *advocátum*; 8

cui contradicit
actóris procurátor. 9
m. III.

Tum judex,
pronunciat *ſententiam*,
abſolvens *inſontem*,

& damnans *ſontem*,

ad *pœnam* & *mulctam*,
vel ad *ſupplicium*,

(vorciten hielt man Gerícht
auf dem Marck/
heuttags in der Gerichtſtube.)

deme vorſtehet der Richter/ 2

mit den Beyſitzern; 3

der Gericht-Schreiber/ 4
ſchreibt die Stimmen auf.

Der Kläger 5
klagt an
den Beklagten/ 6

und führet Zeugen. 7

wider jhn.

Der Beklagte verantwortet ſich
durch den Anwalt; 8

deme widerſpricht
deß Klägers Anwalt. 9

Alsdann der Richter/
ſpricht das Urtheil/

loßziehlend den Unſchuldigen/
und verdammend den
ſchuldigen/
zur Straffe und Geldſtraffe/
oder auch zur Leibsſtraffe

(régenten itéletet (tőrvént) teſznek vala
a' piatzon,
ez mái nap az *itélő* (*törvén*, *tánács*, *udvarházban*)

mellyet igazgat a' *fő bíró* (*itélő meſter*) 2

a' *törvényben eggyűtt fő* (*igazat látó*) *ſzemélyekkel*; 3

az *éskütt* (nőtős) *Iró*, 4
pennára veſzi (fel-irja)
a' *voxokat*.

A' *fel-pőrös* 5
vádollya
az *al-pőrőſt*, (*pőrben fogott*, *törvényre idéztetet*, *bűnös embert*) 6

és *bizonyſágokat* (*tanúkat*) *állít elő* 7

amaz ellen

Az ál-pőrös menti magát,
ſzóſzo-lója 8 (*érette ſzóló*, *igéjét menti*) *embere prokátora* által 8

kinek elſiene mond
a' *fel-pőrősnek prokátora*. 9

Azután a' biró,
ki-mondgya az *itéletet*, (*ſententiát*,)
fel ſzabadétván (ei botsátván) az *ártatlant*,
és kárheztatván (megſententiázván a' *étkeſt*
a' *bűntetéſre* és *birſágra*

avagy *teſtében való bűntetéſre*.

(pred czaſy Práwo bywal
na Rynku/)
teprw (weſt) na Rathauſe (radnem dome
kteremu predſtawê geſt
Rychtar (Saudce) 2

ſ pijſaznimj (Radnymi
Pany) 3

Piſar práwa/ 5
zapiſuge blazy.

Zalobnik (pűwodnik
zaluge
obwinnéneho/ 6

a priwodj Swédky/ 7

proti nému.

Obwinnény wimluwa ſe
ſkrze Zaſtupce; 8

kteremu odpira
zalobnjkűw Faktor. 9

Tehdy/ Saudce/
wypowida Ortel/

ſproſtugice newinneho
a odſuzugice winneho/

na Pokutu/ a penezni
pokutu/
aneb na Smrt (o hrdlo.

Suppli-

CXXVI.

Supplicia Maleficórum.

Die Leibſtraffen der Vbeltäter.

A' Gonoſság tévôknek [Latroknak] teſtekben való meg-bûntetéſek.

Třeſtanü na Tèle Zločinciw.

Malefici, 1
per *lictóres* 2
è *cárcere* 3
(ubi torquéri ſolent)

producuntur,
vel *equô* raptantur, 15
ad *locum ſupplicii*.

Fures 4
ſuſpenduntur,
in *patibulo* 5
à *cárnifice*; 6

Mœchi
decolliantur. 7

Die Vbelthäter 1
werden vō den Schergē 2
aus dem Kercker 3
(worinn man ſie zu ſolltern pfleget/
geführet/
oder geſchleiffet/ 15
zur Richtſtat (Rabenſtein.)

Die Diebe/ 4
werden achänget
an den Galgen 5
von den Scharffrichter: 6

Die Ehebrecher
werden geköpffet (enthäuptet.) 7

A' *gonoſz tévők* (*latrok* 1
a' *poroſzlók* által 2
a' *tömlöczből* 3
(az holott meg-csigáztatni ſzoktanak)
ki-hozattatnak, (15
vagy *loval* hurtzoltratnak
a *büntetésnek helére*.

A' *lopók* (*orok*) 4
fel-akaſztatnak
az *akaſzto-fára* 5
a' *hobértul*; 6

A' *paráznák*
le nyakaſztatnak, (fejek vétetik.) 7

Zločincy 1
ſkrze Sſerbow 2
z Zalárze (weſenj) 3
kdeż to mučenj bywagj)
wiwedenj;
anebo Koněm bywagj wlečenj/ 15
k poprawnemu mieſtu.
Złodźge/ 4
weſſenj bywagj
na ſſibenicy 5
ſkrze Kata: 6
Cizołożnicy
ſtinanj bywagj: 7

Homi-

Homicidæ (*ſicarii*) ac *latrónes* (*piratæ*)

vel *crurifrágio* plexi

rotæ imponuntur, 8
vel *palo* infiguntur; 9

Striges (*ſagæ*, *lamiæ*

ſuper *rogum* 10
cremantur.

Quidam
antequam ſupplicio afficiantur
elinguantur, 11

aut ſuper *cippum* 12
manu plectuntur, 13
aut uruntur
forcipibus. 14

Vitâ donâti,

numellis conſtringuntur, 16
luxantur, 17
ad quuleo imponuntur, 18
auribus truncantur, 19
virgis cæduntur, 20

ſtigmate notantur,
relegantur,

damnantur
ad *triremes*,
vel ad carcerem perpetuum.

Perduelles, (*ſive*
diſcerpuntur *quadri-*

Die Mörder
und Rauber (Seeräuber

entweder geradbrecht

aufs Rad gelegt/ 8
oder an einem Pfal 9 geſpiſſet;

Die Hexen (Unhulden)

auf den Scheiterhauffen
verbrennet. [10

Etlichen/
ehe ſie gerichtet werden/

wird die Zunge abgeſchnitten/ 11
oder auf dem Block 12
die Hand abgehauen/ 13
oder ſie werden gebrennet
mit Zangen. 14

Denen man das Leben ſchenckt/

dieweilen auf Prangen geſtellt/ 16
gepeitſcht (gewippt) 17
auf den Eſel geſetzt/ 18
raubt) 19
geſtutzet/ (der Ohren beraubt/ 20

gebrandmahlet/
vierwieſen/

und verurtheilt
auf die Galeen/
oder zu ewiger Gefängnüß.

Die Feinde deß Vaterlands/
werden gevierthteilt.

A' *gyilkoſok*
és a' *tolvajok* (*tengeri tolvajok*
vagy kerékben tőrettetvén,
a' *kerékre* 8 fel-tétetnek,
vagy *karóba* vonyattatnak; 9

Az *éjjel járó boſzorkányok*
a' *farakiſon* 10
meg-egettetnek.

Némellyeknek,
minek előtte halállal
meg-bűntettetnek,
a' nyelvek hímeztetik, 11
avagy a' tőrsőkön 12
kezek el-vágattatik, 13
avagy fűttetnek
fogókkal. 14

A' kiknek meg-engedik életeket,
a' *pöllengérbe* 16

a' kézek kitekertetik, 17
a' fa-ſzamárra (lovacskára) űltettetnek, 18
fűiők el-metczetik. 19
veſzſzőkkel meg-verretnek, 20
meg-béllyegeztetnek,
a' határbul ki űzettetnek

és a' *gálly yákra*,
vagy őrőkkén való *fogságra*.

A' hazájoknak nyilván való ellenſegi,
négy-réſzre ſzaggattatnak (fel-negyeltetnek

Mordári
Kotrowe (Zbognicy)

Kolem kamanj
w koleſo w pleteni/ 8
a nebo na Kůl 9 w tyKanj bywagij;

Czarodegnice
na hranicy diewa 10
palij.

Nekterym
prwnegj gich vtracegj/

Jazyky wiregugj/ 11
a nebo na pni 12
Ruku vtjnagj/ 13
anebo palu (mucy)
Kleſtemj. 14

Kterjm Zywot daruwagj/ 16
k Prangýru prjwazugj
ſtawi wikrucugj/ 17
na Oſla ſazegj/ 18
Vſſy obregugj/ 19
ſſibagj Netlami/ 20

Znaky (Cychy) wipalugj
wihanegj/
odſauzugj/
na Galie/
anebo na weċne wegeznj.

Z gewnj Nepratele
Wlaſti
ctwrtenj bywagj.

CXXVII.

Mercatúra. Die Kauffmanſchafft. A' Kereskedés. (Kalmárság.) Kupectwij.

Merces,	Die Waaren/	Az *áruk*, (*Kalmárbák*)	Kupecke wěcy (towáry)
aliunde allátæ,	von andern Orten zugeführt/	máshunnan el-hozattatván,	odginud přiwežene/
in *domo commerciórum* 1	werden im Kauffhaus 1	az *árú*-(*kalmár*)-*házban*, 1	w kupeckem domu 1
vel commutantur;	entweder verſtochen/	vagy el-cseréltetnek,	bywagi anebo promjnene/
vel venũ exponuntur	oder feil geleat/	vagy el-adni ki-tétetnek	neb na prodag wiklazane/
in *tabernis mercimoniórum*, 2	in den Krämen/ 2	a' *kalmar bóltokban*, *sá* (*torokban*) 2	w Krámjch/ 2
& venduntur pro *pecuniâ* (*monétâ*) 3	und verkaufft umb Geld (Müntze) 3	és el-adattatnak *pénzen*, 3	a prodawane za Penize (Mincu) 3
vel menſurátæ *ulnâ*, 4	entweder abgemeſſen mit der Elle/ 4	vagy le merettetvén *réffel*, (*finggel*) 4	anebo merone Lokem (rüffem) 4

vel pon-

vel ponderátæ
libræ. 5

Tabellarii, 6

circumforanei, 7

& ſcrutarii, 8
volunt etiam
dici *mercatores.*

Venditor 9 m. III.
oſtentat
rem pro meo cálem,

& indicat *precium,*

quanti liceat.

Emtor, 10 m. III.
licitátur,
& precium offert.

Si quis
contrá licétur: 11

addicitur res ei,

qui plurimum
pollicétur.

oder abgewogen
auf der Wage. 5

Die Budenſitzer/ 6

die Quackſalber/ 7

und Trödler/ 8
wollen auch
Kauffleute genennt ſeyn

Der Verkäuffer/ 9
bietet aus
die Waare/

und benennet den Preiß/

was ſie koſte.

Der Käuffer/ 10
feilſcher/
und legt ein Bot.

Sp einer
gegenfeilſchet: 11

wird die Waar dem über-
(laſſen/
der am meiſten
bietet.

vagy meg fontoltatváa
fontiak (*mérjekkel*) 5

A' *ſátorocskákban áru-*
lo kalmárok, 6
a' *kuriaſlók* (*piatzi ſelt*
ſapok) 7
és a' *ſib-váſárofok-is,* 8
akarnak
kereskedőknek mondat-
(ni.
Az *el-adó* (*árus*) 9
mutogattya
az *el-adni való marhát*
(*árút*)
és meg-mondgya az *ár-*
rat,
hogy (mennyin) adat-
tatik.
A' *vévő* (*váſárló*) 10
árránkéri,
és árrát igéri.

Ha valaki
az árrát fel-veri, (fellyeb
keri) 11
annak bagyattatiſo (a-
datik) az arú,
a'ki leg többet
igér.

a nebo wažene
Wahau. 5

Kramary/ 6

Otyačnjcy/ 7

a Piekupcy/ 8
chcegj też
zwanj byti Kupcy.

Prodawcz/ 9
wyklada (cenj)
wécy kupecke (towary)
a opowjda cenu/

gak drabo ſtogj (platj)

Kupec/ 10 ge)
s pituge ſe počem (trhu
a podawa cenu.

Kdy kdo
piekupuge: 11
tomu kupa/ (towar)
ſpuſſten bywa/
ktery negwice
podawa/ (ſlibuge)

CXXVIII.

Menſúræ & Póndera.
Maas und Gewichte.
A' Mértékek és Fontok.
Mŭry a Wahy.

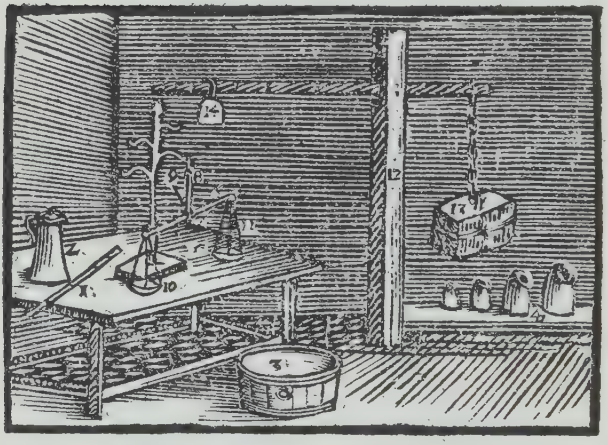

Res continuas,	An einem Stück-haar-ende Sachen	Egy végben lévő dolgokat, (marnákat)	Nerozdělne wécy/
metimur *ulnâ*; 1	meſſen wir mit der Elle 1	*vŭſſel* (*ſingel*) mérűnk, 1	merŭme Lakrem; 1
liquidas, *congiô*; 2	flŭſſige/ mit der Maß; 2	az hiakat, (folyókat, olvattakat) *kondérral*; 2	tĕkauce Holbau; 2
áridas,	dŭrre (truckne) Sachen/	a' ſzárazokat, (aſzſzukat)	ſuche/
medimnô. 3	mit dem Schäffel. 3	*köbŭllel*, (*ſzapuval*) 3	čtwrtnau (Fabſem/Korocem.) 3

Gravi-

Gravitátem rerum
experimar *ponder ibus* (4
& librâ (*bilance*) 5

In hâc primò eſt

jugum n. II. (*ſcapus*, m. 2.) 6
in cujus *medio axicúlus*, 7 m. II.
ſuperius
trutina (*agina*) 8 f. I.

in quâ *examen*, 9 (n. III
ſeſe ágitat;

vtrinq;
ſunt *lances*, 10

pendentes
funículis. 11

Statéra 12 f. I.

pónderat res,

ſuſpendendo illas
uncó: 13
pondus 14

ex oppóſito,
indicat;

utrùm ſit
æquilibrium? n. II.
nec ne?

Die Schweere der Dinge
prüfen wir mit Gewichten 4
und mit der Wage. 5

An dieſer iſt erſtlich

der Wagbalcke/ 6

in deſſen Mitte die Axe/7

eben darüber
das Waggericht/ 8

worin das Zünglein 9

gehet (ſich beweget;)

zu beyden Seiten
ſind die Wagſchalen/ 10

hangend
an den Wagſtrengen. 11

Die Schnellwage 12

wäget ab die Sachen/

dieſelben hängend
an den Hacken: 13
das Gewichte 14

gegenüber/
zeiget an;

ob an beyden Seiten
eine Gleichmäſſigkeit ſey?
oder nicht?

A' dolgoknak (állatoknak) *nehézſégeket*
meg-probállyuk *nehézékékkel* 4
és *fontal* (*ſerpenyős mérékkel*) 5

Ezen vagyon leg elől
a' *rudgya*, (*ſzára*) 6

mellynek közepén a' *tengelyecske*, 7
fellyül
a' *mérték iſtápja*, 8

mellyben a' *mérték proba-ütő nyelve* 9
magát mozgattya; (fels' alájár)
mind a' kétfelől
vannak a' *mérő ſerpenyők*, 10
függvén
madzagokon. 11

A' *ſerpenyőtlen*, (*függeſztő*) *font* 12
meg-fontollya a' dolgokat,
belé akaſztván azokat
a' *horogbá*: 13
a' font (nehezék) 14

ellenben
meg-mutattya;

hogyha
egyarant nyomók?
avagy nem?

Teżkoſt (ważnoſt) wećy
dochażyme
Funtami 4
a Wahami. 5

(geſt
Na ktereych priedne

kolowratek (zwrtljk) 6

w gehoż proſtredku
Oſek/ 7
w zhuru kleych (vklu
ba) 8

w kterem Yażżicek/ 9

chodj

żobů ſtran/
ſau Miſy/ 10

wiſycy
na ſſnurech. 11

Nahla Waha 12

ważj wecy/

żaweſugice ge
na Haku: 13
ważena wecż 14

na protiw
vkazuge

geſtli
rownoſt wahy?
a neb ne?

CXXIX.

Ars Médica. Die Artzney-Kunſt.
Az Orvoſi Tudomány.
Vmenj Lekárſke.

Ægrotans, 1 o. III.	Wer kranck liget/ 1	A' *Beteges* 1	Chory (nezdrawy) 1
accerſit *Medicum*, 2	läſſt holen den Artzt/ 2	el-hivattya az *Orvoſt*, 2	pitzywa Lekáre/ 2
qui tangit	der fühlet	a' ki meg-tapálztallya	ktory maká
arteriam, 3	den Puls/ 3	a' *szájkőeret*, 3	Pulc żily/ 3
& inſpicit	und beſchauet	és meg-nézi	a popatruge
urinam; 4	den Harn (Urin) 4	a' *vizelletet*; 4	na Moč/ (wodu) 4
tùm præſcribit	alsdann ſchreibt er vor	aztán rendeli	potom predpiſuge
medicamentum	die Artzeney	az *orvoſſágot*	Lekárſtwi
in ſchedulâ. 5	auf einem Zettelein. 5	egy *czédulán*. 5	na Ceduli/ 5

Iſtud

Iſtud parátur
à *Pharmacopœo* 6
apharmacopolio, 7

ubi *phármaca*

in *capſulis*, 8

pixidibus, 9
& *lagénis* 10

obſervantur.

Eſtáq;
vél *potio*, 11 f. III.

vel *pulvis*, 12 m. III.
vel *pilulæ* 13

vel *paſtilli*, 14

vel *electuarium*. 15
n. II.

Diæta, f. I.

Oratio, 16 f. III.
ſunt óptima *Medícina*. f. I.

Chirurgus 18 m. II.

curat *vúlnera*, 17

& *úlcera*,
ſplénia (*emplaſtris*.)
19

Dieſelbe wird zubereitet
von dem Apothecker 6
in der Apothecke/ 7

da die Artzneyſachen

in Käſtlein (Lädlein) 8

Büchslein/ 9
und Flaſchen. 10

auffbehalten werden.

Und iſt
entweder ein Tränckˢlein/ 11

oder ein Pulver/ 12
oder Pillclein/ 13

oder Küchlein (Scheubˢlein) 14

oder ein Safft. 15

Eine gute Speiß-Ordnung

und das Gebet/ 16
ſind die beſte Artzney.

Der Wundartzt 18

heilet die Wunden 17

und Schäden/
mit Pflaſtern, 19

Az el-készéttetik
a' *Patikároſtul* 6
a' *patikában*, 7

az hol *patika ſzerſzámok*

láda-(*ſzekrény*-) *fiokokban*, 8

peſſellye ben, 9
és *palaczkokban* (*bögyökben*) 10

meg-tartatnak.

Es ugyan
vagy *ital*, 11

vagy *por*, 12
vagy *piluláck*, 13

vagy *apró pagacskák*, 14

vagy *liktárium*. 15

Az *ételben italban való jó rend-tartás*
és az *imádság* 16
a' leg jobb *orvoſság*.

A' *seb-gyogyéto orvos* 18

orvoſollya (gyogyéttya)
a' *sebeket* 17

és *fökélyeket*,
falaſtromokkal. 19

Toto bywa pripraweno
od Aparekare 6
w Apatéce 7
kdeżto Lekárſke wecy
w ſſkatulech/ 8

puſſtičkach (puſſkach) 9
a we fflaſſech/ 10

chowane bywagi.

A geſt
anebo Klapog/ 11

anebo Práſſek/ 12
anebo Pilule/ 13

anebo Kokáčky/ 14

anebo Sok (lektwar) 15

Mżrnoſt w gedeng
a Modlitba 16
ſau neglepſſi Lekárſtwá.

Bradżi 18

bogi Rany/ 17

a Wredy (vraženj)
fflaſtrami. 19

Sepul-

CXXX.

Sepultúra.
Die Begräbniß.

A' Temetés.
Pohřeb.

Defun

Defuncti
olim cremabantur,

& *cineres*
in *urnâ* 1
recondebantur.

Nos, includimus
noſtros *demortuos*
ſóculo (*cápulô*) 2
impónimus *feretro*, 3

& efferri curámus
pompâ funebri
verſus *cœmeterium*,

ubi
à *veſpillónibus* 5

ſepulchro inferuntur, 6
& humantur;

hoc *cippô* 7

tégitur,
& *monumentô*, 8

& *epitaphiis* 9
ornátur.

Cùm *funus* n. III.
procédit,
cantantur *hymni*,

& *campánæ* 10
pulſantur.

Die Todten
wurden vorzeiten ver-
brennt/
und die Aſche
in einem Krüglein 1
auffbehalten.

Wir/ legen
unſre Verſtorbene
in einen Sarg/ 2
baaren ſie auf/ (legen ſie
auf die Baar) 3

und laſſen ſie tragen
mit Leichen-Gepränge
nach dem Kirchhof/ 4

allwo ſie
von den Todtengräbern/
5
ins Grab 6 gelegt/
und eingeſcharret wer-
den;
diß wird mit dem Grab-
ſtein 7
bedecket/
und mit dem Grabmahl 8

und der Grabſchrifft 9
geziéret.

Wenn die Leiche
fortgetragen wird/
werden Lieder geſungen

und die Glocken 10
geläutet.

Az *meg-hóltak*
régenten meg-égettetnek,

és à hamvók
egy *bűgrőcskében* 1
el-tétetnek vala.

Mi, bé-teſzſzük
az mi *halottinkat*
a' *koporſóba*, 2
fel-teſzſzük a' *koporſó-*
tartógi yára, (*ſzent*
Mihály lovára) 3
és vitettyük
halotti pompával
a' *temetŏ-hely* felé, 4

az hol
az *halott-temetŏkitŭl* (*ſ*
ráſoktul) 5
a *firba* bé-tétetnek, 6
és a' fŏldbe takartatnak;

ez a' *koporſŏ-kŏvel* 7

bé-fŏdetik,
és *emlékeztetŏ dolgokkal*
8
és a' *koporſŏi verſekkel* 9
meg-ékeſtettetik.

Mikoron az *halottat*
viſzik,
énekek énekeltetnek,

és *harangok* 10
harangoznak.

Zemřelych
před časy pálili/
a Popel
w Džbane 1
chowali.

My klademe
naſſich zemřelych
do Truhly 2
wkládáme na Wáry/3

a wynaſſeti dawame
s žakownym obřadem
na Cymtier/ (Božj
dwŭr/) 4

kdežto ſe
od Hrobarŭw 5
do Hrobu 6 kladu/ 6
a pohrebene bywagj;

ten hrobowym kame-
nem 7
přikryty/
a nad hrobnjm kame-
nem/ 8

a Napiſem 9
ozdobeny bywa.

Kdy mrtwe tělo
prowažegj/
spěwagj pohřebne Pjſ-
ne/

a Zwonj 10
zwony.

CXXXI.

Ludus Scénicus. Das Schauſpiel.

Komediás (Nézni való) Játék.
Hra/ Komedie.

In *theátro*, 1
(quod vestitur

tapétibus, 2
& *siparíis*, 3

régitur)

agitur
comœdia
& *tragœdia*,
quibus repræsentantur
res memorábiles,

ut hîc
história, f. I.
de filio pródigo, 4

& *patre* 5 ipſius,
à quo
recipitur

donum redux.

Actóres (*hiſtriónes*)
aguht
perſonáti;

morio, 6 m. III.
dat *jócos*.

Spectatórum
primárii,
ſedent
in *orcheſtrâ*; 7
plebs f. III. ſtat
in *caveâ*, 8
& plaudit,

ſi quid arrídet.

Auf dem Schauplatz/ 5
(welcher bekleidet

mit Teppichen/ 2
und mit Farhängen 3

vorgetragen wird)

werden geſpielet
Freuden-Spiele/
und Trauer-Spiele/
in welchen vorgeſtellet werden
denckwürdige Sachen;

als hier
die Geſchichte/
vom Ungerathenen Sohn/ 4

und ſeinem Vatter/ 5
von dem
er wieder aufgenommen wird/
als er nach haus wieder/ kehrt.

Die Spiel-Perſonen/
agiren (ſpielen)
verkleidet;
6

der Narr (Pickelhering)
machet Poſſen.

Unter den Zuſchauern
die Vornehmſten/
ſitzen
im Herren-Sitz; 7
der Pöbel ſtehet
auf dem Platz/ 8
und plätſcht mit den Händen/
wann ihm etwas wolgefällt.

A' *játék-nézö helyben*, 1
(a' melly meg-ruházta-tik (ekeſzttetik)
ſzönyegekkel, 2
és elöl-függeſztö kárpitok-kal (*ſuperlátsokkal*, *ſergelepelekkel*) 3

bé-ſodöztetik (vonyattatik)

tartatnak
játékok
és *ſzomorú játékok*,
mellyekben

emlékezetre méltó *dolgok* kozattatnak(állíttatnak) alá;
valamint itten
a' *Hiſtoria*
a' tekozlo *fiúrul*, 4

és annak *atyjárul*, 5
a' kitül
iſmént bé-fogattatik,

midön *háza* viſzſza tért.

A' *jádzo ſzemélyek*,
jádzanak,
más ruhában fel-öltözteten;

a' *Bolond*, 6
tréfás úz.

A' *nézök* közzül
a' leg-föjebbek,
ülnek
a' *föhelen*; 7
a' *közönséges helen*, 8
és tapſol kezeivel

hogyha valami néki tetzik.

Na müſtě Hrý/ 1
(ktere ſe odáwa

Zobercemi/ 2 3
a ſaſterami (oponami)

ſakrywa (ſaſtjnuge)

hrane bywagi
Komedye (Weſele hry)
a Tragedye (Smutne hry)
w kterých pred oči ſtawene bywagi
wecy pamatne;
gako tuto
Hyſtoria/ (nem/ 4
o Synu marnotratném
a Otcy gebo 5
ktery ho
ſnowu prigima
gak ſe Domů nawrátil.

Oſobi
bragi (činj)
vbrane; (preobleczene)
Blazen 6
ſtrogi Zarty.

Z pripatrugjcych
negpredněgſſi
ſedj
na Panſkich ſtolicech 7
poſpolitj Lide
ſtogi na Placu/ 8
a pleſagi Rukama
kdy ſe gim netco podoba.

CXXXII.

Præſtigiæ.
Die Gauckeley.

Szemfén-Vefztés.
Kaukłyrſtwj.

Præſti-

Præſtigiátor 1 m III
facit
varia *ſpectácula*,

volubilitáte
córporis,
deambulando

mánibus,
aut ſaliendo
per *circulum*, 2 &c.

Interdum etiam
ripudiat 4
larvátus.

Agyrta 3 m. I.
præſtigias facit

è *marſupio*.

Funámbulus 5
m. III
gráditur
& ſaltat
ſuper *funem*,

tenens manu
baltérem; 6

aut ſuſpendit ſe

manu
vel *pede*, 7 &c.

Der Gäuckler 2
machet
mancherley Schauſpiele

durch Geſchwindigkeit
deß Leibs/
gehend

auf den Händen/
oder ſpringend
durch den Reiff/ 2 u. ſ. f.

Zuweilen auch
tanzet er 4
vermummt (vermaſcaradet.)

Der Taſchenſpieler 3
ſpielet

aus der Gäuckel-Taſche.

Der Seil-Täntzer 5

gehet
und hüpffet
auf dem Seil/

haltend in der Hand
die Gewichtſtangē; 6

oder hänget ſich

an eine Hand
oder Fuß/ 7 u. a. m.

A' *Szemfén-veſztő* 1
csinál
ſok-(külömb)-féle *n z-ni való játékokat*
a' *teſtének*
gyorſaſágra által,
járkálván

a' *kezein*,
agagy ugrándozván
az *abroncſon* által. 2 é. ſſ

Néha
tánczol-is 4
al-orczaſſan (alakoſſan)

A' *táska-játékos* 3
ſzemfen-veſzteſt csinál
(jádzik)
a' *táskából*.

A' *kötélen járó* (*ſzökőllő*) 5
jár
és ugrál (ſzökőllik)
a' *kötélen*,

tartván kezében
a' *ſegétő* (*igazgató*) *rudat*; 6
avagy fel-akaſztya magát
fél kezével
vagy *lábával*, 7 é egy.

Kauklár 1
činí
rozličné Siwydla

chyrroſti
Těla/
chodjce

na Rukach/
anebo ſkakagjce
přeš Obruč, 2

Někdy teš
ſkače/ (tancuge) 4
Larwau odety.

Matožník/ 3
Kaukluge

s Kauklárſkeg Toboſy.

Powrazochodec 5
beha
y ſkáče
po Powráze/

držģce w Ruce
waženj Zrd/ 6
anebo ſe zaweſuge

za Ruku/
aneb za Nohu, 7 a.t.p.

CXXXIII.

Palæſtra. Die Fecht-Schul.
A' Kűſzôdô Játék-hely.
Sſermürſka Sſkola.

Pugiles,	Die Fechter/	A' *Baſnakok*	Sſermüſti
congrediuntur *Iuellô*,	balgen ſich/	ſzembe mennek *kettenketten*, (*bajt* vinak)	mocugi (potykagi ſe)
in *palæſtra*,	auf dem Fechtplan/	a' *kűſzkôdô*-(*bajnakigyakorlô*) *helyben*,	geden s druhym/ w ſſermürſke Sſkole/
decertantes	kämpfend	meg-hartzolván	vhanegice ſe/
vel *gladiis*, 1	entweder mit Schwerdtern/ 1	vagy *kardokkal*, (*pallofokkal*) 1	anebo Mecmi/ 1
vel *haſtilibus*, 2	oder mit Stangen/ 2	vagy *kopjákkal*, 2	anebo Srokami (kopigemi) 2
& *bipennibus*, 3	und Partiſanen/ 3	és *két-élű dárdákkal*, (*balabárdokkal*) 3	a Halapartnami/ 3
vel *ſemiſpathis*, 4	oder mit Duſecken/ 4	vagy *fa-dákoſokkal*, 4	anebo Teſakamy/ 4

vel

vel *énſibus*; 5

mucrónem obligâtis;

ne lethaliter lædant:

vel *frameis*

& *pugióne* 6
ſimul.

Luctatóres 7

(apud *Romános*
olim nudi
& inuncti *oleô*)

prehendunt ſe invicem,
& annituntur,
uter álterum
proſternere poſſit,

præprimis
ſuppiantando. 8

Addátæ 9
pugnábant *pugnis*,

ridiculo *certámine*:
mirum
obvelatis *óculis*.

oder mit Degen/ 5

ſo an der Spitze Ballen haben;

daß ſie nicht tödtlich verwunden:

oder mit Rappier

und Dolch 6
zugleich.

Die Ringer 7

(bey den Römern
vorzeiten nacket
und mit Oel beſtrichen)

faſſen einander an/

und bemühen ſich/
welcher den andern
könne zuboden bringen/

ſonderlich
mit Bein untérſchlagen. 8

Die Fauſtkämpffer 9
fechten mit Fäuſten/

ein lächerlichs Gefechte:
als nemlich
mit verbundnen Augen.

vagy *koſz-perdekkel*, 5

mellyenek a' *begyek* bé vagyon követve

hogy halálosſan meg ne ſértsenek:

vagy *begyes tőrökkel*

és *handſárral* 6
egyſzerimind.

A' *babylodók* (*tuſakodók*, *birkozók*) 7
(a' *Romajaknál*
régenten mezételenül
és bé-konettetvén *olaizal*)

meg-ragadják (fogják)
egymáſt,
és azon erőlködnek,
mellike
csaphaſſa-(verheſſe) le
a' máſikát,

kiváltképpén penig
kajmocs (láb) vetéſſél. 8

Az *ökölöl viaskodók* 9
viaskodnak vala *ökl-ökkel*,

nevetſeges *vindallal*:
tudni illik
bé-kötött *ſzemekkel*.

anebo Kordy (Kopr=
mi/ 5

které na ſſpicy halečky
magi=

aby ſmrtedlné neranili.

anebo Kapijmi (ſſab=
lemi/

a Tulichami 6
ſpolu.

Zapaſnicy 7

(v Rimanow
nekdy nazy
a Olegem namazanj)

paſugj ſe weſpolek

a mocugj/
ktery ktereho
zwaliti můże/

zwlaſſte
Noh podrázenim. 8

Peſtownicy 9
walili Peſtmi

ſmůſſnau wálkau=
tozj
zawazanymi Očima.

Ludu

CXXXIV.

Ludus-Pilæ. Das Ballſpiel.

A' Labda-Játék. Hra na Míč/ (Labdu/ Pjlu.)

In ſphæ-

In *ſphæriſterio*, 1	Im Ballen-Haus 1	A' *lapta-vérő házban*, (*helyben*)	Na ſáddowem placy (Pylnku) 1
Iúditur *pilâ*: 2	ſchlägt man den Ballen: 2	játzanak *laptáſt*: (*laptával*) 2	hragj/ na Mżć (ſaddu) pilu/ 2
quam alter mittit,	welchen der eine zuſchläget	a' mellyet egyik ei-üt,	ſteru geden bige/ (wiráżą)
alter excipit	der andere empfähet	a' máſik el-fog	druhy chuta (lapa)
& remittit *reticulô*;	und zurück ſchläget mit dem Racket; 3	és viſzſza ű̃t az *hálo formán csinált lapoczkával*; 3	a nazad bige Pilnkem; (ſſerulu)'3
idq; eſt nobiliam *luſtu*,	und dieſes iſt eine Adeliche Spiel-Ubung/	és ez a' nemeſſek *játékja*	a to geſt Zemanſka hra
ad *commotionem corporis*.	zu Bewegung deß Leibes.	a' *teſtnek mozgatáſára*.	pro ruſſenj Telá.
Follis 4 m. III. (*pila magna* f. I.	Der Ballon/ 4	A' *nagy lapta*, 4	Labda kożena/ 4
aëre diſtentus	auffgeblaſen	fel-fujattatván	naduta
ope *epiſtomii*,	vermittelſt deß Ventils/	a' *szélereſztő cső* által,	ſkrże Rurku/
ſub *dio*	wird unter freyem Himmel	a' ſzabad ég alatt	pod ſwobodnym Nebem
pugnô 5	mit der Fauſt 5	ökéllel 5	peſtau/ 5
verberatur.	geſchlagen.	ide s-tova veretetik.	bywa odrażena.

CXXXV.

Ludus Aleæ. Das Bretſpiel.

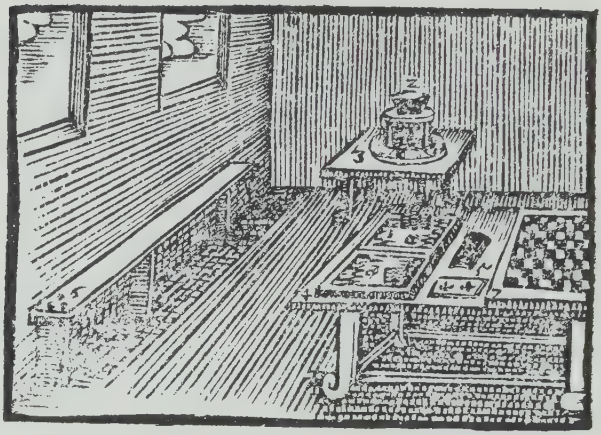

A' Koczka-Játék (Oſtábla-játék.)
Hra Koſtek.

Téſſeris (*talis*) 1
ludimus,
vel *pliſtobolindam*;

pel'mittimus illas
ier *fritillum* 2
in *tabellam*; 3

numeris notatam:

idéj eſt
ludus m. II. *ſortilegii*

aleatorum.

Sorte & *Arte*

ludítur
calculis

in *alveo aleatorio*, 4

& *chartis luſorijs*. 5

Abáculis
ludimus
in *ábaco*, 6

ubi ſola ars

regnat.

Ingenioſiſſimus

ludus eſt,
ludus m. II. *latrunculórum*, 7
quò véluti
duo *exercitus*
gratiâ confligunt.

Mit den Würfeln 1
ſpielen wir/
entweder der meinſten
Augen;
oder wir werffen ſie
durch den Trichter 2
auf ein Bret/ 3

ſo mit Zahlen bezeichnet:

und dieſes iſt
ein Glück-Spiel

der Spitz-Buben.

Mit Glück und Kunſt

ſpielt man
mit den Steinen

im Spiel-Bret/ 4

und mit der Karte. 5

Mit Schieb-Steinen
ſpielen wir
auf der Schieß-Taffel
(Pellick) 6
da allein die Kunſt

regieret.

Das ſinnreicheſte

Spiel iſt/
das Schachſpiel/ 7

in welchem gleichſam 2
zwey Kriegs-Hecre
gegeneinander liegen.

A' *Koczkákkal* 1
játszunk,
vagy *leg-többi ſzemekre*;
(a'ki legtöbbet vét)
avagy vetryűk azokat
töltcrén által 2
valami *táblára*, 3

a' melly *számokkal* meg
vagyon jegyezve:
és ez
ſzerencsén forgó (*állo*)
játékjok

a' *koczkáſoknak*.

Szerencsével és *Meſterſéggel*
játszanak
ravátoli fákkal

az *oſtáblán*, 4

és *játszo-kártyákkal*, 5

Vető-kövekkel
játszunk
a' *vető-táblán*, 6

az hol csak maga (csupán) a' meſterség
uralkodik.

A' leg-több gonddal
meſterſéggel) járó
játék,
a' vitéz-(csata)-játék, 7

a' mellyben mint egy
két *ſeregek*
egy-mánál meg-ütközenek (harczolnak.)

Koſtkámj/ 1
hráme
anebo/ o wijce Očj/

anebo ge puſſtijme
pres Trichtat/ 2
na Tablicu/ 3

počtj naznamenu:

a to geſt
hra ſtaſſj/
Beſtárůw (hračůw)

Z ſtaſtijm a Kunſtijm
hráme
w Wrchcaby

na Wrchcabnicy/ 4

a w Karty. 5

W Kamene
hráme
na Wrchcabnim ſtole 6
kdežto ſámy Kunſſt
(wedomoſt.)
panuge.

Negzmiſlnegſſi
hra geſt
w ſſachy (wrchcabne kamene) 7
w ktereg gakoby
dwe Wogſka
proti ſobe táhnau.

CXXXVI.

Curſûs Certámina.
Lauff-Spiele.

A' Pállya Futás.
Běhanj o Zaklad.

Púeri

Pueri
exercent *se cursu*

sive super glaciem 1
diabáthris, 2

ubi etiam vehuntur
sphiris: 3
sive in campo,

designantes
lineam, 4

quam,
qui vincere cupit.
attingere,
at non ultrà
procurrere, debet.

Olim decurrébant
curſóres 5
inter cancellos 6
ad metam, 7

Et qui primùm
contingébat eam,

accipiébat
brabium (*præmium*, 8
à brabeutâ. 9

Hodie
habentur *haſtiludia*,

ubi lanceâ 10

petitur circulus 11
m. II.)
loco equiriórum,
quæ in deſuetúdinem
abiérunt.

Die Knaben
üben ſich mit Lauffen/

entweder auf dem Eiß 1
mit Schlitſchuhen/ 2

da ſie auch fahren
mit Schlitten: 3
oder im Feld/

machend (zeichnend)
einen Strich/ 4

welchen/
wer gewinnen will/
erreichen/
aber nicht drüber hinaus
lauffen/ muß.

Vorzeiten lieſſen
die Wettläuffer 5
in den Schrancken 6
nach dem Ziel; 7

und welcher am erſten
daſſelbe erreichte/

der bekame
den Danck (das Kleinod 8
von dem Kampff-Richter. 9

Heutiutag
werden gehalten Mann-
Spiele/

(da man mit der Lantze 10

rennet nach dem Ring) 11

an ſtatt der Thurniere/
ſo abkommen ſind.

A *Gyermekek*
gyakorollya magokat a' *futásban*,

vagy a' *jégyen* 1
ſikamlo (*ſiſikorálo*)
pelléſkkel, 2

az mellyen járnak
ſzanókkal-is: 3
vagy a' *mezőn*,

csinálván (jegyezvén)
egy *vonygást*, 4

mellyet annak,
az ki nyerni akar,
el kell érni,
de nem annál tovább
futni.

Régenten futnak vala
a' *pállya-futók* 5
a' *rekeſ térben* 6
a' *czélyhoz*; 7

és a' ki leg előſzőr
el-éri vala azt,

az el-véſzi vala
a *pallya futáſnak jutalmá* 8
a' *jutalom oſztó birótul*,

Ez mái nap
tartatnak *kopja-játékok*

(az hol a' *láncsával* 10

a' *gyűrű* öklelik) 11
a' *nyargalló* (*lófuttató*)
játékok helett
a' melliyekről el ſzoktanak (mellyek ſzokatlanokká lőttenek, meg-ſzűntenek.)

Pacholáta (chłapcy)
rwyčij ſe w Behanj

anebo po Ledě 1
na Pantofflech/ 2

kdežto ſe też wożij
na Sanych: 3
anebo na Poli/

znamenagice (rſtanowice)
Strych (Znak) 4
ktery
kdo wihrati wſiluge
doſtihnuti/
ale daleg
neprebehnuti/ ma.

Pred časy behali
Behauni (zawodnicy) 5
mezy Sſrankami 6
do Cyle: 7

a ktery negprw
dobehł/

brał
Wienot (witeżni dar) 8
od Obrmena. 9

Podnes (wcżił)
držane bywagi Kopine
Hry/
(kdežto s Kopim 10
behagi (honū) do Prſtene) 11
na mżſto harcowanj/
na Konech/
ktere giż preſtali.

CXXXVII.

Ludi pueriles. Kinder-Spiel.

Gyermeki Játékok.

Hry Dětinſke.

Pueri

Pueri
lúdere ſolent,
vel *globis fictilibus*; 1

vel jactantes
globum, 2
ad *conos*; 3

vel *ſphærulam*
elavâ 4

mittentes
per *annulum*; 5

vel *turbinem* 6
flagellô 7
verſantes;

vel *ſclopô*, 8
&arcu 9
jaculantes;

vel *grallis* 10
incedentes;

vel ſuper *petauram* 11
ſe agitantes,
& oſcillantes.

Die Knaben
pflegen zu ſpielen/
entweder mit Schuſſern
(Schnellkeulchen) 1
oder ſchiebend
die Kugel 2
nach den Kegeln; 3

oder das Kügelein
mit der Keule 4

ſchlagend
durch den Ring: 5

oder den Kreuſſel 6
mit der Peitſche 7
treibend;

oder mit dem Blaſrohr/ 8
und Armbruſt 9
ſchieſſend;

oder auf Stelzen 10
einhergehend;

oder auf dem Knebel 11
ſich bewegend/
und ritzſchend.

A' gyermekek
jádzani ſzoktanak,
vagy földbűl csinált go-
lyobiſokkal; 1
avagy hajtván
a' *tekét* (*görgetőt*) 2
a' *tsúrkók* (*tsonsokok*)
hőzzé; 3

avagy a' *bőtkétskét*
a' *bottal* 4

hajtván
a' *karikán* által; 5

avagy a' *pörgettyűt* 6
a' *korbácsal* 7
forgatván; (haytván)

vagy *fuvalló csévével*, 8
és kezi al 9
lővöldőzvén;

avagy *fa-lábokon* 10
járkalván;

avagy a' *lagatón* 11
magokat lógatván;
és rengetvén.

Pacholáta (chlapcy)
hrawagj
anebo Kulkamj; 1
annbo Kulegjce
kuli (halku) 2
do Krebel (Kolkow) 3
anebo Kruhljk/
Palicy 4
prerażegjce
prez Prſten. 5
anebo ſſamrhu (cygu) 6
bičjkem
honjce (pudjce/obrace-
gjce)
anebo s Kury 8
a Kuſſe 9
ſtrilegjce;
anebo na ſſtůlach 10
(ſſtuglach)
kráčegjce:
anebo na Kolimbe/ 11
ſe kolibagjce/
a knjſſagjce.

Regnum

CXXXVIII.

Regnum & Regio.

Das Reich und die Landschafft.

Az Ország és a' Tartomány.

Králowſtwij a Kragina.

Multæ

Multæ *Urbes* & *pagi*,

faciunt *regiónem* & *regnum*.

Rex, m. III. aut *Princeps*, c. III.

ſedet in *metrópoli*: 1

Nóbiles; *Barónes*,

& *Cómites*,

hábitant in circumjacentibus

árcibus: 2
rúſtici, in *pagis*. 3

Juxta *flúmina* navigabilia 4

& *viás regias*, 5 habet Princeps

ſua *telonia*: ubi, à navigantibus,

& *iter* faciéntibus, *portórium* n. II.

& *vectígal* n. III. exigitur.

Viel Städte und Dörffer/

machen ein Land und ein Reich.

Ein König/ oder Fürſt/

hat ſeinen Sitz in der Haupt-Stadt: 1

die Edelleute/ Freyherren/

und Grafen/

wohnen auf den umligenden

Schlöſſern: 2 die Baurey/ auf den Dörffern. 3

An den Schiffreichen Flüſſen. 4

und Landſtraſſen/ 5 hat ein Fürſt

ſeine Zollhäuſer: wo ſelbſt/ von den Schiffenden

und Reiſenden/ die Maut

und der Zoll geforderi wird.

Sok *Városok* és *falúk*

csinálnak *tartományt* és *országot*.

A' *Király*, vagy a' *Fejedelem*,

lakik a' *derék* (*fő*) *városban*: 1

a' *Nemeſſek*, *Záſzlos Urak*,

és *Groſſok*,

laknak a' környűl való (ſzomſzéd) *várakban*: 2 a' *paraſztok*, a' *falukon*. 3

Mellerek az hajoval meg-járhato *folyó-vizeknek* 4 és az *ország útyainak*, 5 vannak a' fejedelemnek (földös Urnak) *vámjai*: az hol az hajokázóktul,

és *utakon* járóktul, a' *rév-bárt*

és a' *vámot* meg-kérik (kivánnyák)

Mnoho Měſt a Wſj (Sedln)

činj (dekagj) Kraginu a Králowſtwj.

Král aneb Knýže

ſedj w Hlawnjm Měſte: 1

Zemane/ Swobodnj (Welkomožnj) Panowe a Hrabata (Groſſowe)

meſtſtj w okolnjch

Zámcych: 2 Sedlacy (chlapi) we Wſech. 3

Pri Rekach plawnych 4

a ceſtach obecnych (Králowſkych) 5

ma Knýže swé Cła (Myta)

kdežto odplawſcych ſe a poceſtnych/ portowne (prewožne) a Cło (Myto) odbýrano bywa.

CXXXIX.

Regia-Majeſtas.
Die Königliche Majeſtät.

A' Király Felség.
Královſke Důſtogenſtwj.

Rex

Rex, 1
in *ſplendore regio*,
ſedet
in *ſuo ſolio*, 2

magnifico *habitu*, 3

redimitus
diadémate, 4
tenens *manu*
ſceptrum, 5

ſtipátus
aulicis.

Inter hos
primarii ſunt,

Cancellarius 6 m. II.

cum *Conſiliariis*,
& *Secretariis*;

Prætorii n. II. *Prefectus*, 7 m. II.
Aulæ f. I. *magiſter*. 8 m II.
Pocillátor, 9 m III. (*Pincerna*, m I.)
Dápifer, 10 m. II.

Theſaurarius, 11 m. II

Archi-Cubicularius, 12. m. II.
& *ſtábuli* n. II. *magiſter*. 13. m. II.

Der König/ 1
im Königlichen Pracht/
ſitzet
auf ſeinem Thron/ 2

in herrlichen Habit/ 3

geziehret
mit einer Krone/ 4
in der Hand führend
den Zepter/ (Reichs-Stab) 5

umgeben
mit dem Hofſtat.

unter dieſen
ſind die vornehmſten/

der Cantzler (Gehaimbschreiber) 6
mit den Räthen/
und Secretarien (Geheim-ſchreibern.)

der Marſchalck/ 7

der Hoffmeiſter/ 8

der Mundſchenck/ 9

der Truchſes/ 10

der Schatzmeiſter/ 11

der Oberſt Kämerer/ 12

und der Stallmeiſter. 13

A' Király, 1
királyi méltoságában,
ül
az ő *királyi ſzékében*, 2

jeles (ditsőſeges, méltoſágos) öltözetben, 3

fel-ékeſittetvén
koronával, 4
tartván *kezében*
királyi pálczát, 5

környűl vétettetvén
udvar-néppel.

Ezek közőtt
a' leg fojebbek,

a' *Kanczellárius* 6

a' *Tanácsokkal*,
és *Secretáriusokkal*; (*titok iródeákokkal*)
eggyűtt;

az *Udvari-Hadnagy*, (*biró*) 7

a' *Hop-Meſter*, 8

a' *Pobárnak*, 9

az *Aſztalnak*, (*Tálnak*) 10

a' *Kintz-tartó*, 11

a' *Fő-Komornik* 12

és a' *Lovász-meſter*. 13

Král/ 1
w Welebnoſti Králowſedj (ſkeg/
na ſwem Trůnu/2

w ſpanlem (nadhernem odewe 3
ozdobeny
Korunau. 4
držice w Ruce
Berku/ 5
obſtupeny
množſtwj ſlužebnjkůw

Mezi nimi
nejpredněgſſj ſau

Kanclyr. 6

s Radcemi
a Sekretarzmi;

Marſſalek/ 7

Miſter Sworu/ 8

Sſenkýř/ 9

Truksás/ 10

Wladar Pokladůw/ 11

wrchnj Komornjk 12

Sſtallmiſtr 13

His
ſubordinantur
Nobiles Aulici, 14

Nobile n. III. *famuliti-um*, 15 n. II.
oum *Cubicularijs*

& *Curſoribus*, 16

ſtipatores. 17
ſum *ſatellitio*.

Exterorum
Legatis 18
præbet
aures

ſolénniter.

Aliorſum
ablégat
Vicarios ſuos,

Adminiſtratores,
Præfectos,

Quæſtores,
& *Legatos*;
quibus
ſubinde mittit

mandata nova
per *veredarios*. 19

Auf dieſe
folgen
die Hoff-Juncker/ 14

die Edel-Knaben/ 15
(Pagen)
mit den Kammer-Dienern
und Lakeyen 16 (Lduf-
fern)
die Trabanten 17
mit der Leibwacht (Leib-
quardi.)

Den Frembden
Abaeſandten 18
ertheilt er
Verhör (Audienz)

öffentlich.

Anderswohin
ſchickt er
ſeine Stellwalter

Statt haltere/
Amptleute/

Rentmeiſter/
und Geſandten;
denen er
nach ſendet

neue Befehle
durch Pouboten 19 (Po-
ſtilionen.)

Ezek után
következnek
az *udvari fő emberek*,
(*nemeſſek*) 14
a' *nemes Inaſok*, 15

a' *Komornikokkal*

és *futó* (*gyalog. gyors*)
inaſokkal, 16
a' *darabantok* 17
a' *teſtet* (*életet*) *őrző* (*ud-
vari*) *ſeregge*l *eg-
gyütt*.
A' künvaló (idegen)
követeket 18
meg-
hallgattya (audientziát
ád nékik)
nyilván. (pompáſſan)

Máshová
el-küldi
a' *vicéjit*, (*királyképeit*)

helette országlóit,
Tiſztartóit, *gond-viſe-
lőit*)

ſzámtartoit,
és *követit*
a' kiknek
ottan ottan (egymás) u-
tán) küld
uj *parantsolatokat*
a' *ſzáguldó poſták által*.
17

Potych
gdan
Sworácy/ 14
Ginochowe (Zemanſſtj
Synowe) 15
z Komornſkj
a Lokagemj (Herdu-
kamj) 16
Oraby 17 (drabanti 17
z Kwardiú.

Poſlom
Cyzozemſkim 18
dáwagj
Audiencij (wiſlyſſeni)
z gewné. (zpowaženim

Ginam
odſyła
Nameſtnjky ſwoge/

Wkadaie/
Viednjky/
Rentmiſtrj (dúchodne
Piſare)
a Poſły; (Legati)
ża ktorjmi poſyła
nowe rozkázy
ſkrze Počtarúw. 19)

Mori0

Morio 20 m. II	Der Hofnarr 20 (kurtzweilige Raht)	A' *Bolond* (*urbolondja*)	Dworſky Blázen 20
movet	macht	*nevetséget*	diwnymi (kratochwilnymi)
risum	ein Gelächter	indét	
ludicris	mit läppiſchen	*csúfos*	Žerty ſwymi
actionibus.	Poſſen.	*tréfával.*	ſt rogi ſmyčhy
In Romano *Imperio*	Im Römiſchen Reich	A' Római *Országban*	W Nemeckeg Riſſy
rerum potitur	iſt Ober-Herrſcher	mindenekkel bir	negwetſſy wládu má
Imperátor, m. III. (*Cæſar* m. III.)	der Keyſer/	a' *Császár*	Cyſar/
qui in *Conventu Electionis*	welcher auf den Wahl-Tag	a' ki a' *gyüléskor*	ktereho na Sněmu
eligitur	erwehlet wird	válaſztatik	wiwolugj
ab VIII. *Electóribus*,	von den acht Churfürſten/	a' nyolcz *császárválaſztó herczegektül*,	Kurffirſſtowe Oſmi/
ut ſunt	als da ſind	tugymint, a' kik	gako ſau
III. Eccleſiaſtici	III. Geiſtliche	hárman egyházi ſzemélyek	tri Duchowny
& *Archiepiſcopi*,	und Ertz-Biſchoffe/	és *Erſzekek*,	a Arcybiſkupowe/
Moguntinus, m. II.	zu Maintz/	a' *Mogunciai*,	Moguntſky
Trevirenſis, m. III.	zu Trier/	a' *Tréviri*,	Trewirſky/
Colonienſis, m. III.	zu Cöln/	a' *Koloniai*,	Kolonſky:
& V. Seculáres,	und V. Weltliche/	és ötön világiak,	a pét Swětſſti/
Rex m. III. *Bohemiæ*	der König in Böheim	a' *Cseh Országi Király*	Král Céſky
Arc hipincerna, m. I	Ertz-Schenck/	a' *fő-pohárnak*,	Arcy Sſſenkýř/
Dux c. III. *Bavariæ*, f. I.	der Hertzog in Bayern	a' *Baváriai Herczeg*	Knýže Bawořſke
Archi-Dápifer, m. II.	Ertz-Truchſeß/	a' *fő-tálnak*,	Arcy Trukſás/
Dux c. III. *Saxoniæ*, f. I.	der Hertzog in Sachſen	a' *Saxeniai Herczeg*	Knýže Sáſke
Archi-Mareſchallus, m. II.	Ertz-Marſchall/	a' *fő-Had agy*,	Arcy Marſſalek/
Marchio Brandenburgenſis, m. III.	der Marggrav von Brandenburg	a' *Brandeburgumi határos Herczeg*	Margraff Brandeburſ
Archi-Camerarius, m. II.	Ertz-Cämmerer/	a' *fő-Kamarás*	Arcy Komornýk. (ſky
& *Comes* c. III. *Palatinus* m. II.	und der Pfaltzgrav	és a' *Palatinus*	a Falcgraff
Archi-Theſaurarius. m. II.	Ertz-Schatzmeiſter.	a' *fő-Kintz-tartó*.	Arcy Wladar pokladůw.

CXL.

Miles. Der Soldat.
A' Vitéz. (Katona fegyveres.)
Wogak [Zoldnýř]

Si bellandum eſt, ſcribuntur *milites*. 1	Wañ man kriegen ſoll/ werden geworben Sol-[daten. 1	Hogyha hadakozni kell *katonákat* 1 (*hadat*) fogadnak,	Kdy wogna ma byti/ werbugj (popiſugj) wogakůw/ 1
Horum *arma* ſunt, *galea* f. I. (*caſſis*) 2 f. III. (quæ ornátur *criſtâ*)	Deren Waffen ſind/ der Helm (Bickelhaube) 2 (welcher gezieret wird mit dem Federbuſch)	Ezeknek *fegyverek* a' *ſiſak* (*vas ſüveg*) 2 (a' melly felékeſittetik *czimerrel*, *tollal*)	Tychto zbroge ſau/ ſſiſſak/ 2 (ktery ſe prioʒdobuge Pérem)
armatura, f. I. cujus *partes* ſunt,	der Harniſch (Rüſtung) deſſen Stücke ſind/	a' *vas-fegyver derék* mellynek *réſzei*,	Ryſtunk kterého čaſtky ſau/
torquis III. *ferreus*, 3 m. II.	der Kragen/ 3	a' *vas-gallér*, 3	Halßi železny 3
thorax, 4 m III.	der Bruſtharniſch/ 4	a' *mely* (*derék-vas*), 4	Prſnjk 4 (kabat železny)
brachialia, 5	die Armſchienen/ 5	a' *karvaſok*, 5	karwaſſe 5
ocreæ ferreæ, 6	die Beinſchienen/ 6	a' *vaſ-ſaruk*, 6	Nákolený 6
manicæ, 7	die Blechhandſchuhe/ 7	a' *plébes keſztyűk*, 7	rukawice železne 7
cum *loricâ*, 8	ſambt dem Pantzer 8	a' *pánczéllal* 8	ʒ Pancyrem 8
& *ſcuto* (*clypeo*:) 9	und Schild: 9	é*payſſal* eggyütt: 9	a pawezau: 9
hæc ſunt *arma defenſiva*.	dieſes ſind Schutzwaffen.	ezek az *oltalomra való fegyverek*.	tato geſt Braň pro obranu.

O ſſenſiva ſunt
gládius, 10 m. II.
framea, 11 f. I.
& *acinaces*, 12 m. III.
qui *vaginâ*, 13
reconduntur,
& *cinguló* 14
vel *balteó* 15
accinguntur;
(*faſcia* f. I. *militáris*
c. III. 16.
inſervit *ornátui*)
rhomphæa, 17 f. I.
& *pugio*. 18 m. III.

In his eſt
manubrium, 19 n. II.
cum *pomo*, 30
& *verútum* 21 n. II.
cuſpidátum, 22
in *medio*
dorſium 23 n. II.
& *acies*. 24 f. V.

Reliqua arma ſunt
haſtæ, 25 f. I.
bipennis, 26 f. III.
(in quibus
haſtile 27 n. III.
& *mucro*; 28 m. III.
clavæ, 29 f. I.

& *eaſtus*. 30 m. IV.

Eminùs pugnátur
bombardis (*ſclopétis* 31
& *ſclopis*, 32
[*bús* 33
quæ onerantur *glo-*
bbécâ bombardariâ,
& *púlvere nitráto* [34
& *pyxidepulveráriâ* 35

Gewehre ſind/
das Schwerdt/ 10
der Degen/ 11
und Sebel/ 12
welche in die Scheide 13
geſteckt/
und an den Gürtel 14
oder im Gehäng 15
umgelegt werden;
(die Feldbinde (Charpe)
16
dienet zur Zierde)
das Schlachtſchwerd/ 17
und der Dolch. 18

An dieſen iſt
das Häfft/ 19
mit dem Knopff/ 20
und die Klinge/ 21
mit einer Spitze/ 22
in der Mitte
der Rücken/ 23
und die Schneide. 24

Die übrige Waffen ſind
der Spieß/ 25
die Partiſan/ 26
(waren
der Schafft/) 27
und das Eiſen/) 28
der Streit-Kolb/ 29

und Fäuſtling. 30

In d Ferne ſtreitet man
mit Büchſen 21
und Piſtolen (Fauſtröh-
ren) 32 [Kugeln/33
welche geladē werden mit
aus der Patrontaſche/34
und mit Schießpulver
aus dem Pulverhorn. 35

Ütközetre valók,
a' *pallos* (*kard*) 10
a' *hegyeſſör* (*koſzperd*) 11
és a' *ſzablyák*, 12
mellyek az *hüvelybe* 13
tétetnek,
és az *övvel*, 14
vagy *ſzablya* (*baglárot*)
ſziját 15
(a' *fegyverefnek való fu-*
ſzáſa 16
ékeſſégre ſzolgál)
a' *kétélü hoſzſzutör* 17
és a' *bandſár*. 18

Ezeken vagyon
a' *maroklat*, 19
mind *gemboſtul*, 20
és a' *vas* 21
meg-hegyeſétve, 22
a' *közepén*,
a' *hátas*; 23
és az *éle* 24

A' többi fedyverek,
a' *lántza* (*dárda*) 26
a' *halabárd*, 26
(a' mellyeken vagyon
a' *nyel* (*lánz-fa*) 27
es a' *hegyes-vas*) 28
a' *fürke* (*buzogány*, *tol-*
laibot) 29
és a' *balta* (*erákány*) 30
[harczolnak
Távol ról (meſzſzünē)
puſkákkal 31
és *piſztolyokkal*, 32
mellyek meg-töltetnek
golyóbiſokkal, 33
a' *loding-tartóbul*, 34
és *puſka-porral*,
a' *puſka-por tartó pa-*
lazkbul, 35

Sſkodna Zbrog geſt
Miecz (Palos) 10
Kord (hedeſſter) 11
a ſſabla/ 12
ktere do Pochwj 13
wſtrkugj;
a na Pas 14
anebo Pantalýi 15
zaweſugj;
Pás Kitýrſky 16
ſlužj k ozdobe:)
Miecz oberučny 17
a Tulich. 18

Na tychto geſt
Rukowci/ 19
s gulečkau 20
a zeleſo (klingu) 21
s ſſpicem 22
w proſtiedku
Tyl/ 23
a oſtre. 24

Oſtatne zbroge ſau
kopij/ 25
hallaparta/ 26
na ktery ch
oſſtrepiſſte 27
a zeleſo oſtre/ 28
czakan 29 (bozegan)
a ffurka 30 (küſſtim)

Z daleka wakij
Ruczjcemj (muſſkety
a Piſtolemj/ 32 (mj 31
ktere nabigane bywagj
kulemj 33
s ladunkow/ 34 tobolky
a Prachem
s prachownjce/ 35 ffla-
ſſky)

Caſtra

CXLI.

Caſtra.
Das Feld-Lager.

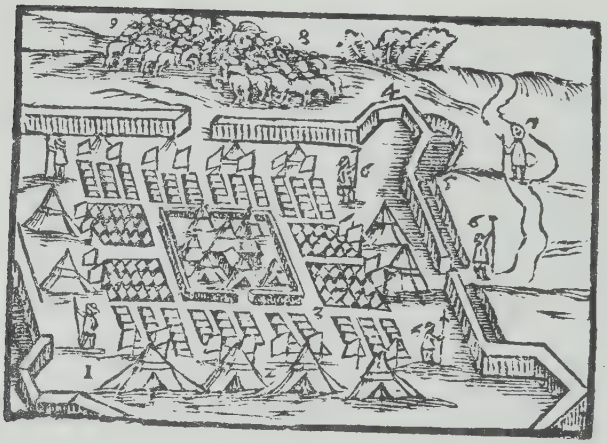

A' Tábor. Sſance.
(Wogenſke Lezenj)

Expe

Expeditióne ſuſce-
[ptâ,
caſtra 1 n. II. pl.
locantur,
& *tentoria*
paxillis figuntur,

vel è *linteis* 2
vel è *ſtramentis*; 3
eaq; circumdant,
ſecuritátis gratia,

aggéribus 4
& *foſſis*: 5
conſtituuntur etiam

excubiæ, 6 f. I. pl.
& emittuntur
explorátores. 7

Pabulationis,
& *prædæ* causâ
fiunt
excurſiónes: 8

ubi ſæpiùs
cum *hóſtibus* 9
velitando confligitur.

Tentorium
ſummi imperatóris,
10

eſt in medio
cultrórum.

Wenn man in Feld ge-
[zogen/
wird ein Lager 1
geſchlagen/
und werden Gezelte
mit Pflöcken auffgeſpan-
[net/
entweder vom Leinwat 2
oder von Streh; 3
und daſſelbe umgibt man
Sicherheit halber/

mit Schantzen 4
und Gräben: 5
es werden auch ausge-
ſtellet
Schildwachten/ 6
und ausgeſendet
Kundſchaffter. 7

Der Fütterung
und Beuten halber/
gehen aus
Partenen (Streiffrot-
ten:) 8
da offtmals
mit dem Feind 9
ſcharmützirt wird.

Das Gezelt
deß Generals (oder höch-
ſten Kriegs-
haupts) 10
iſt mitten
in dem Lager.

Mikoron ki ſzálotte-
[nak,
táhort 1
csinálnak,
és a' *ſátorok*
tzövekekkel fel-vonyat-
[tatnak,
vagy *váſzonbul* 2
vagy *ſzalmábul*; 3
és ez környůl veſzik,
bátorſágnak kedvéért,

ſántzokkal (*töltéſekkel*) 4
és *árkokkal*: 5
rendeltetnek

ſzár-állo ſtrafák-is, 6
és ki-botsáttatnak
a' *kémek*. 7

Az *abrakoláſnak*
ér *prédának* kedvéért,
léſznek
ki-futamáſok (*nyargal-*
láſok) 8
az hol ſokſzor
az *ellenſéggel* 9
csata vagyon.

A' ſátora
a' *Fő-hadi Fejedelemnek*
10

a' közepén vagyon
a' tábornak.

Kdy do pole witahnu
bywagj Sſance 1
ſtawene/
a Stany (ſſatry)
koljki rozſtahowane
anebo ſ Plátna 2
anebo ſe Slamy/ 3
a ge obtaczegj (obhagugj
bezpečnoſti

Waſem/ 4
a Prikopamj: 5
wiſtawugj tež
Stráže/ 6
a wiſykagj
ſſpeharow; 7

Pro ſiwnoſt
a Lupež
wichazegj (chodů)
na čaty/ 8
Kdežto častokrate
ſ Nepratelmj 9
drazjce ſe potykagj
(ſſermiclugj.)

Stan/ (ſſater)
Negwiſſyho heytmana
(Generala) 10
geſt w proſtredku
leženj wogenſkeho.

CXLII.

Acies & Prælium.

Die Schlacht-Ordnung und Feldschlacht.

Az Hadi-Rend és az Harcz.

Sſykowánij Wogſka a Bitwa (Válka.)

Quando *pugnat*, ſ. I. committenda eſt; *acies* ſ. I. inſtitúitur, & dividitur in *frontem*, 1 *tergum*, 2 & *alas* (*cornua*) 3

Peditátus 4 m. IV. intermiſcétur *equitátui*. 5

Ille diſtinguitur in *centurias*; hic, in *turmas*:

Wenn eine Schlacht zu halten iſt; wird eine Schlacht-Ordnung angeſtellet/ und eingetheilet in den Vortrab/ 1 Nachtrab/ 2 und in die Flügel. 3

Das Fuß-Volck (Infanterie) 4 wird untermiſchet der Reuterey (Cavallerie) 5

Jenes wird getheilet in Compagnien (Fähnlein;) dieſes in Schwadranen (Troppen;)

Mikoron *harcznak* kell lenni *hadi-rend* csinältatik, és el-oſztatik *elöl-járo ſeregre*, 1 *hátul-járo ſeregre*, 2 és *ſzárnyakra*. 3

A' *gyalogság* 4 egyeléttetik a' *lovag-ſereg* közzé. 5

Amaz el-rendeltetik, *ſzázankém* (*ſzáz-ad allyákra*, *hadnagyſágokra ez*, *dandárokra*; (*rayſzeregekre*)

Kdy Bitwa ma ſtáti; bywa Wogſko 3 ſſikowánij (wanij/ a dělene na čeko (piedek) 1 Tyl (zadek) 2 a křijdla (ſtranj/roby) 3 Pechota 4 myſſana bywa mezy Reytarůw (Koníky) 5 Onano dělj ſe na (Kompanie) zaſſ wy tjto pak na hauffy (Tovareky/ prapor e) illæ

Illæ in medio ferunt,
vexill a 5 6
hæ, lábara. 7

Eórum *Præfécti*
sunt
Decuriónes,

Signifóri,
Vexillárii,
Centuriónes, 8
Magistri équitum. 9
Tribúni,
Chiliárchæ,
& omnium summus

Imperátor. m. III.

Tympanistæ, 10
& *tympanotríbæ,* 11
ut & *tubícines,* 12
ad *arma* vocant,
& *militem* inflammant.

Primò *conflictu,*
explodúntur

bombardæ, 13
& *tormenta:* 14

Posteà
cominùs pugnátur 15
hastis & *gladiis.*

Victi,
trucidantur, 16
vel capiuntur,
vel aufugiunt. 17

Succenturiáti 18 m.
superveniunt [II. pl.
ex *insidiis.*

Impedimenta 19 n.
spoliantur. (II. pl.

Jen: führen in der Mitte
die Fahnen: 6
diese Standarten (Reuter-Fahnen) 7

Ihre Befelchshaber
sind
die Corporale (Rottmeister/)

Fähndriche/
Leutenante/
Hauptleut (Capitäne) 8
Rittmeister/ 9
Obrist-Leutenante/
Obersten/
und jener aller Haupt

der General (Feldherr.)

Die Trumelschläger 10
und Peucker/ 11 [12
wie auch die Trompeter/
blasen zärmen/
und machen den Soldaten muthig.
[tens/

Im Anfang deß Treffens wird Salve gegeben (geschossen)
mit Musqueten 13
und Feldstücken: 14

Darnach
wird in der Nähe gefochten
mit Spissen und Degen.

Die Uberwundnen/
werden meder gehauen 16
oder gefangen/
oder nehmen die Flucht.
17

Der Entsatz 18
kommt herzu
aus dem Hinterhalt.

Die Bagagi-Wägen 19
werden geplündert.

amazok *közében* viszik,
a' zászlókat; 6
ezek, a' *környékat.* 7

Ezeknek *elöljárei*
a'
tizedesek,

a' *zászló-tartók,*
a' *századosok,* 8
a' *lovagos-kapitányok,* 9
a' *fő-hadnagyok,*
ezer-lovas-kapitányok,
és ezeknek mindnyájoknak fejek
az *hadi fejedelem* (a' *generális*)

A *dobosok* 10
és *tész-dobosok,* 11
a' mint a' *trombitások-is*
lármát fujnak [12
és a' *vitézt* (*katonát*)
néki bátorittyák.

Az *ütközetnek* elein,
ki-löttetnek

a' *puskák* 13
és a' *taraczkok:* 14

Azután meg
közelről harczolnak
kopiákkal és *kardokkal.*

A' meg-győzettettek,
meg-ölettetnek, 16
vagy el fogattatnak,
vagy hogy el-szaladnak.
17

A' *segéd-sereg* 18
érkezik
a' *les-helyből*
[*szekerek.* 19

A' *tábori eszközi* hordozó
szekerek hányattatnak (fel-dulattatnak)

onino w prostredku nosy
koruhwe/ (zástawy) 6
tyto Praporcé. 7

Gjch predstawenj
sau (vrchnjcy
Desátnjcy (Kapralt)
Zastawnjcy
Podhergmani (Laitmi
Kapitani (Hergmani) 8
Rotmistrowe/ 9
čtwrtj hergmane/
Rissjčnj Hergmane/
a wssech tychto nejwyssj
welikj Hergman (General.)

Sobossowe 10
a Bubennjcy/ 11
gako y Trubače 12
zwolawagj k bitce/
a Wogakiw k smeloss
powzbuzugj

W prwnim potykanj
strželegj (oben dawagj)
z mussket (pokakow)
a polnjch Děl: 14

Potom se
z bljzka potykagj 15
kopigemi a kordy.

Premoženj/
bywagj mordowanj 16
anebo polapenj 17
anebo teč sami vtěkagj.

Posilek (pomoc) 18
pricházj
z Zasadku.

Strawne w ozy 19
bywagj plundrowane.

CXLIII.

Pugna Navális.

Das See-Treffen.

A' Tengeren való Harcz.

Bitwa na Morzi.

Navále

Navále n. III. *prælium*, n. II.

terríbile eſt,
cùm
ingentes *naves*,

voluti *arces*,
concurrunt
roſtris; 1

aut tormentis 2
ſe invicem quaſſant:

atque ita perforátæ,

perniciem ſuam
imbibunt,
& ſubmerguntur; 3

aut, cùm
igne corripiuntur,
& vel

ex *incendio*
púlveris tormẽtárii, 4
homines
in *aërem* ejiciuntur,

vel in mediis *aquis*
exuruntur:
vel etiam
in *mare* deſilientes

ſuffocantur.

Návis f. III. *fugitíva*, f. l. 5
ab inſequentibus 6

intercipitur,
& cápitur.

Der Schiff-Streit/ [Seeſchlacht/ See-[treffen/

iſt erſchrecklich/
wenn
die groſſen Schiffe/

als Veſtungen/
zuſammen lauffen
mit den vordern Spitzen (Schnäbeln;) 1

oder mit Stücken 2
auf einander ſpielen:

und alſo durchlöchert-

ihr Verderben
in ſich trincken/
und verſincken; 3

oder/ wenn ſie
in Brand gerathen/
und entweder

durch Anzündung
deß Stück Pulvers/ 4
die Menſchen
in die Lufft geſprengt/

oder mitten im Waſſer
verbrennet werden:
oder aber
in das Meer ſpringend

ertrincken.

Ein flüchtiges Schiff [5
wird von den Verfolgen-[den 6

auffgefangen/
und gefangen genommen.

A' *tengeren való harcz* (*ütközet*)

rettenetes,
midőn
az igen-feletté (nagy *hajók*)

valamint a' *várok*,
meg-ütköznek
az *orrokkal*; 1

avagy ágyukkal 2
egymáit rontyák:

és ekképpen által-lyu-kaztatván,
ſaját veſzedelmeket
magokba iſzszák,
és el-merülnek; 3

avagy, midőn
meg-találnak égni,
és vagy

a' *puska-pornak* 4
meg-gyúladásából,
az *emberek*
a' *levegő égbe* hányattat-(nak

vagy a' *vízben*
meg-égettetnek:
avagy
a' *tengerben*-is ugorván (vetvén magokat
belé halnak.

Az el-ſzalatt hajó 5

a' kergetőktűl 6

el-fogattatik,
és fogságban eſik.

Bitwa Morſka/

geſt ſtraſſliwa/
kdy
welike Sſyffi/
gako Zámky
ſtrážegi ſe
pyſkem (piednimi ſſpicemi;) 1
anebo Dẽlami 2
wespolek troſkotane bywagi:
a tak prewrtane/
z bubu wkaſiny
w ſebe w pigagi/
a tonu (topi ſe) 3

anebo/ kdy
ohnem ſpalene bywagi
a nebo ze
ſzazetỹ
prachu puſſkoweho/ 4
Lide
do powẽtri wiwrzeni/

a nebo vproſtred wody
ſpaleni:
a nebo ze
do moie w ſkakugicy
zatopeni bywagi.

Sſyff vtiẽkagicy 5
od pienaſledugicich 6
za vgaty
a polapeny bywá.

CXLIV.

Obſidium Urbis. Die Sadt-Belägerung. A' Városnak meg-ſzállása. Obležený Mesta.

Urbs, f. III.
obſidiónem paſſúra,

primùm provocátur

per *stibicinem*, 1
& invitátur
ad *deditiónem*.

Quod ſácere
ſi abnuat;
oppugnátur
ab obſidentibus,
& occupátur:

Vel *muros*
per *ſcalas* 2
tranſcendendo,

Eine Stadt
ſo ſoll belägert werden/

wird erſtlich auffgeſor-
[dert
durch einen Trompeter 1
und vermahnet
zur Auffgabe.

Welches zu thun
ſo ſie ſich weigert;
wird ſie geſtürmet
von den Belägrenden/
und eingenommen;
[Mauren
Indeme entweder die
auf Sturm-Leitern 2
überſtiegen/

A' *Város*,
mellyet meg-fognak ſzá-
[lani,
előbb fel-kérettetik

egy *trombitás* által, 1
és meg-intetik
a' *fel-adásra*.

Ezt meg-tselekedni
ha ellenzi,
meg-oſtromoltatik
az alája ſzállottokul;
is meg-vétettetik:

Vagy a' *kő-falakas*
a' *lajtorjákon* 2
meg-hágván,

Mesto
Kdy ma byti obležено/
negprw mu odpowe-
dено bywa
ſkrze Trubače 1
a napomjnano
Ku poddany ſe
Co kdy včiniti
nepozwoluge (odpýrá)
dobýwagi bo
a odbjragi (podmanu-
gi)
Anebo kdy Muri
po Rebrikoch 2
prelazugi

aut *aríetibus* 3
diruendo,
aut *tormentis* 4
demoliendo;

Vel *portas*
exoſtrâ 5
dirumpendo;

Vel
globos tormentarios 6
è *mortariis* (*balliſtis*) 7

per *baiulatorios*, 8

qui poſt *gerras* 9

látitant)

in Urbem
jaculando;

Vel eam
per *foſſóres* 10
cuniculis ſubverten-
[do.

Obſeſsi
defendunt ſe
de *muris*, 11
ignibus,
lapidibus, &c.
aut *erumpunt*. 12

Urbs,
à expugnáta,

diripitur;

excinditur,
& interdum *ſolo* æ-
quátur.

oder mit Böcken 3
gefället/
oder mit Stücken 4
zerſchoſſen;

Oder die Thore
mit einer Pedarten 5
zerſprenget;

Oder
Feuer-Kugeln 6
aus den Morſern (Böh-
lern) 7
durch die Büchſen-Mei-
ſter/ 8
(welche hinter den
Schantzkörben 9
ſich verbergen)

in die Stadt
geworffen;

Oder dieſelbe
durch Schantzgräber 10
untergraben (minirt)
wird.

Die Belägerten
wehren ſich
von der Mauer/ 11
mit Feuerwerck/
Steinen/ u. d. g.
oder thun einen Aus-
fall. 12

Eine Stadt/
mit Sturm erobert/

wird geplündert/

zerſtöret/
und zuletzt geſchleifet.

vagy *faltörö kosokkal* 3
ſa romvám,
vagy *ágyukkal*. 4
ólzve lövöldözven;

Avagy a' *kapukat*
pedárdával (*ſa-ágyu-*
val) 5
bé-törtvén; (rontván)

Avagy
tüzes laptákat 6
a' *moſárokból* 7
a' *pattantyusok által*, 8

(a' kik a' *ſáncz-kosárok*
meg-öttt 9
lappagnak (el-rejtik ma-
gokat)
a' Városba
hánván; (vetvén)

Avagy azt
a' *ſáncz-ásók* által, 10
meg-ásván (*al lyukak-*
kon fel-hánván)
A' meg-ſzállottak
oltalmazzák magokat
a' *kö ſzi lakrul*, 11
tüz, ſzerſzámmal,
kövekkel, é. eſſ.
avagy *ki-lusnek* (*roham-*
nak) 12
A' Város
oſtrommal (*erövel*) meg
[vétetvén,
fel-dulattatik (fakmány-
ra hányattatik)
el-puſztétsatik,
és néha *föl-dig le* ronta-
(tik.

anebo Berany 3
baury (rozwalugj)
anebo Delmj 4
piefirylegice;

Anebo Brany
Petardau (welkym
Mazarem) 5
rozrazegj;

Anebo
Kule ohniwe 6
z mozdyrow (mazárow
ſtrze Puſſkarow/ 8
(Ktery ſe za Boſſinami 9
vkrywagj)

do Mesta
w puſſtegice;

Anebo
ſtrze kopaczow 10
podkopawagice.

Obleżenj
branj ſe
z Murow 11
Ohnem/
kamenjm. a. t. p.
anebo wipadugj. 12

Mesto
Dſkau dobite/
z plundrowane/
z burene;
a czaſem z gruntu wy-
wracowane (ze zemj
zrownane) bywa.

Religio

CXLV.

Religio. Der Gottes-dienſt.
Az Iſteni tiſztelet. Nabożenſtwj.

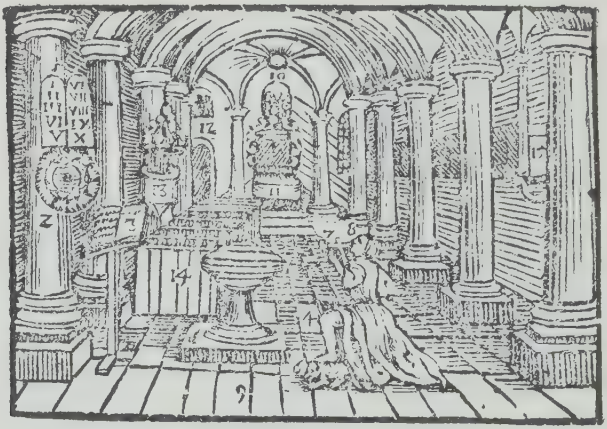

Pietas, 1 ſ. III.
Regina ſ. I. *virtútum*

hauſtâ
notitiâ Dei,
vel
ex *Libro Natúræ*, 2

(nam *opus* n. III.
commendat *artifi-*
vel [*cem*,)
ex *libro Scriptúræ*, 3

colit Deum 4
humiliter;
recolit *mandáta* ejus,

comprehenſa

Die Gottſeeligkeit/ 1
die Königin aller Tu-
genden/
nach geſchöpffter
Erkändtniß GOttes/
entweder
aus dem Buch der Na-
[tur/ 2
(denn das Werck
lobet den Meiſter)
oder
aus dem Heil. Schrifft-
buch/ (Bibel) 3
ehret GOtt 4
demütiglich;
dencket an ſeine Gebote/

enthalten (begriffen.)

A' *Kegyeſség.* 1
a' *jó indulatoknak király-*
néjok
meg-iſmérvén
az *Iſtent*,
akár
a' *természetnek könyvé-*
ből,
(mert a' *munkát* (*mű*)
ditséri a' *meſterét*)
akár
a' *Szent Irásnak könyvé-*
ből,
az Iſtent tiſzteli 4
alázatoſſan;
meg-emlekezik paran-
[csolatirul,
mellyek bé-vannak fog-
lalva

Pobożnoſt 1
Krolowna Cnoſtj
chopiwſſi
znamoſt BOżj
anebo
z Kſiąg Prirożenj (Na-
turi) 2
(nebo Pańſko
chwali Miſtra)
anebo
Piſma Swatého 3
welebj Boha 4
pokorne;
památa na Przikazanj
Gawrene Bżo/

1 ecá.

Decálogo ; 5

& oblatrantem
rationem 6
conculcans,

præbet *fidem* 7
& *aſſenſum*

verbo Dei ;
eumq; invocat, 8

ut *opitulatórem*,
in adverſis.

Divina officia
fiunt
in *templo* :
in quo eſt
penetrale n. III. (*ádytum* n. II.) 10
cum *altári*
ſacrárium, 12 n. II.
ſuggeſtus, 13 n. IV.
ſubſellia, 14 n. II. pl.

ambónes, 15
& *baptiſtérium*. 16
(n. II.

Deum eſſe
ſentiunt omnes *hó-*
(*mines* :

ſed non omnes
norunt Deum rectè.

Hinc oriuntur
diverſæ *religiónes* :

quarum primariæ IV
adhuc numerantur.

in der Geſetz-Taffel ; 5

und die widerbellende
Vernunfft 6
unterdruckend/

gibet ſie Glauben 7
und Beyfall

dem Wort Gottes ;
und ruffet jhn an/

als einen Helffer/
in Ungemach.

Der Gottes-Dienſt
wird verrichtet
in der Kirche ; 9
in welcher iſt
der Chor 10

mit dem Altar/ 11
die Sacriſtey/ 12
der Predigſtuhl/ 13
die Geſtüle/ 14

die Porkirchen/ 15
und der Tauffſtein. 16

Daß ein GOtt ſey/
empfinden alle Men-
(ſchen :

aber nicht alle
erkennen GOtt recht.

Daher entſpringen
die ungleichen Gottes-
Lehren :

deren fürnehmlich vier
annoch gezehlet werden.

a' *tiz igékben* ; (a' *tízvénnek kőnyvében*) 5

és az ellene-mondó
okoſſágot 6
letiporván

él-hiſzi 7
és jová-(reá) hadgya

az Iſtennek *igéjét*
és ſegitſégûl hija aztot 8

mint *ſegedelem nyujtót*
az inſegben.

Az *Iſteni ſzolgálat*
léſzen (végbe vitetik)
a' *templomban* : 9
a' mellyben vagyon
az *énekl*ő *kar* 10

az *óltárral*, 11
a' *ſegreſtye*, 12
a' *prédikálló-ſzék*, 13
a' *ſzékek* (*külhelyek*) 14

a' *karok* 15
és a' *kereſztelő-kő*. 16

Hogy légyen valami
(Iſten,
azt minden *emberek*
meg-érzik
de nem mindnyájan
iſmérik meg az Iſtent i-
(gazán.

Innénd támadnak
a' kûlömbőző valláſok :
(gyen
mellyek kiváltképpe né-
ſzámláltatnak moſtan-is

w Zákone (w déſet Přikázanjch Božjch) 5
a protiwujcy ſe
Rozum 6 (gjc
podmanugjc (potkáczdawa Wjru) 7
a prjwoſnoſt
ſlowu Božjmu ;
a wzywa ho 8
gako Pomocnjka
w protiwenſtwj.

Služby Božj
odprawowane bywagj
w Koſtele : 9 (Chráme)
w kterem geſt
Kratina 10
s Oltárem 11
Sakreſtie 12
kazatelnjce 13 (Cancel
ſtolice/ 14
Chory 15 (trámj)
a Křtedlnjce. 16

Že Bůh geſt/
rozumegj wſſecy lide :

ale ne wſſecy
znagj Boha práwe.

Odtud pochazegj
rozdjlne Naboženſtwj
(ry
s kterjch piedneigſſy čti-
aj po dnes poč towane
bywagj

CXLVI.

Gentiliſmus. Das Heydenthum. A' Pogány Hit. Pohanſtwj.

Gentiles finxérunt (ſibi propè duodecies mille *Numina*

Die Heyden/ haben jhnen erdichtet in die 12000. Götter.

A' *Pogányok*, ki-gondoltának magoknak közel tizenkét ezer *Iſtenekes.*

Pohane wymſſeliſobe okolo 12000 Bohow.

Eórum præcipua erant,

Deren vornehmſte (waren/

Azok közöt a' leg főjcbbek valának,

Z ſterich negpredegſſj byli/

Jupiter, 1 m. III. *cœli*

Jupiter/ 1 des Himels;

a' *Jupiter*, 1 az égnek;

Jovis/ 1 Nebe;

Neptúnus 2 m. 2 *maris*

Neptunus/ 2 des Meers;

a' *Neptunus*, a' tengernek 2

Neptun/ 2 Moie:

Pluto, 3 m III. *inferni*

Pluto/ 3 der Höllen;

a' *Pluto* a' pokolnak; 3

Pluto/ 3. pekla;

Mars, 4 m III. *belli*;

Mars/ 4 des Kriegs;

a' *Márs*, a' hadakozásnak

Mars/ 4 Wogny

Apollo, 5 m. III *artium mercatúrum*,

Apollo/ 5 der Künſte;

az *Apollo*, a' tudományoknak; 5

Apollo/ 5 Kunſtůw/ (vmenj)

Mercúrius, 6 m. II.

Mercurius/ 6 der Kauffleute/

a' *Mercurius*, a' kalmároknak; 6

Mercurius/ 6 ſlodegſtwa/ Zupectwj a Wimkuwnoſti.

Eloquentiæ & furum;

der Beredſamkeit/ und der Diebe;

az ékeſſen ſzollásnak, és lopóknak (volvajonak)

Vulcánus, m. II. (*Mútciber*, m. III.) *ignis fabrórum*;

Vulcanus/ des Feuers/ und der Schmiede;

a' *Vulcánus* a' tűznek és kovácsoknak;

Wulkanus/ ohne a kowaczůw.

Æolus

Æolus, m. II. *ventôrũ Præsides* & *Deastri* & obscœnissimus *Priapus*. m. II.	Eolus/ der Winde Vorsteher und Götzen: und der allerschändlichste Priapus	az *Eolus*, a' *szeleknek oltalmazbi* és *hamis Istenis* és a' legocsmányab *Priapus*.	Eolus Wetrůw/ Piedstawenj z Bohowe a negoplzlegssy Priapus.
Habuerunt etiam muliébria Númina: qualia fuérunt, *Venus*, 7 f. III. *Dea* f. I. *amórum* & *voluptátum*, cum *filiolo Cupidine* 8 f. III *Minerva* f. I. (*Pallas*) cum *novem Musis*, artium; *Juno divitiárum* & *nuptiárum*; *Vesta* 1 *castitátis*; *Ceres* f. III. *frumentorum*; *Diána* f. I. *venatiónum*; & *Fortúna* f. I. Quin & *Morbóna* f. I. ac *Febris* f. III. ipsa erant Deæ.	Sie hatten auch weibliche Göttinnen: dergleichen gewesen/ Venus/ 7 die Göttin der Liebe/ und Wollüste/ mit ihrem Söhnlein Cupido; 8 Pallas/ samt den neun Musen/ der Künste; Juno/ deß Reichthums und Hochzeiten; Vesta/ der Keuschheit; Ceres/ deß Getreides; Diana/ der Jägerey; und das Glück. Ja auch die Kranckheit/ und das Fieber selber/ waren Göttinnen.	Voltanak nékiek Isten-aszszonyok-is: a' minémüek voltanak, a' *Venus* 7 a' *szerelemnek* és *bujaságnak Isten-aszszonnyi* a' *fiával* a' *Cupidóval együtt*; 8 a' *Pállás*, a' kilencz *musákkal*, a' tudományoknak; a' *Juno*, a' *gazdagságnak* és *menyegzőknek*, a' *Vesta*, a' *szüzességnek*; a' *Ceres*, a' *gabonáknak*; a' *Diána*, a' *Vadászásnak* és a' *Szerencse*. Sőt még a' *betegség-is*, és maga-is a' *hideglelés* Isten-aszszonyok valának	Meli tež ženske Bohine: gako byli/ Venus/ 7 Bohine Milosti a Rozkoſſe/ z Synáčkem Kupidem; 8 Pallas/ z dewjti Musámi Vmenj (Nauky) Juno/ bohatſtwj a ſwadeb (weſelj) Weſta/ čiſtoty; Ceres/ zbožj (obilj) Diana/ łowenj (myſliwoſtwj) a Sſteſtj. Ano y choroſt (Nemoc) y Zymnice ſama/ byli Bohine.
Ægyptii colébant pro Deo omne *genus animálium* & *plantárum*, & quicquid manè primùm conspicabantur.	Die Egypter ehreten vor einen Gott/ alle Geschlecht-Arten der Thiere und Pflantzen und alles was sie morgens am ersten sahen.	Az *Egyptombéliek* az Isten helett tisztelnek mindenmémü *állatokat* és *palántákat*, és valamit reggel leg először meg-láttanak	Egypſſtj ctili za Boha/ wſſeliký Způſob plodu zwjřatcyho/ a bilin/ a co kolwěk ráno neyprwé vzřeli.
Philistæi offerébant *Molócho* (*Saturno*) 9 suos *infantes*, vivos cremandos.	Die Philister opfferten dem Moloch (Saturnus) 9 ihre Kinder/ lebendig zuverbrennen.	A' *Filistéusok* fel-áldozák vala a' *Molochnak* (*Saturnusnak*) 9 kisded *gyermecskéjeket*, hogy elevenen meg-égetetnének	Filiſſtinſſtj offerowali Molochowi (Saturnuſowi) 9 dětky ſwoge/ žiwé k ſpálenj.
Indi 10 etiamnum venerãtur *cacodæmona*, 11	Die Indianer 10 beten noch heutiutag an den Teufel.	Az *Indiaiak* 10 még ez mái nap-is imádják az *ördögöt*. 11	Indianſſtj 10 až po dnes ctj ďábla. 11

Judai-

CXLVII.

Judaiſmus. Das Judenthum. A' Sidó Hit (Vallás.) Židowſtwj.

Rectus tamen *cultus* (*us* m. IV. veri *DEI*, remanſit apud *Patriarchas*: qui vixérunt, ante, & poſt *diluvium* (*vium*

Inter hos, eſt *Abrahámo*, i *conditórt Judæorum & patri credentium*, promiſſum *Semen* n. III. illud [*mulieris*, *mundi Méſſias*; m. I & ipſe, *gentilibus* à gentilibus.

Doch iſt d rechte Dienſt deß wahren GOttes verblieben bey den Erkvättern die gelebet haben vor/und nach der Sund (Fluth).

Unter dieſen/ iſt dem Abraham i dem Urheber der Jüden v. Vater aller Gläubigen verheiſſen worden der Weibes-Same/ der Welt Heyland; und Er/ (den/ abgefordert von den Hei-

Igaz *tiſztelet* minda- (zonálta) az igaz Iſtennek, megmaradott a' *régi Atyáknál*; a' kik éltenek, a' *viz-özön előtt* és az után.

Ezek között az *Abrahámnak*, i a' *Sidóknak ſzerzőjének*, és az *híveknek Attyának* amaz meg-igértetett *Aſzſzonyi-Állatnak* (*magva* a' *világnak Idvözitője*; és az, (nyokról el-hivattatván a' pogá-

Wſſak ſe predce prawa Hrazba prawehoB Oha zuſtala v Patryarchow, ktrj ſili pred y po Potope Hwe- Mezy timto (ta. Abrahamowj- i vitanowiteli židov. ſtiva a Otce wſſech werjcych zaſlibeno geſt Semeno to Zenſke Spaſitel Sweta; a On powolan gſuce od Pohanů

cum

oum *posteris*,
Sacramento Circumcisionis 2
notátus,
singulárem *pópulum*
& Ecclésiam Dei constituit.

Huic pópulo
postèa DEUS,
per *Mósen*, 3
in *mónte Sinai*,
sua n *Legem*,
scriptam *digito* suo,

in *tábulis* lapideis, 5
exhibuit.

Porrò ordinávit
manducatiónem Agni Paschális; 6
& Sacrificia,
in *altari* 7
offerenda,

per *Sacerdótes*; 8
& suffitûs: 9
& jussit fieri
tabernáculum 10

oum *Arcâ Fœderis*; 11

prætereà érigi
æneum *serpentem*, 12

contra *morsum*
serpentum in *deserto*.

Quæ omnia

typi erant
ventúri Messiæ,
quem Judæi
adhuc exspectant.

samt seinen Nachkomen
mit dem Sacrament der
Beschneidung 2
bezeichnet/
hat ein sonderbares Volk
und Kirche GOttes ge-
stifftet.

Diesem Volck
hat nachmals GOtt/
durch Mose/ 3
auf dem Berg Sinai/ 4
sein Gesetze/
geschrieben mit seinem
(Finger/
auf steinerne Tafeln/ 5
gegeben.

Ferner hat Er verord-
das Essen deß Osterlam-
(mes; 6
und die Opffer/
auf dem Altar 7
zu opfferu/

durch die Priester; 8
und Rauchwercke: 9
und hat heissen machen
die Stifftshütte 10

mit der Bunds-Lade; 11

über das auffrichten
die ehrne Schlange/ 12

wider den Biß
der Schlangen in der
(Wüsten.

Welches alles

Vorbilder waren
des künfftigen Messiæ/
auf welchen die Jüden
annoch warten.

maradákival egyetében
a' *környúlmet ikadáſnak*
(*sacramentomával* 2
meg-bilyegeztetvén,
egy külömb *népet*
es az Istenek *anyaszent-*
(*egyházat* Izerzette.

Ennek a' nepnek
azután az Isten,
a' *Mosses* által, 3
a' *Sinai heggyén*, 4
tô venyét
maga *ujával irva*,

kô *táblákon*, 5
ki-atta.

Továbba rendelte
az *husvéti báránnak meg*
(*evésst*; 6
és az *áldozatokat*,
hogy az *oltáron* 7
fel-áldozatnának

a' *Papok* által 8
és a' *tömjénezéseket*: 9
és csinaltatta
a' *szövetségnek hajlékát*, 10

a' *frigyládájával* eggyût 11

azô fellyûl fel-emeltette
az érczbûl csinált *kigyó*: 12

a' kigyóknak
mardoságok ellen a' *puszt*
ában.

A' melly dolgok mind-
(nyájan
ábrázokláſi voltanak
az el-jô endô Messiásnak
kire a' Sidók
meg-is várnak.

s potomky swymi
Swatosti Oržžky
poznaċeny
obzwlaſſtny Narod (Lid
a Cyrkew BOžj vſta-
(nowil.

Tomuto Lidu/
potom Bůh
ſkrze Mogžiſſe 3
na Hore Sinai/ 4
zakon swůg
prſtem swým napſany
na tabkach kamennych
widak

Saleg vſtanowil
gedenj Beranka weliko
nocneho. 6
a Offeri (obeti)
na Oltari 7
offerowati
ſkrze Knežůw; 8
a kadidka: 9
y kazal vdêkati
Stanek/ 10
s trubkau Hmkuwy 11

nad to wiſtawiti
medenneho Hada 12

proti vſitknutý hadům
na pauſſti.

Co wſſecko

byli obrazy (Figury)
przduciho Meſyaſſe/
ktereho Zide
geſſte predce cekagi.

CXLVIII.

Chriſtianiſmus. Das Chriſtenthum. A' Kereſztyén vallás. Křeſtanſtwj.

Unigénitus,	Der eingebohrne/	Az egyetlen	Gednorozeny/
æternus	ewige	örökkén való	weċny
Filius DEI, 3. m. U.	Sohn GOttes/ 3	*Fia* az Iſtennek 3	Syn BOżi 3
promiſſus *protoplaſtis*	verſprochen den erſten (Menſchen	meg-igéretvén az *elsö* (*embereknek*	ſaſlibeny prwnjm Rodiċům
in *Paradiſo*,	im Paradeiß/	a' *Paradicsomban*,	w Ragi/
tandem impléto *tem-* (*pore*,	ward endlich bey erfüll- (ter Zeit/	végtére bé-tellyeſedvén (az *idö*,	napoſleoy/po wiplnenj (ċaſu/
conceptus per S. *Spi-* (*ritum*	empfangen vom H. Geiß	fogantatván a' *Sz. Lélek* (által	počety ſtrż Sucha ſwa- (tebo
in ſanctiſſimo *útero*	in dem heiligſten Leib	*Dávidnak*	w negſwateġſimżiwo-
Virginis Mariæ, 1	d Junafrauen Maria/ 1	királyi *házából való*	Panny Maric 1 (te
de regia *domo*	vom Königlichen Haus	*ſzüz Máriának* 1	ż domu (rodu) Králow-
Davidis,	Davids/	*ſzentlélek méhében*,	Sawidoweho (ſkeho
& indútus	und angelegen	és fel-öltözvén	a obleċen ſa
humánâ *carne*,	mit der Menſchheit/	emberi *teſtben*,	w Telo lidſke/
Bethlehemi Judææ,	in Bethlehem in Judæa	*Bethlehemben Sidó Or-* (*ſzágban*,	w Bethlehemie Judow (ro welkeg nuży
in ſumma *paupertáte*	in höchſter Armut	nagy *ſzegénſegben*,	

ſtábuli

ſtábuli, 2
annô mundi
tei milléſimo,
nongentéſimo, ſeptu-
(agéſimo
in mundum prodiit :
ſed mundus
ab omni *peccáto*,
ejus impóſitum fuit
nomen n. III. *Jeſus*,
(in. IV.
quod ſignificat *Salva-*
tórem.
Hic, cùm imbuerétur
(tur
ſacrò *Baptiſmô*,
(Sacramentò
novi *fœderis*)
à *Johanne* 5
præcurſóre ſuô
in *Jordáne*;
apparuit
ſacratiſſimum *myſte-*
(*rium* n. II.
divinæ
Trinitátis,
Patris voce, 6
(quâ teſtábatur,
hunc eſſe *Filium* ſuum)
& *Spíritu Sancto*,
in *ſpecie columbæ*, 7
cœlitùs delabente.

Ab eo *témpore*,
vigéſimo *et uno* ſuæ
annô,
verbis
& *opéribus*,
præ ſe ferentibus

eines Stalles/
im Jahr der Welt
dreytauſend/
neunhundert und ſieben-
(zig
zur Welt geboren :
aber rein
von aller Sünde/
und ihme gegeben
der Name JEſus/
welches heiſſet einen Hei-
land.
Dieſer/ als Er empfin-
(ge
die heilige Tauff/ 4
(das Sacrament
des neuen Bunds)
vom Johanne 5
ſeinem Vorläuffer
im Jordan ;
da iſt er ſchienen
das allerheiligſte Geheim
(niß
der Göttlichen
Dreyeinigkeit/
indem die Stimme des
Vaters/ 6
(womit Er bezeugete/
daß dieſer ſein Sohn ſey)
und der heilige Geiſt/
in Geſtalt einer Taube 7
vom Himmel herab kame.

Von dieſer Zeit an/
da Er 30. Jahr alt ware/
hat er mit Worten
und Wercken/
die da lieſſen ſpüren.

egy *istállóban*, 2
a' világ teremtésétől
három-ezer,
kilencz-száz hetvenedik
(esztendőben
ez világra szűletett :
de tisztán
minden *bűntől* meg vál-
és adatott néki (va,
a' Jesusi név,
a' melly üdvözítőt tészen
Ez midőn el venné
a' szent Keresztséget, 4
(*az uj testamentomnak*
sacramentomát)
a' Jánostul, 5
az ő *előjárójától*
a' Jordan vizében ;
akkor meg-jelent
az Istenségben való
Háromságnak
titkos szentsége,
midőn az *Atyának* szo-
zattya, 6
(mellyel meg-bizonyétt-
tya vala
hogy ez légyen ő *fia*)
és *a' Szent Lélek*,
galamb képében, 7
az égből le-szállana.

Azon *időtől* fogva,
harmincz *esztendős ko-*
rában,
szókkal
és *cselekedetekkel*,
mellyet *tsenséget*.

chléwa/ 2
Roku Swêta
tri tiſyceho
dewetſteho ſedemdeſa-
tebo
na Swêt narozen :
ale čiſty
od wſſelikeho hřjchu/
y dano mu geſt
Gméno GEžjſs/
ktere známena/ Spaſi-
(tele.
Tento/ kdy prigjmak
Krſt ſwáty 4
(Sacrament
Noweg Zmkuwy)
od Jana 5
predchúdce ſweho
w Jordane ;
z gewena geſt (ſtwj
negſwetěgſſe Tagem-
Trogice Božj/
kdy Otce 6
(kterym ſwedčil/
že tento geſt Syn geho)
a Such ſwáty/
w ſpůſobu Holubice 7
z Nebe z ſtupil.
Od toho času
tridcateho roku ſwého
ſlowj
y ſkutkj/
s ktery ſtkwele

Divini

Divinitátem,
declarávit, quis eſſet;

in annum uſque quartum;
à Judæis
nec exceptus,
nec ágnitus,
ob voluntariam
paupertátem.

Ab his
(cùm priùs inſtituiſſet
cœnam myſticam, & *córporis & ſanguinis* ſui,
in *ſigillum*
novi fœderis,
& ſui *recordatiónem*)
captus tandem,
ad *tribúnal Piláti*
Præfecti Cæſarei,
raptus, accuſátus,
& damnátus eſt,
agnus m. II. innocentiſſimus;
actuſq; in *crucem,* 9
in *aræ*
pro peccátis mundi,
immolatus,
mortem ſubiit.

Sed tertiâ *die,*
cùm revixiſſet,
divinâ ſuâ *virtúte,*
reſurrexit
è *ſepulchro,* 10

ſeine Gottheit/
erwieſen/ wer er wäre;

biß in das vierdte Jahr:

von den Jüden
weder angenommen/
noch erkannt/
wegen ſeiner freywilligen
Armus.

Von dieſen
(als Er vor eingeſetzt hatte
das Heilige Nachtmahl &
ſeines Leibes und Blutes/
zu einem Siegel
deß neuen Bunds/
und zu ſeiner Gedächtniß
ward er endlich gefangen
vor den Richterſtuhl Pilati/
deß Käiſerlichen Landpflegers/
gerißen/ angeklaget/
und verdammet/
das unſchuldigſte Lamm;
da es gecreutziget/ 9
auf ſelbigem Altar/
vor der Welt Sünden/
geſchlachtet/
den Todt erlitten.

Aber am dritten Tag/
als Er wieder lebendig worden/
durch ſeine Göttliche Krafft/
iſt er wieder erſtanden
aus dem Grab/ 10

jelentettenek,
meg-bizonyitotta, ki légyen,
négy eſztendeiglen;
a' Sidóktul
ſem bé nem fogattatott,
ſem meg nem iſmértetett
kéſz akaratbul való
ſzegénysége miatt.

Ezektől
midőn az előtt ſzerzette volna
teſtének és vérének
ſzent veg vatsorájá, 8
az új ſzövetſégnek
meg petsetlésére
és maga *emlekezetére*)
végtére meg-fogattatott,
és a *Pilátusnak* a' Csázár *tiſztartojának,*
itélő-ſzéki ſleibe,
ragattatott, vádoltatott,
és el-kárhoztatott
az ártatlan *Bárány;* (tetvén, 9
és a' *kereſzt-fára* felzétazon az *oltáron*
a' világnak bűneiért,
fel-áldozatatván,
halált ſzenvedett.

De harmad *napon,*
midőn meg-elevenedett volna,
Iſteni *erejéből,*
fel-támadott
a' *koporsóbul.* 10

Bożſtwj/
pokazał/ kdoby był
aż do roku ćtwrtego/
od Żidów
ani poznany/
ani prigaty/
pro dobrowolne
vbożſtwo.

Od tychto/
(vſtanowiſce przedne
Swátoſt Wećere/ 8
Tela a Krwe swég
ku vtwrzenj
Nowego Zmluwy/
a pamatky swé)
na poſledy pokapen/
przed Sudnu ſtolicy Pilata/
Sprawce (Wkadare)
Cyſarſkeho/
trhan/ obżalowan/
a odſauzen geſt/
Beranek newinny:
vkrižowan ſauce/ 9
na tomże Oltari
za bruchy Sweta/
żabity/
ſmrt poſtupił.

Ale tretiho dne/
kdy ożił
mocy swau Boſkau/
w ſtál zmrtwych
z hrobu 10

& poſt

& poſt *quadraginta* (dies
de *monte oliveti* 11
ſubiatus in *cœlum*, 12

& eò rediens,
unde-venerat,
quaſi diſparuit,

in *conſpectu*
Apoſtolórum, 13
ſuis
décima die
poſt ſuum *aſcenſum*,
Spiritum Sanctum 14

de cœlo,
ipſos verò,
hâc virtúte
implétos,
de ſe prædicatúros,

in mundum,

miſit:
olim
reditúrus
ad *extrémum judi-* (*cium*;
interea ſedens
ad dextram *Patris*,
& pro nobis
intercédens.

Ab hoc *Chriſto*
dicimur
Chriſtiáni:
inque eo ſolo
ſalvámur.

Und nach vierzig Tagen
vom Oelberg 11
auffgenommen in Himmel/ 12

und dahin wiederkehrend
woher Er kommen ware/
gleichſam verſchwunden

im Angeſicht
ſeiner Jüngere/ 13
welchen Er
am zehenden Tag
nach ſeiner Auffart/
den Heiligen Geiſt 14
vom Himmel herab
ſie aber/
mit dieſer Krafft
erfüllet/
daß ſie von jhm predig- (ten/
in die Welt/
geſendet:
wird dermaleins
wiederkommen
zum Jüngſten Gericht/
unterdeſſen ſitzend
zur Rechten deß Vatters
und vor uns
bittend.

Von dieſem Chriſto
heiſſen wir
Chriſten:
und in jhm allein
werden wir ſelig.

és *negyven* nappal azu- (tán
az *olai ſánnak hegyétől*,
fel-vetettetven az *égbe*, 12

és viſzſza térvén oda,
az honnan jött vala,
mint egy el-tűnt

az *Apoſtolok* 13
láttára,
kiknek
tiz nappal
a' *fel-menetele* után,
a' ſzent Lelket 14
menből;
őket penig,
illyen erővel
tellyeſeket,
hogy kéndetnek őtet,
a' világra
el-küldötte:
valaha
el-jövendő iészen
az *utólſo ítéletre*,
azomban ůlvén
az *Attyának* jobjára
és mi érettünk
ſzedezvén.

Ettől a' *Kriſtuſtul*,
mondatunk mi
Keresztyéneknek·
és egyedul ő benne
idvőzülünk.

a po čtirideceti dnech
z Hory Oliwowey/ 11
wzal geſt do Nebes, 12
a tam ſe nawratjce
odkud byl prijſel'
gakoby zmizel
z Oči
Apoſſtolow/ 13
kterym
dne deſateho
po ſwem wſtupenj
Ducha Swatého 14
z Nebe;
a gjch ſamich
tuto mocy
naplnenych/
aby onem kazali
na Swět poſlal:
budaucné
prigde
na Sſud poſlednj/
mezy tym ſedjce
na Prawicy Otce
a za nas
orodugjce.

Od tohoto Kryſta
nazywame ſe
Kreſtane;
a wnem ſamem
ſpaſenj bywame.

CXLIX.

Mahometiſmus. Der Mahometiſche Glaube.
A' Mahomed vallása. Mahometſke Nabozenſtwj.

Máhomed 1 m. III.	Mahomed 1	A' *Máhomed* 6	Mahomet 1
homo bellátor, m. III.	ein Kriegsmann/	egy *katona legény*,	wogenſty člowek
excogitábat ſibi	erdachte ihm	ki-gondola magának	wimiſlil ſobe
novam *Religiónem*,	eine neue Religion/	uj *vallást*,	nowe Nabozenſtwj/
mixtam	zuſammen gemiſcht	a'mélly öſzve egyelítétöt	zmjſſane
ex *Judaiſmo*,	aus dem Judenthum/	*Sidó-hitbül*,	z Zidowſtwa/
Chriſtianiſmo,	Chriſtenthum/	*Kereſztyén-hitbül*,	Kreſtánſtwa/
& *Gentiliſmo*,	und Heidenthum/	és *Pogány-hitbül*,	a Pohanſtwa/
conſiliô	mit Raht	egy Sidónak 2	z raddau
Judæi 2	eines Juden 2	és egy *Sergius nevü*	Zida/ 2
& *Ariáni Monachi*, 3	und Arianiſchen Mön-[chen 3	Arianus *barátnak* 3	a Mnicha Ariana/ 3
nomine Sergii;	Namens Sergius;	tanátsábul;	gménem Sergia;
fingens,	vorgebend,	azt költven,	z miſſlegice/

dum

dem laboráret *epilepsia*, secum cólloqui *Archangelum Gabriélem*, & Spiritum Sanctum:	wenn er die fallende Sucht hatte/ es rede mit jhm der Ertz-Engel Gabriel/ und der heilige Geist:	midőn ki-veszé a' *nehésség* hogy a' *Gábriel fő-Angyal*, és a' szent Lélek szóllana vele:	Kdy chorowal na těßku nemoc (kaduk) že s ním rozmlauwal Archangel Gabriel a Duch swatý
assuefaciens *columbam*, 4 ut ex *aure suâ escam* péteret.	indem er gewöhnte eine Taube 4 daß sie aus seinem Ohr Speise holete.	szoktatván egy *galambot*, 4 hogy a *fülébűl eledelt* hordana (enne)	wčjce priwikati Holuba/ 4 aby z geho Ucha pokrm bral.
Asseclæ ejus abstinent à *vino*; circumciduntur; sunt *polygámi*; exstruunt *sacella*; 5	Seine Nachfolger/ enthalten sich des Weins; werden beschnitten; haben viel Weiber; bauen Kirchlein; 5	Ennek *követői*, meg-tartóztattyák magokat a' *bortul*; környűlmetéltetnek; sok *feleségeket vesznek*; építnek *kápolnákat templomotskákat*) 5	Následownjcy geho zdržugj se od Wjna; obrezugj se/ magj mnoho žen; wystawugj Kaplice/ 5
de quorum *turriculis* non à *campanis*, sed à *sacerdóte*, 6 ad sacra convocantur,	von deren Thürnlein/ sie nicht durch die Glocken/ sondern durch dem Priester/ 6 zum Gottes-Dienst beruffen werden.	mellyeknek *tornyotskáirul*, nem az *harangok*, hanem a *pap* által 6 az Isteni tisztöletre hivattatnak.	z kterých Wěžiček ne skrze zwony/ ale skrze Kaplanow/ 6 (Knežůw) k službě Božj zwolawanj bywagj.
Sæpiùs se *abluunt*; 7 negant S.S. Trinitátem; Christum honórant, non ut *Filium DEI*, sed ut magnum *Prophétam*, minórem tamen Mahoméde.	Sie waschen sich offt; 7 verlaugnen die Hochh. Dreyeinigkeit ehren Christum/ nicht als einen Sohn GOttes/ sondern als einen grossen Propheten/ doch kleiner/ als Mahomet.	Sokszor *mosódnak*-meg, 7 tagadják a' Sz. Háromságot; a' Kristust tisztelik, nem mint *Istennek-fiát*, hanem mint nagy *Profetát*, mind-azon-által a' ki kissebb légyen a' Máhomednél.	Často se vmjwagj 7 zapýragj negswětegssj Trogicy; ctj Krysta/ ne gako Syna Božjho/ ale gako welikého Proroka/ wssak že menssiho od Mahometa.
Suam *legem* vocant *Alcoránum*,	Jhr Gesetze nennen sie Alcoran.	Az ő *törvényeket Alkoránnak híják*,	Zakon swůg nazýwagj Alkoran.

C L.

Providentia DEI. Die Vorsehung GOttes. Az Istennek Gond-viselése. Opatrowánj BOžke.

Humanæ *sortes*,	Das Menschliche Glück-(wesen/	Az Emberi *sorsokat*,	Připednosti Lidské
non tribuendæ sunt *fortunæ*,	ist nicht zuzuschreiben dem Glück/	nem kell tulajdonétani a' *Szerentsének*	nemanj se připisowati Štěstj/ (ku/
aut *casui*,	oder dem Zufall/	avagy *esetnek*	anebo příhodě (případu'
aut *siderum influxui*,	oder dem Stern-Einflüs-(sen/	vagy a *csillagok ereinek*, (gyan 1	anebo w teku Hwězd/
(*Cometæ* 1 quidem solent nihil *boni* portendere)	(zwar die Schwantzstern Cometen) 1 pflegen nichts Guts anzudeuten)	(az *üstökös csillagok* u-(nak semmi *jót* nem szokta-jövendölni, jegyezni)	(Kometyt/ 1 syce obicegné nic dobrého ne naznamenagj)
sed provido Dei *ocu*-(*lo*, 2	sondern GOttes allse-(hendem Aug 2	hanem az Isten mindene-kre tekéntő *szemének*	ale opatrnému Oku (Božjmu 2
& ejusdem *rectrici manui*; 3	und dessen allregierender Hand; 3	és annak mindeneket igazgató *ke-zének*; 3	a geho řjdjcý Ruce; (prawicy) 3;

etiam

etiam noſtræ
prudentiæ,

vel *imprudentiæ*,
vel etiam *noxæ*.

DEUS
habet *miniſtros* ſuos

& *Angelos*, 4
qui *homini*, 5

à *nativitáte* eius
ſe aſſociant,

ut *cuſtódes*,
contra malignos *ſpíri-*
tus.
ſeu *Diábolum*, 6
qui quòvis *ictu óculi*

ei *inſidias* ſtruit,
adtentandum,
vel vexandum.

Væ dementibus

magis & *famiis*,

qui *cæcodæmoni*
ſe dedunt,
(incluſi *circulo*, 7

ibi incantamentis
cum advocantes)
cum eo colludunt,

& à DEO deficiunt!

nam cum illo
mercédem
accipient.

auch unſrer
Vorſichtigkeit
oder Unbedachtſamkeit/
oder auch Sünde.

GOTT
hat ſeine Diener
und Engel/ 4
welche den Menſchen/ 5
von ſeiner Geburt an
ſich zugeſellen/

als Beſchützere/
wider die böſen Geiſter/
oder den Teuffel/ 6
der da alle Augenblick
jhme nachſtellet/
jhn anfechten/
oder zu plagen.

Weh̃e den thörichten
Zauberern und Hexen/
die dem Satan
ſich ergeben/
(verſchloſſen in einem
Circkel 7
mit Beſchwerungen
jhn herzu bannend)
mit jhm zu thun haben/
und von GOtt abfallen!

denn mit jhme
werden ſie den Lohn
empfangen.

és a' mi
eſzeſſégünknek,
vagy *eſztelenſégünknek*,
vagy *vétkünknek-is*,

Az Iſtennek
vannak *ſzólgai*
és *Angyali*, 4
kik az *emberhez*, 5
ſz̃ületéſétűl fogva,
adgyák magokat,

mint *őrzők*,
a' gonoſz *lelkek*
avagy *ördög* ellen, 6
az ki minden *ſzem-pil-*
lantásban
annak *leſt* vét,
hogy vagy kéſértse
vagy háborgathaſſa otet

Jaj az bolond (eſztelen)
bűvös bájoſoknak és *bo-*
ſzorkányoknak;
kik az *ördögnek*
adgyák magokat,
(egy *kerületbe* ſzorulva,
bűzös bájoſſággal
el-hiván őtet)
véle bajzanak (vele eg-
gyet értenek)
és az Iſtentűl el-ſzakad-
(nak!
mert ő velé eggyütt
fizetéſeket
el-vészik.

takteż naſſeg
opatrnoſti (mudroſtij
aneb neopatrnoſti/
anebo też hrzchům.

Bůh
ma ſłużebnikow ſwich
a Angelow/ 4
ktery cłoweku/ 5
od narożenj geho/
ſe pripogugj (pritowa-
riſſugi)
gako ſtrażcy/
proti złym Duchům
aneb Ssáblu/ 6
ktery w każdē okamżenj
eſydka vkłada
ku pokuſſenj
aneb k trápenj.

Beda ſſáleným
carodegnikům a caro-
degnicem (ſtrigam)
ktery ſe Dſatanaſſowi
oddawagj/
zawrenj w kolcſe 7
(Cirkeli)
čarj (Kuzłamij)
k ſobe wabý (priklinagj
ſnim činenj magi/
a od Boha odſtupugj/
nebo ſnim
odplatu
wezmu.

CLI.

Judicium-Extrémum.
Das Jüngſte-Gericht.

Az Utólſo Itélet.
Saud Poſledny.

Nam

Nam adveniet noviſſima *dies*, c. V.
quæ, *vocé túbæ*, 1

mortuos 2
reſuſcitábit,
& cum illis vivos
citábit
ad *tribúnal*
apparentis *JEſu Chriſti*, 3
in *núbibus*,
ad *ratiónem* reddendam
omnium *actiónum*.

Ubi pii (juſti)

& electi, 4
in æternam *vitam*,
in *locum beatitúdinis*

& novam *Hieroſólymam* 5
intróibunt:

Impii verò
& damnáti 6
(bus 7
cum cacodæmónibus in *gehennam*, 8
detrudentur,
ibi æternum
cruciandi.

Denn es wird kommen
der jüngſte (letzte) Tag/
welcher/
mit der Stimme der Poſaunen/ 1

die Todten 2
wieder erwecken/
und mit jhnen
die Lebendigen
beruffen wird
vor den Richter-Stuhl
deß erſcheinenden
JEſu Chriſti/ 3
in den Wolcken/
Rechenſchafft zu geben
aller Handlungen.

Da die Frommen (Gerechten)

und Auſerwehlten/ 4
in das ewige Leben/
in den Ort der Seeligkeit

und in das neue Jeruſalem (lem 5
werden einzehen:

Die Gottloſen aber
und die Verdammten 6

mit den Teufeln 7
in das hölliſche Feuer/ 8
werden verſtoſſen werden
alda ewiglich
gemartert zu werden.

Mert el-jön
az utólſo *nap*.
a' melly
a' *trombita-ſzó általál* 1

az *meg-hóltakat* 2
iſmét fel-támaſztya,
és azokkal eggyût
az elevenekes
idêzni fogja
a' fûlyhôben
meg-jelenô
Jeſus Kriſtuſnak, 3
törvény-ſzéki eleik,
hogy *ſzámot* adgyanak

minden *eſelekedetiekrûl*

Az hol a' jámborok (igazok)

és a' váloſztattak 4
az ôrôk *élete*,
a' *boldogságnak helkbe*,

az új *Jeruſálembe* 5

bé-fognak menni.

Az Iſtentelök penig
és az el-kárhoztattak 6

az ördôgökkel 7
a' *pokolbéli tüzre* 8
vetettetnek,
hogy ottan örökkén
kinzattaſſanak.

Nebo pigde
den poſledni/ 5
Ktery
hlaſem Truby 1

wmrelych 2
wzbudj/
a ſnimi
zywych
pozowe
pred ſudnu Stolicy
widomeho
Kryſta GEzijſſe/ 3
w oblacych/
k widanj počty

wſſech ſkutkûw.

Zdc Pobožnj (ſpra- wedliwj)

a Wiwolenj 4
do zywota wečneho/
na miſto Blahoſlawenſtwj
a do noweho Geruza- (lema 5
wegdau:

Bezbožnj pak
a zatracenj (odſauzenj 6

s Dábly 7
do ohne pekelneho 8
wwrženj budau/
na wečne
muky (trápenj)

Clau-

Claúſula.
Der Beſchluß.

Bérekeſztés.
Zawijrka.

Ita vidisti
summàtim

omnes res,
quæ possunt ostendi,

& didicisti,
primarias voces,

Latinæ,
Germánicæ,

Hungáricæ
& Sclavonicæ
linguæ.

Perge nunc,

& lege diligenter

alios bonos libros:
ut ſias doctus,

ſapiens,
& pius.

Memento horum:

DEUM time;
& invoca eum:

ut largeatur tibi

Spiritum ſapientiæ.

Vale!

Alſo haſt du geſehen
in einem kurtzen Begriff

alle Dinge/
die gezeugt werden kön-
(nen/

und haſt gelernet
die vornehmſten Wörter/

der Lateiniſchen/
Teutſchen/

Ungariſchen/
und Windiſchen/
Sprache.

Fahre nun fort/

und leſe fleiſſig

andere gute Bücher/
daß du werdeſt gelehrt/

weiß/
und fromm.

Gedencke hieran:

fürchte GOtt/
und ruffe Ihn an:

daß Er dir verleihe

den Geiſt der Weißheit.

Gehab dich wohl!

Ekképpen láttál
rövideden

mindeneket,
valamellyeket meg-
(mutathatni,

és meg-tanúltad
a' leg-főjeb *szókat*,

a' Deák,
Német,

Magyar
és Tód,
vgyelvnek.

Menyel moſtan dol-
(godban,
és olvaſſad ſzorgalma-
(toſſan,
a' többjó *könyveket-is*:
hogy tudós,

bölts,
és kegyes leheſs.

Emlekezzél-meg e-
zekről:

az Iſtent féllyed,
és azt ſegitſégül hijad

hogy meg-adgya tenéd
(ked

a' *böltseſségnek lelkét*.

Légy jó egéſſégben!

A tak ſy widěl
w kratkem Zebrani/
wſſecky wěcy/
ktere wkazane byti mo-
(hau
a naučil ſy ſe
predněgſſe (obz wobſſe-
(něgſſy) ſlowa/
Latinſkeho/
Nemeckeho/
Wherſkeho/
a Slowenſkeho
gazyka.

Pokračug (dy) pilně
(ce
a čti pilně
gine dobre Knihy:
abys byl wčeny/

maudry/
a pobožny.

Pamatug na to:

BOha ſe bog:
a geho w zyweg:

aby tj dal

Sucha Maudroſti.

Měg ſe dobře!

INDEX TITULORUM.

Tit	A.	Pag
142	Acies & prælium,	290
5	Aër,	14
45	Agricultúra,	92
32	Amphibia.	66
42	Anima hominis.	86
18	Animalia, & primùm aves	39
6	Aqua,	16
12	Arbor,	26
190	Arbor consanguinitàtis,	244
129	Ars Médica,	262
91	Ars scriptoria,	184
99	Artes sermónis,	298
51	Aucupium,	104
23	Aves aquáticæ,	48
21	Aves campestres & sylvestres,	44
19	Aves domésticæ.	40
22	Aves rapáces.	46

	B.	
74	Balneum.	150
95	Bibliopégus.	192
94	Bibliopolium.	190

	C.	
40	Canáles & ossa.	82
38	Caput & manûs.	78
39	Caro & viscera.	80
141	Castra.	287
147	Christianismus.	302
3	Cœlum.	10
57	Convivium.	116
54	Coquinaria.	110
136	Cursus certámina.	276

	D.	
43	Deformes & monstrósi.	87
1	DEUS.	9
66	Domus.	134

	E.	
106	Eclipses,	216
83	Eques.	168
76	Equile.	154
110	Ethica.	224
109	Europa.	222

Tit.	F.	Pag
68	Faber ferrarius.	138
63	Faber lignarius.	129
64	Faber murarius.	130
29	Feræ bestiæ.	60
28	Feræ pécudes.	58
70	Figulus.	142
14	Flores.	30
114	Fortitúdo.	232
13	Fructûs árborum.	28
16	Fruges.	34
17	Frútices.	36

	G.	
146	Gentilismus.	298
102	Geometria.	206
107	Globi terrestris Hemisphærium superius.	198
108	Globi terrestris Hemisphærium inferius.	220

	H.	
35	Homo.	72
77	Horológia.	156
44	Hortórum cultúra.	90
116	Humánitas.	236
72	Hypocaustũ, cũ dormitoriò	146

	I.	
4	Ignis.	12
13	Insecta repentia.	64
24	Insecta volantia.	50
100	Instrumenta Música.	202
124	Interióra urbis.	252
	Invitatio.	2
147	Judaismus.	300
124	Judicium	254
151	Judicium extrémum.	310
12	Jumenta.	56
177	Justitia.	238

	L.	
17	Lapides.	24
53	Lanionia.	108
96	Liber.	194
118	Liberálitas.	240
60	Lintea,	122

Tit.		Pag.
135	Ludus aleæ.	274
137	Ludi puerîles.	278
134	Ludus pilæ.	272
131	Ludus scenicus.	266

	M.	
65	Máchinæ.	132
149	Mahometismus.	306
34	Marini pisces & conchæ.	70
47	Mellificium,	96
37	Membra hóminis externa.	76
128	Mensúræ & póndera.	260
127	Mercatúra.	261
67	Metali-fodina,	136
10	Metalla.	22
140	Miles.	286
48	Molitúra.	98
2	Mundus.	8
98	Musæum.	198

	N.	
87	Natátus.	172
90	Naufragium.	146
88	Navis actuaria.	178
89	Navis oneraria.	180
7	Nubes.	18

	O.	
144	Obsidium urbis.	294
15	Olera.	32
20	Oscines.	42

	P.	
132	Palæstra,	271
49	Panificium.	101
92	Papyrus.	186
71	Partes domûs.	144
115	Patientia.	234
26	Pecora.	54
46	Pecuaria.	94
105	Phases Lunæ.	214
101	Philosophia.	204
78	Pictúra.	104
50	Piscatio.	158
33	Pisces fluviátiles & lacustres.	68

104 Planetárum adſpectûs. 212
132 Præſtigiæ. 268
150 Providentia DEI. 308
111 Prudentia. 226
143 Pugna navális. 292
73 Putei. 148

Q.

15 Quadrupedia, & primùm domeſtica. 52

R.

139 Regia Majeſtas. 282
138 Regnum & regio. 280
145 Religio. 296
81 Reſtio & lorarius. 164

S.

61 Sartor. 124
97 Schola. 196
Scrini-
69 Scriniarius & tornátor. 140
112 Sedúlitas. 228
41 Senſus externi & interni. 84
36 Septem ætátes hóminis. 74
130 Sepultúra. 264
30 Serpentes & reptilia. 62
119 Societas conjugális. 242
121 Societas herilis. 248
121 Societas parentális. 246
79 Specularia. 160
103 Sphæra cœleſtis. 208
126 Supplicia maleficórum. 256
62 Sutor. 126

T.

113 Temperantia. 230
8 Terra. 20
9 Terræ fœtûs. 20
59 Textúra. 120
Tra-
58 Tractatio lini. 118
75 Tonſtrina. 152
26 Tránſitus aquárum. 124
93 Typographia. 188

V.

85 Vectúra. 172
84 Vehícula. 170
52 Venátus. 106
82 Viátor. 166
80 Vietor. 162
55 Vindémia. 112
22 Urbs. 250

Z.

56 Zytopœia. 114

FINIS.

Tittel-Regiſter.

Tit. A. Blat.

112 Je Aemſigkeit. 229
37 die äuſſerliche Glieder deß Menſchen. 76
41 die äuſſerliche und innerliche Sinnen. 84
129 die Aetzney-Kunſt. 262

B.

74 das Bad. 150
134 das Baliſpiel. 272
75 die Barbirſtube. 152
12 der Baum. 26
13 die Baumfrücht. 28
130 die Begräbnis. 264
32 Beydlebige Thiere. 64
56 die Bierbrau. 114
14 die Blumen. 30
80 der Bottcher. 162
135 das Brettſpiel. 274
49 die Brotback. 100
96 das Buch. 194
95 der Buchbinder. 192
93 die Buchdruckerey. 107
94 der Buchladen. 190

C.

148 das Chriſtenthum. 302

Tit. D. Blat.

70 der Döpffer. 142

E.

119 der Ehestand. 242
Einleitung. 2
121 der Eltern Stand. 246
8 die Erde. 20
9. Erdgewächſe. 21
107 der Erdkugel Oberfläche. 218
108 der Erdkugel unterfläche. 220
102 die Erdmeß-Kunſt. 206
67 die Ertzgrube. 136
109 Europa. 222

F.

133 die Fecht-Schul. 270
45 der Feldbau. 92
141 das Feld-Lager. 288
21 Feld- und Wald-Geflügel. 44
4 das Feuer. 12
50 die Fiſcherey. 102
58 Flachs-arbeit. 118
35 Fleiſch und Ingeweid. 80
53 die Fleichhack. 108
53 Flugend Ungeziefer. 50
33 Fluß- und Weiherfiſche. 68
85 das Fuhrwerk. 172

R 2

Tit. G. Blat.

15 Gartenfrüchte. 32
44 die Gärtnerey. 90
132 die Gauckeley. 268
40 das Geäder und Gebeine. 82
115 die Gedult 234
117 die Gerechtigkeit. 238
125 das Gerichte. 254
20 Geſang-Vögel. 42
79 Geſicht-gläſer. 160
16 Getráid oder Feld-früchte. 34
59 das Gewebe. 120
65 Gewerck-zeug. 132
1 GOTT. 6
145 der GOttes-Dienſt. 296

H.

58 Haupt und Hände. 78
66 das Haus. 134
19 Haus-Geflügel. 40
71 die Haus Gemächer. 144
146 das Hendenthum 298
26 Heerd Vieh. 54
121 die Herrſchafft. 248
3 der Himmel. 10
103 die Himmelskugel. 208
47 der Honig-bau. 96
52

J.

52 die Jagt. 106
124 das Inwendige der Stadt. 252
147 das Judenthum. 300
151 das Jüngste Gericht. 310

K.

127 die Kauffmanschafft. 259
131 Kinderspiele. 278
100 Klangspiele. 202
111 die Klugheit. 226
54 das Kochwerk. 110
139 die Königliche Majest. 282
31 Kriechend Ungeziefer. 64
140 der Kriegsmann 286
98 das Kunst-Zimmer. 198

L.

27 Last-Vieh. 56
89 das Last-Schiff. 180
136 Lauff-Spiele. 276
126 die Leibs-Straffen der Ubelthäter. 256
160 die Leinwat. 122
116 die Leutseligkeit. 286
5 die Lufft. 14

M.

148 der Mahometische Glaube 306
78 die Mahlerey. 158
57 die Mahlzeit 116
128 Maß und Gewichte. 260
113 die Mäßigkeit. 230
64 der Mäurer. 130
34 Meerfisch und Muscheln. 70
35 der Mensch. 72
10 die Metalle. 22
118 die Mildigkeit. 240
105 des Monds Gestalten. 214
48 das Mühlwerck. 98

P.

92 das Papier. 186
76 der Pferdstall. 154
104 Planeten-Stellungen 212

R.

22 Raub-Vögel. 46
99 Red-Künste. 200
158 das Reich und die Landschafft. 280
83 der Reuter. 169
88 das Ruder-Schiff. 197

S.

131 das Schau-Spiel. 266
90 der Schiffbruch. 182
30 Schlangen und Gewürme 62
142 die Schlacht-Ordnung und Feldschlacht. 290
68 der Schmied. 139
61 der Schneider. 124
73 Schöpff-Brunnen. 149
91 die Schreib Kunst. 179
69 Schreiner und Drechsler 140
97 die Schul. 196
62 der Schuster. 126
87 das Schwimmen. 176
42 die Seele deß Menschen. 86
143 das See-Treffen. 292
81 der Seiler und Riemer. 164
86 die Sieben Alter des Menschen. 74
120 der Sipschafft-Baum. 244
110 die Sitten-Lehre. 224
106 Sonn- und Mond-Finsternissen. 216
123 die Stadt. 250
144 die Stad-Belägerung. 294
114 die Starckmütigkeit/ oder Dapfferkeit. 232
11 die Steine. 24
17 die Sträuche/ oder Stauden. 36
72 Stube und Kammer. 146

T.

18 die Thier/ und erstlich die Vögel. 39

V.

96 die Uberfuhrt. 174
77 Uhrwercke. 156
46 die Vieh-Zucht. 94
25 Vierfüssige Thiere/ und erstlich die Haus-Thiere. 52
43 Ungestalte und Mißgeburten 88
51 der Vogelfang. 104
150 die Vorsehung GOttes. 308

W.

84 die Wägen. 170
82 der Wanders-Mann. 165
6 das Wasser. 14
23 Wasser Geflügel. 48
55 die Weinlese. 112
2 die Welt. 8
101 die Welt-Weißheit. 204
29 Wilde Thiere. 60
28 Wild-Pret. 58
7 die Wolcken. 16

Z.

63 der Zimmermann. 129

ENDE.

A Ti-

A' Titulusokra való Layſtrom.

Tit. **A.** *Lev.*

63 ACs. 129
118 Adakozás. 240
120 Atya fiuságnak ágazattya 244

B.

27 Barmok. 56
46 Barommal való bánás. 94
75 Barbély-műhely. 152
114 Bátorság. 232
115 Békeséges tűrés, 234
124 Belső reſzi a' városnak Bé-rekeſztés. 253 312
17 Bokrok. 36
104 Bnydosó csillagoknak helyheztetéſek. 212

C.

71 Csemeték. 36
30 Csufzó máſzo állatok. 62
131 Comédiás játék. 266

E.

103 Egi golyobis. 210
43 Ektelenek és csuda termetűek. 88
18 Élő állatok. 39
12 Élő-fa. 24
13 Élő-fáknak gyűmölcsi, 29
35 Ember. 72
36 Embernek hét ideje. 74
37 Embernek kűlső tagjai. 76
42 Embernek, lelke. 86
116 Emberség. 236
26 Éneklő madarak. 42
67 Ercz-bánya. 136
40 Erck és csontok 82
109 Erkőlcsőkről tanéto tudomány. 222
108 Europa. 222
88 Evezős hajo. 179

F.

70 Fazekas. 142
38 Fei és ſ' kezek. 79
29 Fenevadak. 64
33 Folyó és állo vizbéli halak. 69
8 Föld. 18
107 Földi golyobiſnak felső réſze. 21

Tit. **B.** *Lev.*

108 Földi golyokiſnak alsó réſze. 220
Föld fajzati. 220
102 Föld-mérés. 206
7 Fölyhők. 18
74 Fördő. 150

G.

126 Gonoſz tévőknek bűntetéſek. 256
137 Gyermeki játékok, 279

H.

142 Hadi rend és a' harcz. 290
90 Hajó törés. 182
50 Haláſzás. 102
66 Ház. 134
169 Házas társaság. 242
71 Háznak réſzei. 144
Holdnak jelenéſi. 214
105 Hus és belső réſzek, 81

I.

119 Igaſság. 239
91 Iró deáki meſterség. 184
1 ISTEN. 6
145 Iſteni tiſztelet. 296
150 Iſtennek gondviſeléſe. 308
125 Itélet. 254

K.

80 Kadár. 162
127 Kalmárság. 259
49 Kenyér csinálás (ſütés) 100
78 Kép-irás, 159
44 Kerteknek műveléſe 90
139 Királyi Felség. 282
135 Koczka-játék, 170
64 Kő-mives, 130
46 Könyv, 194
44 Könyv-áros bolt, 192
95 Könyv-kötő, 192
93 Könyv-nyomtatás, 188
141 Kereſztyén vallás, 302
81 Kötéljárto és ſzijárto, 164
68 Kovács, 138
11 Kövek, 24
141 Kűlső és belső érzékenſęgek, 84
172 Küſzkődő játék hely, 270
73 Kútak, 149

Tit. **L.** *Lev.*

134 Lapta-játék, 172
78 Len-mivelés, 118
4 Levegő ég, 11
76 Ló-iſtálo, 156
63 Lovâſz. 170

M.

19 Madarak, 39
51 Madaráſzás, 104
149 Mahomet hűti, 306
26 Marhák, 54
31 Máſzó bogarak, 64
Meg-ſzóllitás, 2
113 Mértékleteſeſék. 260
127 Mertékek és fontok, 260
53 Méſzároſság, 108
65 Meſterſęges emelő ſzerſzámok, 132
21 Mezei és erdei madarak, 44
47 Méz gyűjtes 96
100 Muſikálo ſzerſzámok, 132

N.

106 Napnak és Holdnak fogyatkozáſi, 215
25 Négy labu állatok és legelőſzőr az háziak, 152
79 Nézéſre ſzolgálo üvegek, 160

O.

111 Okoſság, 226
77 Ora mutatok (ora mivek) 156
138 Orſzág és tartomány, 280
129 Orvoſi tudomány, 262
48 Orlés, 98
97 Oskola. 196

P.

136 Pállya-futás, 276
92 Papyros, 186
15 Paréjok, 34
80 Pintér, 162
146 Pogányság. 298

R.

22 Ragodozó madarak, 46
24 Rőpősők bogarak. 23

S.

147 Sidó vallás, 300
56 Ser-főzés, 114

Sz.

61 Szabó, 124
54 Szakátsság, 110
45 Szántás vetés, 92
84 Szekerek, 170
85 Szekerezés, 172
132 Szemfeny veſztés, 268
99 Szollásnak meſterségi, 200
112 Szorgalmatoſság, 228
72 Szoba az ágyas házzal, 146
69 Szőkrényes és Eſztergáros 140
59 Szővés, takácsság, 120
121 Szüléknek állapattyok, 246
55 Szűret. 112

Sz.

T.

141 Tábor, 288
98 Tanuló-ház, 198
166 Temetés, 264
34 Tengeri halak és csigák 70
143 Tengeren való harcz, 292
89 Terh-hordozo hajo, 180
4 Tűz, 12

U.

122 Uraság, 248
87 Ufzás, 176
82 Uton-járo, 166
151 Utolló ítélet, 310

V.

V.

28 Vad állatok, 58
52 Vadáſzás, 106
62 Varga, 126
123 Város, 250
144 Városnak meg-ſzalláſa, 294
60 Váſznok, 122
57 Vendégség, 116
16 Veteményes magok, 34
2 Világ, 8
101 Világi bőlcseség, 204
14 Virágok, 30
6 Viz, 16
86 Vizeken való által menés 174
23 Vizi madarak, 48
32 Vizben és ſzárazon egyaránt élő állatok. 84

Titul.	A.	Stran.
37 Audy Cžlowečj ſe-wnjtřné.		76

B.

1 Bůh.		6
67 Bańe.		136
75 Bradyrſka Swětnice.		152
80 Bednář.		162
136 Behany o Zaklad.		276
143 Bitwa na Moři.		292

C.

25 Cžtwernohé Zwjřata/ a predné domácý.		52
35 Cžlowěk		72
46 Chowanj Dobytka.		94

D.

19 Domacé Ptáctwo.		40
26 Dobytky.		54
28 Dżwé Howada.		58
29 Dżwe Zwěry.		60
42 Duſſe Lidſká.		86
47 Delánj Medu.		96
58 Delánj Lnu.		118
66 Dům.		134

Domu

Titul.	Stran
71 Domu Cžaſtky.	144
93 Drukarňa.	188

E.

109 Europa.	222

F.

85 Furmanſtwj.	172

G

72 Gizba s Spacj-Komoru.	146
83 Gezdec.	168

H.

54 Howada.		54
29 Hlawe Zwěry.		60
30 Hady a žeme plažowe.		62
38 Hlawa a Ruce.		80
57 Hoſtina.		116
70 Hrnčar.		142
73 Hluboke.		248
122 Hoſpodárſtwj.		248
131 Hra/ Komedie.		266
134 Hra na Mjč.		272
135 Hra Koſtek.		274

Hry

Titul.	Stran.
137 Hry Detinſke.	278

K.

10 Kowy.	22
11 Kamenj.	24
14 Kwjtj:	30
54 Kuchárſtwj.	110
61 Krečj (Kragec.)	124
68 Kowáč.	138
74 Kupel.	750
91 Kunſt/ neb vmenj Pjſárſke.	184
94 Kňiharňa.	190
95 Kňihar.	192
96 Kniha.	194
99 Kunſſt mluwenj.	200
103 Kule Nebeſka.	208
107 Kule žemſke wrchnj Okrubloſt	218
108 Kuli žemſke Okrubloſt njžnj.	202
127 Kupecwj.	258
132 Kaukliřſtwj.	268
138 Králowſtwj a Kragina.	280

Králow-

139 Králowſke Sůſtogenſtwj. 282
148 Kreſtianſtwj. 302
17 Krowina. 36

L.

22 Laupeżnj Ptácy. 46
50 Lowenj Ryb. 102
51 Lowenj Ptákůw. 104
52 Lowenj żwerj. 106
88 Lody/ ktera Weſly bý-wá hnána. 178

M.

34 Moiſke Ryby a Blemyżdy. 70
39 Maſſo a Striewá. 80
84 Mlynárſtwj. 98
52 Myſliwſtwj. 106
53 Maſárſtwj. 108
64 Murat. 130
76 Maſſtal. 154
78 Malárſtwj. 158
101 Milowani Swetſke máudroſti. 204
111 Maudroſt. 226
123 Miſto. 250
128 Mýry a Wahy. 260
149 Mahometſke Nabożenſtwj. 349

N.

3 Nebe. 10
65 Naſtroge k dwjhanj Terchý. 132
145 Nabożenſtwj. 296

O.

4 Ohen. 12
7 Oblaky. 18
16 Obilj 34
45 Oprawa Rolnj. 92
77 Orloge. 156
105 Oblicege Meſyce. 214
111 Opatrnoſt. 225
144 Obleżenj Meſta. 294
550 Opatrowanj Bożſke. 308

P.

122 Pánſtwj. 248
57 Panker. 116
92 Papýr. 186
104 Planet a patiowanj. 212
49 Pekárſtwj. 100
Prizwány. 2
5 Powetrj. 14
21 Polne a leſné ptáctwo. 44
51 Ptáčnjctwo. 104
56 Piwowarſtwj. 114
81 Prowázniſt a Remenár. 164
82 Poceſny. 166
86. Prechod prez Wody. 174
98 Pokog k Vcenj. 198
100 Ptiprawy Muzyćke. 202
112 Pilnoſt. 223
125 Prawo. 254
130 Pohleb. 264
146 Pohánſtwj. 298
87 Plýwanj. 176

R.

27 Robotny Dobytek. 56
33 Ryby Potoćne a Geżerne. 68
40 Rury a Roſti. 82
50 Rybárſtwy. 102
53 Rezmictwj. 108
102 Rozmeiowanj Zeme. 206

S.

2 Swét. 8
12 Strom. 26
13 Stromowj owotce. 28
133 Sſermýrſka ſſkola. 270
20 Spjwagicj Ptáky. 42
36 Sedm Wékuw Cżlowéka. 74

Smiſly

41 Smiſly żewnjtrne a wnjtrne. 84
43 Sſpatnj a potwornj. 88
62 Sjwéc. 126
69 Stolar a Tokar. 140
73 Studnjce. 148
76 Strayne. 154
89 Sſyff nakladny. 180
97 Sſkola. 196
106 Slnnečne a Meſyćne zatmenj. 216
113 Skrownoſt. 230
114 Syla. 232
117 Sprawedliwoſt. 238
118 Sſtedroſt. 240
119 Staw Manżelſky. 242
120 Strom Pokrwnoſti. 244
121 Staw Rodičůw. 246
125 Saud. 154
124 Sſykowanj Wogſka a Bitwa. 290
151 Saud poſledni. 310

T.

59 Tkactwj. 120
63 Teſar. 128
109 Treti ſtrana Swéta. 222
115 Terpeſliwoſt. 234
126 Treſtanj na Tele Złoćincůw. 256
141 Sſance. 288

W.

110 Vmenj o Mrawoch. 224
129 Vmenj Lekárſke. 262

W.

6 Woda. 16
23 Wodné Ptáctwo. 48
32 Wodnożemne Zwjżata. 66

Wino-

55 Winobránj. 112
60 Wyprawowanj Plátna. 122
82 Wandrownjk. 166
84 Wozy. 170
116 W Lidnosk. 236
104 Wogak. 286
141 Wogenske leženj. 288
124 Wnjtrnosti Mésta. 252

Z.

8 Zeme. 20
9 Zemske Zrostliny. 21
15 Zahradne Owotce. 32
16 Zbožj. 34
18 Zwjrata / a predné Práky. 38
24 Zjžaly Lytawé. 50
Zjžaly 31 Zjžaly plaziczyse. 64
44 Zahradnj oprawa. 90
77 Zygerj. 156
79 Zrcadla. 160
90 Zlamanj Ssyffu. 182
114 Znnižilost. 232
140 Zoldnjr. 286
147 Zidowstwj. 300
Zawjrka. 312

KONEC.

INDEX

INDEX VOCABULORUM.

A. Ab.

A, præp. abl. p. 53. 73. 81. &c.
ab, præp abl. p. 6. 103.
abaculus, li, m. 2. p. 275.
abacus, i, m. 2. p. 117. 205. &c.
abavia, æ, f. 1. 245
abavus, vi, m. 2. 245
abdens, tis, part. o. 3. 104
abdo, didi, ditum, ere, 3. 113
abeo, ivi, itum, ire, 4. 13. &c.
aberro, avi, atum, are, 1. 227
abhinc, adv. 77, 243
abiens, euntis, part. o. 3. 79
abies, etis, f. 3. 29
abjicio, jeci, jectum, ere, 3. 137
ablego, avi, atum, are, 1. 284
abluo, ui, utum, uere, 3. 117, 150
abnepos, abnepótis, m. 3. 245
abneptis, tis, f. 3. 245
abnuo, ui, ere, 3. 294
Abrahámus, i, m. 2. 300
abſcindo, idi, iſſum, ere, 3. 113
abſinthium, ii, n. 2. 31
abſis, idis, f. 3. 171
abſolvens, entis, o. 3. 255
abſolvo, vi, utum, ere, 3. 77
abſque, præp. abl. 31
abſtergo, ſi, ſum, ere, 3. 151
abſtineo, ui, entum, ere, 2. 307

Ac.

Ac, conj. 37, 83.
acanthis, idis, f. 3. 43
acarus, i, m. 2. 65
accendo, di, ſum, ere, 3. 13, 161
accenſeo, ui, ſum, ere, 2. 89
accerſo, ivi, itum, ere, 3. 263
accingo, xi, ctum, ere, 3. 287
accipio, cepi, ceptum, ere, 3. 110
accipiter, tris, m. 3. 47
accuſatus, a, um, part. 304
accuſo, avi, atum, are, 1. 255
acerbus, a, um. 85
acervus, i, m. 2. 93
aceſco, acui, ere, 3. 115
acetoſa, æ. f. 1. 33
acetum, i, n. 2. 117
acidus, a, um. 87
acies, ei, f. 5. 199, 290, &c.
acinaces, is, m. 3, 287
acinus, i, m. 2. 97
acipenſer, eris, m. 3. 69
acris, is, c. 3, e, is, n. 3. 85
acrius, adverb. 161
actio, onis, f. 3. 227, 285, 311
actor, oris, m. 3. 257, 267
actuarius, a, um. 178
actus, a, um, part. 304
aculeatus, a, um. 61
aculeus, m. 2. 51
acus, us, m. 4. 125
acutus, a, um. 61

Ad.

Ad, præp. accuſ. 59, 73, 90, &c.
adagium, ii, n. 2. 201
adamus, antis, m. 3. 25
adamo, avi, atum, are, 1. 243
Adamus, i, m. 2. 73, 90
addico, dixi, dictum, ere, 3. 259
addo, addidi, ditum, ere, 3. 33, 91, 97
adhæc, conj. 227
adhærens, tis, part. o. 3. 13
adhæreo, hæſi, hæſum, ere, 2. 27
adhibeo, ui, itum, ere. 2. 133
adhuc, adverb. 155, 221, 297, &c.
adigo, egi, actum, ere, 3. 129
adimo, emi, emtum, ere, 3. 217
aditus, us, m. 4. 225
adjutorium, ii, n. 2. 242
adminiſtrator, oris, m. 3. 284
admotus, a, um, part. 202
admoveo, movi, motum, ere, 2 169
adnaſcor, natus ſum, naſci, 3. 27
adoleſcens, tis, c. 3. 75
adſervandus, a, um, part. 145
adſervo, avi, atum, are, 1. 263
adſpectus, ûs, m. 4. 212
adſpiſcio, exi, ectum, ere, 3. 213
adſtructus, a, um, part. 145
adſuefio, factus ſum, fieri, 247
adſuefco, evi, etum, ere, 3. 229
adſum, fui, eſſe, anom. 3, 113
advenio, eni, entum, ire, 4. 311
adverſus, a, um, 233, 297
adverto, ti, ſum, ere, 3. 227
advocans, tis, part. o. 3. 309
advocatus, i. m. 2. 255
adytum, i, n. 2. 297

Ae.

Ædes, ium, f. 3. plur, 135
ædificium, ii, n. 2. 13, 252
ægrotans, tis, part. o. 3. 263
Aegyptius, a, um, 187, 299
æneus, a, um, 97, 184, 188, &c
Aeolus, i, m. 2. 298
æquator, oris, m. 3. 210
æquè, adv. 161
æquilibrium, ii, n. 2. 261
æquinoctium, ii, n. 2. 211
æquo, avi, atum, are, 1. 295
æquus, a, um, 233
aer, aeris, m. 3. 9, 14, 43, &c.
ærumna. æ, f. 1. 133
æs, æris, n. 3. 159
æſtivus, a, um, 209
ætas, atis, f. 3. 74, 247, 303
æternus, a, um, 6, 302, 311

Af.

Affabilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 236
affectus, ûs, m. 4. 225, 233
affero, attuli, allátum, afferre, anom. 71, 259
afficio, feci, fectum, ere, 3. 27
affigo, fixi, fixum, ere, 3. 129, 193
affundo, affudi, affuſum, ere, 3. 101
Africa, æ, f. 1, 221

Ag.

Ager, gri, m. 2. 94
agger, ris, m. 3. 250, 289
agglutino, avi, atum, are, 1. 193
agina, æ, f. 1. 261
agitatio, ónis, f. 3. 165

agito, avi, atum, are, 1. 261, 279
agnitus, a, um, part. 307
agnus, i, m. 2. 4, 55, 235, &c.
ago, egi, actum, ere, 3. 2, 15, 172
agricultura, æ, f. 1. 92, 94
agyrta, æ, m. 1. 269

Ah. Al.

Ahenum, i, n. 2. 23, 115, 202
ala, æ, f. 1. 39, 51, 290
alabrum, i, n. 2. 119
alacriter, adverb. 228
alatus, a, um. 41. 51. 63, &c.
alauda, æ, f. 1. 43
albugo, inis, f. 3. 79
albumen, inis, n. 3. 39
alburnus, i, m. 2. 69
albus, a, um. 30, 84
alces, is, f. 3. 59
Alcoranus, i, m. 2. 307
alea, æ, f. 1. 272
aleator, oris, m. 3. 275
aleatorius, a, um. 275
alembicum, i, n. 2. 115
ales, alitis, f. 3. 45
alias, adverb. 215
alibi, adverb. 37
alicubi, adverb. 252
alimonia, æ, f. 1. 249
aliorsum, adverb. 244
aliquando, adv. 125. 195. 246
aliqui, qua, quid & quod, pron. 217
aliunde, adverb. 259
alius, a, ud. 69. 71, 159
allico, lexi, lectum, ere, 3. 104
allido, isi, isum, ere, 3. 183
alligo, a i, atum, are, 1. 114. 121, 155
allium, ii, n. 2. 33
alnus, i. f. 2. 29
alphabethum, i, n. 2. 3
altare, is, n. 3. 297. 301
alter, a, um. 75. 210. 211
altilis, is, c 3. e, is, n. 3. 108
altitudo, inis, f. 3. 107
altus, a, um. 19
alveare, is, n. 3. 97. 229
alveus, i, m. 2. 151. 275

Am.

Amabilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 136
amaracus, i, m. 2. 31
amaranthus, i, m 2. 91
amarus, a, um. 86

ambio, ivi, itum, ire, 4. 173, 221
ambitus, ûs, m. 4. 218
ambo, ónis, m. 3. 297
ambulácrum, i, n. 2. 91
América, æ, f. 1. 221
ames, itis, m. 3, 105
amicio, cívi, (amixi) ctum, ire, 4. 163
amicitia, æ, f. 1. 237
amictus, ûs, m. 4. 127
amiculum, i, n. 2. 125
amita, æ, f. 1. 246
amitinus, i, m. 2. 246
amo, avi, atum, are, 1. 229, 237
amor, óris, m 3. 87, 299
amoveo. óvi, ótum, ere, 2. 92
amphibium, ii, n. 2. 66
amplexor, atus sum, ari, 1. 231
amuſſis, is, f. 3. 129

An.

An, adv. 156
anas, atis, f. 3. 4, 49
anchora, æ, f. 1. 181, 183, 235
ancilla, æ, f. 1. 229
andabata, æ, m. 1. 271
angelus, i, m. 2. 309
angiportus, i, m. 2. 252
Anglia, æ, f. 1. 223
anguilla, æ, f. 1. 69
anguis, is, m. 3. 63
angulâris, is, c. 3. e, is, n. 3. 195
angulatus, a, um. 25
angulus, i, m. 2. 207
angultus, a. um. 224, 225
anima, æ, f. 1. 86
animal, is, n 3. 3, 9, 39, &c.
animus, i, m. 2. 87, 197, 233
annecto, xui, xum, ere, 3. 180
annitor, xus, (fus) fum, iti, 3. 235
annulâris, is, c. 3 e, is, n. 3. 79
annulus i, m. 2. 243, 279
adnumero, avi, atum, are, 1. 49
annus, i, m. 2. 213, 303
anſa, æ, f. 1. 127, 129, 133
anſer, eris, m. 3. 4, 49
anſerinus, a, um. 67, 135
antacæus, i, m. 2. 69
antarcticus, a, um. 209, 211
ante, præp acc. 3, 133, 172, &c.
antè, adverb. 7
antèà, adverb. 81. 92
anteceſſor, óris, m. 3. 171

antenna, æ, f. 1. 180
antequam, adverb. 257
anterior, óris, c. 3. us, óris, n. 3. 76. 83
antiléna, æ, f. 1. 178
antipodes, um, m. 3. plur. 228
antiquus, a, um. 90, 94
antlia, æ, f. 1. 149
anus, ûs, f. 4. 75, 83

Ap.

Aper, pri, m. 2. 59, 107
apertus, a, um, part. 79
apex, icis, m. 3. 169
apexabo, ónis, f. 3. 109
apis, is, f. 3. 51, 97, 229
apluſtre, is, n. 2, 181
apodyterium, ii, n. 2. 151
Apollo, inis, m. 3. 298
apophthegma, atis, n. 3. 211
Apoſtolus, i, m. 2. 369
apparens, tis, part. o. 3 311
appareo, ui, itum, ere, 2. 17, 80, 311, &c.
apparo, avi, atum, are. 1 116
appendo, di, ſum, ere, 1. 147
applico, avi, atum, are, 1. 151
appono, ſui, ſitum, ere, 3. 71, 116
apprehendo, di, ſum, ere, 3. 85
apto, avi, atum, are 1. 163, 201
apua. æ, f. 1. 69
apud, præp. acc. 243, 271, 300

Aq.

Aqua, æ, f. 1. 15, 16, 49, &c.
aqualiculus, i, m. 2. 95
aquâtis, is, m. 3. 117
aquarium, ii, n. 2. 155
aquarius, ii, m. 2. 210
aquaticus, a, um. 49, 99
aquiſa, æ, f. 1. 47
aquor, atus ſum, ari. 1. 155

Ar.

Ara, æ, f. 1. 304
aranea, æ, f. 1. 56
araneum, i, n. 2. 65
arâtor, óris, m. 3. 92
arâtrum, i, n. 2. 92
arbiter, tri m. 2. 255
arbor, oris, f. 3. 15, 26, 28, &c.
arborâtor, óris. m. 3. 91
arbuſcula, æ, f. 1. 25, 187

area, æ, f. 1. 141, 145, 301
arcera, æ, f. 1. 173
Archa gelns, i, m. 2. 307
Archicamerarius, ii, m. 2. 285
Archicubicularius, ii, m. 2. 283
Archidapifer, i, m. 2. 285
Archieoiſeopus, pi, m. 2. 285
Archimareſchalius, ii, m. 2. 285
Archipincerna, æ, m. 1. 285
Architheſaurarius, ii, m. 2. 285
arcticus, a, um. 209
acutus, i, f. 2. 221
arcularius, ii, m. 2. 141
arcus, us, m. 4. 279
ardea, æ, f. 1. 49
ardens, tis, part. o. 3. 11
ardeo, ſi, ſum, ere, 2. 10
area, æ f. 1. 93, 104, 105, &c.
arefacio, eci, actum, ere, 3. 71
arena, æ, f. 1. 24, 131, 157, &c.
argentum, i, n. 2. 23
argilla, æ, f. 1. 143
Arianus, a, um, 306
aridus a, um, 261
aries, etis, m. 3. 53, 210, &c.
ariſta, æ, f 1. 35
Arithmeticus, i, m. 2. 205
arma, orum, n. 2. pl. 286, 291, &c.
armamentarium, ii, n. 2. 253
armatura, æ, f. 1. 286
armentum, i, n. 2. 94
aroma, atis, n. 3. 111
arrideo, ſi, iſum, ere, 2. 267
ars, artis, f. 3. 90, 184, 200
artemon, onis, m. 3. 180
arteria, æ, f. 1. 82, 263
articulus, i, m. 2. 79
artifex, icis, m. 3. 296
artificialis, is, c. 3. e, is, n. 3. 84
artocreas, atis, n. 3. 117
aruncus, ci, m. 2. 55
arundo, inis, f. 3. 57, 103
arvum, i, n. 2. 21
arx, cis, f. 3. 225, 253, 281, &c.

As.

Aſcendens, tis, part. 244
aſcendo, di, ſum, dere, 3. 13, 18, 135
aſcenſus, ûs, m. 4. 305
aſcia, æ, f. 1. 129
aſcio, avi, atum, are, 1. 129
aſellus, i, m. 2. 71
Aſia, æ, f. 1. 221
aſilus, i, m. 2. 51
aſininus, a, um, 225
aſinus, i, m. 2. 5, 57
aſper, a, um, 85
aſpicio, exi, ectum, ere, 3. 213
aſpis, idis, f. 3. 62
aſſatura, æ, f. 1. 116
aſſecla, æ, m. 1. 307
aſſenſus, ûs, m. 4. 297
aſſer, eris, m. 3. 141
aſſervandus, a, um, part. 145
aſſervo, avi, atum, are, 1. 241, 263
aſſeſſor, oris, m. 3. 255
aſſideo, edi, eſſum, ere, 2, 117
aſſo, avi, atum, are, 1. 111
aſſocio, avi, atum, are, 1. 309
aſſuefaciens, tis, part, o. 3. 307
aſſuefio, factus ſum, fieri, anom. 249
aſsula, æ, f. 1 129, 163
aſteriſcus, i, m. 2. 100
Aſtrologia æ, f. 1. 209
Aſtronomia, æ, f. 1. 209
aſtrum, i, n. 2. 209
aſtur, uris, m. 3. 47
aſtutus, a, um, 61

At.

At, conj. 29, 55, &c.
atavia, æ, f. 1. 245
atavus, i, m. 2. 245
ater, tra, trum, 84
atrepos, otis, m. 3. 245
atreptis, is, f. 3. 245
atque, conj. 93, 105, &c
atramentarium, ii, n. 185
atramentum, i, n. 2. 189
atrium, ii, n. 2. 145
atragen, enis, m. 3. 45
attendo, di, tum, ere, 3. 227
attingo, tigi, tactum, ere, 3. 144
attollo, ere, 3. 123, 194
attraho, axi, actum, ere, 3. 25, 57

Au.

Avarus, i, m. 2. 241
auceps, cupis, m. 3. 104
aucupatorius, a, um, 104
aucupium, ii, n. 2. 104
audio, ivi, itum, ire, 4. 84
avellana, æ, f. 1. 92
avena, æ, f. 1. 155
averſatio, onis, f. 3. 87
averſor, atus ſum, ari, 1. 87, 224
autugio, ugi, ugitum, ere, 3. 291
anguſtus, a, um. 225

Av.

avia, æ, f. 1. 245
avia, orum, n. 2. pl. 167
avicula, æ, f. 1. 47
avis, is, f. 1. 9, 39, 47, &c
aula, æ. f. 1. 283
aulicus, a, um, 280, 284
avocatus, a, um, part. 301
avolaturus, a, um, part. 97
avolo, avi, atum, are, 1. 105
aura, æ, f. 1. 13
aureus, a, um, 28
auricularis, is, m. 3. 79
auriga, æ, m. 1. 5, 172
aurigor, atus ſum, ari, 1. 173
auris, is, f. 3. 78, 84, 257, &c.
autora, æ, f. 1. 11
aurum, ri, n. 2. 23
auſterus, a, um, 85
auſtralis, is, c. 3. e, is, n. 3. 221
aut, conj. 51, 133
autochir, is, m. 3. 235
automatum, i, n. 2. 111, 157
autumnalis, is. c. 3 e, is, n. 3. 211
avunculus, i, m. 2. 245
ayus, i, m. 2. 244

Ax.

Axiculus, i, m. 2. 261
axilla, æ, f. 1. 76
axis, is, m. 3. 171, 173, 209
axungia, æ. f. 1. 173

Ba.

Bacca. æ, f. 1. 29
bacillus, i, m. 2. 137
baculus, i, m. 2. 166 197
balæna, æ, f. 1. 71
baliſta, æ, f. 1. 295
baliſtarius, ii, m. 2. 295
balnearium, ii, n. 2. 150
balneator, oris, m. 3. 151
balneatrix, icis, f. 3. 151
balneum, i, n. 2. 145, 150
balo, avi, atum, are, 1. 4
balteus, i, m. 2. 165, 281
baltieus, a, um, 219
baptiſmus, i, m. 2. 303
baptiſterium, ii, n. 2. 297
barba, æ, f. 1. 79, 153
barbus, i, m. 2. 69
baro, onis, m. 3. 289
barrus, i, m. 2. 51
baſiliſcus, i, m. 2. 63
baſio, avi, atum, are, 1. 231

basis, is, f. 3. 135, 171
Bavaria, æ, f. 1. 285

Be.

Beatitúdo, inis, f. 3. 311
beátus, a, um, part. 6
Belgium, ii, n. 2. 223
bellátor, óris, m. 3. 306
bello, avi, atum, are, 1. 286
bellum, i, n. 2. 298
benè, adv. 241
benedictio, ónis, f. 3. 246
benevolus, a, um. 237
bestia, æ, f. 1. 51, 67
Bethlehemum, i, n. 2. 303
betula, æ, f. 1. 29

Bi.

Bibliopégus, i, m. 2. 192
bibliopola, æ, m. 1. 191
bibliopolium, ii, n. 2. 190, 191
bibliótheca, æ, f. 1. 191
bibulus, a, um, 185
biceps, cipitis, o. 3. 89
bicorpor, oris, o. 3. 89
biennium, ii, n. 2. 213
bijuges um, m. 3. pl. 173
bilanx, cis, f. 3. 261
bimanubriátus, a, um. 163
bini, æ, a, pl. 77, 78, 163
bipalium, ii, n. 2. 91
bipennis, is, f. 3. 271, 287
biremis, is, f. 3. 179
birotum, ii, n. 2. 170
bisulcus, a, um. 55
bivium, ii, n. 2. 167, 224

Bl.

Blatta, æ, f. 1. 65

Bo.

Boa. æ, f. 1. 83
Bohemia, æ, f. 1. 223, 285
bolis, idis, f. 3. 181
bombarda, æ, f. 1. 287, 291
bombardarius, a, um. 287
bombix, ycis, m. 3. 65
bonitas, átis, f. 3. 7
bonum, i, n. 2. 7, 87, 237, &c.
bonus, a, um. 239, 313
Borussia, æ, f. 1. 25, 223
bos, bovis, c. 3. 49, 59, &c.
botrus, i, m. 2. 112
botulus, i, m. 2. 109
bovile, is, n. 3. 95

Br.

Brabeum, i, n. 2. 277
brabeuta, æ, m. 1. 277
brachiále, is, n. 3. 286
brachium, ii, n. 2. 77
branchia, æ, f. 1. 68
brasica, æ, f. 1. 33
brevia, um, n. 3. pl. 183
Britannia, æ, f. 1. 223

Bu. By.

Bubalus, i, m. 2. 59
Bubo, ónis, m. 3. 5
bubulcus, i, m. 2. 94
bubulus, a, um. 165
buccina, æ, f. 1. 95, 203
bucculentus, a, um. 89
bucco, onis, m. 3. 89
bufo, onis, m. 3. 67
bulga, æ, f. 1. 166 169
bulla, æ, f. 1. 19, 195
butio, onis, m. 3. 49
butyraceus, a, um, 95
butyrum, i, n. 2. 95
byne, es, f. 1. 115

Ca.

Cacabus, i, m. 2. 111
Cacodæmon, onis, m. 3. 299, 309
cacumen, inis, n. 3. 27
cadáver, eris, n. 3. 47
cado, cecidi, casum, ere, 3. 129
cælator, oris, m. 3. 161
cælum, i, n. 2. 159
Cæsar, aris, m. 3. 285
Cæsareus, a, um. 304
cæsus, ûs, m. 4. 287
cæteri, æ, a, pl. 43, 53, 157
cæterórsum, adv. 215
cæterum, adv. 220
calamarium, ii, n. 2. 185
calamistrum, i, n. 2. 153
calamitas, atis, f. 3. 235
calamus, i, m. 2. 105. 184. &c.
calcaneum, i, n. 2. 95
calcar, aris, n. 3. 169, 239. &c.
calceus, i, m. 2. 127, 155
calco, avi, atum, are, 1. 113, 121. & c
calculus, i, m. 2, 205, 275
calefactus, a, um, part. 17
calefacio, factus sum, fieri. 147
calidus, a, um. 85
caliga, æ, f 1. 125
caliginosus, a, um. 215
callis, is, m. 3. 167
calor, oris, m. 3. 82, 115
calvaria, æ, f. 1. 83
calvaster, stri, m. 2. 89
calvus, a, um. 227
calx, cis, c. 3. 77, 131
camélus, i, m. 2. 57
camera, æ, f. 1. 145
caminus, i, m. 2. 13
campana, æ, f. 1. 157, 265, 307
campestris, is, c. 3. e, is, n. 3 31 44. &c.
campus, i, m. 2. 9. 21. 63
canális, is, m. 3. 80, 81, 82
cancellarius, ii, m. 2. 283
cancelli, lórum, m. 2. plur. 135, 277
cancer, cri, m. 2. 69, 210, 211
candefio, factus sum, fieri, 123, 139
candéla, æ, f. 1. 13, 199
candelábrum, i, n. 2. 23, 199
candens, tis, part. e. 3. 13, 139
candidè, adverb. 24
candidus, a, um. 25, 49, 237
canis, is, c. 3. 5, 53, 107, &c.
canna, æ, f. 1. 39
cannabis, is, f. 3. 119, 165
cantharus, i, m. 2. 23, 117
cantherius, ii, m. 2. 113, 129
canthus, i, m. 2. 139, 171
cantiléna, æ, f. 1. 229
cantillo, avi, atum, are, 1. 43, 51
canto, avi, atum, are, 1. 41, 43 &c
cantus, ûs, m. 4. 104
caper, pri, m. 2. 55
capesso, essivi (& essi) itum, ere, 169
capillátus, a, um. 257
capillus, i, m. 2. 65, 78
capio, cépi, captum, pere, 3. 166
ca. iltrum, i, n. 2. 155
capitium, ii, n. 2. 123
capito, onis, m. 3. 89
capo, ónis, m. 3. 41
capra, æ, f. 1. 55
caprea, eæ, f. 1. 39
capreolus, oli, m. 2. 37

capricornus, i, m 2. 59. 210
capſula, æ, f. 1. 263
capto, avi, atum, are, 1. 47. 49. 103
captus, a, um, part. 304
capulus, i, m. 2. 265
caput, itis, n. 3. 76. 78. 81
carbo, ónis, m 3. 11. 101
carcer, eris, m. 3. 253. 256. 249
cardo, cardinis, m. 3. 134. 147
carduélis, is, f. 3. 43
carmen, inis, n. 3. 119. 201
carmino, avi, atum, are, 1. 119
carnifex, ficis, m. 3. 256
carnivorus, a, um. 61
caro, nis, f. 3. 65. 71. 80
carpentum, i, n. 2. 173
carpio, ónis, m. 3. 77
carrus, i, m, 2. 170
cartilágo, inis, f. 3. 80
caryophilus, i, m. 2. um, i, n. 2. 30
caſeus, i, m. 2. 65. 95
Caſpius, a, um. 219
caſſis, is, m. 3. 107
caſſis, idis, f. 3. 286
caſtanea, æ, f. 1. 29
caſtigo, avi, atum, are, 1. 197. 247
caſtitas, atis, f. 3. 298
caſtor, oris, m. 3. 67
caſtra, órum, n. 2. pl. 288. 289
caſtrátus, a, um. part. 41
caſtula, æ, f. 1. 151
caſus, us, m. 4. 308
catálogus, i, m. 2. 191
cataracta, æ, f. 1. 251
catellus, i, m. 2. 53
caténa, æ, f. 1. 139. 149. 172
cathedra, æ, f. 1. 197
catinus, i, m. 2. 111
catus, i, m. 2. 53
cavædium, ii, n. 2. 135
cauda, æ, f. 1. 39. 49. 63
caudátus, a, um. 61
caudex, dicis, m. 3. 27
cavea, æ, f. 1. 43. 105. 267
caveo, cavi, cautum, vére, 2. 167
caulis, is, m. 3. 185
caupóna, æ, f. 1. 253
cauſa, æ, f. 1. 205. 289
cautè, adverb. 227
cautes, is, f. 3. 24
cavus, a, um. 21. 37

Ce.

Cella, æ, f. 1. 113. 145
cellárius, a, um. 115
cellula, æ, f. 1. 97
centrum, i, n. 2. 119
centum, o. indecl. 213
centuria, æ, f. 1. 290
centurio, onis, m. 3. 291
cepa, æ, f. 1. 33
cera, æ, f. 1. 97
ceraſum, i, n. 2. 29
cerátus, a, um. 184
cercopithécus, i, m. 2. 53
cerebrum, i, n. 2. 81. 82
Ceres, eris, f. 3. 299
cerevíſia, æ, f. 1. 175
cereus, i, m. 2. 199
cerno, crevi, cretum, ere, 3. 101 161
certámen, inis, n. 3. 271. 276
certus, a, um. 227
cervical, alis, n. 3. 147
cervix, icis, m. 3. 76
cervus, i, m. 2. 59. 107
cetus, i, m. 2. 71
ceu, adv. 67. 227

Ch.

Chalybs, chalybis, m. 3. 12. 23
chamædrys, rytis, f. 3. 31
chamæmelum, i, n. 2. 31
character, éris, m. 3. 159
charta, æ, f. 1. 185. 187. 189
chartopœus, i, m. 2. 187
chela, æ, f. 1. 69
chelys, lys, f. 3. 203
chiliarcha, æ, m. 1. 291
Chinenſis, is, e. 3. e, is, n. 3. 185
chirothéca, æ, f. 1. 125
chirurgus, i, m. 2 153. 263
chlamys, ydis, f. 3. 169
chorda, æ, f. 1. 203
Chriſtianiſſimus, i, m. 2. 302. 306
chriſtianus, a, um. 305
Chriſtus, i, m. 2. 305. 307. 311

Ci.

Cibus, i, m. 2. 83, 231
cicáda, æ, f. 1. 4. 65. 229
cicer, eris, n. 3. 33
cicindéla, æ, f. 1 51
ciconia, æ, f. 1. 41
cilicium, ii, n. 2. 151
cilo, ónis, m. 3. 89
cimex, cimicis, m. 3. 65
cingo, xi, ctum, gere, 3. 107. 250
cingulotenus, adv. 177
cingulus, i, m. 2. & um, i, n. 2. 165. 168
cinis, eris, m. 3. 13. 265
ciphra, æ, f. 1. 205
cippus, i, m. 2. 257. 265
circa, præp. acc. 171. 200. 213
circinus, i, m. 2. 207
circuitio, ónis, f. 3. 157
circulatio, ónis, f. 3. 154
circulus, i, m. 2. 163. 207. 277
circulio, onis, m. 3. 65
circumagens, entis, part. o. 3. 99
circumcido, cidi, ciſum, dere, 3. 307
circumciſio, ónis, f. 3. 301
circumdatus, a, um, part. 81
circumdo, dedi, datum, dare, 1. 149
circumeo, circumivi, & cuivi, cumitum, & cuitum, cumire, & cuire, 4. 133
circumfero, tuli, látum, ferre, 3. 65
circumforaneus, ei, m. 2. 259
circumjacens, part, e 3. 281
circumſpecto, avi atum, are, 1. 226
circumverſo, avi, atum, are, 1. 202
circumvolvo, vi, lútum, vere, 3. 121
ciſta, æ, f. 1. 99. 141. 155
cithara, æ, f. 1. 203
cito, avi, atum, are, 1. 311

Cl.

Clam, præp. abl. 243
clamo, avi, atum, are, 1. 5
claſſis, is, f. 3. 197
clathrum, i, n. 2. 135
clava, æ, f. 1. 107. 108. 281
claudo, auſi, auſum, dere, 3. 238
clavicordium, ii, n. 2. 203
clavicula, æ, f. 1. 202
clavis, is, f. 3. 139. 145
clavóſus a, um. 129
clauſtrum, i, n. 2. 134. 251
clauſula, æ, f. 1. 312

Da.

Dacia, æ, f. 1. 223
damnátus, a, um, part. 304. 311
damno, avi, atum, are, 1. 73. 255
Dania, æ, f. 1. 223
dans, tis, part. o. 3. 243
dapes, ium, pl. (à gen: sing: dapis) f. 3. 117
dapifer, i. m. 2. 283. 285
David, idis, m. 3. 302

De.

De, præp. abl. 73. 165. &c
Dea, æ, f. 1. 298
deambulo, avi, atum, are, 1. 181 269
deattuo, avi, attum, are, 1. 117
deaſter, ſtri, m. 2. 298
debacchor, átus, áſum, ári, 1. 235
debeo, ui, itum, ére, 2. 3, 238. 247
debilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 161
decálogus, i, m. 2, 297
decem, o. indecl. 187
decerpo, pſi, ptum, pere, 3. 28
decertans, tantis, part. o. 3. 271
decidens, entis, part. o. 3. 99
decido, cidi, dere, 3. 105. 119. 129
decimus, a, um. 305
decipula, æ, f. 1. 105
decláro, avi, atum, are, 1. 303
decollo, avi, atum, are, 1. 256
decrepitus, a, tum. 75
decreſco, crévi, crétum, ſcere, 3. 215
decurio, ónis, m. 3. 291
decurro, curri, ſum, rere, 3. 277
decus, oris, n. 3, 51
d caſſis, is, m. 3. 205
deditio, onis, f. 3. 294
deditus, a, um, part. 198
dedo, idi, itum, dere, 3. 309
deduco, duxi, uctum, cere, 3. 119
defendo, di, ſum, dere, 3. 295
defenſivus, a, um, 287
defero, tuli, latum, ferre, 3. 115. 183
deficio, feci, fectum, ere, 3. 149
defluo, fluxi, xum, ere, 3. 17. 18. 151
deformis, is, c. 3. e, is, n. 3. 88. 89
defrico, cui, ctum, are, 1. 150
defun-

defunctus, a, um, part. 265
deglubo, pſi, ptum, bere, 3. 109
dehinc, adv. 75
dein, adverb. 101. 131
deinde, adverb, 75. 87. 99
delabens, entis, part. o. 3. 303
delectamentum, i, n. 2. 53
deliciæ, arum, plur. f. 1. (a ſing. delicium, ii, n. 2.) 45
deliquium, ii, n. 2. 217
delphinus, i, m. 2. 71
demargino, avi, atum, are, 1. 193
demens, dementis, o. 3. 309
demergo, merſi, ſum, ere, 3. 103
demitto, iſi, iſſum, ere, 3. 105
demolior, molitus ſum, moliri, 4. 295
demortuus, a, um, part. 265
demum, adverb. 129
denique, adverb. 149
dens, entis, m. 3. 57. 59. 61. 79
denſo, avi, atum, are, 1. 121
dentale, is, n. 3. 92
deorſum, adverb. 185
depaſco, pavi, paſtum, ſcere, 3. 51
depecto, pexui, xum, ere, 3. 155
dependes, entis, part. o. 3. 172
deperdo, idi, itum, ere, 3. 85
depilano, avi, atum, are, 1. 141
deplumo, avi, atum, are, 1. 110
depoſitum, i, n. 2 239
depromo, promſi, tum, ere, 3. 85 153
depſo, pſui, situm, sere, 3. 101
deſcendens, entis, part. o. 3. 245
deſcendo, ſcendi, ſum, ere, 3. 150
deſcenſus, ús, m. 4. 173
deſecans, antis, part. o. 3. 93
deſectus, a, um, part. 23, 27
deſero, ſerui, ſertum, rere, 3. 159
deſertum, i, n. 2. 301
deſignans, antis, part. o. 3. 277
deſigno, avi, atum, are, 1. 207
deſiliens, entis, o. 3. 293
deſino, ſivi & ſii, ſitum, nere. 3. 76
deſpero, avi, atum, are, 1. 235
deſpicatus, a um, part. 45
deſpondeo, di, ſum, ere, 2. 243
deſponſus, a, um, part. 243
deſpumo, avi, atum, are, 1. 111
deſquamo, avi, atum, are, 1. 110
deſtillo, avi, atum, are, 1. 115
deſuetudo, dinis, f. 3. 277

detergo

detergo, terſi, ſum, ere, 3. 155
detondeo, tondi, ſum, ere, 2. 95
detractus, a, um, part. 80
detrudo, uſi, ſum, ere, 3. 310
devolans, antis, part. o. 3. 50
Deus, i, m. 2. 2. 3. 6. &c.
dexter, a, um, 77. 92. 119. &c.
dextrorſum, adverb. 185

Di.

Diabathra, æ, f. 1. 277
diabolus, i, m. 2. 73. 309
diadema, atis, n. 3. 283
diæta, æ, f. 1. 263
Diana, æ, f. 1. 298
diaphragma, atis, n. 3. 82
dico, dixi, ictum, cere, 3. 4. 5 17. &c. dicographus, i, m. 2. 255
dictus, a, um, part. 210
diduco, xi, ctum, cere, 3. 121. 187
dies, ei, c. 5. 11. 73. 213. &c.
digitus, i, m. 2. 77. 97. 202
dignoſco, novi, notum, ſcere, 3. 85
dijudico, avi, atum, are, 1. 85
dilabor, lapſus ſum, labi, 3. 189
diligens, entis, part. o. 3. 229
diligenter, adv. 313
diluculum, i, n 2. 11
diluvium, ii, n. 2. 300
dimenſio, ónis, f. 3. 303
dimetior, menſus ſum, iri, 4. 157 210
dimidius, a, um. 215
diripio, ripui, reptum, ripere, 3. 295
dirumpo, rúpi, ruptum, rumpere, conjug. 3. 295
diruo, ui, rutum, ere, 3. 295
diſcerpo, cerpſi, ptum, pere, 3. 257
diſcindo, ſcidi, ſciſſum, ere, 3. 115
diſcipulus, i, m. 2. 197. 229
diſco, didici, diſcere, 3. 2. 3
diſcolor, óris, o. 3 43
diſcors, cordis, o. 3. 237
diſcus, i, m. 2. 116
diſpareo, rui, ere, 2. 305
diſpendium, ii, n. 2. 249
diſperdo, didi, itum, dere, 3. 241
diſpicio, ſpexi, ſpectum, ſpicere, 3 227
diſpóno, poſui, ſitum, nere, 3. 191
diſſeco, ui, ſectum, care, 1. 109

diſtan-

diſtantia, æ, f. 1. 207
diſtentus, a, um, part. 273
diſtinctus, a, um, part. 35
diſtinguo, ſtinxi, ctum, guere, 3. 145
diſtribuo, bui, bútum, buere, 3. 117
diſtribútus, a, um, part. 80. 188
dito, avi, atum, are, 1. 241
diu, adv. 187
diverſorium, ii, n. 2. 167 253
diverſus, a, um. 297
divido, viſi, viſum, dere, 3. 27. 205
divinitas, atis, 3. 303
divinus, a, um. 297. 303. 304
diviſus, a, um, part. 195
divitiæ, arum, pl f. 1. 241. 299
dium, i, n. 2. 273

Do.

Do, dedi, datum, dare, 1. 71. 143 243
doceo, cui, ctum, cére, 2. 2. 197
doctus, a, um. 313
dolium, ii, n. 2. 113 163
dolon, ónis, m. 3. 181
dolor, óris, m. 3. 87
domeſticus, a, um. 40. 52
domicilium, ii, n. 2. 128
dominus, i, m. 2. 249
domus, i, & ûs, f. 2. & 4. 41. 53. 134
donátus, a, um, part. 257
donec, adv. 189
dormio, ivi, itum, ire, 4. 228
dormitorium, ii, n. 2. 146. 147
dorſuale, is, n. 3. 168
dorſum, i, n. 2. 76. 83. 193
dos, dotis, f. 3. 243
dotális, is, c. 3. e, is, n. 3. 243

Dr. Du.

Draco, dracónis, m. 3. 63
ducátus, i, m. 2. 23
duco, duxi, ctum, ere, 3. 2. 3. 95. 155
duellum, i, n. 2. 237. 271
dulcis, is, c. 3. is, e, n. 3. 85
dum, adv. 105. 107. 199
dumus, i. m. 2. 91
duo, æ. o, plur. 39. 81. 83. &c.
duodecim, indecl. 171. 213
duodecies, adverb. 298
duodecimus, a. um. 195
duoderi, æ, a, plur. 205
duplicatus. a, um, part. 125
duro, avi, atum, are, 1. 187
durus, a, um. 25. 39. 85
dux, ducis, c. 3. 97

E. eb. ec.

E, præp. abl. 12. 26. 95 &c
Ebræus, a, um. 185
Eccleſia, æ, f. 1. 301
Eccleſiaſticus, a, um. 285
eclipſis, is, f. 3. 216. 217
eclíptia, æ, f. 1. 210

Ed.

Editus, a, um, part. 251
edo, didi, ditum, ere, 3. 202
edolo, avi, atum, are, 1. 141
educo, ávi, atum, are, 1. 41

Ef.

Effectus, ûs, m. 4. 209
effectum. i, n. 2. 205
effero, extuli. elatum, efferre, 3. 265
effigies, ei, f. 5. 159
effluo, fluxi, ctum, ere, 3. 97
effodio, fodi, foſſum, ere, 3. 137. 149
effermo, avi, atum, are, 1. 193
effugio, fugi, itum, ere, 3. 107
effundo, udi, uſum, ere, 3. 115

Eg.

Egenus, a, um. 241
egeo, ui, ere. 2. 241
ego, mei, pron. 2. 29. 51. 65. &c

Ei.

Ejaculor, atus ſum, ari, 1. 295
ejicio, jeci, jectum, ere, 3. 73. 293
ejulo, avi, atum, are, 1. 4

El.

Elabens, entis, o. 3. 99
elabor, aptus ſum, abi, 3. 227
electror, óris, m. 3. 285
electuarium, ii, n. 2. 263
electus, a, um, part. 87. 311
elegantia, æ, f. 1. 201
elementum, i, n. 2. 9
elephas, antis, m. 3. 57
elevo, avi, atum, are, 1. 21. 129 199
elido, iſi, iſum, ere, 3. 12
eligo, légi, lectum, ere, 3. 87. 243
elingvo, avi, atum, are, 1. 257
eliquo, avi atum, are, 1. 109
elixo, avi, atum, are, 1. 111
eloquentia, æ, f. 1. 298
eloquor, cútus ſum, loqui, 3. 2. 200
eluo, ui, lútum, ere, 3. 111. 253

Em.

Embamma, atis, n. 3. 117
eminus, adv. 287
emitto, iſi, iſſum, ere, 3. 39. 97
emplaſtrum, i, n. 2. 263
emtor, óris, m. 3. 259
emunctotium, ii, n. 2. 199
emungo, xi, ctum, ere, 3. 199

En.

En, adverb.
enato, avi, atum, are, 1. 183
enódis, is, c. 3. e. is, n. 3 37
ens, entis, n. 3. 6
enſis, is, m. 3. 271

Eo. Ep.

Eo, ivi, itum, ire, 4. 3. 167. 225
eò, adv. 305
ephippium; ii, n. 2. 168. 169
epidromus, i, m. 2. 181
epilepſia, æ, f. 1. 307
epiſtola, æ, f. 1. 199
epiſtomium, ii, n. 2. 113. 273
epitaphium, ii, n. 2. 265
epulor. látus ſum, lári, 1. 243

Eq.

Eques, itis, m. 3. 168. 169. 291
equile, is, n. 3. 154
equiria, órum, n. 2. pl. 277
equiſo, ónis, m. 3. 155
equitatus, ûs, m. 4. 290
equuleus, i, m. 2. 257
equus, i, m. 2. 57. 59. 155

Er.

Ergata, æ, f. 1. 133
ergò, conj. 236
erigo, exi. ctum, gere, 3. 180 301
erinaceus, i, m. 2. 61
eripio, pui, eptum, pere, 3. 11
errans, antis, part. o. 3. 210
error, oris, m. 3. 87

eruca, æ, f. 1. 51. 65
erumpens, entis, part. o. 3. 17
erumpo, rupi, ruptum, rumpere, 3. 295
eruo, rui, rutum, ruere, 3. 101. 131
erythræus, a, um. 219

Es.

Eſca, æ, f. 1. 103, 104, 105
eſculentus, à, um. 110
eſox, ocis, m. 3. 71
eſsedum, i. n. 2. 173
eſſentia, æ, f. 1. 6

Et.

Et, conj. 3, 95 &c.
Ethica, æ, f. 1. 224
etiam, conj. 31. 55. 75 &c
etiamnum, adv. 299

Ev. Eu.

Evado, ſi, ſum, ere, 3. 107. 183
évoco, cávi, cátum, cáre, 1. 94
Európa, æ, f. 1. 221. 222
euthymia, æ, f. 1. 233

Ex.

Ex, præp. abl. 3. 17. 31
exæquo, ávi, átum, áre, 1. 239
exámen, minis, n. 3. 97. 261
exantlatus, a, um. 229
exaro, ávi, átum, áre, 1. 184
excédo, eſſi, eſſum, edere, 3. 225
exceptus, a, um, part. 12. 113. 298
excerno, crévi, crétum, nere, 3. 83
excerpo, pſi, ptum pere, 3. 198
excido, cidi, ciſum, dere, 3. 295
excipio, cepi, eptum, ipere, 3. 77
excito, ávi, átum, áre, 1. 13. 15
exclúdo, úſi, úſum, dere, 3. 39
excogito, avi, atum, are, 1. 175. 306
excoquo, coxi, coctum, quere, 3. 131. 143
excorio, avi, atum, are, 1. 109
excreſco, evi. etum, eſcere, 3. 69
excubiæ, arum, f. 1. pl. 289
excúdo, údi, úſum, dere, 3. 139
excu ſio, ónis, f. 3. 289
excúſo, avi, atum, are, 1. 255
excuſſorium, ii, n. 2. 99
exdorſuo, avi, atum, are, 1. 111
exemplar, aris, n. 3. 188
exen-
exentero, avi, atum, are, 1. 110
exerceo, cui, citum, cere, 2. 277
exercitus, ûs, m. 4. 275
exhibeo, ui, itum, ere, 2. 301
exigo, égi, actum, ere, 3. 281
exilio, ivi, & ii, ultum, ire, 4. 139
eximo, emi, emtum, ere, 3. 139. 188
exitus, ûs, m. 4. 225
exoſtra, æ, f. 1, 295
expando, andi, aſſum, & anſum, dere, 3. 181
expeditio, ónis, f. 3. 289
experior, ertus ſum, iri, 4. 261
expers, ertis, o. 3. 31
expilo, avi, atam, ere, 1. 242
explódo, ſi, ſum, ere, 3. 291
explorátor, óris, m. 3. 289
exploro, avi, atum, are, 1. 181
expóno, ſui, ſitum, ere, 3. 105 109. 187 &c
exprimo, eſſi, eſſum, ere, 3. 113
expugnátus, a, um, 265
exſculpo, pſi, ptum, ere, 3. 159
exſequor, cútus ſum, ſequi, 3. 249
exſpécto, avi, atum, are, 1. 235 301
exſtinctus, a, um. 13
exſto, titi, atum, & itum, are, 1. 117
exſtruo, uxi, uctum, uere, 3. 104
exſúdo, avi, atum, are, 1. 27
exterior, óris, c. 3. us, oris, n. 3. 195
externus, a, um. 76. 84
exterus, a, um. 284
extrà, adv. 101. 157. 251
extractus, a, um. 115
extraho, xi, ctum, here, 3. 133. 137
extremitas, atis, f. 3. 79
extremus, a, um. 77. 305
extrinſecus, adv. 135
exuo, ui, útum, ere, 3. 111. 151
exúto, uſſi, uſtum, rere, 3. 293

Fa.

Faba, æ, f. 1. 35
faber, bri, m. 2. 128. 129. 131 &c
fabrica, æ, f. 1. 139
fabrico, avi, atum, are, 1. 175
facias, ei, f. 5. 78
facilè, adv. 223
facilis
facilis, is, c. 3. e. is. n. 3. 223
facio, eci, actum. ere, 3. 11. 15. 17 &c.
facundus, a. um. 167
faginus, a. um. 187
fagus, i. f. 2. 89
falcatus, a. um. 217
falco, onis, m. 3. 43
faliſcus, i. m. 2. 109
fallo, fefelli, alſum, llere, 3. 167
falſus, a. um. 87
falx, falcis, f. 3. 93. 163
familia, æ. f. 1. 243
famulitium, ii. n. 2. 284
famulus. i, m. 2. 249
farcimen, minis, n. 3. 80. 109
farina, æ. f. 1. 99. 101
faris, fari. 1. defect. 245
faſcia, æ. f. 1. 247. 285
faſciatum, adv. 35
faſciculus, i. m. 2, 119
faſcis, is, m. 3. 177
favilla, æ. f. 1. 13
favus, i. m. 2. 97
fax, facis, f. 3. 199

Fe.

Febris, is. f. 3. 299
felis, is, f. 3. 53
femur, oris, n. 3. 77
feneſtra, æ. f. 1. 135. 147
fera, æ. f. 1. 107
ferculum, i. n. 2. 117
ferè, adv. 89 213
ferendus, a. um. 233
fereus, entis, part. o. 3. 37. 303
feretrum, i. n. 2. 133. 265
feriæ, arum. f. 1. pl. 228
fero, tuli, latum, ferre. anom. 23. 29
ferox, ocis, o. 3. 225
ferramentum, i. n. 2. 125. 182
ferrarius, a, um. 139
ferreus, a, um. 119. 155. 189. &c.
ferrum, i, n. 2. 23. 25. 139
fervidus, a, um. 109
ſerula, æ, f. 1. 197. 235
ferus, a, um. 58. 59. 60
fex, fecis, f. 3. 115

Fi.

Fiber, bri, m. 2. 67
fibula, æ, f. 1. 83
fictilis, is. e. is. n. 3. 279
ficus

ficus, i. & ûs, f. 2. &4. 28
fidelia, æ, f. 1. 143
fideliter. adv. 249
fides, ei, f. 5. 297
fidus, a, um. 167
figo, xi, xum, ere, 3. 289
figulus, i, m. 2. 142. 143
figura, æ, f. 1. 159. 201, 207
filia, æ, f. 1. 245. 247
filiolus, i, m. 2. 299
filius, ii, m. 2. 245. 247
filum, i, n. 2. 103. 119. 125. &c.
fimbria. æ, f. 1. 125
fimetum, i, n. 2. 41
fimus, i, n. 2. 92. 155
findo, idi, iſſum, indere. 3. 129
fingo, inxi, ictum, ere. 3. 218. 298
finio, ivi, itum, ire, 4. 209
finis, is, m. 3. 225, 226. 229
finitor, oris, m. 3. 211
Finnia, æ, f. 1. 223
fio, factus ſum, fieri, 3. anom, 13. 115
firmatus, a, um. 180
firmus, a, um. 93. 155
fiſcella, æ, f. 1. 155
fiſtuca æ, f. 1. 133
fiſtula, æ, f. 1. 95. 203
fixus, a, um. 209

Fl.

Flagellum, i, n. 2. 93. 279
flamma, æ, f. 1. 13
flecto, xi, xum, ere, 3. 83. 169. 173
flexus, a, um. 91
flo, flavi flatum, flare, 1. 4. 13
flos, floris, m. 3. 21. 30. 31
fluctuo, avi, atum, are, 1. 235
flumen, minis, n, 3. 17. 67. 175
fluo, uxi, uxum, uere, 3. 15
fluviatilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 68
fluvius, ii, m. 2. 150. 255
fluxus, ûs, m. 4. 157

Fo.

Focale, is, n. 3. 125
foculus, i, m. 2. 111
focus, i, m. 2. 111
fodina, æ, f. 1. 137
fodio, odi, oſſum, ere, 3. 91
fœdus, eris, n. 3. 301. 303. 304
fœmella, æ, f. 1. 39
fœmina, æ, f. 1. 69. 79
fœnarius, a, um. 93
fœmile, is, n. 3. 93
fœniseca, æ, m. 1. 53
fœnum, i, n. 2, 23. 93. 155
fœtens, entis, o. 3. 65
fœteo, ui, ere, 2, 199
fœtor, oris, m, 3, 85
fœtus, ûs, m, 4. 20
folium, ii, n. 2, 27. 187. 195
follis, is, m. 3. 139, 203. 273
fomes, itis, m. 3. 12
fons, fontis, m. 3. 7. 17. 149
fontanus, a. um. 91
forceps, ipis, f. 3. 139. 257
fores, ium, f. 3. pl. 134
forfex, icis, f. 3. 125
fori, fororum, m. 2. pl. 181
forica, æ, f. 1. 253
forma, æ, f, 1. 89. 127. 189
formica, æ. f. 1. 65. 228
formo, avi, atum, are, 1. 3. 43. 73
formoſus, a, um. 41
fornax, nacis, f. 3. 147
fornicator, oris, m. 3. 231
forpex, icis, f. 3. 153
foramen, nis, n. 3. 81
fortitudo, inis, f. 3. 232. 233
fortuna, æ, f. 1. 233. 299. 308
forum, i, n. 2. 252. 255
foſſa, æ, f. 1. 251, 289
foſſor, oris, m. 3. 295
fovea, æ, f. 1. 107
foveo, vi, tum, vere, 2. 35

Fr.

Fractus, a, um, part. 144
frænum, (frenum) i, n. 2. 165 225
fragum, i, n. 2. 23
framea, æ, f. 1. 271. 287
frangibulum, i, n. 2, 119
frater, tris, m. 3. 246
fraxinus, i, f. 2. 29
fretum, i, n. 2, 17
frigefacio, eci, actum, ere, 3. 115
frigidus, a, um, 85. 150. 220
frigo, ixi, ictum & ixum, ere, 3. 111
fringilla, æ, f. 1. 43
fritillus, i, m. 2. 275
frons, ondis, f. 3. 27
frons, ontis, f. 3. 78. 227. 290
frontale, is, n. 3. 168
fructifer, a, um. 28
fructus, ûs, m. 4 28. 73
fruges, um, f. 3. pl. (à gen. frugis 21. 34. 65
fruitio, onis, f. 3. 87
frumentum, i, n. 2, 35. 65, 93. &c.
frutex, icis, m. 3. 26. 36. 37

Fu.

Fucus, i, m. 2. 51
fugiens, entis, part. o. 3. 107
fugio, gi, gitum, ere, 3. 87. 228
fugitivus, a, am. 293
fulcio, ulſi, ultum, cire. 4. 135. 166
fulcrum, i, n. 2. 135. 147
fulgeo, ulſi, gere, 2. 11
fulgur, uris, n. 3. 19
fulica, æ, f. 1. 49
fuligo, inis, f. 3. 13
fulmino, avi, atum, are, 1. 19
fumigo, avi, atum, are, 1. 199
fumus, i, m. 2. 13
funambulus, i, m. 2. 269
funda, æ, f. 1. 103. 166
fundamentum, i, n. 2. 131
fundus, i, m. 2. 163
funebris, is, c. 3. e, is, n. 3. 265
fungus, i, m, 2. 23
funiculus, i, m. 2. 165. 261
funis, is, m. 3. 133. 137
funus, eris, n. 3. 265
fur, is, m. 3. 256, 298
furca, æ, f. 1. 93
furcilla, æ, f. 1. 107
furfur, uris, m. 3. 99
furibundus, a, um. 235
furnus, i, m. 2. 101 143
fuſcinula, æ, f. 1. 116
fuſus, i, m. 2. 119
futurus, a, um. 226

Ga.

Gabriël, is, m. 3. 307
galea, æ, f. 1. 181. 286
galgulus, i, m. 2. 43
galla, æ. f. 1. 29
Gallia, æ, f. 1. 223
gallina, æ, f. 1. 41
gallinaceus, a, um. 47
gallinágo, inis, f. 3. 45
gallopávus, i, m. 2. 41
gallus. i, m. 2. 41
ganco, ónis, m. 3. 231
garrulus, i, m. 2. 45
gaudeo, aviſus ſum, dére. 2. anom. 61
gaudium, ii, n. 2. 87

gavia, æ, f. 1. 49
gauſape, n. 3. indeclin. 155

Ge.

Gehenna, æ, f. 1. 311
gelátus, a, um. 16
gemellus, a, um. 247
gemens, entis, part. o. 3. 45
gemini, órum, m. 2. pl. 210
gemma, æ, f. 1. 25
gena, æ, f. 1. 78
genero, avi, atum, are, 1. 247
geniculum, i, n. 2. 35
gentilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 298 299
gentiliſmus, i, m. 2. 298. 306
genu, u, n. 4. 77
genus, eris, n. 3. 69. 89. 242
geometra, æ, m. 1. 207. 219
Geometria, æ, f. 1. 206
geranium, ii, n. 2. 133
Germánia, æ, f. 1. 223
Germanicus, a, um. 219. 313
gero, geſſi, geſtum, rere, 3. 197
gerræ, arum, f. 1. pl. 295
geſto, avi, atum, are, 1. 55. 57. 177
geſtus, ûs, m. 4. 236

Gi.

Gibboſus, a, um, 89. 215
gigas, antis, m. 3. 89
gingrina, æ, f. 1. 203
gingrio, ire, 4. 4
girgillus, i, m. 2. 119. 149

Gl.

Glaber, bra, brum, 69
glabro, avi, atum, are, 1. 109
glacies, ei, f. 5. 19. 170. 277
gladius, ii, m. 2. 233. 238. 271
glans, glandis, f. 3. 29
gleba, æ, f. 1. 73. 92.
glis, g iris, m. 3. 53
globulus, i, m. 2. 125. 202
globus, bi, m. 2. 141. 209
globius, ii, m. 2. 69
glomero, avi, atum, are, 1. 119
glomus, i, m. 2. 119. 121
gluma, æ, f. 1. 35
gluten, inis, n. 3. 141
glutinóſus, a, um. 193

Gn.

Gnoma, æ, f. 1. 201
gnomon, onis, m. 3. 157. 189

Gr.

Graculus, i, m. 2. 5
gradior, greſſus ſum, gradi, 3 39
gradus, us, m. 4. 137. 210. 218
Græcia, æ, f. 1. 223
gralla, æ, f. 1. 279
gramen, inis, n. 3. 23. 93
Grammatica, æ, f. 1. 200
granatium, ii, n. 2. 253
grandæ, inis, f. 3. 18
granum, i, n. 2. 35. 41. 101
graſſor, atus ſum, ari, 1. 59
gratia, æ, f. 1. 291
gravis, is, c. 3. e, is, n. 3. 23. 85
gravitas, atis, f. 3. 261
gregatim, adv. 69
grex, gregis, m. 3. 95
grumus, i, m 2. 52
grus, uis, f. 3. 45
gryllus, i, m. 2. 51

Gu.

Gubernátor, óris, m. 3. 7. 179
guberno, avi, atum, are, 1. 179
gula, æ, f. 1. 83
gummi, n. indecl. 27
guſto, avi, atum, are, 1. 85
gutta, æ, f. 1. 17
guttátim adv. 18
guttur, uris, n. 3. 83
gutturuium, ii, n 2. 117. 153

Gy.

gyro, avi, atum, are, 1. 17
gyrus, i, m. 2. 15

Ha.

Habéna, æ, f. 1. 169
habens, entis, part. o. 3. 101
habeo, ui, itum, ére, 2. 3. 9. 15. 69 27
habeor, itus ſum, éri, 2. 45
habitatio, ónis, f. 3. 253
habitator, óris, m. 3. 9
habito, avi, atum, are, 1. 123. 220 221
habitus, ûs, m. 4. 283
hædus, i, m. 2. 55
hæreo, hæſi, hæſum, hærere, 2. 155
halcyon, onis, c. 3. 39
halex écis, f. 3. 71
haliæctus, i, m. 2. 49
halitus, ûs, m. 4. 63
hallus, i, m. 2. 77
halo, a i, atum, are, 1. 4
halter, éris, m. 3. 269
hamus. i, m. 2. 103
hara, æ, f. 1. 95
harpagium, ii, n. 2. 91
haſta, æ, f. 1. 287. 291
haſtile, is, n. 3. 271. 287
haſtiludium, ii, n. 2. 277
haurio, ſi, ſtum, ire, 4. 149. 151
hauſtus, a' um, part. 187. 296

He.

Hebeto, avi, atum, are, 1. 199
helcium, ii, n. 2. 272
heluo, ónis, m. 3. 231
hemiſphærium, ii, n. 2. 119. 220
hepar, atis, n. 3. 81. 82. 83
hera, æ, f 1. 249
Hercules, is, m. 3. 224
herilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 248
heros, óis, m. 3. 94
herus, i, m. 2. 249
Heva, æ, f. 1. 73

Hi.

Hibernia, æ, f. 1. 223
hic, hæc, hoc, pron. 2. 31. 37 &c
hic, adv. 3. 39. 207
hieroglyphicum, i, n. 2. 201
Hieroſolyma, æ, f. 1. & ma, órum n. 2. pl. 318
hilaris, is, c. 3. e, is, n. 3. 241
hinc, adv. 89. 92. 121. &c
hinnulus, i, m. 2. 59
hippopéra, æ, f. 1. 165
hippopotamus, i, m. 2. 71
hircus, i, m. 2. 55
hirúdo, inis, f. 3. 69
hirundo, inis, f 3. 41
Hiſpania, æ, f. 1. 223
hiſto ia, æ, f. 1. 267
hiſtrio, ónis, m. 3. 267

Ho.

Hodiè, adv. 67. 193 249. &c
homicida, æ, m. 1. 257
homo, inis, m. 3. 9. 72. 72

honeſtas, átis. f. 3. 243
honeſtè, adv. 241
honeſtus, a, um. 227
honor, óris, m. 3. 225
honóro, ávi, átum, áre, 1. 307
hora, æ, f. 1. 157. 209
hordeum, i, n. 2. 35
horizon, ontis, m. 3. 210
horologium, ii, n. 2. 156. 157. 253
horreum, i, n. 2. 93
horticultúra, æ, f. 1. 90
hortulánus, i, m. 2. 91
hortus, i, m. 2. 33. 90. 91. &c.
hoſpes, itis, c. 3. 117
hoſtis, is, c. 3. 233. 289

Hu.

Hùc, adv. 90
humanitas, átis, f. 3. 236
humánus, 2, um. 3. 43. 236 &c
humerus, i, m. 2. 77. 166
humidus, a, um, 85
humiliter, adv. 235. 296
humo, ávi, átum. are, 1. 265
humus, i, f. 2. 43
Hungaria, æ, f. 1. 223
huſo, ónis, m. 3. 69

Hy.

Hyacinthus, i, f. 27. m. 2. 30
hybernus, a, um. 211
hydra, æ, f. 1. 63
hymnus, i, m. 2. 201. 265
hypocauſtum, i, n. 2. 145. 146. 147
hypoſtaſis, is, f. 3. 6
hyſſopus, i, f. 2. 31

Ja.

Jacio, eci, actum, ere, 3. 217
jactans, antis, p. 3. 279
jactátus, ûs, m. 4. 177
jacto, ávi, átum, áre, 1. 93
jactus, a, um, part. 183
jaculans, antis, p. 3. 279
jam, adverb. 90
janua, æ, f. 1. 134

Ib. Ic.

Ibi, adverb 311
ictus, us, m 4. 233
icuncula, æ, f. 1. 141

Id.

Idem, eadem, idem, pron. 233
ideò, conj. 217

Je.

Jecur, oris, n. 3. 81
Jeſus, ſu, m. 4. anom. 303. 311

Ig.

Ígitur, conj. 167
ignavia, æ, f. 1. 228
ignávus, a, um. 228
ignis, is, m. 3. 9. 12. 63. &c
ignitábulum, i, n. 2. 111

Il.

Illacrimor, átus ſum, ári, 1. 235
ille, a, ud, pron. 55. 69. 97 &c
illepidus, a, um. 237
illex, icis, c. 3. 164
illino, levi, litum, ere, 3. 189
illuminans, antis, p. 3. 217
illumino, ávi, átum, áre, 1. 147. 215

Im.

Imágo, inis, f. 3. 73
imber, bris, m. 3. 16
imbibo, ibi, itum, ere, 3. 189. 293
imbrex, icis, c. 3. 135
imbuo, ui, utum, ere, 3. 303
imitor, átus ſum, ári, 1. 3. 224
immánis, is, c. 3. e, is, n. 3. 61. 67. 89
immenſus, a, um. 7
immergo, ſi, ſum, ere, 3. 177
immitto, iſi, iſſum, ere, 3 275
imminuo, iſſus ſum, itu, 3. 103
immobilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 238
immolatus, a, um. 328
imò, adv. 215
impatiens, entis, part. o. 3. 235
impavidus, a, um. 233
impedimentum, i, n. 2. 291
impedio, ivi, itum, ire, 4. 227
impello, puli, pulſum, ere, 3. 180
impenetrabilis, is, c. 3. e, is, n. 3 59
Imperátor, óris, m. 3. 285. 289. 291
imperiális, is, c. 3. e, is, n. 2. 25
imperium, ii, n. 2. 285
impingo, égi, actum, ere, 3. 227

impius, a, um 311
implacabilis, is, c. 3. le, is, n. 3. 237
implétus, a, um, part. 302. 305
implico, ávi, átum, & ui, itum, áre, 1. 105
impóno, ósui, ositum, ere, 3, 101
impoſitus, a, um, part. 133. 137. 239
impreſſor, óris, m. 3. 189
impreſſorius, a, um. 189
impreſſus, a, um, part. 189
imprimis, adv. 51
imprudentia, æ, f. 1. 309

In.

In, præp. acc. & abl. 3. 33. 107
inacceſſus, a, um. 7
inambulans, antis, part. o. 3. 133
incantamentum, i, n. 2. 309
incédens, entis, part. o. 3. 279
incédo, eſſi, eſſum, dere, 3. 247
incendium, ii, n. 2. 13
inceptus, a, um, part. 211
incidens, entis, part. o. 3. 19
incido, iſi, caſum, idere, 3. 107, 149
incipio, épi, ceptum, ere, 3. 247
inciſorius a, um. 111. 163
incito, ávi, átum, áre, 1. 169. 239
inclúdo, ſi, ſum, dere, 3. 35. 97. 265
inclúdor, ſus ſum, di, 3. 43
inclúſus, a, um, part. 105. 309
incognitus, a, um. 221
incola, æ, m. 1. 221
incruſto, ávi, átum, áre, 1. 143
incubans, antis, part. o. 3. 39
incumbo, ui, itum, ere, 3. 135
incus, údis, f. 3. 139
indágo, ávi, átum, áre 1. 107
inde, adv. 11. 13. 78. &c.
index, icis, c. 3. 79. 157. 181
indico, ávi, átum, áre 1. 159. 259. 263
indo, didi, ditum, ere. 3. 101 169
induo, ui, utum, uere, 3. 169
Indus, i, m. 2. 185. 299
indufium, ii, n. 2. 123
indutus, a, um, part. 303
inebrio, ávi, átum, áre, 1. 231
inexhauſtus, a, um. 7
infans, antis, c. 3. 4. 75. 247 &c

infrorsi, ons, c. 3. us, óris; n. 3. 220
infernè, adv. 127
infernus, i, m. 2. 298
infero, tuli, illátum, ferre, anom. 91. 117. 265
infesto, ávi, átum, áre, 1. 51. 53
infigo, xi, xum, gere, 3. 257
infimus, a, um. 94
infinitus, a, um, 221
inflammo, ávi, átum, áre, 1. 291
inflatus, a, um, part. 177
inflo, ávi, átum, áre, 1. 139. 203
influxus, ûs, m. 4. 308
infortunium, ii, n. 2. 233
infrà, adv. 67. 76. 101
infundibulum, i, n 2. 99
infundo, ùdi, úsum, ere, 3. 113. 114. 117
infúsus, a, um, part. 99
ingemio, ávi, átum, áre, 1. 229
ingeniósus, a, um, 275
ingens, entis, part. o. 3. 291
ingero, essi, estum, rere, 3. 101
ingredior, essus sum, rédi, 3 137. 211
ingressus, ûs, m. 4. 251
inguen, inis, n. 3. 77
inhabitabilis, is, c 3, le, lis, n. 3. 220
inhæreo, hæsi, hæsum, ere, 2. 103
inhibeo, ui, itum, ére, 2. 173
initúrus, a, um, part. 242
injuria, æ, f. 1. 235
innitor, ixus & isus sum, iti, 3. 235
innixus, a, um, part. 233
innócens entis, o. 3, 304
inocco, ávi, átum, áre, 1, 93
inopia æ f. 1. 229
insatiábilis, is, c. 3, le, lis, n. 3. 241
inscribo, psi, ptum, ere, 3. 199
insculpo, psi, ptum, ere, 3. 159
infecta, órum, n. 2. 50. 64.
insector, átus sum. ári. 1. 47
insequens, entis, part. o. 3. 293
insero, ui, ertum, ere, 3. 49. 91 &c
inservio, ivi, itum, ire, 4. 145. 153 287
insideo, édi, essum, ére, 2. 105 172
insidiæ, árum, f. 1. pl. 291. 309
insile, is, n. 3. 121. 141
insilio, ui & ivi, uitum, ire, 4. 169
insólo, ávi. átum, áre, 1. 123
insons, ontis, o. 3. 255
inspicio, exi, ctum, ere, 3. 173. 263
insterno, stravi, átum, nere, 3 155 125
institita, æ, f. 1. 304
instituo, ui, útum, uere, 3. 242
institútus, a, um, part. 242
instructus, a, um, part. 95, 179. 243
instrumentum, i, n. 2. 201. 262. 242
instruo, xi, ctum, ere, 3. 290
insula, æ, f. 1. 17. 221
intellectus, ûs. m. 4. 80
intelligo, exi, ectum, ere, 3. 2. 87
intendo, di, sum, ere, 3. 203
inter, præp. acc. 30, 213. 231
intercédens, éntis, part. o. 3. 305
incipio, epi, eptum, ere, 3. 293
interdum, adv. 155. 171. 295
interea, adv. 305
interfluens, entis, part. o. 3. 253
interim, adv. 235
intérior, ôris, c. 3. us, óris, n. 3. 252
intermedius, a, um. 77
intermisceo. ui, istum, & ixtum, ere, 3. 290
internus, a, um, 81. 84
interpono, sui, itum, ere, 3. 117
interpugno, pupugi, unctum, ere, 3 200
intestina, órum, n. 2. pl. 81
intingo, xi, ctum, ere, 3. 81
intra, præp. acc. 250. 252
intritus. a, um, part. 131
introductus, a, um, part. 117
introeo, ivi, itum, ire, 4 311
intueor, uitus sum, intuéri, 2. 47
intùs, adv. 101. 195. 202 &c
invénio, éni, entum, ire. 4. 82
invicem, adv. 239. 25, 41. 293
invidia, æ, f. 1. 237
invitatio, ónis, f. 3. 2
invitátus, a, um, part. 243
invito, ávi, átum, áre, 1. 294
invius, a, um, 173. 225
inunctus, a, um, part. 271
invoco, ávi, átum, áre, 1. 297 313
involútus, a, um, part. 29
involvo, vi, lútum, ere, 3. 247

Jo.

Jocus, i, m. 2. 267
Johannes, is, m. 3. 303
Jordânis, is, m. 3. 303
Ipse, a, um, pron. 169. 197 &c.

Ir.

Ira, æ, f. 1. 87
iracundus, a, um, 237
iris, idis, f. 3. 19

Is.

Is, ea, id, pron. 11. 39. 107
iste, a, ud, pron. 85. 250. 263
isthmus, i, m. 2. 17

It.

Ita, adv. 7. 9. 93. 105 &c
Italia, æ, f. 1. 223
item, adv. 37
iter, itineris, n. 3. 281
iterum, adv. 189

Ju.

Juba, æ, f. 1. 57
jubátus, a, um, 61
jubeo, ussi, ussum, ére, 2. 301
jucundus, a, um. 227
Judæa, æ, f. 1, 301
Judæus, a, um, 300. 301. 304
Judaismus, i, m. 2. 300. 306
judex, icis, c. 3. 255
judicium, ii, n. 2. 254 305
judico, ávi, átum, áre, 1. 255
jugians, andis, f. 3. 29
jugulo, ávi, átum, áre, 1. 109
jugulum, i, n. 2. 76
jugum, i, n. 2. 112. 121. 171 &c
jumentarius, a, um, 99
jumentum, i, n, 2. 56. 173
Junius, ii, m. 2. 37
jungo, xi, ctum. gere, 3. 92. 172
juniperus, i, f. 2. 29. 37
Juno, ónis, f. 3. 299
Jupiter, Jovis, m. 3. 213. 298
jus juris, n. 3. 255
justitia, æ, f. 1. 238 339
justus, a, um, 6. 231
juvenis, is, c. 3. 75. 224. 242
juvo, úvi, útum, uvâre, 1. 183
juxta, præp. acc 83. 181

La

La.

Labarum, i, n. 2. 289
labeo, ónis, m. 3. 89
labes, is, f. 3. 15
labium, ii, n. 2. 79
labor, óris, m. 3. 90. 228. 229 &c
laboriósus, a, um. 65
labóro, ávi, átum, áre, 1. 248. 307
labrum, i, n. 2. 115. 150. 167
lac, lactis, n. 3. 93
lacerna, æ, f. 1. 166. 169
lacerta, æ, f. 1. 63
lacertus, i, m. 2. 83
lactes, lactium, f. 3. pl 68
lacto, ávi, átum, áre, 1. 247
lactúca, æ, f. 1. 33
lacus, ûs, m. 4. 113. 139
lacultris, is, c. 3. e, is, n. 3. 68
lædo, si, sum, ere, 3. 239. 271
lævis, is, c. 3. e, is, n. 3. 84
lævus, a, um. 95
lagéna, æ, f. 1. 117. 263
lamentor, átus sum, ári, 1. 271
lamia, æ, f. 1. 257. 309
lam na, æ f. 1. 139
lampyris, idis, f. 3. 51
lana, lanæ, f. 1. 55. 95. 121
lancea, æ, f. 1. 277
lanio, ónis, m. 3. 108
lanionia, æ, f. 1. 108
lanx, cis, f. 3. 117. 239. 261
lapicidina, æ, f. 1. 131
lapidarius, ii, m. 2. 131
lapideus, a, um, 301
lapillus, i, m. 2. 25
lapis, idis, m. 2. 23. 24. 99
Lappia, æ f. 1. 223
laquear, áris, n. 3. 147
lardarium, ii, n. 2. 111
lardum, i, n. 2. 111
largior, itus, iri, 4. 241. 313
larvátus, a, um, 269
lasevia, æ, f. 1. 231
lassátus, a, um, part. 229
latebra, æ, f. 1. 61
later, eris, m. 3. 131
laterna, æ, f. 1. 289
latibulum, i, n. 2. 104
Latinus, a, um, 313
latito, ávi, átum, áre, 1. 295
latitudo, dinis, f. 3. 219
latomus, i, m. 2. 131
latri-

latrina, æ, f. 1. 145
latro, ónis, m. 3. 257
latrunculus, i, m. 2. 275
latus, a, um, 224
latus, eris, n. 3. 77
lavendula, æ, f. 1. 31
lavo, lavi, lavátum, lotum & lautum, áre, 1. 123. 150. 153
laurus, i, & ûs, f. 2 & 4. 29. 201

Le.

Leæna, æ, f. 1. 61
lectica, æ, f. 1. 173
lectito, ávi, átum, áre, 1. 198
lectus, i, m. 2. 147
legátus, i, m. 2. 284
lego, egi, ectum, ere, 3. 313
legúmen, inis, n. 3. 35
lembus, i, m. 2. 175
lemniſci, órum, m. 2. pl. 125
leniter, adv. 15
lens, tis, f. 3. 35
leo, ónis, m. 3. 210. 233. 237
lepus, oris, m. 3. 5. 107. 111
lethaliter, adv. 271
levandus, a, um, part. 147
levis, is, c. 3. e, is, n. 3. 58. 147
lex, gis, f. 3. 301. 305

Li.

Libanotis, idis, f. 3. 31
liber, bri, m. 2. 67. 187. 191 &c
liberalitas, átis, f. 3. 240. 241
liberè, adv. 177. 251
liberi, órum, m. 2. 248
libidinósus, a, um, 231
libra, æ, f. 1. 208. 209. 259
liceo, ui, itum, ére, 2. 259
licitor, átus sum, ári, 1. 259
licium, ii, n. 2 121
lictor, óris, m. 3. 356
lien, enis, m. 3. 81
ligátus, a, um, part. 201
lignarius, a, um. 128. 129
lignátor, óris, m. 3. 131
igneus, a, um, 101. 113. 119
lignum, i, n. 2. 129. 159. 161, &c
ligo, ávi, átum, áre, 1. 163
ligo, ónis, m. 3. 91. 137
liguia, æ, f. 1. 111. 195
lilium, i, n. 2. 30. 31
limen, inis, n. 3. 134
linaria, æ, f. 1. 43
linea, æ, f. 1. 207, 244. 277 &c
lineo

lineo, ávi, átum, áre, 1. 129
lingua, æ, f. 1. 3. 79. 313, &c
linguátus, a, um, 195
linquo, iqui, ictum, lnquere, 3. 224
linteámen, inis, n. 3. 123
linter, lintris, c. 3. 175
linteum, i, n. 2. 121. 153. 187 &c
linum, i, n. 2. 118. 119
linquátus, a, um, part. 97
liqueo, ére, 2. 23
liquidus, a, um. 261
lis, litis, f. 3. 255
litera, æ, f. 1. 184. 224, &c
lithargyrum, i, n. 2. 143
littus, oris, n. 3. 17. 103. 183
Lituania, æ, f. 1. 223
litúra, æ, f. 1. 198
litnus, ui, m. 2. 001
Livonia, æ, f. 1. 223
lixivium, ii, n. 2. 123. 153

Lo.

Loco, ávi, átum, áre, 1. 289
loculamentum, i, n. 2. 188
loculus, i, m. 2. 265
locus, i, m. 2. 68. 135. 198 &c.
lodix, icis, f. 3. 147
longitúdo, inis, f. 3. 69. 119
longus, a, um, 28
loquor, cutus sum. loqui, 3. 226
loramentum, i, n. 2. 165
lorárius, ii, m. 2. 164. 165
lorica, æ, f. 1. 286
loripes, pedis, m. 3. 89
lorum, i, n. 2. 169. 172
lotrix, icis, f. 3. 123

Lu.

Lucania, æ, f. 1. 109
luceo, xi, ére, 2. 215
lucerna, æ, f. 1. 137
lucidus, a, um. 215
lucius, ii, m. 2. 69
lucrandus, a, um, part. 243
luctátor, óris, m. 3. 271
lucubro, ávi, átum, áre, 1. 199
ludicrus, a, um, 285
ludo, lusi, lusum, ludere, 3. 247
ludus, i, m. 2. 266. 272. 274 &c.
lumbricus, i, m. 2. 64
lumbus, i, m. 2. 77
luna, æ, f. 1. 11. 213. 87 &c
lupulus, i, m. 2. 114
lupus

lupus, i, m. 2. 4. 6. 95, &c
luſcinia, æ, f. 1. 43
luſorius, a, um, 275
luſus, ûs, m. 4. 273
luteola, æ, f. 1. 43
luteus, a, um, 25. 30, 84
lutra, æ, f. 1. 67
lutum, i, n. 2. 131
lux, lucis, f. 3. 7. 215. 217
luxo, ávi, átum, áre, 1. 255

Ly.

Lychnus, i, m. 2. 199
lynx, cis, c. 3. 61
lyra, æ, f. 1. 203

Ma.

Macellum, i, n. 2. 109
macerátus, a, um, part. 119. 193
macéries, ei, f. 5. 91
machina, æ, f. 1. 132. 137
macilentus, a, um, 108
macruſcopium, ii, n. 2. 161
mácto, ávi, átum, áre, 1. 108
mactra, æ, f. 1. 101
maculósus, a, um. 61
madeo, factus ſum, fieri. 175
magadium, ii, n. 2. 203
magis, adv. 237. 243
magiſter, ſtri, m. 2. 283. 291
magnátes, um, m. 3. pl. 173
magnes, étis, m. 3. 25
magnéticus, a, um, 157
magnificus, a, um, 283
magnus, a, um, 307
magus, i, m. 2. 309
Mahomed, is, m. 3. 306. 307
Mahometiſmus, i, m. 2. 306
Majeſtas, átis, f. 3. 282
major, óris, c. 3. us, óris, n. 3. 33, 59
majores, um, m. 3. pl. 245
mala, æ, f. 1. 78
malè, adv. 241
maleficus, a, um; 256
malignus, i, m. 2. 309
malleo, ávi, átum, áre, 1. 193
malleolus, i, m. 2. 157
malleus, i, m. 2. 139
malluvium, ii, n. 2. 117
málum, i, n. 2. 28
malum, i, n. 2. 87
malus, a, um, 87, 235. 239
málus, i, m. 2. 180. 181
mamma, æ, f. 1. 77
mancipium, ii, n. 2. 249
mandátum, i, n. 2. 284. 296
mandátus, a, um, part. 197
mando, ávi, átum, áre, 1. 249
manducatio, ónis, f. 3. 301
manè, adv. 11, 41. 299
maneo, ſi, ſum, ere, 2. 215
manica, æ, f. 1. 125. 286
manicátus, a, um, 125
manipulus, i, m. 2. 93
mano, ávi, átum. áre, 1. 13
manſuetus, a, um, 237
mantile, is, n. 3. 117
manuále, is, n. 3. 198
manuarius, a, um, 99
manubriátus, a, um, 149
manubrium, ii, n. 2. 287
manucodiáta, æ, f. 1. 45
manus, ûs, f. 4. 3. 77. 269 &c.
mappa, æ, f. 1. 116
mappula, æ, f. 1. 116
Marchio Brandenburgenſis, m. 3. 285
mare, is, n. 3. 181. 183. 257 &c
margarita, æ, f. 1. 25. 71
margaritiferus, a, um, 71
marginális, is, c. 3. le, lis, n. 3. 195
margo, inis, m. 3. 189. 199
Maria, æ, f. 1. 302
marinus, a, um, 25. 71
marítus, i, m. 2. 243
marmor, oris, n. 3. 24. 159
Mars, tis, m. 3. 113. 298
marſupium, ii, n. 2. 166. 269
martes, is, f 3. 53
mas, ris, m. 3. 68
maſſa, æ, f. 1. 84. 101
mater, tris, f. 4. 243. 247 &c
materfamiliâs, tris familiâs, f. 3. 249
materia, æ, f. 1. 129
matertera, æ, f. 1. 246
matrimonium, ii, n. 2. 242
matula, æ, f. 1. 147
matúrus, a, um, 91
maxilla, æ, f. 1. 79. 83
maximus, a, um. 69. 71. 157 &c

Me.

Mechanicus, a, um, 90
medicamentum, i, n. 2. 263
medicina, æ, f. 1. 263
medicus, i, m. 2. 262. 263
mediétas, átis, f. 3. 215
medimnus, i, m. 2. 261
mediterraneus, a, um, 219
medius, a, um. 77. 79. 210 &c
medulla, æ, f. 1. 20. 83
mel, lis, n. 3. 51. 115. 229 &c.
melior, óris, c. 3. us, óris, n. 3. 235
melis, is, f. 3. 61
mellificium, ii, n. 2. 96
meligo, inis, f. 3. 97
melodia, æ, f. 1. 201
membrána, æ, f. 1. 80. 81. 187 &c
membrum, i, n. 2. 76. 81
memini, iſſe, defect. 313
memorábilis, is, c. 3. & e, is, n. 3. 267
memoria, æ, f. 1. 85. 197
menda, æ, f. 1. 197
meniánа, órum, n. 2. pl. 135
mens, tis, f. 3. 86
menſa, æ, f. 1. 116. 117. 141 &c
menſis, is, m. 3. 213
menſúra, æ, f. 1. 260
menſurátus, a, um, 259
menta, æ, f. 1. 37
mentum, i, n. 2. 78. 79
mercátor, óris, m. 3. 57. 259. 298
mercatúra, æ, f. 1. 252. 258
merces, édis, f. 3. 249. 258
mercimonium, ii, n. 2. 257
Mercurius, ii, m. 2. 213. 298
merges, itis, f. 3. 93
mergo, ſi, ſum, ere, 3. 49
mergus, i, m. 2. 210
meridionális, is, c. 3. & e, is, n. 3. 209. 221
meritò, adv. 239
meritum, i, n. 2. 239
merula, æ, f. 1. 43
merx, cis, f. 3. 183. 249. 259 &c
Meſſias, æ, m. 1. 300. 301
meſſor, óris, m. 3. 93
meſſorius, a, um, 93
meta, æ, f. 1. 277
metallicus, a, um. 137
metallifodina, æ, f. 1. 136
metallifoſſor, óris, m. 3. 137
metallum, i, n. 2. 22. 137. 159 &c
metaphyſicus, i, m. 2. 205
metior, titus & menſus ſum, iri, 4. 207. 267
meto

meto, essui, essum, ere, 3. 93
metropolis, is, f. 3. 281

Mi.

Mica, æ, f. 1. 101
mico, ui, átum, áre, 1. 11. 25
miles, itis, c. 3. 286. 291
militáris, is, c. 3. & e, is, n. 3. 287
milium, ii, n. 2. 35
mille, o. indecl. 209
millia, um, n. pl. 219
millesimus, a, um. 303
milliáre, is, n. 3. 219
millus, i, m. 2. & um, i, n. 2. 95
milvus, i, m. 2. 47
minerália, um, n. 3. pl. 23
Minerva, æ, f. 1. 298
minimus, a, um, 45
miniiter, ítri, m. 2. 309
ministro, ávi, átum, áre, 1 151
minor, óris, c. 3. & us, óris, n. 3. 33. 35. 187 &c
mintrio, ivi, itum, ire, 4. 4
minútus, a, um, 59. 69 &c
misceo, ui, ixtum (& xtum) ere, 2. 255
miserabiliter, adv. 185
miseria, æ, f. 1. 73
mittens, tis, part. o. 3. 279
mitto, si, ssum, ere, 3. 273. 284. 305
mixtus, a, tum. 306

Mo.

Moderor, átus sum ári, 1. 231
modiolus, i, m. 2. 171
modulus, i, m. 2. 127
modus, i, m. 2. 231. 241
mœchus, i, m. 2. 256
mœnia, um, n. 3. pl. 250. 253
Moguntinus, i, m. 2. 285
mola, æ, f. 1. 99. 187
moles, is, f. 3. 133
molitúra, æ, f. 1. 98
mollis, c. 3. & e, is, n. 3. 23. 85
Molochus, i, m. 2. 299
molossus, i, m. 2. 95
monachus, i, m. 2. 306
monedula, æ, f. 1. 41. 43
monéta, æ, f. 1. 159
monoceros, ótis, m. 3. 99
mons, tis, m. 3. 9. 21. 173, &c
monstrosus, a, um, 71. 88. 89
monstrum, i, n. 2. 71. 89
monumentum, i, n. 2. 265
Morbóna, æ, f. 1. 299
mordax, ácis, o. 3. 155
mordeo, momordi, orsum, ére, 2. 65. 107
morigerus, a, um, 247
motio, ónis, m. 3. 267. 285
morior, tuus sum, móri, 3. 39
morósus, a, um, 237
mors, tis, f. 3. 73. 304
morsus, ûs, m. 4. 301
mortarium, ii, n. 2. 111. 295
morticinus, a, um, 47
mortuus, a, um, part. 183. 143. 311
morum, i, n. 2. 29
Moscovia, æ, f. 1. 223
Moses, is, m. 3. 301
motacilla, æ, f. 1. 49
moto, ávi, átum, áre, 1. 49
motus, ûs, m. 4. 82. 209
moveo, óvi, ótum, ére, 2. 81. 285, &c

Mu.

Muccinium, ii, n. 2. 123
mucro, ónis, m. 3. 271. 287
mucronátus, a, um, 69
mugio, ivi, itum, ire, 4. 49
Mulciber, eris, m. 3. 299
mulcta, æ, f. 1. 255
mulctra, æ, f. 1. 95
mulgeo, si, sum, ére, 2. 95
muliébris, is, c. 3. & e, is; n. 3. 299
mulier, eris, f. 3. 73. 75 300
mullus, i, n. 2. 69
mulsum, i, n. 2. 115
multiplico, ávi, átum, áre, 1. 205
multitúdo, inis, f. 4 191
multus, a, um, 250. 281 &c
mulus, i, m. 2. 57
mundus, a, um, 303
mundus, i, m. 2. 3. 205. 300. 304
munio, ivi, itum, ire, 4. 250
munitus, a, um, part. 95
murænula, æ, f. 1. 71
murarius, ii, m. 2. 130. 131
murex, icis, m. 3. 71
murmur, uris, n. 3. 249
murmuro, ávi, átum, áre, 1. 4
murus, i, m. 2. 91. 131. 135 &c
mus, ris, m. 3. 4. 41. 53
Musa, æ, f. 1. 51. 65
muscipula, æ, f. 1. 53
musculus, i, m. 2. 80
museum, i, n. 2. 198
Musica, æ, f. 1. 201
musicus, a, um, 84. 201. 202
mustéla, æ, f. 1. 53 69
mustum, i, n. 2. 113
mutilus, a, um, 35
mutuo, ávi, átum, áre, 1. 215
mutuò, adv. 213
mutuus, a, um. 238. 239. 244 &c

My.

myrtillus, i, f. 2. 21
mystax, ácis, f. 3. 79
mysterium, ii, n. 2. 303
mysticus, a, um. 304

Na.

Nablium, ii, n. 2. 203
nam, conj. 45. 215
nanus, a, um, 89
narcissus, i, f. 2. 31
nardus, i, f. 2. 31
nares, ium, m. 3. pl. 78
nascor, tus sum, sci, 3. 21. 33. 39
naso, ónis, m. 3. 89
nassa, æ, f. 1. 103
nasus, i, m. 2. 78, 85
natátus, ûs, m. 4. 176
nates, ium, f. 3. pl. 77
nativitas, átis, f. 3. 309
nato, ávi, átum, áre, 1. 67. 68.
natrix, icis, c. 3. 69, 63
natúra, æ, f. 1. 91. 296
naturális, is, c, 3. le, lis, n. 3. 84
navális, is, c. 3. le, lis, n. 3. 99 292
naufragium, ii, n. 2. 182. 183
navigábilis, is, c. 3. le, lis, n. 3. 281
navigans, tis, part. o. 3. 183. 281
navigium, ii, n. 2. 181. 180
navis, is, f. 3. 133. 178. 181 &c
nauta, æ, m. 1. 181

Ne.

Ne, adv. 261
ne, conj. 149. 183 &c.
nebula, æ, f. 1. 18
nec, conj. 183. 217, 261
necessarius, a, um, 2
neco, ávi, átum, áre, 1. 63 negli-

negligens, tis, part. o. 3. 197
nego, ávi, átum, áre, 1. 307
negotium, ii, n. 2. 229
nemo, inis, c. 3. 239
nempe, adv. 233
nepos, ótis, m. 3. 245
neptis, is, f. 3. 245
Neptúnus, i, m. 2. 298
neque, conj. 183
nequeo, ivi, itum, ire, 4. 166
nervus, i, m. 2. 82. 203
netrix, icis, f. 3. 119
nex, necis, f. 3. 249

Ni.

Nidifico, ávi, átum, áre, 1. 41
nidulor, átus ſum, ári, 1. 39
nidus, i, m. 2. 39
nihil, n. indecl. 226. 229. 308
nil, n. innecl. 235
Nilus, i, m. 2. 67
nimirum, conj. 25
nimis, adv. 231
niſi, conj. 167
niſus, i, m. 2. 47
niteo, ui, ére, 2. 51
nitrátus, a, um, 287
nix, nivis, f. 3. 17

No.

Nobilis, is, c. 3. le, is, n. 3. 27 3 281
noctu, defect. 51. 199
noctua, æ, f. 1. 45
nocturnus, a, um, 157
nodóſus, a, um, 37
nomen, inis, n. 3. 3. 187. 210 &c.
nomino, ávi, átum, áre, 1. 2
non, adv. 109. 241 &c
nongenteſimus, a, um, 303
nonnullus, a, um, 177
norma, æ, f. 1. 131. 207
normula, æ, f. 1. 187
Norvegia, æ. f. 1. 223
noſodochium, ii, n 2. 253
noſter, ſtra, ſtrum, 223. 225. 265
nota, æ, f. 1. 177. 201
notátus, a, um, part. 275. 301
notiſſimus, a, um, 30. 31
notitia, æ, f. 1. 296
noto, ávi, átum, áre, 1. 199. 257
novacula, æ, f. 1. 153
novellus, a, um, 197
novem, o. indecl. 299
noverca, æ, f. 1. 245
novi, eſſe, defect. 297
noviſſimus, a, um, 311
novus, a, um, 97. 284. 303
nox, ctis, f. 3. 11. 103. 221
noxa, æ, f. 1. 309

Nu.

Nubes, is, f. 3. 9. 18. 311
nubilis, is, c. 3. le, is, n. 3. 243
nubilum, i, n. 2. 11. 235
nudus, a, um, 271
nullibi, adv. 7
nullus, a, um, 59. 215. 225
numella, æ, f. 1. 257
Numen, inis, n. 3. 298 299
numero, ávi, átum, áre, 1. 81. 157
numerus, i, m. 2. 188. 205. 275
nunc, adv. 128. 187 &c
nuptiæ, árum, f. 1. pl. 243. 299
nuptiális, is, c. 3. le, is, n. 3. 243
nutrio, ivi, itum, ire, 4. 41. 49. 241
nux, cis, f. 3. 29

Ob.

Obductus, a, um, part. 81
obex, icis, m. 3. 171
oblátrans, tis, part. o. 3. 297
oblecto, ávi, átum, áre, 1. 159
obligátus, a, um, part. 271
oblitero, ávi, átum, áre, 1. 184
oblivio, ónis, f. 3. 85
oblongus, a, um, 28
obmurmuro, ávi, átum, áre, 1. 239
obruo, ui, utum, ere, 3. 105
obſcœnus, a, um, 299
obſcúro, ávi, átum, áre, 1. 217
obſcurus, a, um, 24. 215
obſeſſus, a, um, part. 295
obſidens, tis, part. o. 3. 294
obſidio, ónis, f. 3. 294
obſidium, ii, n. 2. 294
obſigno, ávi, átum, áre, 1. 199
obſipo, ávi, átum, áre, 1. 104
obſonium, ii, n. 2. 110
obſtipus, i, m. 2. 89
obſtragulum, i, n. 2. 127
obſtruo, xi, ctum, ere, 3. 185
obtego, xi, ctum, ere, 3. 185
obvelátus, a, um, part. 238. 271
obvius, a, um, 167
obvolútus, a, um, part. 81

Oc.

Occa, æ, f. 1. 93
occaſio, ónis, f. 3. 227
occipitium, ii, n. 2. 85
occludo, ſi, ſum, ere, 3. 241
occupo, ávi, átum, áre, 1. 294
oceanus, i, m. 2. 219
ocimum, i, n. 2. 31
ocrea, æ, f. 1. 127. 286
octavus, a, um, 197
oculus, i, m. 2. 63, 78, 79 &c.

Od.

Oda, æ, f. 1. 201
odióſus, a, um, 237
odor, óris, m. 3. 31, 85
odorátus, a, um, 31
odorátus, ûs, m. 4. 107

Oe. Of.

Oeſtrum, i, n. 2. 51
offenſivus, a, um, 287
offero, obtuli, oblátum, offerre, anom. 259, 299. 301
officina, æ, f. 1. 197
officium, ii, n. 2. 247. 297

Ol.

Oleum, i, n. 2. 271
olfacio, feci, factum, facere, 3. 85
olim, adv. 157. 193. 249, &c
olitor, óris, m. 3. 90
olivétum, i, n. 2. 305
olla, æ, f. 1. 111, 143
olor, óris, m. 3. 29
olus, eris, n. 3. 21, 32, 33

Om.

Omentum, i, n. 2. 81
omnis, is, c. 3. e, is, n. 3. 21, 183 205, 228

On.

onerarius, a, um, 180
onero, ávi, átum, áre, 1. 287
onus, eris, n. 3. 57

Op.

Opácus, a, um, 19, 217
ope, f. 3. (à gen. opis) 12, 111
operculo, ávi, átum, are, 1. 113
opereulum, i, n. 2. 143, 185, 189

opertus, a, um, part. 67
opes, um, f. 3. pl. 241, 242
opilio, ónis, m. 3. 95
opinio, ónis, f. 3. 87
opitulátor, óris, m. 3. 297
oppidum, i, n. 2. 250
oppositio, ónis, f. 3. 213, 215
oppositus, a, um, part. 81, 217. 261
oppugno, ávi, átum, áre, 1. 294
optimus, a, um, 7, 188, 255 &c
opulentus, a, um, 199
opus, eris, n. 3. 205, 249, 303 &c
opus, o. declin. 167

Or.

Ora, æ, f. 1. 180
oratio, ónis, f. 3. 201, 263
oratorius, a, um, 200
orbile, is, n. 3. 171
orbis, is m. 3. 116, 159, 219
orbita, æ, f. 1. 173
orca, æ, f. 1. 113
orchestra, æ, f. 1. 297
ordino, ávi, átum, áre, 1. 30
organum, i, n. 2. 20
orichalcum, i, n. 2. 23
orior, ortus sum, iri, 4. 87, 183, 207
ornátus, ûs, m. 4. 287
orno, avi, átum, áre, 1. 91, 147, 159
ornithotrophium, ii, n. 2. 41

Os.

Os, oris, n. 3. 4, 79, 83, 202 &c
os, ossis, n. 3. 80, 82, 83
oscen, oscinis, f. 3. 42
oscillans, tis, part. o. 3. 279
osculor, átus sum, ári, 1. 231
ostendo, di, sum, ere, 3. 2, 157, 313
ostento, ávi, átum, áre, 1. 259
ostrea, æ, f. 1. 71

Ot.

Otis, idis, f. 1. 45
otium, ii, n. 2. 229

Ov.

Ovis, is, f. 3. 4, 55, 95
ovum, i, n. 2. 3, 9 68

Pabo

Pa.

Pabo, ónis, m. 3. 133, 170
paculatio, ónis, f. 3. 289
pabulatorius, a, um, 173
pabulum, i, n. 2. 57
pactum, i, n. 2. 239
página, æ, f. 1. 189, 195
pagus, i, m. 2. 250, 281
pala, æ, f. 1. 101
palæstra, æ, f. 1. 270, 271
palanga, æ, f. 1. 133
palátum, i, n. 2. 81, 85
palea, æ, f. 1. 93, 155
palimpsestus, i, m. 2. 205
Pallas, adis, f. 3. 288
pallium, ii, n. 2. 125
palma, æ, f. 1. 79
palmes, itis, m. 3. 37
palpebræ, árum, f. 1. plur. 79
palpo, ávi, átum, áre, 1. 231
palumbes, is, c. 3. 45
palus, li, m. 2. 112, 257
palus, údis, f. 3. 15
pámpinus, i, c. 2. 37
pandúra, æ, f. 1. 203
pango, anxi, actum, ere, 3. 133
panicula, æ, f. 1. 35
panificium, ii, n 2. 100
panis, is, m. 3. 101, 106, 143
panifex, icis, m. 3. 121
pannus, i, m. 2. 121, 125, 155
panthéra, æ, f. 1. 61
papilio, ónis, m. 3. 51
papilla, æ, f. 1. 77
pappa, æ, f. 1. 247
papyraceus, a, um, 187
papyrus, i, f. 2. & um, i, n. 2. 186 187
Paradisus, i, m, 2. 73, 242, 302
parallélus, i, m. 2. 219
parátus, a, um, part. 233
parco, peperci, & parsi, parsum, & citum, ere, 3. 241
pardus, i, m. 2. 61
parens, entis, c. 3. 247
parentalis, is, c. 3 le, lis, n. 3. 246
paries, ietis, m. 3. 129, 147, 157
pario, peperi, partum, (paritum) ere, 3. 147
parippus, i, m. 2. 272
paro, ávi, átum, áre, 1. 161, 263
pars, tis, f. 3. 24, 76, 144 &c

particula, æ, f. 1. 13
pardim, adv. 104, 105
partus, a, um, part. 241
parus, i, m. 2. 43
parvus, a, um, 35, 43
paschális, is, c. 3. le, is, n. 3. 301
pasco, pavi, pastum, ere, 3. 94, 95, 155
passer, eris, m. 3. 41, 71
passio, ónis, f. 3. 87
passúrus, a, um, part. 294
pastillus, i, m. 2. 263
pastor, óris, m. 3. 95
pastoritius, a, um, 203
patagium, ii, n. 2. 125
pater, tris, m. 3. 245, 244, 247 &c
paterfamilias, trisfamilias, m. 3. 249
patibulum, i, n. 2. 256
patientia, æ, f. 1. 234, 235
patina, æ, f. 1. 111, 117, 143
patior, passus sum, ti, 3. 183, 217
patrarcha, æ, m. 1. 300
patruélis, is, c. 3. 246
patruus, i, m. 2. 246
paucus, a, um, 227
paveo, pavi, ére, 2. 59
pavimentum, i, n. 2. 135, 145
pavo, ónis, m. 3. 41
pauper, eris, o. 3. 249
paupertas, átis, f. 3. 303, 304
paxillus, i, m. 2. 171, 289

Pe.

Peccatum, i, n. 2. 303, 304
pecten, inis, m. 3. 78, 121, 153
pecto, xui, & xi, pectum, & ctitum, ere, 3. 78, 153
pectus, oris, n. 3. 76, 77, 81, 83
pecuarius, a, um, 94
pecunia, æ, f. 1. 259
pecus, oris, n. 3. 51, 54
pecus, udis, f. 3. 58. 109
pedes, itis, m. 3. 175
pediculus, i, m. 2. 28. 65
peditátus, ûs, m. 4. 290
pedum, i, n. 2. 95
pelecánus, i, m. 2. 49
pelliceus, a, um. 125
pellio, ónis, m. 3. 125
pellis, is, f. 3. 125
pello, pepuli, pulsum, ere, 3. 179
pellucidus, a, um, 25
pelluvium, ii, n. 2, 151

pelvis, is, f. 3. 117. 153
pendens, entis, part. o. 3. 103. 261
pendeo, pependi, penſum, ére, 2. 77
penes, præp. acc. 198
penetrale, is, n. 3. 297
penetro, ávi, átum, áre, 1. 217
peniculus, i, m. 2. & um, i, n. 2. 159
peninſula, æ, f. 1. 17
penna, æ, f. 1 105. 185. 185
penſilis, is, c. 3. le, lis, n. 3. 173
penſum, i, n. 2. 249
penuarius, a, um, 145
penus, oris, n. 3. & ûs, c. 4. 210
pepo, ónis, m. 3. 33
per, præp. acc. 2. 99
pera, æ, f. 1. 95
perca, æ, f. 1. 69
perceptus, a, um, part. 85
percurro, curri, curſum, ere, 3. 213
perceuſſus, a, um, part. 157
perdix, icis, f. 3. 45
perduellis, is, m. 3. 257
peregrinus, a, um, 43
pereo, perii, peritum, ire, 4. 183
perfectus, a, um, 6
perfodio, foſſi, foſſum, ere 3. 59
perforátus, a, um, part. 293
perforo, ávi, átum, áre, 1. 171
perfundo, údi, úſum, ere, 3. 91. 227
pergula, æ, f. 1. 91. 135
pericardium, ii, n. 2. 81
pericranium, ii, n. 2. 81
periſtylium, ii, n. 2. 135
perna, æ, f. 1. 109
pernicies, ei, f. 5. 293
pernocto, ávi, átum, are, 1. 167
pero, ónis, m. 3. 127
perpetuò, adv 11
perpetuus, a, um, 257
perſerútor, átus ſum, ári, 1. 205
perſequor, cutus ſum, ſequi, 3. 107
perſicum, i, n. 2. 28
Perſicus, a, um, 219
perſona, æ, f. 1. 238
perſonátus, a, um, 267
perſpicillum, i, n. 2. 161
perſpicio, exi, ectum, ere, 3. 226
pertendo tendi, ſum, ere, 3. 225
pertica, æ, f. 1. 103. 105. 149
pervigil, ilis, o. 3. 45
pes, dis, m. 3. 39. 63. 66 &c
peſſulus, i, m. 2. 134
petáſo, ónis, m. 3. 109
petaurum, i, n. 2. 279
petiolus, i, m. 2. 28
peto, tivi & tii, titum, ere, 3. 277
petra, æ, f. 1. 24
petroſelinum, i, n. 2. 33
petulans, antis, part. o. 3. 197

Ph.

Phalanga, æ, f. 1. 133
phaleræ, arum, f. 1. pl. 163
phantaſia, æ, f. 1. 85
pharmacopœus, i, m. 2. 263
pharmacopolium, ii, n. 2. 24
pharmacum, i, n. 2. 24
phaſiánus, i, m. 2. 45
phaſis, is, f. 3. 214
Philippéus, i, m. 2. 23
Philiſtæus, i, m. 2. 299
philoméla, æ, f. 1. 43
Philoſophia, æ, f. 1. 204
phoca, æ, f. 1. 71
Phœbus, i, m. 2. 235
phyſicus, m. 2. 205

Pi.

Pica, æ, f. 1. 41. 43
picátus, a, um, part. 127
pictor, óris, m. 3. 159
pictorius, a, um, 159
pictúra, æ, f. 1. 158. 159
picus, i, m. 2. 45
pietas, átis, f. 3. 247. 295
pigmentum, i, n. 2. 159. 200
pila, æ, f. 1. 189. 273, &c
Pilatus, i, m. 2. 304
pilentum, i, n. 2. 173
pileolus, i, m. 2. 151
pilula, æ, f. 1. 263
pilum, i, n. 2. 113
pilus, i, m. 2. 55
pincerna, æ, m. 1. 117 283
pingo, inxi, ictum, ere, 3. 3. 159. 184
pinna, æ, f. 1. 68
pinſo, ui, itum, inſum, & iſtum, ere, 3. 101
pinus, i, f. 2. & pinus, ûs, f. 4. 29
pipio, ire, 4. 5
piráta, æ, m. 1. 257
piſcátio, ónis, f. 3. 103
piſcis, is, m. 3. 9. 49. 68 &c
piſtillum, i, n. 2. 111. 202
piſtor, óris, m. 3. 101
piſum, i, n. 2. 35
pius, a, um, 311. 313
pix, picis, f. 3. 27

Pl.

Placenta, æ, f. 1. 101
placidus, a, um, 255
plaga, æ, f. 1. 109
plagula, æ, f. 1. 187
planca, æ, f. 1. 91
planeta, æ, m. 1. 210. 212
planta, æ, f. 1. 26. 37. 65. &c
plantarium, ii, n. 2. 91
planto, ávi, átum, áre, 1. 91
planuſa, æ, f. 1. 141
planus, a, um, 21. 184
platéa, æ, f. 1. 252. 253
plaudo, ſi, ſum, ere, 3. 267
plauſtrum, i, n. 2. 171
plebs, bis, f. 3. 94 267
plecto, exi, exum, ere, 3. 203. 257
plectrum, i, n. 2. 203
plenilunium, ii, n. 2. 215
plenus, a, um, 9
plerique, æque, aque, pl. 29. 43
pliçátus, a, um, part. 125
pliſtobolinda, æ, f. 1. 275
ploro, ávi, átum, áre, 1. 235
pluma, æ, f. 1. 39
plumbum, i, n. 2. 23
plurimus, a, um, 259
plus, ris, n. 3. 133. 209. 227
pluteus, i, m. 2. 159. 191. 199
Pluto, ónis, m. 3. 296
pluvia, æ, f. 1. 16
pluviáſus, a, um, 17

Pn.

Pnevmaticus, a, um, 99. 203

Po.

Pocillátor, óris, m. 3. 183
poculum, i, n. 2. 117
podex, icis, m. 3. 77
Podolia, æ, f. 1. 223
pœna, æ, f. 1. 255
pœtis, is, f. 3 201

polàris, is, c 3. e, is, n. 3. 211
poileu, inis, n. 3 & lis, inis, m. 3. 99
pollens, entis, part. o. 3. 61
pollex, icis, m. 3. 79
polliceor, citus sum, éri, 2. 259
pollinarius, a, um, 99
Polonia, æ, f. 1. 223
polus, i, m. 2. 208
polygamus, i, m. 2. 307
pomœrium, ii, n. 2. 250
pomarium, ii, n. 2. 91
pompa, æ, f. 1. 265
pomum, i, n. 2. 28. 287
ponderátus, a, um, part. 259
pondero, ávi, átum, áre, 1. 260
pondus, eris, n. 3. 133. 157 &c
pono, sui, itum, eré, 3. 39. 131 &c
pons, óntis, m 3. 175. 251
ponticalus, i, m. 2. 175. 203
ponto, ónis, m. 3. 175
pòpina, æ, f. 1. 253
populus, i, m. 2. 301
porcellus, i, m. 2. 55. 161
porcus, ci, m. 2. 55
porrigo, exi, ectum, ere, 3. 117
porrò, adv. 69. 82. 99
porta, æ, f. 1. 251. 253. 295
portendo, di, tum, ere, 3. 309
porticus, ûs, f. 4. 252
portorium, ii, n. 2. 281
possessor, óris, m. 3. 241
possum, tui, ûsse, anom. 3. 57. 133
pòst, adv. 101. 115. 129
post, præp. acc. 295, 305
postea, adv. 3. 75. 125 &c
posteri, órum, m. 2. pl. 245. 301
posterior, óris, c. 3. ius, óris, n. 3. 76
posteritas, átis, f. 3. 73
postilena, æ, f. 1. 168
postis, is, m. 3. 134
Postomis, idis, f. 3. 169
potentia, æ, f. 1. 7
potestas, átis, f. 3. 249
potio, ónis, f. 3. 263
potior, itus sum, iri, 4. 285
potissimus, a, um, 45
potius, adv. 227
potus, ûs, m. 4. 83. 231

Pr.

Præ præp. abl. 303
præbeo, ui, itum, ere, 2. 249. 284
præceps, ipitis, c. 3. 173. 225
præceptor, óris, m. 3. 197
præceptum, i, n. 2. 239
præcinctorium, ii, n. 2. 163
præcingo, inxi, ctum, ere, 3. 151
præcipuè, adv. 25
præcipuus, a, um, 298
præcursor, óris, m. 3. 303
præda, æ, f. 1. 289
prædatrix, icis, f. 3. 67
prædicatúrus, a, um, part. 305
prædo, ónis, m. 3. 167
præfectus, i, m. 2. 285. 293. 304
præfigo, ixi, ixum, ere, 171, 189
præfurnium, ii, n. 2. 101
prægrandis, is, c. 3. e, is, n. 3. 59
prælium, ii, n. 2. 275. 290. 293
præmium, ii, n. 2. 239. 277
præprimis, adv. 271
præteribo, pli, ptum, ere, 3. 197. 231
præsepe, is, n. 3. 95. 155
præsertim, adv. 187
præses, idis, m. 3. 298
præsideo, edi, essum, ére, 2. 255
præstigiæ, árum. f. 1. pl. 268
præstigiátor, óris, m. 3. 268. 269
prætereà, adv. 68. 109. 111 &c
præteritus, a, um, 226
prætor, óris, m. 3. 255
prætorium, ii, n. 2. 255. 283
pratum, i, n. 2. 21. 93
prehendo, di, sum, ere, 3. 274
prelum, i, n. 2. 189. 193
premo, essi, essum, mere, 3. 229
pretiósus, a, um, 59
pretium, ii, n. 2. 259
Priápus, i, m. 2. 299
primarius, a, um, 223. 253. 267. 291
primò, adv. 86. 128. 165
primùm, adv. 40. 54. 75
primus, a, um, 30, 73
Princeps, ipis, c. 3. 281
privigna, æ, f. 1. 245
privignus, i, m. 2. 245
priùs, adv. 101. 110. 304
pro, præp. abl. 35. 83. 147 &c
proavia, æ, f. 1. 245
proavus, i, m. 2. 245
proboscis, idis, f. 3. 57
procédo, essi, essum, edere, 3. 255
procella, æ, f. 1. 13. 183
procrastino, ávi, átum, áre, 1. 229
procresco, évi, etum, ere, 3. 26
procurátor, óris, m. 3. 255
procurro, curri, sum, ere, 3. 277
procus, ci, m. 2. 243
prodeo, ivi, itum, ire, 4. 171. 303
prodiens, entis, part. o. 3. 199
prodigus, a, um, 241. 267
produco, xi, ctum, ere, 3. 255. 256
profero, tuli, látum, ferre, anom. 110
proficio, éci, ectum, ere, 3. 235
profluo, xi, xum, ere, 3. 137
profunditas, átis, f. 3. 181
profundus, a, um, 21
progredior, essus sum, edi, 3. 225
prohibeo, ui, itum, ére, 2. 188. 239
proles, is, f. 3. 247
promercális, is, c. 3. le, lis, n. 3. 259
prominens, tis, part. o. 3. 57
promissum, i, n. 2. 239
promissus, a, um, part. 3. 300. 302
promo, si, tum, ere, 3. 113
promontorium, ii, n. 2. 17
promus condus, i, m. 2. 110
pronepos, otis, m. 3. 245
proneptis, is, f. 3. 245
pronubus, i. m. 2. 243
pronuncio, ávi, átum, áre, 1. 255
propagatio, ónis, f. 3. 242
propágo, ávi, átum, áre, 1. 112
prope, præp. acc. 18. 298
propello, puli, pulsum, ere, 3. 233
Prophéta, æ, m. 1. 307
propino, ávi, átum, áre, 1. 117
propricída, æ, m. 1. 235
proprius, a, um, 215
propter, præp. acc. 167
propterea, adv. 201. 218
propugnaculum, i, n. 2. 251
propullulo, ávi, átum, áre, 1. 153
prora, æ, f. 1. 179. 181
proréta, æ, m. 1. 179
prosa, æ, f. 1. 201
prosequer, cútus sum, equi, 3. 87
prospectus, ûs, m. 4. 217
prospicio, exi, ectum, ere, 3. 226 227
prosterno, ávi, átum, ere, 3. 109, 271

protoplaſtus, i, m. 2. 302
provenio, eni, tum, ire, 4. 23
proverbium, ii. n. 2. 201
providè, adv. 227
providentia, æ, f. 1. 308
providus, a, um, 308
provoco, ávi, átum, áre, 1. 294
provolvo, vi, lútum, ere, 3. 133
proximus, a, um, 161
prudentia, æ, f. 1. 226. 309
pruina, æ, f. 1. 19
pruna, æ, f. 1. 13
pruniceps, cipis, f. 3. 111
prunum, i, n. 2. 28

Pſ.

Pſittacus, i, m. 2. 43

Pu.

Publicus, a, um, 252
pudenda, órum, n. 2. pl. 77
puella, æ, f. 1. 75
puer, i, m. 2. 2. 75. 159 &c
puerilis, is, e. 3. le, lis, n. 3. 278
pugil, ilis, m. 3. 271
pugio, ónis, m. 3. 287
pugna, æ, f. 1. 290. 292
pugno, ávi, átum, áre, 1. 287
pugnus, i, m. 2. 79. 271. 273
pulex, icis, m. 3. 65. 161
pullus, i, m. 2. 5. 39. 47
pulmentum i, n. 2. 187
pulmo, ónis, m. 3. 81. 83
pulpa, æ, f. 1. 27
pulſo, ávi, átum, áre, 1. 202. 265
pulverarius, a, um, 185. 287
pulvinus, i, m. 2. 91
pulvis, eris, m. 3. 263. 287. 293
pumex, icis, c. 3. 151
pumilio, ónis, m. 3. 89
punctum, i, n. 2. 219
punio, ivi, itum, ire, 4. 239
pupa, æ, f. 1. 75
pupilla, æ, f. 1. 79
puppis, is, f. 3. 179. 181
purgo, ávi, átam, áre, 1. 53. 155
purpura, æ, f. 1. 71
purus, a, um, 119
putámen, inis, n. 2. 29
puteus, i, m. 2. 137. 145. 148, &c

Py.

Pyrites, æ, m 1. 12
pyrum, i, n. 2. 28
Pytha-
Pythagoricus, a, um, 224
pyxis, xidis, f. 3. 157. 263. 287

Qu.

Quà, adv. 167
quadra, æ, f. 1. 215
quadraginta, o indecl. 305
quadrans, antis, m. 3. 207
quadratúra, æ, f. 1. 209
quadrátus, a, um, part. 238
quadríga, æ, f. 1. 257
quadringenti, æ, a, 81
quadrirotum, i, n. 2. 170
quadrupes, edis, o. 3. 52. 61
quæro, ſivi, ſitum, ere, 3. 241
quæſtor, óris, m. 3. 263
qualis, is, c. 3. le, lis, n. 3. 299
qualitas, átis, f. 3. 85
qualus, i, m. 2. 111
quàm, conj. 37, &c
quando, adv. 211
quantitas, átis, f. 3. 85
quantus, a, um, 153
quartus, a, um, 195. 304
quaſi, adv. 200. 211 &c
quaſſo, ávi, átum, áre, 1. 293
quatuor, o. indecl. 9. 77 &c

Que.

Queo, quivi, itum, ire, 4. 83
quercus, i, & ûs, f. 2. & 4. 29

Qui.

Quia, conj. 217
quidam, ædam, iddam & oddam, pron. 35. 68. 85 &c
quidem, conj. 185
quies, étis, f. 3. 229
quiesco, evi, etum, ere, 3. 229
quilibet, ælibet, idlibet & odlibet, pron, 79. 210
quin, adv. 299
quinarius, cis, m 3. 205
quindecim, o, indecl. 209. 218
quindeni, æ, a, 205
quinque, o. indecl. 81. 84 &c.
quintus, a, um, 239
quis, (qui) quæ, quid & quod, pron. 2. 3, &c
quisq; æque, idq; & odq; pron. 218
quisquis, æquæ, idquid & qdduod pron. 299
quivis
quivis, ævis, idvis, & odvis, pron. 310

Quo.

Quò, adv. 225
quoad, adv. 177
quomodo, adv. 2
quotus, a, um, 157
quùm, adv. 293

Ra.

Racémus, i, m. 2. 37
rado, ſi, ſum, ere, 3. 153
radius, ii, m. 2. 11. 121. 161, &c
radix, icis, f. 3. 26. 27
radula, æ, f. 1. 111
raja, æ, f. 1. 71
ralla, æ, f. 1. 92
ramóſus, a, um, 59
ramus, i, m. 2. 27. 43
rana, æ, f. 1. 5. 67
rapa, æ, f. 1. 33
rapax, ácis, o. 3. 46. 61
raphanus, i, m. 2. 33
rapto, ávi, átum, áre, 1. 256
raptus, a, um, part. 304
rariſſimus, a, um, 45
raſtrum, i, n. 2. 93
ratio, ónis, f. 3. 297. 311
rationális, is, e. 3. le, lis, n. 3. 86
ratis, is, f. 3. 175

Re.

Receſſus, ûs, m. 4. 253
recipio, épi, eptum, ere, 3. 267
recito, ávi, átum, áre, 1. 197
reclúdo, ſi, ſum, dere, 3. 145
recolo, ui, cultum, ere, 3. 296
recondo, didi, itum, ere, 3. 85. 185
recordatio, ónis, f. 3. 304
recreátus, a, um, part. 229
rectè, adv. 2. 200. 297
rectrix, icis, f. 3. 308
rectus, a, um, 221. 300
reddendus, a, um, part. 311
reddo, didi, itum, ere, 3. 85. 239
redeo, divi, reditum, ire, 4. 229
rediens, euntis, part. o. 3. 305
redimitus, a, um, part. 283
reditúrus, a, um, part. 305
redux, ducis, o. 3. 267
Regina, æ, f. 1. 296
regio, ónis, f. 3. 280. 281
regius

regius, a, um, 167. 281. 282
regno, ávi, átum, áre, 1. 275
regnum, i, n. 2. 223. 280. 281
regula, æ, f. 1. 207
regulus, i, m. 2. 45
rejectus, a, um, 87
rejicio, jéci, jectum, ere, 3. 87
relego, ávi, átum, áre, 1. 257
religio, ónis, f. 3. 296. 297. 306
reliquus, a, um, 45. 77. 387
relitus, a, um, part. 113
remanens, tis, part. o. 3. 129
remaneo, anſi, anſum, ére, 2. 13 129. 300
remex, remigis, m. 3. 179
remigo, ávi, átum, áre, 1. 179
remitto, iſi, iſſum, ere, 3. 273
remótus, a, um, part. 161
remulcus, i, m. 2. 175
remus, i, m. 2. 175. 179 180
ren, is, m. 3. 81
repagulum, i, n. 2. 251
repentè, adv. 183
repentinus, a, um, 64
repo, pſi, ptum, ere, 3. 63. 64
repóno, ſui, ſitum, ere, 3. 247
repoſterium, ii, n. 2. 191
repræſento, ávi, átum, áre, 1. 267
reptilis, is, c. 3. le, lis, n. 3. 62
requies, ei, f. 5. 85
res, ei, f. 5. 7. 65. 85, &c
reſervo, ávi, átum, áre, 1. 238
reſina, æ, f. 1. 27
reſpicio, exi, ectum, ere, 3. 226 238
reſpirans, tis, part. o. 3. 81
reſpiratio, ónis, f. 3. 83
reſpiro, ávi, átum, áre, 1. 68. 79
reſtinguo, inxi, inctum, ere, 3. 139
reſtio, ónis, m. 3. 164. 165
reſtis, is, f. 3. 165
reſto, iti, itum & áture, áre, 1 227
reſurgo, rexi, ctum, gere, 3. 304
reſuſcito, ávi, átum, áre, 1. 311
rete, is, n. 3. 65. 103. 104
reticulum, i, n. 2. 273
retináculum, i, n. 2. 188
retineo, ui, entum, ére, 2. 169
retro, adv. 69. 76
revérbero, ávi, átum, áre, 1. 273
revincio, inctus ſum, ciri, 4. 169
revivíſco, vixi, ctum, ſcere, 3. 304
revo-
revoco, ávi, átum, áre, 1. 97
reus, i, m. 2. 255
Rex, egis, m. 3. 47. 61. 94 &c

Rh.

Rhedarius, ii, m. 2. 173
Rhetorica, æ, f. 1. a, orum, n. 2. 200
rhombus, i, m. 2. 219
rhomphæra, æ, f. 1. 287

Ri.

Ribes, is; f. & n. 3. 37
ricinus, i, m. 2. 65
ridica, æ, f. 1. 112
ridiculus, a, um; 271
rigo, ávi, átum, áre, 1. 91
ringor, i, 3. 5
ripa, æ, f. 1. 17. 37. 49
riſus, ûs. m. 4. 285
rivus, i, m. 2. 17. 253
rixor, átus ſum, ári, 1. 231

Ro.

Rodo, ſi, ſum, ere, 3. 65
rogus, i, m. 2. 257
Románus, a, um, 271. 285
ros, ris, m. 3. 19. 30
roſa, æ, f. 1. 37
roſmarinus, i, m. 2. 31
roſtrum, i, n. 2. 39. 49. 181 &c
rota, æ, f. 1. 99. 143. 149 &c
roto, ávi, átum, áre, 1. 11
rotula, æ, f. 1. 265
rotundus, a, um. 18. 193. 218

Ru.

Rubecula, æ, f. 1. 43
ruber, ra, rum, 84
rubeus, a, um, 25
rubigo, inis, f. 3. 17
rubinus, i, m. 2. 23
ructo, ávi, átum, áre, 1. 231
rudens, tis, m. 3. 165. 183
rudis, is, c. 3. e, is, n. 3. 200
rudo, i, itum, ere, 3. 5
ruina, æ, f. 1. 15
runcina, æ, f. 1. 141
rupes, is, f. 3. 59
rupicapra, æ, f. 1. 59
rurſum, adv. 119. 123. 184
ruſpor, átus ſum, ári, 1. 41
Ruſſia, æ, f. 1. 227
ruſticus, a, æ, f. 1. 45
ruſti-
ruſticus, i, m. 2. 205. 281
ruta, æ, f. 1. 31
rutabulum, i, n. 2. 101. 111

Sa.

Sabulum, i, n. 2. 24
ſaccus, i, m. 2. 93
ſacellum, i, n. 2. 307
ſacer, cra, um, 183. 303. 298
ſacerdos, ótis, c. 3. 243. 301. 307
ſacramentum, i, n. 2. 299. 303
ſacrarium, ii, n. 2. 297
ſacratiſſimus, a, um, 303
ſacrificium, ii, n. 2. 301
ſacroſanctus, a, um, 307
ſæpiùs, adv. 289. 307
ſagax, acis, o. 3. 107
ſagino, ávi, átum, áre, 1. 41. 95
ſagittarius, ii, m. 2. 210
ſalamandra, æ, f. 1. 63
ſalebra, æ, f. 1. 167
ſalignus, a, um, 163
ſalinum, i, n. 2. 216
ſalio, ivi, (ii, ui) altum, ire, 4. 271
ſalix, icis, f. 3. 29
ſalmo, ónis, m. 3. 71
ſalſus, a, um, part 71
ſaltans, tis, part. o. 3. 65
ſalto, ávi, átum, áre, 1. 269
Salvátor, óris, m. 3. 303
ſalvia, æ, f. 1. 31
ſalvo, ávi, átum, áre, 1. 305
ſambúca, æ, f. 1. 203
ſambúcus, i, f. 2. 37
ſanctus, a, um, 6. 302. 303
ſandalium, ii, n. 2. 127
ſanguis, inis, m. 3. 69. 82. 151
ſanguiſúgus, i, m. 2. 65
ſapidus, a, um, 71
ſapiens, entis, part. o. 3. 313
ſapientia, æ, f. 1. 313
ſapio, ui, (ivi & ii) ere, 3. 2
ſapo, ónis, m 3. 123. 153
ſapor, óris, m. 3. 85
ſapphirus, i, f. 2. 25
Saracenicus, a, um, 35
ſarmentum, i, n. 2. 129
ſarracum, i, n. 2. 171
ſartágo, inis, f. 3. 115
ſartor, óris, m. 3. 124. 125
ſartrix, icis, f. 3. 123
ſatellitium, ii, n. 2. 284
Saturnus, i, m. 2. 213. 299
Saxo-

Saxonia, æ, f. 1. 285
ſaxum, i, n. 2. 24. 63

Sca.

Scabellum, i, n. 2. 147
ſcala, æ, f. 1. 135. 294
ſcalmus, i, m. 2. 179
ſcalpellum, i, n. 2. 153. 185
ſcalprum, i, n. 2 127. 151
ſcalptor, óris, m. 3. 179
ſcammum, i, n. 2. 141. 147
ſcandula, æ, f. 1. 135
ſcapha, æ, f. 1. 183
ſcapula, æ, f. 1. 77. 83
ſcapus, i, m. 2. 37. 187. 261
ſcarabæus, i, m. 2. 51
ſcarifico, ávi, átum, áre, 1. 151
ſcateo, ui, ére, 2. 17

Sce.

Scenicus, a, um, 266
ſceptrum, i, n. 2. 17

Sch.

Schedula, æ, f. 1. 263
ſchola, æ, f. 1. 196, 197. 252

Sci.

Scientia, æ, f. 1. 87. 242
ſcindo, idi, iſſum, ere, 3. 92. 165
ſcintilla, æ, f. 1. 12
ſcintillo, ávi, átum, are, 1. 11
ſcio, ivi, itum, ire, 4. 3
ſcirpeus, a, um, 177
ſcirpus, i. m. 2. 37
ſciſcitor, átus ſum, ári, 1. 167
ſciúrus, i. m. 2. 53

Scl.

Sclavonia, æ, f. 1. 223
ſclopétum, i, n. 2. 287
ſclopus, i, m. 2. 169. 279. 287

Sco.

Scobs, (& ſcobis) is, f. 3. 129
ſcopæ, árum, f. 1. pl. 111
ſcopulus, i, m. 2. 17. 183
ſcopus, i, m. 2. 227
ſcoria, æ, f. 1. 137
ſcorpius, ii, m. 2. 63. 210
ſcortum, i, n. 2. 231
Scotia, æ, f. 1. 223

Scr.

Scribo, pſi, ptum, ere, 3. 186. 187. 200
ſcriniarius, ii, m. 2. 140
ſcriptorius, a, um, 184. 185
ſcriptura, æ, f. 1. 185. 296
ſcrofa, æ, f. 1. 55
ſcrutarius, ii, m. 2. 259

Scu.

Sculpo, pſi, ptum, ere, 3. 141
ſculptor, tóris, m. 3. 159
ſcutátus, i, m. 2. 23
ſcutella, æ, f. 1. 117
ſcutica, æ, f. 1. 173
ſcutum, i, n. 2. 67. 286

Se.

Sebacens, a, um, 198
ſebum, i, n. 2. 109
ſeceſſus, us, m. 4. 145
ſeco, cui, ctum, áre, 1. 153
ſecretarius, ii, m. 2. 283
ſecretus, a, um, 198
ſecularis, is, c. 3. e, is, n. 3. 285
ſecum, adv. (pro communi Grammaticorum ſententia) 95. 307
ſecundo, adv. 203
ſecundùm, præp. acc. 188
ſecundus, a, um, 233
ſecúris, is, f. 3. 129
ſecuritas, átis, f. 3. 289
ſed, conj. 31. 49. 55, &c
ſedens, tis, part. o. 3. 43. 121. 141, &c
ſedens, tis, part. o. 3. 43. 122. 141, &c.
ſedeo, di, éſſum, ére, 2. 39. 197.
ſedile, is, n. 3. 117
ſeduco, xi, ctum, ere, 3. 167
ſeductus, a, um, part. 73
ſedulitas, tátis, f. 3. 228
ſegnities, ei, f. 5. 225
ſejuges, um, m. 3. pl. 173
ſella, æ, f. 1. 147. 163
ſellarius, ii, m. 2. 172
ſemen, inis, n. 3. 26. 91. 93 &c
ſemeſtrális, is, c. 3. le, is, n. 3. 221
ſemigelátus, a, um, 17
ſemino, ávi, átum, áre, 1. 93
ſemiſpatha, æ, f. 1. 271
ſemita, æ, f. 1. 167
ſemper, adv. 23. 215. 228 &c
ſenex, is, o. 3. 75
ſenſitivus, a, um, 86
ſenſus, ûs, m. 4. 82. 84. 85
ſententia, æ, f. 1 201. 255
ſen-
ſentio, ſi, ſum, tire, 4. 39. 297
ſeorſim, adv. 137
ſeparátus, a, um, part. 93
ſeparo, ávi, átum, áre, 1. 99. 119
ſepes, is, f. 3. 91
ſepio, pſi, ptum, ſepire, 4. 78. 79
ſeptem, o. indecl. 74. 210
ſeptentrionális, is; c. 3. le, is, n. 3. 209
ſeptimus, a, um, 232
ſeptuageſimus, a, um, 303
ſepulchrum, i, n. 2. 265. 304
ſepultura, æ, f. 1. 264
ſequor, útus ſum, ſequi, 3. 128. 225
ſera, æ, f. 1. 139
Sergius, ii, m. 2. 306
ſericum, ci, n. 2. 65
ſermo, ónis, m. 3. 3. 200. 201
ſerpens, tis, c. 3. 5. 63. 73
ſerperaltrum, i, n. 2. 247
ſerra, æ, f. 1. 129
ſerro, ávi, átum, áre, 1. 129
ſertum, i, n. 2. 31
ſervia, æ, f. 1. 31
ſervio, ivi, itum, ire, 4. 249
ſervo, ávi, átum, áre, 1. 241
ſervus, i, m. 2. 249
ſeſſibulum, i, n. 2. 83
ſeta, æ, f. 1. 55
ſeu, conj. 309
ſex, o. indecl. 171
ſexageni, æ, a, pl. 205
ſexangulàris, is, c. 3. e, is, n. 3. 97
ſextilis, is, m. 3. 213
ſextus, a, um, 73
ſexus, ûs, m. 4. 75

Si.

Si, conj. 25. 107. 155. 183
ſibilo, ávi, átum, áre, 1. 5
ſic, adv. 75. 101. 121 &c
ſicarius, ii, m. 2. 257
ſiccátus, a, um, part. 119
ſicco, ávi, átum, áre, 1. 185. 187
ſiceus, a, um, 85
ſicut, adv. 41
ſidus, eris, n. 3. 209. 308
ſigillum, i. n. 2. 304
ſignifer, i, m. 2. 291
ſignifico, ávi, átum, áre, 1. 28
ſignum, i, n. 2. 181
ſilex, icis, c. 3. 12. 24
ſilicernium, ii, n. 2. 75

ſiligo, ginis, f. 3. 35
ſiliqua, æ, f. 1. 35
ſilúrus, i, m. 2. 69
ſimia, æ, f. 1. 53
ſimila, æ, f. 1. 101
ſimilis, is, c. 3. le, lis, n. 3. 25. 141. 201
ſimplex, icis, o. 3. 3
ſimul, adv. 86. 227. 271
Sinái, m. indecl. 301
ſinciput, itis, m. 3. 85
ſine, præp. abl. 27. 135. 249
ſinguláris, is, c. 3. e, is, n. 3. 301
ſingulátim, adv. 188
ſinguli, æ, a, pl. 85. 203. 213
ſiniſter, tra, um, 77. 81. 119 &c
ſiniſtrorſum, adv. 185
ſinuo, ávi, átum, áre, 1. 63
ſinus, ûs, m. 4. 17
ſiparium, ii, n. 2. 267
ſiphon, ónis, m. 3. 113
ſiſarum, i, n. 2. 33
ſiſer, eris, n. 3. 33
ſiſto, ſtiti, ſtatum, ſiſtere, 3. 181
ſiſtrum, i, n. 2. 203
ſitula, æ, f. 1. 149. 151. 163
ſive, conj. 86. 103. 131

Sm.

Smaragdus, i, m. 2. 25

So.

Soboles, is, f. 3. 245
ſobrinus, i, m. 2. 245
ſociátus, a, um, part. 82
ſocietas, átis, f. 3. 246. 248
Sol, lis, m. 3. 11. 19. 47 &c
ſoláris, is, c. 3. re, is, n. 3. 211
ſolarium, ii, n. 2. 157
ſolea, æ, f. 1. 77. 127. 139. 155
ſolenniter, adv. 284
ſoleo, itus ſum, ére, anom. 2. 43. 177
ſolidus, a, um, 23
ſolium, ii, n. 2. 283
ſolſtitium, ii, n. 2. 211
ſolum, i, n. 2. 77. 145. 277
ſolùm, adv. 180
ſolus, a, um, 7. 298. 201 &c
ſomno, ávi, átum, áre, 1. 85
ſomnus, i, m. 2. 85
ſonitus, ûs, m. 4. 157
ſons, tis, o. 3. 255
ſonus, i, m. 2. 3. 84
ſordes,
ſordes, ium, f. 3. pl. (à gen. ſing. fordis.) 253
ſordido, ávi, átum, áre, 1. 123
ſordidus, a, um, 45
ſoror, óris, f. 3. 246
ſors, tis, f. 3. 275. 308
ſortilegium, ii, n 2. 275

Spa.

Spatha, æ, f 1. 101
ſpatium, ii, n. 2. 209

Spe.

Species, ei, f. 5. 73. 303
ſpeciósus, a, um, 225
ſpectaculum, ü, n. 2. 269
ſpectátor, óris, m. 3. 267
ſpecto, ávi, átum, áre, 1. 3. 127. 243
ſpecula, æ, f. 1. 181 251
ſpeculare, is, n. 3. & rium, ii, n. 2. 160
ſpeculor, átus ſum, ári, 1. 205
ſpeculum, i, n. 2. 161. 227
ſpecus, oris, n. 3. & ûs, c. 4. 128
ſpelunca, æ, f. 1. 21
ſperans, tis, part. o. 3. 231
ſpes, ei, f. 5. 87. 235

Sph.

Spæhra, æ, f. 1. 208
ſphæriſterium, ii, n. 2. 273
ſphærula, æ, f. 1. 279

Spi.

Spica, æ, f. 1. 35
ſpina, æ, f. 1. 68. 83
ſpinóſus, a, um, 225
ſpira, æ, f. 1. 101
ſpirituáliſ, is, c. 3. le, is, n. 3. 6
ſpiritus, us, m. 4. 81. 303. 313
ſpiro, ávi, átum, áre, 1. 13

Spl.

Splendeo, ui, ére, 2. 11
ſplendor, óris, m. 3. 283
ſplenium, ii, n. 2. 263

Spo.

Spolio, ávi, átum, áre, 1. 291
ſponda, æ, f. 1. 147. 171
ſponpia, æ, f. 1. 151
ſponſa, æ, f. 1. 239
ſponſalia, órum & ium, ibus, n. 2. & 3. pl. 243
ſponſus, i, m. 2. 243
ſpuma, æ, f. 1. 19

Sq.

Squalor, óris, m. 3. 150
ſquama, æ, f. 1. 69
ſquameus, a, um. 67

Sta.

Stabularius, ii, m. 2. 155
ſtabulum, i, n. 2. 145. 155. 303
ſtagnum, i, n. 2. 15. 37
ſtamen, inis, n. 3. 121
ſtannum, i, n. 2. 23
ſtans, tis, part. o. 3. 179
ſtapes, edis, m. 3. 169
ſtatéra, æ, f. 1. 239. 261
ſtatua, æ, f. 1. 159
ſtatuarius, ii, m. 2. 159

Ste.

Stella, æ, f. 1. 9 11 209
ſtellátus, a, um, 209
ſtemma, atis, n. 3. 27
ſtercorátus, a, um, part. 93
ſtercus, oris, n. 3. 45. 83
ſterilis, is, c. 3. le, lis, n. 3. 29
ſterno, ſtravi, tum, ſternere, 3. 15

Sti.

Stigma, atis, n. 3. 257
ſtillicidium, ii, n. 2. 135
ſtillo, ávi, átum, áre, 3. 18
ſtipátor, óris, m. 3. 284
ſtipátus, a, um, part. 283
ſtipes, itis, m. 3. 27
ſtirps, is, c. 3. 27
ſtiva, æ, f. 1. 92

Sto. Str.

Sto, ſteti, ſtátum, ſtáre, 1. 15. 139. 197
ſtrabo, ónis, m. 3. 89
ſtragula, æ, f. 1. 147
ſtramen, inis, n. 3. 93
ſtramentum, i, n. 2. 147. 155. 289
ſtratus, a, um, part. 147. 252
ſtrictúra, æ, f. 1. 139
ſtrideo, di, dére, 2. 4
ſtrigilis, is, f. 3. 155
ſtrix, gis, f. 3. 257
ſtrobilus, i, m. 2. 29
ſtructor, óris, m. 3. 117
ſtrues, is, f. 3. 129
ſtrumóſus, a, um, 89

ſtruo, ſtruxi, ctum, uere, 3. 97
Struthio, onis, m. 3. 45

Stu.

Studioſus, i, m. 2. 198
ſtudium, ii, n. 2. 198
ſtupa, æ, f. 1. 119. 165
ſturio, onis. m. 3. 69
ſturnus, i, m. 2. 43

Sty.

Stylus, i, m. 2. 184

Su.

Suavis, is, c. 3. e, is, n. 3. 236
ſuaviſſimè, adv. 43
ſub, præp. acc. & abl. 9. 39. 73
ſubcutaneus, a, um, 151
ſubdiále, is, n. 3. 135
ſubditus, a, um, part. 189
ſubdivido, iſi, iſum, dere, 3. 221
ſubeo, ivi, itum, ire, 4. 304
ſubjicio, eci, ectum, cere, 3. 189. 241
ſubindè, adv. 284
ſublátus, a, um, part. 305
ſublica, æ, f. 1. 133
ſubligar, aris, n. 3. 151
ſublimátus, a, um, 115
ſubmergo, ſi, ſum, ere, 3. 293
ſubordino, ávi, átum, áre, 1. 284
ſubſcus, údis, f. 3. 141
ſubſellium, ii, n. 2. 197. 297
ſubſterno, ſtrávi, ſtrátum, ere, 3. 155
ſubterraneus, a, um; 15
ſubtilis, is, c. 3. e, is, n. 3. 184
ſubtrano, xi, ctum, ere, 3. 205
ſubtus, adv. 77
ſubverto, ti, ſum, ere, 3. 295
ſubula, æ, f. 1. 127
ſuburbanus, a, um, 251
ſuburbium, ii, n. 2. 251
ſuccenturiáti. órum, m. 2. pl 291
ſuccidia, æ, f. 1. 109
ſuccingo, xi, ctum, ere, 3. 168
ſuccinium, i, n. 2. 25
ſuccus, i, m 2. 113
ſucula, æ, f. 1. 189
ſudatorium, ii, n. 2. 150
ſudes, is, f. 3. 91
Suecia, æ, f. 1. 223
ſuffitus, ûs, m. 4. 301
ſufflá
ſufflátus, ûs, m. 4. 173
ſuffoco, ávi, átum, áre, 1. 105. 293
ſuggeſtus, ûs, m. 4. 297
ſuggrundia, órum, n. 2. pl. 135
ſugo, xi, ctum, ere, 3. 69
ſui, pron. o. 15. 161. 165 &c
ſulcus, i, m. 2. 92
ſulphuratum, i, n. 2. 12
ſulphureus, a, um, 19
ſum, fui, eſſe, anom. 2. 9. 11. 99, &c.
ſummátim, adv. 313
ſummus, a, um, 7. 27. 135. 253
ſuo, ui, utum, ere, 3. 123
ſuper, præp. acc. & abl. 21. 35. 95
ſuperbio, ivi, itum, ire, 4. 41
ſupercilium, ii, n. 2. 79
ſuperfúſus, a, um, part. 123
ſuperimpóno, oſui, itum, ere, 3. 115. 189
ſuperior, óris, c. 3. us, óris, n. 3. 135
ſuperiùs, adv. 261
ſuperliminâre, áris, n. 3. 124
ſupernè, adv. 127
ſuperſtruo, ſtruxi, ctum, ere, 3. 104
ſupervenio, éni, entum, ire, 4. 291
ſupplanto, ávi, átum, áre, 1. 271
ſupplicium, ii, n. 2. 255. 254. 257
ſupplico, ávi, átum, áre, 1. 235
ſuprà, adv. 67. 76
ſupra, præp. acc. 67. 76. 177. 181
ſura, æ, f. 1. 77
ſurculus, i, m. 2. 91
ſurdus, a, um, 45
ſurgo, rexi, rectum, ere, 3. 27
ſus, is, c. 3. 95. 109
ſuſceptus, a, um, part. 289
ſuſcipio, épi, eptum, ere, 3. 247
ſuſcitabulum, i, n. 2. 12
ſuſpendo, di, ſum, ere, 3. 59. 105. 256
ſuſpenſus, a, um, part. 133
ſuſpicio, onis, f 3. 87
ſuſtento, ávi, átum, áre, 1. 26. 243. 248
ſutor, óris, m. 3. 126. 127
ſutorius, a, um, 127
ſutúra, æ, f. 1. 125
ſuus, a, um, pron. 9. 11. 41. 73 &c.

Sy.

Sylva, æ, f. 1. 9. 21. 23. 63. 107
ſylveſtris, is, c. 3. e, is, n. 3. 44
ſyrtes, ium, f. 3. pl. 183

Ta.

Tabánus, i, m. 2. 5
tabella, æ, f. 1. 184. 197. 275
taberna, æ, f. 1. 259
tabernaculum, i, n. 2. 128. 301
tabernarius, ii, m. 2. 259
tabula, æ, f. 1. 141. 159. 183 &c
tabulátus, a, um, part. 147. 181
talis, is, c. 3. le, is, n. 3. 101. 239
talpa, æ, f. 1. 59
talus, i, m. 2. 275
tam, adv. 84
tamen, conj. 7. 217, 235 &c.
tandem, adv. 13. 30. 75 99 &c
tango, tetigi, tactam, ere, 3. 85. 203
tanquam, adv. 81 226 235
tantùm, adv. 86. 94. 203
tantus, a, um, 135
tapes, étis, m. 3. 116, 147. 267
tarda, æ, f. 1. 45
Tartaria, æ, f. 1. 223
tantus, i, m. 2. 55. 210

Te.

Tectorium, ii, n. 2. 131
tectum, i, n. 2. 41. 135. 145
tego, xi, ctum, ere, 3. 39. 51. 151
tegor, tectus ſum, tegi, 3. 55. 69 79
tegula, æ, f 1. 135
teleſcopium, ii, n. 2. 161. 226
telonium, ii, n. 2. 281
temétum, i, n. 2. 117
temo, onis, m. 3. 171. 172
temperantia, æ, f. 1. 230. 231
temperátus, a, um, part. 220
tempero, ávi, átum, áre, 1. 185
templum, i, n. 2. 252. 297
tempora, um, n. 3. pl. 78
tempus, oris, n. 3. 94. 302. 303
tendicula, æ, f. 1. 105
tendo, tetendi, tenſum, & tum, ere, 3. 105. 107
tenebræ, árum, f. 1. pl. 11
tenens, entis, part. o. 3. 92. 149
teneo

teneo, tenui, tentum, ére, 2. 166 225
tento, ávi, átum, áre, 1. 309
tentorium, ii, n. 2. 128 289
ter, adv. 303
terebra, æ, f. 1. 141
terebro, ávi, átum, are, 1. 141
terédo, inis, f. 3. 64. 69
tergèo, si, sum, ére, 2. 193
tergo, si, sum, ere, 3. 117. 153
tergum, i, n. 2. 77. 169. 290
tergus, oris, n. 3. 59
termes, itis, m. 3. 65
terminus, i, m. 2. 211
tero, trivi, tritum, terere, 3. 111. 159
terra, æ, f. 1. 9. 11. 18. 21 &c
terræmotus, ûs, m. 4. 15
terreítris, is, c. 3. e, is, n. 3. 218 220
terribilis, is, c. 3. le, is, n. 3. 293
tertiò, adv. 87
tertius, a, um, 304
teſſellatus, a, um, 135
teſſéra, æ, f. 1. 275
teſta, æ, f. 1. 39. 65. 67 &c
teſtaceus, a, um, 143
teſtis, is, m. 3. 243. 255
teſtor, átus ſum, ári, 1. 303
teſtudo, inis, f. 3. 67. 203
tetragónus, i, m. 2. 207
tetráon, ónis, m. 3. 45
tetrinnio, ivi, itum, ire, 4. 4
texo, texui, textum, ere, 3. 65
textor, óris, m. 3. 121
textrinum, i, n. 2 121
textúra, æ, f. 1. 120

Th.

Thalérus, i, m. 2. 223
theátrum, i. n. 2. 223. 267
theca, æ, f. 1. 153. 185. 287
theſaurarius, ii, m. 2. 283
thorax, ácis, m. 3. 125. 286
Thracia, æ, f. 1. 223
thymallus, i, m. 1. 69

Ti.

Tibia, æ, f. 1. 77. 83. 203
tibiále, is, n. 3. 125
tigellum, i, n. 2. 189
tigillum, i, n. 2. 135
tignus, i, m. 2. & um, i, n. 3. 129 135
tigris, is, & idis, f. 3. 61
tilia, æ, f. 1. 29
timeo, mui, ére, 2. 313
timor, óris, m. 3. 87
tinca, æ, f. 1. 69
tinea, æ, f. 1. 65
tinnitus, ûs, m. 4. 97
tintinábulum, i, n. 2. 202
titio, ónis, m. 3. 13
titubo, ávi, átum, áre, 1. 230

To.

Toga, æ, f. 1. 125
tolerantia, æ, f. 1. 233
tolero, ávi, átum, áre, 1. 235
tolléno, ónis, m. 3. 149
tomaculum, i, n. 2. 109
tondeo, totondi, tonſum, ére, 2. 153
tonitru, u, n. 4. 19
tono, ui, itum, & átum, áre, 1. 19
tonſor, óris, m. 3. 153
tonſtrina, æ, f. 1. 152, 153
tonus, i, m. 2. 85
torcular, áris, n. 3. 113
torevma, átis, n. 3. 141
tormentarius, a, um, 293. 295
tormentum, i, n. 2. 291. 293
tornátor, óris, m 3. 140
tornatorius, a, um, 141
tornio, ónis, m. 3. 141
torno, ávi, atum, áre, 1. 141
tornus, i. m. 2. 144
torqueo, ſi, tum, & ſum, ere, 2. 256
torquis, is, & eis, m. 3 286
torrens, entis, m. 3. 17
torridus, a, um. 220
torris, is, m. 3. 13
torvus, a, um, 237
totidem, adv. 39. 79. 171
totus, a, um. 215

Tr.

Trabális, is, c. 3. e, is, n. 3. 129
trabs, bis, & es, is, f. 3. 129. 175
tractatio, ónis, f. 3. 118
tractorius, a, um, 137
tractus, a, um, 133
tragœdia, æ, f. 1. 267
traha, æ, f. 1. 170. 277
traho, axi, actum, ere, 3. 119. 157. 175
trajecto, ávi, átum, áre, 1. 111
trajecturus, a, um, part. 175
trajicio, jeci, jectum, ere, 3. 111 121
trama, æ, f. 1. 121
trames, itis, m. 3. 167. 224. 225
trano, ávi, atum, áre, 1. 177
tranſcendo, di, ſum, ere, 3. 294
transferendus, a, um, 145
tranſitus, ûs, m. 4. 174
tranſtra, órum, n. 2. pl. 179
transverbero, ávi, átum, áre, 1. 107
transvolo, ávi, átum, áre, 1. 105
tres, ium, c. 3. ia, ium, n. 3. pl. 79 82
Trevereníis, is, m. 3. 285
tribuendus, a, um, part. 308
tribula, æ, f. 1. & um, i, n. 2. 93
tribúnal, ális, n 3. 304. 311
tribúnus, i, m. 2. 291
tribuo, ui, útum, ere, 3. 239
triclinarius, ii, m. 2. 116
trifolium, ii, n. 2. 31
trigeſimus, a, um, 303
triginta, o. indecl. 57. 83. 210
trigónus, i, m. 2. 207. 213
trimódium, i, n. 2. 113. 163
trinepos, ótis, m. 3. 245
trineptis, is, f. 3. 245
Trinitas, átis, f. 3. 303. 307
trinus, a, um, 6
tripudio, ávi, átum, áre, 1. 231
tripus, ipodis, m. 3. 111. 143
triremis, is, f. 3. 257
tritavia, æ, f. 1. 245
tritavus, i, m. 2. 245
triticum, i, n. 2. 35
tritor, óris, m. 3. 93
tritúro, ávi, átum, áre, 1. 93
tritus, a, um, 167
trochilus, i, m. 2. 45
trochlea, æ, f. 1. 129. 133. 189
tropicus, i, m. 2. 211
trua, æ, f. 1. 111
trucido, ávi, átum, áre, 1. 291
trudo, ſi, ſum, ere, 3. 133
truila, æ, f. 1. 131
trunco, ávi, átum, áre, 1. 129. 257
truncus, i, m. 2. 27
trutina, æ, f. 1. 261
trutta, æ, f. 1. 69

Tu.

Tu, pron. 3
tuba, æ, f. 1. 203. 211
tubicen, inis, m. 3. 291. 294
tubulus, i, m. 2. 113
tubus, i, m. 2. 115
tudes, is, m. 3. 129. 163
tudicula, æ, f. 1. 163
tugurium, ii, n. 2. 128
tulipa, æ, f. 1. 31
tum, conj. 30. 75. 77, &c.
tumidus, a, um. 233
tunc, adv. 183
tundo, tutudi, uſum, & unſum, ere, 3. 107. 113
tunica, æ, f. 1. 125
turbo, inis, m. 3. 15. 279
turdus, i, m. 2. 45
turma, æ, f. 1. 290
turpis, is, c. 3. e, is, n. 3. 225
turricula, æ, f. 1. 307
turris, is, f. 3. 207. 251. 253
turtur, uris, m. 3. 45. 237
tutiſſimus, a, um, 225
tutor, oris, m. 3. 243
tuus, a, um, pron. 3

Ty.

Tympaniſta, æ, m. 1. 291
tympanotriba, æ, m. 1. 291
tympanum, i, n. 2. 133. 149. 202
typha, æ, f. 1. 37
typographia, æ, f. 1. 183
typographus, i, m. 2. 188
typotneta, æ, m. 1. 188
typus, i, m. 2. 188. 189. 301

Va.

Vacca, æ, f. 1. 55. 95
vacerra, æ, f. 1. 91
vado, ávi, átum, áre, 1. 175
vadum, i, n. 2. 175
væ, interj. 309
vagina, æ, f. 1. 51. 287
vagio, ivi, itum, ire, 4. 5
valeo, ui itum, ére, 2. 313
validè, adv. 313
vallis, is, f. 3. 21
vallus, i, m. 2. 250
valva, æ, f. 1. 251
valvulus, i, m. 2. 35
vanus, i, f. 2. 155
vapor, óris, m. 3. 18. 19
variè, adv. 213
varius, a, um, 95. 109. 110
varus, i, m. 2. 107
vas, ſis, n. 3. 95. 97. 111

Ub.

Uber, eris, n. 3. 95. 247
ubi, adv. 112. 115. 119, &c.
ubique, adv. 82
ubiubi, adv. 11

Ve.

Vectigal, ális, n. 3 281
vectis, is, m. 3. 133. 151
vectúra, æ, f. 1. 172
vegetativus, a, um, 86
vehes, is, f. 3. 93
vehiculum, i, n. 2. 170. 175
veho, vexi, vectum, ere, 3. 170, 56
vel, conjunct. 87. 91
velitor, átus ſum, ári, 1. 28
velox, ocis, c. 3. 7
velum, i, n. 2. 180 181. 183
veluti, adv. 275. 293
vena, æ, f. 1. 82. 153
venabulum, i, n 2. 107
venatio, ónis, f. 3. 299
venator, óris, m. 3. 103
venatus, ûs, m. 4. 106
venditor, oris, m. 3.. 259
vendo, didi, ditum, ere, 3. 191 259
venenátus, a, um, 63
venetor, átus ſum, ári, 1. 299
venio, eni, entum, ire, 4. 2. 255 301. 305
venor, átus ſum, ári, 1. 107
venter, tris, m. 3. 77. 81
ventilábrum, i, n. 2. 93
ventilo, ávi, átum, áre, 1. 155
ventriculus, i, m. 2. 81. 83
ventus, i, m. 2. 4. 13 189, &c.
venum, adv. (nonnullis videtur eſſe nomen.) 109. 259
Venus, eris, f 3. 213
vepres, is, c. 3. 91
ver, veris, n. 3. 30
verax, ácis, o. 3. 6. 236
verbum, i, n. 2. 84. 189. 200, &c.
veredar us, ii, m. 2. 169. 284
vermis, is, m. 3. 64
vernus, a, um, 211
verò, conj. 79. 184, &c.
verſatilis, is, c. 3. le, is, n. 3. 251
verſo, ávi, átum, áre, 1. 119. 133
verſoria, æ, f. 1. 181
verſus, ûs, m. 4. 189
verſus, præp acc. 265
vertagus, i, m. 2. 107
vertebra, æ, f. 1. 83
vertex, icis, m. 3. 85. 227
verticillus, i, m. 2. & um, i, n. 2. 119. 103
veru, u, n. 4. 111
vervex, écis, m. 3. 55
verus, a, um, 300
verútum, i, n. 2. 287
veſcor, veſci, 3. 45
veſcus, a, um, 108
veſica, æ, f. 1. 81. 83. 147. 177
veſpa, æ, f. 1. 51
veſperi, adv. 11
veſpertilio, óris, m. 3. 41
veſpillo ónis, m. 3. 265
Veſta, æ, f. 1. 299
veſtibulum, i, n. 2. 134
veſtigo, avi, atum, are, 1. 107
veſtio, ivi, ituin, ire, 4 131 193. 241
veſtis, is, f. 3. 65. 95. 151. 177
eto, ui, itum, áre, 1. 73
etula, æ, f. 1. 73
vetus, eris, o 3. 184. 187
vexillum, i, n. 2. 181. 291
vexo, ávi, átum, áre, 1. 309

Vi.

Via, æ, f. 1. 83. 167. 210, &c
viaticum, i, n. 2. 167
viator, óris, m. 3. 166
vicarius, ii, m. 2. 284. 291
vicia, æ. f. 1. 35
victus, a, um, part. 291
victus, ûs, m. 4. 90. 128
vicus, i, m 2. 252
video, idi, iſum, ére, 2. 84. 90. 128
vidua, æ, f. 1. 243
viduus, i, m 2. 243
vieo, évi, étum, ére, 2. 31
viétor, óris, m. 3. 163
victorius, a, um, 163
vigil, ilis, m. 3. 253
viginti, o. indecl. 83. 187. 209
villica, æ, f. 1. 95

villósus, a, um, 61
villus, i, m. 2. 55
vimen, inis, n. 3. 112. 163
vincio, inxi, inctum, ire, 4. 163
vinco, vici, victum, ere, 3. 277
vindemia, æ, f. 1. 112
vindemio, ávi, átum, áre, 1. 113
vindico. ávi, átum, áre, 1. 235
vinea, æ, f. 1. 112
vinum, i, n. 2. 112. 113. 115 &c.
viola, æ, f. 1. 30
vipera, æ, f. 1. 63
vir, i, m. 2. 57. 69. 73, &c.
virga, æ, f. 1. 193. 197. 257
virgo, inis, f. 3. 75. 211. 243, &c
virgula, æ, f. 1. 169
viridarium, ii, n. 2. 90
viridis, is, c. 3. e, is, n. 3. 25. 88. 199
virilis, is, c. 3. le, is, n. 3. 79
virtus, útis, f. 3. 197. 224
vis, vis f. 3. 115. 180. 295
viscátus, a, um, 105
viscus, eris, n. 3. 80. 81
viscus. i, m. 2. um, i, n. 2. 27
visus, ûs, m. 4. 61. 161
vita, æ, f. 1. 82. 86. 224, &c.
vitellus, i, m. 2. 39
vitilia, ium, n. 3. pl. 91
vitis, is f. 3. 37. 112
vitium, ii, n. 2. 224
vitricus, i, m. 2. 244
vitrum, i, n. 2. 27. 117. 117, &c.
vitulus, i, m. 2. 55
vivax, ácis, o. 3. 63
vivens, tis, part. o. 3. 67
viverra, æ, f. 1. 53
vivirádix, icis, f. 3. 91
vivo, ixi, ictum, ere, 3. 39. 67. 300
vivus, a, um. 3. 23. 299. 311

Ul.

Ulcus, eris, n. 3. 263
ulna, æ, f. 1. 83. 259. 261
ulterior, óris, o. 3, us, óris, n. 3. 245
ultimus, a, um, 215
ultra, adv. 277
ultra, præp. acc. 69
ultrò citròque, adv. 243
ululo, ávi, átum, áre, 1. 4. 5

Um.

Umbilicus, ci, m. 2. 77
umbra, æ, f. 1. 157. 217
umbraculum, i, n. 2. 199
umbrifer, a, um. 29

Un.

Uncinulus, i, m. 2. 193
uncus, i, m. 2. 261
unde, adv. 129. 305
undique, adv. 180. 209
ungo, unxi, unctum, ere, 3. 173
unguentarius, a, um, 173
unguis, is, m. 3. 61. 79. 241
ungula, æ, f. 1. 55
unigenitus, a, um; 302
unio, ónis, m. 3. 25
unirémis, is, f. 3. 129
unirotus, a, um, 170
universus, a, um, 219
unus, a, um. 6. 59. 86

Vo.

Vocális, is, c. 3. le, is. n. 3. 3
voco, ávi, átum, áre, 1. 7. 80. 81.
vola, æ, f. 1. 79
volans, tis, part. o. 3. 50
volatilis, c. 3. le, is, n. 3. 71
volitans, tis, part. o. 3. 43
volito, ávi, átum, áre, 1. 41
volo, ávi, átum, áre, 1. 39
volo, ui, velle, anom. 259
volva, æ, f. 1. 119
volubilitas, átis, f. 3. 271
volúmen, inis, n. 3. 187. 193
voluntarius, a, um, 304
voluntas, átis, f. 3. 6. 87
volvo, volvi, volutum, ere, 3. 209
voluptas, átis, f. 3. 299
vomer, eris, m. 3. 92
vomo, ui, itum, ere, 3. 231
vortex, icis, m. 3. 17
votum, i, n. 2. 255
vox, cis, f. 3. 43. 84. 200, &c.

Up.

Upupa, æ, f. 1. 4. 45

Ur.

Urbánus, a, um, part. 236
urbs, bis, f. 3. 250. 252. 253, &c.
urceus, i, m. 2. 117. 143
urens, tis, part. o. 3. 161
uréter, éris, m. 3. 83
urgeo, ursi, sum, ére, 2. 137. 229
urina, æ, f. 1. 83. 263
urinátor, óris, m. 3. 177
urna, æ, f. 1. 149. 265
uro, ussi, ustum, ere, 3. 257
ursus, i, m. 2. 4. 61. 107
urtica, æ, f. 1. 31
urus, i, m. 2. 58

Us.

Usque, præp. accus. 229
ustrina, æ, f. 1. 137. 139
usus, ûs, m. 4. 187. 191

Ut.

Ut, adverb. 7. 33. 55, &c.
ut, conj. 83. 105. 161
utenfilia, ium, n. 3. pl. 147
uter, tra, trum, 271
uterque, traque, trumque, 77. 78
uterus, i, m. 2. 302
utilis, is, c. 3. le, is, n. 3. 227
utor, usus sum, uti, 3. 173. 184. 187
utriculáris, is, c. 3. re, is, n. 3. 203
utrinque, adv. 127. 134. 209
utrum. adv. 261
utut, conj. 11. 225

Uv.

Uva, æ. f. 1. 37

Vu.

Vulcanus, i, m. 2. 298
vulnus, eris, n. 3. 153. 263
vulpes, is, f. 3. 61. 107
vultur, uris, m. 3. 47
vultus, ûs, m. 4. 236. 241

Ux.

Uxor, óris, f. 3. 243

Zo.

Zodiacus, i, m. 2. 209. 210. 213
zona, æ, f. 1. 220

Zy.

Zythopœia, æ, f. 1. 114
zythus, i, m. 2. & um, i, n. 2. 114

FINIS.

Wörter-Register.

A.

Der Aal. 69
die Aalruppe. 69
das Aas. 47
abbilden. 3
abgebildet. 73
abbrechen. 28
der Abend. 11
aber. 49. 51. 184
die Abfahrt. 173
abfallen. 309
abgefordert. 301
abgehauen. 23
abgemessen. 259
der Abgesandte. 284. 305
abgleichen. 239
die Abhandlung. 239
die Hand abhauen. 257
abhauend. 57
abkommen. 25
ableschen. 139
abmehen. 93
abnehmen. 215
das Haar abnehmen. 153
abnützen. 199
der Abrayam. 300
der Abriß. 200. 207
abschäumen. 111
absicheren. 95
die Abscheu. 87
abschneiden. 93. 113
die Zung abschneiden. 257
absondern 93
abgesondert. 198
abstechen 109
die absteigende Linie. 245
abstraffen. 239
abstreiffen. 111
abtheilen. 157
abgetheilet werden. 145
abtreiben. 233
abtretten. 225
abwägen. 159
abgewogen. 259
abwaschen. 150
die Abwege. 167
abwei-

abweichen. 89
abwenden. 183
abwischen. 151
abzeichnen. 207
abziehen die Haut. 109
abgezogen, 80
der Abzieher. 210
die Achsel. 76
achte. 195
achtung geben. 227
der Adam. 73
adelich. 273
die Ader. 153
der Adler. 47
die Aehre. 35
die Aelster. 41
der Aff. 53
der Affect. 233
Africa. 221
der Agdstein. 25
abgieren, 267
die Ahle. 127
der Alcoran. 307
das Alphabeth. 3
allda. 311
alle. 85. 213
alle Ding. 3
allein. 7. 86. 180
in allem. 233
allemahl. 215
das allerbäst. 198
allerheiligst. 303
allerley 95
allerschändlichst. 299
allerseligst. 6
allervollkommenst. 6
alles. 2. 2c.
alles was. 299
allregierend. 308
allsehend. 308
allwo. 265
als. 35. 226. 227. 293
alsdann. 93. 101
als da sind. 145
als hier. 213
also. 9
alsó

also auch. 7
die Altan. 135
der Altar. 297. 304
der alte Lump. 187
der alte Mann. 75
das steinalte Mättelein. 75
das alte Weib. 75
die Alten. 184
das Alter. 74. 247
der älteste. 90
die Altmutter. 244
am Camin. 13
am ersten. 199
am lieblichsten. 43
am Mastbaum. 181
am meinsten. 259
am Scheitel. 227
am sichersten. 225
der Ambos. 139
die Ameis. 65
America. 221
die Amsel. 43
ämsig. 65
die ämsigkeit. 228
die Amtlente. 284
der Amtmann. 286
an den Baarn. 155
an den Flüssen. 281
an deren. 113
an der Stirn. 227
an sich ziehen. 25
an seat. 35. 68
an weichen. 125. 127
anbeten. 299
anbinden. 155
anachbunden werden. 112
der anbrechende Tag. 11
der Anker/ besihe Anker. 181
andere. 69. 77. 211
der ander unter zweyen. 75. 271
andermahls (sonsten) 215
die andern. 43
anderswo. 37
anderewohin. 284
andeuten. 308
aneinander. 80

anfassen

anfassen 271
anflehen 271
Die Anfrau. 244
ängig. 224
Das ange Land zwischen zweyen Meeren. 17
Die ange. 225
angefangen. 225
angehend. 30
angeklaget. 304
Der Angel. 103
Der Angel-Kreis. 211
Die Angel-Rute. 103
die Angelegenheit. 94
angenommen. 304
angeordnet. 242
angeschlagen. 157
Das Angesicht. 78. 305
angestellt. 255
angethan (bekleidet) 163
angethan seyn. 169
angewöhnet werden. 197. 247
angezäpfft. 113
angezogen. 303
angürten. 168
anhalten. 166, 169. 231. 239
angehalten. 202
angehalten werden. 181
anhangen. 27
anhängen. 59
anhauchen. 63
anheben. 247
Der Anherr. 245
Der Anker. 181
Der grosse Anker. 183
Der Anker der Hoffnung. 235
Das Anker-Seil. 183
anklagen. 255
anlegen. 119. 155
annehmlich. 236
annoch 297
anruffen. 297
anrühren. 85
mit Wasser angerührt. 131
einander anschauen. 213
Das Anschauen. 305
anschlagen. 163, 157
angeschlagen. 193
ansehen. 238
ansiehen. 116
anspossen. 227
Das Antlitz. 217
antreiben. 169
angetrieben werden. 239
anwachsen. 27
Der Anwalt. 155
anzäpffen. 113
anzeigen. 261
anzetteln. 121
anziehen. 25
angezogen. 303
anzünden. 12
die Anzündung. 293
Der Apffel. 28
Der Apollo. 298
Die Apotheke. 263
Der Apotheker. 263
die Arbeit. 90
arbeiten. 247
arbeitsam. 65
Arianisch. 306
arm. 241
ärmer. 249
Der Arm. 77
umarmen. 231
Der Armbrust/ (Paläster) 279
die Armschiene. 83, 286
die Armuth. 229. 303
die Art. 69
die Artzney. 263
die Artzney-Kunst. 262
die Artzney-Sach. 263
die Asche. 265
die Loder-Asche. 13
Asia. 221
Der Ast. 27
Athem holen. 81
auch. 27. ꝛc.
oder auch. 255
wie auch. 167
Audientz ertheilen. 284
auf alle Sachen sehen. 226
auf dem Eis. 277
auf dem Rücken. 166
auf dem Weber-Baum. 121
auf der Erden. 21. 43
auf der Kälter. 113
auf der Tenne. 93
auf die Leimstange. 105
auf die Stühle. 117
auf einem Halm. 35
merck auf 224
auf morgen sparen. 229
auffbaaren, 165
aufbehalten. 265
auffblasen. 137
auffgeblasen. 177. 273
auffstehen. 304
Die Auffahrt. 305
auffangen. 293
auffgefangen. 12
Die Auffgab. 294
auffgebunden werden. 169
auffgefordert werden. 294
auffgegossen. 123
auffgehaben. 305
auffgeschüttet. 99
auffgesteckt werden. 181
auffgezogen werden. 203
auffhängen. 147
auffliegen. 10. 116. 155
auffmercken. 224
auffnehmen. 267
auffgenommen. 305
auffrichten. 301
auffrichtig. 237
auffschlagen. 191
auffschliessen. 145
auffsitzen. 105
auffsteigen. 13
auffspannen. 289
die auffsteigende Linie, 244
man steiget auf. 135
auffstehen. 107
auffragen. 117
auffgetragen werden. 116
auffwerffen. 59
Das Aug. 63. ꝛc.
Der Augapffel. 79
Die Augbrauen. 79
Der Augenblick. 309
Der Aurhan. 45
Der Aurochs. 58
aus denselben. 123
aus Holtz. 159
aus sich selber. 6
ausbieten 259
ausbrechen. 19
ausbreiten. 187
ausbrüten. 39
auserschen. 227
auserwehlt. 311
Ausfall thun. 295
ausführen. 80
Der Ausgang. 225
ausgehen. 289
ausgehend. 199

ausgelassen werden. 109
ausgelöschen. 13
ausgeruhet. 229
ausgeschmeißt werden. 109
ausgespannt. 255
ausgespannt werden. 181
ausgenäupt werden. 257
ausgethan werden. 184
ausgetheilet. 188
ausgeworffen. 183
ausgraben. 149
ausheben. 133
ausheckeln. 39
ausländisch. 284
ausmachen. 193
ausmisten. 155
ausnehmen. 110
ausreden. 21
ausruhen. 229
aussaugen. 65. 69
ausschmeitzen. 109
ausschwimmen. 183
ausschwitzen. 27
aussehen. 243
aussen. 101. 135
aussenden. 289
ausserhalb. 251
äusserlich. 76. 195
Das äusserste. 79
ausspannen. 181
ausspüren. 107
ausstäubern. 107
ausstellen. 289
die Austern. 71
austheilen. 249
austretten. 225
auswerffen. 183
auszeichnen. 198
ausziehen. 151
die Auslieh-Stube. 151
die Axt. 209. 201

B.

Die Baar. 265
der Baarn. 155
der Bach. 17
die Bachstelze. 49
der Backe. 78
der Backel. 197
backen. 111
der Backofen. 101
die Backschauffel. 101
der Backtrog. 101
das Bad. 150
baden. 150
der Bader. 151
das Bad-geschirr. 151
der Badhut. 151
die Badmagd. 151
die Bad-Röhre. 151
die Badschürtze. 151
die Badstube. 145. 150
die Badwanne. 150
das Balgen. 271
sich balgen. 237. 271
das Bälglein. 37. 51
der Balke. 175
der Ball. 189
das Ballhaus. 273
der Ballen Pappier. 187
das einen Ballen hat. 271
der Ballon. 275
das Ballspiel. 273
das Band. 195
die Bänder. 125
die Banck. 147. 197
die Banckpfüle. 147
die Barbe. 69
der Barbierer. 153
die Barbierstube. 153
der Bart. 79
der Ziegen-Bart. 55
die Bartle. 109
die Blase. 245
der Basen Sohn. 245
die Basilie. 31
der Basilisk. 63
bäst. 7
das allerbäste. 198
das Bast. 27
der Bauch. 81
bauen. 97. 307
angebauet. 145
das Bauholtz. 129. 175
der Baum. 26
der Baum-Ast. 43
das Bäumlein. 187
die Baum-Frucht. 28
der Baum-Garten. 91
der Baum-Gärtner. 91
der Baur. 285
Bayrn. 205
der Becher. 117
das Becke. 97
der Becker. 101
bedecken. 151
bedeckt seyn. 39
bedeckt werden. 166
bedeckt. 67. 81
der bedeckte Gang. 252
bedürffen. 167
das Beer. 29
der Beer. 4. 107
das Beet, 91
befästet. 180
befästet werden. 250
befästigen. 129
der Befehl. 284
befehlen. 249
der Befehlshaber. 291
befügelt. 227
der Befreundte. 243
begaben. 241
begabet. 242
begegnend. 167
begehren. 150. 235
die Begierd. 87. 233
der Begriff. 313
begriffen. 296
beharrlich. 215
behauen. 129
das Bein. 68 77
ein Bein unterschlagen. 271
die Bein-Schiene. 286
beissen. 65
gebissen werden. 107
beissig. 155
bekandt. 30
der Beklagte. 255
bekleidet. 263
bekleidet werden. 267
bekommen. 277
belägerend. 294
belägert. 295
die Belägerung. 292
sonderlich beliebt werden. 45
Belohnung. 239
der Belt. 219
belustbar. 227
die Beltz-Kleider. 125
das Beltzwerck. 125
bemäynet. 61
sich bemühen. 271
benagen. 65
benehmen. 217
benennen. 8. 259
die Beredsamkeit. 298
beredt. 167

bereit. 233
bereiten. 263
zubereitet werden. 161
der Berg. 9. 21
der Berg Sinai. 301
der Bergknapp. 137
das Bergwerck. 137
Die Berſche. 69
beruffen. 311
beruffen werden. 307
Die Beſchaffenheit. 85
beſchäfftigt ſeyn. 200 228
beſchauen. 3. 155
beſchneiden. 193
Die Beſchneidung. 301
beſchnitten werden. 307
der Beſchützer. 309
beſchweren. 53
Die Beſchwerung. 309
beſeyen. 90
der Beſem. 111
Der Beſitzer. 241
beſonders. 137
beſſer. 235
verbeſſern. 197
die Beſtändigkeit. 233
der Beſtand-Stern. 209
beſtehen. 86
beſtehend. 83
beſtehet. 3
beſtohlen werden. 239
beſtrichen. 271
betaſten. 231
Bethlehem. 303
betrachten. 205. 209
betriegen. 167
das Bett. 147
gebettet. 147
die Bett-Decke. 147
die Beute. 289
Der Beutel. 99
beuteln. 101
bewaffnet. 95
bewegen. 39
ſich bewegen. 261
bewegend. 279
immerzu bewegen. 49
Die Bewegung. 81. 177
bewerffen. 131
bewohnt werden. 220
unbewohnbar. 220
bey. 179. 271
bey der Nacht. 51
bey Nacht ausgehen. 199
bey Nacht ſtudieren. 199
beyde. 77. 78. 81
zu beyden Seiten. 261
beyderley. 233
beyderſeits. 134
beydlebig. 66
der Beyfall. 297
beyſammen finden. 82
beyſeit raumen. 92
bey ſich. 95
der Beyſitzer. 255
der Beyſtand 255
bezeichnet. 275
bezeugen. 303
die Biebel. 296
der Biber. 67
die Bickelhaube. 186
biegen. 83
das Bien. 51
der Bien-Schwarm. 97
der Bien-Stock. 97
das Bier. 115
bieten. 259
bilden. 143
abbilden. 3
zubilden. 218
der Bildhauer. 159
das Bildlein. 141
das Bildnis. 159
die Bildung. 159
billich. 233. 239
binden. 93. 163. 193
gebunden werden. 31
auffgebunden werden. 169
zuſammen binden. 201
der Bind-Fade. 165
das Bind-Meſſer. 163
die Binſe. 37
der Binſenbüſchel. 177
die Birke. 29
das Birkhun. 45
die Birn. 28
biß. 123. 229
biß an den Gürtel. 177
der Biß. 301
bitter. 85
die Blaſe. 81
die Ochſen-Blaſe. 177
die Waſſer-Blaſe. 19
der Blasbalg. 203
blaſen. 15 94
Lärmen blaſen. 291
geblaſen werden. 203
auffgeblaſen. 177
das Blas-Rohr. 278
der Bläßling. 49
das Blat. 27
blau, 25/ꝛc.
das Blech. 139
der Blech-Handſchuch. 286
bleiben. 215
bleichen. 123
das Bley. 23
das Bley-Gewicht. 157
blind. 63
die Blindſchleich. 63
blinken. 11
der Blitz. 19
das Bloch. 175
der Block. 257
blöcken. 4
blöd. 261
die Blume. 23/ꝛc.
die Feld-Blume. 31
das Blut. 69
das Fell zwiſchen Blut und Fleiſch. 151
blutſaugend. 65
die Blutwurſt. 109
der Block. 55. 129. 295
das Blöcklein. 55
der Boden (unter dem Dach) 145
der Boden (im Faß.) 163
zu boden bringen. 271
der Bogen (Armbruſt) 279
der Bogen (Papier) 187. 189
Böheim. 223
der Böhler. 295
die Bohne. 35
der Bohrer. 141
die Boots-Leute. 181
der Bort. 180
die Borſte. 55
bös. 235. 309
das Böſe. 87
das Bot. 259
ein Bot legen. 259
der Böttticher (Büttner) 162. 163
der Brand. 13
von Brandenburg. 285
in Brand gerahten. 293
das Brandmahl. 257
gebrandmahlet werden. 257
der Brandwein. 115
braten. 111

Der Bräter. 111
Der Bratſpieß. 111
Die Bratwurſt. 109
brauchen. 184/2c.
man gebrauchet. 173
Der Bräutigam. 243
Die Braut. 243
Die Breche. 119
brechen. 131
abbrechen. 28
ausbrechend. 19
zerbrochen. 143
breit. 184. 224
Die Breite. 219
Die Breme. 5. 51
Die Bremſe. 169
bremſe. 169
brennen. 12
brennend Holtz, 13
gebrennt werden. 111. 257
verbrennen. 12
verbrennet werden. 257
Das Brenn-Glas. 161
Die Brenn-Hütte. 137
Der Brenn-Kolb. 115
Der Brenn-Ofen. 143
Das Bret. 193. 275
Das Bretlein. 163
Das Breitſpiel. 274
Der Brey. 247
in einem Brey geſtoſſen werden 187
Die Bretze. 101
Die Brille. 161
bringen. 23
gebracht werden. 137
Das Brod. 101/2c.
Die Brodbach. 100
Die Brodleib. 101
Der Broſam. 101
Der Bruchſtein. 131
Die Brück. 175
Der Bruder. 245
brühen. 109
brummen. 4. 449
Der Brunn. 7. 91. 149
Die Brunnquell. 17
Das Brunn-Seil. 165
brünſtig. 237
Die Bruſt. 76. 247/2c.
Das Bruſtblat. 83
Der Bruſtharniſch. 286
Der Bruſtriem. 168
brüten. 39
Das Buch. 194
Das Buch der Natur. 296
Das Buch Papier. 187
Der Buchbinder. 192
Der Buchdrucker. 189
Die Buchdruckerey. 188
Die Buche. 29
Die Bücherery. 191
Die Bücher-Rahm. 191
Der Buchführer. 191
Der Buch-Laden. 160
Die Büchſe. 287
Der Büchſenmeiſter. 296
Das Büchslein. 263
Der Buchſtab. 149. 184. 188
Der Buchſtab des Pytagoras. 224
Der Buckel. 195
Der Budenſitzer. 259
Der Büffel. 58
Der Bügel. 169
Das Bügel-Eiſen. 125
bügeln. 125
Der Bund. 303
Der Bund (am Inſtrument) 203
Die Bunds-Lade. 301
bunt. 43
Der Buſch. 91
büſchelweis. 35
Die Butte. 163
die Butter. 95
Das Butter-Faß. 95
Der Büttner. 163
butzen. 153

C.

Die Cabel. 175
Der Calecutiſche Hun. 41
Die Caleſſe. 273
Das Cameel. 57
Der Camin. 13
Der Campaſt. 157
Der Canarien-Vogel. 43
Das Caninichen. 59
Der Cantzler. 283
Der Capaun. 41
Der Capitain. 293
Das Capitel. 135
Die Carrete. 173
Das Caſpiſche Meer. 219
Die Caſtanie. 29
Die Cavallerie. 290
Die Cerce. 299
Die Chamille. 31
Die Charpe. 287
Die Chineſer. 185
Der Chor. 297
Der Chriſt. 305
Das Chriſtenthum. 302
Chriſtus. 305. 311
Der Churfürſt. 285
Die Cirkel. 163. 309
Die Cither. 203
Die Claſſe. 197
Das Clavicord. 203
Die Clauſur. 193. 195
Die Cloack. 253
Die Column. 189. 195
Der Colure. 210
Der Comet. 308
Die Compagnie. 290
Die Coroll. 25
Der Cörper. 9. 217
Der Corporal. 291
cras/cras. 229
Das Creutz. 205. 304
Das halbe Creutz. 205
Der Creutzgang. 135
creutzigen. 304
gecreutziget. 304
Der Creutz-Weg. 167
Croatien. 223
Das Crocodil. 67
Der Cryſtal. 25
Die Cucumern. 33
Der Cupido. 299
Die Cymbel. 202
Die Cypreſſe. 29

D.

Da. 119
Das Dach (auf dem Hauſe) 41/2c.
Das Dach (auf der Latten) 293
Der Dachs. 61
Dacien. 223
daher. 11. 87
dahin. 305
damit. 12. 241
damit nicht. 175/2c.
Der Dampff. 18. 19
Der Danck. 277
dann. 163. 215
dann auch. 128
dannoch. 219
dantzen. 231. 269

die Dapferkeit. 233
daran. 166
darnach. 3. 75. 247
darnach greiffen. 227
darauff legen. 104. 189
daraus. 18. 119. 258
darben. 241
dargegen. 235
darinnen. 198
darüber hinaus. 245
darüber ſitzen. 39
darum 236
darunter. 77
darunter leiden. 217
darzu nehmen. 31
darzu zehlen. 49
darzu gezehlt werden. 89
darzwiſchen 77
darzwiſchen ſetzen, 117
das. 2. ꝛc.
daſeyn. 3. 111
daß. 105, ꝛc.
daß nicht. 175, ꝛc.
daß niemand. 149
David. 302
der Daum. 79
davon. 13. 129
davon fliegen. 105
davonkommen. 119
davon ſpringen. 139
davonträuben. 129
die Decke eines Gemachs. 147
die Decke (Kotze) 155
der Deckel. 185. 189
decken. 51
gedecket. 135
verdecket. 217
der Degen. 271. 287. 291
die Deichſel. 171. 172
dein. 3. ꝛc.
der Delfin. 71
die Demmerung. 11
demnach. 167
demütiglich. 235. 296
dencken. 87. 296
denckwürdig. 267
Dennemark. 223
der da. 161 ꝛc.
dergleichen. 89. 299
derhalben. 217. 218
dermaleins. 305
derſelbe. 97. ꝛc.
deßwegen. 201
der Diamant. 25
die Diana. 299
die Dicht-Kunſt. 201
dicht machen. 121
dicht zuſammen geführt. 175
dichten. 201
dichtend. 306
erdacht werden. 175
erdichten. 306
dick. 81
der Dieb. 256. 298
dienen. 145. 147. 249
hierzu dienen. 90
der Diener. 311
der Dienſt. 247
der Gottes-Dienſt. 300
dieſelben. 188. 200
das Ding. 3. 6. 7. ꝛc.
durch alle Dinge. 2
vor allen Dingen. 3
der Dinckel. 35
das Dinten-Faß. 185
diſcret. 236
diß. 239
die Diſtantz. 207
doch. 7. 101. ꝛc.
doch auch. 55
doch meiſtens. 29
der Dolch. 271. 287
die Dole. 41. 43
der Dollfuß. 89
der Donner. 19
donnern. 19
der Doon. 143
der Dopff. 109. 143
der Döpffer. 143
das Dorff. 281
dornicht. 225
dörren. 71
der Dotter. 39
der Drach. 63
der Drechsler. 141
drehen. 141. 165
ſich drehen. 11. 15. 17. 209
gedrehet werden. 133. 203
die Drehebanck. 141
das Drehewerck. 141
dreiſſig. 57. ꝛc.
dreiſſig Jahr alt. 303
dreſchen. 93
der Dreſcher. 93
drey. 221
das Dreyeck. 207
dreyeinig. 6
die Dreyeinigkeit. 303. 307
der Dreyfuß. 111
dreyhundert. 218
der Dreykoll. 143
drey tauſend. 303
dringen. 225
durchdringen. 217
der Driſchel. 93
der dritte. 304
zum dritten. 87
drüber. 277
drucken. 229
gedruckt. 129
der Drucker. 188. 189
die Druckerey. 189
die Drucker-Farb. 189
der Ducat, 23
die Dultmüthigkeit. 233
düngen, 93
die Duncke. 117
dunckel. 24. 217. ꝛc.
der Dünckel. 35
das Duodec-Buch. 195
durch. 101. ꝛc.
durch alle Ding. 2
durch Hülffe. 137
durch umdrehen. 202
durchdringen. 217
durchfreſſen. 23
durchgehen. 107
durchgehen wollen. 97
durchgieſſen. 219
durchgraben. 59
durchlöchert. 293
durchreiſſen. 213
durchſtechen. 121
der Durchſtrich. 199
durchwandert werden. 175
dürfftig. 241
dürr. 221. 261
der Duſecke. 271
die Düſche. 117
das Dutzet. 205

E.

Eben. 21
das Ebenbild. 73
eben ſo viel, 171
der Eber, 49. 107
der Ebreer. 185
eckicht. 25

der Ecklug. 207
edel. 281
das Edelgeſtein. 25
die Edel-Knaben. 284
die Edelleute. 281
die Ege. 93
die Egel. 69
der Egypter. 299
Egyptiſch. 187
ehe. 257
die Eheleute. 247
der Eheſtand. 242
das Ehegemahl. 247
die Ehre. 247
ehren. 296. 307
das Schloß der Ehren. 225
ehrlich. 227. 241
ehrnen. 98. 301
der ehrne Griffel. 184
die ehrne Schlange. 301
die Eiche. 29
die Eichel. 29
der Eichhorn. 53
die Eidex. 63
eigen 215
der Eimer. 149. ꝛc.
einander. 243
einander anfaſſen. 271
einander anſchauen. 213
auffeinander ſpielen. 293
die Einbildungs-Krafft. 85
einbringen. 85
eindruncken. 185
einegen. 93
der eine. 210
einen nach dem andern. 138
einer 133. ꝛc.
einer dem andern zum beſten. 236
einer unter zweyen. 210. 215. 273
eines. 80
eines Sinnes. 233
einfallend. 19
einfaſſen. 93
der Einfluß. 308
einführen. 93
der Eingang. 134. 225
eingeborn. 302
eingehen. 311
eingeladen. 243
eingeleget. 239
eingeſchloſſen. 105
eingeſenckt werden. 103
eingeſetzt. 242
eingewickelt. 81
einhängen. 173
einheben. 189
einhergehend. 279
das Einhorn. 59
einig. 6, 59/ꝛc.
einkratzen. 241
einladen. 233
die Einleitung. 2
einnehmen. 294
einſammlen. 229
einſcharren. 265
einſchencken. 117
einſchieſſen. 101
einſchlagen. 133
einſchlieſſen. 35. 43
einſencken. 103
einſetzen. 304
der Einſpann. 119
einſtecken. 49
eintheilen. 290
einträchtig. 237
der Eintrag. 123
eintretten. 211
eintuncken. 185
einwickeln. 29
eingewicklet. 81
der Einwohner. 9. 221
das Eis. 17/ꝛc.
das Eiſen. 23, 287/ꝛc.
das Eiſen (am Huf.) 155
das Eiſenwerck. 139
eiſern. 202
der Eis-Vogel. 39
das Element. 9
das Elend (Wildvieh) 59
das Elend. 73
der Elephant. 57
die Elle. 259. 261
der Ellenbogen. 77
die Eltern. 247
der Elternſtand. 246
der Elter Vater. 244
der Emmerling. 43
empfahen. 273. 303
empfangen. 302
empfinden. 39 297
die Empfindnis. 85
das Ende. 77. 227. ꝛc.
enden. 76 209
endlich. 13, 128. 149
die Ente. 4. 49
eng. 224
der Engel. 309
das Engelland. 223
der Enkel. 245
entfernet. 161
entgegenſetzen. 81
entgegengeſetzt. 217
entgegenſtehend. 217
entgegen wohnend. 221
enthalten. 296. 307
enthäuptet werden. 255
entlehnet. 216
der Entſatz. 291
entſcheiden. 85
entſpringen. 17. 87
entſtehen. 19. 183
entweder. 87. 131
entzwiſchen. 107. 227
der Eolus. 298
er. 169. ꝛc.
erbar. 227
die Erbarkeit. 243
die Erbeis. 35
die Erde. 9. ꝛc.
unter der Erden. 15. 23
die Erdenge. 17
das Erdbeben. 15
das Erdbeer. 23
der Erdboden. 295
erdenken. 306
der Erdenkloß. 73
der Erdfall. 15
die Erdfrucht. 27
das Erdgewächs. 22
das Erdhäuflein. 59
erdichten. 298 306
erdacht werden. 175
die Erdkugel. 218 209
der Erdmeſſer. 219
die Erdmeßkunſt. 206
der Erdſafft. 23
die Erdſcholle. 92
der Erdſchwam. 23
der Erdſtrich. 220
erdulden. 235
erfüllet. 302 305
ergeben. 198
ſich dem Satan ergeben. 309
ergetzen. 159
ergreiffen. 33. 85
erhaben. 21. 231
erhalten. 26

der Erhalter. 7
erhenken. 105
erhitzen. 19
erkant. 304
die Erkäntnis. 87. 296
erkennen. 87. 297
erkündiget werden. 181
die Erle. 29
erleuchten. 217
erleuchtend. 227
erleuchtet. 147
der Erml. 125
der Ermelrock. 125
ermüdet. 229
ernehren. 247
erobern. 295
erregen. 13. 15
erreichen. 277
erschaffen. 73
der Erschaffer. 7
die Erschaffung. 73
erscheinen. 19. ꝛc.
erscheinend. 311
erschrecklich. 293
ersehen. 226
erste. 73. ꝛc.
der erste Mensch. 302
am ersten 279. 299
das erste Viertel. 215
erstlich. 38. 261. ꝛc.
ertheilen. 284
ertragend. 235
ertrinken. 293
erwärmen. 147
erwecken. 311
erwehlen. 87
erwehlet werden. 285
erweisen. 304
erwerben. 241. 243
erwerben. 241
erwürgen. 105
das Erz. 23. 137
der Erz-Bischoff. 285
der Erz-Cämmerer. 285
erzeigen. 197
der Erz-Engel. 307
die Erzgrub. 136
der Erz-Marschalk. 285
der Erz-Schatzmeister. 285
der Erz-Schenck. 285
der Erz-Siegelhalter. 285
der Erz-Truchses. 285
der Erzvatter. 300
der Esch. 69
die Esche. 29
der Esel. 5. ꝛc.
der Eselhafft. 225
auf den Esel gesetzt werden. 257
das Essen. 231. 301
der Essig. 115
der Eß-Saal. 145
die Eß-Wahr. 110
das Estrich. 135
etlich. 68. 177. ꝛc
etliches. 68. 177
die Eule. 5
Europa. 222. 222
Esserlich. 84
das Euter. 95
ewig. 257. 302
das ewige Leben. 311
in Ewigkeit. 6
von Ewigkeit. 6
ewiglich. 311
das Ey. 39
das Eyerweis. 39
das Eyland. 17

F

das Fächlein. 35
die Facel. 199
der Faden. 103. ꝛc.
den Faden spinnen. 119
fahen. 47. ꝛc.
der Fahne. 137. 291
das Fähnlein. 290
der Fähnrich. 291
die Fahre. 175
fahren. 170. 173
fortfahren. 227
der Falk. 47
fallen. 130
fallend 99
die fallende Sucht. 307
auff die Atz fallen. 105
einfallen. 107
einfallend. 19
voneinander fallen. 189
fällen. 129. 295
gefället werden. 107
der Fallgattern. 251
falsch. 87
faltzen. 193
fangen. 175. ꝛc.
gefangen. 304
gefangen werden. 291 293
auffgefangen. 12. 113
aufgefangen werden. 293
die Farb. 84. ꝛc.
färtig. 233
gefärtiget. 165
der Fasan. 45
das Faß. 113. 163
fassen. 166. 169. 189
einander anfassen. 271
gefasset. 137. 189
gefasset werden. 113
die Faßröhre. 113
fast. 59. 213
faul. 228
faulentzen. 228
die Faulheit 225. 228
der Faumlöffel. 111
die Faust. 79. ꝛc
der Faust-Kämpffer. 271
der Fäustling. 287
das Faustrohr. 269. 287
fechten. 271. 291
das Gefecht. 271
der Fechter. 271
der Fechtplan. 271
die Fechtschul. 270
die Feder. 39. 41. ꝛc.
der Federbusch. 286
das Federmesser. 185
das Federrer. 185
der Fehler. 197
die Feige. 28
feil 259
feil haben. 109
feil liegen. 259
feilschen. 259
gegenfeilschen. 259
der Feimer. 103
der Feind. 233. 289
der Feind des Vatterlands. 257
feindselig. 237
das Feld. 9. ꝛc.
das gepflügte Feld. 23
der Feldbau. 92. 94
die Feldbinde. 287
die Feldblume. 31
die Feldfrucht. 34
das Feldgeflügel. 44
der Feldherr. 291
das Feldkraut. 31
das Feldlager. 289
die Feldtrier. 63
das Feldstuck. 291

der Feldlug. 289
die Feige. 171
zwiſchen Fell und Fleiſch. 151
der Fels. 24. 59
das Fenſter. 135
das Ferklein. 55
in der ferne. 187
ferner. 30. 75
das Fernglas. 161. 226
feucht. 85
feuchten. 91
das Feuer. 9. ꝛc.
das hölliſche Feuer. 311
die Feuerkugel. 295
die Feuersbrunſt. 13
der Feuerſtein. 12
das Feuerwerk. 295
die Feuerzang. 111
der Feuerzeug. 12
die Feyertage. 228
feyeren. 228
die Fichte. 29
fichten. 187
der Fidelbogen. 203
das Fieber. 299
die Figur. 201. 207
der Fiſcher. 299
finden 82
der Finger. 79. ꝛc.
der Finke. 43
das Finnland. 223
finſter. 215
vernnſtert werden. 217
die Finſterniß 11
Sonn- und Mond-Finſterniß. 216. 217
der Fiſch. 9. ꝛc
der Fiſchaak. 49
der Fiſcher. 103
die Fiſcherey. 102
das Fiſch-Ohr. 68
die Fiſchotter. 67
der Fittich. 39
die flache Hand. 79
die flache Schüſſel. 111
der Flachs. 119
die Flachs-Arbeit. 118
die Flagge. 181
die Flamme. 13
die Flaſche. 217. 263
die Flechte. 171
flechten. 91
flecklicht. 61

die Fledermaus. 41
fliehen. 230
das Fleiſch. 65
die Fleiſchbanck. 109
der Fleiſchen. 108
fleiſchfreſſig. 61
die Fleiſchhack. 108
der Fleiß. 91
fleiſſig. 229. 313
die Fliege. 51. 65
fliegen. 9. 41
fliegend. 43. 241
fliegend Ungeziefer. 50
fliehen. 87
fliehend. 107
flieſſen. 17. 23. 153
davonflieſſen. 137
durchflieſſen. 253
herausflieſſen. 97
umflieſſen. 210
die Flocke. 119
der Flohe. 65. 161
die Floß. 175
die Floßfeder. 68
die Flöte. 203
die Flucht nehmen. 291
flüchtig. 293
der Flügel (der Schlacht.) 290
der Flügel (des Thors.) 251
der Flügel (des Vogels.) 39
beflügelt. 227
der Fluß. 17. 253. ꝛc.
der Flußfiſch. 68
flüſſig. 261
folgen. 77. 128. 284
folgends. 75
der Foliant. 195
foltern. 256
fordern. 281
das Förder-Roß. 172
die Forelle. 69
die Form. 187
formen. 101. ꝛc.
das Form-Bret. 189
die Form-Kan. 189
der Formſchneider. 159
die Form-Schraube. 189
forſchen. 167
fortfahren. 227. 313
fortgehen. 255
fortpflantzen. 112
die Fortpflantzung. 242
fortrucken. 225

fortſchreiten. 90
forttragen. 265
forttreiben. 175. 180
fortwaltzen. 133
fortziehen. 175
das Franckreich. 223
die Frau. 75. 249
frembd. 43. 284
durchfreſſen. 23
die Freud. 89
das Freuden-Spiel. 267
freundlich. 236
frey 177
der freye Himmel. 273
der Freyer. 243
der Freyherr. 281
der Freywerber. 243
freywillig. 249. 304
friedſam. 255
frölich. 241
fromm. 239. 311
der Frommen (Nutz) 233
der Froſch. 5. ꝛc.
die Frucht. 21. 28
fruchtbar. 28
die Früchte. 90
der Frühling. 30
im Frühling. 211
der Fuchs. 61
das Fuder. 93
die Fuge. 171
fügen. 129. 141
vorgefügt werden. 171
zuſammen fügen. 129
dicht zuſammen gefügt. 175
fühlen. 263
die Fuhr. 175
führen. 2. 3. ꝛc.
führend. 283
ausführen. 253
geführet werden. 256
hinausgeführt. 117
der Fuhrmann. 5
die Fuhrt. 175
das Fuhrwerck. 172
die Fülle und Hülle. 128
füllen. 97
fünff 8. 219
fünffhundert. 213
der fünfte. 239
fünffziehen. 205
der Funcke. 12 39
die Furche. 92

die Frucht. 87
fürchten. 313
furchtsam. 59
der Fürhang. 147. 267
fürnemlich. 191
fürnehmste. 253
fürschreiben. 231
der Fürst. 281
der Fuß. 39. ꝛc.
so uns die Füsse zukehren. 221
das Fußbecke. 151
der Fußgänger. 175
der Fußsteig. 167. 224
der Fußtritt. 147
das Fuß-Volck. 290
das Futter. 57
das Futteral. 153
der Futter-Kasten. 155
füttern. 155
die Fütterung. 289

G.

die Gabel. 116
das Gäbelein. 37
der Gabriel. 307
gacken. 4
gähe. 173. 215
der Galgen. 239. 256
der Gallapfel. 29
die Galle. 257
die Gallerey. 135
der Gang unter der Erden. 295
der bedeckte Gang. 252
der Gängel-Wagen. 247
die Gans 4. 49
die Gans-Feder. 184
der Gans-Fuß. 67
ganz. 215
das ganze. 86
das ganze Weltrund. 219
gar groß. 59
gar klein. 59
gar köstlich. 59
gar nicht. 215
die Garbe. 93
die Garküche. 253
das Garn. 105. 107. 111
die Gartenstange. 107
der Garte. 91. 251
der Gartenbau. 90
die Gartenfrucht. 32
der Gärtner. 90
die Gärtnerey. 90
die Gasse. 252. 253
das Gäßlein. 252
der Gast. 117
die Gasterey. 116
der Gasthof. 253
der die Gastung hält. 117
die Gauckeltasche. 269
der Gauckler. 269
der Gaume. 79
das Geäder. 22
gebahnt. 167
das Gebäu. 13. 252
das Gebein. 83
geben. 143. 241
achtung geben. 227
Glauben geben. 297
heraus geben. 37
Nahmen geben. 303
Sporn geben. 169
von sich geben. 202
der Geberde. 235
geberen. 247
das Gebet. 263
gebettet. 147
das Gebirg. 173
das Gebiß. 269
das Geblüt. 82
geboru. 303
das Gebot. 239. 296
gebraten. 117
der Gebrauch. 187. 191
gebrauchen. 133
gebräuchlich. 187
das Gebrehm. 125
die gebundene Rede. 201
die Geburt. 309
das Gedächtnis. 197. 304
das Gedärm. 81
gedecket. 135
gedenken. 313
das Gedicht. 201
gedinget. 249
gedörret. 71
der gedritte Schein. 213
die Gedult. 235
gefährliche Oerter im Meer. 183
gefalten. 125
gefanzen. 304
das Gefangen-Haus. 253
das Gefängnis. 257
der Gefärt. 167
das Gefäß. 143
das Gefecht. 271
gefl.

geflügelt. 41
gefroren. 18. 19
halbgefroren. 19
gegen. 181
gegen Mittag. 209
gegen die rechte Hand. 185
gegen der Linken. 185
gegen einander. 239
gegeneinander ziehen. 275
gegenfleischen. 259
der Gegenschein. 213. 215
gegenüber. 11
gegenübergesetzt. 19
das Gegitter. 135
gehab dich wol. 313
das Gehäng. 287
das Geheimnis. 303
der Geheimschreiber. 289
gehen. 3. 33
gehend. 269
ausgehen. 289
einhergehend. 279
hervorgehen. 171
eingehend. 133
man gehet. 251
unter dem Wasser gehen. 177
das Gehirn. 81. 82
gehling. 183
gehöret. 215
der Gehorsam. 247
die Gehülffschaffe. 242
die Geige. 203
die Geilheit. 231
die Geiß. 55
der Geißbart. 55
der Geist. 302
der Geist der Weißheit. 313
der böse Geist. 309
geistlich. 6. 285
der Gelzwanst. 246
gekrypt. 41
gekrönt werden. 201
das Gelächter. 285
gelb. 25. ꝛc.
das Geld. 259
die Geld-Straff. 255
die Gelegenheit. 227
gelget. 113
angelget. 239
gelehrt. 313
das Gelencke. 83
das Gelichens. 239
die Gelte. 115. 163
das

das Gemach. 145
gemacht werden. 119
das Gemäld. 159
gemartert werden. 311
gemässigt. 220
das Gemäuer. 135
gemein. 85
Gemeinhaus. 252
gemischt. 306
die Gemse. 59
das Gemüth. 87
die Gemütsneigung. 225
die Gemüts-Ruhe. 133
genennet. 210
genennet werden. 170. 173
der General. 289
die Geniessung. 87
gepflastert. 252
das Gepräng. 215
gepräl̃t werden. 257
gerad. 225
gerathen (in Brand.) 293
gerecht. 7. 311
die Gerechtigkeit. 238. 239
das Gericht. 255
das Jüngste Gericht. 305
Gericht halten. 255
der Gerichts-Schreiber. 255
die Gericht-Stube. 255
gerieben werden. 159
gerissen. 304
das Geröhr. 82
geröstet. 119
die Gerste. 35
der Geruch. 31. 107
gesalbet. 271
der Gesalbte. 311
gesalzen. 71
der Gesandte. 284
der Gesang. 104. 229
der Gesang-Vogel. 42
geschaffen. 236
das Geschäfft. 228. 229
geschehen. 231
geschenckt. 257
die Geschichte. 267
geschlachtet. 304
geschlagen. 12. 157
das Geschlecht. 69. 75
die Geschlecht-Art. 299
der Geschmack. 85
geschmelzt 97
das Geschöpff. 205
geschöpfft. 187
geschrieben. 301
geschwind. 71
die Geschwindigkeit. 269
das Geschwür. 263
der Gesechste Schein. 213
geschehen werden. 161
das Gesetz. 239. 307
die Gesetz-Tafel. 297
das Gesicht. 161. 197. 236
der ein scharff Gesicht hat. 61
das Gesicht-glas. 160
der Gesichtkreis. 210
gesönnet werden. 123
gespotten. 111
gespalten. 55
das Gesperr. 193
gespielet werden. 267
gesprächig. 167
das Gestade. 17
die Gestalt des Monds. 73. 89.
in Gestalt. 303
welcher Gestalt? 2
der Gestanck. 85
das Gestell. 147
das Gestirn. 209. 308
gestorben. 243. 265
die Gestüle. 297
gestützet. 135
gestützet werden. 257
das Getäfel. 141
getäfelt. 147
getheilet. 80. 195
getheilet werden. 220
das Getränckе. 117
getrauet werden. 243
das Getraid. 35. 63
getren. 167
getrost. 233
der gevierdte Schein. 257
das Gewächs. 23
gevierthеilt werden. 257
die Gewalt. 180 249
das Geweb. 65. 120
das Gewehr. 287
das Gewelb. 145
das Gewercke. 97
der Gewerckleug. 132
das Gewicht. 261
die Gewicht-Stange. 269
gewinnen. 235. 277
gewonnen. 241
gewippt werden. 257

gewiß. 227
gewohnen. 229
gewöhnend. 307
angewöhnet werden. 197. 247
das Gewülke. 11
gewürtzelt. 135
das Gewürm. 62
der Geyer. 7
das Gezelt. 128. 289
geieret. 283
gezogen. 133
der Gießbach. 17
das Gießbeck. 197
giessen. 115
ausgegossen. 128
durchgiessen. 219
das Gießfaß. 157
die Gießkanne. 117
der Gipffel. 27
girrend. 45
glänzen. 25. 51
das Glas. 25
das Gesichtglas. 160
das gröſſer Glas. 161
glasen. 148
die Glasur. 148
glatt. 69. 85
glätten. 141
der Glaub. 297
Glauben geben. 297
gläubig. 300
gleich. 25. 233
abgleichen. 239
gleich als. 239
die Gleichmässigkeit. 261
das Gleichniß. 201
gleichsam. 80
der Gleichzirich. 219
gleichwie. 7
der Gleichzug. 207
das Glied. 76
glimmend. 13
die Glocke. 157
der Glotz. 27
das Glück. 233. 275
glückseelig. 231
das Glück-Spiel. 275
das Glückwesen. 308
glüen. 139
glüend. 139
die Gluthkole. 13
die Gluth-Pfanne. 111
das Gold. 13

der Goldfinger. 79
der Gold-Gulden. 23
GOTT. 2. 3. 291. 302. ꝛc.
zwölfftausend Götter. 293
die Gottheit. 304
die Göttin. 298
der Gottes-Dienſt. 96. 297. 307
das Gottes-Lager. 251
die Gottes-Lehre. 297
Göttlich. 303. 304
Gottlos. 311
die Gottſeligkeit. 296
der Götz. 298
das Grab. 265. 304
graben. 91
durchgraben. 59
der Graben. 289
das Grabeiſen. 91
das Grabmal. 265
das Grabſcheit. 91
die Grabſchrifft. 265
der Grabſtein. 265
der Grad. 218
der Graf. 281
die Grane. 133
das Gras. 23. 93
die Grasmücke. 43
das Grät. 68
grauſam. 237
grauſamſte. 61
nach etwas greiffen. 227
gegriffen werden. 203
der Greis. 75
Grengel. 101
Griechenland. 223
der Griffel. 184
der Grill. 51
grob. 200
groß. 188 293
ſehr groß. 7. 45
die Gröſſe. 85
gröſer. 37
der gröſſeſte (gröſſte.) 7. ꝛc.
die Groß-Alt Mutter. 244
der Groß-Elter-Vater. 244
das Gröſſer Glas. 161
der Großkopff. 89
die Großmutter. 244
der Großnaſe. 289
der Großvatter. 244
die Grube. 107
grün. 25
der grüne Zweig. 27
der Grund. 131
der veſte Grund. 233
das Gründelein. 69
durchgründen. 205
die Grundveſt. 171
der Güldenbuler. 23
das Gummi. 27
die Gurke. 33
der Gurt. 168
gürten. 151
angürten. 168
die Gürtel. 165
biß an den Gürtel. 177
gutt. 307
das Gutt. 241
das Gutte. 87
das höchſte Gutt. 7
die Gütte. 7
die Gütter. 241
güttig. 7
güttlich. 255

H.

das Haar. 55. 65. 153
haaricht. 227
das Haar-Tuch. 153
das Härin-Tuch. 151
haben. 3. 9. ꝛc.
habend. 67
inwendig haben. 37
der Haber. 35. 155
der Habicht. 47
der Habit. 283
die Hacke. 261
das Hackbret 203
das Hackmeſſer. 111
hadern. 231
das Häfft. 287
häfften. 163. 193
der Hagel. 18
halb. 215
das halbe Creutz. 205
der halbfiſch. 71
halbgefroren. 19
halbjährig. 221
die Halbmuſul. 17
die Halbkugel. 218
der Halbſtiefel. 127
die Hälfte. 215
die Halffte. 155
der Halm. 35. 155
der Hals. 76
das Halsband. 77
halten. 166
haltend. 92
gehalten werden. 53
anhalten. 231
eine Schlacht halten. 290
ſich anhalten. 166. 169
in ſich haltend. 35
Maas halten. 241
an den Mund halten. 202
Regiſter halten. 191
Zuſatz halten. 235
zuhaltend. 238
der Halter. 188
der Hamme. 109
der Hammel. 55
der Hammer. 139. 157
der Hampel. 93
der Han. 41
die Hand. 3
mit beeden Händen. 203
die Hand abhauen. 257
die offne Hand. 79
das Handbeck. 117
das Handbuch. 198
das Handfaß. 117
der Handgriff. 149
die Handhebe. 133
die Handlung. 311
die Handmül. 99
das Handpferd. 172
die Handquel 117
der Handſchuch. 125
die Handvoll. 93
die Handwercks-kunſt. 96
der Hanf. 119. 165
der Hänfling. 43
hangen. 9
hangend. 133. 201
anhangen. 27 59
anhangend. 13
an einen Stück hangen. 261
an die Luft hängen. 187
ſich hängen. 209
gehenget werden. 256
angehänget werden. 180. 256
einhängen. 173
herabhangen. 103
herabhangend. 172
der Hangwagen. 173
der Harn. 83. 263
der Harniſch. 286
die Harnröhre. 83
die Harffe. 203

hart. 23
härten. 143
härter. 37
das Hartz. 26
Der Haſe. 5
das Haſelhun. 45
Die Haſelnuß. 29
der Haſpel. 137
haſpeln. 119
haſſen. 124. 228
hauchen. 4
hauen. 137. 159
abgehauen. 23
abhauend. 93
hauſſenweiß. 69
das Häufflein. 59
das Haupt. 76
Der Hauptmann. 291
Die Hauptſtadt. 281
Das Haus. 13. ꝛc.
Das Gemeinhaus. 252
Das Königliche Haus. 302
Der Hauſen. 69
Das Hausgeflügel. 40
Das Hausgemach. 144
Das Hausgeſind. 243
Die Hausmutter. 249
Das Hausthier. 52
Der Hausvatter. 249
Das Hausweſen. 242
Die Haut. 59. 80. 81
Die Haut abziehen. 108
Das Häutlein. 80
Der Hebbaum. 133
heben. 189
anheben. 247
aufgehaben. 305
einheben. 189
gehoben werden. 133
Der Heber. 113
Die Hechel. 119
hecheln. 119
Der Hecht. 69
Die Hecke. 91
hecken. 39
Der Heerd. 105
Die Heerde. 95
Das Heerd-Vieh. 54
Der Heering. 71
Die Herpaucke. 202
Der Heher. 5. 45
Der Heid (ſiehe Heyd)
Das Heidelbeer. 23

das Heidko ꝛc. 35
der Heyland. 300
heilen. 153. 263
heilig. 7
der heilige Geiſt. 302
heiligſt. 302
das heilige Nachtmahl. 304
die heilige Tauf. 303
heimlich. 243
das heimlich Gemach. 145
heirathen. 242
der Heirats-Brief. 243
das Heirat-Gut. 243
das heiſſe Waſſer. 109
heiſſen. 215. 301. 303
er heiſt. 41
der Held. 94
helffen. 183
der Helffer. 297
die Helfft. 215
hell. 215
die Helleparte. 271
der Helm. 286
die Hemm-Kette. 173
der Hencker. 256
die Henne. 41
herabflieſſen. 18
herabhangen. 103
herabhangend. 172
herab kommend. 303
herabſchieſſen. 17
herausgehen. 37. 110
herauskarren. 101
heraus ſchieſſen. 153
herausziehen. 139
herausgezogen. 115
herausgezogen werden. 137
herauswinge.l. 113
herb. 85
die Herberge. 167
herbringen. 71
herbſtlich. 211
der Hercules. 224
herfürlangen. 153
hernach. 17. 115
der Herr. 249
der Herren-Sitz. 267
groſſe Herren. 173
herꝛlich. 225. 283
die Herrſchafft. 248
herſchieben. 13.
herumgehen. 133
herumtragen. 65

herunter. 185
herunterflieſſen. 18
hervorkommen. 23
hervorlaugen. 85. 153
hervortragen. 253
hervortragend. 57
hervorwachſen. 26
das Hertz. 81 82
von Hertzen. 237
hertzen 231
der Hertzbändel. 81
der Hertzog. 285
hertzubannend. 309
hertzukommen. 291
die Hetze. 41. 43
die Heva. 73
das Heu. 23
der Heuboden. 93
die Heugabel. 93
heulen. 4. 235
der Heuſchreck. 4
heutig. 94
heutiutag. 193. 299
der Heyd. 298. 301
das Heydenthum. 298. 306
die Here. 357. 310
hier. 3. 39
hier bin ich. 3
hieran gedencken. 313
hierin. 90
der Himmel. 9. ꝛc.
der freye Himmel. 273
vom Himmel herab. 303. 305
der Himmels-Angel. 309
die Himmels-Kugel. 209
die Himmelſtuffe. 210
hindern. 227
hineinfallen. 149
hineingeführet. 217
hineinlaſſen. 103
hineinſtecken. 49
hineintreiben. 129
hinten. 76
hinter. 295
der Hinter. 77
hintere. 83
der Hinterhalt. 291
das Hinterhaupt. 85
das Hinterlegte. 239
der Hinterliſt. 309
der Hinterſegel. 181
hinterſich gehen. 69
das Hintertheil (des Menſchen) 76

das Hintertheil (des Schiffs) 179
hin- und wieder zu tragen. 145
hinwegfallen. 119
hinwegkehren. 51
hinſetzen. 71
die Hirnſchale. 81. 83
der Hirſch. 58. 107
der Hirſen. 35
der Hirtenſtab. 95
die Hirtentaſche. 95
Hiſpanien. 223
die Hitz. 115
erhitzet. 19
hitzig. 220
der Hobel. 141
die Hobelbank. 141
hobeln. 141
hoch. 21
hochheilig. 307
höchſte. 249. 253. 291. 303
das höchſte Gut. 7
das höchſte Kriegs-Haupt. 289
die Hochzeit. 243. 299
der Hocker. 89
der Hof. 145
der Hof-Juncker. 28
höflich. 239
der Hoffmann. 283
der Hoffmeiſter. 283
der Hofnarr 283
die Hofſtadt. 283
hoffend. 235
die Hoffnung. 87. 235
die Höhe. 207
die Holderſtaude. 37
holdſelig. 236
hol. 21
das hole Rad. 133. 149
die Höle. 21. 79. 128
holen laſſen. 263
die Hölle. 298. 305
das Hölliſche Feuer. 309
das Holtz. 12. 27
das ausgelöſchte Holtz. 13
brennend Holtz. 13
die Holtz-Axt. 129
höltzern. 113
der Holtzhacker. 129
der Holtzhauſſ. 129
die Holtz-Taube. 45
der Holtz-Wurm. 64
das Honig. 51
der Honigbau. 96
der Honigkuche. 97
der Honigſeim. 97
der Hopff. 115
hören. 84
der Horiton. 209
das Horn. 55. 58
die Hornuſſe. 51
die Hoſen. 125
der Hoy 133
der Huf. 155
das Hufeiſen. 139
die Hüfft. 77
das Hüfftbein. 83
der Hügel. 21
durch Hülff. 137
mit Hülff. 12
die Hulffter. 169
die Hülle. 128
die Hülſe. 85
das Hülſenzetraid. 35
die Hummel. 51
der Hund. 5. ꝛc.
das Hündlein. 53
hundert und funffzehen. 213
der Hünergeyer. 47
der Hüner-Korb. 41
Hungarn. 223
hüpffen. 231. 269
hüpffend. 65
die Hure. 231
der Hurer. 231
ſich hüten. 367
der Hüter. 53
das Hütlein. 151
die Hütte. 104
die Hyacinth. 25. 30

J.

Ja. 215
jagen. 107
vor ſich her jagen. 172
der Jäger. 107
die Jägerey. 299
der Jäger-Spieß. 107
die Jagt. 106
das Jahr. 303
in einem Jahr. 215
in zweyen Jahren. 213
in zwölff Jahren. 213
in dreyſſig Jahren. 213
jämmerlich. 183
ich. 2. 3
ich ſelber. 59
jeder. 79. 203. 218
jedes. 210
jemand. 149
jener/ jene/ jenes. 55. 69. 203
Jeruſalem. 311
der Jünger. 305
der Jungeſell. 242
die Jungfrau. 75. ꝛc.
der Jüngling. 75. 224
der Jungmann. 75. 242
das Jüngſte Gericht. 305. 310
der Jüngſte Tag. 311
die Juno. 299
der Jupiter. 213. 298

K.

der Käſer. 51
kahl. 227
die Kähle. 76
der Kahlkopff. 89
der Kahn. 103. 175
Käſerlich. 304
das Kalb. 55
der Kalk. 131
kalt. 85. 220
das kalte Waſſer. 250
die Kälter. 113
der Kamm. 37. 41. 78
kämmen. 78. 153
die Kammer. 146
der Kammer-Diener. 284
kämpffend. 271
der Kampffrichter. 277
die Kanne. 23. 117
der Karpff. 69
der Karre. 170
die Karte. 275
der Käs. 65. 95
der Kaſte. 99
das Käſtlein. 263
der Kater. 53
die Katze. 5. 53
verkauffen. 191
der Kauffer. 259
das Kaufhaus. 252
der Kauffmann. 57
die Kauffleute. 259
der Keſich. 43
der Kegel. 141. 279
der Keil. 129
JEſus. 303. 311
jetzund. 287
der Igel. 61

ihr. 9. 229
der Iltis 53
im 12. 157
die Imme. 51
immer. 11
immerdar. 11
immer ruffen. 229
immerzu. 23
impffen. 91
in. 3. 173. ꝛc.
in dem. 105. 205
in ſich halten. 35
in ſich trincken. 293
innen. 101
innerhalb. 209. 250
innerlich. 81. 84. 85
der Indianer. 185. 299
die Indianiſche Henne. 41
die Infanterie. 290
das Ingeweid. 80. 81
ins. 133
die Inſel. 17. 221
inſonderheit. 51
inwendig. 37. ꝛc.
der Inwohner. 221
der Johannes. 303
der Johannes-Beerbuſch. 37
das Johannes-würmlein. 51
der Jordan. 303
das irrdene Gefäß. 143
irrgehen. 227
das Irrland. 223
der Irrthum. 87
der Iſop. 31
der Jud. 185. 306
Judea. 303
das Judenthum. 306
das Jüdiſche Land. 303
jung. 88
der Jung. 159
das junge. 39
das junge Hünlein. 47
die Keilhaue. 137
kein. 59
keiner. 215. 145
der Keller. 115. 145
das Kenterlein. 113
der Kerker. 256
der Kern. 27. 37
der Kern-Spruch. 201
der Keſſel. 23. ꝛc.
die Kette. 139. ꝛc
die Keule. 107
die Keuſchheut. 299
der Keyſer. 285
die Kicher. 35
der Kiel. 185
das Kien. 78
der Kies. 24
die Kiſe. 68
der Kifer. 79. 83
das Kind. 4. ꝛc
das kleine Kind. 247
die Kinder. 247
die Kirche. 252. 301
der Kirchhof. 251. 261
das Kirchlein. 307
die Kirſche. 28
der Kiſelſtein. 24
die Kiſte. 141
der Kläger. 255
anklagen. 255
angeklagt. 304
die Klammer. 129
der Klang. 97. 157
das Klang-Spiel. 201
die Klaue. 55. 61
kleben. 103
der Klee. 31
das Kleid. 65. ꝛc.
die Kleidung. 128
kleiden. 241
bekleidet. 163
bekleidet werden. 267
verkleidet. 267
klein. 43
kleiner. 35. 307
kleineſt. 45. 69
der Kleinnefe. 245
die Kleinnifftel. 245
das Kleinod. 277
der klein Sohn. 245
die klein Tochter 245
das Klepperlein. 202
die Kleye. 99
Die Klinge. 287
die Klippe. 183
die Klufft. 21
die Klugheit. 226
die Klugrede. 201
klug ſeyn. 2
der Knab. 2. ꝛc.
der Knebel. 137. 279
der Knebelbart. 79
der Knecht. 249
die Kneippe. 125
kneten. 101
das Knetſcheid. 101
das Kneul. 119
das Knie 77
der Knoblauch. 33
der Knoche. 68
der Knöchel. 79
der Knopff auf dem Haus. 135
das Knöpfflein. 202
der Knorpel. 80
der Knorr. 77
ohne Knotten. 37
das Knötlein am Halm. 35
Knorricht. 37. 129
der Knoch. 110
der Kochdopff. 111
kochen. 111
das Kochwerck. 110
das Köder. 103
der Kohl. 33. 101
die glüende Kohle. 13
die verloſchene Kohle. 13
der Kohlgarten. 33
das Kölblein. 35
kommen. 2. 217
dahin man nicht komen kan. 7
davon kommen. 183
hervorkommen. 23
herzu kommen. 291
über einen Fluß kommen. 175
zuſammenkommen. 213
der König. 47. ꝛc.
die Königin. 296
Königlich. 302. ꝛc.
können. 3. ꝛc.
nicht können. 105
der Kopff. 78. ꝛc.
geköpfft werden. 256
der Kopp. 41
der Korb. 111
das Korn. 35
körnen. 104
die Kornblume. 31
das Kornhaus. 253
das Körnlein. 35 41
das Korn-Maas. 261
der Kornwurm. 64
der Körper. 217
die Koſt. 90
koſten. 259
köſtlich. 59
der Koth. 131
kotzen. 155

Die Krafft. 304
Die Göttliche Krafft. 115. 305
Der Kragen. 133. 125. 203 286
Die Krähe. 4. 45
krähen. 41
Der Kram. 259
Der Krämer. 259
Der Kramersvogel. 45
Der Krän. 33
Der Kranich. 45
kranck. 263
Die Kranckheit. 299
Der Kranz. 31. 171. 201
Das Kräuseleisen. 153
kräuseln. 153
Das Kraut. 23
Das wolriechende Kraut. 31
Der Krebs. 69
Der Krebs-Cirkel. 211
krechzen. 4
Die Kreide. 197
Der Kreis. 15. 207
Der Gesichtkreis. 210
Der Mittelkreis. 210
Der Thierkreis. 210
Die Kresse. 69
Der Kreuffel. 279
kriechen. 63. 64
Der Krieg. 298
kriegen. 286
Das höchste Kriegs-Haupt. 289
Das Kriegs-Heer. 275
Der Kriegsmann. 306
Die Krippe. 77
Die Krone. 181. 283
gekrönet werden. 201. 245
kropfficht. 89
Die Kröte. 67
Der Krug. 117
Das Krüglein. 265
krümmen. 63
Der Krummhals. 89
Das Krummhorn. 203
Der Krummweg. 167
Der Kuche. 101
Die Küche. 145
Das Kuchengeräht. 111
Das Küchlein. 5. 47. 263
kucken. 5
Die Kuffe. 115
Die Kugel. 141. 209
Die Himmels-Kugel. 208
Das Kügelein. 279

Die Kuhe. 55
Die Kühehaut. 165
Der Kühehirt. 96
Das Kühehorn. 94
Der Kühestall. 94
Der Kukuck. 5
Das Kummet. 172
Der Kundschaffter. 289
künfftig. 226. 301
Die Kunst. 242. ꝛc.
Der Kunst-Fleiß. 198
kunstkündig. 84
Der Künstler. 296
künstlich. 84
kunstliebend. 198
Der Kunstrecher. 159
Das Kunstzimmer. 198
Das Kupffer. 23. 159
Der Kürbis. 33
Der Kürschner. 125
kurtz. 29
Der kurtzweilge Raht. 285
In einem kurtzen Begriff. 313
küssen. 231
Das Küssen. 147
Die Kutsche. 173
Der Kutscher. 173
Der Kybli. 49

L.

Die Laab. 95
lächerlich. 271
Der Lachs. 71
Die Lacke. 123
Der Lackei. 284
Die Lade des Bundes. 301
laden. 287
Das Lädlein. 263
Das Läger. 113
Das Lager. 289
ein Läger schlagen. 289
Das Lamm. 55. 304
Das Land. 281
Das ange Land zwischen zweyen Meeren. 17
Der Landpfleger. 304
Die Landschafft. 280
Die Landstrasse. 167
lang. 28. 187
Die Länge. 69
langen. 113
lang Format. 195
lang geschwäntzt. 61
länglicht. 28
langrund. 207
Die Lantze. 277
Der läppische Posse. 285
Das Läpplein. 127
Das Lappland 223
Lärmen blasen. 291
Das Laseesen. 153
lassen. 83. 265
sich lassen. 137
zur Ader lassen. 153
Die Last. 57. 133
Das Laster. 224
Das Lastvieh. 56
Der Lastwagen. 171
Lateinisch. 313
Die Latern. 199
Das Laub. 27
Die Laubhütte. 128
Der Lavendel. 31
Der Lauff. 277
lauffen. 99. 181. 183
drüber hinaus lauffen. 277
zusammenlauffen. 293
Der Lauffer. 284
Lauffspiele. 76
Der Lauffstern. 210
Die Lange. 223
Die Laus. 165
Die Laute. 03
läuten. 465
Das Leben. 82
Das ewige Leben. 311
leben. 39. ꝛc.
denen man das Leben schencket. 257
Der Lebensgeist. 81
lebendig. 3. 63. ꝛc.
wieder lebendig werden. 304
Die Leber. 81. 82
Die Leberwurst. 109
vor Leckerbißlein gehalten werden. 47
Das Leder. 127
legen. 39. 265. ꝛc.
geleget. 113. 133
gelegt werden. 171
auflegen. 168
ein Bot legen. 259
feil legen. 259
in Sarg legen. 265
um sich legen. 165

unterlegen 201
der Lehmen. 131
Die Lehmwand. 91
Die Lehne. 149
lehren. 2. ꝛc.
Der Lehrmeiſter. 2. 3 ꝛc
Der Lehrſchuler. 229
Der Lehrſtul. (Cateder) 197
Der Leib. 9. ꝛc.
Das Leibchen. 125
leibeigen. 249
Die Leibquardi. 284
die Leibſtraff. 255
die Leiche. 265
Das Leich-Gepräng. 265
leicht. 227
zu leichtern. 147
leichtlich. 223
leiden. 183
Das Leiden. 87
den Tod erleiden. 304
Die Leidenſchafft. 87
Der Leim. 141. 143
anleimen. 193
Der Leimer. 68
die Leimſtange. 105
Der Lein. 119
Der Leinwat. 121
Der Leiſt. 127
Die Leiſte. 141
leiten. 12. 173
Die Leiter. 171
Die Leuröhre. 81
Das Leitſeil. 181
Die Lende. 77
lenken. 169
Die Lerche. 43
lernen. 2. 3.
gelernet. 197
Das Leſchblat. 185
leſen. 198. 313
leſt. 215
Der Lenchter. 23
Die Leute. 161
Leute / ſo uns die Füſſe lukehren. 221
Der Leutenant. 291
leutſeelig. 236
die Leutſeeligkeit. 236
Das Leylach. 147
die Leyr. 201
Die Liebe. 87
die Göttin der Liebe. 299
lieben. 228
ſonderlich beliebt werden. 45
lieber. 227
lieblich. 227
am lieblichſten. 43
lieb ſeyn. 237
liecht. 25
Das Liecht. 199. 215
die Liechtkertze. 12
die Liechtſcheer. 199
der Liechtſchirm 199
Das Lied. 201. 265
der Liedlohn. 249
das Liffland. 223
ligen. 29. 135
Das Ligen. 147
die Lilie. 30
die Linde. 29
die Linie. 244
das Linial. 207
Links. 81
die linke Hand. 77. ꝛc.
gegen der linken. 185
von der linken. 185
zur linken. 225
die Linſe. 25
die Lippe. 79
liſtig. 61
Littau. 223
loben. 296
locken. 104
Der Lockherd. 104
der Lockvogel. 104
der Loden. 123
die Loderaſche. 13
der Löffel. 116
die Löffelgans. 49
der Lohn. 249. 309
die Lohne 171
der Lorbeerbaum. 29
der Lorbeerzweig. 201
der Löſchbrand. 13
ablöſchen. 139
der Löſchtrog. 139
Löſchlen. 255
der Löw. 61
die Löwin. 61
der Luchs. 61
der / die Lufft. 9. 15. ꝛc
an die Lufft hängen. 187
die Lufft-Röhr. 83
der Lumpe. 187
die Lunge. 81. 83
die Luſt. 53
das Luſthaus. 251

M.

Machen. 11. 95. 125. 129. 143
machend. 201. 277
ausmachen. 193
dichte machen. 121
nachmachen. 3
die Macht. 7
die Made. 65
der Mäder. 93
die Magd. 249
das Mägdlein. 75
der Magen. 81. 83
mager. 108
der Magnet. 25
mahlen. 3
mahlen (zermalmen. 99
gemahlet werden. 238
vermahlen. 200
der Mahler. 159
die Maoleren 158
die Mahleit. 116
Mahlleit halten. 243
die Mähne. 57
bemähnet. 61
der Mahomed. 306
der Mahometiſche Glaub. 306
zu Mainz. 285
der Majoran. 31
der Maiſenſchlag. 105
das Maltz 115
mancherley. 110
die Mandel. 205
die Mänge. 189
mangeln. 149
mängen. 155
der Mann. 57. 243
mannbar. 243
mannigfaltig. 213
männlich. 79
die Mannslänge. 69
der Mantel. 125
der Marder. 53
der Marggraf. 285
die Maria. 302
das Mark. 83
der Markſtein. 211
der Markt. 252. 253
der Marmelſtein. 24

marren. 5
der Mars. 213
der Marſchalk. 283
martern. 305
die Maß. 35. 231. 261
mäſſigen. 231
die Mäſſigkeit. 231
der Maſtbaum. 180. 181
der Maſtdarm. 83
mäſten. 41
der Maſtkorb. 181
das Maſtviehe. 109
das Maul. 78
die Maulbeer. 29
der Maulesel. 57
der Maulkorb. 155
die Maultrommel. 202
der Maulwurf. 59
die Maur. 91
der Maurer. 130
die Maus. 4
die Maus an Gliedern. 80
die Mausfalle. 53
die Maut. 181
mauzen. 5
das Meel. 99
das Meelfich. 101
der Meeltau. 19
das Meer. 17 ꝛc.
das Mittel-Meer. 219
die Meeräuge. 17
das Meer-Bäumlein. 27
der Meer-Buſen. 17
der Meer-Fiſch. 70 71
das Meer-Kalb. 71
die Meerkatze. 53
das Meerpferd. 71
der Meerrettich. 33
das Meerwunder. 71
der Meet. 115
mehr. 133. 237
die Meil. 219
die Meiſe 43
der Meſenſchlag. 205
meiſte. 43. 259
meiſtens. 29
der Meiſter. 296
melken 95
der Melkkübel. 95
das Melkſchaff. 95
die Melone. 33
die Menge / beſtehe Menge.
der Menſch. 9. ꝛc.
der erſte Menſch. 302
die Menſchheit. 303
menſchlich. 242. ꝛc.
das Menſchliche Glückweſen. 308
die menſchliche Rede. 3
der Mercurius. 213. 298
merk auf! 224
das Merkleichen. 159
der Mertel. 131
die Mertelkelle. 131
meſſen. 129. 207. 219
das Meſſer. 116
der Meſſias. 301
das Meſſing. 23
der Meßſtab. 207
der Metall. 23
metzeln. 108
der Metzger. 108
die Meyerin. 95
das Meyenbäumlein. 31
die Milch in den Fiſchen. 68
der Milchraum. 95
die Mildigkeit 241
das Milz. 81
die Mineralien. 23
murren. 295
die Mißgeburt. 88 89
mißgünſten. 237
der Mist. 41 45
der Mikel. 27
mit 27
mit GOtt. 19 ꝛc.
mitgeben. 2
gegen Mittag. 97
das Mittagland. 219
der Mittags-Cirkel. 221
die Mitte. 13. 79. 252
das Mittel. 210. 227
die Mittelbahn. 225
der Mittelduft. 219
der Mittelfinger. 79
der Mittelkreis. 210
mitten. 11. 293
mitten. 210
in der mitten. 11
mitter nachtſch. 209
die Möhre. 33
der Molch. 63
das Moos. 299
das Monat. 213
der Monch. 306
der Mond. 11
die Mondfinſternis. 217
Monds
Monds Geſtalt. 214
der Morast. 17
der Mörder. 257
morgen. 229
die Morgenröthe. 11
des Morgens. 11
auff morgen ſparen. 229
der Mörſer. 111
der Moſes. 301
Moskau. 223
der Most. 113
die Mostkufe. 113
die Molte. 65
die Mucke. 51
die Mühl. 99
das Mühlwerk. 98
die Muhmis. 245
der Muhmen Sohn. 245
die Mühie. 65
der Mund. 4 ꝛc.
der Mundſchenk 283
die Münze (Geld.) 259
die Münze (Kraut) 31
der Mus. 247
die Muſchel. 25
die Muſen. 299
der Muſikthon. 85
müſſen. 3. 277
der Müſſiggang. 229
die Muskete. 291
mutgmachen. 291
die Mutter. 243 247
der Mutter Bruder. 245
der Mutter Schweſter. 245
mutwillig. 197

N.

die Naat. 125
die Nabe. 171
der Nabel. 77
nach. 101. 131. 195. 265. ꝛc.
einen nach dem andern. 188
nach dem Ziele. 277
nach dieſem. 155
nachahmen. 224
der Nache. 175. 183
der Nachfolger. 307
die Nachkommen. 245. 301
die Nachkommen ſchafft. 73
nachrachen. 3
nachmahls. 301
nachſenden. 284
nachſetzen. 229
nach-

nachſprechen. 43
nachſtellen. 47
die Nachſtellung. 309
Nachſtreben. 87
Nächſte. 161
die Nacht. 11. 221
bey der Nacht. 11. 51
bey Nacht ſtudiren. 199
die Nachteule. 45
der Nachtheil. 249
die Nachtigal. 43
das heilige Nachtmal. 304
die Nachtmühe. 123
der Nachtpott. 147
der Nachtrab. 290
die Nachtſtunde. 157
der Nack. 76
nacket. 271
die Nadel. 125
der Nagel. 139. 171
d Nagel am Finger. 79
nahe. 18
in der Nähe. 291
die Nahrung. 90. 130
der Nahme. 3. 187
die Narde. 31
der Narr. 267
der Narrenkolb. 37
die Narciſſe. 30
die Naſe. 78. 85
die Naſenlöcher. 78
das Naſentuch. 123
naß werden. 175
die Näterin. 123
die Natter. 63
die Natur. 91. 266
der Naturforſcher. 205
natürlich. 84
der Nebel. 16
neben. 83. 198. 213
der Nebenkreiß. 211
neen. 123
der nefe. 245
das Neſelein. 30
nehmen. 155. 188
annehmen. 215
benehmen. 217
darzunehmen. 31
zunehmen. 215
nehren. 241
ſich nehren. 39. 45
ernehren. 247
der Neid. 237
das Nelke. 30
nemlich. 233. 271
nennen. 7. 19. ꝛc.
benennen. 3
genennet werden. 19. 173. 187
man nennet. 210
Neptunus. 298
die Nerve. 82
die Neſſel. 31
das Neſt. 39
das Netz. 65. 81. 107
neu. 97
neun. 213. 299
die Neunaug. 71
neunhundert. 303
nicht. 80. ꝛc.
nichts. 226
und nichts. 133
nichts vergebens. 226
niderhauen. 291
das Niderkleid. 151
das Niderland. 223
niederreiſſen. 15
niemand. 239
der Niere. 81
die Niſel. 245
der Nuys. 67
nirgend. 7
niſten. 39. 41
noch. 155. 304
noch heut zu Tag. 299
was nöhtig iſt. 2
der Nordkreis. 211
der Nordpol. 208. 221
Norwegen. 223
die Note. 201
nun. 128
die Nuß. 29
der Nutz. 236
nutzbar. 227
abnutzen. 199

O.

Ob. 155
oben. 67. 76. 127
oben drüber. 261
von oben. 185
von oben herab ſchieſſen 49
ober. 135
die Oberfläche. 218
der Oberherrſcher. 285
das Oberleder. 127
die Oberſchenkel. 77
die Oberſchwelle. 134
oberſt. 135
der Obriſt. 291
der Obriſt-Cämmerer. 283
der Obriſt-Leutenant. 291
obſchon. 11. 225
das Obſt. 28
der Ocean. 219
der Ochs. 49. 55
der Aurochs. 59
die Ochſenblaſe. 177
das Octavbuch. 195
Odem holen. 68
das Odem-holen, oder. 12. 35. 87 ꝛc.
das Oel. 271
der Oelberg. 305
der Ofen. 147
die Ofenkachel. 143
die Ofenkrücke. 101. 111
das Ofenloch. 101
offen. 79
der offne Saal. 134
öffentlich. 284
offt. 307
öfftermals. 289
der Oheim. 245
des Oheims Sohn. 245
ohn. 27. 31
ohne Knotten. 37
das Ohr. 78
der Ohren beraubt werden. 257
der Ohrfinger. 70
opffern. 295
zu opffern. 301
das Opffern. 301
ordentlich geſetzt werden. 191
das Orgelwerk. 203
der Ort. 171
der Ort der Seeligkeit. 311
der abgelege Ort. 253
an etlichen Orten. 152
ſandige Oerter im Meer. 183
der verborgene Ort. 61
der unwegſame Ort. 167
von andern Orten. 259
das Otter-Kam. 301
die Otter. 63

P.

Paaren. 129
der Pagagiwagen. 291
die Pagen. 284

Die Palisaden. 250
Pallas. 299
Das Panterthier. 61
Der Pantoffel. 127
Der Panier. 286
Der Papagey. 43
Das Papier. 186. 187
Der Papierer. 187
Die Papiermühl. 187
Papyrus. 187
Das Paradeis. 73. 242. 302
Der Paradeisvogel. 45
Die Parthey. 289
Die Partisane. 271. 287
Die Pastete. 117
Die Pasten. 251
Die Patrontasche. 287
Der Pauker. 291
Der Pausback. 89
Das Pech. 27
Der Pechorat. 127
Die Pedarte. 295
Peilick. 275
Die Peitsche. 178. 279
Der Penacl. 189
Das Pennal. 184
Das Perle. 27. 71
Die Perlenmuschel. 71
Das Perment- 187. 193
Das Persische Meer. 219
Die Person. 238
Die Persönlichkeit. 6
Das Perspectiv. 226
Der Petersilge. 33
Der Pfad. 267
Der Pfal/ das Pfalwerk. 250. 257
Der Pfalzgraf. 285
Die Pfanne. 111
Der Pfau. 41
Der Pfeb. 33
Die Pfeiffe. 203
Der Pfeil. 135
Das Pferd. 57 ꝛc.
Das unbendige Pferd. 225
mit zwey Pferden. 173
mit sechs Pferden. 173
Der Pferdschmuck. 168
Der Pferdstall. 154
Der Pfifferling. 23
pfiptern. 4
Die Pfirsche. 28
pflanlen. 91
Die Pflanze. 26. 37
Das Pflanzenbeet. 91
Der Pflanzgarten. 91
Das Pflaster. 263
Die Pflaume. 28
pflegen. 45
man pfleget. 256
Der Pflock. 289
Pflügen. 92
Das gepflügte Feld. 23
Der Pflug. 92
Das Pflugeisen 92
Der Pflugschar. 92
Die Pflugsterz. 92
Der Pfoste. 134
Das Pfrosfreis. 91
Der Philipsthaler. 23
Der Philister. 299
Der Pickelhering. 267
Pilatus. 304
Daz Pillulein. 263
Der Pinsel. 159
pippen. 5
Das Pistol. 169. 287
plagen. 51. 309
Der Planet. 210
Die Planetenstellung. 212
planiren. 193
Das Planirwasser. 193
Die planke. 91
platschen mit den Händen 267
Die Platte. 117
Der Platz. 267
Der Platz (die Gasse.) 253
Der Platz (Tenne.) 93
Der Platzregen. 18
plündern. 291
geplündert werden. 295
Pluto. 298
Der Pöbel. 94. 297
Podolien. 223
Polen. 223
Das Pollet. 159
Der Polster. 147
Die Porkirche. 297
Die Posaune. 203. 311
Der Posse. 267
Der läppische Posse. 285
Der Postbot. 284
Das Postement. 135
Postilion. 284
Der Postreuter. 169
Der Pracht. 283
Der Pranger. 257
Das Predi-
Predigen. 305
Der Predigstul. 297
Der Preis. 259
preilen. 257
Die Preß. 193
pressen. 113. 193
Preussen. 25. 223
Der Priapus. 299
Der Priester. 243. 307
Der Prophet. 307
prüfen. 291
Der Puls. 263
Die Pulsader. 82
Das Pult. 191
Das Pulver. 263
Das Stuckpulver. 293
Das Pulverhorn. 287
Die Pumpe. 149
Der Punct. 219
Das Pünchen. 75
Der Purpur. 71
Der Purpurschneck. 75
Pythagoras. 226

Q.

quacken. 5
gequacket. 67
Der Quacksalber. 259
Der Quadrat. 207
Die Qual 207
Der Quadstrich. 219
Das Quartbuch. 195
Das Quecksilber. 23
Die Quelle. 149. 217

R.

Der Rabe. 47. 221
Der Rabenstein. 256
rächen. 235
Das Racket. 273
Das Rad. 99. 239. 257
mit einem Rad. 170
mit zweyen Rädern. 170
mit vier Rädern. 170
Die Radare. 273
radbrechen/ rädern. 257
Die Radscheine. 139. 171
Der Raht. 283. 306
Der kurtzweilige Raht. 285
Das Rahthaus. 252
Der Ratter. 101
Der Rand 199
Die Randschrifft. 185

Das Rappier. 271
Der Ratz. 53
rauben. 11
Der Rauber. 257
beraubt werden. 257
räuberiſch. 67
Der Raubvogel. 46
Der Rauch. 13
räuchern. 199
Das Rauchwerck. 301
rauch. 85
Der Raum. 209
raumen. 92
Die Raupe. 51. 64
Die Raute. 31
Die Rebe. 37
Das Rebhun. 45
Der Reche. 93
Die Rechenſchafft. 311
Rechenſchafft geben. 309
recht. 2. 225
Das Recht. 255
Die Rechte. 77
rechts. 224. 239
von der Rechten. 225
Der rechte Fußſteig. 224
Die Rede. 3. 201
reden. 226. 247
mit einem reden. 307
recht ausreden. 2. 200
Die Red-Kunſt. 200
red ich. 239
redneriſch. 200
Der Regen. 18. 235
Der Platzregen. 18
Der Regenbogen. 19
Der Regenmantel. 166. 169
Die Regenwolcke. 17
Der Regenwurm. 64
regieren. 181. 277
Der Regierer. 7
Das Regiſter. 191
die Regiſterform. 195
Das Rehe. 59
Der Rehebock. 59
Das Reibeiſen. 111
reiben. 131. 150
gerieben werden. 159
zerreiben. 24
Der Reibſtein. 151
Das Reich. 223
Das Römiſch Reich. 285
reichen. 249
reicher. 199
Der Reichſtab. 283
Der Reichstag. 285
Der Reichthum. 241. 299
Der Reiß. 19
Der Reiff (Circkel.) 163
Der Reigel. 49
rein. 119. 303
Die Reiſe. 281
Das Reiſefell. 166
reiſend. 281
durchreiſen. 213
überreiſet werden. 181
Das Reisholtz. 129
Das Reiſich. 91
Der Reismantel. 166
reiſſen. 304
reiſſend. 61
niederreiſſen. 15
Der Reit-Rock. 169
Der Reitſtock. 141
Die Religion. 306
rennen. 169. 277
Das Renn-Spiel. 277
Der Rennmeiſter. 284
Der Rettich. 33
retſchend. 279
Die Reude. 92
Die Reiſe. 103
reuſſen. 223
Der Reuter. 168. 179
Die Reuterey. 290
Der Reuter-Fahne (Cornet.) 291
richten. 104
gerichtet werden. 181. 257
Der Richter. 255
D Richterſtul. 304. 311
Das Rittſcheid. 131. 207
Die Richtſchnur. 129
Die Richtſtat. 256
Die Riebe. 73. 83
riechen. 85
Die Riem. 165. 172
Der Riemer. 165
Der Rieß. 89
Das Rieß Papier. 187
Der Riegel. 134. 251
Die Rinde (am Boum.) 27. 187
Die Rinde (am Brod.) 101
Der Ring. 277. 279
Der Ringer. 271
ringsum. 180
Die Rinkmaſ. 207
Die Rinne. 135. 151
rinnen. 17
Der Ritmeiſter. 291
Der Roche. 71
Der Rock. 125
Der Rocken. 35. 119
Der Rogen. 68
Der Rogner. 68
Das Rohr. 184
Die Rordommel. 49
Die Röhre. 115
Die Rolle. 133. 193
rollen. 121
Der Römer. 271
Römiſch. 185
Die Roſe. 30. 37
Der Roſenſtock. 37
Das Roß. 57. 169
Die Roßbar. 173
Das Röslein. 257
Der Roßmarin. 31
Die Roßmühl. 95
Der Roßzeug. 168
Der Roſt. 111
geröſtet. 119
roht. 25. 84
Das rothe Meer. 219
Das Rothkelchen. 43
Der Rottmeiſter. 291
Die Rube. 33
Der Rubin. 25
Der Rucken. 76. 77. 166
Die Rückdecke. 168
Der Ruckgrad. 83
Der Rüde. 95
Das Ruder. 175
rudern 179
Die Ruderbäncke. 179
Die Ruder-Purſche. 179
Der Ruderring. 179
Das Ruderſchiff. 178 179
ruffen. 4. 5
anruffen. 297
immer ruffen. 229
Die Ruhe. 85. 147. 229
Die Ruhe des Gemüts. 233
ruhen. 229
ausruhen. 229
rühren. 203
rund. 28. 218
Der Rundung. 207
rupffen. 110

der Ruß. 13
Der Rüssel. 57
die Rüstung. 286
die Rute. 197. 257

S.

der Saal. 134
die Sache. 7. ꝛc.
solche Sachen. 239
Sachsen. 285
der Sack. 93
die Sackpfeiffe. 95. 203
das Sacrament. 301. 303
die Sacristey. 297
säen. 93
Der Saffir. 25
der Saft. 113. 263
hersagen. 197
die Saite. 203
der Salamander. 63
Der Salat. 33
die Saibey. 31
Salve geben. 291
Das Saltzfaß. 116
Der Same. 26. ꝛc.
sammlen. 93
gesammlet werden. 25
samt. 55 ꝛc.
Der Sand. 24. 131
Die Sandbüchse. 185
sandige Oerter im Meer. 183
der Sandlauff. 157
Die Sanduhr. 157
sanfft. 15. 147
die Sänffte. 173
sanfftmütig. 237
der Sarg. 265
Der Satan. 309
der Sattel. 168
der Satteiknoff. 169
das Sattel-Pferd. 172
der Saturnus. 213. 299
die Sau. 109
säubern. 53
sauffen. 231
Der Sauffer. 231
saugen. 69
die Säule. 83
Der Saum. 125
das Saumroß. 173
saur. 85
der Saurampffer. 31
die Schabe. 65
der Schaberack. 168
das Schachspiel. 275
der Schachstein. 275
der Schacht. 137
der Schade. 263
das Schaaf. 4. 55
der Schäfer. 95
das Schaff. 163
der Schaffhund. 95
die Schaflaus. 65
der Schafft. 281
die Schale. 29. 39. 69
der Schall. 84
die Scham. 77
schändlich. 225
die Schantze. 250. 189
der Schantzgräber. 295
der Schantzkorb. 295
die Schär. 69
scharff. 61. 85
schärffer. 161
der Scharffrichter. 256
schermützieren. 289
scharren. 41
der Schatte. 157. 217
schatticht. 21. 29. 217
der Schaum. 19
der Schauplaß. 267
das Schauspiel. 266
der Schatzmeister. 283
seelsüchtig. 237
die Scheer. 125. 153
das Scheermesser. 153
der Scheffel. 261
die Scheibe. 143
das Scheiblein (Scheufelein) 263
die Scheide. 287
scheiden. 99
der Scheideweg. 167
scheinbar. 87
scheinen. 11. 215
die Scheitel. 227
der Scheiterhauffe. 257
der Schemel. 121
der Schencke. 253
denen man das Leben schencket 257
das Schenckelbein. 83
scheren. 69
der Scherg. 256
die Schertz-Rede. 267
die Scheune. 9
schicken. 28
schiebend. 279
der Schiebsack. 166
der Schiebstein. 275
der Schiedsmann. 255
der Schicler. 89
das Schienbein. 77 83
schiessen. 291
schiessend. 279
herabschiessen. 17
von obenher abscheissend. 49
herausschiessen. 153
zerschiessen. 295
das Sleßpulver. 287
die Schießtafel. 275
das Schiff. 133. ꝛc.
das Schiff mit einer Ruderbanck. 179
mit zweyen Ruderbäncken. 179
schiffend. 187
die Schifffahrt. 179
das Schifflein. 183
der Schiffmann. 179 181
die Schiffmühl. 179
schiffreich. 281
das Schiff-Seil. 165
der Schiff-Streit. 293
der Schild. 67. 233. 286
die Schildkrot. 67
die Schildwacht. 289
das Schilffrohr. 37
schimmern. 11
die Schindel. 135
der Schincke. 109
die Schlacht. 275. 190
schlachten. 108
geschlachtet. 304
eine Schlacht halten. 290
das Schlachtmesser. 108
die Schlacht-Ordnung. 290
das Schlacht-schwerd. 287
die Schlacke. 134
der Schlaf. 85
schlaffen. 228
die Schlaffhaube. 123
die Schlafkammer. 245. 147
der Schlagbaum. 251
schlagen. 108. 283
schlagend. 179. 279
geschlagen. 14
geschlagen werden. 273. 289
man schlägt. 273
zurückschlagen. 273
zuschlagen. 273

Die Schlangröhr. 157
Der Schlemmer. 231
Die Schlämmerey. 231
Die Schlange. 5. 63
Die ehrne Schlange. 301
Die grosse Schlange. 63
schlecht. 7
Der Schlägel. 129. 133
schleiffen. 256
geschleifft werden. 295
Die Scheibe. 69
Der Schlepsack. 231
Der Schlichthobel. 141
Die Schlings. 105
Der Schlitte. 170. 277
Der Schlitt-Schuhe. 277
Der Schlitz. 185
Das Schloß. 134. 139. 253
Das Schloß der Ehren. 225
Der Schlund. 83
Der Schlupfwinckel. 61
Der Schlüssel. 139. 145
schmecken. 85
Das Schmeer. 109
Der Schmeerbauch. 77
schmeissen. 109
schmeltzen. 137
Der Schmertze. 87
Der Schmied. 138. 298
schmiden. 139
Die Schmitte. 139
Die Schmiersbüchse. 173
schmieren. 173
Der Schmutz. 150
Der Schnabel. 39. 49
Der Schnabel am Schiff. 293
Der Schnacks. 51
schnackern. 4
Die Schnait. 105
Der Schneck. 65
Das Schneckenhaus. 65
Der Schnee. 89. 170
schneiden. 159. 165
abschneiden. 112
Die Schneide. 287
Der Schneider. 124
Das Schnellkeulchen. 279
Die Schnellwaag. 261
Der Sneyff. 45
Der Schnitter. 93
schnitzen. 841. 159
Die Schnitzbank. 163
Das Schnitzmesser. 163

das Schnuptuch. 123
der Schober. 93
schön. 41. 225
die Schönheit. 243
der Schöfbrun. 145. 148
schöpffen. 149. 151
geschöpfft. 296
der Schörs. 55
der Schorstein. 13
die Schote. 35
Schottland. 283
die Schranken. 277
schreiben. 243
auffschreiben. 255
fürschreiben. 231
geschrieben. 301
die Schreibfeder. 255
der Schreiner. 141
das Schrepfeisen. 151
schrepfen. 151
schreyen. 5
das Schrifftbuch. 296
der Schubkarren. 133. 170
der Schuhe. 127
die Schul 252
der Schuldige. 255
die Schulter. 77. 166
die Schulter (Hamme.) 109
das Schulterblat. 57. 83
die Scherpe. 68
schuppen. 110
der Schuppenschwanz. 67
die Schüssel. 117. 143
das Schüsselein. 117
der Schuster. 279
der Schuster. 127
schützen. 101. 113
geschützet werden. 137
der Schütze. 210
die Schutzwaffen. 287
schwach. 161
die Schwader. 290
die Schwalbe. 41
der Schwamm. 151
der Schwan. 49
der Schwani. 59
der Schwatriente. 168
der Schwantzstern. 208
die Schwarte. 81
schwartz. 79
schweben. 235
der Schwefelfaden. 12
schwefelicht. 19

das Schwein. 58
der Schweinstall. 95
die Schweinspurst. 109
der Schwengel. 149
das Schwerd. 233
das Schlachtschwerd. 287
schuldig 247
schwer. 83. 85
die Schwere. 261
die Schwester. 245
schwimmen. 9
das Schwimmen. 176
ausschwimmen. 183
überschwimmen. 177
zum schwimmen. 67
schwirgen. 155
sich schwingen. 169
die Schwitzbank. 150
ausschwitzen. 87
Sclavonien. 223
der Scorpion. 63. 210
der Sebel. 287
sechs 171
mit sechs Pferden. 173
der sechste. 73
sechtig. 205. 219
das Secret. 145
der Secretarius. 283
der See. 57. 57
der Seehund. 71
der Seeraub. 257
die Seeschlacht. 293
das Seetreffen. 292
die Seege. 129
seegen. 129
die Seegspräne. 129
die Seel. 86
seelig. 6
die Seeligkeit. 311
seelig werden. 305
das Segel. 130. 181. 183
das { grosse / vorder- / hinter- } Segel 181
die Segelstange. 180
der Segen. 247
sehen. 47. 84. 161
sehet da (sihe da.) 3
ansehen. 238
aussehen. 243
ersehen. 226
umhersehen. 226
sehrumsehen. 226

vor sich sehen. 227
zuruck sehen. 226
die Seide. 65
der Seidenwurm. 65
die Seiffe. 152
der Seiher. 111
das Seil. 133
der Seiler. 164. 165
das Seilgarn. 165
der Seilkäntzer. 269
der Seim. 97
°sein. 41. 283
das seine. 239
die Seite. 77. 189. 195
zu beyden Seiten. 261
die Seiten-Linie. 245
selber. 161. 299
aus sich selber. 6
unter sich selbst. 237
der Selbstmörder. 235
seltenst. 45
seltsam. 71
die Sende. 37
die Semmel. 101
der Send-Brief. 199
senden. 299
nachsenden. 284
sengen. 109
die Sennader. 8
die Sense. 93
der Serglas. 306
der Sessel. 147
setzen. 132. 169. 188
setze hinzu. 209
gesetzt werden. 191
aufsetzend. 151
auf den Esel gesetzt werden. 257
gegenüber gesetzt. 19
nachsetzen. 229
zusammensetzen. 200
seugen. 247
die Seule. 133. 135. 195
das Seulbild. 159
das Seyn (Ding.) 6
seyn. 9. 11. ꝛc.
hier seyn. 3
sie sey/ wo sie sey. 11
so es seyn kan. 227
sich lassen. 137
sich selber, 161. 237
die Sichel 93
die Sicherheit. 289
sicherste. 225
am sichersten. 225
die Sie. 39
sieben. 74. 210
der Siebende. 239
siebenzigst. 303
das Siechenhaus. 258
sieden. 111. 115
das Siegel. 304
sihe! 3
sihe zu. 225
das Silber. 23
Sinai. 301
singen. 48. 51. 219. ꝛc.
die Singweis. 201
der Sinn. 84. 85
eines Sinnes. 233
das Sinnbild. 201
sinnlich. 86
die Sinnlichkeit. 82
sinnreich. 275
die Sippschafft. 244
die Sitte. 236
seinen Sitz haben. 281
sitzen. 39. ꝛc.
aufsitzen. 172
sitzend. 143. ꝛc.
darüber sitzend. 39
Sclavonien. 223
der Smaragd. 25
so. 41. 135. 165. 187. 221
nicht so sehr. 167
so viel. 31. 133. 172
so wohl. 84
der Sohn. 247. 267
der Kleinson. 24
der Sohn GOttes. 302
das Söhnlein. 299
solche. 193
solcher. 99. 239
solches 205
der Soldat. 286. 291
Soldaten werden. 286
die Sole. 77. 127
sollen. 238
die Sommerlaube. 91
sommerlich. 211
der Sommervogel. 51
sonderbar. 301
sonderlich. 25. 187
sondern. 80. ꝛc.
die Sonne. 11. ꝛc.
die Sonnenfinsterniß. 217
der Sonnenlauf. 211
der Sonnenschein. 233
der Sonnenstrahl. 161
die Sonnenuhr. 157
die Sonnenwende. 210
der Sonnen-Circkel. 210
sonsten. 215. 220
der Spalt. 185
spalten. 110. 139
gespalten. 55
der Span. 129
das Spanbett. 147
das Spanferckel. 161
spannen. 172
aufspannen. 289
sparen. 241
sparen auff morgen. 229
der Sparr 135
die Spathe. 91
spatzieren. 181
der Spatziergang. 91
der Specht. 45
die Speckseite. 109
die Speiche (am Rad.) 175
die Speise. 83. 103. 110
die Speiskammer. 108
der Speismeister. 110
die Speis-Ordnung. 263
der Sperber. 47
der Sperling. 41
speyen. 231
der Spick. 31
spicken. 111
die Spicknadel. 111
der Spiegel. 161. 226
das Spiel. 275
das Spielbret. 275
spielen. 25. 267. ꝛc.
spielen der meisten Augen. 275
spielen des Glücks. 275
mit Stücken aufeinander spielen. 293
der Spielgeleug. 247
das Spielhaus. 258
die Spielperson. 267
die Spielübung. 273
gespielet werden. 267
der Spieß. 287. 291
Spießen. 237
die Spindel. 119. 139
die Spinne. 65
die Spinnerin. 119
das Spinn-Rad. 119
der Spital. 258.

Der Tropff. 19
tropffweis. 18. 115
tröpffeln. 18
Der Tropp. 290
trotzig. 233
trüb Wetter. 11. 235
trucken. 261
trucknen. 117. 185
getrucknet. 119
Der Truchſeß. 283
die Truhe. 145
die Trummel. 202
der Trummelſchläger. 291
Der Trunck. 231
das Tuch. 121
der Tuchmacher. 121
die Tugend. 197. ꝛc.
die Tulipan. 31
die Tünche. 131
entunckern. 185
die Turteltaube. 45

V.

Der Vatter. 243. ꝛc.
Vätterlich. 235
des Vaters Bruder. 245
des Vaters Schweſter. 245
übel. 241
Der Ubelthäter. 256
üben. 277
über. 69. 111. 135
über tauſend. 211
über das. 68. 227
überall. 7
überbleiben. 13
überfallen. 105
Der überforſcher. 205
die Uberfuhrt. 174
das Übergeſchüh. 127
überlaſſen. 259
übernacht. 103
übernachten. 167
überreichen. 117
überteiſen. 181
überſchreiben. 199
über ſich ſteigen. 27
überſtigen. 294
übertünchen. 134
überwunden. 291
überziehen. 193
übrig. 45
Das Veilchen (der Veil.) 30
Das Vellis. 165

Das Ventil. 273
Venus. 213. 299
verabſcheuen. 87
verächtlichſt. 45
verantworten. 255
verbergen. 295
verbergend. 104
verbeſſern. 197
verbieten. 239
verbotten. 73
verbleiben. 300
Der verborgene Ort. 61
verbrennen. 12
verbrennet werden. 257. 295
zuverbrennen. 299
verbunden. 271
Der Verdacht. 87
verdammen. 73
verdammend. 255
verdammt. 304
verdecken. 147. 217
verderben. 183
Das Verderben. 293
Der Verdienſt. 239
verfahren. 239
verfertigen. 139
verfinſtert werden. 217
verfolgen. 107
verfolgend. 293
verführen. 167
verführet. 73
vergangen. 226
vergebens. 226
Die Vergeſſenheit. 85
vergifft. 63
Das Vergiß mein nicht. 31
Der Vergleich. 255
vergleichen. 219
verheiſſen. 300
Die Verheiſſung. 239
Die Verhör. 284
verkauffen. 191
Der Verkauffer. 259
verkleidet. 267
verkriechen. 61
verkühlet. 115
verlangen. 87
verlaſſen. 167. 224
verlaugnen. 307
verleihen. 313
verletzt werden. 239
verlieren. 85
verloben. 243

die Verlöbniß. 243
die verloſchene Kohle. 13
vermählet. 243
vermahnen 294
vermaſcaradet. 269
vermittelſt 111
vermögen. 133
vermummt. 269
Vernunfft. 86. 297
vernünfftig. 86
verordnen. 301
verrichten. 297
die Verrichtung. 227. 249
verſauren. 115
verſchlieffend. 241
verſchloſſen. 309
verſchnitten 41
Der Verſchwender. 241
verſchwinden. 305
verſehen. 95
die Verſen. 77
verſetzen. 233
verſigeln. 199
verſincken. 293
verſprochen. 302
verſpünden. 113
die Verſtandred. 201
verſtehen. 2
verſtochen werden. 259
verſtorben. 265
verſtoſſen. 73
verſtoſſen werden. 311
verſuchen. 309
vertheilen. 205
verthulich. 267
verthun. 241
Der Vertrag. 239
vervielfältigen. 205
verurtheilt werden. 257
verwahren. 85. 241
zu verwahren. 145
verwandt ſeyn. 244
verwerffen. 87
verwickeln. 105
verwieſen werden. 257
verwunden. 271
verzehren. 237
verzogen werden. 267
verzweifeln. 235
die *Veſta*. 299
veſt. 155
Der veſte Grund. 233
Die Veſtung. 293

der Vetter. 245
des Vetters Sohn. 245
das Ufer. 17. 37
die Uhr. 253
das Uhrwerck. 156
uhuhen. 5
das Vieh. 51. 94
die Viehzucht. 94
viel. 227. 250
vielerley. 229
der viel Weiber hat. 307
vier. 9. ꝛc.
vier und zwantzig. 83
in vier und zwantzig Stunden. 209
vier und dreissig. 83
das Viereck. 207
der Viereckstein. 238
vierfüssig. 61
vierhundert. 81. 219
vierdte. 195
das Viertel. 215
geviertheilt werden. 257
viersig. 213. 305
die Viole. 203
um. 41
um sich legen. 165
um und um gestirnt. 208
umarmen. 231
umdrehen. 119
durch umdrehen. 202
die Umdrehung. 165
der Umfang. 218
umfangen werden. 250
umfliessen. 218
umgeben. 171. 289
der umgeben ist. 81. 283
umgeben seyn. 39. 78
umgeben werden. 149
umgehen. 11
umhersehen. 226
der Umlauff. 157
umlegen. 287
umligend. 281
umsehen. 227
umstellen. 107
umtreibend. 99
die Umtreibung. 157
unbändig 225
die Unbedachtsamkeit. 309
unbekand. 221
unbeweglich. 238
unbewohnbar. 220
die Unbilligkeit. 235
und. 3. 7. 105. 121. 139
und dergleichen. 29. 141. 165
undurchdringlich. 59
uneinig. 237
unermäßlich. 7
unersättlich. 241
unerschöpfflich. 7
unerschrocken. 233
der Unfall. 235
der Unflat. 83. 150. 253
unflätigkeit. 45
unfleissig. 197
der Unform. 89
unfreundlich. 237
unfruchtbar. 29
ungebahnt. 67. 89
ungebunden. 201
der Ungeduldige. 235
ungehäuer. 67. 89
das Ungemach. 233. 297
ungerathen. 267
ungestalt. 88. 91
die Ungewonheit. 277
das Ungeziefer. 50. 64
ungleich. 297
das Unglück. 233
unglückselig. 233. 297
unhöflich. 237
die Unhuld. 257
die Unke. 63
das Unrecht. 235
unrein werden. 123
das Unschlit. 109
das Unschlitlicht. 199
der unschuldige. 255
unschuldigste. 304
unser. 223
unsers Lands. 221
unten. 67. 127
unter. 9. 30
unterdessen. 235. 305
unter der Erden. 15. 23
unter dem Wasser gehen. 177
unter sich selbst. 237
unterste. 94
die Unterfläche. 220
untergraben. 295
der Unterhalt. 245
unterhalten. 243
unterlegen. 201
untermischen. 290
unterschreiben. 81. 85. 200
die Unterschenckel. 77
unterschiedlich. 297
die Unterschwelle. 134
der Unterstrich. 199
untertauchen. 49
untertruckend. 297
unterwerffen. 241
unversöhnlich. 237
unwegsam. 167. 173. 225
unziehlich viel. 221
das Unzucht-Leben. 231
der Vogel. 39. 45
der Gesangvogel. 41
das kleine Vögelein. 47
der Vogelfang. 104
das Vogelgarn. 104
das Vogelhäuslein. 43
der Vogel-Leim. 27
der Vogelsteller. 104
das Volck. 301
voll. 9
sich voll und toll saussen. 231
vollendet. 229
vollkommen. 6
der Vollmond. 215
vollziehen. 249
vom. 12. 172
vom Himmel. 303
von 6. 73
von da an. 243
von dannen. 77
von der Zeit an 303
von einander abziehen. 205
von einander fallen. 189
von sich geben. 202
vor. 134. 175
vor allen. 3
vor sich. 133
vor sich gehen. 69
vor sich her. 172
vor sich sehen. 226
die Vor-alt-mutter. 244
vorbehalten. 238
vorbey fliegend. 105
vorbittend. 305
das Vorbild. 301
vördere. 83
das Vordersegel. 181
die vordere Spitz am Schiff. 293
das Vordertheil. 76. 179
die Vor-Eltern. 245
der Vor-elter-vater. 244
vorgebend. 306

das Vorgebirg. 17
das Vorgemach. 145
das Vorhaupt. 85
vorher. 304
der Vorläuffer. 303
vorlegen. 117
der Vormund. 243
vornehmſt. 65. 223. 298
vornen. 76
der Vorrath. 228
der Vorſchneider. 117
vorſchreiben. 263
vorgeſchrieben. 197
die Vorſchrifft. 188
die Vorſehung. 308
vorſichtig. 227. 308
die Vorſichtigkeit. 309
die Vorſpann. 172
die Vorſtadt. 251
vorſtehen. 255
der Vorſteher. 298
vorſtellen. 267
der Vortrab. 290
vorziehen. 157
vorzubehalten. 238
uralt. 94
die Ur-ält-mutter. 245
der Ur-ält-vatter. 245
der Ur-Enckel. 245
der Urheber. 300
der Urin. 263
der Ur-neſe. 245
die Ur-nifftel. 245
die Urſach. 205
der Urſohn. 245
das Urtheil. 255
verurtheilt werden. 257
die Ur-tochter. 245
der Vulcan. 298

W.

der Wacholderbaum. 29
das Wacholder Bäumlein. 37
das Wachs. 97
die wächſerne Tafel. 184
die Wachskertz. 190
wachsthümlich. 86
wachſam. 45
wachſen. 23. 25. 69
wachſend. 247
auswachſen. 27
hervorwachſen. 26
die Wachtel. 43
der Wächter. 253
die Wade. 77
der Wadſack. 165
die Waffen. 286
die Wage. 210. 239
der Wagbalck. 261
das Waggericht. 261
die Wagſchale. 261
der Wagſtrang. 261
der Wagen. 171
mit einem Rad. 170
mit zweyen / mit vieren } Rädern. 170
mit { zwey / vier / ſechs } Pferden. { 173 / 257 / 175
die Wagenleis. 173
die Wagenſchmier. 173
das Wagenſtück. 171
der Wahn. 87
die Wahre (Waar) 57. 183
währen. 187
die Walachey. 223
der Wald. 9
das Waldgeflügel. 44
der Wall. 250
der Wallfiſch. 71
das Wälſchland. 223
die Waitze 133
fortwältzen. 133
das Wammes. 125
die Wand. 129
wandeln. 225
der Wandersmann. 166
der Wandersſtab. 166
die Wantze. 78
wann. 25. 211
wann es nicht. 167
die Wanne. 155
die Wantze. 65
warhafft. 236
warhafftig. 7
das Warhaffte. 87
warm 85
die Wärm. 82
warten. 235
die Warte. 251
die Wartze. 77
was. 2. 166. 227
was iſt das? 2
was angefangen. 229
waſchen. 153. 307
abwaſchen. 150
gewaſchen werden. 123
die Wäſcherin. 123
das Waſchfaß. 153
das Waſſer. 9
Waſſer zugieſſen. 101
das gefroren Waſſer. 19
im Waſſer geröſtet. 119
ins Waſſer gelaſſen werden. 103
unter dem Waſſer gehen. 177
die Waſſer-Blaſe. 19
Waſſer fangen. 175
das Waſſer-geflügel. 48
das Waſſerhun. 49
der Waſſerlauff. 157
der Waſſermann. 210
der Waſſerpfal. 133
Waſſer tretten. 177
der Waſſertrog. 151 155
weben. 121
der Weber. 121
der Weberbaum. 121
der Weberkamm. 121
der Weberſpul. 121
die Wechſelfreundſchafft. 237
weder. 304
der Weg. 224
der Abweg. 167
der Creutzweg. 167
der gebahnte Weg. 167
der Krummweg. 167
der Scheidweg. 224
unwegſam. 225
der unwegſame Ort. 167
welchen Weg. 167
wegen. 167. 304
wegfliegen. 97
wegziehen. 51
die Wegzehrung. 106
wehe. 311
wehen. 4. 13
wehekla gen. 235
ſich wehren. 295
das Wehrgehäng. 165
das Weid. 75. 243
der viel Weiber hat. 307
der Weibesſame. 300
das Weidlein. 39
Weiblich. 299
das Weibsbild. 76
weich. 23. 85
die Weide (Baum.) 29

die Weidene Zaine. 163
die Weidenrute. 112. 163
weiden. 95
auf die Weide führen. 94
der Weyerfisch. 68
die Weisse. 119
weigern. 294
weil. 217
der Wein. 112
des Weins sich enthalten. 307
zu Wein werden. 113
das Weinbeer. 37
der Weinberg. 112
das Weinblat. 37
das Weinfaß. 113
die Weinhefe. 115
die Weinkufe. 113
die Weinlatte. 112
die Weinlese. 112
Weinlesen. 112
der Weinpfal. 112
der Weinstock. 37
der Weintraub. 113
weiß. 25. 30
weiß werden. 123
weis (klug) 313
die Weißheit. 313
weisen. 157
der Weiser (König.) 97
das Weisse (im Aug.) 79
der Weißfisch. 89
die Weite. 207. 209
weiter. 75. 77. 83
weitmäulig. 69
der Weitzen. 35
der Wellbaum. 133
welche. 3. 227
welcher. 3. 285
welcher unter zweyen. 271
welcher Gestalt. 2
welches. 127
der Wels. 69
die Welsche Nuß. 29
die Welsche Henne. 41
die Welt. 3
weltlich. 285
das Weltmeer. 219
die Weltrunde. 219
die Weltweißheit. 204
wemmern. 4
die Wendeltreppe. 135
wenig. 227
wer. 2. 2c.
wer er wäre. 304
die Werbel. 133. 149
werben. 243
geworben werden. 286
das Werck. 205
das Werk (vom Flachs.) 119
die Werckstatt. 197
werden. 18. 39. 113. 235
es wird. 189
es wird werden. 237
einem soll das seine werden 239
zu Ruß werden. 13
zum Strauch werden. 26
werfen. 93. 217. 275
geworffen werden. 183
ausgeworffen. 183
die Wermut. 31
das Wesen. 6
die Wespe. 51
trübes Wetter. 11
das Wetterdächlein. 135
Wetterstrahlen. 19
der Wettlauffer. 277
der Weyer. 15
der Weyhe. 47
der Wetzstein. 24
die Wicke. 35
einwickeln. 247
zusammen wickeln. 193
der Widder. 295
wider. 95
wider sich selbst wüten. 235
widerbellen. 249
das Widerbellen. 250
widerbellend. 297
wider aufferstehen. 304
wider erwecken. 311
widergeben. 239
widerkehren. 229
widerkehrend. 267. 305
widerkommen. 305
widersprechen. 255
widerwertig. 233
der Widhopff. 4
wie. 107
wie auch. 37. 59
wieder. 119
wiederum. 189
die Wiege. 247
das Wiesel. 53
die Wiese. 23
wieviel. 157
wild. 107
das wilde Thier. 61
das Wildvieh. 58
der Wille. 6
die Wimmern. 79
der Winkel. 207
der Winkelhack. 179
die Winckelmaß. 207
der Wind. 4
die Winde. 129
die Windel. 247
winden. 119
der Windhund. 107
die Windmühl. 99
der Windzeiger. 181
im Winter. 211
winter sch. 211
winzig. 89
wippen. 257
der Wirbel (im Strom.) 17. 203
der Wirbel (des Haupts) 85
der Wirbel (an der Laute.) 203
der Wirbelwind. 15
die Wirkung. 205
die Wirte. 119
der Wirth. 117
das Wirtshaus. 253
wischen. 155
zerwischen. 151
wissen. 3
die Wissenschafft. 87
die Wittib. 243
der Witwer. 243
wo. 115
wodurch. 87
woher. 305
wohin. 215
wohnen. 128 181
die da wohnen. 221
die Wohnung. 128. 253
wol. 241
wolgefallen. 267
wolgehaben. 313
wolgeneigt. 237
wolgeschmackt. 71
wolriechend. 31
wolsprächig. 236
wolwesen. 233
der Wolff. 4. 61
die Wolcke. 9
die Regen-Wolcke. 19
die Wolle. 55
wollen. 3. 259
die Wollust. 299

womit. 63. 169
woran. 203
worein. 169
das Wort. 200
das Wort Gottes. 297
von Worten. 237
mit Worten. 303
woſelbſt. 281
wovor. 249
wühlen. 59
die Wunde. 153
der Wundarzt. 263
das Wunderding. 89
der Würffel. 275
gewürffelt. 135
die Wurffſchauffel. 93
würcken. 65
die Würckung. 209
der Wurm. 64
die Wurſt. 90
das Wurſtmaul. 89
die Wurtzel. 26
der bewurtzelte Stamm. 37
würtzen. 111
das Gewürtz 111
die Wüſten. 301
Wüten. 235
Wütend. 235

Y.

ygaen. 5

Z.

die Zahl. 205
zähmen. 225
der Zahn. 57
die Zaine. 163
die Zange. 139
zänckicht. 59
zänckiſch. 237
zart. 184
der Zauberer. 309
der Zaum. 165
zäumen. 225
der Zaun. 91
zäunen. 91
der Zaunkönig. 45
der Zaunpfal. 93
die Zehe. 77
die groſſe Zehe. 77
zehen. 187
zehend. 305
zehlen. 81
zu zehlen. 49
gezehlet werden. 209
zuſammenzehlen. 205
verzehren. 237
wegzehrung. 166
das Zeichen. 210
zeichnend. 277
abzeichnen. 207
bezeichnen. 198
zeigen. 2
erzeigen. 197
der Zeiger. 79. 157
die Zeil. 189
das Zeißchen. 43
die Zeit. 94
von der Zeit an. 303
zeitig. 93
die Zelle. 97
der Zepter. 283
zerbrochen. 143
zergliedern. 117
zermalmen. 99
zerrieben. 20
zerſchieſſen. 277
zerſchneiden. 125
zerſprengen. 295
zerſtören. 295
zerſtoſſen. 111
zerſtücken. 109
der Zettel. 121
das Zettlein. 263
der Zeuge. 243
zeugen. 247
das Zeughas. 253
die Ziege. 55
der Ziegel. 135
der Ziegelſtein. 131
der Ziegenbart. 55
ziehen. 41. 157
an ſich ziehen. 25
aufgezogen würden. 203
ausziehen. 151
fortgezogen werden. 175
gegen einander ziehen. 275
herausziehen. 151
herausgezogen. 115
überziehen. 193
zuſammenziehen. 183
zuſammengezogen werden 184
das Ziel. 227. 277
die Zierd. 31. 287
zieren. 57
gezieret werden. 91
die zierliche Rede. 201
die Zieffer. 205
die Zimmer-Art. 129
der Zimmermann. 129
der Ziemmernagel. 129
zimmern. 129
gezimmert werden. 175
der Zink. 203
das Zinn. 23
der Zirkel. 309
zirſchen. 5
die Zitze. 77
zitſchern. 4
der Zoll. 281
das Zollhaus. 281
der Zorn. 87
zornſüchtig. 137
der Zotte. 55. 121
zotticht. 61
zu. 288
zu beyden Seiten. 127
zum. 83
zu oberſt. 135
zubereiten. 131. 263
zubereitet werden. 161
zubilden. 218
zu Boden bringen. 271
die Zuchtrute. 235
gezüchtiget werden. 197
der Zufall. 308
zu Feld ziehen. 289
die Zugbrücke. 251
zugebracht. 259
zugedruckt. 79
zugeführt. 259
der Zügel. 169
zugemacht werden. 185
zugeſagt. 243
zugeſellen. 309
zugeſtumpft. 35
das Zuggarn. 103
zugieſſen. 101
zugleich. 86
zuhaltend. 238
der Zunder. 12
zunehmen. 215
die Zung. 3. 79. 85
die Zung abſchneiden. 257
das Zünglein. 261
zurückbringen. 97
zurückſchlagen. 273
zurückſehen. 226
die Zuſag. 239
zuſammenbinden. 201

zusammenfügen. 129
zusammengefügt. 175
zusammengemischt. 306
zusammenkommen. 213
die Zusammenkunfft. 213
zusammenmachen. 125
zusammenlauffen. 293
zusammenlegen. 199
zusammenrechnen. 93
zusammensetzen. 200
zusammengesetzt. 171
die Zusammensetzung vieler Stimmen. 201
zusammentragen. 113. 228
zusammenwerffen. 101
zusammenwickeln. 193
zusammenzehlen. 205
zusammenziehen. 183
der Zuschauer. 267
zuschlagen. 273
siehe zu. 225
zu thun haben. 309
zutragen. 251
zutrinken. 117
zuverbrennen. 299
zu verwahren. 145
zuviel. 231
zuvor. 92
zuweilen. 269
zuzeiten. 295
zwantzig. 187
zwar. 308
der Zweck. 227
zween. 39
der Zweig. 27
zuschliessend. 238
zuschneiden. 185
zugeschnitten werden. 127
zuschreiben. 308
zusehen. 127
das Zwerafell. 81
der Zwerg. 89
zwey. 163
zwey und dreissig. 83
der Zweybeleibte. 89
mit zweyen Pferden. 173
mit zweyen Rädern. 170
der Zweyfalter. 51
der Zweykopf. 89
die Zwiebel. 33
der Zwilling. 210
der Zwinger. 250
der Zwirnfaden. 125
zwischen. 217
zwischen Fell und Fleisch. 151
zwo. 179
zwölff. 171
zwölffte. 195
zwölfftausend. 298

siehe das

E N D E.

Szókra való Layſtrom.

A.

A' *vel* a' *pro* az. 55. 69. 97
abáiókalán. 111
abból. 18. 149
ablak. 135. 147
abrak. 57
abrakolás. 289
akrakolok. 155
abrak tartó. 155
abroncs. 163. 269
abroncskés. 163
abroncsozom. 163
abroſz. 116

ad.

adakozás. 240. 241
adok. 241. 243. 311
adoſság. 239
ægyptombéli. 187
ælo.. 298

ag.

agár. 107
agnő. 75
agyag. 143
agyvelő. 89. 86
ajak. 79

ak.

akadályúl vagyok. 227
akadok. 183
akár. 157
akarat. 6. 87
akár hol. 11
akarok. 259
akaſztófa. 258. 239
akkoron. 183
akkor oſztán. 101. 119. 243
akonájatól nyittatott. 113

al.

alakos, 259
ala csony. 94
alacsony ſzék. 197
alatt. 77. 85. 145
alattság. 283
alattomban. 243
alá. 185
alá folyok. 17
alá rőpülök. 49
alá tzálló. 294
aláúja teſzem. 189. 201
alám vetem. 241
alá vetett. 189
alázatoſſán. 296. 235
álcorón. 307
a.fél. 77. 83
alkalmatoſság. 227
alkotmány. 205
alkotó. 7
alkuvás. 239
állya valaminek. 137. 155
alma. 28
alól, 67. 101. 125. 127
alpőrös. 255
alsó kűfzőb. 134
alsó német orſzág. 223
aluſzom. 228
amaz. 55
aminémő. 37
amint. 59
Anglia orſzág. 23
angolna. 69
angyal. 309
anya. 243. 244. 247
anya méh. 97
anya-tzent-egy-ház. 301
anyád báttya. 245
anyád báttyának fia. 245
anyaddal egy. 245
annyád nénnye. 245
anyád nénnyének fia. 245
anyád őcse. 245
anyád őcsének fia. 245
annakutánna. 82
annyi. 133. 171
apoſtal. 305
aprétó kes. 111
apró kemeny gyűmőlcs. 29
apró pogácska. 263

arany 23
arany forént. 23
arany tallér. 123
arató. 93
Archangyal. 307
arczulat. 78
arra rőpülő. 105
afag pemet. 111
aſzalt halacskák. 71
aſzſzony. 75. 76
aſzſzonyi állat. 300. 73
aſztal. 116. 117. 147. 197
aſztalnak. 283. 116
aſztalos. 141
aſzſzu. 261
atya. 243. 244. 245. 247
atyai. 235
atyafiu. 243
atyafiuſágnak ágozattya. 244
artyad báttya. 245
atyád báttyának fia. 245
atyaddal egy. 245
atyád huga. 245
atyád hugának fia. 245
atyád nénnye. 245
attyád nénnyének fia. 245
atyád őcse. 245
atyád őcsének fia. 245
atzely. 12. 23
audientiát adok. 284
auſtriga. 73
avagy. 84. 87. 105. 224
avagy nem? 261
a' végén. 125
ajtó. 134
ajtómegi. 134
ajtó mellyéke, 134
ajtó ragaſztó. 134
ajtó ſark. 134. 139
az. 55. 69. 97. &c.
azáltal. 12
azért. 167. 201. 236
az mint. 95
azomban. 235. 305

azonfőllyűl. 116. 301
azonképpen. 121
azonkivűl. 109. 239
azután. 3. 37. 101, 111, &c.

A'

Ábrahám. 305
ábéce. 3
ábrázat. 78. 159
ábrázolás. 159. 301
ábrázolom. 73
ács. 128. 129
ácslófzék. 129
ácsló tőke. 129
ádám. 73. 90
ág. 27. 43
ágas. 129
ágasbogas. 59
ág bog. 27
ág nyesőlék. 129
ágy. 91. 147
ágyas ház. 145, 146. 147
ágyék. 77
ágyu. 293. 295
álcé. 59
áldás. 247
áldozat. 301
álhatatoſság. 133
álhatatoſſan. 225
áll. 78. 79. 86
állandó csillagok. 209
állat. 3. 6. 9. 86. 261
állazó. 169
áll csont. 83
áll kapcza. 79. 83
álló. 37. 68
álló fonál. 121
áll orczás. 269
álló kép 159
álló vizbéli. 68
állok. 39. 49. 155. 267
állok valamiből. 3
álmadok. 85
álom. 85
által. 115. 161
általag. 113
által áſom. 59
által deſzka. 179
által folyog. 253
által fűzőm. 111
által hatatlan. 59
által költözés. 174
által lábolom. 175
által látom. 226
által lyukaſztot. 293
által megyek. 99. 175. 181
által menés. 174
által rágom 23
által rekeſztő hártya. 81
által ſzegezem. 111
által uſzom. 177
által verem. 107
által vetem. 121
által vető tűſzűk. 165
által vezetlek. 3
által vilagzó. 25
által viſzem. 82
által viſzlek. 3
Apolló. 298
árbocsfa. 180. 181
áriánuſi. 306
árkus. 187. 189. 193
árnyék. 157
árnyék óra. 157
árnyékos. 21
árnyékſzék. 147. 253
árnyékos ſzén. 91
árnyék tartó. 199
árok. 251. 291
árpa. 259
árpa. 35
árr. 127
ártatlan. 255. 303. 304
áru. 57. 259. 183
áru ház. 261
árrán kérem. 259
árrát fol-verem. 259
árrát igérem. 259
árva hus. 81
áſó. 91
áſom. 149
áſpis kigyó. 63

Ba.

ba, bam. 3. 33. 107
bab. 35. 141
babér. 29
babonás. 309
babuk. 4
babutá. 45
bagaria. 165
bagiya. 63
baglyáros ſzik. 287
bagoly. 5
bajt vivok. 271
bajuſz. 79
bajuſzocskája ſzőlő veſzſzőnek. 34
bak. 55
bakſzakál. 55
bal. 239. 239
balha. 65
bal kéz. 77. 81. 92. 119
bal kézfelé. 185
balon. 187
balta. 287
barát. 306
barátſág. 237
barátſágas ſzerződés. 255
barátſágtalan. 137
barázda. 92
barázda billegető. 49
barbély. 153
barbély műhely. 152. 153
barlang. 19. 128
barom. 51, 56. 108
barom hajtó. 108
baromnal valóbánás. 94
barom páſztor. 94
barona. 93
baronaſa. 129
baſilikom. 31
baſiliſcus. 63
Bavariai herczeg. 285
bay. 237
baylódó. 271
baynok. 271
baynaki gyakorló hely. 271

Bá.

báb gyermek. 75
bálvány öntő. 159
bányaízna. 23. 22. 137
bánya. 137
bányakő. 129
bányás. 137
bányás nedveſség. 23
ban em. 200
bárány. 4. 55. 235. 304
bárdolom. 129
bárſony. 71
bárſony főſtő csiga. 71
bárſony virág. 31
báttya. 251
bátor. 225
bátorſág. 232. 233. 289
bátyád. 245

Be.

bégetek. 4
beié

belé akaſztom. 161
belé emelem. 133
belé ereſztem. 131
belé eſem. 19. 107
belé kerülök. 107
belé keverem. 105
belé fekſzem. 247
belé mártom. 185
belém fér. 166
belé nézek. 47
belé téſzem. 101. 151
belé tolyom. 49
belé verem. 171
belé vetem. 113
belé ütöm. 129
belé ütközöm. 107
belől. 101. 165. 102. 202
belső héjja a' fának. 27
belső nézés. 85
belső réſz. 252
beretva. 153
beſtia. 67
beſzéd. 3. 200
betegek háza. 253
beteges. 263
betegség. 299
Bethlehem. 303

Bé.

bé baronálom. 93
bé buréttom. 105. 193
bé burétott. 29
bé csinálom. 185
bé dugom. 113. 228
bé ereſztem. 169
bé eſem. 107. 149
bé födetem, 39. 51. 55. 69. &c.
bé födetett. 67
bé födöm. 166. 265
bé födözöm. 267
bé fogadam. 267
bé foglalom. 149
bé foglalt. 296
bé fogom. 92
bé iſzom. 289
béka. 5. 67
bé kenem. 271
bé kerétem. 79. 91
békeſséges meg alkuvás. 255
békeſséges ſzenvedés. 234
békeſséges tűrés. 234. 235
bé-kötöm. 193. 238. 271
bél. 81. 100. 110
bél-
bél-foná'. 121
béli a' fának. 27
béllés. 125
bél-takaró. 81
bél-virág. 81
bé meczem. 159
bé megyek. 251. 311
bé pöcsetölöm 199
bé rakom. 137
bé rekeſztem. 85. 97. 105. 241
bé rekeſztes. 312
bé rekeſztett. 309
bérlelem. 249
bé rontom. 295
bé takarétom. 81. 247
bé tapaſztalom. 113
bé tapaſztot. 113
bé teſzem. 169. 265
bé töltöm 117
bé töröm. 295
bé vetem. 101. 239
bé vett. 85
bé viſzem. 117
bé vönyás. 207
bé vonyattatott. 79
bé vonyom. 119. 267
bé zárom. 241

Bi.

bial. 59
bibicz. 49
bibliothéka. 191
bika. 65
bikfa. 29
biró. 255
birom. 242. 253
birſág. 255
bizakodó. 253
bizom. 235
bizonyétom. 303
bizonios. 227
bizonſág. 243. 255

Bö.

böcsület. 225. 247
böcsületes. 236
böcsületesſen. 241
bögök. 49
bögöly. 5. 51
bögör. 263
bögrécske. 265
bölcs. 213
bölcselkedem. 2
belcsesſég. 7. 313
bölcs
bölcs mondás. 201
bölcsö. 247
bölömbika. 55
bör. 80. 127. 165
bör és hus közöt való. 151
börét le vonſzom. 108. 111
börü. 175
bötkőcske. 279
bötkös. 129
bötü. 184. 189. 200. 159
bötörakó. 188
bötü ſzedegető. 188
bövség. 228

Bo.

bocskor. 127
bodzafa. 37
bogár. 51
bokor. 66. 37
bokréta. 31
bokrontként. 35
bóldog. 6
bóldogſág. 311
bolond. 267. 309
bólt. 145. 166. 279
bóltos tornácz. 242
bor. 112. 115
borda. 121
borju. 55
boroczk. 28
boroſtyánfa. 29
boroſtyán koſzuru. 201
borrá válom. 113
borſó. 35
borzas. 61
boſzorkány. 309
boſzuſag. 235
boſzut aliok. 235
bozogány. 287.
Brandeburgumi határos herczeg. 285

Bu.

bűdös. 95
bűdös babuk. 45
bűdös vagyok. 199
bükfából való. 187
bükköny. 35
bűn. 303
bűnös ember. 285
bűntetés. 255

Csö.

csöbör. 115
csös. 77. 247
csöcs

bűz. 85
bűrlés. 107

Bu.

buár. 49. 177
bub. 41
buborék. 17
buga. 29
buja. 231
bujaſág. 299
buza. 35
buza virág. 31
buzgóſzeretetű. 237
buzogok. 17

C.

cancellarius. 283
cedula. 263
céres. 299
chinabéli. 185
chriſtus. 305. 307
cimbalom. 203
ciprus fa. 29
citera. 203
claſſis. 197
clavicordium. 203
compás. 157
crocodilus. 67

Csa.

csak. 86. 94
csak egy. 201
csaló. éledel. 104. 105
csap. 113
csap dugaſzſza. 113
csapás 233. 235
csapom. 183
csapó mazzag. 129
csata játék. 275
csatorna. 135. 151

Csá.

csákány. 287
csáklya. 175
csáſzár. 285
csáſzár képe. 304
csáſzár madara. 85
csáſzár-válaſztó herczeg. 285

Cse.

csecsemő gyermek. 247
cseh ország. 223
cseh országi király. 285
csekély. 183
csekle. 105. 175
cseléd. 243
cſe-

cselekedet. 209. 303. 311
cselekeſzem. 2. 226. 227
csemete. 25. 26. 36. 37
csengetű. 202
csűplő. 93
cserép. 135. 143
cserepedény. 143
cseresnye. 28
cseresnye fa. 28
cserfa. 28
cséve. 81. 113. 115. 151. 125

Csi.

Csiga. 65. 70. 133 149
csiga ház. 75
csiga héjj. 35
csillag. 9. 11. 308
csillagok forgáſa. 209
csillagok forgaſából jövendölő tudomány. 209
csillagok forgáſát magyarázó tudomány. 209
csillagok forgáſát visgáló tudomány. 209
csillagok járáſa. 209
csillagos. 209
csillámlok 11. 51
csinálok. 16. 17. 19. 23. 293
csintalan. 87
csipem. 65
csipő. 77
csipő lába a' ráknak. 69
csipp. 93
csipős. 85
csiptető. 105

Csö.

csőbőr. 115
csős. 77. 247
csőcs bimbó. 77
csőcs emlő-gyermek. 4. 75
csőndeſz. 147
csőngés. 157
csőp. 19
csöpögők. 18
csöppönként eſém. 18
csöppű. 119
csörgető. 202. 247

Cso.

csobány. 91. 163
csóka. 91. 43
csokolás. 231
csolnak. 103. 123. 175
csomó. 79

Coc

csomós. 129
csomós ézek nélkűl valo. 37
csonok. 141. 279
csont. 68. 80. 83
csoport. 92
csorda. 94
csoroſzlya. 94

Csű.

csűr. 141
csűrök. 279
csűr közepe. 93

Csu.

csuda. 71. 89
csudálatos. 71
csuda termető. 89
csuſos. 285
csuka. 68
csunya. 89
csuzó. 153
curgó moſdó. 117
csurgó-Patak. 15
csupa. 275
csuſzkoráló cripelés. 177
csuſzok. 62
csuſzó máſzó állat. 62
csutka. 28

Cz.

czafrang. 167
czél. 227. 277
czérna. 103. 225
czethal. 71
czibertes. 89
cziczegek. 4
czifrásſzám. 205
czimmer. 286
czinege. 43
czinegefogó. 105
czipelés. 127
czirkálok. 207
czirkalmozás. 207
czizege. 43
czőlőnk. 27
czövek. 289
czomb. 77
czomb tétem. 83
czompó. 69
czukája ſzőlőfejnek
czymbalom csőngetyű. 202

Da.

dagaſztok. 101
dal gulnak ragaſztója. 179

dandá

dandár. 290
darab. 13. 80. 171
darab föld. 72
darab hus. 111
darabont. 284
darabos. 85
darabos föld 92
darósz. 151. 155
daru. 45

Dá.

dácia. 223
dán ország. 223
dárda. 287
Dávid. 302

De.

de. 101. 225
deák. 197. 198
deáki. 313
deák uy. 79
delfin. 71
denevér. 41
derék folyó viz. 15
derék hajó. 280
derék szoréttó. 125
dérék vas. 286
derékon szegdelem. 110
derék várat. 281
deszka. 141. 182

Dé.

dédanya. 244
dédatya. 244
dédőföd. 244
déd ükőd. 244
délczeg. 225
déli. 209

Di.

Diána. 299
dicsérem. 196
dicsőlse ges. 283
dinnye. 33
diszno. 55. 95
diszno ol. 95
diszteien. 89

Dő.

dőg. 47
dőg-hus. 47
dörgők. 17
dőrőm bőlők. 4

Do.

dob. 202
dobos. 329
dolgos. 65
dolog. 7. 64. 85. 87. 199 207. &c.
dombos háto. 89
donga. 163
doromb. 202
dorong. 133
dűhős. 235
dűhőskődőm. 235
dűhősfen 236

Du.

dudulok. 4
dugasz. 185
dulfui. 235
dunyha. 147

Dr.

drága kő. 25
dragalatos. 65

E.

eb. 5. 53. 107
ebédlő ház. 145
ebédlő pálota. 145
eb legy. 65
eczet. 115
edeny. 111
effele. 89. 89. 141
effölőtt. 227
egér. 4. 53. 81
eger fa. 29
egér fogo. 53
egész. 80. 86
egész folyos. 195

Egy.

egy. 6 52. 86. 133. 163
egybe esinálom. 199
egybe ereszlem. 141
egybe foglalom. 141
egybe hajtogatom. 199
egybekőttetett. 201
egybe tűrőm. 193. 199
egybe vetem. 205
egyéb. 69. 159. 185. 207
egyedől. 7. 180 205
egyeléttem. 153. 290
egyenes. 21. 225
egyenesfen föltámaszlom. 180
egyenesfen meg mérem. 129
egyenként. 188
egyenlő. 231
egyetlen. 902
eggyes. 3
eggyeránt járó csillagok. 209
eggyetemben. 79
eggyező. 237
eggyűtt. 79. 82
egyházi-személy. 185
egy-kerekő. 170
egymás. 236. 241
egymas dolog. 145
egymás között. 239
egymás között való. 237
egymásnak. 243
egymásra lövők. 293
egymásfal-esősgok. 197
egymás fegetség. 242
egy máftól el hullok. 189
egy máftól el válaszlom. 121
egy máftól el venízom. 205
eyg maltól tavol valóság. 207
egy rend evezős. 189
egy szarvó. 79
egy szers-mind. 86. 271

Ek.

Eke. 92
eke-szaro. 92
eke-talpára zagaszlotvas. 92
ekevas. 92
ekképpen. 93. 101. 105, 139

El.

el adó 229
el adom. 109. 191. 259
el adható. 243
el adni ki teszem. 259
el adnyi való marha. 259
el bocsátom. 255
el bukom. 49
el czerélem. 259
el csonkétom. 129
eledel. 90. 110. 249. 307. &c.
eledeles-kamora. 110
eleibe. 199
eleibe adott irás. 188
eleibe akadó. 167
eleibe irom. 197 263
eleibe jövő. 167
elein. 129
eleink. 30 245
el'ésem. 277
elesség. 289
eleven 299 311
elevenétő. 86
elevenéttő lélek. 31

eleven kéneſő. 23
eleven fzén. 101
el fáratt. 229
el fogom. 113 273
el fogyok. 149
el folyok. 137
el gondolom. 227
el hagyom. 167. 227
el hajólok. 225
el hányom. 92
el haytom. 180
el hintem. 104
el hivattatott. 301
el hiſzem. 297
el hivom. 297
el hozom. 117. 259
el járok. 225. 227
el jedzem. 243
el jövök. 305. 311
el jövendő. 301
el irtózás. 87
el itélem. 257
el kárhoztatom. 23
el kárhoztatott. 304 311
el kergetem. 233
el kéſzétem. 104. 112. 116. 193 163
el kezdett. 229
el kőkőm. 51. 241
el kőſzönőm. 117
el kű dőm. 284. 305
ellen. 95
ellenben. 235
ellenében. 11. 261
elenében által-helyheztet. 81
elenében-vagyon. 17
ellenében-vettetett. 17
ellene mondó. 297
ellene mondok. 255
ellene morgok. 235.
ellene ugató. 297
ellenſég. 289 233
ellenſég rontó-roſtély. 251
ellenzem. 294
elme. 87. 197. 233
elmeczem 257
elmecsőndesſége. 233
elmegyek. 3. 325. 227
elmélkedem. 85
elmélkedő-erő. 85
elménck-erőſsége. 232
el-merülök. 293
elmés-ábrázolás. 201

el-metélem. 127
el-mondom. 197
el-múlt. 226
el-nézem. 227
el-noymorodom. 241
el-óltom. 139
el-oſztogatom. 117
el-oſztom 145. 197. 290. &c.
el-oſztott. 35
el-oſztva. 80
elő-alléttom. 255. 267
előbb. 92. 101. 110
elő-fűggeſztő karpir. 267
elő-hozom. 110. 269
elő-járó. 172. 291. 303
elő-járó vitórlya. 181
elő-jővők. 23
elő-kötő. 151. 163
elől. 69. 76
elől-fűl kőtőm. 151
elől-járó ſereg. 290
elől-való. 76
elől-veſzem. 153
elő megyek. 225
előre-tekéntek. 226
előſzőr. 86. 155. 202. 261. &c.
előve-meg nézem. 227
előtt. 133. 134
el-puſztéttom. 295
el rendelem. 290
el-rőpőllők. 105
el-rőytőm. 7. 8. 113
elſő. 83. 90. 185
elſő-abrázolas. 200
elſo-ſzülő. 302
el-ſzaladó. 293
el-ſzaladok. 107. 227. 291
el-ſzenvedem. 233. 235
el-ſzokás. 277
el-tartás. 145
el-tartot. 247
el-távozom. 89
el térek. 225
el teſzem. 85. 113. 185. 295. &c
el tévőlődők. 218
el tőrőtt. 143
el tűnők. 305
el tűrőm. 233. 235
el ürőm. 273
el üzőm. 333
el vágom. 257
el válaſztatott. 87. 93
el válaſztom. 87. 99. 145. 190

el válaſztom egymáſtól. 35
el valaſztva. 198
el válok. 119
el végezem. 209
el veſzek. 183
el veſzem elsőlő. 11
el veſztem. 85
el veſztegetem. 241
el vetem. 93

Em.

Ember. 86. 151. 183. 198. 309
ember elméjében forgó kép. 85
emberi. 3. 43. 242. 309
emberi teſt. 303
emberkorra jutot. 75
emberől. 241
emberſég. 236 243
emberſeges. 236
emelcsős hid. 251
emelcsős roſtély. 251
e' mellett. 171. 200. 213
emelő dorong. 133
emlékezet. 304
emlékezetre mélto. 267
emlékeztető dolog. 265
emlékező elme. 85
emlő. 77. 247

En.

engedelmes. 347
engeſztelhetetlen. 237
ennekutánna. 75
ennyi való. 108. 110
enyv. 141
enyves lép. 27
enyves viz. 193
enyvezek. 193

Ep.

eperi. 23

Er.

erdei. 44
erdei buk. 59
erdei bika. 59
erdei kakas. 45
erdei tik. 45
erdély. 123
erdő. 9. 21. 23. 107
eredek. 87. 207
eredetet veſzek. 235
ereſztek. 97. 103
erkelyek. 135
erkőlcs. 236

erkölcsökről tanétté tudomány. 224
erő. 115. 204. 209. 308. &c.
erőlködőm. 225. 271
erős. 85
erős gyámol. 133
erős ital. 117
erős oszlop. 233
erősebb. 165
erősen. 15
erősen-nézhető. 65
erőtelen. 161
eregetek. 5

Es.

esedezem. 235. 305
eset. 299
eskűt-iró. 255
eső. 18
esős-köpönyeg. 169
est-haynal. 11
estve. 11
estvéli. 157

Esz.

észem iszom. 243
észesség. 286
észesen. 227
észkőz. 64. 227
észtelenség. 309
esztendő. 305. 304
esztergálok. 141
esztergály. 141
esztergáros. 140. 141
esztergáros mív. 141
eszterga vas. 141
eszterga véső. 141

Et.

ettől-fogva. 243
Europa. 222. 223
evet. 53
evezkélek. 179
evező. 175. 179. 180
evező-gusnak ragasztója. 179
evező legény. 179
evezős-hajó. 187. 179

Ez.

ez. 37. 82. 86. 89
ezek után. 75
ezenfőllyűl való. 245
ezen kivől. 111. 227
ezer lovas kapitánnyok. 391
ez máj nap. 249
ez nap fogtol fogva. 243
ez űst. 23

É.

édes. 85
édes nedvesség. 97
ég. 9. 10. 298
égből. 303
égek. 12
égetbór. 115
égetem. 12. 131
égető. 134
égetű kemencze. 143
égi golyobis. 208. 209
égi sark. 209
égő fa. 13
égő űszög. 13
ék. 129
ékes. 41
ékeséttem. 57 159
ékesség. 31. 187
ékesen szólás. 298. 301
ékesen szóláshozillendő. 200
ékesen szólásnak mesterfége. 200
ékes-termet. 243
éktelen. 89. 237
éjj. 11. 199
ejjel. 11. 51
éjjel járó boszorkány. 257
éjjeli madár. 45
éjjel tanúlok. 289

Él.

él. 287
éledeles. 245
éledel tartóház. 110
élek. 39. 67. 173. 184. 187
élés 61. 69. 110
élés-ház. 110. 253
elesebb. 161
élesztő. 86
élet. 82. 86. 249. 238. 313
élett-ereje. 82
életét-meg engedem. 257
életét őrző udvari tereg. 284
élő-állat. 38. 39
élő fa. 26
élő gyökeres tő. 91
éltető állat. 9

Én.

én. 2
ének. 104. 201. 129. 264
énekőldőgelek. 43. 51. 201
éneket-modok. 202
éneklek. 43. 265
éneklésnek mesterfége. 201
éneklésnek-tudománnya. 202
éneklő-madarak. 42
ének-ótája. 201

Ép.

épétek. 175. 307
epűlet. 135
epűlétre-való fa. 129

Er.

ér. 80. 82. 153
ércz. 23. 137
ércz-bánya. 136
ércznől-való. 188, 301
ércz gőröngy. 137
érdem. 219
érette szólló ember. 256
érkezem. 291
érsek. 285
éték. 241
értelem. 85. 87
értelemes mondás. 201
értem. 297
él-vogó vas. 153
érzek. 39
érzekeny. 86
érzekenység. 82. 84. 85

Es.

és. 28. 29

Esz.

észak. 11. 103. 199
északi. 210

Et.

étek. 110. 116. 117. 83. 230
ételben italban valójó rend tartás 263
étel-ital. 90
éterem. 155
etető masslag. 103

Ev.

Eva. 75

Fa.

fa. 12. 15. 27. 43. 91. 101. 112. 159
fa-dákos. 271
fagyas 18
faggyu. 109
faggyu-gyertya. 199
fal. 129. 147. 157

fa-láb. 279
falaſtrom. 263
fa-levél. 27. 187
fa-lovácska. 257
fal-tőrőkös 295
falu. 250. 281
faragok 159. 175
faragó-kés. 141
faragó-ſzék. 129. 141. 163
faragó-tőke. 129
farak. 77
farakás. 129. 257
far csiga. 81
far-hám. 168
fark. 39. 49. 63
farkas. 4. 61. 75. 107. 237
far-matrinus. 168
fa-ſzamár. 257
fa-ſzederj. 29
fa-vágo. 129
fayd. 45
faytalananſág. 231
faydtik. 45
fazék. 111. 143
fazekas. 142. 143

Fe.

fegyver. 286. 297
fegyveres. 286
fegyveresnek-való futaſov. 287
fegyver-tartó ház. 253
fej. 26. 78. 81
fejedelem. 281
fejem. 95
fejér. 35. 30. 49
fejére a' ſzemnek. 79
fejére a' tikmonynak. 39
fejér-keſzeus. 7
fejér-répa. 33
fejes-bot. 107
fejét-veſzem. 256
feiő. 95
fejſze. 108. 129
fekély. 263
fekete. 81
fekſzem. 39. 135
feledékenyſég. 85
fele-fagyos. 19
felcſég. 243
feleſéges-ember. 243
fellyeb-árulok. 263
felíyeb-kérem. 259
felől. 77
fenek. 163
fene-

fene-ökör 59
fene-vad. 60. 61. 67
fenyő-buga dio. 29
fenyő-fa. 29
fertály-ora. 157

Fé.

fég. 165. 259
fék-ſzár. 129
fél. 228
félek. 313
félelem. 87
félékeny. 65
fél-felevaló hely. 145. 253
fél-felévaló ut. 167
fél-felé viſzem. 167
fel-folyós. 189
fél-kereſt. 205
fél-kopaſz. 89
fél-levél. 189
félre-való hely. 253
félre-vetem. 92
fél-ſziget. 17
fénlek. 11. 25
fény. 11. 161. 198
féreg. 63
férfi-ember. 69
ferfiu. 73
férfiui. 79
férhez-adható. 243
férhezmehető. 243
férj. 243
férre horgaſztotnyakó. 89
féſzek. 79
féſzket rakok. 38. 41
féſzkezek. 39

Fi.

fiatal. 197
figura. 201
filagoria. 135
filemile. 43
filiſteuſok. 299
finn-orſzág. 223
fittyelék. 125
fiu. 245. 247. 267. 299
firetés. 249. 309

Fő.

fő. 147
fő-allya. 147
fő-biró. 255
főcske. 41
fődéi. 189. 203
fődél-párkánnya. 135

fődő. 148
fő-ember. 94
fő-hadi fejedelem. 289
fő hadnagy. 285
fő-hely. 267
fő-kamarás. 285
fő-kincs tartó. 285
fő-komornik. 283
föl-adás. 294
föl adom. 117
föl akaſztom. 105 180
föl áldozom. 301
fölálléttom. 257
föld. 18. 20. 21. 105
föld-alat lévő. 15
föl daraboiom. 109
földbe-takarom. 265
földből-csinált golyóbis. 279
földes ur. 281
föld-fay zattya. 20
föld-indulás. 15
földjövés. 86
földi levek. 23
földmérés. 206
földmérő. 207
földűm. 43. 67
földúlom. 291. 295
föl egyeneſéttem. 180
föl ékeſéttem. 286
föl emelem. 301
föl emelkedet. 21
föl ereſzkedem. 27
föl fegyverkeztetoc. 77
föl feſzéttem. 304
föl fodoréttem. 153
föl forgatom. 198
föl függoſztem. 147
föl függeſztő funt. 261
föl fuar. 177
föl fujom. 139. 273
föl fualkodoc. 233
föl görjeſztem. 291
föl hágoh 150
föl haſéttom. 110
föl huzal kodom. 27
fölibe terjeſztem. 104
föl inditom. 239
föl-irom. 255
föl itatom. 189
fő-kereſem. 227
föl kéſzűlők. 95
föl kerétem. 107. 193
föl kőtőm. 109. 287
fölleg. 9. 11. 18

föllyől. 76. 261
föllyűl reá terjeſztem. 189
föllyűl-reá teſzem. 189
föllyűl-való irás. 199
föl matólálom. 119
föl menetel. 305
föl megyek. 13. 18. 135
föl meno ág. 244
föl metélem. 125
föl négyelem. 257
föl-pörös. 255
föl öltözöm. 163. 169. 203
föl öltöztetem. 267
fölött. 143. 153. 181
fölöttébnagy hajó. 293
föl oſztom. 249
föl ragadom. 12
föl rakatom. 171
föl rakom. 116. 151
föl-ſ-alá járok. 261
fölſő. 135
fölſő kűſzöb. 134
fölſő ruha. 125
föl fördűlt iffiacska. 75
föl ſzabadétom. 255
föl ſzegezem. 155
föl találtatom. 175
föl támadok. 304
föl támaſztom. 111
föl tekerem. 121
föl teſzem. 186. 265
föl töltött. 99
föl ülök. 150
föl vagdalom. 109
föl veſzem. 303
föl vetem. 121
föl-vittetett 305
fel vonyóhid. 251
föl vonyom. 289
völyhő. 235. 311
főnek elſő réſze. 85
főnek utólſó réſze. 85
főn vagyok. 251
fő-pohárnok. 285
fördő. 250
fördőben ſzolgáló leány. 151
fördő ház. 150
fördő kád. 150
fördő-pendély. 151
fördős. 151
fárdő-ſapka. 151
fördő-ſzoba. 145
főhécz. 171

főſték. 84. 159. 200
főltek-lefzétő táblácska. 159
főltő ecsecske. 159
főſtő fark. 159
főſvény. 241
fő-tálnak. 117. 285
fő-teteje. 85
fő-város. 281
fővény. 84. 131. 157
főzők. 108. 109. 113

Fo.

fodoréttó vas. 153
fog. 79. 83
fogadás. 239
fogadok-méhemben. 428
fogantó. 133
fogató. 203
fogdozom. 47. 49. 103. 105
fog-haz. 253
fogó. 139
fogoly-madár. 85
fogom. 172. 203
fogot-ízemély. 249
fogság. 257
fogſágban-eſzem. 293
folydogalok. 17
folhánt. 195
folyás. 17. 257
folyó. 261
folyó-befzéd. 201
folyok. 17. 151
folyó óra. 157
folyós. 193. 195
folyó-víz 150. 253. 281
folyó-vizbéli. 68
fonál. 119. 121. 127
fonál-darab. 119
fonal-perecz. 119
fonr. 239. 259. 260. 261
fonyattatott. 91
fonyó-aſzízony. 119
fonyok. 119
fonyó-veſzfaő. 81
fordétó-rud. 189
forgács. 129
forgás. 157
forgatás. 165
forgató-kötel. 181
forgatom. 181. 279
forgó-csont. 77 83
forgódom. 206
forgó-fa. 133
forgó-hid. 251

forgók. 99. 171. 203
forgó-karika. 149
forpó-órſó. 115
forgó-ſzél. 15
forma. 89. 195. 207
formácska. 187
fomálom. 3. 43. 101. 121. 143
formára-csinálom. 101
forrás. 149
forró. 109
fóytos. 85

Fr.

francia-orſzág. 223
frigy-láda. 301
friſs. 150

Fű.

fű. 23. 31. 37. 93
fűge. 28
fűggő. 173
fűggők. 4. 15. 103. 119. 134. 155
fűl. 127. 238. 307
fűréſz. 129
fűréſz eſőlék. 129
fűréſzhulladék. 129
fűréſzőlők. 129
fürt. 129
fürtönként. 35
fűrő. 78. 153
fűſőlőm. 78
fűſt. 13
fűſtölgők. 199
fűſtölgő űſzög. 13
fűſzerſzám. 211
fűzfa. 49. 163
fűző tű. 111

Fu.

fujom. 203
fullánk. 51
fundamentom. 231. 171
furko. 287
furkós bot. 107
furó. 141
futás. 377
futáſt megyek. 169
futkározok. 104
futok. 99. 277
futó inas. 278
futoſok. 181
fuvalló eſéve. 279
fuvó. 139. 203
fuytató. 139

Ga.

gabona. 23. 35. 64. 93. 299
gabona fej. 35
gabonás haz. 253
gabonaſzem. 35
galamb. 41. 47. 303. 307
galamb ház. 41
galiba. 128
gallér. 123. 125
ganéj. 45. 83. 92. 155
garat. 99
gaz. 137. 253
gazda. 117. 249
gazda aſzſzony. 249
gazdag. 199
gazdagſág. 241. 242
gazdálkodás. 241

Gá.

gáborka. 43
Gábriel. 307
gágogok. 4
gállya. 257
gámándér virág. 31
gántár. 113
gázbo-hely. 175

Ge

geleſzta. 64
generalis. 291
gereblye. 93
gerenesér. 143
gerenda fa. 175
gerezd. 83
gerlicze. 45. 237
geſztenye. 29

Gé.

gém 49

Gő.

gődény. 49
gődöly. 55
gődör. 137
gömbőcz. 83. 109
gömbölyeg. 28
gömbölyégboſzſzu. 207
görbeh átu. 89
görbelába. 89
görbe nyákú. 89
göreny. 53
görgető. 279
görög orſzág. 223
görönyy. 92

gőz. 18
gőzölgő pad. 150

Go.

golyóbis. 202. 209. 241. 287
golyvás. 89
gomb. 135. 287
gomba. 23
gombocska. 125
gombolyag. 119
gombolyétom. 119
gond. 94
gondolok. 226
gond viſelő. 243. 284
gonoſz. 37. 239. 309 235
gonoſság. 224
gonoſság tévő. 256
gonoſzul. 241

Gó.

gób-hal. 69

Gr.

grádics. 135
gázdálkodom. 231
groſſ. 281

Gya.

gyakorlom. 277
gyakran. 289
gyalá zotos.) 225
gyalog. 175
gyzlog fenyő.
gyalog hid. 175
gyalog inas. 284
gyalogság. 289
gyalog út. 167. 224
gyalu. 141
gyanakodás. 87
gyapju. 55. 95. 121
gyapju fűrt. 55

Gyá.

gyámolétom. 135

Gye.

gyengén, 14
gyermek. 2, 247, 277, 279
gyermek játék. 247. 278
gyertya. 12
gyertya tartó. 23. 199
gyertya világ. 199
gyertya világnál tanúlok. 199

Gyé.

gyémánt. 25
gyéplő. 169

Gyi.

gyik. 63
gyilkos. 257

Győ.

gyökér. 26, 27
gyönge. 161, 297
gyöngy. 25, 71
gyöngy ház. 71
gyöngy ſzem. 25
gyöngy temő csiga. 71
gyöngy virág. 35
gyönyörkötteteim, 159
gyönyörkötteteś. 53
gyönyörű. 225, 227
gyönyörű étek. 45
gyönyörűségeſſen. 41

Gyo.

gyomor. 81, 83
gyors. 71, 28
gyors inas. 284
gyorſaſág. 232

Gyó.

gyógyétom. 153. 263

Gyű.

gyűlést 26
gyűlöléges. 237
gyűmölés. 28. 73. 90
gyűmölestelen. 29
gyűmölcsös kert. 91
gyűrű. 277
gyűytő forma. 189
gyűytők. 228. 229
gyűjtő ſamely. 189

Gyu.

gyuter ſár. 143

Ha.

ha. 105. 107. 150
habozek. 235
hadakozas. 298
hadat fogadok. 286
hadi czifra öltözet. 169
hadi fejedelem. 237
hadi rend. 190
hadnagyság. 290
hagyom. 199
haj. 65. 78 153
hajó. 1133. 178. 181. &c.
hajábér. 281
hajó-csiga. 133
hajó-fára. 179, 181

hajó-kázó. 281
hajó-kötél. 165
hajó-lobogó. 181
hajó-orra. 179, 181
hajó-padlás. 181
hajós. 99. 181
hajós mester. 179
hajó-teteje. 181
hajó-törés. 182. 183
hajóval meg jarható. 281
hajóvonyó kötel. 175
hajtó fa. 173
hal. 5, 49, 103, 110, 150
halabárd. 271, 287
halál. 73, 249
halálal bűntetem. 257
halálosſan. 271
halát ſzenvedek. 304
halász. 103
halászó madár. 49
hal héja. 68
hal héjas. 67
halom. 21
halom. 84
halott. 265
halotti pompa. 265
halott temető. 265
hal ſzárnya. 68
hamis. 87
hamis Iſten. 298
hamu. 13
hamo. 265
hamvát & veſzem. 199
hamvévő. 207
handſar. 271. 279
hanem. 55, 218, 180
hanemha. 167
hanus. 84. 97
hangicsáló ſzerſzám. 201, 202
hangot adok. 202
hangya. 65. 198
harag. 87
haragos. 237
harang. 157. 307
harang óra. 157
harangozok. 265
harapás. 301
haropó. 155
harcz. 290
harcsa. 69
hatzolok. 275. 287. 291
hatkály. 45
harmad. 304
harmadſzor. 87
harmat. 19
harminczadik. 303
harmincz. 57. 183
has. 77. 81
haſadák. 185
haſétom. 92. 129
haſomló. 25. 224. 229
haſonlatos. 201
haſzinrén. 225
haſználok. 183. 235. 255
haſznos. 227
haſznos vagyok. 245
haſzontalnul. 226
hat. 171
hatalom. 7. 249
határból ki űzöm. 257
határozom. 157
hathatóſág. 209
hat ló. 173
hatodik. 73. 239
hat ſzegletű. 97
hattyu. 49
hatvan. 205
havas al földi. 223
harasi kecske. 59
hay. 65. 78. 153
hay moly. 65
haydina. 35
haydonában. 94
hayték. 127
haynal. 11
haytom. 37, 99, 157, 175, 179, 279
hazájának nyilván való ellenſége. 257
hazája ellen föl támadó. 257

Há.

háborgatom. 309
háborgó. 237
hálezion madar. 39
hálo. 103. 105
háló formán csinált lapoczka. 273
háló ſapka. 223
háló terjeſztő pozna. 107
hányatás. 177
hányok. 105. 231. 295
háffa. 203
három. 6. 85. 79. 86
három ezer. 303
három lábu. 111
három levelő fű. 31
három oldalu. 207
háromſág. 307
három ſzegletű. 207
három ſzeget ü. 207
három ſzegő erczcsöngető. 202
hártya. 80. 81. 187
hártyaja á fanak. 27
hásſa. 29
hát. 59, 76
hát geréncz. 83
hát meget. 77
hátra. 69
hátra vagyok. 207
hátul. 76. 169. 227
hatul járó ſereg. 290
hátulſó. 76. 83
hátulſó vit or lya. 181
háy. 109
ház. 13. 41. 51. 128. 104. 252 302. &c.
házas ember. 243
házaſſág. 241
házaſſagbéli társaság. 247
házas társ. 247
házas-társaság. 242
házas társat kivánó ſzemely. 243
ház épület. 144
ház heja. 135
házi. 40. 52
házi eſzköz. 147
házi ſzerſzám. 147

He.

beázat. 135. 145
negedő. 203
negedő vonyó. 203
hegy. 9. 21. 173. 231
hegyes. 69
hegyes dorong. 91
hegyes fejő. 89
hegyes karó. 37
hegyes tőr. 271. 287
hegyes vas. 287
hegyére teſzem. 117
hegyi valaminek. 183
hej. 47. 67. 69. 71
héja a' fának. 27
héja a' gyümölcsnek. 29
héjas vetemény. 35
héjától meg tiſztéten. 110
helette orſzágló. 284
hely. 135. 207. 251. 311. &c.
helyheztetem. 181

hengergetem. 133
henyélek. 228
hercules. 224
here. 51
hernyó. 64
hertelen. 183
hetvenedik. 303
heveder. 168. 141

Hé.

héában. 226
héber. 113
héj. 201
héring. 71
hét. 74
hézag. 21. 37
hézag kerék. 133

Hi.

hiacint. 25. 30
hiba. 197
hid. 175. 251
hidacska. 175
hideg. 150
hideg lölés. 299
hid láb. 133
hig. 261
him ősz. 59
him oroszlány. 61
hirdetem. 305
historia. 261
hitegető. 104
hitván. 108
hiuz. 61
hiuz gyánta. 25
hiv. 300
hival kodás. 229
hivatalos. 243
hivelk. 77. 79
hivelye a' veteménnek. 35
hivelyes héj. 51
hiven. 232. 249
hivom. 7. 170. 173. 113. 307. &c
hizlalom. 41. 95
hizlalt. 108

Hő.

hőmpöly. 133
hőmbölygetem. 133
hőrcsök. 61

Ho.

hogy. 83. 105. 187
hogy ha. 153
hogy nem mint. 237. 243.
hol. 115. 119. 149. 153. 198.
holló. 47. 229
holott. 112. 119. 129. 243
holvaló. 239
homlok. 78. 85. 227
homlok elő. 168
homlokom. 112
homok. 24
honnéd. 97. 129. 305
hop mester. 283
hordakozom. 286
hordó. 113. 115. 163
hordozo kötel. 133
hordozem. 59. 67. 153. 162. 175
hordozó szij. 237
hór doztatom. 123
horgászó veszszö. 103
hurgas sip. 203
hprog. 203
horog-in. 103
Horvát ország. 223
hoszszacska. 28
hoszszas. 195
hoszsza valaminek. 69
hoszszu. 28
hoszszu farku. 61
hoszszu fejű. 79
hűvely. 287

Hu.

hugod. 245
hugy. 83
hugy erefztő ér. 83
huholok 5
huholó bagoly. 5. 45
huholó madár. 5. 45
hur 203
hurczolom. 256
hurlák. 203
huros mádár. 45
hus. 65. 89. 109
hus évő. 61
husos béles. 117
husos kolbasz. 109
husvéti bárány. 301
husz. 83. 187
huszon négy. 209
huszon öt. 187

Ja.

Jaj. 309
jajgatok. 235
java valaminek. 236. 241
jádzo kártya. 275
jádzom. 147. 167. 269
jádzó személy. 267
jámbor. 239. 311
János. 303
jánta. 27
járásra szokató szekerecske. 247
járatlan hely. 167
járatlan út. 167
járkálok. 269. 279
járok. 69. 268. 269. 270
járt út. 167
jász kecszeg. 69
jászol. 95
játék. 273. 275
játék nézö ház. 253
játék nézö hely. 267

Je.

jedzem. 277
jegenye fa. 29
jegyeztetett. 301
jel. 181
jelentem. 157. 303
jelen vagyok. 3. 112
jeles. 283
jeles mondás. 201

Jé.

jég. 19. 170. 277
Jerusálem. 311
Jesus. 303

Jö.

jöszte ide. 2
jövendö. 226
jövendölök. 308
jövés. 26
jövök. 305

Jo.

jobbára. 43
jobbára mind. 29
jobatya. 244
Jordán vize. 303

Jó.

jó. 7. 87. 235. 309
jó állapat. 233
jóbanya. 244
jó beszédö. 236
jobja. 239
jób kéz. 92. 119. 238. &c.
jób kéz felé. 185
jó indulat. 225. 243. 296
jó izű. 71
jó kedv.

jó kedv. 241
jóra igyekező. 287
jóſág. 7. 224. 225. 239
jóſágos cselekedet. 197. 225
jót kívánó. 237
jóvá hagyás. 297

Ju.

juh. 55. 95
juhász. 95
Juno. 298
Jupiter. 298
jutalom. 239. 249
jutalom oſztó bíró. 277

I.

Ide. 90
idegen. 43. 284
ideje az embernek. 74
ideſtova hordozom. 145
ideſtova verem. 273
idézem. 311
idő. 112. 303
idvőzétő 303. 305
idvőzülök. 305
iffiu. 75. 224. 242
igaſság. 238. 239
igaz. 7. 87. 236. 300. 311
igazán. 2. 200. 239. 297
igazétom. 181
igazgató. 7
igazgató kőtél. 181
igazgatom. 169. 173. 179. 255
igazgató mérték. 131
igazgató rud. 269
igaz keresſmény. 241
igaz mondó. 7
igaz ůtő veſzſző. 261
ige. 200
igen bizváſt. 225
igen nagy hajó. 293
igen vigyázo. 45
igérem. 259
igéret. 239
igyekezem. 235
igyét mentő ember. 255
íhász. 95
ikrája a' halnak. 68
illat. 31
illatozó. 31
illetem. 203. 244
illyen. 99
illyetén. 239
imádom. 239. 313
imádság. 263
imé. 3
in. 82. 85
inakon való árva hus. 80
inas. 159
indétok. 15. 285
indiai. 185. 299
indiai kakas. 41
indúlat. 125. 233
innend. 297
innét. 87. 90
inség. 233. 297
iny. 79
irás. 185
iratott. 301
irigység. 237
iró'deáki meſterség. 184
iró deákság. 184
irok. 184. 185. 187. 197
Irrland orſzág. 123
iſméret. 296
iſméretes. 30. 31
iſmét. 37, 83, 123, 128, 163, 171, 184
iſop. 31
iſpitály. 253
iſtálló. 145, 155, 303, &c.
iſtáp. 166
Iſten. 235, 239, 296, 302
iſten aſzſzony. 299
iſténi. 301. 304
iſteni ſzolgálat. 297
iſtem tiſztelet. 296. 307
iſtennek gondviſeléſe. 310
iſten ſegétſégével. 2
iſtennek nevében. 3
iſtentelen. 311
iſzák. 165
iſzap. 17
iſzom. 115
iſzonyu. 67
iſzonyu nagy. 65
ital. 33. 231. 263
itató labda. 189
itatom. 155
itató hely. 155
itató papiros. 185
itztó valu. 155
itélet. 254
itéictet látok. 255
itéletet teſzek. 255
itéletet teſzek közöttő. 85
itélő ház. 255
itélő meſter. 255
itélő ſzék. 304
itt. 39
itten. 107
ivolya. 30
iz. 79. 85
ize ágabonának. 35
izenként el darabolom. 117
izt adó levecske. 117
izzaſztó pad. 150

Ka.

Kadár. 162
kakas. 41
kakuk. 5. 45
kakuckolok. 5
kalamáris. 185
kalán. 116
kalangya. 93
kalános gém. 49
kalapács. 139
kalapácska. 157
kalapácsolom. 193
kalaris. 25
kalász. 35
kalitka. 43. 105
kalmár. 57. 298
kalmár bólt. 259
kalmár marha. 57. 183
kalmárság. 258
kalmár ſator. 259
kamara. 145
kamarácska. 97
kanaf. 125
kancsal. 89
kankaléh. 149
kapa. 91
kaparok. 41
kapocs. 193
kaponya. 81. 83
kaponya burétó hártya. 81
kappan. 41
kapta. 127
kaptár. 97. 229
kapu. 251. 253. 295
kar. 77. 83. 297
kard. 233, 239, 270, 287, 291
karéjára irt jegyzés. 195
karika. 143, 279
karó. 91. 257
kar. 171
karvas. 286
karvoly. 47
kaſza-

kaſza. 93
kaſzakő. 24
kaſzás. 93
katona. 286 291
katona legény. 306
katrocz. 41
kaymáts. 129
kaym o csot vetek. 271
kazal. 93

Ká.

kácsa. 4
kácsogok. 4
kád. 113, 115. 163
káka. 37
kakából való. 177
kákogok. 4
kályha. 143. 147
kánna. 23. 117
kánya. 47
kápa. 287
kápólna. 307
kaposztá. 33
kárhoztatom. 255
károſétás. 249
kárpit. 147
kása. 187. 247
kásta. 188

Ke.

kecsege. 69
kecske. 55
kecske ſzakál. 55
kedves. 45. 227
kedvetlen. 237
kegyelmes. 7
kegyes. 313
kegyeſség. 247. 296
kegyetlen. 237
kelek. 171
kelepelő. 203
kemencze ſzája. 101
kemény. 23, 37, 85
kemény tekentetű. 291
kendem. 117
kender. 119. 165
kenderike. 43
kendő. 153
kendő kefzkenyő. 117
kengyel. 169
kenő tarto. 173
kerék. 99, 165, 171, 173, 203, 247, &c.
kerék agya. 171
kerék-
kerékben tőrőm. 257
kerekdéd hoſzſzu. 207
kerék fót. 170
kerekéken forgó nyárs. 111
kerekes gyalu. 153
kerék kúlő. 171
kerék ſing. 139
kerék ſzeg. 171
kerék talp. 171
kerék vágás. 173
kerengek. 17. 133
kerengőben forgok. 15. 17
kerengő fa. 133
kerengő grádics. 135
kerengő út. 167
kereſek. 240, 241
kereskedés. 258
kereskedő. 159
kerétés. 250, 309
kerés közi. 255
kergetem. 107
kergető. 293
kert. 90, 91, 281
kertéſz. 91
kerület. 209
kerülő út. 167
keſelyő. 47
keſerő. 85
keskeny. 224
keskeny ucza. 252
kefzkenyő. 116, 123
kefztyű. 125
ketten ketten. 270
kettő. 133, 163, 173, 189, &c.
kettős. 246
kettős út. 224
kettős uti. 167
kevélykedem. 41
kevés. 227

Ké.

kék. 25, 30, 84
kém. 289
kemény. 13
kénkőves. 9
kénkőves fonál. 12
kenyér. 111, 116
kép. 73, 89, 159, &c.
képezgetés. 201
kép faragó. 159
képekkel meg-irom. 200
kép irás. 158, 159
kép iró. 159
kép
kép öntő. 159
kérődöm. 231
kés. 116. 127
kéſértem. 399
kéſőn répüllő. 45
kéſz. 233
kéſz akarati. 304
két élő dárda. 270, 287
két élő hoſzſzu tőr. 287
két fejű. 89
két felé nyiló aytó. 251
két felé nyilo ſzárny. 251
két kerekő. 170
két kézre való pallos. 287
két ló. 173
két rend evezős. 179
kétſégben eſem. 235
két tenger kőzőtt bé-nyúló földſzorulás. 17
két teſtű. 89
kéve. 93
kéz. 3. 77, 85, 117, 203
kézbenadom. 117
kéz fogas. 243
kézhez bizott marha. 239
kézi. 99
kézi kőnyvecske. 198
kézi mives. 90
kezív. 279

Ki.

ki. 83, 133
ki adom. 301
ki álló ereſzſzek. 135
kiáltok. 4
ki áſom. 131. 137
ki bocsátom. 289
ki bugyógok. 153
ki cséplem. 93
kicsiny. 35
kicsinke. 59
kicsoda. 2
ki emelem. 133
ki facsarom. 113
ki feſzétem. 181
ki fogom. 233
ki folyok. 97
ki futamás. 289
ki gondolom. 175, 298
kigyó. 226, 301
kihányom. 156, 293
kihívom. 54
kihordom. 253
kihozom. 256
kike-

kikelek. 26
kikelet. 30
kiki. 239
kiköltöm. 39
kiküldöm. 239
kikürtölöm. 94
kiláczom. 253
kilencz. 299
kilenczszáz. 303
kilencz szemőhal. 71
kimegyek. 199
kimenetel. 225
kiméréthetetlen. 7
kimondás. 255
kimondom. 2, 200, 255
kimosom. 253
kincs-tartó. 283
ki-nevelkedem. 26
kinozom. 51
kintorna. 203
kinvaló. 284
kinzom. 311
király. 94, 281, 283, &c.
királyi. 283, 302
királyi fölség. 282
királyi pálcza. 283
királyi szék. 283
király képe. 284
királyné. 296
ki ronanok. 19, 295
kisafa. 171
kis aszszony. 75
kisded gyermecske. 299
kis kötés. 187
kis uy. 79
ki sütöm. 291
kisebb. 307
kiszabadulok. 183
ki szaladok. 107
ki szállok. 289
ki szedem. 188, 198
ki szivom. 115, 151
ki szökellem. 139, 153
ki szóllétom. 94
ki térek. 225
ki terjesztem. 107, 112
ki terjesztetett. 79
ki teszem. 105, 109, 187
ki tetzem. 19, 80, 253
ki tulólom. 119
ki tisztitom. 83, 155
ki törölhető tábla. 205
ki törölöm. 184
ki-ütöm 233. 295
ki utsók. 183
ki vájom. 137
kiváltképpen. 25
kivánok. 87, 237
kivánság. 87, 231
ki-verem. 12
kiverétékezem. 27
kiveszem. 113, 139, 155, 205
kivetem. 83, 110, 183, &c.
kivől. 135. 157, 251
kivonyom. 101, 115, 133

Kő.

kő. 23, 24, 252
kő bánya. 131
kőből. 260
kőd. 18
kő-darab. 60
kődmen. 125
kő esső. 18
kőfal. 91. 131, 135. 253. 267
kőfal mellekje. 250
kő-faragó. 131
kői. 301
kőldök. 77
kőics. 35
kőll. 3
kőltöm. 306
kölyök. 53
kőmives. 130, 131
könnyen. 227
könyök. 77
könyörgök. 235
könyű. 227
könyv. 65, 313, &c.
könyv-áros. 191
könyv-áros bólt. 190, 191
könyvkötő. 192, 193
könyv-nyomtatás. 107
könyv-nyomtató. 189
könyv-ámaszto. 191. 198
könyv-tartó pócz. 191
köppöly. 151
köppölyözök. 151
köppölyöző vas. 151
köpöryeg. 125
köpü. 95
környül. 41
környül foglalom. 171
környül fogom. 107
környül forgatom. 202
környül járás. 157
környül kerengek. 109
környül metélkedem. 307
környül metélkedés. 301
környül való. 281
környül veszem. 11, 78, 81, 107, 149, 165, 289
környül vétetett. 283
környül viszem. 250
körösm. 55, 61, 79, 155
körös fa. 29
körös környül. 180
körös környül tekéntek. 226
körös környül vigyázok. 226
körösztyén. 305
körösztyénség. 302, 306
körösszt. 205
körösztölő kő. 297
körösztség. 303
körösszt út. 167
körtvély. 28
körül. 209, 239
kő szál. 17
kő sziklá. 24, 59, 63
kő sziklás kecske. 65
kötél. 133, 37, 269
kötelekből csinált háló. 107
kötelen járó. 275
kötelen szökölló. 269
kötél-jártó. 164, 165
kötésenként. 35
kötefék. 155
kötő-láncz. 173
kötöm. 112, 139, &c.
kötő mazzag. 165
kötő szijacska. 195
kötő vas. 29
kötő-veszszö. 91, 112, 163
kővágó. 131
kövecske. 25
kövér has. 77
követ. 284
követem. 224
következem. 128
következendőképpen. 99
követő. 307
kövi halacska. 73
közbe lakom. 117
közbe veszéd. 201
közbiró. 254
közel. 298
közel hozzá. 18
közelről. 291
közönséges. 385, 89, 252

kőzönſeges hely. 267
kőzönſeges ſzolláſnak meſterſége. 200
kőzép. 79, 261, 287
kőzépben. 11, 77
kőzép ut. 225
kőzép uy. 79
kőzép vitorlya. 181
kőzép vőnyás. 195
kőz-konyha. 253
kőz nép. 267
kőznép rendén lévő. 94
kőzött. 30, 31, 145, 254
kőzötte. 237
kőz ſzekér. 171

Ko.

koſkolok. 4
koborló. 167
koboz. 203
koczka. 275
koczka játék. 225
kocskás. 275
kocsi. 173
kocsis. 172, 173
koholo műhely. 137
kolbáſz. 80. 109
koloniai. 185
kólya. 169
kolyéſza. 170
komló. 115
komornik. 284
komor tekéntetű. 237
kompoſtor. 121
kompoſtoros ſzék. 141
koncz. 111, 187
kondér. 261
kongyór. 261
konyha. 111
konyha meſter. 110
konyha ſzéfár. 110
kopácsóléc. 29
kopaſz. 227
kopaſztom. 110
kopja. 271, 291
kopja-játék. 277
kopó eb. 107
koporſó. 265. 304
koporſo kő. 265
koporſói vers. 265
koporſó taraglya. 265
kopotéja az halnak. 68
koppanto. 199

kor-

korbács. 279
kormányos. 179
kormány ſzeg. 179
kornéta. 291
korom. 13
korona. 283
koronás tallér. 23
koros. 75
korpa. 99
korló. 117, 143
kortsma. 253
kos. 55
kosár. 111, 145, 181
kóltolom. 85
koſzoru. 31, 181, 201
koſzperd. 271, 287
kóta. 201
kova. 24
kovács. 138, 139, 298
kovács koh. 139
kovács műhely. 139
kovácsolyok. 139

Kr.

kréta. 197
kriſtály. 25

Kű.

kű. 159
kűfal. 250
kűlőmb. 301
kűlőmbféle. 95, 109, 110. 269
kűlőmbőző. 297
kűlőmb helyre. 137
kűlső. 76, 84, 195, &c.
kűlső város. 254
kűlső vég. 79
kűlű. 202
kűrt. 203
kűſzkődő hely. 271
kűſzkődő játék hely 270
kűvül. 135

Ku.

kulcs. 139, 145
kulcs-záros hely. 145
kullancs. 65
kunyo. 328
Kupido. 299
kuritoló. 259
kurva. 231
kurválkodó lator. 231
kurvás. 231
kút. 145, 148, 149

Ddd3 kut-

kut fő. 7, 17
kut-káva. 149
kútra való kőtél. 165
kut-viz. 91

La.

Labda. 173
labda játék. 272
labda verő ház. 273
labda verő hely. 273
layſtrom. 191
layſtrom formáju. 195
lakat. 139
lakó-holy. 253
lakom. 128, 281
lakos. 9
lámpreta. 71
lant. 203
lantorna bél. 81
lapály. 21
lapja valaminek. 184
lapoczka. 101, 197
lapos lámna. 139
lapos vas. 92
lappagok. 295
lappango kunyocska. 104
lappango ſzeg. 104
Lapp országh. 223
lator. 256
laytorja. 137, 294

Lá.

láb. 39, 63, 76, 77, 33, &c.
lábocskája gyümőlcsnek. 28
lábos. 143
lábikrája. 77
lábon által megyek rajtá. 175
lábboló hely. 175
láb mosdo edény. 151
láda. 99. 141. 145. 155
láda fiacska. 263
lágy. 23. 85
lámpás. 199
láncz. 139. 149. 172
láncza. 277. 287
láncz fa. 287
lánczos fek. 155
láng. 13
lármát fujok. 291
látás. 305
látásſal birok. 61
látok. 84. 90. 127. 128. 161
látzom. 135. 161
lázács. 71

Le.

Le.

leánka. 75
leány. 243. 245. 246
leány kérő. 243
le aratom. 93. 153
le bocsátom. 105
le bocsátkozom. 105
le csapó fa. 251
le csapom. 271
le csöpögök. 115
lédnek. 35
ledöntöm. 25
le erefzkedem. 137
le erefzkedés. 173
le eſem. 99. 105. 129
lef lyok. 113
lefüggök. 172
leg elöfzfzőr. 38. 99 399
legelternyi vifzem. 94. 95
legeltetnyi vifzem. 94
legény. 242
leg főjebb. 7. 267
leg föllyűl. 27. 135
legjobb. 198. 255. 263
leginkább. 51. 187
legkisfebb. 45
legközellyebb való. 161
legmagasfabb. 253
legnagyobb. 45. 157
le görbett vén ember. 75
legocsmánnyabb. 299
legrepiebb. 90
legfzéntyebb. 302
legtöbb 259
legtöbb gondal járo. 275
legtöbb izem. 275
lehel. 4
lehelet. 63
lehordom. 115
le horgattven ember. 75
lehullok. 99. 119. 129
le irom. 3. 200
le kafzálom. 93
lektika. 173
lelki. 6
le mérzem. 112
lemérém. 259
le mofom. 150
len. 118. 119
lencse. 35
len csöpű. 185
lengedezek. 15

lenmivelés. 118
lenruhadarab. 187
lenyakazom. 256
lenyirem. 95
Lengyel orfzág. 223
lentörő. 219
leöntözött. 168
lepény. 101
lepedő. 147
leppandék. 51
le rayfzott forma. 207
le rontom. 295
les-hei. 291
leſt vetek. 309
leſzáhok. 303
leſzedem. 28
leſzek. 13. 18. 19. 189
leſzek valamivé. 297
le törlöm. 151
le tött marha. 239
le ülök. 115
le ütöm. 108. 133
le vágatott. 23. 27
levágom. 129
levegő ég. 9. 14. 43. 187. 293
level. 199
levendula. 131
leverem. 108
le verő kof. 133
le verő paskoló. 133
le verő fulyok. 133
le vetem. 151. 311
le vetkőző fzoba. 151
le vonyom. 80
leytő. 173

Lé.

lécz. 135
légy. 51. 65
légydarás. 51
légy jó egéſſégben. 113
lélek. 86. 302. 309. 313
lélegzetet veſzek. 68. 81
lélegzet-vétel. 83
lép. 31. 97
lépes méz' 97
lépes veſzſző. 105
lév. 113

Li.

Liktárium. 263
lilliom. 3
linea. 207
lineále. 207

liſzt. 99. 101
liſz-válu. 99
Litva orfzág. 223
Livony orfzág. 223

Lő.

lőcs. 171
lövöldék. 51
lövöldőzők. 179

Lo.

ló. 57. 59. 155. 168. 169. 225
lobogo. 133
ló-darás. 51
loding-tartó. 287
ló fejű hal. 76
ló-futtato játék. 277
lógato. 279
logatom. 279
lohet. 33
lo-iſtálo. 154
lomp. 125
lopó. 256. 298
lovagos kapitány. 291
lovag-fereg. 290
lovag-táska. 165
lo-vakaró. 155
lovas. 168. 169
lovász. 155
lovász-meſter. 283

Lu.

lud. 4. 49
ludi. 184
lud-lab. 67
lug. 123. 153
lugos. 91

Ma.

Ma. 193
macska. 5. 53
macska-majom. 53
macska-méz. 227
madár. 38. 39. 40. 45. 110
madár-fi. 47
madarafz. 104
madaráfzo-hálo. 105
madaráfz-pózna. 105
madaráfz-rud. 101
madárka. 241
madzag. 360
mag. 46. 91. 93. 105
maga. 133 113
maga bizott. 233
maga gyil kolla. 235

magahitt. 233
magamban foglalom. 335
magamat adom. 309
maga megadáſa. 294
maga mellett. 95
magamhoz csalom. 104
magamhoz édesgetem. 104
magamhoz vonyom. 25
magános. 198
magas. 21
magaſſág. 207
maga-tartáſa. 236
magától. 6
magától forgó-nyás. 111
maga viſelés. 236
mag-diſznó. 55
magzat. 246
magyar. 313
Magyar orſzág. 223
mahomet. 306. 307
mahomet hűti. 306
mahomet vallása. 306
majom. 53
majoránna. 31
major-gazda. 92
majorkodás. 94
maiorné. 95
mag. 57
malacz. 29
malom. 99
maradék. 73
maradékink. 245. 301
maradok. 259
mardoſas. 301
mária. 108
márkolat. 149
maró. 155
marok. 79 93
maroklat. 287
marom. 65. 107
matéla. 119

Má.

mágneskő. 25
majos. 109
mai nap. 94
Mária. 302
márna. 69
márs. 298
mártogatny való levetske. 117
márvány. 24
márvány golyobis. 279
márvány-kő. 159
más. 237. 313
máshová. 284
máshunnan. 277
máſik. 39
máſutt. 58
máſzok. 63. 69
máſzo apró állat. 64
márkaſodom. 243
máy. 81. 82
máz. 131. 143

Me.

metzett ſzalma. 155
metző kés. 193
metző var, 92
medencze. 97. 117
medve. 4. 19. 61
megabroncsozom. 163
megadom. 239. 313
megájándekozom. 240
megakadályozom. 227
megakaſztott. 183
megaſom. 295
megáſztatom. 119
megáſztatot. 193
megbillyegezem. 257
megbillyegezt tett. 301
megbizonyétom. 307
megbűntetem. 2. 39 247
meg csalom. 73 167
meg csapdoſztatott. 113
meg cselekeſzem. 53. 239. 267
meg deſzkázom. 147
megdőrgölőm. 150
meg dorgálom. 247
meg ezzeteſűlők. 115
meg égek. 293
megegetem. 257. 265 299
meg eggyenlőittem. 239
meg eggyezem. 239
megékelétem. 147. 265. 267
elevenedem. 304
megemlékezem. 296. 313
meg-enyvezem. 193
megeret 93
megerőſétem. 129. 180. 250
megerőſittetett. 95
megittem. 2 87
megeskűttetem. 243
megevés. 30
megfagyott. 19
meg faragom. 329. 141
meg faragottfa 129
megfa éredem. 119
meg fejéréttem. 123
megfődőm. 135
meg főrődőm. 150
meg-fogadom. 249
meg fogattatott. 304
meg foghatatlan. 7
meg fogom. 85. 169. 227. 271
meg-foytom. 105
meg-funtolom. 259
meg-fordulok. 209
meg-foiztom. 239
meg-fűſűlőm. 153
meg-fűſzerſzámozom. 112
meg-furom. 141
meg-ganéjozom. 47
meg-gereblyem. 119
meg-gondolom. 209
meg-gyalulom. 141
meg-győzett. 291
meg guitom. 12. 161
meg gyuladás. 293
meg-hágom. 294
meg hagyom. 249
meg-hajulok. 83
meg-haitom. 83
meg-halgatom. 284
meg-halok. 39. 243. 293
meg-hálok. 167
meg-haropom. 107
meg-harczolok. 270
meg-haſatt. 55
meg-határozom. 209
meg-hegyeſetett. 287
meg-hereltetett. 41
meg-hidegűlők. 112
meg-hok. 183, 265, 311
meg-járom. 59
meg-jedzem. 207
meg-jedzett. 275
meg-jelenem. 19, 303
meg-jelentem. 157
meg-jelenő. 311
meg-jelentő. 181
meg-jobbétom. 197
meg-igérem. 300, 302
meg-int. 128
meg-intem. 294
meg-irom. 159, 184, 207, 243
meg-iſmérem. 87, 304
meg-iſmérem egymáſtul. 85
meg iſmért dolog. 87
meg-kapom. 227
meg-kegyelmezek. 257
megkeméllem. 241

meg-kenem. 173
meg-kérem. 281
meg-kéretem. 243
meg-kezdetek. 111
meg-kivánom. 281
meg-könnyebbetem. 147
meg-köſöm. 163, 173
meg-koholom. 137
meg-koronázom. 225
meg-láſd. 225
meg-látom. 313
meg-lopom. 105
meg-maradok. 13, 129, 225
meg-mázolom. 131, 143
meg-metſem. 108, 185
meg-melegſzem. 19
meg-melegülök. 147
meg-mellefztem. 110
meg-mérem. 181, 207
meg-mérhetetlen. 7
meg-mértékelem. 231
meg-moctkoſulok. 123
meg-mondom. 259
meg-moſódom. 150, 307
meg-moſom. 123, 153
meg-mutató. 181
meg-mutatom. 3, 157, 313
meg-nevezem. 3
meg-nézem. 155, 262
meg-nyeſem. 129
meg-nyílt. 79
meg-nyitom. 191
meg-nyomott. 189
meg-gyuzom. 108
meg-obletem. 111
meg-ölöm. 63, 108, 291
meg-öntözöm. 91, 123
meg-oldott beſzéd. 201
meg-olvaſom. 157
meg-olvaſztom. 97, 100
meg-oſtromlom. 294
meg-padimentomozom. 135
meg-padimentomozott. 252
meg-pallom. 155
meg-peréſelem. 193
meg-pörſölöm. 109
meg-probálom. 261
meg-ragadom. 271
meg-rakott. 252
meg-ruházom. 240, 267
meg-ſarkantjuzom. 169
meg-ſértem. 271
meg-ſiméttom. 141
meg-

meg-ſokaſétom. 205
meg-ſpékölöm. 111
meg-ſürösettem. 121
meg-ſzállás. 294
meg-ſzállott. 292
meg-ſzámlálom. 157
meg-ſzáradok. 187
meg-ſzáraſztom. 119, 185
meg-ſzenyeſedem. 123
meg-ſententiázom. 255
meg-ſzeretem. 243
meg-ſzökök. 13
meg-ſzöllétás. 2
meg-ſzünöm. 277
meg-támaſztom. 135
meg-tanétom. 200
meg-tanólom. 3, 177, 197, 313
meg-tapaſztalom. 263
meg-tartó. 7
meg-tartom. 163, 239
meg-tartóztatom. 169, 181, 231, 307
meg-téglázom. 125
meg-tekéntem. 161, 238
meg-tekerem. 163
meg-térek. 305
meg-térétem. 116
meg-tiltom. 239
meg-tiltott. 73
meg-tiſztitom. 53, 197
meg-tölt. 305
meg-töltöm. 97, 287
meg-törettetem. 159
meg-törlöm. 153, 155
meg-töröm. 119
meg-csigázom. 256
meg-ütközöm. 227, 293
meg-ütöm. 107, 157
meg-ujétom. 145
meg-utálás. 87
meg-vakarom. 150, 155
meg-vakolom. 131
meg-válaſztom. 200, 227
meg-válogatom. 238
meg-verem. 197
meg-veſzek. 115
meg-veſzem. 294
meg-veſztegetem. 199
meg-vetem. 87, 103, 107, 113, 116, 147
meg-vetett. 87, 183
meg-vetkezem. 275
meg-világoſétom. 147
meg-

meg-viſgálom. 181, 206
meg-viſzem. 295
meg-vonyom. 208
megyek. 150, 167
meg-zabolázom. 225
meleg 82, 85, 115
melegéttő. 111
mellé. 97
mellé éppéttetett. 145
mellék. 245
melléke. 271
mellék fonál. 121
mellett. 95
mellette. 189
melly. Sub. 80, 81, 83
melly által. 87
melly. Adj. 80
melly ſzorétó. 125
melly vas. 286
meny. 298
menyaſzſzony. 243
menyaſzſzonnyal adatnyi ſzokot gazdaſág ajándék. 243
menydörgés. 57
menyegzö. 243. 299
menyhal. 69
menykövet hányok. 19
menyézet. 147
menyet. 53
mennyi. 133. 157
mennyin. 263
mentem. 255
mercurius. 28
meredek. 173
merétem. 149. 151
merettő háló. 103
meréttőkút. 253
merre. 167
mert. 238. 311
Meſsiás, 301
meſter. 296
meſterſég. 90, 200. 242
meſterſéges. 84
meſterſéges emelőſzerſzám. 132
meſterſéges metzö. 159
meſzſziſég. 207
meſzſzi látó üveg. 161
miſzi való dolog. 161
meſzſzinnen. 287
metélék. 159
metélő. 147
metzett ſzalma. 155
metzö kés. 193

metzö

metsö vas. 42
mezetelen. 271
mézei. 31. 44
mezei kigyó. 63
mezö. 9. 21. 63. 277

Mé.

mécs. 137
még. 155
mégis. 301
méh. 97. 229. 302
méh-kas. 97
méh-kosár. 97
méh-sör. 115
mély. 211
mélység. 181
mély táj. 111
méltán. 239
méltóság. 225. 283
méltóságos. 283
ménta. 31
mérék. 187. 261
mérges. 63
mérö serpenyö. 261
mérték. 157. 239. 258 360
mértékelem 157
mértik iſtápja. 261
mértékletesség. 230. 231
mérték próba ütö nyelo. 261
mész. 51. 97. 161
mészárló kés. 108
mészázos. 108
mészárság. 108
mészárszék. 109
mézes boc. 115

Mi.

micsoda. 84, 85
micsoda ez. 2
micsoda formán. 2
midön. 97, 105, 107, 193, 198, 202
mig. 189, 113
mikor. 115
mikoron. 93, 112, 183
mind. 82
mindazon által. 7, 235, 241, 207
minden. 73, 85, 183, 204, 226
mindenek. 2, 35
mindenek által. 3
mindenek előtt. 3
mindeneket igazgató. 308
mindeneket tekéntö. 308
mindenekkel birok. 285
min-

mindenféle jó. 228
mindenfelöl. 209
mindenik. 79
mindenkor. -3, 228, 241
mindenkor eggyet kiáltok. 229
mindennémü. 299
mindenütt. 7, 82
mind két féle. 233
mind két felöl. 127, 209, 261
mind két félröl. 233
mind két részröl. 237
mind kettö. 134, 203
mind végig. 209
minekelötte. 252
minémö. 145, 201
minémöség. 85
mint. 7, 102. 107, 155, 227
mint egy. 80, 161, 200, 239
miogok. 5
mivelés. 118, 204

Mo.

mód. 231, 241
mód nélkül. 231
mogyoró. 29
mogyró veſzſzö. 163
moh répa. 33
mókus. 54
Moloch. 299
mondatom. 19, 37, 41
mondok. 135, 245, 259, 305
mogyntiai. 285
mortály vér-ontó. 257
mórkony. 34
morſa. 101
moſár törö. 111, 295
mosdó. 117
moſdó edeny. 153
moſdó ſaytár. 111
moſdó teknyö. 111
moſdó válu. 111
moſóné. 123
moſt. 128
moſtan. 90, 187, 313
moſtoha anya. 244
moſtoha atya. 244
Moyſes. 301
mozgás. 82
mozgatás. 273
mozgatom. 39, 55, 261
mozdétás. 81
mozdéthatatlan. 238
mozdulok. 39

Mü.

mü. 296
mühely. 197
müvelés. 90

Mu.

mulató ház. 251
mulatság kedvéért. 53
munka. 90, 247, 228, 229, 249 296
munkálkodás. 247
munkás. 65
muſák. 299
muſikás. 84
muſikáló ſzerſzám. 201, 202
Muskó ország. 223
muskater. 291
muſt. 113
muſtolom. 109
moſtoló ſaytár. 113
muſtos csobány. 113
muſtos kondér. 113
muſtos kupa. 113
muſtra. 193
mutató. 157
mutató iſtáp. 157
mutató uy. 79
mutató vas. 157
mutogatom. 259

Na.

Nadály. 69
nadrág. 125
nagy. 7, 9, 37, 107, 303, 307
nagy anya. 244
nagy ajakú. 89
nagy atya. 244
nagy fejü. 89
nagy kötés. 187
nagy labda. 273
nagyobbeto üveg. 161
nagy orru. 89
nagyságos dolgokat viſelt. 94
nagy ſzájú. 69, 89
nagy uri rendek. 173
nap 11, 47, 73, 163, 235, 304
nap fénnyel ſzolgáló. 155

Ná.

nád. 184
nád pálcza. 103
nád ſzál. 37
nárcius liliom. 30

Ne.

nedves. 85
nedveſétem. 91
nedveſétő labda. 189
nedveſség. 113
negyven. 305
nehéz. 23
nehezék. 260, 261
nehézség. 157, 261, 307
nehézségre vagyok. 53
nem. 75, 80, 108, 180
nemelly. 35, 68, 85, 183, 197, 111, 177, &c
nemelly dolog. 197
nemes. 273, 281
nemes inaſok. 284
nem féllénk. 233
neminémő képpen. 89
nem-is. 183
nem rettegő. 233
nemzek. 247
nemzetség. 242
Neptunus. 298
neſt. 53
nevedéken iffiacska. 75
nevedéken uy. 79
nevelem 35, 41
nevelkedni kezdek. 247
nevetség. 285
nevetſéges. 271

Né.

négy. 79. 83. 304
négyes. 195
négy kerekő. 170
négy-lábó állat. 52, 61
négy reſzre ſzaggatom. 257
négyſzás. 81
négyſzegő. 207
négyſzegőkő. 135. 138
négy ſzegre csinálom. 131
négy ſzegre el kéſzétem. 131
négy ſzegre meg ſaragom. 131
néha. 125. 195. 246. 269
néha néha. 153
néhol. 252
néki bátorétom. 291
néki oda igértetett. 243
nélkűl. 27. 31. 135
német. 313
Német orſzág. 223
sénéd. 245

nép. 94. 301
név. 3. 187. 303
nézésre ſzolgaló üveg. 160
néznyi való játák. 259. 263
nézö. 267

Ni

nilus vize. 67
nincsen. 115. 254

Nő.

nőlők. 69
nőſtény. 58
nőſtény madár. 39
nőſtény oroſzlány. 61
nőſtény poka. 39
nőſő ſzemély. 243
nőtelen. 242

No.

noha. 11
Norvág orſzág. 223

Nya.

nyak. 76. 203
nyakban akaſztó. 133
nyakban függeſztő. 33
nyak csiga. 76
nyakló. 172
nyak ſzűrt. 85
nyakra főre eſem. 225
nyakra főre vető. 225
nyalánk étek. 45
nyargallás. 189
nyargalláſt megyek. 169
nyargaló játék. 277

Nyá.

nyáj. 95
nyájas. 136. 167
nyars. 111
nyárſaló. 111

Nyc.

nyel. 287
nyeldeklő. 83
nyelv. 3. 79 85. 313
nyelvét ki metzem. 257
nyereg. 168
nyereg fej 169
nyerges. 172
nyerlettő. 86

Nyi.

nyiló tokocskája áveteményeknek 35

nyiván. 284
nyiok. 5
nyir ſa. 29

Nyő.

nyőgő. 45

Nyo.

nyólczas. 175
nyomán föl kereſem. 107
nyomát nyomozom. 107
nyom dozem. 121. 139
nyomum. 113
nyómoték. 43
nyomorúltúl. 183
nyomoruſág. 73. 235
nyomtatás. 189
nyomtató. 189
nyomtató főſték. 189
nyoſzolya. 147

Nyű.

nyű. 65
nyűſtős fonál. 131

Nyu.

nyugodalom. 85. 147. 229
nyugſzo. 229
nyujtó. 171
nyul. 5. 59. 107. 111
nyuzó foſztó. 167

Ő.

ő. 11
őcsöd. 245
őklehem. 277
őköl. 79. 271. 273
őköllel viaskodó. 271
őkör. 92, 165, 177, &c.
őkör bika. 49
őkör páſtor. 94
őkör ſzem. 45
öl. 83
öl elgetem. 231
öltözet. 283
ölyv. 47
öntözo vödör. 91
ör-állo hely. 181, 251
ördög. 73. 299. 309
ördöngös. 309
ördöngös habonás aſzſzony. 257
öreg anya. 244
öreg atya. 244
öregbedem. 39

Öreg dió. 29
Öreg gyöngy ſzem. 25
Öreg hurka. 83
Öreg uy. 77
Öreg vaſtág ſzeg. 129
Öreg vitorlya. 181
Örizem. 167
Örök. 311
Örökkén. 6. 311
Örökkén való. 257. 302
Örökös ſzolga. 249
Öröktől fogva. 6
Örőm. 87
Örőm atya. 243
Örőm játék. 267
Örülök. 61
Örülők valaminek. 61
Örv. 287
Örvény. 17
Örző. 53. 241. 309
Ősső. 244
Ősső apiának ősi. 244
Ősső attya. 244
Ősső nek ősső. 244
Ősső örög apja. 244
Ősső öreg apjának ősi. 245
Ősső őrének attya. 244
Ősvény. 167, 224, 225
Őstőke. 92
Őstőn. 239
Őszővér 108
Őszve adom. 243
Őszvér. 57
Őszve csinálom. 199
Őszve egyelétett. 306
Őszve foglalom. 129, 175
Őszve gereblyem. 93
Őszve gyűjtőm. 93
Őszve habart. 131
Őszve hajtogatom. 199
Őszve hordom. 113, 228
Őszve illetem. 193
Őszve kaparom. 241
Őszve kőtőm. 193, 201
Őszve rágom. 23
Őszve rakatott. 171
Őszve rakom. 188, 200
Őszve rohanok. 293
Őszve ſzámlálom. 205
Őszve ſedem. 188, 200, 201
Őszve ſedegetem. 93
Őszve ſzegezem. 129
Őszve ſzerkeztetem. 129
Őszve ſzerkeztetett. 171
Őszve ſzorétom. 189
Őszve ſzorétott. 79
Őszve takarom. 193
Őszve tekerem. 165
Őszve tőretett. 24
Őszve tőrettetem. 187
Őszve tőrőm. 99, 111
Őszve tűrőm. 199
Őszve vakarom. 241
Őszve varrom. 125
Őszve veſzem. 231
Őszve vetem. 205
Őszve vonyom. 183
Őtődik. 239
Őtőnként. 205
Őt. 80, 84
Őv. 165
Övedzik. 177
Őz. 59
Özvegy. 243
Özvegy ember. 243

O.

Oda. 305
ok. 204
okádok. 231
okos. 86
okoskodom. 2
okoſság. 86, 297, 216, 309
okoſſan. 227
okulár. 161
olálkodom. 47
Oláh országh. 223
Olaſz országh. 223
olaſz tallér. 23
olay. 271
olayſának hegye. 305
óldal. 77
óldal csont. 73, 83
óldalos. 109
oldaloslag. 245
ólló. 125, 135
óltalmazó. 299
óltalmazom. 295
óltalomra váló fegyver. 286
óltár. 297, 301
óltó-ág. 91
óltok. 91
óltottafa. 13
óltott téj. 95
olvadok. 23
olvaſok. 205, 313
olvas dogalok. 192
olvatt. 260
olly igen. 167
ollykor. 183
omlás. 15
ón. 23
ónas ſinór, 181
onnéd. 11, 13, 119, 149
óra. 157, 209. 253
óra-mív. 156
óra-mutató. 156
orcza. 78, 250
ordétok. 45
orgona, 203
oriás. 89
orr-kőtő. 155, 157
orofzlány. 233, 237
orr. 78, 85, 293
orra a' madárnak. 39, 49
orr lyuk. 78
erſő. 119
orſzág. 223, 280, 281
orſzág út. 167, 281
orv. 256
orvos. 263
orvoſolom. 263
orvoſság. 263
orvoſi tudomány. 262
orvos uy. 81
oskola. 196, 197, 252
oskola meſter. 197
oſtor. 172
oſtrom. 295
oſzlop. 83, 135
oſzlop fej. 135
oſzlopocska. 133
oſztán. 185
oſtábla játéki 265, 275

Pa.

Pacsirta. 44
pacsmag. 127
pad. 147, 197
padlás. 145
padló. 175
pais. 67, 233, 286
pakróez. 147, 155
palack. 117, 263
palácka. 65
palánk. 91, 250
palánta. 26, 37, 86. 91, 299
paláſt. 125
Palatinus. 285
pallás. 299

palló roſta. 155
pallos. 270, 287
pap. 243, 301, 307
papiros. 186, 187, 193
papiros csináló. 187
papiroſi. 187
papiros moly. 64
paplan. 147
papucs. 127
paradics madár. 45
paradicsom. 242, 302
paradicsom kertye. 73
parancsolat. 239. 284 296
parancsoló. 291
parancsolom. 249
parás. 13
paraſzt. 205, 237, 281
paraſzt játék. 203
paréj. 23, 32, 33
pargamina. 187
part. 37, 49, 103
partéka. 143
párázna. 256
patak. 253
patkán. 53
patkó. 139, 155
patika. 263
patikáros. 263
patika ſzerſzám. 263
pattantyus. 295
payta. 93
pazarló. 241

Pá.

pálczá. 166
pállya futás. 276, 277
pállya futáſnak jutalma. 277
pállya futó. 277
pánczél. 286
pántlika. 125
pára. 19
párducz. 61
páſit. 23
páſztétom. 117
páſztori bot. 95
pátriárka. 300
páva. 41

Pe.

pedárda. 295
pedig. 1, 133, 184
pengetem. 202, 203
penig. 243
penna tartó. 185
pen-
pennára veſzem. 255
pennaváris. 185
perecz. 101
perém. 125
perſpectivum. 226. 191
pervátа. 253
peſſély. 263
petreſelyem. 33

Pé.

példa beſzéd. 200
pénz. 259
pép. 247

Pi.

piarcz. 252, 253
piárczon csélcspó. 259
piczin. 89
piczin leánka. 75
Pilátus. 304
pilula. 263
pincze. 113, 115, 145
pintér. 162, 163
pinter kés. 163
pityóke. 43
pióka. 69
piſe. 5
piſegetek. 5
piſztoly. 169, 287
piſztráng. 69
pitvay. 134, 145

Ph.

Phülöp tallér. 23

Pl.

plántálok. 91
plántáló kert. 91
pléh. 134, 139
pléhes keſztyü. 286
pléh vas. 139
plumdra. 125
Plutó. 298

Pő.

pőcsét. 304
pőlſőngér. 257
pőngető. 203
pőr. 255
pőrbe fogott ember. 255
pőr détó-karika. 119
pőrgetem. 119
pőrgettyü. 279
pőrgő-orſó. 119
pőrgő-rokka. 119
pőrlekedes. 255
pőr-
pőrnye. 43
pőröly. 139
pőröllyel verem. 193
pőſſöllő edény. 147
pőttőgetett. 61

Po.

podolya. 223
poſák. 78
poſás. 89
pogány. 298, 300
pogányság. 298
ponár. 117
pohárnok. 117, 293
pohár-ſzék. 117
pók. 65
póka. 41
pók-háló. 65
pók-ház. 65
pokol. 298
pokolbéli tüz. 311
póla. 247
polyva. 93
pompásſán. 284
pontokkal még-külömbözöm. 200
ponty. 68
ponyva. 289
popa. 247
pór. 166, 263
porczogó. 80
porgamina. 193
porozó. 185
poroſzló. 256
poſta. 169
poſvány. 17
poſzáta. 43
poſztó. 221. 225
poſztó-csináló. 121
pozdorja. 119
pózna. 103, 105, 149

Pr.

préda. 289
prédáló. 67
prédikalló ſzék. 297
prés. 179, 193
priapus. 299
prókátor. 255
próſata. 307
Pruiz biſzág. 25, 223

Pt.

ptrücsök. 4, 51, 228

Pu-

Pu.

publicán madár. 43
pupa. 141
puska. 287, 291
puskapor. 287, 293
puskapor tartó palaczk. 287
puska-tok. 169
puſzta. 301
putton. 113, 163
puzon. 203
pythagorás bötüje. 224

Ra.

Rab. 213
ragadok. 49
ragadozó. 46, 61, 67
ragaſzkodom. 235
ragaſztó. 141
ragaſztom. 103, 193
ragattatott. 304
ragya. 19
ragyagok. 11
rajta el-megyek. 215
rakásra hányom. 101
rakom. 92. 97. 101, 105. 131. 133
rakva. 9
ravaſz. 61
ravátoló. 159
ravátolt ſa. 275
ray. 97
ray ſereg. 290
rayta üllök. 39
rayt bocsátok. 97

Rá.

Rácz-ország. 223
rágó. 135
rágom. 64
rák. 69
ráncsos. 125
rántok. 111

Re.

reá adom. 303
reá alkalmaztatom. 163
reá figyelmezek. 224
reá hagyás. 297
reá irom. 199
reá kenyem. 189
reá ſzállok. 105
reá ſzegezem. 229
reá tesétem. 355
reá teſzem. 139
reá ülök. 172
reá verem. 163, 193
reá vigyázok. 227
reczegek. 4
reggel. 11, 41, 299
rekegek. 5
rekegő. 67
rekeſz. 251
rekeſztés. 277
reménlek. 235
reménség. 87, 235
rend. 189, 197
rendeſen el rakom. 191
rend ház. 135
rendőlök. 263, 301
rendőlő táblá. 129
rend-ſzabó. 129
rengetem. 279
reſt. 197
reſzelem. 111
reſzelő. 111
rettely. 33
retenetes. 293
réytek hely. 61

Ré.

récze. 4, 49
réf. 259, 261
regenten. 94. 157. 193. 249. 265
régi. 107. 187
régi atyák. 300
régi idők előtt. 94
réfz. 24. 76. 81. 144. 183. 195. 238. 285
réſzeges. 231
réſzegeskedem. 231
réſzegétő ital. 117
réſzegſég. 231
réſzlzérem. 104. 105
rét. 23. 93
rev bér. 281
rév hajó. 175
rév part. 17
réz. 23. 159
réſzből csinált iró veſzſző. 184
rezből való kapocz. 195
rez-dob. 202
réz-dobos. 291
réz-edény. 97
rez-főző. 175

Ri.

rigó. 43

ritka. 45

Rő.

rőpdőſő. 71
rőpdőſő apró allatok. 50
rőpdőſők. 9, 41
rőpdősvén. 44
rőpülők. 39, 97
rőſt. 228
rőſtség. 225, 228
rővid. 29
rővideden. 313
rővid ſzáru faru. 127

Ro.

róka. 61, 107
rokka. 119
rokonſágnak ágazattya. 244
Romai. 271, 285
routom. 207
ros. 35
roſa. 30, 37
rosmarin. 31
roltély. 111, 135
roſz. 27

Ru.

rubint. 25
rud. 103, 149, 181, 261
rudas ló. 278
ruha. 65, 95, 151, 177
ruházat. 128
Ruſz ország. 223
rut. 89, 225
ruta. 31
rutság. 353

Sa.

Salak. 137
ſalamandra. 63
ſalavárdi. 125
ſalyára. 33
ſandal. 89
ſaphir. 25
ſaráglya. 155
ſarka az embernek. 77
ſarka a' madárnak. 41
ſarkantyu. 239
ſarkallas. 77
ſarló. 93
ſaru. 127
ſas. 47
ſató. 189, 193
Saturnus. 299

ſavanyo. 85
Saxoniai Herczeg. 185
ſayka. 175
ſayt. 65, 95
ſaytár. 95, 151, 163

Sá.

ſacramentom. 301
ſak. 93
ſakmányra hányom. 291, 295
ſállya. 31
ſámoly. 147
ſancz. 289
ſancz-áſó. 295
ſancz kofar. 295
ſar. 131
ſárbol csinált fal. 91
ſárcsa. 49
ſárga. 25, 30
ſárga répa. 33
ſárga réz. 23
ſár kány. 63
ſaska. 64, 229
ſátor. 258, 128, 289
ſátoroeskákban áruló kalmár. 201

Sc.

ſcarapna. 63
ſcorpio. 63

Se.

ſeb. 153, 263
ſeb. 166
ſebes ſzárnyu ölyv. 47
ſeb gyógyéto orvos. 253, 263
ſecretárius. 283
ſegedelem nyujtó. 297
ſegető tud. 229
ſegétség. 12, 163
ſegétő ſereg. 291
ſegg. 77, 83
ſegreſtye. 297
ſegétſégűl hivom. 297
ſegg pofai. 77, 297
ſelyem bogár. 65
ſelymet ereſztek. 65
ſellye. 147
ſemlings. 71
ſemlye. 101
ſemni. 183. 226
ſenki, 257
ſententia. 277
ſereg. 239
ſeregély. 43

ſere-

ſeregenkint. 69
ſerénye a' lónak. 57
ſergius. 306
ſergelepel. 291
ſerpenyó. 111. 247

Sé.

ſértem. 239
ſét. ló folyoſó. 135
ſétáló hely 91
ſetalok. 181
ſeter. 95. 163

Si.

ſib-váſár. 259
ſidó. 185. 300, 301. 307
ſidó-hűt. 300
Sidó orſzág. 303
ſidóſag. 306
ſidó vallás. 300
ſigér. 69
ſikamló czipellés. 277
ſiket. 45
ſikeres ſár. 143
ſik-tál. 117
ſima. 71. 85
ſimitó gyalu. 141
Sinai hegye. 301
ſindély. 258
ſing. 258
ſinór. 129
ſin-vas. 171
ſip. 95. 203
ſir. 265
ſiránkozom. 4
ſir áſó. 265
ſirok. 235
ſiſak. 286
ſiſék. 64

Sk.

Skotia-orſzag. 223

Sm.

ſmaragd. 35

Sö.

ſöprű. 111
ſör. 115
ſörényes. 61
ſörénnyen. 229
ſör-főzés. 114
ſörtély. 55
ſörtélyes. 127
ſötétes. 21. 25

ſötét-

ſötétleg. 11
ſövény. 9m

So.

ſohol ſem. 7
ſok. 227. 281
ſokaig. 137
ſokaſag. 191
ſokféle. 229. 269
ſokfeleſégs. 307
ſok ſzoknak egyſzer zöngéſe. 201
ſokſzor. 289. 307
ſonkoly. 137

Só.

ſódér. 109
ſólya. 127
ſólyom. 47
ſós. 71
ſóska. 31
ſó-tarto. 116

Sp.

Spániol orſzág. 223
ſpékelő tő. 111
ſpongia, 351

St.

ſtrucz madár. 45

Sú.

ſúlt. 117
ſúrű. 101
ſútő. 101
ſútő eſső. 19
ſútők. 101. 111. 257
ſútő kemencze. 101
ſútő kólbász. 109
ſútő lapát, 101
ſútő teknyő. 101
ſüveg. 115
ſüvöltők. 5

Su.

ſubicza, 125
ſugár. 11 161
ſulyok. 129 163
ſuperlát. 147. 267
Svecia orſzág. 223

Sza.

ſzabad beſzéd. 201
ſzabadon, 177. 249
ſzabad ég. 273
ſzabad palota. 134
ſzablya. 287
ſzablya ſzij. 16. 5 287

ſzabo. 124. 125
ſzabok. 231
ſzag. 85
ſzaglás. 107
ſzagolom. 95
ſzajkó. 5. 45
ſzakács. 113
ſzakács kés. 112
ſzakácsſág. 117
ſzakadék. 17
ſzakál. 79. 153
ſzakván. 249
ſzaladó. 107
ſzaladok. 97
ſzalag. 115
ſzalánná. 109. 111
ſzalma. 93. 147. 289
ſzamár. 5. 57
ſzamári. 225
ſzoporétás. 242
ſzaporétom. 112
ſzappán, 123. 153
ſzarka. 41. 43
ſzaru-fa. 135
ſzarv. 55. 59. 61
ſzarvas. 89. 107
ſzayha. 231

Szâ.

ſzágóldó poſta. 284
ſzál. 175
ſzála a' fának. 27
ſzála a' gabonának. 35
ſzál fa. 175
ſzálkája a' gabonának. 35
ſzálkája a' halaknak. 68
ſzám. 107. 205. 375. 311
ſzámlálok. 80. 89. 205. 209. 297
ſzámláló pénz. 205
ſzámok vetek. 205
ſzámvető. 205
ſzámvető aſztal. 205
ſzámvető jegy. 205
ſzamvető pargamina. 205
ſzámvető pénz, 205
ſzámvető tábla 205
ſzán 150
ſzánkázok. 170
ſzántás vetés. 67
ſzántok. 92
ſzánroka. 43
ſzánto mező. 23
ſzántó vető ember. 92
ſzár. 77. 261
ſzáraz. 35. 260
ſzárazétott. 71
ſzáraztom. 193
ſzármazok. 207. 231
ſzárnya. 39. 51
ſzárnyaló. 69
ſzárnyas. 51. 63. 99. 227. 241
ſzárnyas egér. 41
ſzározon. 67
ſzár-tetém. 77
ſzár-esont. 83
ſzáy. 203. 237
ſzáz. 213
ſzázad allya. 290
ſzázados. 291

Sze.

ſzecska. 155
ſzédem. 25
ſzeg. 139
ſzegecske. 203
ſzegény. 249
ſzegenyſég. 229. 303. 304
ſzeges. 129
ſzeges borſó. 35
ſzegezem. 95
ſzegező. 251
ſzeglet. 207
ſzeglet-merték. 207
ſzegletes. 25
ſzegletre való boglár. 195
ſzekér. 93. 171. 173. 175. &c.
ſzekér kényő. 173
ſzekeres. 5. 172
ſzekerezét. 172
ſzekér rud. 173
ſzekérrel megyek. 173
ſzekfű. 30
ſzelék. 237
ſzelémen; 135. 175
ſzeléndek. 95
ſzellő. 15
ſzem. 79. 199. 238. 308
ſzembe megyek. 270
ſzemély. 238. 254
ſzemérmes tag. 77
ſzemérmes teſt. 77
ſzemét. 41
ſzemiény. 79
ſzemfény-vefztés. 268 269
ſzemfény vefztő. 269
ſzemlélem. 3. 84
ſzemnek ſzolgáló üveg. 160
ſzem pillantás. 309
ſzem ſzőr. 79
ſzent. 7. 302. 303
ſzent-egy-ház. 252
ſzent Irás. 296
ſzentség. 303
ſzent György virág. 31
ſzent Háromság. 303
ſzent János bogara. 51
ſzent János fája. 37
ſzent Iván bogara. 51
ſzent Mihály lova. 265
ſzent vég-vacsora. 304
ſzenvedek. 183
ſzenvedés. 87
ſzeny. 150
ſzerelem. 299
ſzerelmetes. 236
ſzerént. 107
ſzerencsé. 233, 275, 299, 308
ſzerencsén álló játék. 275
ſzerencsén forgo játék. 275
ſzerencsétlenség. 233
ſzeretek. 228, 237
ſzeretet. 87
ſzerettetem. 237
ſzerſzám. 168
ſzerzek. 11, 12, 201, 301, 304
ſzerző. 300
ſzelzegetek. 5

Szé.

Szék 117, 147, 297
ſzél. 4, 15, 99, 181, 399
ſzéli valaminek. 125, 180
ſzél eresztő csive. 293
ſzéles. 224
ſzéles kerék. 149
ſzéles tál. 111
ſzélit el metzem. 193
ſzélről jedzés. 195
ſzél véſz. 15, 183
ſzén. 128
ſzéna. 23, 93, 155
ſzéna tartó hely. 93
ſzéna vella. 93
ſzén allyi játék. 266
ſzén fogo. 111
ſzén vonyo. 101, 111
ſzépség. 243
ſzerű. 93

Szi.

Siget. 17
ſzikra. 12, 139
ſzy-jártó. 164, 165
ſzilva. 28
ſzinesgetés. 201
ſzinő bárd. 129
ſzirony. 112, 163
ſzita. 109, 101, 111
ſzitálok. 101
ſziv. 81, 82, 237
ſzivár vány. 117, 113

Szö.

ſzőcs kő. 229
ſzökő-ér. 263
ſzőkellek. 269
ſzökrényes. 139, 141
ſzökrény fiacska. 263
ſzőlő. 112
ſzőlő-fej. 37, 112
ſzőlő gerezd. 37
ſzőlő-hegy. 112
ſzőlő-karó. 112
ſzőlő levél. 37
ſzőlő mag. 37
ſzőlő nyomó déſa. 113
ſzőlő ſzem. 37
ſzőlő-tő. 37, 112
ſzőlő veſzſzö. 37
ſzőlő-veſzſzőn termő katſecska. 37
ſzőmőldök. 79
ſzőr. 55
ſzőr-guba. 151
ſzőrös. 61
ſzőrnyű. 67
ſzőrnyű nagy. 89
ſzőr ruha. 151
ſzőr-ſák. 99
ſzőr-törlő. 155
ſzövés. 121
ſzövétnyek. 199
ſzövetség. 303, 304
ſzövetſegnek hajeléka. 301
ſzövő-ſzek. 121

Szo.

ſzoba. 145, 146, 147
ſzokásban vagyon. 187
ſzokatlanná teſzek. 277
ſzoknya. 225
ſzokom. 43, 177, 229
ſzoktató. 307
ſzokta-
ſzoktatom. 197, 247
ſzolga. 249, 309
ſzolgálat. 247
ſzolgálok. 90, 145, 253, 287
ſzolgáló leány. 249
ſzolgáltatom. 151
ſzomjuhoztató kigyó. 63
ſzomorú játék. 267
ſzomſzéd. 281
ſzopóka. 69
ſzopok. 63. 69
ſzorétom. 203
ſzorgalmatos. 229
ſzorgalmatoſság. 91, 228
ſzorgalmatoſſan. 313
ſzorongatom. 229
ſzoros kőz. 252
ſzoroſság. 225
ſzoroſſan őſzve ſzőrköztetett. 175

Szó.

ſzó. 84, 104, 189, 311, 313, &c.
ſzó-fogadó. 247
ſzóllás. 201
ſzólláſnak ékesgetéſe. 201
ſzólláſnak ékes formája. 201
ſzólló gyermek. 75
ſzóllok. 226, 247
ſzóró lapát. 93
ſzóſzoiló. 255
ſzózat. 303
ſzózatos. 3

Szű.

ſzűcs. 125
ſzűdögelem. 65
ſzűgyellő. 168
ſzűkölködő. 240
ſzűkség. 166
ſzűkséges. 2
ſzűkſéges iátó. 241
ſzűléknek állapatyok. 246
ſzűletek. 39
ſzületés. 309
ſzülő. 246
ſzülők. 246, 303
ſzűntelen. 11
ſzűnyeg. 116, 147
ſzűret. 112
ſzűrő edény. 111
ſzűrő kalán. 111
ſzűrű. 93, 104, 105
ſzűr. 302
ſzűzeſség. 299
ſzűz leány. 75

Ta.

Tag. 76, 81
tagadom. 305
tagon való inas domború hus. 80
takács. 126
takácsſág. 120
takarék. 198
takarétok. 223
találok. 71, 87, 183
taliczka. 133, 170
taliga. 170
tallér. 23
talp. 77, 127. 135
talpfa. 171
tanács. 306
tanács ház. 252, 255
tanácsos. 283
tanétó. 197
tanétatlan. 225
tanétok. 197
tanétó-ſzék. 197
tanétvány. 197
tanu. 243, 255
tanuláſnak adom magamat. 198
tanuló ház. 198
tanulok, 153, 197, 247
tapaſztalás. 85
tapló. 12
tapodom. 177
tapogatás. 231
tapſolok. 267
tar. 35
taraczk. 291
taráglya. 133
taráj. 41
tarka barka. 43
tarkás. 61
tariſznya. 166
tároló olló. 153
tarſony. 165
tartó-fa. 188
tartó helyecske. 188
tartom. 155, 159, 166, 179, 187 267
tartomány. 280, 281
tartom valahol. 53
tartom valaminek. 45
tartó-tok. 153
tartozom. 247
tatzigálom. 133
tatárka. 35
Tatár-orſzág. 123
tayték. 16
tayték-

tayték-járt le hanyom. 111
tayték kő. 151

Tá.

tábla. 141, 159, 184, 187, 197, 275, 301
tábor. 288, 195
tábori eſzköz hordozó ſzekér. 191
tál. 117, 143
tálaeska. 117
tálnok. 283
támaz. 135
támaſzkodom. 233
támaſztó. 159
támaſztó léez. 112
támaſztom. 135
támadok. 89, 183, 297
támogatom. 166
tánczolás. 231
tánczolok. 269
tántorgok. 231
tányér. 116
taplálom. 26, 39, 47
tarogató ſíp. 203
társ. 167
táska. 165, 166, 269
táska játékos. 269
tavoztatom. 87, 228
tavéről. 287
távul való dolog. 191

Te.

te. 3
telfén. 55, 95
tehén-ſzopó kigyó. 63
teje azhalnak. 62
teke. 139, 279
tekéntem. 243
tekéntet. 236
tekéntetes. 227
tekenyős béka. 67
tekeres. 37
tekergek. 17
tekergős kaosócskák. 37
tekerem. 63
tekerő. 149
tekerő csiga. 137
tekerő emelő. 129
tekerő lant. 203
tekervény. 17
telheretlen. 241
temerdek. 81
temerdek hajó-korez. 183
tomatés. 264
temető hely. 251, 265
templom. 252, 297, 307
tengekez. 44
tengely. 171, 173, 209
tengelyecska. 261
tenger. 39, 79, 181, 185, 235, 298
tengeren való harcz. 242, 293
tengeren való útkózet. 293
tengeri. 25
tengeri borju. 71
tengeri csiga. 71
tengeri háború. 183
tengeri hajlás. 17
tengeri kőfzikla. 183
tengeri majom. 53
tengeri part. 183
tengeri füllyő. 71
tengeri veſzedelem. 183
tengerre dűlő magas hegyek. 17
terémtem. 73, 236
teremtés. 73
terh. 57, 133
terh-hordozó báróm. 173
terh-hordozó hajó. 180
terh-hordozó ſzekér. 171
terjeſztő fa. 188
termek. 23, 25
terméſzet. 91, 296
terméſzeti. 84
terméſzet fölött tanétó. 205
terméſzet viſgáló. 204
termetű. 89
termő-fa. 19
teſt. 9, 80, 82, 269
teſtamentom. 303
teſtben való bűntetés. 255, 256
teſtet őrző udvari ſereg. 284
teſzem. 101, 103, 133, 187, 199
tetczem. 267
tetéj. 27
tetém. 72
tető. 65
teve. 57

Té.

tébólyá út. 167
tégla. 131
téglázóvas. 125
tékozló. 241
térd. 77
téſzta. 101
tévőlygés. 87
téj. 95
téj-fől. 95
tékozló. 267

Ti.

Tigris. 61
tik-ol. 41
tikozló. 267
tik-tartó hely. 41
tiló. 119
tímpanom. 113
tiſzta. 119, 503
tiſztaság. 299
tiſztartó. 284
tiſztátalan. 45
tiſztelem. 296, 307
tiſztelet. 300
tiſzteség. 225
tiſztelſéges. 226
titkos. 226
titok-iró deák. 283
titulus. 199
tiz. 187
tizedes. 291
tizedik. 305
tizenként. 205
tizenkettő. 205, 171
tizenkét ezer. 298
tizenkettős. 195
tizenőt. 205
tiz ige. 257

Tő.

tőb. 77, 137, 287
tők. 33
tőke. 27
tőke hal. 71
tőkélletes. 6
tőlcsér. 275
tőlgy. 95
tőlt. 302
tőltés. 250, 289
tőltőm. 113, 116
tőmjénézés. 301
tőmlőcz. 253, 256
tőmlő ſíp. 205
tőmő fa. 113
tőr. 105
tőretlen hely. 167
tőretlen út. 167
tőrlő. 158
tőrő-fa. 118
tőrőm. 113
tőrpe. 82
tőrtők. 27, 257
tőrténet. 308

törvény. 307, 249, 301
törvényben eggyűt ülő biró. 255
törvényben eggyűtt ülő ſzemély. 255
törvényben igazat látó biró. 355
törvényben igazat látó ſzemély. 255
törvénnek könyve. 297
törvény-ház. 255
törvényre idéztetett ember. 255
törvény ſzék. 254, 311
törvény tétel. 254
törvént látok. 255
törvént teſzek. 255
tövis. 91
töve a' fának. 27
töviſſes. 61, 225

To.

tobzódó. 231
tobzodom. 231
tojok. 39
tojómány. 39
tokja a' gabonának. 35
toll. 105, 184, 135, 286
tollas bot. 287
toll-csináló kés. 185
tolvay. 167, 298
tolyom. 133
tomporok. 77
torkát meg-metzem. 108
torma. 33
tornácz. 134
tornyocska. 107
torok. 76, 83, 137
torony. 207, 251, 253
továbbá. 75, 175, 301
továb megyek. 225

Tr.

tréfa. 285
trefát üzők. 267
trévéri. 285
trombita. 103, 311
trombitás. 291, 294

Ts.

tselekedet. 204
tsillagocska. 199
tsive. 80, 82
tsöndeſz. 233
tsörgő. 4
tsomó. 79
tsónok. 279
tsűrök. 279

Tó.

tó. 17
Tót-orſzág. 223

Tű.

tű. 81, 83
tűkör. 161, 226
tündöklöm. 25
türhetés. 232
türhetetlen. 235
tüske bokor. 91
tüskés. 69
tüz. 9, 12, 97, 101, 298
tüzellő. 111
tüzes. 13, 139
tüzeſétem. 109
tüzes hamu. 13
tüzes labda. 295
tüzes láng. 63
tüz-élleſztő ſzerſzám. 12
tüz-fogó. 111
tüzhely. 111
tüző 166
tüz-ſzerſzám. 295
tüz-ütő kő. 12

Tu.

tudakozom. 167
tudnyi illik. 133, 271
tudom. 3
tudomány. 87, 200, 242, 298, 199
tudomány ſzerető. 198
tudós. 313
tulaydonetom. 309
tulipán. 31
tul-való. 245
tung. 163
tunya. 228
turba. 165
turhálok. 59
turhás. 59
tuſakodó. 271
tuſakodom. 87
tutor. 243
tuzok. 45

Tyu.

tyúk. 41
tyuk fi. 47
tyúk mony fejére. 39
tyukmony ſzéki. 4

Ú.

Údö. 302

úkód. 244
úkód annya. 244
úkód annyának úki. 244
úkódnek úki. 244
úkód öreg annya. 244
úkód öreg annyának úki. 245
úkód úkinek annya. 244
úlő. 305
úlő-fa. 137
uiő-hely. 297
úlők. 39, 43, 121, 141, 143, 179, 189, 198, 238, 267
úlő párna. 147
úlő-vas. 139
últetem. 91, 257
úng. 223
unnepelek. 228
üreg. 21
üres. 21
ürőm. 31
üſt. 98
üttőkőt. 227
üſtőkős csillag. 308
ürkőzet. 291
ürkőzetre való. 287
ütő. 202
üveg. 25, 115, 117, 161
üzettetém. 180
üzőm. 229

U.

ucza. 252, 253
udvar. 145
udvar-ház. 255
udvari biró. 283
udvari fő ember. 284
udvari nemes. 283
udvar-nép. 283
ugorka. 33
ugrálok. 269
ugráltatom. 169
ugrándozó. 65
ugrándozok. 168, 269
ugró. 293
ugyan. 149, 185
ugyan annyi. 14, 79
ugymint. 25, 31, 61, 81, 89, 203
unoka fi. 245
unoka leány. 245
unokád fia. 245
unokád unokafia. 245
unokád leánya. 245
unokád unoka leánya. 245
unokád unokának fia. 245

unokad unokának leánya. 245
unokád unokának unaka fia. 245
unokád unokának uneka leánya. 245
ur. 241, 249
uraskodom. 275
uraság. 248
ur bolondja. 285
uſzás. 67, 176
uſzkálok. 9, 49, 68, 69
uſzó kigyo. 63
uſzom. 177
ut. 83, 167, 214, 225
utálatos. 45, 89
utálom. 87, 224
után. 243
utánna teſelkedem. 47
utánna megyek. 225
utánna mondom. 3, 43
utánna való. 245
ut-tlan. 173, 225
uti-költség. 166
uti-köpönyeg. 166
uti-pénz. 166
utólsyára. 149. 243. 302
utólló itelet. 311
uton járó. 166, 281
utólſo nap. 311
uy-Subſ. 79. 202. 301
uy. Adj. 97. 284. 303
uyjas. 125

Va.

vad. 107
vad állat. 58
vadáſz. 107
vadáſzás. 106. 299
vadáſz-káló. 107
vadáſzó-dárda. 107
vadáſzok. 107
vad-galamb. 45
vad-kan. 59. 107
vad-koeske. 59
vad-kos. 59
vad-ökör. 59
vad-terméſzetü. 225
vagy. 55. 87. 91. 131. 205
vagyok. 9
vagyon. 3, 9 17
vagyonſág. 6
vajas. 65
vakarcsálok. 37
vakarom 111
vakaró ſzerſzám. 111
vak 63
vakoló kalán. 131
vakondak. 59
vak-ſzarv. 85
vak-ſem. 78
valaha. 305
valaki. 133
valamelly felé. 225
valami. 107.
valamint. 41. 55. 161. 167 177. 187. 203
vallás. 297. 306
valóſág. 6
valóſágos. 87
varas béka. 67
varga. 126, 127
vargai. 127
varju. 4. 45
varju-megy. 23
varju-ſzölö. 23
varrás. 125
varrok. 123
varróné. 123
varſa. 103
vas. 287
vaſas. 202
vas-gerebeny. 119
vas-kapocs. 129
vas-koſár. 155
vas-macska. 181. 185, 235
vas-fazek, 23. 111, 115
vas-fegyver derék. 286
vas-gallér. 286
vas-hiveſetö. 139
vas-ráma. 189
vas-ſáru. 286
vas-ſüveg. 286
vas-mü. 139
vaſtag. 200
vay. 95

Vá.

vádoltatott. 304
vágó. 189
vagok. 153
vagó-kapa. 137
vájó-ſzerſzám. 159
vájó-véſö. 159
vakegok. 5
válaſzlatott. 311
válaſztom 243. 285
váll. 56. 77, 165
váll-lapotzka, 77, 83
válogatott mondás. 201

változom. 97
váltu. 75. 155
vám. 281
vánkos, 147
var. 225. 253. 281. 293
város. 252, 253, 281, 294
város háza. 252
városka. 250
várok. 229. 301
városnak meg ſzállása. 294
várta. 251
vátarló 297
vásialom. 111
vászony. 121, 289

Ve.

velenczei réz. 25
velö. 83
vendég. 117
vendégeskedem. 243
vendég-fogadó. 157. 253
vendég-fogadó ſzállás. 167
vendéglö gazda. 117
vendégség. 116
venus. 299
veréb. 42
verem. 107, 202
verétekeztetö pad. 150
verettetem. 183
verö. 201
verö fa. 202
verö fény. 123
verö malacz. 161
verö óra. 157
vers. 189
vers ſzerzésnek meſterſége. 201
vele, 81
veſta. 299
veſzekedés. 255. 297
veſzkedö. 237
veſzſzö. 169. 237
veſzetég heverö. 228
veſzteg ülök. 150
vetek öſzvö. 205
vetelö. 121
vetem. 91. 137. 275. 295
vetemenyes ágy. 91
veteményes gyümölcs, 64
vetenyes magok, 34
vetö kö. 275
vetö tábla. 275
vevö. 259
vezer. 97
vezetem. 3

Vé.

vég. 225. 226. 227
végben lévő dolog. 261
végbe lévő marha. 261
végen. 77
végezödöm. 76
vég fonál. 119
véghez viſzem. 2. 249
véghez vitt. 233
vegtére. 75. 99. 128. 165. 203. 229
véka. 137. 145
vékony. 184
véle-bánom. 229
véle-élek. 45
véle értek. 309
vélekedés. 87
véle kereskedem. 243
véle ſzóllok. 307
véle való éles. 188
vén anyos. 75
vén aſzſzony. 75
vén ember. 75
vén kofa. 75
vér. 69. 82. 151. 153. 304
véres. Subſt. 109
vérſég. 244
vér-ſzopó. 65
vétek. 131. 151. 303. 309
vétkes. 255

Vi.

viadal. 271
viaskodom. 271
viaſz. 97
viaſzos. 184
vice. 284
vice hadnagy. 291
vidra. 67
víg. 241
vigan lakom. 243
vigyázó. 53. 253
vigyázó hely. 251
világ. 3. 7. 8. 9. 207. 300. 303
világi. 285
világi bölesesség. 205
világoſság. 7
villa. 93
villa fa. 107
villámlás. 19
villangó. 237
vinnye. 137
vida. 30
vioſz gyértya. 199
vipera. 63
virág. 23. 30. 31. 201. 229
virágos kert. 91
virgyina. 203
viratta. 11
viſelek. 55. 197
visla. 107
viſzem. 133. 137, 166. 225. 227
viſzontag. 119
viſzontag elő adom. 85
viſzſza. 69
viſzſzaadom. 239
viſzſzahivom. 97
viſzſzateként. 226
viſzſzatérek. 229
viſzſza térő. 267
viſzſza útom. 273
viſzſzavonyó. 237
vitéz. 286. 291
vitéz játék. 275
vitlya. 112. 163
vitórlya. 180. 181. 183
vitórlya fa. 180
vivok. 237
viz. 9. 16, 18. 19. 101. &c
viza. 71. 99
vizben bujó. 187
vizben és ſzárazon eggyaránt élő állat. 66
vizellet. 263
vizellő edény. 147
vizen-való által költözködés. 174
vizen való által menét. 174
viző. 48
vizi gerenda. 233
vizi kigyó. 63
vizi tik. 45
viz-öntő kánna. 117
viz-özön. 300
viz-tartó kád. 151
viz-tartó válu. 151
viſz-vonyó ſzivatju. 113

Vő.

vődör. 163
vőlegény. 243
völgy. 21
vörös. 25, 84
vörös bögyü. 43
vörös hagyma. 33

Vo.

vont. 133
vonyás. 199, 207. 277
vonyáſokat igazgató mérték. 207
vonyattatom. 157. 175
vonyom. 119. 157. 267
vox. 255

Vu.

Vulcanus. 295

Za.

zab. 35. 155
zabola. 231
zabolázom. 239

Zá.

záp[illegible]eſő. 18
zar. 134 251
záſzló. 181 291
záſzlós ur. 281
záſzló tartó. 291
závár, 251

Zö.

zöld, 25. 84. 199
zöld ág. 27
zöl dellő, kert. 91
zöngés. 3. 84. 157
zörgetek. 202
zörgető. 202

Zo.

zomok kigyó. 63

Zu.

ugolodás. 249
zugoly fa. 121
zugó tengeri ſzorosſág. 17
zuz maráz. 19

VÉGE.

Slowenſký Regiſtrik.

A.

A. 3. 67. 84
Abeceda. 3
Aby. 83. 161
Abraham. 300
Ač/ ač kolwek. 11
Áčkoli. 225
Adam. 73. 90
Aſtryka. 221
Aſtýn 75
Ale. 29. 59. 80/ ꝛc.
Alembyk. 115
Alkorán. 307
Altány. 135
Amerika. 221
Aneb. 12. 35. 84
Aneboże. 149
Anglí 309
Aniž. 229
Ano. 215. 299
Apatéka. 263
Apatekář. 263
Apollo. 298
Apoſtrofky. 127
Arch/ neb hárek. 187. 189
Arcy. 280
Arcy-Biſkup. 285
Bolonſký. ibid.
Moguntinſký. ibid.
Trewirſký. ibid.
Arcy-Komornik. 28
Arcy-Maršſalek. ibid.
Arcy-Sſenkýř. ibid.
Arcy-Truksáš. ibid.
Arcy-Wladár pokladůw. 285
Acyan. 306
Aio. 149
Arya. 221
Až. 177
And. 76. 81
Audiencia. 284
Author. 69
Aul. 97
Aur. 59

B.

Baba. 75. 244
Bába/ neb bábatko/ lautka 141
Bahno. 17
Bahniſtý. 167
Bahniſto. 17
Bák/ neb bugák. 49
Balek. 129
Balwýr vide Barwýr. 151
Banc. 136
Banka. 151
Baran. 55
Barwa. 84. 159. 281. 189
Barbýř/ neb Barwýř. 151
Barwýřňe. 152
báti ſe Boha. 313
Bawarſka Zem. 285
Bawarſké Knížę. ibid.
bečeti. 4
Bečka. 163
Bêda. 309
Bedliwoſt. 91
Bednář. 133
Bednárſký nůž. 163
Bedrowá koſt. 83
Beh. 211
Behánj. 277
behati. 97. 105
Behaun. 277
Behem. 169
běžeti. 17. 210
Belice. 69
Belmo. 79
Beran. 133
Beranek. 235. 300
Berecinec. 253
Berka. 283
Bethlehem. 302
beż. 27. 31
Bezbožný. 311
Bezpečný. 225
Bezpečnoſt. 289
Biblie neb Biblia. 191
Bibliotéka. 191
Bič. 172
Bičſk. 279
Bída. 73
bydleti. 220
bjgem. 109
Býk. 55. 210
Bjlý. 25. 49 84
Bjſek. 39
Byli. 307
Bylina. 21. 37. 86. 299
Biſkup. 285
Býſtrý. 61
Býſtroſtočj. 199
Bjti abigem. 273. 202
Býti a gſem. 236
Byt, bytnoſt. 6
Bitka. 291. 290
Bitwa na moři. 290. 292
Bitwa moiſká. 293

Býwati. 45. 71
Bywol. 59
Bob. 35
Bobek. 29. 201
Bobkowý Strom. 29.
Bobkowý wenec. 201
Bobr. 67
Bocán neb bokán. 41
Bochnice / bochnica / neb bochnſk. 101
Bodlawý. 71
Bogſmſe. 59. 263
Bohiné. 299
Bohowé ibid.
Bohuſkawa. 43
Boleſt? 87
Borowice. 29
Borówka. idem.
Borowéſſiſſký. 29
Boſkáwánj. 231
Bożigáň neb Bodżigáň. 287
Bůh. 2. 36
Bůhmorſký. 183
Bożj. 73
Bożſká moc. 304
Bożſtwj. ibid.
Buben. 202
Buben medenný. ib.
Bubennjk. 291
Bublinka. 19
Bud. 236
Budżé. 11
Budtoże. 131. 155
Budeſſ. 237
Budaucně. 305
Budugem. 97
Budowné dřewo. 129
Bauda. 104
Bugák. 49
Buk. 1. 29
Bukowý. 187
Bukréta. 31
Baukka. 183

Bauriti. 295
Buta. 113
Buty. 127
Bkahoſſawený. 6
Bkahoſſawenſtwj. 311
Bkcha. 65. 161
Bkaud. 197
Bkauditi. 227
Bſanna. 81
Bſánka. 80
Bſázen. 267
Bſázen dworſký. 285
Bračjm. 5
Brada. 55. 78
Bradawice. 77
Bradýj / bradýſt. 152. 153
Bradýſſký. 152
Bráň. 286
Brána. 93. 251
Bránitiſe. 295
Bránice. 81
Brándeburſký Markgráff 285
Brátr. 245
Bratranec. ibid.
Bleſk. 19
Breb. 7. 17. 33
Bremeno. 57
Brewno. 129. 175
Bieża. 29
Březina. 17
Biezkew. 28
Bliſſká ſe. 19
Bliſſtj ſe. 161
Bliſſký. ibid.
Bliſko. ibid.
Bliże neč. 246
Bližency. 210
Bluwati. 231
Bijcho. 77. 81
Bidliwoſt. 87
Bitwa. 153
Brod. 175
Brumlem. 202

Bau=

C.

Caffrak. 168
Czakan. 137. 287
Czakaun. 116
Czap. 41. 49
Cap. Hircus.
Czapka nočnj. 103
Czára, čárka. 199. 207
Czary, čarowánj. 309
Czarodegmice, čarodenjk. 256 309
Czas. 113. 302
Czasem. 295
Czáſtka. 24. 44. 104. 157
Czaſto. 307
Caſſtokrát. 289
Czata. ibid.
Caycha. 256
Caychowati. 256
Cecek. 76
Cedák, cedidlo. 111
Cedule. 262
Ceký. 215
Cekowánj / cakowánj boſſtánj. 231
Czeko, čekatý neb čeknatý. 89
Czeled, čeládka 243
Czeliſt, neb čeluſt 79. 83 101
Czekati 203
Cena. 259
Ceniti. ibid.
Cepec, cepý. 93
Czepec. vitta.
Czep, čepjk. 113
Czerný. 84
Ceres. 299
Czerweny. 25. 84
Czerwénka. 43
Czerw. 65
Czerwjk. ibid.
Czein ek. 33
Czeſati. 119

Cze=

Cžeſadko. 155
Cžeſaný. 78. 119
Cžeſt, cżiti. 307
Cybule. 33
Cycer. 35
Cžiſerſerky. 21
Cycha. 256
Cyſſra. 205
Cžiga. 279
Cychka. 131
Cžikžim. 5
Cýl. 227
Cymbak. 202
Cymbakowý. ib.
Cymter, neb cymterjn. 265
Cýn. 23
Cynk neb cynek. 203
Cžiniti. 2. 53. 2č
Cžinénj mjti. 309
Cypris. 29
Cžjſti neb cžjtati. 313
Ciſtec, čiſtjm. 119
Cžiſtota. 299
Cyſar. 285
Cyſarſký. 304
Cytara. 202
Cýtiti. 84
Cžižek/ cžižk. 43. 83
Cžižmi. 127
Cyžo kožnjk. 256
Cyžozemſký. 284
Cýwk. 149
Cywka. 121
Co? 2. 13. 84
Cokolwek. 299
Cžugem. 39
Cžugjcý/ neb čugliwý. 85
Candjm. 155
Chalupa/ chalaupka. 128
Chápati. 227
Charta. 195
Chceti nebchtjti. 242
Chybáwati/neb chýbati. 147
Chytati. 47. 273
Chytroſtě 269
Chinegſký. 185
Chocholatý, chochokowatý. 89
Chod, choditi. 39. 133. 177. 289
Chudý. 109
Chudoba. 229
Chomut. 172
Chopiti ſe. 296
Chor. 292
Choroſt? 299
Chorý/ nemocný/ nezdrawy. 262
Chorowati/ nezdrawým/ nemocným býti. 307
Chowánj. 94
Chowanj. 33. 262
Chowati. 141. 2č.
Chowati ſe. 39. 41
Chlop neb chlop. 249
Chlapec, chlapek/chlapina/ chlapinka. 227
Chléb. 101. 116
Chlebný. 101
Chlebowý. ibem.
Chlew. 94
Chlipnoſt 231
Chlupy. 55
Chlupatý. 61
Chrám. 297
Chraſt/ chraſtina. 91. 129
Chren. 33. 175
Chreſtačka. 202
Chripě 78
Chrauſt. 51
Chrnſtačka. 80
Chrobák. 65
Chwáliti. 296
Chwóſt. 49 63
Chwoſtatý. 161
Cžlanek neb členek. 20
Cžlo. 281
Cžlowek 73. 86. 2č. 76
Cžlowečí.
Cžln. 175
Cžlun nebčlunek. 121. 175
Cžiſſko. 92
Cnoſti 197. 2č
Cžiti. 299
Cžtyři. 77
Cžtyřidcet. 305
Cžtyruhelnjk. 207
Cžtyřiſto. 219
Cžtwrt poſledni meſyce. 215
Cžwrtý. 195
Cžwerhrannjk. 207
Cžwerhranný/ neb ctwerhrannatý. 213
Cžwernohý. 52
Cžwrtiti. 256
Cžtwrtůh. 260

D.

Diábel. 73. 299
Dach. 41. 135
Daleg. 77. 83. 2č.
Daleкoſt' 207
Dar. 277
Dar wýtěžný. ib.
Darowati. 256
Dáwati. 71
Dáwáſe. 249
Dáwati oheň/ ſtřjleti. 291
Dáwid. 307
Děd. 244
Dědina. 250. 281
Děkati. 19. 23. 2č.
Děkánj. 96. 118
Děkaný. 95. 161
Dſko. 396
Děliti. 145
Děljč. 117
Dělený. 290
Dělenj/ rozděleni. divſio.
Dělo. 291
Delſſjn. 69
Den. 11. 304

Den žnocy rowný. 211
Dennemark. 223
Dennice. 212
Deſka. 141. 163
Deſet. 291. 297
Deſátý. 305
Deſátňjk. 291
Dětěl neb diatěl. 45
Dětělina neb diatelina. 31
Děwče neb děwčatko/ děwečka. 75
Děwka. 249
Děwka lázně neb lazebnj/ lazebnická. 151
Dewetſto. 303
Déžď 18. 235
Důždiwý neb dežďiowý plášť. 169
Dežďnatý. 19
Dyamant. 25
Dýána. 299
Dýchánj. 63
Dýchati 4
Djra. 97
Dirky wnoſe. 78
Djtě. 4
Djtky 299
Diwádlo. 269
Diwny. 285
Diwý neb Diwoký. 45. 57
Diwa hus. 49
Diwý hokub. 45
Diwá koza. 59
Diwoký nepr. ibid.
Dyſſel. 172
Djže. 101
Djžka/ dježečka. 95
Do. 3. 91. 97. 150
Dobytek. 54. 94
Dobýwati. 294
Dobytý ſykau. 295
Dobehnauti. 277
Doboſſ. 291
Dobrý. 87
Dobře. 167. 241
Dobrota. 7
Dogiti. 95
Dochážim neb dochodim. 95
Dokonaký. 229
Dokud? 123
Dok neb důk. 107
Dole neb doli. 101 185. 245
Dolomán. 125
Dom neb dům. 53. 128. 2č.
Domácj ptáctwo. 40
Domácý. 87
Domowý. 53. 63
Dom zbrogný zbrognice. 253
Dom hry/ turneze. 253
Dom kupecky. 252
Dom práwa. ibid.
Doſpěly. 93. 243
Doſtihnauti 277
Dotknutj. 85. 244
Dub. 29
Duch. 5. 81
Duch Dwatý. 203
Duchowný. 6. 285
Duchnice. 123
Důchodnj pisar. 284
Dudek neb dodek. 4. 45
Dutkati. 4
Dudy. gagdy. 203
Duti 15
Dutj: flatus.
Dutý inflatus
Dauffati. 235
Duha. 163
Dukát. 23
Dupatý. 20
Důſtognoſt? 282
Duſytiſe. 105
Duſſe. 86
Duſſe lidſká/ ibid/
Duſſe rozumná/ ibid/
Důwe-
Důwerowatiſe/ 233
Dcéra/ 245. 246
Dcka/ 203
Dráb/ 284
Drabant/ ibid.
Dráčnjk/ neb dráč/ zdjrce/ 258
Drabo/ 259
Dráby/ 25. 59
Drahý kamen/ 25
Drak. 63
Drayffus/ 111
Dratwa neb dratew/ 127
Dráždi ſe/ 289
Drewo/ 12. 27. 2č.
Drewenný/ 64
Drewoſek. 128
Drewaſſtiep/ 91
Drobný/ 25
Drožďe/ kwaſnice/ 115
Drozd/ 45
Druk/ 133. 189
Drukář/ 188
Drukárně. ibid/
Druhý 75. 213
Družba/ 243
Dlaň/ 79
Dlaňſpodnj/ ibid.
Dlauhý/ 28
Dlauho/ 187
Dlauhohlawý/ 89
Dlauho noſý Naſo.
Dlauhoſt? 219
Dlauhe okruhekniť/ 205
Dnes/ 94. 193
Dno/ 163
Drſnatý/ 85
Držeti/ 45. 2č.
Držetiſe/ 155
Držadlo/ 188
Držaný. 243
Dwa/ 57. 77. 2č.
Dwacet/ 83
Dwanacte/ 171

Dwanactý. 190
Dwohlawý. 89
Dwůtělný. ibid.
Dwe. 163
Dwere. 134
Dwihánj. 132
Dwůr. 139. 145
Dwůr koſtelný 251
Dworſký. 225
Dworan. 283
Dworák. 284
Dżbán. 265
Dżbánek/ 143
Dżbaň, dżbeň, neb dżboň 113. 163
Dżbenka/ dżbużka/ mutownjk/ maſſenice/ 95

E.

Egyptſký/ 187. 299
Elent/ 59
Eolus. 299
Europa/ 222. 223
Ewa/ 73

F.

Fauży. 79
Falcgráff/ 285
Fakla/ 199
Faktor/ 255
Fakdowaný/ 125
Fakeſſný/ 87
Fantażya/ 85
Ferule/ 197. 273
Fertuſſka/ 151
Fertuſſka kaupelnj. ib.
Figůra/ 195. 201. 301
Filagoria/ 251
Fiakla/ 30
Filji/ 135
Fili powec/ 23
Finſká żem/ 223
Formowati/ 3. 73
z Fůrmowaný/ 73
Forma neb Fůrma/ 159
Fůrmownj deſka/ 189
Fůrmjtſký. ibid.
Fůra/ 175
Fůrman/ 5. 172
Fůrmanſký/ 171
Fůrmanſtwj/ 172
Furka/ 287
Funt/ 261
Flaſſe/ 117. 263
Flaſſka/ 287
Flaſſe/ 263

G.

Gabriel Archangel 307
Gágám/ 4
Gagocem/ ibid
Gak/ 7
Gagdy/ 203
Gang/ 135
Galia/ 256
Gakč/ teſař 129
Galles/ kulky neb gulky dubowé 29
Galji/ 123. 125
Gak/ 59
Gako/ 31. 33. 2c.
Gakoby. 243
Gakowoſt? 85
Gakož/ 201
Gamka/ 91
Gantnář/ 113
Garecneb ſarec/ 35
Gáſný néb jaſný 215
Gażyk neb yażyk/ 3
Gé/ 275
Gečmeň/ 35
Gedowatý/ 63
Geden/ 59/ 133
wgedno/ 141
Geden podruhem/ 188
Geden hlas/ 201
Geden każdý/ 218
Gednorożený/ 302
Geden zdruhým/ 270

Ggg Gedle.

Gedle: 29
Gednánj/ 239
Gedenj/ 300
Gebo/ 11
Gebožto/ 12
Gebla neb yhla. 125
Gebkawý neb bodlawý/ koncitý/ 61
Geleň/ 59. 107
Gelitč/ 109
Gelſſe/ 29
Generál/ 289
Geſeň/ 29
Geſkné/ 131
Gerabice neb yarabice/ 45
Gerużalem/ 311
Geſt/ 2
Geſtle/ 95
Geſtliżeby/ 261
Geſſtie/ 155. 301
Geſſtier/ 69
Geſtier wodný. ibi.
Geſſtier kapolnj/ ſkalnj/ 63
Geżero/ 37
Geżerný/ 68
Geż wec/ 61
Gež. ibid.
Gežiſſ. 303
Gho. 171
Gjcen. 83
Gjdlo/ 117
Gihlavid. Gebla.
Gikry/ 68
Gjm/ 9. 69
Giný/ 43. 45. 2c.
Ginácе/ 215
Ginam/ ginde/ 284
Ginoch/ 75. 285
Giſkra/ 139
Giti neb geti/ 39. 167. 209
Glegta/ 143
Gmach/ 135
Gmenugem/ 113
Gomb 125
Gráty/ 135

Grſa-

Grkawỳ/ 89
Grécka zem/ 223
Grófſſ. 281
Grunt/ 129. 171

H.

Had/ 5. 62. 73
Had domowỳ/ 63
Had leſnỳ. ibid.
Had wodnỳ. ibid.
Had medénnỳ/ 307
Hadrowanj/ 168
Handra/ 187
Hagdúch neb hagdúk/ 284
Hak/ 133. 261
Hálka 135
Háleczka 271
Halapartha neb halaparta 287
Hamowati 173
Ham/ hamownjk. ibid.
Hanba 77
Handcugel. (otéž) 169
Harc/ harcowánj 277
Hárek neb Arch 187
Harffa 203
Hauff 29
Hauzew 163
Hawran 47. 229
Hawjr 137
Hawjrſkỳ. ibid.
Haya 47
Hazeti 217
Hedbáb neb
Hedwáb 65
Hedwabnỳ 65
Hedeſſter 287
Heytman negwyſſỳ 291
Herynk 69
Hewjr (kro kwiczka) zkodég 113
Hyacynt 30
Hýbánj 81
Hyntow 173

Hynauti 183
Hobljk 141
Hoblowati. ibid.
Hodowati 243
Hodiny 253
Hoditi ſe 109
Hodnoſt 225
Hoguti 153. 263
Hogiti 153
Holba 200
Holub 41. 367
Holubice 303
Holubinec 41
Holſtra 303
Homti 169. 279
Horeti 12
Horko/ horaucoſt 115
Horaucỳ 220
Hůra neb hora 20. 173. 307
Hotowiti 116
Howado 51 54
Howniwál 51
Hoſpoda 167
Hoſpodái 249
Hoſpodynċ/ hoſpodaríne/ gazdyná matkaczeledni 249
Hoſpodárſtwj 249
Hoſt 117
Hoſtina 116
Hoſtinec 167. 253
Huba 150. 151
Hubatỳ 69
Hudec neb hudák. fidicen.
Hudebnỳ nástrog 201
Huſle/ huſličky 203
Huſle ſkamenné. ibid.
Hukati 5
Hůl neb hole 95. 166
Humno 93
Huménko 104. 105
Hus 4. 185
Huſy. ibid.

Hauſenka 64
Huta 137
Hůnt 133. 170
Hauzew 163. 171
Hladkỳ 85
Hladek neb hlatek 141
Hlas 3. 84. 201
Hlaſytỳ 3
Hlas ſpoku mnohỳ zrownáwagjcyſſe 251
Hlawa 101
Hlawatỳ 89
Hlawnice 147
Hlawnj mĕſto 281
Hlaweň mrtwá 13
Hlaweň żiwá. ibid
Hnát 77. 83
Hnátowá koſt 83
Hnanỳ 178
Hrabati/ hrébati 41
Hrable 93
Hrábe 281
Hora 266. 267
Hranỳ 267
Hrati 267. 275
Hrabeſtĕk. ibid.
Hra komedyc 266
Hrach 35
Hrad 18. 225
Hranice drewa. 256
Hledĕti 226
Hlemayżd 67
Hlemyżd. id. 70. 71
Hlenáyżd ahlewyżd 71
Hněw 87
Hrébati neb hrabati 41
Hrabadło, hrébło neb ohrabło 111
Hřeben 41. 78. 121. &c.
Hwĕzda, hwézdička 199. 209
Hwézda ſtogicy 209
Hnezda behagicỳ 210

Hwězdárſký 209
Hwězdnaté ibid.
Hwězdnaté Nebe ibid.
Hlina 131. 134
hliſta 65
hnizdo 39
hnizditi ſe 41
Hrib 21
Hrich 303
Hriwa 57
Hriwatý 61
Hriwna 45
hriſti 65
Hryz neb hrauz 69
Hlobydło/ (tlauk/kyganice) 129
Hluchán 45
Hrob 265. 304
Hrobár ibid.
Hrom. 19
hrméti ibid.
Hrozen 37. 113
Hrozný 89
hlubokỳ 20
Hlubokoſt' 181
Hnog neb hnug 93. 155
hnuti 82
hnauti movere.
hnutý motus,
hrubý 81. 109. 200
Hruda 73
Hruſſka 82
Hrbatý 89. 215
Hrbet 76
Hrdauſyti 105
Hrdło 76. 83. 255
Hrdlička 45. 237
Hrnec 111. 115
Hrnčar neb Hrnčíř 142. 143
Hrnek neb Hrnček 143
hrtán. 83

J.

J. 45. 69
ja/ 2
Jacynt neb Hyacint 25
jablko 27
jahoda 21
jahoda moruſſowa 28
jahodka 29
jaký neb gaký 2
jalowec 29. 37
jama 107. 137
Jan 303
Jar neb Jaro 30. 211
jaſtráb 47
jatka 109
jatra neb jatrý 81
jaryk 79. 256
jaryček 261
Jowis 298
Jordan 303
Judas 302
Jůno 299
Jupiter 213
jihla 111
Indyanſký 299
indyk/ indyka (morák/ morka) 41
Indyan 185
jizba 146. 147
iſop.

K.

K. 11. 67. 89/ ꝛc.
Kabát 125
Kabel neb gbok 260
Kačice 4
Káčer/ kačka 49
Kačice diwoká ibid.
Kachel 143
Kad 113. 163
Kadečka/ kadička/ kadice. 113

Ggg 2 Kadeř

Kadeře/ kaderawý. 153
Kahanec 137
Kalamář 185
Kamen 12. 21. 92
Kamennik 131
Kamennař ibid.
Kamenný ibid.
Kamenmtý 167
Kamennyſtý/ idem.
Kanárik 43
Kancel. 297
Kanclíř 283
Kaňe 47
Kanew 117
Kapaun 41
Kapati/ kapkati 115
Kapr 69
Kapytán 291
Kaplán 307
Kaplice ibid
Kaprál/ Korporál 291
Kapuſta 21. 33
Kapuſtnice 91
Karalli 25
Káraný 197
Karaný/ caſtigatio.
Kárati 239
Karaffilát 30
Kári 170
Karmen 201
Karty 275
Karwaſſe 286
Kaſſe 187
Kaſſe dětinſké 247
Kat 256
Katedra 197
Kaudel 119
Kauklíř neb Kegykliř 269
Kauklířſtwj 268
kauklowati 269
Kauklířſký ibid.
Káwka 41. 43
Kazatedlnice 297

Kázati

Kázati 305
Každý 79
Kepenek 125/166/169
Ker 26/37/91/ꝛc.
Ker ruzowý 37
Krowj 91
Krowyna idem
Keſſeně/ keſſenia waček/ taſſka 166
Kycle/ kycly 77
Kydačka 131
Kyg 107
Kyganka 163
Kyganica/ idem
Kyſelý 85
Kyſý/ (drobný piſek/ ſtrč) 24
Kyſſtýn 287
Koberec 116/147
Kobyłka 64/229
Kocen 155
Koč 173
Kočiſſ/ ibid.
Kočka 53
Kočka morſká/ ibid
Koch (komyn) 13
Kohaut 41
Kohautek 113/117
Koleſo 99/133/ꝛc.
Koléſko 149
Kokowrátek 261
Koko 143
Kolečko 193
Kokomaz neb 173
Kokymaz
Kokomazníce/ ibid
Kolege 173
Kokáček 263
Koleno 77
Kolébka 247
Kolimba (hombačka) 279
Koljbati 279
Koljſka 247

Kól

Kól neb Kůl 91.133
Kolek/ kolíček/ kolečeк 137
203
Kolik/ koljček/ tyčka 289
Komín 13
Komár 51
Komora 145
Komora ſpáčſ ibid
Komornjk 283/284
Komét (hwezda w caſem neobyčegna) 30
Kompauya 290
Kompaſt 157
Komedye 266
Konati 229
Konaný 254
Konání (gednánj) tractatio
Konec 77
Končiti ſe 76
Končity/ končiſlý 184
Konopa 43
Konwallium/ (kropaček) 71
Kopyto 55.155
Kopa 93
Kopec 59
Kopati 149
Kopač 295
Kopj neb Kopige 270.287
Kopigna hra 277
Kopriwa 31
Kord 287
Koreh 26.27
Koreniti 111
Korenj ibid.
Korec 260
Kobprom neb Kocprd 271
Kornét 203
Koroptwa 45
Koroptwa leſnj ibid.
Koruhew 291
Koruna 283
Korunowan 201

Koryto

Koryto 95.101
Koryťko/ korytečko 139
Koryto wodnj 151
Kos 43
Koſa 93
Koſiti ibid.
Koſec ibid.
Koſatý 215
Koſt 68.80.82/ꝛc.
Kůſtka/ kůſtečka 77
Koſt prſnj 83
Koſt bedrowá ibid.
Koſtka 274
Koſtkář 275
Koſſtják 185
Koſtok 252.297
Koſſ 111.171.181
Koſſík/ koſſíček 145
Koſſina 171
Koſſela neb koſſile 123
Kočka neb kotka 5.53
Kotek 115
Kotěřec 41
Kotew/ kotwa neb kotwice 181.183
Koro 21.22.137
Kowáč/ kowal/ neb Kowáč 138.139.298
Koza 59.55
Kozek 55.129
Kozle/ kozlátko 55
Kozorožec 210
Koże neb kůže/ (remen/ ſkůra) 59.80/ꝛc.
Kožka 125
Kožich neb kožuch ibid.
Kožižník/ kuſſnjk/ (grznář) 125
Koženný 273
Ku 309
Kuchář/ kucharka 110
Kuchyně 143.253
Kucharſtwj 110

Kuchar-

Buchařſký 111
Buchen 101
Bukuk neb bukučka 5. 45
Bukati/ hledêti/ wyhledati 5
Bule/ neb gule. 141. 181 287
Bulka/ gulka 279
Buleczka/ guleczka 202
Bule Nebeſká 288. 209
Bule Zemſká 209. 220
Buleti 279
Bule ohniwá 295
Bůh 57. 159
Bůh moiſký 71
Bohňſký 99
Bonjář neb bonjř 155
Buna 53
Bunſſt 242. 275
Bupec 57
Bupecký dům 258
prebupowati 259
Baupa 259
Baupel 150
Baupati ſe ibid.
Bupido 299
Bůra 27. 101
Bura (Hlepice) 41
Burče/ burátko 5 47
Burence ibid.
Burinec 41
Bürffjrſſt 285
Burwa 231
Bus 24. 171
Bauſan/ bauſaný 107
Bauſawý/ bauzkawý/ hijſlawý. 155
Buſſe 279
Buſſuſi 125
Baut 79
Bautek. ibid
Bautik/ bautiček/ idem
Buzla 309
Bde 115. 149
Bdekolwek 11
Bdežto. 112. 119. 156
Kladem neb Kladu. 39
Kláda 129
Kladjwo 157
Kladka/ neb klatka/ zamek 139
Klamati 167
Klamer 129
Klarin/ neb klarét 203
Krag. 149. 199
Krag lodi 180
Kragina 223. 280. 281
Kragnička 195
Kragina Německá 223
Kragina Tatarſká ibid.
Krágeti/ krogiti 165
Krágjč 127
Kragidlo/ krogidlo 92
Krágený ibid.
Kragčjz/ krêgčji/
Kragec/ krawec 124. 125
Krahulec 47
Král 47. 61. 97
Králik/ králiček 47
Královná 296
Královſký 282. 302
Královſtwj Czeſké/ Chorwatſké/ Vherſké 223
Krám 104
Kremár 259
Krása 243
Krásný 225
Krát neb grát 189
Graty (mieže/ mijže żelezné) ibid.
Krátký 29. 313
Krátochwjle 53
Krátochwjlný 251
Krawa 55. 95
Krawár/ krawjř 94
Kwákati 4
Kwaſnew/ kyſnem 115
Kleče 92
Klég neb klig 141
Klegowati 193
Klegowatá woda 193
Klepeto 69
Kléſſt 65
Klieſſné / klieſſtiky. 111. 139. 256
Klétka/ klitka 105
Klewetati 197
Keich/ (djm w ſlaupu wáhy) 261
Kmen 27
Kmen wynný 37. 112
Kremen 12. 24
Krepélka/ krepelice/ krepelécka 43
Kneż 243. 300. 307
Kwét 21. 30. 201
Kwét mikoſti 31
Kwjtek 229
Kredenc 117
Kredenčjř 116
Kréda neb gitda 197
Krehát 49
Krehle 141
Kregčj vide Krag.
Krepélka/ krepelice/ krepeléčka/ neb prepelice. 43
Kreſagjcý 12
Kreſadko 111
Kreſtian 302
Krew 65. 151. 304/ꝛc.
Krewný 109
Kdy 73. 97. ꝛc.
Když 93
Klig vide klég
Klin 129. 171
Klinec 139
Klin nádkožný 163
Klinga 287
Knjſſati 229

Knjže 285
Knjže Bawarſké/ Saſké. 285
Knjha 65. 187. 198. ꝛc.
Krjdło 39. 51. 290
Krjdlatá myſſ/ netopýr 41
Krjdlatý 51. 63. 241
Krystus 305. 307
Krystus Gežiſſ 311
Krýti 135
Krýti tegere.
Krytý tectus.
Krjwotok (zákłuka) 17
Krjwokrký 89
Krjwonohý 89
Krjwda 235
Krwácala 45
Kdo 2. 150
Kłobása 81
Kłobauk/ Kłobaučeк kaupelný. 151
Knobk. 137
Krokwa 135
Krokodjł 67
Kropege 19
Krosná 121
Ktomu 37. 68. ꝛc.
Kluka 149
Krauh 207
Krauſidko/ ibid.
Krauhljk 279
Krauček/ Krauſidéłko 159
Krautitj 165
Krautenj 157
Krautený ſchod 119. 135
Krautidło 149
Krčma 253
Krk/ (ſſige.) 76. 203
Krkati 5
Krkawec 47. 229
Krmitu 41. 155
Krmný/ krmený/ wykrmený. 95. 129. 247

Krpce/ bačkoři 127
Krſt/ neb křeſt 303
Krſtedlnice 292
Krt/ krtice 59
Kſſtalt. 195

L.

Labda/ pile 272
Labut' 49
Lauch 123. 153
Ladaunky/ ledaunky 287
Lauditi/ odlaužowati/ wábyti. 104
Laudka/ laudky 247
Lahodný 15
Lahaudky 45
Lahodňe 15
Laket neb loket 77. 83. ꝛc.
Lámati 131
Lámati kołem/ neb do koleſa. 256
Lán 171. ginák ležć/ lewča.
Lancauch 139
Lapati 47
Laupati 129
Laupež 46. 67. 289
Laupežný 46. 67
Laytman 291
Larwa 269
Laſyce 53
Laſkawý 237
Laſtowice/ laſtowka/ w laſtowice. 41
Laſtowice morſké 49
Laſtowice wodnj ibid.
Lata 135
Latka/ lateczka 112
Lauka 21
Lawka 175
Lawice 147. 197. 224
Laweczka 179
Lawater 117
Láżeň 145. 150

Lažitu/ leżti 53. 69
Laukot 171
Leb neb lebka 81. 83
Led 170. 277
Ledwj 77
Ledwina 81
Legé neb lewč 171
Legát 284
Lehnauti/ wyléſnauti wagce. 39
Legno 45. 83
Lehký 85. 147. 227
Lehčenj/ odlehčenj/ polehčeny. 147
Lehce/ lehko 167
Lekati ſe 59
Lékarſtwj 265
Lektwar 263
Lektyka 173
Lemež 92
Len 218. 119
Leniwoſt' 225
Leniwec 228
Lep ptáčj 27
Lepowý 105
Lepiti 141
Lepſſj 235
Les 9. 21. 63
Leſa 171
Leſný 63
Leſa 171
Léto 211. 213
Létawý 50. 71
Lewenda 31
Ležeti 39. 135
Leženi 288
Libežný 43
Ljce 77. 78
Lid/ lide 9
Lidſký 3
Liffland 223
Lilie 30
Lilie leſnj 31

Lyko 27. 112
Liny 165
Lipa 29
Lipeň 69
Lira 203
Lyssý 227
Lyssa 49
Lyskowec 29
List 27. 199
Lyssa 61. 107
Ljtati 9. 49
Litera 159. 188
Ljtawská ſem- 223
Ljewati 115
Ljwaný ibid
Lod 133. 235
Log 109
Logtra 171
Lokag 284
Lom 131
Lopata 101
Lopatky 77. 83
Los 59
Losos 71
Lotr 167. 256
Lowiti 103
Lowec 107
Lowenj 102. 104
Lowenj Ryb ibid
Lowenj ptakůw 104
Lożka/ lyżka/ lżice 116
Lůno 77
Lunák 47
Lutna neb lutně 202
Luſſtuna 29 35
Lůże neb loże 147

M.

Má/ mám/ miť 101
Magický 95
Magirka/ magiſnička 95
Macati/ makati/ neb ma- tati. 23. 231. 262
Mačka 5

Maco-

Macocha 244
Magnét 25
Magoranek 31
Mahomet 306
Mahometſké náboženſtwj ibid.
Malár/ maliť 159
Malárſtwj 158. 159
Malowati 159
Malowaný 159
Malowanj/ pictura, 159
Maljřſký 59
Mak 59
Mendel 205
Manžel/ manželka 246
Manželſtwj 242
Mačj ſe my 85
Márný/ vanus,
Marnotratný 267
Mármti 241
Márhe ibid.
Márnotratník/ ibid.
Máry 265
Mars Bůh wogny 298
Marya Panna 302
Maſło 95
Maſlenice/ ibid.
Ozbužka/ mutowniť/ id.
Maſo 61. 65. 111
Maſsár 109
Maſarſký/ ibid.
Maſarſtwj ibid.
Maſarňe/ yatka 109
Maſſtal/ maſſtalňé 145
Maſſtalér/ maſſtalňť/ maſſ- talnjť 155
Matka. 97. 243. 244
Macocha 243. 244
Matežnjk 269
Mazdra 81
Mazdrička ibid.
Mazati 173
Mažár 111
Mažar welký 295

Mech

Mech 139. 203
Mechetina/ mechjť 81. 147 177
Meč 233. 270. 287
Med 96. 97. 115. 2c.
Medowec 115
Med 23
Medennice 95. 115
Medénný 115. 185
Měkký 23
Melaun 33
Měkký 183
Meneg 227
Mentaus 69
Mentek 169
Merati/ meřiti 207. 860
Měrjć ſeme 211
Měrny 258
Merkuryus 212
Merkuryus Bůh ſlodég- ſtwj 298
Meſyc 11. 212
Meſyčný 216
Město 250. 252
Městečka ibid.
Města w nitrnoſti, 252
Města obležení 294
Meaſyáſſ 302
Meſſkati 128
bydleti 281
Meſſkánj 253
Meta 31
Metka 111
Metlami ſſibati/ mrſkati 256
Měti/ mjti 240
Meže 211
Mežek 53
Mezy 117
Mezyrjm 235. 305
Mežymuže 250
Mydlo. 123. 153
Mjlka (omyk/ omylem/ po- mjlenj ſe) 197

Mjle

Mile 219
Milowati 228. 237
Miloſt 87. 99
Miloſtný 236
Milowanj/ ſamilowánj/ dilectio, adamatio
Milownyk 243
Mlyn 60
Mlynce 258
Mlyſt 85. 225
Mlyſtiti 226
Mlyſliwec 107
Mlyſliwoſtiwj 106. 299
Mlyſa 101. 111. 117
Mlyſka/ myſecka 117. 143
Miſto 68. ꝛc.
Miſto poprawné 256
Miſto/ hri 267
Miſto 296
Myſto dworu 283
Myſſ 4. 53
Myſſi kaňe 47
Myſſ ſkalnj 53
Myſſka 80. 81. ꝛc.
Myto 281
Moc 7. 115. ꝛc.
Můžem neb mohu Nemocy 243 59
Mocný 115. 220
Nemoc 299
Mocne 15
Mocowaci 270
Moč 83. 202
Močiti 175
Močárina/ močárka (báčina kalauže) 139
Močený 293
Močení/ malefactio.
Modračka 31
Modry 30. 84
Modlitba 263
Mogžiſſ 301
Mokrý 85
Mol 64
Moloch 299
More 181
Morec 177
More červené 219
More Pruſké ibid.
Metati 129
Motowidlo/ ibid.
Mozk/ mozek 81. 82. ꝛc.
Možditi. 111. 295
Možný 199
Mucha/ muſſka 51
Mučiti 25
Mučený 256
Muka wečna 311
Mauka 99
Maučný 101
Mul/ mulice 57
multiplikowati 205
Můr 91. 130. 131
Murár 130. 131
Muſyti 3
Muſſka 64
Muſſčeta 287
Muſſi 113
Muž 57. 73. 75
Mužſtký 79
Mladý 197
mladý Muž 224. 242
Mládenec 75
mladice ibid.
mlátiti 93
mlatec ibid.
mlatek 139
mrk/ mrakota 11
mrkánj ſaumrak 11
Mramor 24. 159
Nemrawný 237
Mrawy 236
Mrowenec 65. 228
Mráz 19
Meč 68
Mléko 95
mme 2. 3
mnohý 201
mnohý bkas ſpolu. ibid.
Mlýn 99
mlynárſtwj 98
mdlý 161
mlha 18
Mrwa 41

N

Na. 6. 41. 47. ꝛc.
Nabrati 187
Nabjrati 240
Nabjgeti 387
Naboženſtwj 296
Nachážj ſe 71
Náčelnjk 168
Nád 69. 95. ꝛc.
Nádege 87
Nádoma (naſtreg/ načinj) 143. 202
Nadarmo 226
Nadhrný 283
Naduty 233
Nahý 271
Nahlý 225. 261
Neblé 183
Nadýmaný 203
Nadýmanj inflatus.
Náhlá wáha 261
Náhubek 155
Nákladný 180
Nákolenj 286
Nakloněný 198
Nakloněnoſt/ nakloněnj 225
Neodkladati 229
Nakrywugicý ſe 63
Naložený 137
Nakloněnoſt ſmyſlůw 233
Nárow 139
Nalérati 117
Nalewka 153
Nám 11. 217
Námeſtnjk 284
Namalowati 3
Namazati 171
Napomjnat 294

Nápog 263. ꝛc.
Napráwiti 197
Napis 265
Napiſowati 199
Narcyſſa 30
Národ 242
Nařkati 4
Narozený 195. 303
Narozenj. 309
Naſledowati. 77. 87. 128
Naſpát/ ſpátřem 97
Nářka. 198. 299
Naſſwati 7. 215. 307
Naziwati ſe/ 37. 41. 191. 305
Ně 167. 215. 241
Nebo 45. 239
Neboť 238
Neboże 293
Nebe 9. 209
Nebeſký 25. 167. 208
Nebožic/ Oſwider 141
Nech 167
Něco neb nětco 197
Necht neb Nocht 70
Nechtiť 30
Nechtiti 247
Nectnoſtník 231
Nečiſtota 253
Nedwěd 4. 61. 107
Nedokonaký 210
Negdokonalegſſý 6
Nedbaký 193
Nedoſtatek 241
Negbl. hoſſawnegſſý 6
Negiſtý 201
Negnok 71
Některý 69. 87
Nekſſtaltowný 89
Někdo 149
Někde 195
Německý 219
Německý yazik 313
Nemi 125
Nebe=

Neberem nenabiram 175
Nerwy 82
Nerozdělený 260
Nésti 55. 133. 166
Nésti wagce 39
Nosyti 57. ꝛc.
Nosydko 133. 173
Netopýr 41
Netco 217
Netrogický 233
Netrpěti 257
Newesta 243
Newéstka 231
Nezbedný 225
Než 209
Nežli 227
Nic 183. 215. 308
Niderland 223
Nilus 67
Nikde 7
Nikoho 239
Nit 119
Nit syrkowá 12
Nitelnice 121
Noc 11. 51. 103
Nočnj hrnek 147
Nočnj hodiny 167
Nůž neb Nóž 109. 116
Nůže/ nožice/ nožnice 125 153
Noha 39. 63. ꝛc.
Nohawice 125
Norwedſká zem 223
Nos 78. 84
Nos ptáčj 39
Nota 201
Náſſ 220

O. 157. 275
Obad 5. 51
Obe 78
Obema 203
Obecný 167
Obcházj 11
Obr=

Oberwi 79
Oberučný nůž 149
porjez 183
Oberučný meč/ 287
Obeti 301
Obiceg 187. 230. 264
Obiceghe 308
Obicegný 89
Obydlenj 128
Obilj 21. 34. 35. 64. 299
Obilný 64
Obilnice 203
Objrati 278
Obywatel 9 221
Obuch 107. 109
Oboćj 79
Obogek 95. 125
Obogj 77. 127. 233
Oboš 165
Obuw 127
Obchod 94. 157
Obchodný 167
Obcowánj 236
Obdarowati 240
Obgimati 171
Obgjmánj 231
Obagowati 289
Obkak 9. 11. 17. 18. 311
Obkapánj 231
Obleczen 302
Obljceg 213
Oblehnauti Mesto 294
Obleženj ibid.
Obležený 295
Oblewám 143
Obmažugem 131
Obkok 147
Obkožka 125
Obkupugem 109. 111
Obracjm neb obracám 11. 97. 113
Obracjm ſe 13. 200
Obracaný 99
Obracowany 133
Obrá=

Obrácenj 157
Obracugicý 181
Obracowánj 163
Obrana 286
Obraz 73.201.159.301
Obrazník 159
Obrezowati 193.113.307
Obrezowati vſſy 256
Obijzka 301
Obiſtný 77
Obrim 89
Obrok 155
Obročnice ibid.
Obrownáwati 141
Obruč 163.269
Obrus 116
Obſahowati 8
Obſáhlý 7
neobſahly ibid.
Obſaženj 218
Obſtáwám 107
Obſtaupený 283
Obtaćeti 289
Obtahugem 193
Obtáhnutý 39.81
Obweſelugem 159
Obweſugem 165
Obwigám 119
Obwynuty 81
Obſſiwka 125
Obwyňený 255
Obžalowan 304
obžwláſſtný 301.313
Obžwlaſſňe 15.45
Ocas 63.67.ꝛc.
Ocel 23.12
Ocet 115
Očeťáwati 235
Oči 78.238
Očiſſtiugem 110
Ochrance 243
Od 53.73.ꝛc.
Odčtý 269
Odčw 283.128.177
Odewſſad 209
Odj-
Odjwatiſe 169.256
Odukaly 89
Odjrám 110.281.294
Odchilowanjſe 87
Odchod 225
Odgjmati 109.217
Odgjnud 256
Oddálen 198
Oddálený 161
Oddati 239
Oddatiſe 309
Oddêlugem 81.99.119
Oddêlený 93
Oddychám 69
Oddychánj 83
Oddychugem 81
Odkładati 241
Odkud 153
Odletám/ odletáwám/ odletugem 97
Odmeráwám 129.157
Odpirati 255.294
Odplata 239.309
Odpočinutj 85
Odpočiwati 229
Odprawowánj 297
Odpadám/ neb odpadugem. 119
Odpužugem 87
Odražiti 273
Odrucugem (odhažugem) 137
Odraucený ibid
Odſauditi 256
Odſylati 284
Odſaužen 304
Odſaužený 311
Odſtrkugem 92
Odſtupowati 309
Odſſpuntowaný 113
Odtud 11.75.119
Odtahowati 87
Odtirati ſe 150
Odwecznoſti 11

Offera

Offera 300
Offerowati 299.300
Oge 171
Ohawný 224
Oheň 9.12.63
Ohnižik 63
Ohen dati 291
Ohniſſtie 111
Ohledawam 155.243.226
Ohlednauti 3
Ohljdati ſe 227
Ohražený 149.79.250
Ohraditi 91
Ohrebło (potjeſk) 101
Ohrnuge (prikwaćuge 105
Okaun 69
Okamžený 309
Oklamaný 73
Okno 135
Oko. 63.78.79.159.ꝛc.
okolo 41.133.171.209
okolnj 281
okow 163
okrytý 69
Okuláre 161
Okleg 271
Okowo 23
oſowenný 157.181
Oltář 297
Vlcokrádati 239
okreſáwám 129
Okruta 17
okrutowý 99
okrubły 28
Okruhloſť Vlebés 210
Okruhloſť Vlebeſká 212
on 69.77.197
ona 228
oňem 305
oňen 224
opakowati 229
opákám 155
opálka ibid.
opalugem 109

oparu-

opatrugem ibid.
opatrugem/ opatienỳ 95
opatrnỳ 308
opatrnoſt 226
opatrňe 227
opatrowanj Božſké 308
opauſſtim 87
opět 189
opice 53
opjgetj ſe 231
opilec 231
opilſtwj ibid.
opjrati ſe 233. 235
opona 267. 181. 183
opona welikà 181
opona predny ibid.
opona zadnj ibid.
opowjdati 259. 294
oplece (rukawce) oplecko. 125
oplſkỳ 199
oprawa 90. 92
oprawowánj 94
oprátka 165
Oráč 92
Organy 203
orech wlaſkỳ/ liſkowỳ. 29
Oreſ 47
Orkog 156. 157. 263
orkogek ſypácỳ 155
orkogek ſtekágicỳ 157
orkogek bjgjcỳ ibid.
orodowati 305
oertud (rtaud) 23
orrél 255
Os/ neb oſa 171. 173
oſa 51
oſedkanỳ 173
Oſek 261
oſel 5. 57. 225. 256
oſidlo 309
oſſowſkỳ 225
oſm 285
oſoba 238
oſobnoſt 6
Oſt 68
Oſtjé 68. 35
oſtarélỳ 75
oſtrié 287
oſtrié żeleżo 287
oſtatnj 287
oſſtiep 107
oſſtiepiſſtie ibid
oſtiebly 35
oſtydám 115
oſuſſugem 193
oſuſſenỳ 119
oſwěcugicỳ 217
oſwětlenỳ (oſwjcenỳ) 215
oſtijga 25
oſtrỳ 61. 85. 183
oſtregſſỳ 161
oſtijż 49. 69
oſtrégż 71
oſtrb 105. 251
oſtſożňe 227
oſtroha 41. 169. 239
oſtrow 17. 220
půl Oſtrowa 17
otekám 17
oteſugem (obrubugem) 129
Otec 243. 244
otcowſkỳ 235
otčjm 244
Otec ſtárỳ 244
otjrám 153. 155
otoky ſemſké 21
otruby 99
otewrenỳ 113
otwjrám 191
owes 35. 155
owotce 28
owotce żſtromowj/ neb żſtromůw 28
owotce żahradnj 33. 64
ozdoba 31. 287
ozdoba ſſiffowá 181
ozdobenỳ 91. 147. 264
ozdobugem 57. 159. 168
ožnamugem 157
orcżalec 231
ožanka 31
ožech. 111

P.

Pachole (chłapec) 2. 75. 277
Pacholek 129
páchnutj/ odor.
padám 129. 149
padati żnoby na nohu 231
nepadnauti 225
padagicỳ 19
pahrbek 20
pák 11. 51. 184. 209. 231
palec 77
páleny 13
pálym 12. 265. 256
pálčiwỳ 161
palice 166. 279
palička 202
pálčj neb pawčje 37
Pallas 299
pálenka 115
pálené wino. ibid.
palánek 91
paloſſ 287
paměť 85. 197
pamatny neb pametny 267
napamet/ z paměti 197
pamatowati 296. 313
památka 303
Pán 173. 241
panna 75
pani 75. 249
pánſkỳ 267
panowati 275
Pankrác 116
panewka 111
pančochy 125
pancéř 286
pantalii 287. 165
pantoffle 286
papjr 185. 186
papýřňe 187

Papyrnik 187
paplaun 147
papruſſek 11. 217
papruſſek ſtuhečný. 161
papauſſek 43
paprautek 37
Papa neb pappa 247
pár neb para 18. 19
Patdns 61
parez 27
pargamena 187. 193. 205
parkan 91
parobek 249
paſem 95
paſtyr/ paſtyiſky 95
paſtwa ibid.
pás 165. 287
paſowatiſe 237. 271
paſtyrek 245
paſtorkiňe 245
Paſt/ neb paſtca 53
pata 77
pater 83
patero 219
páty 239
patriacke 209
Patriarcha 300
paſſtěka/ neb paſſteta 255
paudjm. 95. 169
pauſſt' 301
pauſſtjm 153. 275
pauſſtiedlo/ pauſſtiadelko. 153
nepatrjcý 238
Paw 41
paweza 286
pawauk 65
pawučina 65
pawlač 135
pawůz 149
paždeči 119
paždj 76
pazaur 61. 241
Pec 101. 143. 147

pečem 111
pečený 117
pečiti ibid.
Pechota 290
pečetowati 199
Pekař 101
pekarſtwj 100
pekarny 101
Peklo 298
pekelný oheň 311
pekný 41
Pelikán 491
pelinek 31
pen 27. 256
pnjk 91
pena 19
penál 185
penice/ penkawa 43
peniže 258
peniz pečetný 205
penežná pokuta 255
penežný ibid.
Pero 105. 185. 286
oetj 39. 41
perem/ práti 123
Perla 25. 71
perlowý 71
Perſpektyw 161
Pes 5. 53. 95
pěſt' 79. 271
peſtiownjcy 271
peſſy 175
pět 81. 84. 285
Petarda) 295
petruzel 32. 33
Pſdimnzik 89
pigawics 69
pinem 115
pjtiti 117
Pila 129. 189
pilym 129
pilugem ibid
pilka/ pilečka 129
pile 272
Pilát 304

pilný 227. 229
pilne 198. 204. 313
Pilnoſt' 228. 229
pilnik/ kobdowý plac neb myſto/ kde na kobdu hragj. 273
Pilule 263
pincel 159
pinka neb penkawa 43
Piſek. 24. 44. 131. ꝛc.
pyſk 57. 79. 185. 293
pyſkatý 89
Piſmo 185. 189
Piſar 255
piſarſký 184. 185
piſen 201. 229. 265
piſſem 184. 185. 197
Piſk/ piſteček 200
napſaný 291
pjſt drewenný. ibid.
Piſtol 287. 169
pyſtjm 4. 117
piſtjalka 95. 203
pytel 99
pytwem 110
Pýrwor 145
Pytagoras 89
Pytagorický 224
Piwo 115
piwowárſtwj 114
piwnice 113. 115. 145
po 101. 211. 229
pobožný 245. 311. 313
Pobožnoſt 296
pobjjeti 239
pochážjm 87. 207. 231
pochodně 199
pochwi neb poſſwj 287
pochybowánj 177
pochopugem 85
počet 188. 205. 275
počitugem 81. 157. 205
počtár/ početnjk 205
početný peniz. ibid

početný Stůl ibid.
počátý 229
počjnati 247
početj 302
počem 259
Počeſtný 166. 167. 281
počeſtný/ honeſtus
poctiwý/ idem 227
poctiwě 240
Poctiwoſt 243
pod 8. 85. 2c.
pod 2. 21
podati 243
podáwám 117
podáwati cenu 259
poddaný 249
podbradj 78. 79. 2c.
podepietý 135
podeſſwa 77
podežreny 87
nepodknuti ſe 227
podkopati 295
podkładati 207
Podkowa 155
podkowec 155
podkůžný 151
podkaba neb podkoba 147
181
podkaubý/ podkaužný/ obdkaužný 28. 195
podle 143. 188. 198
podletj 30
podmaniti 241. 297
podoba 207
podoba wécy ibid.
podobati ſe 267
podobenſtwj 201
podobný 25. 87. 229
podobňe 141
podolj 223
podchwoſtina 168
podnebj 181. 79. 185
podnes 299
podprſnjk 168
poderaženj noh 271
podſjn 135
podſtawek 203. 135
podpjrám ſe 166
pednože 147. 121
podſtata 6
podſtaupiti 304
podſtjlám 155
Pod-Hegtman (Laytman) 291
podhrdlj 76
podokek 125
podwaka 113
ppdzemi 21
podtjm 77
podusſka 147
Poetické Vmenj 201
Pohan 298
Pohanka 35
pohané 300
Pohanſtwj 298. 305
Pohár 117
pohyborwánj 177
pohlawj 75
pohnogený 93
pohreb 265
pohrebený, ibid.
pohřižugicý ſe 235
pokład 283. 285
pokorňe 235. 296
pokázati 303
Pokog 159. 198
pokračowati 227. 239. 313
nepokračowati 254
Pokrm 83. 231. 307
pokřjwka 115
pokrwný 243
pokrwnoſt 244
pokud 289
pokuſſenj 309
pokuta 255
pole 9. 20. 63. 277. 289
polnj 31. 63
polnj děłá 291
pokapeny 291. 293. 303
Pokedňe 209
pokednj 210
poljbenj 231
police 117. 291
polenice 150
poliček 78
polhák 291
poljerwám 123
położjm 133
położenj 133
położený 81. 115. 189
pokowice 215
Polſké Králowſtwj 223
pokoci 11
poku kiij 205
napoły zmrzlý 19
Pomoc 12. 242
Pomocnjk 297
nepomahati 183
pomazugem 189
pogmenugem 2
pominuły 226
pomſtiti ſe 235
pomjwačka 111
ponékud 89
popas 177
popatřiti 262
popek 13. 265
popjſowati 286
pobigeti 163. 193
poprawné miſto 256
poprub 133. 165. 168
porownánj 254
Port/ porta/ portowný penjz 281
porážjm 15
poſek 284
poſkati 305
poſykati 284
poſypugem 104
poſyoadko 185
poſ'on 284
poſyſek 291

poſpolitỏ
napoſledy 267
poſpichati 30. 75
poſſuſſnoſt 225
poſſuſſny 247
poſtawiti (ſtaweti/ wyſta-
witi/ vſtaweti) 247
poſtel. 151
poſtkanỏ 147
poſtretáwagicỏ ibid.
poſtrannỏ 167
Poſſtái 245
potem/ potom 169. 284
3. 30. 75.
83. ꝛc.
potomne 13. 193
potoĸ 17. 253
weliĸỏ potoĸ 17
potoćnỏ 68
potỏch 284
potáčeti ſo 231
potagemnè/ tagne 243
Potrawa (otrawa) 103. 117
potracugem 85
potcpenỏ/ zatopenỏ/ záhrj-
ženỏ. 103
potkačiti 297
potkučenỏ 187
potriebowati 167
potreti 87
potrebné 2
potikánj 291
potỏkati ſe/ ibid. 301
potupnỏ 45
potrebugicỏ 240
potopa 300
Potomeĸ 73. 301
potomcy 245
potwora 71. 89
potwornỏ 71. 88
powétti 14. 15. 187
powraz 133. 137. 149
Powrazniĸ 164. 165
powraz ſtudnićnỏ 165
powraz ſſiffowỏ ibid.

Powa c

Powaka 145. 135
Powrazochodec 269
powinnỏ 247
powinnoſt ibid
powáženj 284
powetrj 43
powzbuzowati 13. 291
powſſednỏ/ (ĸazdodennỏ.)
243
powſtáwam 183
poznáwám 82
powokán 300
poznanỏ ibid.
nepoznanỏ 303
pozuamenati 199
požádám 87
poznačenỏ 301
Požehnánj B. 246
požor 227
požorowati 224
pozdwiženỏ 20
pozwati 311
pugćenj (požićenj) 215
pugćenỏ 239
půgdem 3
Půlnoćnỏ 209
Puls (hibánj ſe žily) 262
pulſowé žily 82
pukla 195
Pulpyt 188. 195
punĸt 219
puzon 203
pupeĸ 77
půſobim 11
puſſtička 263
puſtina 128
putna 113. 163
neopatrſſtictj 167
půwodniĸ 255
puzderce neb puzdérko/ a
puzdro. 153
Plać 104. 105. 267
pláca 249
plačem 4

plachta

plachta 147. 183
plachta ſſiffowa 180
plakati 235
plákati/ eluere, abluere, aquâ mundare.
Plameň 13
plany 91
plaſt 97
Planeta 212
plaſſa 71
plat 249
plata 151
platiti 259
plategſſj 71
Plátno 289. 121. 122
platno, prodeſt,
plary 111
plásſt 125 166
plapenj (pánenice/ mnoho
mlỏch/ drobnỏch vhlj-
ĸúw: drobnỏ oben w po-
pce.) 73
Plawec 181
plawicỏ ſe ibid.
prepkawiti ſe 177
plažỏm ſe 64
plawiti ſe 281
Plawnj Réka ibid.
Plece 77
plénka 247
plésati 267
plewa 35. 93
plice 81
plnem/ plny 47. 68
plywátj neb pluwati/ plúti
177
plywánj neb pluwánj 67. ꝛc
plygepluge/ plawi ſe 9
Plod/ 299
plóditi 246
plóſſtice 65
pludii 125
plundrowanỏ 291
Pluto/ Bůh pekla 298
Plutwa 68

plný 9. 215
naplňugem 97
naplněným býti 305
Plr 175
Prſe 76. 81. 247
Prſnjk 286
prſnj koſt 83
prſſeti 181. 29
prſkám 139
prw/ prweg 93. 110
prwnj/ prwſſy 73. 90
prſten 243. 279
prſtenný 79
prſtnj ibid.
Prſt welký 79
prſt vkazugícý ibid.
prſt proſtřednj ibid.
pſtros 45
prſt vſſnj ibid.
pſtruch 69
práce 90. 228. 229.
negprwnegſſy 90
pracowyty 65
pracowati 243
pracka 193. 195. 123
prach 287
prach puſſkowy 293
prachownice (prachowňe) 287
prádno 12
práſſek 263
pradem/ piedem/ piedu. 119 3
pradlice/ predlice 119
pradeno/ predeno. ibid.
pradza/ praze 121
prach 143
nadpraſſ 134
prangjr 265
Pranoſtjka 209
prapoiec 290. 291. 181
praſe 55. 161
praſtice 119
práwě 2. 200. 297

prawym/ ſprawugem 141
prawdiwý 6. 87. 236
prawý 77. 92. 119. 239
prawice 185. 224. 305
prawydlo 207. 129. 131
Práwo 254. 255
prw 256
prawnuk/ prawnučka 245
prwnj Rodičowe 302
Praprawnuk 245
praprawnučka ibid.
praprawnúkůw wnuk 245
praprawnučky wnučka 245
prazdny 37. 45. 133
prazjm 111
prebehnauti 277
prebijrati 198 203
prebaba 244
preprebaba ibid.
preprebabina baba 245
prechod/ neb priechod 174
prechoditi 181
precl/ precljk 101
Preceptor 179
pred 92. 171
predňe 52. 128. 261
predchazjm 172
pred časy 157. 193. 263
predewſſjm neb predewſſemi wecmi 3
predek 163. 290
predhorj 17
predu 76
predny 76. 83
predce 111. 241
napred 69
negpredneggſſy 267
predawám 191
preděd 244
prepredědow děd 245
pred koné ibid.
predchůdce 303
predmeſtj 251
predpaſugem 151

predpáſaný 163
predpiſowati 197. 231. 262
predſtawen 255
predſtawený 290
predſtawenj 299
predſtawowati 227
preſten 119
predwetj 134
predkladám 131
prekopáwám 59
predjtagicý 105
prednaſledugicý 293
predſtati 277
prekážeti 227
prekupec 258
prekupowati 259
preráżeti 279
prewažeti 175
prewrtati 141
prewrtaný 303
prégmi 125
prehažugem 121
prehražugem 188
prelěwati 219
preleſti/ prelažowati 294
preorawati 92
preoſywati 101
preſtrjleti 295
premocy/ ſuperare, vincere.
premoženy 291
premyſſlowánj 85
prenaſſenj 145
Pres 113. 189
přeſugem 125. 193
preſowný 125
prefſowen neb prefſowne. 189
pres polný 43
preż 99. 61. 173
prpprchám 99
pti 95
Priapus 299
pribjgám neb pribigjm 129
pribuowánj 145

přichážeti 254
přidáwám 31. 49. 89. 97
přidáwánj 204
přidati 209
přidám 71
přidržjm ſe 27
přigdem 113
přidaucý 301
přigemný 235
přigiti 305
přiginati 233. 189
přigatý 85
nepřigatý 303
přigati 267
přihlawek 127
přihodj 83
přihoda 308
přihrſtj 93
Přikázanj 296
Přikaz Božj ibid.
přikopa 250
přiklnati 309
přikriwati ſe 79
přikrywati 39. 51. 85. 151 155. 166
přikrywka/ pokrywka 143. 185. 189
přikrytý 55. 116. 135. 264
přiklad 188
přikopa 289
přilépwám 101
přiležitoſt 227
přiložený 202
přinaležim 89
přináſſim 21. 71. 117
přináſſený 71
přioždobyti 286
připaſowati 168
připadnoſt 308
připadek 308
připigjm neb připjgam 117
připatrugjcý 267
připowjdka 201
připrawiti 263. 104. 185

připo-

připogiti 309
připjſſowati 308
přirozenj 91. 296
přirozený 84
přiſtup 225
přiſtupitedlný 7. 173
nepřiſtupitedlný ibid.
přiſlibowaty/ ſlib/ ſlibowanj/ držeti/ plniti 239
přiſkyrice 27
přiſſtim ſe 17
přiſſlowj 201
přiſauzný 255
přiſtrogugem 131
přitom 202
přitel/ nepřitel 233. 289
přitahugem 23. 24. 25. 52
přitowariſſiti 309
Přitelſtwj 237
přitiſknuty 189
přiti neb přiati někomu dobré neb zle 237
přiſtupowati 89
newyſtupowati 225
přiwážati 119. 169. 256
přiwážowaný 112
přiwak 18
přiwoz 281
přiwéſti 258
přiwezti advehere
přiwelnoſt přiwolnj 297
přiwetiwý 235
přiwoditi 255
přiwykati 247. 307
přiznawanj 2
přiznawati 262
pro 53. 83
proboden 107
procházým 181
procházka 91
proceż 47
prodag 109. 258
prodáwaný 258
prodaważ 259

pro-

probljdati 226
promenený 258
promeniſty 43
nepromikati 217
promikanj 185
pronaſſeti 85
prorjwám 59
Prorok 307
proſo 35
neproſpjwati 235
proſtredek 209. 210. 77. 269
proſtredenj 79
proſtrednjk 254
proſpewugem 43
proſtý (prawý) 225
proti 95. 301
protiwiti ſe 297
protiwenſtwj 233. 297
protiwné położenj 213
naprotiw 81
protož 201
prowedu 2
prowożugem 82
prożebne 235
průchod 135
prudkoſt ohňe 13
průſy 25. 223
prut 163. 197
prútek 91. 223
pſati 184. 200
Ptak 39
Ptak wodný/ morſký 39
Ptak ſpjwagicý 42
Ptáctwo 9. 42
ptáctwo polnj/ leſnj 44
Ptak Kagſký 45
ptácy kaupežnj 46
Ptáctwo wodné 48
Ptáčnjk/ ptak 104. 110
ptáčj ibid.
ptáčnictwo ibid.
Pſſenice 35

R.

Rjad 147
Rad 189. 197
Radda 305
Radný dom 255
Radný Pán ibid.
Radégi 227
Radlo (radlice) 92
Radoſt' 87
Radce 283
Rag 73. 242. 302
Ragtár neb Reytár 290
Raffika 184
Raffička 157
Raychenjk 143
Rak 69. 210
Rám 159
Rameno 76. 77. 83. 166
Rana 153. 263
Raniti 270
Ráno 41. 299
Rapjr 271
Raup 51
Raura 77. 82. 115
Raurka 273
Rurmus 133
Rauti kaupelně 151
Raſocha 92
Ratoleſt' 27. 37
Rathaus 252. 255
Rjebro 73. 83
Rjebrjk 294
Rjebrina 171
Rječi 3. 43. 45. 201
Rječný 167
Rječnjcký 201
Rječ/ ozdobná 201
Rječ ſwobodná ibid.
Rječ negiſtá ibid.
Rječ zwázaná ibid.
Redkew 33
Rjeditel 179
Rjjditel/ idem 7

Regiſter 191
Regiſtrowj 195
Rjeka/ 17. 67. 94. 150. 175. 20.
Rjemeſſko 90. 120
Rjemeſ 165. 172
Rjemennář 164. 165
Rentmyſter 284. 291
Rjepa 33
Reptati 237
Rjetěz 139. 149. 172
Rtaud 23. vide Betaud.
Rjež 35
Rježnjk 109
Rježnjctwj 108
Rjézač 159
Rjezák/ rjezáček 185
Rjezatj 165. 129
Ryba 9. 49
Ryby 102. 103. 210
Rybař 49. 61. 103
Ryby potočné y gezerné 68
Ryba morſká 70
Rybyrſtwj 102
Ryčým 49
Rychtář 255
Rychtugem 173
Rjyditel 7
Rjjdjcý 308
Rjjdký 45
Rjigem 59. 159
Ryhati 231
Rjiká 5
Rjiff 258
Rjiman 271
Rinna/ žlob 135
Rynk 252. 255
Rys 61. 187
Rjſugem/ neb ragſugem. 159
Ryſtunk 286
Rjiſſe 285
Rjit' 77
Rityrſký pás 287

Rjytec/ Rjytinář 159
Robota 249
Robyti 125. 127
Robotnjk/ Laborator, operarius.
Robotný 56
Rod 302
Rodjm ſe 39
Rodjc 246
Roditi 246
Rog 97
Rogjm ſe 95
Roh 55. 59. 290
Rok 203. 212
Role 21
Rolnj 92
Roſa 19
Roſkoſſ 299
Roſtem/ neb Roſtu 21. 39. 112
Roſſt 111
Rowný 233
Rownoſt' wáhy 261
Rozbjrám 117
Rozceſtj 224. 167
Rozdáwam 117. 249
Rozdělugem 27. 111. 121
Rozdělený 35. 80. 188. 195
Rozdělowánj 205
Rozděliti 55
Rozdělowati 200
Rozepre 254
Rozen 111
Rozkaz 284
Rozkazowati 249
Rozkragugi/ rozkragugem 125
Rozličný 229. 269
Rozmarjn 31
Rozmkauwatj 307
Rozmerowánj zeme 206
Rozmnoženj 242
Rozmnožowati 205
Rozpalugem 129
Rozpuſtilоſt' 131

Rozpuſſtieny 97
Rozprcháwati ſe 189
Rozražený 183
Rozrážeti 295
Rozroſtati 112
Ronoſtký 59
Rozrubowati 109
Rozſywam 93
Rozſuzugem 85
Rozſſtiti 187
Rozſſtiepinka 185
Roztahowati 181
Roztjnati 109
Roztroſkotaný 24
Rozeznati 85
Rozum 86. 297
Rozumný ibid.
Rozumjm 2. 297. 87
Rozwalowati 295
Rozwažowati 209
Rubjn 25
Ruňička 37
Ručný 99
Ručnj kniha 197
Rnčnjk 117. 153
Ručnjček 116
Ruda 21. 137
Ruka 3. 77. 78. 85. 92. 157. 166
Rukáw 125
Rukawice ibid.
Rukawice železné 286
Rukowáď neb Rukowet. 287
Ručnjce 287
náruček 172
Rumének 31
Růſti 247
nerůſti 15
Ruſy 223
Ruſſiti/ hýbati/ pohybowati 203
Ruſſenj/ neb pohybowánj tela. 273

Ruta 31
Ruže 30
Rže. 19

S.

Sad 91
Sadſm ibid.
Saditi neb ſaſeti na oſka. 256
Sadlo 109
Sadze neb Saze 13
Sahan 227
Sak 103
Sakrament 303
Sám 6. 7. 57. 105. 198. 305
Sám od ſebe 6
Samec 68
Samice 36
Sám ſebe mordýr 235
Saně 170. 277
Satanáſſ 309
Saturnus 213
Saud 254
Saudce 255
Saudná ſtolice 304. 311
Saud poſledný 305
Suk 37
Sučck ibid.
Sukawý neb ſaukowatý. 37. 129
Saukno 121. 125. 155
Saukénnjk 121
z Saukaný 125
Se 11. 187. ꝛc.
Sebe 198. 241
Sebau 65. 95
Secka 155
Sedéti 39. 43. 267
Sedati 105. 117
Sedjcý 121. 141. 143
Sedjce 150
Sedéti na wagcách 39
Sedéti na zemi 43
Sedlo 168
Sedlowy 169. 172
Sedlák 205
Sedlſký/ ſedlácký 171
Sedm 74. 210
Sedmdeſát 303
Sedmero/ ſedmý 239
Segem 93
Sekám 151
Sekáč 111
Sekačka ibid.
Sekera 128
Sekreſtia 297
Sekretář 283
Sem 2. 145
Semeno 26. 91. 93. ꝛc.
Semeno zemſké 300
Sen 85
Seno 93. 155
Senný ibid.
Sennjk ibid.
Sergius 306
Serwétka 116
Seſtra/ Seſtřenec 245
Sýce 185. 308
Sýdlo 105
Syka 232. 295
Sylné 15
Sjme 93
Sjti 135
Syn 245. 246
Syn Boží 302
Syn Zemanſký 284
Sypjm 5
násyp/ násypa 99. 250
Syrkowý/ ſſwáblowy 19
Syto 101
Sýtko 111
Sýr 65. 103. 107
Sýrka 103. 104. 105
Sýti neb Sýtina 37
Sytiti. ſatiare.
naſycený 242
Sobe 213. 228. 235

Sobáſſiti 243
Socha 105
Sochor 251
Sogka 5. 45
Sok 97. 113. 263
Sokol 47
Sol. Sal. naſolený 71
Sowa 5. 45
Subtýlný 184
Suk 37
Suček 35
Sud 163
Sukowy neb Sukowatý 37. 129
Sukne 125
Sum 69
Surma 203
ſurowý 123
ſuſſiti 185
ſchowati 185
ſkáčicý 65
Skákánj 231
ſkákati 269
Skala 24. 59. 183
Skala wyſtekla 17
Skladatel/ Skladač liter. 188
ſkladati 188. 193. 199. 200
Skrze 2. 82. 99
Skryne 145
Skryſſe 61. 104
Skryſſek 97
Skočny 17
Skorne/ býti 127
Skoſený 21
Sko 25. 161
ſkoňugem ſe 104
Sklenice 115. 117
Skrownoſt 229
Skutek 303
Skwýti ſe 303
Slabj 161
Slad 115
Sladký 85
Slama 93. 155. 289
Slamina 109. 111
Slanička 116
Slawjk 33
Slépka/ kura 41
Slepý 63
Slepyſſ ibid.
Slezina 81
Slibowati 159
Slibný 243
Slimák 65
Slyſſym 84
Sliwka 28
Slyž 69
Slon 57
Slowo 237. 189. 297
Slowenſký gazyk 313
Slowenſkázem 223
Sluchý neb ſlychy 68. 78
ſluha 249
ſluſſne 239
Slunce 11. 19. 45. 212. ꝛc.
Sluňečný 157. 161
Sluňečnoſt 235
Slnňečné hodiny 157. 216
Slúp 133. 135. 233
Slupek 195
Slupténa 83
Sluzba 297. 300
Sluzebnjk 306
ſlúzjm 90. 145. ꝛc.
Smaragd 25
ſproſtiti 255
ſpadám/ padam 99
Spácj komora 145. 146. 147
Spaniký 283
Spaniloſt 243
Spaſytel 300
Spaſeným býti 305
Spatrugem 80. 123. 135. 204. ꝛc.
Spatrugicý (patrný/ vidi-telný) 1
Spatrowánj 212
Spew 104
Spewáčky 201
Spewáček 43
Spiwam/ ſpiwagicý. 41. 42. 51
Spytatel pitiroženj 204
ſpitowati ſe 167
Spitatel nad pitiroženj 203
Spiwati 201. 229. 265
Spiznitne 110. 145
ſporádám 104
Spodek 125
z ſpodku 67. 76. ꝛc.
Spocinutj 147
ſpogugem 129
Spogený 175
Spoku 79. 175. 271
ſpokecně 82
ſpoku ſpogenj 213
ſpokunáſobný/ ſpokečný 237
Spokecna pomoc 242
Spuſob 2. 69. 200. 299
ſpuſobený/ ſtipraweny 197
ſprawedliwý 6. 311
Sprawa 226
Sprawce 129. 264
Sprawowati 179
Sprawedlnoſt neb ſprawedliwoſt 238. 329
ſpratati 166
ſproſtý 3
ſproſtiti 255
ſmažim 111
Smrad 85
ſmrdjm 199
ſmrdutý 45. 65
Smrt 73. 249. 255. 204
ſmrtedlný 271
Smekoſt 291
Smetana 95
Smeti 41

Smiſl 84. 85
Smiſkoſtrowtipný 201
Smiſl wnitrnj 84
Smiſl zewnitrnj 84
Smiſl pospolitý 85
Smiček 203
Smich 285
Smiſſny 271
Smolá 27
Smolnice 173
Smutná hra 267
Snadne 277
Snadnicko ibid.
ſnáſſim 233. 235
Snáſſenliwoſt 233
Sněch 170
Snem (Rákoſſ/ zhromaždénj/ zcházka) 285
Snige mi ſe 85
Snich 19
Snjmi 307
Snop 93
Snopek/ ſnopček 177
Snaubce 243
Snaubenj (oddáwanj) 243
Snjch 285
ſnugem 121
Stado 95
Stáhnuty 79
Stahowati 183
ſtage neb ſtáže 155. 155
Stáloſt 233
Stálě 225
Stiatý 21
Staneč 128
Stány 289
Stary 94
ſtáti 267
ſtarati ſe 243
Starček 75
Starožitny 184
Stateč 241
ſtáwá ſe 243
ſtawiti ſe 105
ſtawitu ſe pred oči 267

Staw

Staw 94
Stawenj 135
Staw manželſký 242
Stawený 128
Strebko 35
Stéhlič 43
Stéhno 77. 83
Stéhnowá koſt ibid.
Stekám 17
Sténa 129. 147. 157
Stezka 167. 234
ſtihati 47
Stin 157
ſtihám 87
ſtinati 265
ſtiſkati 189
Styk 92
ſtinám 93
ſtogim 12. 17. 39. 117. 197
Stoliny 147
Stůl 116. 141. ꝛc.
Stolár 140
Stolice 267
Stolec neb ſtolice ſtrubací. 267
Stůl početný 205
Studený 150
Studně 145. 149
Studnice 7. 16. 17. 147
Stuha/ Stužka 125. 195
Stanpenj 211
Staupeč 137. 210. 218
Straka 41. 43
Strakopaud 5
Strakatý 61
Strana 76. 81. 127. 189
Strana lewá ibid.
Strana predni 181. 138
Strana žadnj ibid.
ſtkwi ſe 11
ſtraſſliwý 293
Strawa neb Strowa 110. 167. 249
ſtrawný wůz 291

Straz

Straž 289
Strážný 53. 253
Stráznice 251
Stráže 309
Strecha 135. 145
Strelec 210
Strieměk 169
Strewa 80. 81
Striewice 127
Strewo welikě 83
Strč 51
ſtrež ſe 225
Stříbro 23
živě ſtříbro ibid.
Strída neb ſtídka 101
Strýdmoſt 230
Strych 277
Strýga 309
ſtrhaný neb ſtrižený 95
ſtryhám/ ſtrýzem 153
ſtiſkám 139
Strýc/ ſtryná 245
ſtiſleti 279. 291
Strog 132. 171
ſtrogiti 267. 285
Kláſtrog 132
Kláſtrog hudebny 201
Strom 20. 28. 43. 73. 91.
Stromek 26
Stromcek neb Stromeček 25
Stromowj 187
Strožak 147
Stworitel 7
Stworenj 73
Stworený 73
Stworenj Božj 204
ſtworeným bytj 236
Strhadlo 111
Strauzidlo/ idem. 141
ſtrozem 141
Strezňik/ ſtrubář ibid.
ſtraubaný ibid.
Struk 35

Stru=

Struna 203
Swadba 299
Sráč/ (žachod) 253
Swái 254
Swatý 6. 296
Regswategsſý 7
Swatyňe 297
Swátosť 301. 303
Swátosť těla a krwe B. P. 303
Swedek 243. 255
ſwedčiti 303
Swět 1. 7. 8. 209
ſwetſký 285
Swětlo 7. 11. 215
Swétkosť 217
Swetkuſſka 51
Swétnice 145
ſwewolný 197
Swjčka 12
Swjce 199
Swjce logowá ibid.
Swjce wóſkowá neb woſſcená. ibid.
ſwjtim 11
ſwjti ſe 215
Swytánj ibid.
Swjtnjk 199
Swiňe 109. 55
ſwinſký 95
Swoboda/ ſwobodný 201. 273
Swobodný Pán 281
ſwůg 9. 11. 73
Sdza 235
Srdce/ ſrdečný 81. 237
Srna/ Srnec 59
Srp 93
Srſť ibid.
Srſſeň 51
Swrček ibid.
ſwrčim ibid.
Swrchowaný 7
negſwrchowanegſſi dobré. ibid.

Sſabla neb ſſabla/ ſſawle. 171. 287
Sſaffljk 151
Sſaffel 163
Sſachy 275
Sſachta 137
Sſalený 309
Sſamrha 279
Sſránky 277
Sſata/ (chuſta) 65. 95
Sſátor 289
Sſarkát 71
Sſále 239
Sſalát 33
Sſalwige 31
Sſánce 250. 289
Sſtalmiſter 283
ſſedeſát 218
Sſechtár (hrotek) 163
Sſenkář/ ſſenkářka/ (Krčmár/ krčmářka. 117. 285
Sſenkýř 283. 285
Sſermjř 270
Sſermjřſká Skoła 270
Sſerek 290
ſſermjclowati 289
Sſerha 256
ſſemrati 235
ſſemranj 249
Skelnk 64
ſſetřjti 243
ſſeſť 171
Sſeſť hrannatý 213
Sſeſtihranný 97
Sſibenice 239. 256
Sſýbati 256
Sſýdło 127
Sſiff welitý 293
Sſiffewý 180
Sſyff zkámaný 182
Sſýſſ welký wtikagjcý 293
Sſychta 129
Sſyn 139. 171
Sſyndek 135

Sſige 203
Sſýnka 109
Sſigem 123
Sſikowánj wogſka 290
Sſiroký 111. 184
Sſip 37
Sſiſſák 286
Sſoldra 109
Sſoſſowice neb Sſoſſowice. 245
Sſupina 69. 110
Sſupinawý 67
Sſure 163
Sſtatule 263
ſſtyſawý 89
Sſkoda 51. 247
ſſkodjm 53
ſſkodný 287
Sſkoła 196. 197. 252. 270
Sſkorec neb ſſkorupina 39. 65. 67. 2č.
ſſkorupinawý 71
Sſkowránek 43
Sſkorec 43
ſſkřečjm 5
ſſkřeklawý 67
Sſkop 55
Sſkopec 210
ſſkubem neb ſſkubem 110
Sſkřidła 135
Sſkřipec 129
ſſakugem 107
Sſranky 277
Sſrauba neb ſſraubka 189. 193
Sſpák/ ſſpáček 43
Spalek 159
ſſpatný 88
Sſpehář neb Sſpehjř 289
Sſpyc 271
Sſpice 171
ſſpýcaty/ končitý 69
Sſpikanard 69

ſſpykatý/ ſſpičatý 95
ſſpikugem 111
Sſpina neb ſſpinta 150
Sſpytál 253
Sſpindel 189
ſſpuntugem 113
Sſpaul neb ſſpaulka 119
Sſmak/ chut' 85
ſſmakowytý/ ſmačný/ chutný. 71
ſſmal neb ſſmelcugem 137
Sſčina neb ſſčiny 83
Sſnůra 181. 207. 261
Sſnůrka neb ſſnjrka 103
ſſtrychugem 159
ſſtrychugem 220
Sſtiáwa neb ſſtiáw 31
Sſwáčka 123
Sſtiépka 91
ſſtiépný ibid.
ſſtiebetám neb ſſtiebocem. 104
ſſtiebetanj ibid.
Sſtiedroſt' 240
Sſtiedrota/ idem.
Sſtiehe 53
Sſtieſti 233. 299. 308
Sſtiet' 110
Sſtietka/ ſſtietečka 159
Sſtietina 55
Sſwec 126. 127
Sſwedſká zem 223
Sſtjr 233. 67
Sſtika/ ſſtuka/ neb ſſtiugky. 279
ſſtjpám 129
Sſtjr neb ſſtjur 63. 210
Sſtokffyſſ 71
Sſtos 129
Sſtika neb ſſtiuka 69

A.

Tabla neb Tabule 159. 184. 187. 197
Tablice 189. 275
Tabulka 184
Tably kamenné 300
Tabulowanj 147
Tačky 133. 170
Tagemſtwj 303
Tahám/ táhnem/ táhnu. 133. 175. 275
Tahagicý 149
Tahnutý 157
Táhnauti 275
natahowati 203
Tak/ take 7. 84. 63. 105
Taký/ takowý 69. 99. 239
Taljr 23. 116
Tam 143
Tanjr 116
Taniſtra 166
Tancowati 231. 269
Táto 286
Tatarka 35
Tatarſká Krahjna 223
Tě/ tebe 2
Tečem 17. 151
Tekaucý 175. 260
Teď 3
Tehdy 167. 183. 255
Téhla/ neb cyhlá 131
Tekwice 33
Téle 9. 80. ꝛc.
Téło lidſkě 302
Tele 71
Tele mocſkě ibid.
Temeř 59
Temný 215
Temnice 253
Ten 197
Tento 73
Tenže 97. 304
Tepło 82
Tepký 85. 147
Teprw/ teraznyni/ wčil 355
Terchа 57. 132
Těſná vlice 252
Těſto 101
Teſný 224
Teſař/ yaký 128. 129
Teſarſký 129
Tetka 245
Też 53. 75. ꝛc.
Těžký 23. 85
Těžkoſt 261
Težka nemoc 306
Text 201
Tyče 118
Tyč/ neb tyčka 105
Tychto neb techto 240
Tygris 61
Tygel 189
Tykew 33
Tyl/ neb týło 85. 287. 290
Tymeno neb témeno 85
Tiſknu/ neb tiſknem/ 113. 133
Tiſſe 209. 219
To 2. 85
Toboła 95. 165. 166. 269
Tobołka 287
Točim 113
Točim ſe 209
Tok 93
Tokáč 140. 141
Toliš 79. 86. 171
Toliko 69. 94
Tonauti 17. 293
Tonny 163
Topim ſe 293
Topor 129
Torba 166
Totiž 271
Totižto 233
Toto 82. 263
Towáč 57. 183. 258. 259
Towariſſ 167
Tulich 4. 287
Tulipan 31
Tuto 267. 107
Tupý 35

Tkáč 121
Tkáčký 120
Tkadlec 121
Tkám 65
Trauba 57. 95. 97. 203
Traubka 113
Traubač 291. 294
Traud 51
Tracya při Macedonii 223
Tragedya 267
Trápěnj 309. 311
Trápjm 229
Traſořiſtě 49
Tráw 297
Trauiti 241
Tráwa 21
Tráwiti/ trowiti/ wytrowyti ſe / 237
Tlačym 113. 121. 202
Tlučem 109. 111
Tlauk 113
Tlaučeg neb tlaučik 111
Tlukodlo 163
Tlamatý 69. 89
Tlumaky/ wyſahy 165
Treba 239
Treffiti 217
Trepáč 101
Treſtánỳ 197. 239. 247
Tréſtánj 256
Treſſňe 28
Tretj 304
Tri 79. 85
Trichtár/ Hewjk 275
Tridcet 57. 83. 210. 213
Tridcátý 303
Trimati/ držeti 225
Trjſka 129
Triſto 218
Tritiſyc 303
Tri-vhelnjk 203. 207
Troge 82
Trogj 6
Trogice Božj negſwetégſſj 307
Treſky 137
Troſkotati 293
Truhla 99. 141. 145. 265
Truhla ſmluwy 301
Trůn 283
Truksas 283. 285
Tchor 53
Trhám 304
Trhowati neb trżiti 259
Trlice 119
Trem neb trn 111
Trenice ibid.
Treny 119. 159
Trnj 91
Trniſtỳ/ trnowỳ/ trnowatỳ. 225
Trpjm 183
Trpělliwoſt 234. 235
netrpeliwỳ 235
Trpenj 87
Trpkỳ 85
Trpaſliwỳ 89
Trſt 37
Trſtina/ ueb titina 184
Trpetiti ſe 11
Twrdỳ 23. 37
Twa 3
Twar 78. 236. 240
Twaroch 95
Trwati 187
Twůg. 3

V.

V. 271
Vbrežj 171
Vbranỳ/ přebranỳ/ přeobleczeny. 267
Vbytỳ 107
Vbżwati 215
Vbohỳ/ vbohſſj 249
Vbożſtwj 303
Vber- neb Vberman/ wrchnj/ Spráwce w behánj. 277
Vcen 159
Včiti ſe 2. 3. 43. 247
naučiti ſe 177. 197. 313
Včenj omranych 224
Včicỳ ſe 198
Včiti 197. 200. 307
Včitel 197
Včedlnjk 229
Včenj 313
Včiti ſe/ ſſtudowati w nocy. 199
Včiniti 77
Včinliwoſt 204
Vcházjm 107
Vchilugem ſe, ſe'kżwám ſe. 104
Vcho 78. 84. 238. ꝛc.
Vſſko 127
Vſſnỳ/ vchatỳ 68. 79
Vchodjm 227
Vdáwugem 105
Vdékati 300
Vdéliti 240
Vderenj 233
Vdice 103
Vhaſſowati 139
Vhaſſenỳ popek 13
Vhánéti ſe 270
Vhel 13. 101. 207
Vhel mrtwỳ/ żerawy 13
Vhelniſtỳ neb vhliſtỳ 25
Vhelnỳ 111. 205
vhlowỳ/ idem.
Vherſkỳ 313
Vherka 33
Vkázati 2
Vkażugem 157. 261
Vkażugicỳ 79
Vkážaným bżti 313
Vkażatel/ vkażowatel weſtřw. 181
Vkluba 261
Vkládati 309. 93. 129
Vkrżti/ wkrżwati 295. 61
vkrżwati 11

Vkrytý 67
Vkrutný 61. 67. 237
Vl neb aul 229
Vletám neb vletugem. 105
Vlice 252
Vlice těsná ibid.
Vložiti se 17
Vmenj 184. 240
Vmenj Poetůw 207
Vměti 3
Vmènj Spewácké ibid.
Vmenj Lékářské 260
Vménj Hwezdářské 209
Vmísk 87. 197. 233
Vmywati 117
Vmywati se 111. 307
Vmywatedlnice 117. 153
Vkijžowan 304
Vmrlý 311
Vmjrati 39
Vpranýneb vpratý 107
Vpewněný 180. 250
Vneb aupijnný 237
Vpokogénj myšli 233
Vpletený 91
Uneb Auský. 224
Auskost. 225
Vskakugem. 107
Vražiti/ vrážeti. 239
Vrážení. 263
Vzednik. 284
Auroda. 90
Vsikowati se. 277
Vsussiti. 187
Vsta. 78. 79. ꝛc.
ná vstnik. 169
Vstný. 85
Vstalý. 229
Vstanowytel. 300
Vstawnè vstawične. 225
Vstanowiti. 277
Vstanowený. 242
Usstknutý. 301
Vswýt/ swytáný. 11
Vtrá-
Vtráce. 256
Vtécha. 53
Vtěrač. 153. 199
Vtěssený/ vtéssytedlný/ po-
těssytedlný. 227
Vtskám. 227. 291
Vtskagicý. 107. 199
Utjrám. 117
Utinati. 256
Vdrobený. 109
Vtwrzený. 304
Vwažugi neb vwažugem.
155
Vwážaný. 187
Vwečer. 11
Vwedený. 117
Vwrženým býtj. 311
Vžda/ vždenice. 155. 165
169. 225. 231
Aužina morská 17
Aužina zemnj. 17
Vžjwám. 111, 129. 131.
185
Vžjwánj. 87. 191
Vžjtečný. 28. 226
neužitečný. 29
Vgec/ vgiek/ vgek/ Vgko/
vgčiná. 145
Vgjmánj. 205
Vtrzliny. 17
Vtlačený. 167
Vžjti. 296
Vteřlina. 17

W.

W. 6. 7. 21
Wábjm. 104
Wába. ibid.
Wábný. ibid.
Wábyti. 309
Waicek. 166
Waditi se. 231
Wagce. 39
Wácha. 25. 157. 210. 211
Wáchy. 171
Wáž-
Wážky. 239
Wažiti. 259
Wažnj zrd. 269
Wak. 187. 250. 289
Wákow. 95. 155
Walec. 121. 123
Wálek. idem.
Wálčiti. 287
Wálka. 275. 290
Wandrownjk. 166. 167
Wanna wandle 150
Wapno. 13
Wár/ wáre/ wařiwo/ wa-
řenj/ kwařenj spůsobnè
zbožj. 35. 109. 111
Wařecha. 101
Wařený. 111. 115
Wařjm. 110
warchany. 203
Warta. 251
Wartassiffowá. 181
Wážem. 93. 103
Wažjm. 149. 151. 261
Wážnost. 261
Wrabec. 41
Wratiti/ nawratiti se. 229
Wraceti. 231
Wrana. 4
nawrátitíse dodomu. 267
Wráta. 259
nawrátiti. 339
Wchažeti. 225
Wbjchatíse. 161
Wbigám. 129. 133
Wceka. 50. 97
Wdowa/ wdowec. 243
Wlácziti/ raptare
nawlačowati. 203
Wlácený neb wlečený. 256
Wláda. 285
Wladař. 283. 284. 304
Wlas. 65. 78. ꝛc.
Wlasatý. 227
Wlašký kobaut. 41

Wkaſt. 256
Wkaſtný. 215
Wpadám neb wpadugem. 107
Wſazugem. 91. 101
Wſtati. 304
Wſſak. 219. 235
Wſſakże. 7. 55. 217. 300
We. 3. 6. 7. 112
Weċer/ Veſper. 85. 165
Weċerá. 303
Weċera Páně. ibid.
Weċeradlo. 145
Weċný. 302
Weċnoſt. 6
Wec. 3. 65. 85. 141. 145
nawečnoſt. 47. 76
Wedle. 131
Wedem neb wedu. 225
Wedomoſt. 87. 271
Wedèti. 3. 161
Wegem. 4. 15. 93
Wegačka. 93
Wegce. 39
Weк. 74. 94
Weliky. 9. 25. 161
negwetſſý ibid.
Welebnoſt. 283
Welebyti. 296
Welkoſt neb welikoſt. 69. 85
Welkohlawý. 89
Welkhlaud. 57
Welkonoſý. 89
Welkopyſký. 89
Welikė walachſtwo. 223
Welkomožný Pán. 281
Welikonočný. 301
Welmi. 59
Welryb. 71
Wenec. 31
Wenċek. 201
Wenec bobkowý. 201
Weno. 243
Wenus. 299
Wepr. 59. 107. 109
Werege. 134
Werbowati. 285
Werný. 167. 237
Wernė. 249
Werkſtat neb wrſtad. 197
Wes. 250. 281.
Weſelý. 240
Weſelj neb weſelić/ ſwadba. 243
Weſelá hra. 267
Weſſ'o. 175. 178. 179. 180
Weſpolek. 271. 293
Weſta. 299
Weſti 3. 225
Weſſ. 65
Weſſati/ weſſeti/ ſaweſyti. 256
Wetew. 27. 37
Wetr neb wytr. 4. 15. 180
Wětrſċek. 15
Wetrnſk. 135
Weterný/ poweterné. 99
Wſtr/ bauliwý. 25
Wýtr prudký. ſbi.
Wſtr kruty/ točícý ſe. ibi.
Wýtr podzemny. ibi.
Wewerice. 53
Wěžch. 249
Wěženj. 253. 256
Wěženj weċné. 256
Wěže. 207. 251
Wěžička. 307
Wyblitilſe. 123
Wybjrati. 155. 198 243
Wyobrażená. 218
Wjc. 209. 259
Wjce. 43. 133
negwjce. 259
Wychážeti. 172. 183. 199 289
Wjčko. 79
Wjčim. 5
Wyčiſſtienj. 83
Wyčiſſtiugi. 155
Wydèti. 84. 161. 127. 313
Wyboměý. 311
Wydělávati. 193
Wydly. 7. 82. 93. 103
Wydlicky. 116
Wydra. 67
Wydávati. 110
Wigem. 31
Wygem. 65
Wygem. 4
Wyka. 35
Wykładati. 109. 187
Wykładatinaprodag. 258 259. 264
Wykonávati. 249
Wykonáný. ibid.
Wykračowati. 89
Wykyrma. 91
Wyhnati neb wyháneti. 256
Wyhaſený. 13
Wycher/ wychor /wychitice 15
Wyhnaný. 73
Wháněti. 183
Wyhné neb wyhná. 139
Wybrati. 277
Wykozený. 135
Wylé wati. 235
Wymluwiti. 2. 200
Wymluwatiſe. 255
Wymluwnoſt. 299
Wymeno. 95
Wymerowati. 219
Wywyſſleti. 175
Wymyſleti. 306. 298
Wymocený. 119
Wykrutiti/ wyſtawiti/ wywy na utiſtawy/ ruky/ kopatky. 256
Wynaučſ. 2

Wynáſſeti. 264
Wynaſſeny. 183
Wynkelhák. 189
Wyna. Culpa.
Wynný. 255
newynný. ibid. 304
Wynikati. 153
Wynjmati. 139. 153. 188
Wjno. 112. 307
Winice. ibid.
Winný. ibid.
Wynobránj. 122
Wynuchávám. 107
Wypſati. 3
Wypadowati 295
Wypálený. 131
Wypatowati. 143
Wypauſſtený. 109
Wypauſſtjm. 27. 37
Wyplnéuj. 302
Wyplynauti. 183
Wypowed. 201
Wypowýdati. 255
Wyprávati ſe. 204
Wyplakowánj. 253
Wypytowati. 110
Wyprawowánj. 122
Wyra- 297
Wyrájjm. 12. 273
Wyrabeti. 193
Wyrezáwám neb wyrezugem. 159
Worozumênj. 87
Wyrezaný. 41
Wyroſtky. 57
Wyroſtati. 26
Wyrezati yazyk. 256
Wydlaždêný. 252
Wyſmažený. 109
Wyſtawugem. 105. 131. 307. 289
Wyſtrjhati ſe. 228
Wyſtawiti. 301
Wyſtupugem. 18. 27. 211
Wyſych 103
Wyſyny. 9. 28. 149
Wyſtrougem. 19
Wyſoký. 20
Wyſſſy. 135
Wyſoſt. 209
Wyſicy. 172. 260
Wyſſyſſenj. 284
Wyſokoſt. 205. 209
Wyſoko myſlný. 101
Wyſtrekowati. 17. 153
Wyſekati. 289
Wýſtrelek. 26
Wyſtrjhati ſe. 167. 224
Wýtr vide wetr.
Wytáhnauti do polezwogſkem. 289
Wytahugi neb wytahugem 107. 133. 137. 139. 151
Wytahnutý. 115
Wytekam. 137
Wytkáčugem 113
Wyzdwihugem. 139
Wyzdwižený. 133. 180
Wyz/ wyza. 69
Wyzſáwám. 65. 69.
Wyzek/ wyzka. 107
Wyziwiti. 243
Wyhâugem. 101
Wychranugem/ wybrabugem. 101
Wyučiti. 2
Wocas. 39 49
Wocaſyſtý/ chwoſtatý. 61
Woda. 9. 16. 17. 63. 149. 150. 262
Wodnár. 210
Woda kljgowá. 193
Wodný. 63 67. 2c
Wodnj koryto/ hránezlab. 151
Wodnozemný. 66
Wodjm. 155
Wogák. 286. 291
Wogna. ibid.
Wogſko. 275
Wokurke. 33
Wolowatý. 89
Wolnoſt. 225
Wúk ne wók. 49. 59. 92
Wokám. 4
Wokár/ wolſt. 94
Wokowý/ wokowatý. 177
Womačka neb omačka. 117
Wúne. 81. 88. 107
Wonjm. 84
Wonjačka. 31
Workog neb orkog. 202
Wos neb wús. 93. 170
Wozik o gednom koleſku. ibid.
Wozný/ wozowý 171
Woziti ſe. 277
Wozjm 93
Wozar. 5
Woſt. 97
Woſkowý 184
Woſſcenný 199
Woſſcina. 97
Wywolugem 87. 285
Wywolený 311
Wywrzený 183
Wyweden 256
Wywrátiti. 295
Wyweſſugem 181
newywázená ſludnice. 7
Wúl. 92
Wulkanus 298
Wúdce. 97
Wúle. 6. 87
Wúné. 31
Wgiti. 311
Wlewám/ wljwám. 113. 115
Wlewanj/ neb wljwánj.

Wkoźiti. 239. 199
Wlidnỹ. 235
Wkładati. 151. 169
Wlidnoſt. 236
Wném. 305
Wpleſti w koleſo neb do koleſa. 256
Wieſſéjm. 4
Wreſſlawỹ. 67
Wied. 293
Wieteno. 119
Wietennjk. ibid.
Wzlékacỹ/ wyzlékacỹ. 151
Wſážjm neb wſažugem. 91
Wzatỹm bỹti. 305
Wſtekati ſe ſám naſebe. 235
Wſſe/ wſſecko. 2. 85 217
Wſſecko wewſſen. 7
Wſſécko dobré. 7
Wſſelikỹ. 299. 204
Wſſeligakỹ. 109
Zewſſemy. 73
Wſſecy/ wſſickni. 297
Wſſech. 228. 313
Wſſeho. 219
Wſſecken/ wſſecek. 179
Wſſtiepúgem. 91
Wzémi. 21
Wſypany. 99
Wſypugem. 93
Wſypam. 113
Wnjtr. 101
Wnitrné. 195
Wnjtrnoſti méſta. 252
Wnitrnoſt. 80
Wnitrnỹ. 81. 84. 85
Wtyknauti/ wſtrčiti/ neb wſtábnauti nakúl. 256
Wždycky. 21. 215
Wjjti. 309
Wzjwati. 297
Wzjwati Boha. 313
Wpjti doſebe. 293
Wpauſſtjm. 103. 295
Wſtupugem. 13. 35. 150
Wſtupugicỹ. 244
Wſtaupenj. 305
Wnuk/ wnucka/ nad wnuk 245
Wſſudy. 7. 82
Wzbužugem. 15. 310
Wzduchugem. 139
Wrba. 29
Wrbowỹ. 163
Wrbina. Salicetum.
Wrch. 9. 20. 27. 67. ꝛc.
Wrchhkawy. 85. 227
Wrſſka. 103
Wrchčáby. 275
Wrchčábnỹ. ibid.
Wrch wyſtrčkỹ. 17. 76
Wrčjm. 5
Wlk. 4. 61. 95. 107. 237
Wlna. 55. 95. 121
Wlnénnỹ. 151
Wtekagicỹ. 113
Wlkỹ. 85
Wſkbkowati. 293
Wſtekám. 49. 287
Wzhúru. 291

Z.

Z. 95. 112. ꝛc.
Za. 45. 94. 258
Zabytỹ. 304
Zabrániti. 183
Začátek. 30
Začérnénỹ. 123
Zachod. 145
Zachowati. 85
Zachowati. 238
Zadek. 77. 83
nazad. 69
nazadku. ibid.
Zadnj. 76. 83
Z zadu. ibid.
Zaffjr. 25
Zagic. 5. 59
Zahrada. 33. 91. 251
Zahradnỹ. 89
Zahradnjk. 91
Zahrabugem/ hrabem: 93
Zahálka. 229
Zabáneti. 233
Zákon. 300
Zakázati. 239
Zakruta. 17
Zákład. 276
Zakładati. 131
Zakrỹwám. 35. 168. 147. 267
Zámek. 134. 225. 253
Zamikati. 241
Zamiſowati. 243
Zamorenỹ/ zatopenỹ/ zahrauzenỹ. 177
Zaopatriti/ zaopatren/ zaopatrenỹ. 95. 179. 242
Zaodjwati. 240
Zaugatỹ. 293
Zapaſnjk. 271
Zápkata. 249
Zapomenuti. 85
Zapauzenỹ. 87
Zapleſti/ zawázati. 105
Záporaneb zawora. 251. 134
Zapjrati. 307
Zapiſowati. 255
Zaprahati. 92. 172
Zarábeti neb zarobyti. 243
Zásadka. 291
Záſtera. 267
Zaſydliti. 155
Zaſtjſſiti. 267
Zaſtyhenỹ. 20
Zaſnaubyti. 243
Zaſnaubená. ibid.
Zaſtawugem. 104
Záſtawa. 181. 290. 291
Záſtawnjk. 291
Záſſona. 199

Zakkati 109
Zástěradko 147
Zase 184. 237
Zárezati 109
Zaſhnugicý 29
Zaſtiniti 217
Zástupce 235
Zaſlibený 300
Zaſſuha 239
Zaſſkuženj neb zaſkuhowánj. 243
Zaſſpuntugem 113
Zaſſputowaný ibid.
Zaty kati/ zatwřati 185
Zatmeký. 24. 217
Zatmenj / ſſunce / meſyce. 216. 217
Zatým 99. 193
Zatopugem/ ſuffoco.
Zatopený. 293
Zatopenj ſſiffůw 183
Zatrený. 24
Zatemniti ſe 199
Zatracený 311
Zawázati 238
Záwesý 134. 139
Zawesugem 173. 287
Zawyſnuty/ přidržegjcyſe. 13. 168. 267
Zaweſſowſati 261
Zawesugem ſe 59. 105
Zawesſený 147
Zawesſtj ſe za ruku neb zanohu 269
Zawiſk 237
Zawiſtiwý ibid
Záwrat 17
Zawracuge mſe/ točim ſe/ ibid
Zawjgetj 247
Zawrený 296 105
Zawrtatiſe 97
Zamjram 43. 209
Zawrtnýmbýti 309

Zawjſka. 312
Zawlačugem. 93
Záwodnjk. 277
Zažihám. 12 161
Zažéti. 293
Že. 163. 173. ꝛc.
Zebránj. 313
Zed. 250. 251
Zelj. 21
Zelina. 91
Zelinka. ibid.
Zelený. 25. 31. 84. 199
Zem. 65. 66. 67
Zeme. 9. 11. 20. 59 67. ꝛc.
Zemſký. 21. 85. 60
Zemetreſenj. 15
Zemeplaz. 62
Zeme poledňj. 220
Zeme pulnoćnj. ibid
Zeme Engličká. 253
Zeme Francáuſká. ibid
Zeme Hiſſpanſká neb ſſpanihelſká. ibid.
Zeme Yuſandſká. ibid.
Zemeſoukanſká. ibid.
Zeman. 281
Zemanſký. 273
Zmjrati. zemirati 243
Zemiecký. 263
Zepſáný. 243
Zewnitř. 135
Zewnjtřný. 76. 84. 85. 195
Zezhnilá. 5
Zigac/ neb zigec. 156. 157
Zýmá. 211
Zýmný. 85
Zymnice. 299
Zobúſtrán. 261
Zud. 57. 59. 61. 79
názubje. 155
Zubadlo ibid
Zuſſarſtwe. 235
Zuſtawán. 13. 129. 300
Zbjgám. 193

Zbjrám. 25. 41. 201
Zbjramina. 113
Zbytý. 175
Zbognjk. 167. 256
Zboreny. 15
Zbožj. 34. 93. 299
Zbliſſka. 291
Zbrogſſkodná. 286. 287
Zbauiti. 295
Zchod. 135. 253
Zchodek. 159
Zceſtný. 167
Zchytený/ zchopený/ vchopený. 12
Zdáli. 155
Zdáſe. 161 239
Zdágicý ſe. 87
Zdaleka. 287
Zdrawý / ſanus. nezdrawý. 111. 262
Zdrobený. 24
Zdržowatj/ztřimowati 169
Zdržugem. 9. 231
Zdržowaný. 181
Zdréowati ſe. 307
Zdržowatel. 7
Zgewiti. 12
Zgewný. 284
Zgewenó. 303
Zgitra. 229
Zkánjm ſe/ točim ſe w koło dokoła. 15
Zkłażugem. 13
Zkřiti. 185
Zhrabowati. 241
Zhiebyneb zieby. 165
Zhijtý. 19
Zhremažďowati. 93. 229
Zhrnjám zhrnugem/ zhrnám. 101. 111
Zhuba. 293
Zkwaſneti 115
Zkładati. 163
Zklegowatj. 193

Zkámaný. 143
Zkámanj. 282
Zkámanj ſſiffůw. 183
Zkato. 23
Zkatnik. 23
Zkatý zkatný zkatnjk/ ibid.
Zle/ 87. 237
Zlepowati. 193
Zlewéch/ 235
Zly duch/ 309
Zločinec/ 256
Zlodég/ ibid.
Zlodégſtwj/ 298
Zložen. 113
Zložený/ 83. 171. 189
Zložený/ wětwrtrem woſ-
mém/ w dwanáctém re-
giſtrowj/ 195
Zmluwa/ 243
Zmluwa nowá. 303
Zmiſſ/ 82
Zmyſſleti/ 300
Zmýwám/ 150
Zmjznauti/ 305
Zmeſſugem/ 131
Zmiſſaný/ ibid
Zmužiloſti/ 233
Zmrznutý/ 18
Značný/ Signatus/
neznačený/ 275
Znak/ 256
Znamenati/ 277
Znamenutý/ 201
Znamenj/ 181. 210
Známoſt/ 87
Známoſt Božj/ 296
Známý/ 30
neznámý 220
Znáſſeti/ 228 113
Znénj/ 97. 151
Znowu/ 119. 267
Zpadám neb zpadugem/
105
Zpitowati ſe/ 259
Zeſpodu/ zſpodu/ neb zſpod
ku/ 127
Zpauſſtjm ſe/ 105. 137
Zpauſſtim neb zpauſſtian/
zpauſſtianý/ 133
Zpuſtiti/ 259
Zplundrowati/ 295
Zrána/ 11
Zrno/ 35. 41
Zrnko/ 37
Zrak. 61. 161. 163
Zrakě neb zrieke/ 93
Zrážeti/ 293
Zretedlnice/ 79
Zreadko/ 226
Zreſt 89
Zroſtlina/ 21. 85
Zrowna neb rowno/ 239
Zrownati z Zemý/ 295
Zſtaupiti/ 303
Zſtupugjcý/ 245
Zſtaupenj neb zſtupowánj/
177
Zſedly neb zſednutý/ 95
Ztahugem/ 109. 169
Ztekám/ 163
Ztekagjcý/ 157
Ztežima/ 17
Ztáhnutý/ ztrhnutý/ 80
Ztjram/ 99. 151. 184
Zſſiwati/ 193
Zwlaſſt 167
Zwlaſſtne 187
Zwažek 35
Zwažugem 155
Zwažym/ zwodjm 167
Zwážen/ neb zwažený 97
Zwaog 254
Zwadliwy 237
Zwalugem 129. 271
Zwati 217
Zwati ſe 258
Zwaným chtjti býti 258
Zwer 9. 38. 39. ꝛc.
Zweden 73
Zweradlo/ zrcadlo neb zr-
kadlo. 160. 161
Zwjſe 66. 67
Zwjretěj 299
Zwjgati 121. 193
Zwynutý 29. 119
Zwoliti/ nepodzwoliti 294
Zwon 307. 157
Zwoniti 265
Zwoláwanym býti 307
Zwoláwati 94. 291
Zwučjm 5
Zwuk 84. 97
Zwrchu 57. 127
Zwrtlſě 261
Z žadu 193
Zžrám 13. 23

Ž.

Žaba 5. 67
Žaba wieſſklawá 67
Žaba zemſká ibid.
žaba korytnatá ibid.
žádati 235
žádoſť 87 231
žadny 55 59
žart/ nebo žert 267 285
žař/ neb žáre ranní 11
žák 197. 198. 229
žakobnjk 255
žokowati. ibid.
žakobný/ žakoſtný 265
žakar 256
žakud 29
žakaudek 81. 83
žaltář 201
že 105. 307
železo 23. 25. 139
železko 151. 153
železný. 119. 202. 286

Želézko rysowné/ neb rag-
ſowné/ kterým rygi neb
ragſugi. 159
Zemle 101
Zena 73. 75. 243. ꝛc.
Zeniti ſe 242
Zenſch 243
Zenſký 299
Zenem 172
Zerem 45
Zid 185
Zidé 301
Zidowſtwo 300
Ziciti zlé neb dobie 237
Zigem 39. 67
Zihadlo 51
Zihlawa 31
Zika 30. 82. ꝛc.
Zíwot 82. 231. 249. 302
Zíwotných 3
Zíwot wěčný 311
Zíwý/ zíwá/ zíwé. 3. 299
Zíwi ſe 47
Zíwnoſt' 90. 128. 249
Zíwek 9
Zíwiti 240
Zíwený 247
Zíwůcý 63. 81. 85
Zito 35. 93
Zižala 50. 51. 64
Zokonſi 286
Zump 17
Zlab 82. 135. 155
Zlábek 81
Znec 93
Znem/ ibid.
Zraucý 61
Zídlo 217. 149
Zrý 149. 175. 269
Zrdla 103. 270
Zutý 25. 30. 8. ꝛ. ꝛc.
Zrautek 99

KONEC.

EPILOG

U myslitele, který prožil tak pohnutý a plodný život, jako Jan Amos Komenský, nacházíme mnoho roků v jeho téměř šedesátileté tvůrčí činnosti, jejichž výročí právem slavíme, protože v nich bylo dohotoveno nebo vydáno některé jeho epochální dílo. Roku 1957 slavil celý vzdělaný svět třísté výročí amsterodamského vydání jeho sebraných didaktických spisů „Opera didactica omnia", rok 1958 je výročím vydání knihy, která vedle „Brány jazyků" nabyla největší světové proslulosti. Je to „Svět v obrazech", latinským názvem „Orbis sensualium pictus".

Vznik díla spadá do tzv. období potockého (1650—1654). Tato životní doba Komenského se vyznačuje nesmírně šťastnou plodností a realistickým, zemitým rázem tvorby.

Jak si vysvětlíme, že Komenský, člověk dalekozírných plánů, sněmělec, který přes předěly věků dohlédá utopickou budoucnost smířeného lidstva, člověk hluboce náboženský, má v tomto údobí obrácen zrak především ke skutečnosti kolem sebe, k věcem světským a přítomným? Proč právě v sedmihradském prostředí tak ostře pozoruje všechny podrobnosti hospodářského a společenského života, proč je měří sudidly pokrokového měšťana XVII. století, dávaje rady vyzrálé moudrosti nejen pedagogické, ale i státnické?

Komenského vede do Sárospataku (Blatného Potoka) několik motivů. Vyhovuje naléhání osvícené kněžny Zuzany Lorantfyové, která jej zve k poradě, jak reformovat uherské školství, a činí tak i proto, že pod ochranou Rákócziů žijí vyhnanecké obce bratrské,

odkázané na přízeň dvora. Zároveň spojuje tuto dalekou a namáhavou cestu s návštěvou bratrských sborů na Slovensku i v Uhrách, které již čtvrt století neviděl a které potřebovaly povzbuzení od svého biskupa. Motivem skrytým a nejsilnějším je naděje, že v rodu Rákóczi najde spojence v protihabsburském boji.

Po těžkém otřesu, který znamenal neblahý mír westfálský, po marném očekávání Cromwellova zásahu, knížecí rod Rákócziů, ctižádostivý a podnikavý, snažící se v duchu merkantilismu povznést svou zemi, jejíž svébytnost byla ohrožena jak Turky, tak Habsburky, zdá se přirozeným spojencem snah českých emigrantů. Již otec mladých knížat bojoval proti Habsburkům, Komenský pak se postupně obrací na oba syny, jimž protihabsburský a protipapežský zásah ukládá přímo jako jejich poslání. Toto úsilí Komenského je podněcováno revelacemi lednického Drabíka, bývalého bratrského kněze, jehož vlivu Komenský, třebaže s těžkými vnitřními boji, stále více podléhal, neboť jeho vise vyjadřovaly nejniternější sny vyhnanců. Přistoupila i vnější událost, téměř symbolického významu. Mladý kníže Zikmund Rákóczi slavil sňatek s Jindřiškou, dcerou zimního krále Fridricha Falckého, a Komenský sám je oddával. Zdálo se mu, jako by i tímto sňatkem byl kníže přímo předurčen stát se osvoboditelem českých zemí. Komenský mu k sňatku věnoval spis s biblickým názvem „Tajná řeč Nathana k Davidovi", v němž vyložil své vševědné plány spolu s jejich politickým zaměřením, namířeným zvláště ke zničení jesuitského řádu, a vyzýval knížete k podpoře jejich realisace.

Avšak ani věštby ani visionářské plány neodvádějí Komenského od reálného politického myšlení. Vztah k Sedmihradsku jako k žádoucímu bojovému spojenci zostřuje Komenského pohled na situaci země a lidu. Vidí nedostatky, odhaduje možnosti, srovnává s pokročilými národy na západě, rozšafně, z hlediska buržoasního světového názoru, spojeného s upřímnou láskou k lidu, navrhuje zlepšení. Protože kníže Zikmund i jeho choť nedlouho po sňatku tragicky zemřeli, obrací se na druhého prince, Jiřího, jemuž věnuje spisek „Štěstí národa", státnickou prozíravostí prodchnuté memorandum, v němž se

projevuje pronikavě analysující, ušlechtile humánní, neutopické státnictví Amosovo. Podobným duchem je prodchnuta i inaugurální řeč „O pěstování přirozeného nadání“* (De cultura ingeniorum), apelující zvláště na sedmihradskou šlechtu. Komenský kárá zaostalost země, zbídačení obyvatelstva, vysokou úmrtnost, barbarské mravy, nedostatek řemesel, zanedbávání těžby nerostů i zdravotní a školské péče, povšechnou lenost a netečnost, zvůli mocných, bezprávnost a člověka nedůstojné podmínky lidových vrstev. Jako kdysi, r. 1632, v slavném roce exulantských nadějí je mu dobré školství hlavním nástrojem obrody vlasti, je mu v Potoce nástrojem obrody země. Je to sice země cizí, avšak její osud je spojován s nadějemi na návrat českých emigrantů domů.

A tak úkolem pedagogovým zdaleka není jen usnadnit žákům osvojení latinského jazyka, ale zlepšit mravy všech občanů, změnit jejich názory, naučit je způsobu života a práce obvyklému v krajích pokročilých, rozvíjet humánnost v plném a nejkrásnějším smyslu slova. Vzpomínky na prací vytvořený, spořádaný ráz kraje, na přičinlivý a zušlechtěný způsob života, jak jej kdysi Komenský poznal ve vlasti a jak se mu zalíbil v Nizozemí, se pojí s ideou, kterou český myslitel důrazně vyslovil již za londýnského pobytu v „Cestě světla“, že závazným posláním vzdělanců je přenášet zkušenosti národů vyspělejších národům méně civilisovaným.

K tomu se pojí potřeba, přemáhat netečnost šlechtických studentů, nezvyklých práci a kázni a zároveň přemáhat ne dost příznivé nálady těch u dvora, kdo chtěli vidět bezpracné, příliš rychlé úspěchy. Komenský musí proto dvojnásob usilovat o snadný a poutavý způsob podání.

Spojit všechny tyto zřetele tkví v samé podstatě Komenského didaktiky i v jeho světovém názoru. Učit současně slovům, názorům, věcem, se zaměřením k užití (chresi, jak zní vlastní Komenského termín) a praxi, a najít co nejpřitažlivější formy podání, aby se osvojení dálo nenásilně, spontánně, to bylo vždy principem velikého pedagoga. Nyní pro bezprostřední školskou potřebu vytváří s tímto

cílem „Školu na jevišti“ (Schola ludus). Orbis pictus, jenž se Školou na jevišti vzniká skoro současně, je kouzelná a hluboce moudrá učebnice, která je šťastným vyvrcholením praktické aplikace didaktických zásad autorových. Škoda, že Komenský nenašel kongeniálního rytce — maně musíme myslit na Hollara nebo na současné nizozemské umění —, který by vytvořil obrazový doprovod stejné účinnosti, s touž jemností detailu a výrazností postřehu!

Je tedy spis „Orbis pictus“ dílo blíženecké ostatním dílům potockým. Nejen didaktickým, s nimiž přímo souvisí, ale i politickým, jako je „Štěstí národa“. Je v něm stejně pozorná láska k věcem, k přírodě i k lidské činnosti, ke všemu, co objímají laskajícím pohledem naše smysly, co tvoří podstatu člověkova života zde na zemi. Při zrození této knihy stály sudičky nad jiné štědré — pedagogická moudrost, vyzrálá dlouholetou zkušeností, snaha výchovou pomoci zaostalé a přece spřátelené zemi a vzdálená naděje, že i tato cesta může přispět k osvobození drahého domova.

Jaké byly vnější osudy díla? Podrobnou zprávu podal v předmluvě k vydání v X. svazku veškerých spisů Jana Amose Komenského (VSJAK) v Brně 1929 Hertvík Jarník. Komenský se stará o vydání spisu po svém návratu ze Sedmihradska do Lešna. Máme jeho dopis z června 1655 norimberskému tiskaři Michalu Endterovi, v němž dává souhlas k tisku svých školských učebnic, které by však chtěl znovu revidovat. Přál by si, co možno úpravného vydání bez tiskových chyb, s obrázky, kdekoli jich bude třeba k lepší názornosti a k upoutání pozornosti. Tato péče o pečlivý tisk a dokonalou úpravu knihy se projevuje u Komenského neustále, a ve „Všeobecné poradě o nápravě věcí lidských“ ji přímo činí předmětem zákonné péče. Dopis je krásným důkazem autorovy starosti o vnější vzhled knihy i jeho názorů na společnou službu spisovatele i editora veřejnosti. Komenský vyhovuje Endterovu přání, aby ze své tiskárny rozšířil po Německu Komenského školské knížky, vypracované v Potoku

v Uhrách a dodává: „Poslužme veřejnosti, pokud lze, i při této příležitosti, jež se nyní tak naskytla. S tou však podmínkou, že prospějeme i pobavíme, a to vynasnažíce se o to oba, Ty i já, co bude možno nejvíce: že totiž v celém tomto díle budeme usilovat uskutečnit to, co jsem si sám předsevzal a co podle mého mínění musí býti vytčeným cílem všech, kteří se nějak věnují práci v oboru didaktickém: aby se škola stala hrou, ale aby zároveň hra vedla k vážnosti. To jest, abychom učení jazyku latinskému, jež dnes ovládlo všechny veřejné školy, vybavili co možno největší příjemností, a abychom vzdělávajíce jazyk slovy, naplňovali zároveň mysl poznáním věcí a připravovali duše k čestnému jednání v životě. Abychom dosáhli toho cíle, musím sobě i Tobě položiti před oči, co se nyní na mně a na Tobě podle mého mínění požaduje.“ Komenský pak klade sobě úkol práce znovu přehlédnouti z hlediska, je-li vše dosti harmonické, dosti jasné a dosti uzpůsobené praxi a podané tak, aby všechny předcházející výklady upravovaly cestu následujícím a všechny následující výklady dodávaly síly výkladům předcházejícím. A dále ukazuje, jak může přispěti nakladatel. „Předně péčí, aby bylo vše vydáno co nejúpravněji a co nejvíce bez chyb. Za druhé starostí o příjemnost pomocí kreseb a obrazů, kdekoli bude třeba k lepšímu vtištění věcí vlastním názorem buďto silněji upoutati pozornost, anebo přesněji utvářeti obrazivost.“ Komenský připouští, že to značně zvýší náklady na knihu, ale „zároveň je vydatně nahradí i Tobě, doufám, i školám: vždyť se stanou tyto knížky o to půvabnější, oblíbenější a prodejnější“. Komenský si tím slibuje pro nakladatele i znesnadnění pokoutních vydání a vřele se rozpisuje o užitku pro školy. „Školám pak zase toto tak vypravené vydání těch knížek přinese mnoho, velmi mnoho a víc, než lze povědět, příjemného užitku: nejenom tím, že je takřka vrozena záliba pásti zrak na obrazech, nýbrž mnohem více tím, že teprve tak budou moci učitelé i žáci postupovati všude hladce a nikde neváznou, když všechno to, co se vyjadřuje slovy, bude předkládáno tak, aby bylo nazíráno také očima a vštěpováno do mysli s vyloučením omylu.“ Nebude již třeba, aby

všechny věci byly vpravovány do mysli vozíčkem slov, a to i takové, které snad ani děti, ani učitelé neměli nikdy příležitost viděti. „To nutně učiní procházku po luzích věcí a slov příjemnou a půvabnou.“ Komenský uzavírá, že tak vznikne dílo celým rodem nové, a udílí Endterovi vydavatelské právo, čině si podmínku největší pečlivost při vydání.[1]

Jak se dovídáme z dopisu J. F. Harsdörfrovi, psaném v Amsterodamě 1. září 1656, dílo, které Komenský zanechal v Uhrách, a které bylo po nějakou dobu nezvěstné, bylo konečně nalezeno a uniklo lešenské katastrofě tím, že bylo několik dní před ní posláno do Norimberka.[2]

Zmínky o „Světě v obrazech“ nalézáme ve „Škole na jevišti“, kde je označován jako encyklopedie smyslových věcí („Encyclopaedia sensualium“), je o něm zmínka i v potocké předmluvě k témuž dílu z 24. IV. 1654 a konečně v řeči na rozloučenou se Sedmihradskem z 2. června 1654 vydané pod názvem „Laborum scholasticorum Patakini obitorum coronis“. Ve VSJAK (IX. s. 472) uvádí Komenský, že zanechává v Uhrách Lucidarium plné obrazů (plenum figuris) věc, která je novým vynálezem „rem novae inventionis“. Lucidarium je název, jímž byl před vyjitím „Orbis pictus“ označován.

První znění Lucidaria bylo objeveno anglickým komeniologem G. H. Turnbullem a publikováno v XVI. ročníku Archivu pro bádání o životě a díle Jana Amose Komenského (Acta Comeniana).

Vydání se vleklo a Komenský si stěžuje v ODO, že již na třetí rok. Průtah byl zaviněn obtížemi s opatřením rytin. Dílo vyšlo po prvé r. 1858 v Norimberku tiskem a nákladem Michala Endtera pod názvem *Joh. Amos Commenii Orbis Sensualium Pictus* s podtitulem „Hoc est omnium fundamentalium in Mundo & in Vita Actionum Pictura & Nomenclatura“ zároveň s nepřesným německým překladem názvu. Bylo to vydání latinsko-německé. Titulní list byl opatřen známým obrázkem, znázorňujícím, že všechno v přírodě nenásilně plyne. Obrázek byl uzavřen v kruhu, obsahujícím proslulé Komen-

ského heslo „Omnia sponte fluant, absit violentia rebus“. (Vše nechť samovolně jen plyne, buď násilí vzdáleno věcí.)

Původcem německého znění byl, jak objevil německý slavista H. H. Kunstmann, německý básník Zikmund von Birken.

Vydání rychle za sebou následovala. Již roku 1659 se uskutečnilo druhé zlepšené, třetí r. 1662, pak r. 1663, r. 1667, r. 1668, všechny u Endtera. Zároveň nastoupil „Svět v obrazech“ vítěznou cestu do škol. Po prvé hned r. 1658 byl zaveden jako učebnice v Magdeburce, pak v mnohých jiných německých městech, šířil se do Polska, Uher, Skandinávie, Ruska. Anglie měla svůj „Orbis pictus“ s anglickým textem hned rok po vyjití originálu r. 1659. Stal se všeobecnou základní učebnicí v mnoha zemích a jako na takovou na něj vzpomíná a vysoce si jej cení J. W. Goethe v díle „Z mého života“. Velmi záhy je rozmnožován počet jazyků, v nichž je vydáván. U Endtera vychází r. 1666 čtyřjazyčně (lat., něm., ital. a franc.), r. 1667 ve Vratislavi s textem latinsko-polsko-francouzským, 1669 je jiné vydání trojjazyčné s maďarštinou. Jeho světová obliba vrcholí v letech 1670 až 1780, kdy vychází spousta vydání s texty v nejrůznějších jazycích, jsou zlepšovány obrazy a je upravován a přidáván text. Anglické vydání vyšlo za prvých 70 let jedenáctkrát, mnoho vydání bylo i v Polsku a v Maďarsku, ve Švédsku. Historie ruských vydání je těsně spjata s dějinami ruské vzdělanosti. První ruský překlad byl vypracován pro moskevskou vyšší školu za Petra Velikého, zůstal však v rukopise a je chován v knihovně leningradské akademie věd. První ruský tisk byl dvojjazyčný (rusko-latinský) z r. 1756. Zatím není znám žádný dochovaný výtisk. První známý tisk je pětijazyčný; vyšel r. 1760 pod názvem Vidimij svět. Byl bez obrázků, což bylo v úvodě zdůvodňováno tím, že jsou lepší žádné obrázky než špatné rytiny norimberské. Rovněž chyběla Komenského předmluva. Toto vydání je těsně spjato se založením moskevské university, bylo totiž jejím prvním vydavatelským činem. Podle Niny Alexandrovny Penčkové, s výsledky jejíchž studií seznamuje naši veřejnost Jiří Kyrášek, dal podnět k tisku Michail Vasiljevič Lomonosov. Kniha pak byla

v čtyřiceti letech pětkrát vydána, znovu r. 1768, r. 1787 vyšel výtah, r. 1788 celé dílo dvakrát, jednou v Moskvě a jednou v Petrohradě, dále r. 1793 a r. 1808.[3]

V dobách této obrovské obliby dostává se Orbisu vysokého ocenění nejen z řad pedagogů, u nichž to bylo běžným zjevem, avšak i u vynikajících mužů jiných oborů. Ctitel Komenského, filosof Leibniz, jej doporučoval jako základ jazykového vyučování, Goethovi je nejen milou vzpomínkou na první knihu, která na něj v dětství zapůsobila, ale jako stoupenec organického a harmonického světového názoru, oceňuje její ucelenost, chápaje[4] výběrovou příbuzností její vnitřní plán a stavě ji proto jako vzor na rozdíl od podobné knihy Basedowovy. Při příležitosti jejího vydání píše: „Nelíbilo se mi, že Basedowovy kresby v jeho „Elementárním spise" byly ještě rozházenější než samotné předměty, ačkoli v skutečném světě se spojuje všechno, co je jen možné, a proto tento svět přes svou různorodost a zdánlivou zmatenost má vždy ve všech svých částech jistý soulad. A zatím „Elementární spis" jej dokonale rozdrobuje na drobné částky a staví vedle sebe pro příbuznost pojmů to, co při pohledu na svět k sobě naprosto nepatří. Proto tomuto spisu chybí ty smyslově metodické přesnosti, které musíme přiznat podobným pracím Amose Komenského."[5]

Když ustupuje nejvyšší vlna užívání Orbisu, je vystřídána, zvláště v Německu, rozkvětem literatury, napodobující nebo obměňující (a to spíše nešťastně než zdařile) Orbis pictus. Vedle toho jsou však i stoupenci autentického textu Komenského, a kromě toho křivky vrcholné obliby „Orbisu" jako základní učebnice probíhají v různých zemích různě. Např. v Rakousku nastává rozkvět jejího užití v 70. letech osmnáctého století, kdy při příležitosti gymnasijní reformy z r. 1775 byla zavedena ředitelem této akce, piaristickým pedagogem P. Graciánem Marxem, jako gymnasijní učebnice a byla vydána v rozsahu 82 kapitol z původního norimberského vydání s příslušnými obrázky. Bylo povoleno i vydání české a byla vydávána i v jiných jazycích rakouské monarchie, např. i ilyrsky.

Vítězná pout Orbisu není tím však nijak vyčerpána. Vedle téměř všech evropských jazyků vyšel i persky a japonsky, oblíbena byla vydání mnohojazyčná. Vydání je tolik, že ještě nebyla bibliograficky plně zachycena a sotva se to kdy podaří. Kdybychom alespoň z části rekonstruovali historickou mapu rozšíření této knihy a podali ji čtenáři s místy a daty jejího vydání a s šipkami, označujícími cesty, kdy a kudy se šířila, nebyla by to jen historie vynikajícího díla českého pedagoga, ale napověděla by mnoho i o kulturní historii Evropy a o vývojových cestách, po nichž se brala vzdělanost jednotlivých národů.

Zajímavé místo mají v tomto vývoji i česká vydání Orbisu. První český text vychází r. 1685 v Levoči, v čtyřjazyčném vydání (lat.-něm.-maď.-čes.). Rytiny tohoto vydání jsou od Bubenky, překladatelem byl snad Daniel Horčička (Sinapius), který byl po delším pobytu v Polsku povolán do Levoče, aby spravoval tamější gymnasium. Jak podotýká již Jarník, jeho překlad je chatrný a neobratný, česká slova se v něm mísí se slovenskými, jsou tu stopy dlouhého pobytu v cizině. R. 1728 vychází nové vydání, v němž je jazyk upraven ve smyslu biblické češtiny Jiřím Bahylem. Nová vydání se objevují v době probuzenské, kde motiv vydání není již jen didaktický, nýbrž především probuzenský, vychází ze snahy posílit češství svědectvím světoznámého díla slavného předka. R. 1833 vychází pěkné vydání v známém podniku Host. Pospíšila v Hradci Králové, s novými překladem Chmelovým a s úvodní bibliografickou statí podle životopisu napsaného Palackým. Nové vydání je tamtéž r. 1845, vycházejí i výbory a vydání pro děti. Všeslovanské nadšení vedlo k plánu, vydat i všeslovanský Orbis Pictus, avšak plán se neuskutečnil. Ve třech vydáních vyšla v sedmdesátých letech novodobá úprava, doplňující a upravující zvláště partie vědy a techniky, rovněž u Pospíšila vychází v osmdesátých a devadesátých letech další vydání.

Na druhou epochu rozšíření Orbisu navazuje třetí. Byl-li v prvních dvou epochách Orbis vydáván pro živou potřebu škol, a byl proto i obměňován a modernisován, přinášeje živý literární užitek,

a jsou-li tyto edice, jak píše Jarník, důkazem literární vitality Orbisu ve službách didaktické praxe, pak vydání, která vycházejí v posledních 100 letech, jsou již podnícena zájmem teoretickým a historickým. Tento zájem byl současným vzmáhajícím se komeniologickým ruchem znovu posílen. Lze však říci, že u nás i vydání ryze teoretická, vydávaná s důkladným vědeckým aparátem, jako tomu bylo u již uvedeného vydání Jarníkova ve VSJAK, měla vždy význam nejen ryze učenecký, historicko-filosofický, ale i buditelský, uvědomovací, zvláště v řadách našeho učitelstva, které kdysi s tak obrovskými hmotnými obětmi vydávání veškerých spisů Komenského umožnilo.

Vydání Jarníkovo je i základem nového vydání Orbisu, které vyjde jako první svazek Díla Jana Amose Komenského v Nakladatelství ČSAV péčí Pedagogického ústavu Jana Amose Komenského.

Ani v naší době není nám Orbis pictus jen mrtvým předmětem komeniologického bádání. Není ovšem již elementární učebnicí o světě, je však živou kulturně historickou památkou, která je názornou učebnicí o našem i světovém společenském a kulturním vývoji. Čteme v něm kapitolu lidských dějin, nám tím dražší, že byla napsána českým člověkem. Kdo v ní umí dobře číst, stanou se mu názornějšími dějiny lidské práce a lidského myšlení. S tímto úmyslem bylo dílo Orbis pictus vydáno s předmluvou A. A. Krasnovského znovu v Sovětském svazu v Moskvě r. 1944, z toho důvodu přistupujeme k novému vydání i my. Není pro učence. Je pro všechny, aby v něm poznali kus národního i lidského osudu, aby se z něho, tak jak to Komenský požadoval, nejen slovy, abstraktně, ale živým názorem, živým obrazem minulosti učili ji hluboce chápat a vidět i úlohu českého přínosu v dějinách lidské vzdělanosti.

Již z vnějších osudů díla vidíme, že formy jeho užití byly různé. Tím spíše vznikly v novodobém komeniologickém bádání spory o vlastní intenci autorovu a o osnovnou funkci jeho díla. Stručný

obraz těchto sporů zachycuje rovněž Jarník ve své předmluvě. Někteří chtěli vidět původní záměr autorův v tom, napsat poutavou učebnici jazyků, jiní, mezi nimi i Jarník sám, zdůrazňovali, že cílem byla i věcná výuka. Spory vznikly neporozuměním samému duchu Komenského didaktiky, který tkví v organickém sepětí poznání věci, jejího pojmenování, i jejího užití. Jarník správně vidí v Orbisu článek řady, která vede od Brány jazyků k Škole hrou. Krásné ocenění Orbisu podává v současné době A. A. Krasnovský (citovaná kniha, str. 92). „Svět v obrazech" je nejpřesnější synthesou pedagogických názorů Komenského a jejich praktické aplikace na systém vyučování podle jeho zásad. Tato kniha uzavírá kruh myšlenek, které Komenský počal vykládat ve svých raných pedagogických spisech a které systematicky rozvíjel po celou svou pedagogickou činnost. K těmto myšlenkám patří: uznání vnějších smyslových orgánů za nejdůležitější pramen poznání, myšlenka rozvoje vnějších smyslových orgánů u dětí, názornost vyučování, didaktická pravidla o přechodu od konkrétního k abstraktnímu, od celku k jeho částem a vlastnostem, od prostého ke složitému, myšlenka vzbudit zájem o studium, zásada iniciativnosti žáků ap.

Nejjasněji je ve Světě v obrazech vyslovována jedna z nejoblíbenějších myšlenek Komenského, myšlenka reálného, encyklopedického vzdělání. Krasnovský velmi správně zařazuje „Orbis pictus" nejen jako vrcholný článek jeho snah didaktických, ale i jako článek řetězu vševědného úsilí, ve smyslu uceleného vzdělání, které je dítěti dáváno již od prvních let vždy v uzavřených, stále se rozšiřujících a prohlubujících cyklech.

Krasnovský v této souvislosti připomíná nejen všeosvětné snahy Komenského, počínajíc úsilím jeho studentských let dát svému národu „divadlo veškerenstva věcí" a končíc různými versemi pansofie, ale připomíná i ucelené kruhy harmonického vzdělání a výcviku, jak je pro jednotlivá leta nejútlejšího věku podává Komenský v Informatoriu školy mateřské. V této souvislosti je třeba připomenout jeden termín, jenž by mohl vést k nedorozumění. Je to termín

encyklopedie a encyklopedičnosti. V Komenského době a zvláště Komenským samým nebyl chápán tak, jak jej interpretujeme dnes my, kdy pod encyklopedičností rozumíme spíše jen mechanicky seřazenou spoustu poznatků bez vnitřní spojitosti. Pro starověk a pro Komenského též — enkyklos paideia — je doslova vzdělání v uzavřeném kruhu. — Je to ideál starých pedagogů, značící vzdělání vnitřně skloubené, pevně spjaté v organický celek. Právě tuto organičnost, tuto skloubenost, jíž organický celek vzdělání je odrazem organického, harmonického celku všehomíra, kongeniálně u Komenského cení duch příbuzné harmoničnosti a organičnosti v pojetí světového dění — Goethe.

Interpretace vyžaduje i jiný termín — a to „Orbis sensualium pictus". Překlad Svět obrazech je nepřesný, ještě méně přesný je starý překlad německý „Sichtbare Welt" a s ním souvisící první překlad ruský. Orbis sensalium pictus není jen svět v obrazech, nýbrž svět smysly chápatelných věcí v obrazech. Tyto smysly vnímatelné věci tvoří základ našeho poznání, bez tohoto elementárního stupně (elementárního v tom smyslu, že je i gnoseologickým základem i didaktickým počátkem) by nebylo přechodu k stupni dalšímu, stupni intelektuálního poznání. Ba nejde jen o základ gnoseologický, ale i ontologický, jak dosvědčuje i podtitul, že jde o zobrazení a pojmenování základních věcí ve světě a činností v životě. Krasnovský dobře vidí, jak blízko je od tohoto sensualismu k materialismu. Komenský je theista, jeho světový názor je budován hierarchicky a teleologicky, směrem k nejvyššímu cíli, který je mimo tento svět. Avšak jeho základní učebnice světa je tak zemitě zakotvena, tolik je zdůrazněno, že základem všeho je smyslově nazíratelný hmotný svět, právě tak, jako že základem všech vyšších lidských činností je hmotná práce, zjednávající ukojení základních materiálních potřeb, že výsledný dojem, který mimovolně vzniká, činí zemité, konkrétní, smysly nazírané věci nejen základem poznání a výuky, ale i základem jsoucna. Jistě k tomu přispívá i to, jakou láskou, pozorností, zájmem Komenský tyto věci obklopuje, jak chce, aby svět, do něhož děti uvádí,

již od malička se jim stal důvěrně blízkým, do všech podrobností průhledným, všude člověku přístupným, dokořán otevřeným jeho zvídavým smyslům, rozumu i přetvořující práci.

„Svět v obrazech" má v didaktice historický význam tím, že jím počíná běžné užívání obrázkové učebnice. Zvláště význačné místo při tom zaujímá „symbolická abeceda", které si Komenský sám vysoce váží. Užívání obrázků v školních knihách viselo v době Komenského již přímo ve vzduchu, nápad nepatřil jen jemu samému, byly tu již teoretické návrhy na pořízení ilustrované učebnice latiny, avšak Komenský přechází od teorie k praktickému uskutečnění. Jak byl v této věci inspirátorem, je patrno z toho, že nakladatelé uskutečňovali tuto myšlenku i při vydání jiných děl Komenského, především Brány jazyků, výslovně uvádějíce, že je to na přání autora. Pod vlivem Komenského vychází téhož roku co „Svět v obrazech" v Amsterodamě Redingerovo Vestibulum s holandskými rytinami Crispina de Pas. U Komenského však není ilustrace pouhým dodatkem, nýbrž principiální součástí jeho filosofického i didaktického systému. Nejkrásněji to vyjádřil sám ve své předmluvě, v níž podává i návod, jak této knihy užívat. Novinkou, tkvící opět v nejbytostnějším přesvědčení Komenského, je využití Orbisu již v posledním roce předškolní výchovy, jako pouhé obrazové knihy, která je pro dítě vstupní branou jak do světa věcí, tak i do světa knih. Toto užití Orbisu zdůrazňuje Komenský i později ve Vševýchově. Důvěrné seznámení s věcmi je krásný termín, který tu Komenský volí, dítě se učí poznávat v celé názorové plnosti a zároveň správně pojmenovávat tak, aby děti „nic neviděly, co nedovedou pojmenovat a nic nejmenovaly, co nedovedou ukázat."

Proto je kniha vhodná, jak Komenský v předmluvě uvádí, i k učení mateřštiny. A tak, i když se kniha přimyká k dílům, usnadňujícím vyučování latině — Komenský sám ji nazývá pochodní (Lucidarium), která osvětluje cestu k Předsíni a Bráně jazyků,[6] přerůstá je již plně dosaženým záměrem Komenského spojit „Bránu jazyků" s „Branou věcí". Komenský sám je si dobře vědom tohoto významu. Označuje

ji v předmluvě za knížku sice nevelkou, která však obsahuje jádro celého světa a celého jazyka v obrazech, pojmenováních a popisech. Byla tak také používána, jsouc v mnoha vzdělaných rodinách, především v Rusku, ale i jinde, jakousi základní encyklopedií vědomostí pro děti.

Jaký je svět, do kterého Komenský dítě uvádí?

Samo označení „svět smysly vnímaných věcí" ukazuje, že jde o skutečnost ryze vezdejší, svět přírody a člověka. A pozoruhodným je, jak právě oblast lidské činnosti v něm zaujímá největší místo. Ze stopadesáti kapitol je jich devět věnováno neživé přírodě, šest rostlinstvu, šestnáct zvířectvu a ostatní člověku a jeho práci s výjimkou pěti posledních, věnovaných věcem náboženským. Ale i tu je víra chápána jako lidská záležitost, jedna z lidských věcí, a s velkorysou tolerancí Komenského je tu vedle křešťanství uvedeno i pohanství, židovství a mohamedánství. Vnitřní výstavba a vzájemná vazba částí plyne plně z Komenského pojímání světa. Didaktický postup odpovídá zcela ontologickým stupňům. Na neživou přírodu navazuje svět rostlinstva, pak živočišstva a pak člověka. Po popisu člověka následuje hned jeho činnost, nejprve ta, která mu dává obživu, pak ta, která jej šatí, odtud se postupuje k činnostem stále složitějším, k dopravě, k umění psaní a knihtisku, ke školství, ke krásným uměním, k vědě a po ní k občanskému životu. Jednotlivé ctnosti jsou zobrazeny v jejich konkrétních projevech ve vzájemných lidských vztazích, odtud se přechází k stavu manželskému a pak k městu a jeho zřízení, k jeho správě, k výše organisovaným činnostem ekonomickým, společenským a kulturním, dále k zemi a státu, k vojenství a naposled k církvím. Vidíme tu týž postup — s výjimkou tří prvních, abstraktních stupňů —, jakého Komenský užívá v posloupnosti jednotlivých oblastí v hallské Pansofii. Postup v „Světě v obrazech" odpovídá řazení vrstev jsoucna v pansofii. Po stupni čtvrtém, světu smyslové přírody, přichází v ní stupeň lidského přetváření přírody, lidské techniky (ars), lidské práce. Toto dotváření přírody se děje na základě jejího poznání a promítá se v něm současný opti-

mistický vztah buržoazní společnosti k vládě člověka nad přírodou. A nad světem technických dovedností je svět dovedností ještě vyšších, dovedností vlády nad člověkem, kde již nevládne ars (technika), nýbrž prudentia (rozvaha). Sem patří vláda nad sebou (ethika), nad sebou a druhými (symbiotika), správa v rodině (ekonomika), ve škole (scholastika) a ve státě (politika), konečně pak i církve, jako třetí oblast lidských věcí — náboženství. Tak je nám hallská Pansofie i klíčem k dešifrování jemné vnitřní struktury Orbisu. V sledu kapitol, majících orientovat děti ve světě věcí, je utajena geniální koncepce architektonicky, zezdola nahoru vybudované stupnice vědní, která je pak v pansofii rozvedena a hluboce zdůvodněna.

Hallská Pansofie s „Vševýchovou" je nám i návodem k hlubšímu pochopení dynamičnosti, která celý „Svět v obrazech" proniká. Všechno je v něm v pohybu, příroda, člověk i pojmy abstraktní jsou vyjadřovány nejen smyslově vnímatelnou formou, což bylo hlavní zásadou Komenského, ale v činnosti, ve funkcích. Na soudě se v živé, soudní scéně soudí, geometr měří věž, malíř maluje uprostřed svého ateliéru, bednář sbíjí sudy, vidíme vinobraní i práci v pekařské dílně, ba i kejklířovy kousky na podiu ap. Tato dynamičnost není vyvolána jen didaktickou potřebou budit dětský interes tím, co je k tomu účelu nejúčinnější, činností, pohybem, ani jen potřebou jazykového vyučování danou významnou funkcí slovesa, s nímž se děti musí seznámit, nýbrž tkví hlouběji v samém pojetí Komenského, že substance všech věcí i člověka samého je činná. Odtud mu právě plyne i možnost i nutnost výchovy. „Přirozenost lidská je cele činná, a proto se cele vylévá tam, k čemukoli se obrátí. Hodí se tedy k pěstování. To je zřejmo; neboť je částí společné přirozenosti, která nedovede být nečinná; což se dokazuje indukcí ze všech přírodních činností. Voda plyne po svahu, kamkoli jí dáš odtok a nedáš-li, najde si ho sama a způsobí zátopu. Paprsek sluneční, zachycený zrcadlem, se odrazí, kamkoli budeš chtíti; nenastavíš-li zrcadlo, buď sám padne do vody a odrazí se kamkoli nebo se rozptýlí po zemi, po lesích, budovách, mracích atd., rozdávaje světlo. A tak ve všem."[7]

Zahledění do obsahu „Světa v obrazech" nám takto objevuje zajímavé souvislosti tohoto spisu s ostatní nejen didaktickou Komenského činností. Předně je zcela patrna souvislost se státnickými radami, dávanými sedmihradskému knížeti. Ten obraz země a národa, který Komenský v Transilvanii postrádal a k němuž v „Štěstí národa" i v řeči „O pěstování přirozeného nadání" dával rady, nenápadně, ilustracemi se tu již od dětství vštěpuje do poddajných myslí, aby se jim stal nerozlučnou přirozeností. Dítě od útlých let je uvedeno do světa práce, do světa člověkovy píle, vynalézavosti, odvahy, obezřetnosti i do všeho, co život zlepšuje, usnadňuje, zpříjemňuje, zušlechťuje. A je kratičkými úvodními větami uváděno i do toho, že ne vždy tak bylo, že dnešní stav je výsledkem historicky se uskutečňujícího lidského úsilí . . . Dítě se dovídá, že se kdysi jinak psalo, jinak vázaly knihy, jinak byli lidé pohřbíváni — a s nádechem sociální kritiky — i jinak byla v úctě práce zemědělská, kterou kdysi vykonávali i králové a heroové.

A vedle těchto souvislostí projevuje se nám „Svět v obrazech" jako zcela zřejmý článek činnosti pansofické. Je to ovšem jen jeden stupeň poznání, stupeň smyslový, který je preludiem stupně intelektuálního. Avšak právě tento stupeň se Komenskému zdařilo realizovat nejšťastněji. Maně musíme myslit na blízkost tohoto díla k jinému, o století mladšímu — k monumentální kodifikaci znalostí a názorů mladé buržoazie ve Velké encyklopedii francouzské. V červenci 1751 vychází první svazek „Encyklopedie aneb Racionálního slovníku věd, umění, řemesel". Rok předtím vydal Denis Diderot „Prospekt Encyklopedie". Má s dílem Komenského společný intenzívní zájem o lidskou práci, řemesla, vynálezy. Nemůže však již v mechanickém století mít jeho promyšlenou, vnitřně skloubenou vazbu, dělení samo je mechaničtější, a co je zdánlivým paradoxem — idealističtější, protože postupuje od rozumu a jeho akcí k manuálním činnostem, kdežto výstavba Komenského jde důsledně od zemité základny elementárních činností k tvorbě stále složitější a odtažitější. Právě pro tento postup je i pro nás živým pedagogickým mementem nejen pro me-

todu, ale i pro náplň naší školské práce. Neboť naše škola dosud zdaleka neseznamuje mládež se světem dnešní výroby tak, jako ji seznamovalo dílo Komenského se světem práce soudobé.

Tak se nám jeví „Svět v obrazech" jako dílo šťastné tvůrčí pohody, v němž realizace odpovídá úmyslu a v němž je dokonale provedena ona plnost a vzájemná harmonická vazba hledisek, odpovídající vrstevnaté a přece jednotné skladbě skutečnosti, o niž vždy Komenský usiloval.

Projevuje se v něm plně didaktický ráz jeho encyklopedismu, ale i hluboce filosofický, pevně světonázorově zakotvený ráz jeho didaktiky. Je to dílo v nejplnějším slova smyslu klasické.

Naše vydání je fotokopií vydání levočského z r. 1685. I v tom, že první české vydání vyšlo na Slovensku, je kus kulturní sudby obou našich národů. Bylo čtyřjazyčné, latinsko-německo-maďarsko-české. Víme již, jakou roli hrál osud části uherské země při genesi Orbisu, a tak spojení maďarštiny s češtinou čtenáře nepřekvapí. I v tomto spojení bude vidět krásnou tradici kulturní historie lidstva, v níž veliká díla vznikají na průsečících vzájemně se ovlivňujících společenských i vzdělanostních proudů. Národy se nestýkaly jen se zbraněmi v rukou, ale i v plodné výměně výtěžků své hmotné i duševní práce. Historie Orbisu je toho poučným svědectvím a i v tom je její veliký přínos dnešku.

Jiřina Popelová

POZNÁMKY

[1] Kvačala Korrespondence Jana Amosa Komenského I. č. 152. V Praze r. 1897.

[2] Ad. Patera, Jana Amosa Komenského korespondence č. 162. V Praze 1892.

[3] O těchto vydáních viz A. A. Krasnovskij „Jan Amos Komenský", čes. př., str. 10 a n. V Praze 1955 (dále pak stať o rozšíření Orbisu v Rusku od A. Císařové-Kolářové v Pedagogice III., str. 429—430). Dílo bylo přeloženo i do slovinštiny a snad i do litevštiny.

[4] „Mimo „Světa v obrazech" Amose Komenského se nám nedostala do rukou ani jedna kniha toho druhu." Goethe Aus meinem Leben. Dichtung und Wahrheit, část I. kn. 1.

[5] Aus meinem Leben č. III. a IV.

[6] ODO III. str. 803 v předmluvě ke Světu v obrazech zařazené do ODO.

[7] Vševýchova, II, 16, str. 32, Hendrichův překlad, Praha, 1948.

* Patočka v sborníku Vychovatel národů překládá titul „Reč o vzdělávání ducha".

Прошло триста лет со дня издания произведения «Orbis pictus» Яна Амоса Коменского, напечатанного в 1658 г. в Нюрнберге. Как в своё время самый распространенный и популярный учебник, «Orbis pictus» сыграл большую роль в истории школьного образования многих народов. Посредством его в течение десятилетий многие поколения приобретали основы образования. В воспоминаниях многих великих людей отдаленного и нам более близкого прошлого «Orbis pictus» Коменского приводится как светлый луч их школьных лет, к которому с радостью возвращалась их мысль и позже, после окончания школы.

Коменский написал «Orbis pictus» в Венгрии в Блатном Потоке; будучи изгнанником, который не мог вернуться на свою родину, он провел здесь четыре года плодотворной и большой работы. Результаты его работы были замечательны. В педагогических произведениях, которые написал Коменский в Блатном Потоке и из которых самое большое значение имеет «Orbis pictus, он дальше развивает свои гениальные педагогические мысли и бескорыстно и щедро раздает их всему человечеству, чтобы оно при их помощи достигло более счастливой жизни.

Чехословацкий народ с уважением и благодарностью относится к наследству Коменского. Его значение в наше время при строительстве социалистического общества и создании социалистической школы больше, чем когда-либо в прошлом, когда в неблагоприятных условиях классового общества не могли осуществиться его наиболее ценные демократические мысли о воспитании и образовании молодежи. По инициативе правительства

Чехословацкой республики постепенно издается полное собрание сочинений Я. А. Коменского и, таким образом, его прогрессивное наследство делается доступным чехословацкому народу для творческого его пользования при воспитании молодежи.

По случаю 300-летней годовщины со дня первого издания «Orbis pictus» в Чехословакии выходит фотолитографическая копия его первого латино-немецко-венгерско-словацкого издания «Orbis pictus», которое вышло в словацком городе Левочи в 1685 году. Настоящее юбилейное издание является выражением нашей благодарности, которою мы обязаны Коменскому за всю его педагогическую деятельность, за все его педагогические произведения.

«Orbis pictus» является вершиной педагогического творчества Коменского, в котором он мастерски применил все свои основные педагогические идеи. На первый план здесь выступают педагогический реализм, пионером которого Коменский является, и идея пансофии, которая характерна для всех его педагогических произведений. Что касается содержания, то нужно подчеркнуть, что в нем метко и правильно отражено Коменским современное ему состояние науки и экономической жизни, состояние профессий, характерных для наступающего нового века. Коменский подчеркнул в нем значение глубокого знания родного языка, который в духе педагогического реализма для него является не только исходным пунктом для овладения чужими языками, но и лучшим средством для освоения знаний и развития образования. Обработка и содержание произведения свидетельствуют о его большом значении. Они показывают, что в то время такое произведение мог создать только необыкновенно талантливый и образованный педагог, с богатыми теоретическими знаниями и практическим педагогическим опытом, правильно понимающий общественное и экономическое развитие. Его мог написать только учитель с великой любовью к детям и к человечеству, который тогдашние прогрессивные научные,

философские, общественные и экономические мысли и достижения сумел правильно, с большой любовью и негой сказать на детям понятном языке и сделать детям понятным и близким.

Благодаря этому своему выдающемуся произведению Коменский справедливо пользуется уважением и благодарностью во всем мире. Но настоящее юбилейное издание «Orbis pictus» должно быть не только проявлением нашей благодарности и уважения к личности, труду и всей деятельности Коменского. Оно должно одновременно послужить также и сильным толчком для более глубокого изучения его педагогических идей, оно должно послужить толчком для того, чтобы мы стали настоящими последователями Коменского, который стоит перед нами как вечно живой пример учителя, человека, демократа.

Dreihundert Jahre sind seit der Erstausgabe des Werkes „Orbis pictus“ von Jan Amos Komenský vergangen, die im Jahre 1658 in Nürnberg gedruckt wurde. Als das verbreitetste und beliebteste Lehrbuch hatte dieses Werk in der Geschichte der Schulbildung zahlreicher Nationen eine große Bedeutung. Jahrzehnte hindurch vermittelte es vielen Generationen die Grundlagen ihrer Bildung. In den Erinnerungen zahlreicher berühmter Männer erscheint Komenskýs „Orbis pictus“ als ein Lichtpunkt ihrer Schulzeit, zu dem sie auch im späteren Alter in Gedanken immer wieder gern zurückkehrten.

Komenský schrieb sein Werk „Orbis pictus“ in Ungarn, in Sáros Patak. Er verbrachte da als Vertriebener, dem die Rückkehr in die Heimat verschlossen war, vier Jahre fruchtbarer und segensreicher Arbeit. Er erzielte hier glänzende Erfolge. In den pädagogischen Werken, die er in Sáros Patak schrieb und von denen „Orbis pictus“ das bedeutendste war, entwickelte er weiter seine genialen pädagogischen Gedanken und verschenkte sie in größter Freigebigkeit und Bereitwilligkeit an die ganze Menschheit, damit sich diese mit deren Hilfe ein glücklicheres Leben erkämpfe.

Das tschechische und slowakische Volk tritt mit großer Ehrfurcht und Dankbarkeit das geistige Erbe Komenskýs an. Die Bedeutung des umfangreichen Werkes Jan Amos Komenskýs ist heute, in der Epoche des Aufbaus der sozialistischen Gesellschaftsordnung und des sozialistischen Schulwesens, in der Tschechoslowakischen Republik größer als dies je in der Vergangenheit der Fall war. Denn unter den ungünstigen Bedingungen des einstigen gesellschaftlichen

Klassensystems konnten sich seine wertvollsten demokratischen Ideen über die Erziehung und Bildung der Jugend nicht durchsetzen. Auf Grund der Initiative der Regierung der Tschechoslowakischen Republik wird eine Gesamtausgabe der Werke Jan Amos Komenskýs besorgt. Dadurch wird es möglich, das gesamte fortschrittliche Erbe Komenskýs dem tschechischen und slowakischen Volk zugänglich zu machen und so dessen schöpferische Kraft in der Erziehung der Jugend zu entfalten.

Im Jubiläumsjahr aus Anlaß der 300. Wiederkehr des Jahrestages der Erstausgabe des „Orbis pictus" erscheint in der Tschechoslowakei ein photolitographischer Nachdruck seiner ersten viersprachigen lateinisch- deutsch- ungarisch- slowakischen Ausgabe, die im Jahre 1685 in Levoča, in der Slowakei, erschienen ist. Diese pietätsvolle Jubiläumsausgabe ist ein Ausdruck unseres Dankes, den wir Komenskýs Lebensarbeit und Lebenswerk schulden.

Im „Orbis pictus" gipfelt Komenskýs pädagogisches Lebenswerk. In meisterhafter Weise brachte er darin seine pädagogischen Grundideen zur Geltung. Vor allem tritt darin sein pädagogischer Realismus klar hervor sowie die Idee der Pansophie, die für das pädagogischte Gesamwerk Komenskýs so bezeichnend ist. Bezüglich des Inhaltes ist zu betonen, daß Komenský in diesem Werk richtig und treffend den Stand der damaligen Wissenschaft, des wirtschaftlichen Lebens und der menschlichen Berufe, die für die sich entfaltende Neuzeit so charakteristisch sind, darstellt. Mit Nachdruck hebt er darin hervor, wie bedeutungsvoll und wichtig es ist, die Muttersprache in ihrer ganzen Tiefe zu erfassen und zu beherrschen. Im Sinne des pädagogischen Realismus war schon für Komenský die Muttersprache nicht nur ein Ausgangspunkt für die Erlernung von Fremdsprachen, sondern vielmehr das sicherste Mittel, durch das man Erkenntnisse erwirbt und seine Bildung entfaltet.

Der Inhalt und die Gestaltung des Werkes bezeugen seinen hohen Wert sowie die Tatsache, daß in jener Zeit nur ein außerordentlich begabter und gebildeter, mit reichen theoretischen Kenntnissen und

praktischen Erfahrungen ausgerüsteter Pädagoge, der die gesellschaftliche und wirtschaftliche Entwicklung erfaßt hatte, ein so gewaltiges Werk schaffen konnte. Nur ein von tiefer Liebe zum Kind und zur Menschheit durchglühter Lehrer konnte ein solches Werk schreiben, ein Lehrer, der es verstand, die zur Entfaltung drängenden fortschrittlichen Ideen der Wissenschaft, der Philosophie, der Gesellschaft und der Wirtschaft richtig und mit großer Liebe und Zartheit in die Sprache des Kindes umzusetzen und sie den Kindern verständlich zu machen und nahezubringen.

Für das hervorragende Werk „Orbis pictus" erweist mit Recht die ganze Welt Komenský ihre Achtung und ihren Dank. Diese Jubiläumsausgabe soll jedoch nicht nur ein Ausdruck unserer dankbaren Verehrung der Persönlichkeit und des Lebenswerkes Jan Amos Komenskýs sein. Sie soll uns gleichzeitig zum tieferen Studium seiner pädagogischen Ideen anspornen sowie dazu, Komenský als lebendigem Vorbild eines Lehrers, Menschen und Demokraten zu folgen.

Three hundred years have elapsed since the book "Orbis pictus" by John AmosComenius was first printed in Nuremberg in the year 1658. As the most widespread and the most popular textbook "Orbis pictus" held an important place in the history of public education of many a nation. For whole decades it served numerous generations as a means of acquiring the first elements of learning. In the memory of many famous men — whether they belong to a past that is very distant or to more recent times — Comenius's "Orbis pictus" appears as a bright spot of their school years, as a spot they liked to think about and remember in later years.

Comenius wrote his "Orbis pictus" in Blatný Potok (Sáros Patak) in Hungary where, as an exile not allowed to return home, he spent four years of fertile and happy labours. He won great success by the work he did there. In his pedagogical works written in Blatný Potok, of which "Orbis pictus" is the most significant, he develops still further his pedagogical ideas and with an open hand and disinterestedness he gladly and generously puts them at the disposal of humanity as a whole so that with their help men may reach a happier life.

The people of Czechoslovakia approach Comenius's work with respect and gratitude. While a socialist social order is being built in this country and our school system is being moulded along socialist lines, Comenius's work shows itself more important than it appeared at any other period when in unfavourable conditions of a social order based on class differences his most valuable democratic ideas about education and the instruction of the young could not be used to the

full. Thanks to the government of Czechoslovakia the complete works of Comenius are gradually being published and thus his progressive heritage is being made accessible to the people of Czechoslovakia so that it may be constructively used in the education of youth.

In the jubilee year on the occasion of the 300th anniversary of the first publication of Comenius's "Orbis pictus" a photolithocopy of his four-language edition — Latin-German-Hungarian-Slovak — of this work is being published. The book was first published in Levoča in Slovakia, in the year 1658. This memorial jubilee publication is an expression of gratitude which we owe Comenius for his life's labours.

"Orbis pictus" represents the crowning of Comenius's pedagogical work in which he has masterfully exposed all the fundamental principles of his pedagogy. Pedagogical realism and the principle of pansophism hold a foremost place in his work. Comenius is the pioneer of the former while the latter characterises his pedagogical work as a whole. It should be pointed out that the book contains a clear and correct picture of the contemporary situation in the field of science, economic life and human professions which characterised the modern times that were just then getting on the way. In his book he emphasises the necessity of a deep mastery of the mother tongue. In his eyes and in keeping with the spirit of pedagogical realism, the mother tongue is not only a road to the mastery of foreign languages, but also the surest means of acquiring knowledge and developing one's education. The treatment of this question and the material contained in the book endow it with the high value it has. Its perusal shows that at this period such work could have been produced only by an extraordinarily talented and learned pedagogue with rich theoretical knowledge, practical pedagogical experience and a correct understanding of the laws of economic and social development. It could have been written only by a teacher endowed with great love for children and humanity who knew how

to interpret in the language of children the newly growing ideas and acquisitions of science and philosophy, social questions and problems of economics, and how to bring them within the reach of children.

It is but just and right that the world as a whole should pay its tribute of regard and gratitude to Comenius for his work "Orbis pictus". But this jubilee edition is not meant to be only an expression of gratitude and respect to Comenius's personality and life work; it is meant to be an incentive to a deeper study of his pedagogical ideas and an encouragement to see in Comenius an immortal example of a teacher, man and democrat.

Trois cents ans se sont écoulés depuis le jour où en 1658 l'« Orbis pictus » de Ján Amos Comenius fut imprimé pour la première fois à Nuremberg. En tant que manuel de classe très répandu et très populaire, « Orbis pictus » joua un rôle important dans l'histoire de l'enseignement publique de nombreuses nations. Pendant des dizaines d'années, bien des générations s'en servirent pour acquérir les premières notions de leur instruction. Dans la mémoire de beaucoup d'hommes fameux — qu'ils appartiennent à un passé éloigné ou à un temps plus récent — l'« Orbis pictus» de Comenius apparaît comme un souvenir lumineux de leurs années d'école, souvenir auquel leurs pensées aimaient à retourner à un âge plus mûr.

Comenius écrivit son « Orbis pictus » en exil, à Blatný Potok (Sáros Patak) en Hongrie, où il passa quatre années d'un travail fécond et heureux. Ses oeuvres qui datent de cette époque ont eu un succès éclatant. Dans les traités de pédagogie qu'il a écrits à Blatný Potok et dont « Orbis pictus » est le plus remarquable, il continue a développer ses idées géniales et les distribue généreusement à l'humanité entière pour l'aider à se bâtir une vie plus heureuse.

C'est avec respect et gratitude que le peuple tchécoslovaque reprend l'oeuvre de Coménius. Cette oeuvre a aujourd'hui une importance plus grande que jamais pour la création, en Tchécoslovaquie, d'un ordre socialiste et pour la fondation d'un système scolaire socialiste. En effet, dans les conditions défavorables des ordres sociaux basés sur les différences de classe, les idées les plus démocratiques et les plus précieuses qu'exprime Coménius sur l'éducation et l'instruction de la jeunesse n'ont pu se réaliser pleinement. Grâce

aux soins du gouvernement tchécoslovaque, on procède à la publication des oeuvres complètes de J. A. Comenius: ainsi tout l'héritage progressiste de cet homme de génie sera mis à la portée du peuple tchécoslovaque pour être utilisé constructivement dans l'éducation de la jeunesse.

Dans l'année jubilaire de Coménius, à l'occasion du troisième centenaire de la première édition d'« Orbis pictus », une reproduction photolithographique de cet ouvrage vient d'être publiée. Cet ouvrage avait été imprimé en quatre langues — latine, allemande, hongroise et slovaque — à Levoča en Slovaquie, en 1658. L'édition jubilaire commémorative est une expression de reconnaissance que nous devons à Comenius pour le travail auquel il a dévoué sa vie et pour l'oeuvre qu'il a accomplie.

« Orbis pictus » est le couronnement de l'oeuvre pédagogique de Comenius. D'une façon magistrale, il y présente ses idées pédagogiques fondamentales. Le réalisme pédagogique et l'idée de la pansophie y sont clairement visibles à premier coup d'oeil. Comenius est le pionnier du réalisme en pédagogie, alors que l'idée pansophique pénètre toute son oeuvre de penseur. Quant aux matières traitées dans ce livre, il faut souligner que Comenius y donne une image exacte et fidèle des sciences, de la vie économique et des professions qui caractérisent l'avènement des temps modernes. Il y insiste sur l'importance d'une connaissance profonde de la langue maternelle; dans l'esprit du réalisme pédagogique, il ne la conçoit pas seulement comme un chemin qui conduit l'élève vers l'étude des langues étrangères, mais aussi comme le moyen le plus sûr d'acquérir des connaissances et de développer sa culture. La haute valeur de l'ouvrage ressort aussi bien de sa méthode que des idées profondes qu'il contient. Ces idées prouvent qu'une telle oeuvre ne pouvait provenir que d'un auteur extraordinairement doué et cultivé, d'un homme possédant de profondes connaissances théoriques et une grande expérience pédagogique, d'un homme qui avait une juste compréhension de l'évolution sociale et économique de son époque. Seul un maître

enflammé d'amour pour les enfants et pour l'humanité a pu être l'auteur d'un tel ouvrage, un maître qui, avec affection et délicatesse, a su exprimer, dans le language des enfants, les idées du progrès et les conquêtes de la science et de la philosophie, qui a su peindre les conditions sociales et économiques de manière à les rendre compréhensibles aux plus petits.

Il n'est que juste que le monde entier exprime son respect et sa reconnaissance à Comenius pour tout ce qu'il a accompli. Mais l'édition jubilaire de son livre doit être quelque chose de plus qu'une marque de reconnaissance et de respect pour la personne de Comenius et pour son oeuvre. Elle doit encore nous inviter à une étude plus approfondie de ses principes pédagogiques et nous encourager à suivre Coménius comme un modèle toujours vivant de maître, d'homme et de démocrate.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Jubilejní vydání významného pedagogického díla Jana Amose Komenského — Světa v obrazech — je fotolitografickým přetiskem čtyřjazyčného vydání vytištěného v Levoči r. 1685. Toto levočské vydání má pro nás zvláštní význam, poněvadž se v něm po prvé setkáváme s překladem Světa v obrazech do češtiny, která byla spisovnou řečí i na Slovensku. I když překlad nemá úroveň odpovídající významu díla a jeho poslání jako učebnice též mateřského jazyka, je v dějinách kulturních a politických vztahů mezi našimi bratrskými národy významnou událostí a má pro jejich rozvoj velký význam.

Na základě literárně historických údajů a dosavadního bádání se nedá spolehlivě určit autor překladu. Autorem ilustrací je Jonáš Bubenka, který delší dobu působil v levočském evangelickém gymnasiu a který na ilustracích pracoval — podle signování uvedeného na obrázku č. 78 — už r. 1679. Bubenkovy rytiny jsou až na malé odchylky kopiemi obrázků z prvního norimberského vydání z r. 1658. V čtyřjazyčném vydání levočském z r. 1685 je jen maďarský překlad Komenského latinského úvodu ke Světu v obrazech. V našem jubilejním vydání je Komenského latinský úvod a jeho německý překlad převzat z prvého norimberského vydání z roku 1658 a český překlad z nejbližšího levočského čtyřjazyčného vydání z r. 1728, v němž bylo použito týchž Bubenkových rytin jako ve vydání z r. 1685. Věnuje se v něm větší péče českému textu, který pro toto vydání po jazykové stránce upravil Juraj Bahyl.

Oběma levočskými vydáními se kriticky zabývá prof. dr. H. Jarník v úvodě k X. svazku Veškerých spisů J. A. Komenského, Brno 1927, který obsahuje Svět v obrazech, a ve studii „Orbis pictus od Bubenky do Chmely" (Časopis Matice Moravské, roč. 38/1914, str. 82—92). Při vědeckém studiu Světa v obrazech je třeba vycházet z uvedeného Jarníkova kritického vydání prvního latinsko-německého vydání norimberského z r. 1658, ve kterém zároveň uvádí český překlad z levočského vydání z r. 1685 a v poznámkách Bahylovy opravy tohoto překladu v levočském vydání z r. 1782.

Komenského spisy mají v českých a slovenských kulturních a politických dějinách významné místo. Byly bohatým zdrojem vzdělání, hlubokých lidských citů, lásky k lidu a v českém a slovenském lidu posilovaly vědomí jednoty a bratrství. Po bělohorské tragédii tisíce nejlepších synů a dcer českého národa našly svůj druhý domov na Slovensku a měly blahodárný vliv na jeho kulturní a hospodářský rozvoj. Útulný domov našly na Slovensku i četné Komenského spisy tam tištěné nebo donášené z ciziny. Kromě toho kolovaly na Slovensku četné opisy jeho děl. Nejznámější Komenského učebnice, Brána jazyků, Předsíň a Svět v obrazech byly na Slovensku půldruhého století nejoblíbenějšími a nejrozšířenějšími učebnicemi. Stačí uvést, že Brána jazyků vyšla v letech 1641 až 1727 na Slovensku ve dvaceti vydáních, Předsíň v letech 1642 až 1769 ve čtyřiatřiceti vydáních a Svět v obrazech v letech 1685 až 1842 v třinácti vydáních. Bylo to tedy i v období, kdy v Čechách a na Moravě byli stoupenci Jednoty českých bratří pronásledováni a vyháněni z vlasti, kdy nepřátelé českého lidu slídili po Komenského knihách a pálili je a jejich vlastníky krutě trestali.

V Komenského osobnosti, působení a díle, v jejich osudu je zřejmo těsné sepětí a bratrství českého a slovenského národa. Toto jubilejní vydání Světa v obrazech má být nejen podnětem k hlubšímu studiu Komenského díla a k tvůrčímu rozvíjení jeho myšlenek při uskutečňování socialistické výchovy československé mládeže, ale má nás i zavazovat k tomu, abychom cílevědomě rozvíjeli a prohlubovali pokrokové tradice jednoty a bratrství obou našich národů, které jsou hluboko zakořeněny v osobnosti a díle Jana Amose Komenského.

Urychlené jubilejní vydání Světa v obrazech bylo umožněno spoluprací Státního pedagogického nakladatelství v Praze a Slovenského pedagogického nakladateľstva v Bratislavě. V tomto úsilí projevila také vzácné pochopení a obětavou pomoc tiskárna Svoboda, n. p., v Praze.

Jim všem patří náš srdečný dík.

J. A. KOMENSKÝ
ORBIS PICTUS

*

Uspořádal a k vydání připravil doc. dr. Ľudovít Bakoš

Vydání připravilo Státní pedagogické nakladatelství v Praze ve spolupráci se Slovenským pedagogickým nakladateľstvom v Bratislavě — Odpovědný redaktor: dr. Artúr Sandany — Redaktorka nakladatelství: dr. Milada Bartoňová — Vazba a grafická úprava: Adolf Stehno — Vytiskla Svoboda, n. p., v Praze 16, S. M. Kirova 43 AA 31,24, VA 31,60 D - 586139. Náklad 3 600. Tematická skupina a podskupina 02-45. Vydání 1.
Číslo publikace 83-34

*

Cena brož. výtisku Kčs 23,—
56/II-12

Vazba: celoplátěná Kčs 30,—
56/XI-4